

שבוע פרשת כִּיתֶשָׁא - פרשת פרה

(28 February – 6 March 21)

ט"ז - כ"ב אדר תשפ"א

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁבְךָ לְבִהְמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־יִמְיִי־דֶרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרִי עֲדוֹתַי בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הַלְכוּ: ד אַתָּה צוֹיֵתָה פִקְדֵיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְגּוּ דְרָכֵי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשַׁמֵּר אֶל־תַּעֲבֹבֵנִי עַד־מְאֹד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לִמְדֵנִי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתֵי סִפְרֹתִי כָל מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ לִשְׁשֹׁתִי כַּעַל כָּל־הוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתְּעֹשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד פט

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשכ"ד

ברוקלין.

מר גרשון שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מג' אדר,

ויהי רצון אשר תכה"י יבשר טוב מהנעשה אתו וב"ב שי' ובנוסח הידוע טוב הנראה והנגלה, מובן טוב בגשמיות וברוחניות גם יחד, ובפרט אשר בני ישראל נקראים גוי אחד בארץ וכפירוש רבנו הזקן בזה, שגם בעניי ארץ ממשיכים אחדות השם ובאופן גלוי.

בעת רצון יזכירו את... על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ומה טוב שיודיע גם שם האם של הנ"ל שכן נוהגים להזכיר בתפלה.

לכתבו בסיום מכתבו באיחולי לבבו לטובה להיות פעיל וכו'.

בודאי שנכון ונחוץ הדבר במאד, שמזה גם מובן שלכל אחד ניתנה היכולת והאפשריות למלאות תפקיד גם בתור משפיע בסביבה, ואיך לפעול הרי תלוי זה בבני הסביבה ותכונות נפשות האנשים עליהם רוצים להשפיע, ומה להשפיע הרי מבואר בסיום מגילת קהלת, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ובסגנון חז"ל המעשה הוא העיקר, חיי יום יום מתאימים ע"פ הוראות תורתנו תורת חיים.

והרי ימים אלו, ימי ערב פורים מזכירים ומורים על כל הנ"ל וכמ"ש ורבים מעמי הארץ מתייהדים וגו' שבטח מרומז בזה גם עמי הארץ שישנם בתוך כאו"א, היא הנפש הבהמית, רוח הבהמה היורדת למטה.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח.

מִצֵּד עֲצָמוֹ אֵילֹו לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לֹא הָיָה מְחַיֶּיבֶם, אָכֵל לְאַחֵר
שְׁצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה, הָרִי מִצְוֹת אֵלֶּה הֵם מוֹכִנִּים גַּם בְּשֹׁכֵל וְגַם
הַהִיגִין הָאֲנוּשִׁי מִסְכִּים שְׁצִירָךְ לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת אֵלֶּה, וְלִדְוֹגְמָא, בְּמִצְוֹת
שְׁעֲנִינֵם הוּא עֲשִׂית זָכָר לְאִיזָה דְּבָר, מְאוּרַע שֶׁהִתְרַחֵשׁ בַּעֲבָר,
וּכְמוֹ בְּחָג הַפֶּסַח, רֹאשׁ
לְרִגְלִים⁶, הַחֵג הָרִאשׁוֹן וְהָרִאשׁ
מִבֵּין שְׁלוֹשׁ הָרִגְלִים, חָג הַפֶּסַח, חָג
הַשְּׁבִעִי וְחָג הַסּוּכּוֹת שְׁצִיּוּתָהּ
הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹת לַחֲגוֹת אֵת חָג
הַפֶּסַח בְּיוֹם ט"ו בְּנִסָּן מִיָּדִי שָׁנָה בִּשְׁנָה
בְּתוֹר וְזָכָר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם
שֶׁהִיטָּה בְּתֹארִיךְ זֶה, הָרִי גַם
הַשֹּׁכֵל מִבֵּין וּמִקְבֵּל זֹאת, וּבִפְרָט
כְּשֶׁנִּכְתַּב בַּתּוֹרָה הַטֵּעַם לַמִּצְוֹת
מִסּוּג זֶה, כְּמוֹ הַמִּצְוֹת לַחֲגוֹת אֵת
הַחֲגִים, וְחוּקִים הֵם הַמִּצְוֹת
שְׁאוּמֹת הָעוֹלָם מוֹנִין מְקִינִים
אֵת יִשְׂרָאֵל כּו'.⁷ עַל כֵּךְ שְׁבִי
יִשְׂרָאֵל מְקִינִים מִצְוֹת אֵלֶּה, לְפִי
שְׁאִין לָהֶם לַמִּצְוֹת הַחוּקִים
טֵעַם עַל פִּי שֹׁכֵל וְנֹעַד כִּי כֵךְ
שִׁישׁ חוּקִים שֶׁלֹא זֶה בְּלִבֵּד שְׁאִין
לָהֶם טֵעַם וְהַסְבֵּר הַמִּתְקַבֵּל עַל הַהִיגִין
אֵלֶּה שֶׁהֵם מִצְוֹת אֵלֶּה גַם הֵיפָךְ
הַשֹּׁכֵל, וּכְמוֹ בְּפָרָה אֲדוּמָה
עֲצָמָה, שְׁבָה אָנוּ עוֹסְקִים
שְׁמִטְהֶרֶת אֵת הַטְּמֵאִים עַל יְדֵי
שְׂמִינִים עֲלֵיהֶם אֵת אֲפֵר הַפָּרָה,
וּמִטְמָאָה אֵת הַטְּהוֹרִים⁸ אֵלֶּה
שְׁעוֹסְקִים בְּמִצְוֹת זֶה, נִטְמָאִים וְצִירִכִּים
טְבִילָה, שְׁזָהוּ הֵיפָךְ הַשֹּׁכֵל
לְגִמְרִי⁹ שְׁהָיָה אֵין זֶה מוֹכֵן כֻּלָּל אֵין
יִתְכֵן שְׁאוּתוֹ עֲנִיין עֲצָמוֹ הִיָּה גַם
מִטְהָר וְגַם מִטְמָא, וּכְמֵאֲמָר
רַ' ל¹⁰ עַל מִצְוֹת פָּרָה אֲדוּמָה,

נִאֲמַר בַּתּוֹרָה, בְּתַחֲלִית פֶּרֶשֶׁת חוּקֹת, בְּפִסְקוֹסִים הַפּוֹתָחִים אֵת 'פֶּרֶשֶׁת פָּרָה':
וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְגו' זֹאת חֻקֵּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו'¹
וְהַכְּתוּב מִמְּשִׁיךְ וּמִפְּרָט אֵת דִּינֵי פָּרָה אֲדוּמָה, וְנִדְוַע הַדִּיּוּק הַשְּׂאֵלָה
בְּזָה הַנוֹכַחַת מִדִּיּוּק בַּלְשׁוֹן הַכְּתוּב (בְּלִקְוֹטֵי תּוֹרָה לְאֲדוּמָר הוֹקֵן
וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת² וְכֵן בְּמֵאמְרֵי
חֲסִידוֹת נוֹסְפִים עַל פֶּסֶק זֶה),
דְּצִירָךְ לְהִבִּין מֵה שְׁכָתוֹב כִּאֵן
הוּ' שְׁתֵּי פְעָמִים פַּעַם אַחַת
"וַיְדַבֵּר ה'" אֵל מֹשֶׁה" וּפַעַם שְׁנִיָּה
"חוּקֹת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה'",
דְּלִכְאוּרָה הָיָה לִיָּה הִיָּה לוֹ,
לְכַתּוּב לְמִימַר לוֹמַר וַיְדַבֵּר אֶל
מֹשֶׁה וְגו' זֹאת חֻקֵּי הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר צִוָּה ה', אוֹ וַיְדַבֵּר
הוּ' אֶל מֹשֶׁה זֹאת חֻקֵּי
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר אָנִי מְצַוֶּה וְגו',
וּבִשְׁתֵּי הָאֲפִשְׁרוּיֹת הַלָּלוּ, שֶׁם הוּ'
יִזְכָּר רַק פַּעַם אַחַת, לְמַה הַכְּתוּב נִאֲמַר
כֵּךְ שֶׁשֶׁם הוּ' מוֹחֵר פַּעַמִּים?
וְגַם צִירָךְ לְהִבִּין מֵה שְׁנֵאֲמָר
גַּבִּי פָּרָה אֲדוּמָה לְמִרוֹת שְׁמִדוּבָר
עַל נוֹשָׂא זֶה בְּפִרָט זֹאת חֻקֵּי
הַתּוֹרָה סֵתֵם לִשׁוֹן מִשְׁמַעְמֵתוֹ
שֶׁפִּרְשָׁה זֶה עוֹסְקֵת בְּדַבָּר כֻּלְלִי הַשִּׁיךְ
לְכַלּוֹת הַתּוֹרָה, וְצִירָךְ לְהִבִּין מֵהוּ טֵעַם
הַדְּבָר?

וּבְהִקְדָּמָה, שְׁבִכְלָלוֹת הַמִּצְוֹת
יִשׁ שְׁלֹשָׁה סוּגִים, מְשֻׁפְּטִים
עֲדוֹת וְחוּקִים³ כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
וּמִפְּרָט. מְשֻׁפְּטִים הֵם הַמִּצְוֹת
שֶׁעַל פִּי שֹׁכֵל, שֶׁהַשֹּׁכֵל הָאֲנוּשִׁי
מְחַיֶּיב לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת אֵלֶּה
גַּם לֹא צִוָּה הַתּוֹרָה, וּכְמוֹ
שְׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא⁴ אֵלֶּמָּלָה
נִתְּנָה תּוֹרָה (חֶסֶד וְשְׁלוֹם)⁵
עֲדִיין הֵינּוּ מְקִינִים כְּמָה וְכְמָה מִצְוֹת
כִּי הֵינּוּ לְמַדִּים גִּזְלֵי מִנְּקָלָה
וְכֹו' צְנִיעוּת מִחֲתוּל וְכֹו'.
וְעֲדוֹת הֵם הַמִּצְוֹת שֶׁהַשֹּׁכֵל

בס"ד. שבת פרשת צו, פרשת פרה, כ"ף אדר שני, ה'תש"ל (הנחה בלתי מוגה)

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְגו' זֹאת חֻקֵּי הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו'¹. וְנִדְוַע הַדִּיּוּק בְּזָה
(בְּלִקְוֹטֵי תּוֹרָה וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת²), דְּצִירָךְ לְהִבִּין
מֵה שְׁכָתוֹב הוּ' שְׁתֵּי פְעָמִים, דְּלִכְאוּרָה הָיָה
לִיָּה לְמִימַר וַיְדַבֵּר אֶל מֹשֶׁה וְגו' זֹאת חֻקֵּי
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה', אוֹ וַיְדַבֵּר הוּ' אֶל מֹשֶׁה
זֹאת חֻקֵּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר אָנִי מְצַוֶּה וְגו'. וְגַם צִירָךְ
לְהִבִּין מֵה שְׁנֵאֲמָר גַּבִּי פָּרָה אֲדוּמָה זֹאת חֻקֵּי
הַתּוֹרָה סֵתֵם. וּבְהִקְדָּמָה, שְׁבִכְלָלוֹת הַמִּצְוֹת יִשׁ
שְׁלֹשָׁה סוּגִים, מְשֻׁפְּטִים עֲדוֹת וְחוּקִים³.
מְשֻׁפְּטִים הֵם הַמִּצְוֹת שֶׁעַל פִּי שֹׁכֵל, שֶׁהַשֹּׁכֵל
מְחַיֶּיב גַּם לֹא צִוָּה הַתּוֹרָה, וּכְמוֹ שְׁאֲמָרוּ
בְּגִמְרָא⁴ אֵלֶּמָּלָה נִתְּנָה תּוֹרָה (חֶסֶד וְשְׁלוֹם)⁵
הֵינּוּ לְמַדִּים גִּזְלֵי מִנְּקָלָה וְכֹו' צְנִיעוּת מִחֲתוּל
וְכֹו'. וְעֲדוֹת הֵם הַמִּצְוֹת שֶׁהַשֹּׁכֵל מִצֵּד עֲצָמוֹ לֹא
הָיָה מְחַיֶּיבֶם, אָכֵל לְאַחֵר שְׁצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה, הָרִי
הֵם מוֹכִנִּים גַּם בְּשֹׁכֵל, וְלִדְוֹגְמָא, בְּמִצְוֹת
שְׁעֲנִינֵם הוּא עֲשִׂית זָכָר לְאִיזָה דְּבָר, וּכְמוֹ בְּחָג
הַפֶּסַח, רֹאשׁ לְרִגְלִים⁶, שְׁצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹת
זָכָר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם, הָרִי גַם הַשֹּׁכֵל מִבֵּין זֹאת,
וּבִפְרָט כְּשֶׁנִּכְתַּב בַּתּוֹרָה הַטֵּעַם. וְחוּקִים הֵם
הַמִּצְוֹת שְׁאוּמֹת הָעוֹלָם מוֹנִין אֵת יִשְׂרָאֵל כּו',
לְפִי שְׁאִין לָהֶם טֵעַם עַל פִּי שֹׁכֵל וְנֹעַד שִׁישׁ חוּקִים שֶׁהֵם גַּם הֵיפָךְ הַשֹּׁכֵל,
וּכְמוֹ בְּפָרָה אֲדוּמָה עֲצָמָה, שְׁמִטְהֶרֶת אֵת הַטְּמֵאִים, וּמִטְמָאָה אֵת הַטְּהוֹרִים⁸,
שְׁזָהוּ הֵיפָךְ הַשֹּׁכֵל לְגִמְרִי⁹, וּכְמֵאֲמָר רַ' ל¹⁰ גִּזְרָה גִּזְרֹתִי חוּקָה חֻקְתִּי אֵין

(1) חוקת יט, א"ב. (2) ראה לקו"ת ריש פרשתנו (נו, א). אוה"ת חוקת ח"ה ע' א'תרצו. ע' א'תרכא. רד"ה וידבר גו' זאת חוקת תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' מא). ועוד. (3) ראה רמב"ן ואתחנן ו, כ. וראה גם ספר המאמרים ה'ש"ס ס"ע 43 ואילך. ובכ"מ. (4) עירובין ק, ב. (5) ראה לקוטי שיחות ח"ג ע' 890 הערה 12. (6) משנה ריש מסכת ר"ה. גמרא שם ד, א. (7) פרש"י ר"פ חוקת. (8) ראה במדב"ר פי"ט, ה. תנחומא חוקת ז. (9) ספר המאמרים תרכ"ט ע' רלז. (10) מדרש תהלים באבער ט, ב. וראה במדב"ר רפי"ט. תנחומא חוקת ג. שם ח.

וידבר הוי' אל משה וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומצוות נוספות שמוגדרות כ'חוקים' שאלו הן מצוות ללא טעם המובן בשכל
- 2 ועל קיומן אומר הקדוש-ברוך-הוא גְזִירָה גְזִירָתִי חֻקָּה חֻקָּתִי אֵין
- 3 לֶךְ רְשׁוֹת לְהִרְהֵר אַחֲרֶיהָ¹¹. וְכִינֹן שְׁבִתוֹרָה יִשְׁנִם בְּמָה
- 4 וְכִמָּה מִצְוֹת הַמוֹגְדְרוֹת בְּתוֹר חוֹקִים, צָרִיד לְהִבִּין, לָמָּה דּוֹקָא
- 5 בְּפֶרֶה אֲדוּמָה ולא בשום מצווה
- 6 אַחֲרֵת נֶאֱמַר זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה 1
- 7 סֶתֶם לשון שמשמעו שמצווה זו היא
- 8 מִצְוֹה כְּלִלִית שְׂכוּלֶלֶת אֵת כְּלָלוֹת
- 9 הַתּוֹרָה?
- 10 וְהִנֵּה בְּמִדְרַשׁ רַבֵּה¹² אֵיתָא 4
- 11 מובא על הפסוק בתהילים יְהִי לִבִּי
- 12 תָּמִים בְּחֻקֶּיךָ¹³, שֶׁהִמִּילָה
- 13 'בְּחֻקֶּיךָ' זֶה חֻקַּת הַפֶּסַח מִצְוֹת
- 14 קֶרֶבן פֶּסַח שְׂעִלִּיה נֶאֱמַר בְּתוֹרָה 'זֹאת
- 15 חֻקַּת הַפֶּסַח' וְחֻקַּת פֶּרֶה אֲדוּמָה
- 16 וּמִצְוֹת פֶּרֶה אֲדוּמָה שְׂעִלִּיה נֶאֱמַר
- 17 בְּתוֹרָה 'זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה' [וראו]
- 18 לְדַרְשׁ אֵת הַפֶּסַח עַל שְׁתֵּי מִצְוֹת
- 19 שְׁהִירֵי נֶאֱמַר חֻקֶּיךָ, לְשׁוֹן
- 20 רַבִּים¹⁴, וְגַם נֶאֱמַר בְּחֻקֶּיךָ
- 21 (בְּתוֹסֶפֶת ב') בְּרֹאשׁ הַמִּלֵּה),
- 22 דְּמַשְׁמַע שְׁנֵי חוֹקִים שֶׁהִירֵי הָאוֹת
- 23 ב' היא בגימטריה שתיים], וְהַמְדַרְשׁ
- 24 מִמִּשְׁיָךְ וְאוֹמֵר לָמָּה, מְדוּעַ נִרְמְזוּ
- 25 כֵּאֵן שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת, פֶּסַח וּפֶרֶה אֲדוּמָה,
- 26 בִּיחָד שְׁשֻׁנֵיהֶם דּוֹמִין זֶה לָזֶה
- 27 וְנִישׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהִדְמִיּוֹן
- 28 שֶׁמִּחְבֵּר בֵּין שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת הוּא לֹא
- 29 רַק שְׁבִשְׁנֵיהֶם בְּתִיב חוֹקָה,
- 30 אֲלֵא עוֹד זֹאת, אֵלֵא שִׁישׁ דְּמִיּוֹן
- 31 וְחִיבוֹר עוֹד יוֹתֵר חוֹק שְׁנִכְלִילִים
- 32 שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת בְּתִיבָה בְּמִלָּה אַחַת
- 33 הַמִּלָּה 'בְּחֻקֶּיךָ', בְּנֶה בְּקֶרֶבן פֶּסַח
- 34 נֶאֱמַר זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח¹⁵,
- 35 וּבִבְרָה בְּפֶרֶה אֲדוּמָה נֶאֱמַר זֹאת
- 36 חֻקַּת הַתּוֹרָה, וְאֵי אֵין אֶתָּה
- 37 יוֹדֵעַ אֵיזוֹ חוֹקָה גְּדוּלָּה מְזוֹ
- 38 הָאֵם חוֹקַת הַפֶּסַח חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִחוֹקַת
- 39 הַפֶּרֶה אוֹ שְׁחוֹקַת הַפֶּרֶה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר
- 40 מִחוֹקַת הַפֶּסַח, מְשַׁל לְשִׁתִּי
- 41 מְטָרְוֹנוֹת גְּבִירוֹת חֲשׁוּבוֹת דּוֹמוֹת שֶׁהִיוּ מְהֻלְכוֹת שְׁתֵּיהֶן בְּאַחַת,
- 42 וְכִשְׁהֵן הוֹלְכוֹת יַחַד, שְׁתֵּיהֶן נִרְאוֹת שְׁוֹת בְּאוֹתָה מִידָּה, וְאֵם כֵּן אֵיךְ נִיתַן

- 43 לְדַעַת מִי גְּדוּלָּה מְזוֹ, וְהַחֲשׁוּבָה הִיא שֶׁהִיוֹתֵר חֲשׁוּבָה הִיא אוֹתָהּ
- 44 שְׁחִבְרָתָהּ הַשְּׁנִיָּה, הַפְּחוֹת חֲשׁוּבָה מִמֶּנָּה מְלִיָּה אוֹתָהּ עַד בֵּיתָהּ שֶׁל
- 45 הַחֲשׁוּבָה מִמֶּנָּה וְהוֹלְכַת אַחֲרֶיהָ, כֶּף, בְּפֶסַח נֶאֱמַר בּוֹ חֻקָּה,
- 46 וּבְפֶרֶה נֶאֱמַר בּוֹ חֻקָּה, וְלִכְאוּרָה שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת וְכִי גְּדוּלָּה,
- 47 הַחֲשׁוּבָה הִיא שֶׁהַגְּדוּלָּה וְהַחֲשׁוּבָה יוֹתֵר
- 48 הִיא הַפֶּרֶה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח
- 49 צָרִיכִין לָהּ, כִּי כְּדֵי לֵאכּוֹל קֶרֶבן
- 50 פֶּסַח זָקוּקִים לְפֶרֶה אֲדוּמָה כִּי מִי שֶׁאִינוּ
- 51 טְהוֹר אֵינוּ יִכּוֹל לֵאכּוֹל קֶרֶבן פֶּסַח,
- 52 וְהַטְהָרָה הִיא עַל יְדֵי הַפֶּרֶה
- 53 שְׁנֶאֱמַר¹⁶ בְּתוֹרָה, בְּפֶרֶשׁת פֶּרֶה,
- 54 וְלִקְחוּ לְשִׁמָּה מִצֶּמֶר שְׁרִיפַת
- 55 הַחֲטָאֹת וְכוּ' וּמֵאַחֲרֵי שְׁחוֹקַת
- 56 הַפֶּסַח זָקוּקָה לְחוֹקַת הַפֶּרֶה, מוֹבֵן
- 57 שְׁחוֹקַת הַפֶּרֶה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר.
- 58 עַד כֵּאֵן דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ. וְנִשְׁאַלְתָּ
- 59 הַשְּׁאֵלָה:
- 60 וְצָרִיד לְהִבִּין¹⁷, דְּמַכְיִין
- 61 שְׁאוֹמֵר תַּחֲחִילָה שְׁהֵן שְׁתֵּי
- 62 הַגְּבִירוֹת בְּמִשְׁלַל וְשְׁתֵּי הַמִּצְוֹת בְּנִמְשָׁל
- 63 דּוֹמוֹת זֶה לָזֶה וְנִרְאָה שֶׁשְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת
- 64 בְּחִשְׁבּוֹתָן, מִהִי כְּלָל הַשְּׁאֵלָה מִי
- 65 גְּדוּלָּה מְמִי, דְּלִכְאוּרָה, מִהִי
- 66 הֵקָא סְלֵקָא דְּעֵתָךְ מְדוּעַ יֵעֵל עַל
- 67 חֲדַעַת שְׁתֵּיהֶן אַחַת גְּדוּלָּה
- 68 מִחִבְרָתָהּ, וְלָמָּה לֹא נֶאֱמַר
- 69 שְׁשִׁתֵּיהֶן שְׁוֹת כִּי שׁוֹה נִרְאָה
- 70 מִתַּחֲחִילָה?
- 71 וְגַם צָרִיד לְהִבִּין לֵאידֶךְ
- 72 גִּיסָא, מְצוּד שְׁנֵי, דְּכִינֹן שְׁלִפִי
- 73 הַמִּסְקָנָא פֶּרֶה גְּדוּלָּה וְחֲשׁוּבָה
- 74 מִפֶּסַח, אֵם כֵּן, בְּמָה הֵן
- 75 דּוֹמוֹת זֶה לָזֶה בְּתַחֲחִילָה, וְלָמָּה
- 76 מִלְכַּתְחִילָה נִרְאָה שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת שְׁוֹת
- 77 בְּחִשְׁבּוֹתָן?
- 78 (ב) וְיִוְבֵן כָּל זֶה בְּהִקְדָּים
- 79 הִידוּעַ, דְּכִינֹן שְׁתֵּיהֶן
- 80 וּמִצְוֹת נִיתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל כִּי
- 81 שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל יִלְמְדוּ אֵת הַתּוֹרָה וּיִקְייְמוּ
- 82 אֵת הַמִּצְוֹת, וְהֵם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת
- 83 בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, לִמְעַנֵּם וּלְטוֹכֵתָם וְכִמְזָא שְׁנֶאֱמַר בְּתוֹרָה אוֹדוֹת מִצְוֹת
- 84 רַבּוֹת דְּבִר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁸, וּמֵאַחֲרֵי

(11) ראה יומא סז, ב. פרש"י ר"פ חוקת. (12) שמו"ר פי"ט, ב. (13) תהלים קיט, פ. (14) ראה פירוש מהרז"ו לשמו"ר שם. (15) בא יב, מג. (16) חוקת יט, יז. (17) ראה ד"ה וידבר גו' זאת חוקת תרכ"ט, עטר"ת, תרפ"א ותשכ"ד (ספר המאמרים תרכ"ט ע' צג ואילך. עטר"ת ע' שיג ואילך. תרפ"א ע' קצט ואילך. תשכ"ד ע' קמד ואילך). (18) ראה ב"ר פ"א, ד. ספר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהתורה והמצוות ניתנו לבני ישראל הרי מובן, שֶהַעֲנִינִים שְׂבִיתוּרָה
2 הם לפי פשוטם, במצוות מעשיות, יִשְׁנֶם גַּם בְּעִבּוּדָה הרוחנית שבני
3 ישראל עובדים את ה' בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, ובִּפְרָט בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
4 שְׂעִלְיָה נֶאֱמַר¹⁹ בקהלת כי בניגוד לרוח הבהמה היורדת למטה, רוח
5 הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה.
6 וְכֵן הוּא שִׁמְצוּת הַתּוֹרָה קִיּוּמוֹת גַּם
7 בַּעֲבוּדָה הַרוּחָנִית, עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁל
8 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנוֹגַע לְכָלִּילּוֹת עֲנִין
9 הַחֻקִּים שְׂבִיתוּרָה, שֶׁהֵם
10 הַחֻקִּים חֻלּוּקִים וְשׁוּנִים
11 מִמַּשְׁפָּטִים וְעֲדוֹת, וְכִנּוּקָר
12 לְעִיל שִׁמְשָׁפָטִים הֵם הַמִּצְוֹת
13 שְׂעִיל פִּי חֵיבוֹב הַשֶּׁכֶּל, שֶׁגַם
14 הַשֶּׁכֶּל מַחִיב שְׂצִירָן וְנִכּוֹן לְקִיּוּם אֵת
15 הַמִּצְוֹת הַלּוֹ וְגַם עֲדוֹת שֶׁהֵן
16 מִצְוֹת שֶׁהַשֶּׁכֶּל מִצַּד עֲצָמוֹ אֵילוֹ
17 לֹא הִיָּה עַל כֵּן צִוּוּ בַּתּוֹרָה לֹא הִיָּה
18 מַחִיבֵיכֶם, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לָהֶם
19 מְקוֹם בְּשֶׁכֶּל (וְלֹאֲחֵר שִׁשׁוּמַע
20 הָאָדָם הָעֲנִין מִזִּילָתוֹ וּמִלְמֻדִים
21 אוֹתוֹ שֶׁכֵּן אִמְרָה הַתּוֹרָה, הִרִי זֶה
22 מוֹכֵן וּמוֹסְקָר וּמַתְקָבֵל גַּם
23 בְּשֶׁכֶּל), וְלִכֵּן לֹא רַק מִצְוֹת
24 הַמִּשְׁפָּטִים אֲלֵא גַם מִצְוֹת הָעֲדוֹת הֵן
25 מִצְוֹת שִׁשְׁיִכּוֹת לְשֶׁכֶּל וְהִיגִיין מֵה
26 שְׂאִין בֶּן חֻקִּים שְׂאִין לָהֶם
27 מְקוֹם בְּשֶׁכֶּל כָּלִל, הֵנָּה כֵּן זֶה
28 וְהַכּוֹנֵה בְּעִיקָר לְעִנִּין הַחֻקִּים יִשְׁנֹו
29 בְּעִבּוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם. וְכִמּוֹ
30 כֵּן וְכֵסֶם שִׁכְלּוֹת עֲנִין הַחֻקִּים קִיּוּם
31 גַם בַּעֲבוֹדַת ה' הַרוּחָנִית, עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ,
32 כֵּן יִשְׁנֶם בְּעִבּוּדָה בְּנֶפֶשׁ
33 הָאָדָם שְׂגִי הָעֲנִינִים
34 שְׂבִיתוּרָה, הַנּוֹכְרִים לְעִיל מִדְּבָרֵי
35 הַמִּדְּרָשׁ חֻקַּת הַפֶּסַח וְחֻקַּת
- הַפֶּרָה. וְכֵשֶׁם שְׂבִיתוּרָה הֵנָּה חֻקַּת הַפֶּרָה הִיא לְמַעְלָה
מִחֻקַּת הַפֶּסַח, כַּמְבֹאָר לְעִיל וְכַמְבֹאָר גַּם מִזֶּה שְׂבִיתוּרָה נֶאֱמַר
זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח, הִינֵנו, שְׂעִלְהוּ מִצְוֹת קֶרֶבן פֶּסַח עֲנִין פְּרָטִי
בַּחֻקָּה, חֻקָּה פְּרָטִית מִסּוּיִמַת מֵה שְׂאִין בֶּן בְּפָרָה מִצְוֹת פָּרָה
אֲדוּמָה שֶׁבָה אֲנִי עוֹסְקִים נֶאֱמַר
זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה סֶתֶם בְּלִשׁוֹן
כִּלְיִת הַמַּתִּיחֶסֶת לְכָל הַתּוֹרָה (וְלֹא
זֹאת חֻקַּת הַפֶּרָה בְּלִשׁוֹן
הַמַּתִּיחֶסֶת לְמִצְוֹת זֶה בְּפָרָה),
הִינֵנו, שְׂעִלְהוּ מִצְוֹת פָּרָה אֲדוּמָה
כָּלִילּוֹת עֲנִין הַחֻקָּה, הֵנָּה בֶּן
הוּא גַם בְּשִׁנֵּי עֲנִינִים אֵילוֹ
בְּעִבּוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם,
שְׂבִיתוּרָה הַפֶּרָה הִיא לְמַעְלָה
מִחֻקַּת הַפֶּסַח בְּשִׁנֵּי הָעֲנִינִים
הָאֲדוּמִים, גַּם מִצְוֹת חֻשׁוֹבָה וְנִעְלִית
יֹתֵר וְגַם מִצְוֹת שְׂאִינָה רַק עֲנִינָה
הַפְּרָטִי אֲלֵא 'חֻקַּת הַתּוֹרָה' בְּאֻפֶּן
כִּלְיִ.
(ג) וְלִהְיֵין זֶה יֵשׁ לְהִקְדִּים
תְּחִילָה מֵה שְׂנַתְבָּאָר לְעִיל²⁰
בַּמֶּאֱמָרִים שֶׁל פְּרָשַׁת זִכּוֹר וּפּוֹרִים שֶׁל
שְׁנָה זֹה, תִּשְׁ"ל, שְׂיֵשׁ בְּנֶפֶשׁ נִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל בַּחֲבִינָת נֶפֶשׁ רֹחַ
וְנִשְׁמָה²¹, שֶׁהֵם הַכּוֹחוֹת
הַפְּנִימִיִּים שְׂבִיתוּרָה, כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ
שֶׁמַּחֲלָבִשִׁים בְּנוּף בַּהֲתַלְבּוֹשֵׁת פְּנִימִית
וּפּוֹעֲלִים בַּצּוּרָה גְּלוּיָה וּמּוֹרֶגֶשׁ,
וּבְכָלִּילּוֹת הַכּוֹנֵה לְמוֹחִין וּמִדּוֹת,
הַשֶּׁכֶּל וְהָרֶגֶשׁ, הַחֵל מִבְּחִינָת
נִשְׁמָה שֶׁהִיא הַבְּחִינָה הַנִּעְלִית בִּיּוֹר
מִבֵּין שְׁלוֹשׁ הַבְּחִינּוֹת נֶפֶשׁ, רֹחַ, נִשְׁמָה
שֶׁנִּמְנֹו מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה שְׂהִיא בְּחִינָת
נִשְׁמָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאָדָם בְּחִינָת
הַבְּחִינָה²² שֶׁבְּכּוֹחוֹת הַשֶּׁכֶּל, וְכִמּוֹ

המאמרים ה'ש"ת ע' 61. 19) קהלת ג, כא. 20) בד"ה זכור פ"ב; ד"ה והי' כאשר ירים משה פ"ג ואילך (ספר המאמרים תש"ל ע' ריד ואילך; ע' רכ ואילך). 21) בכל הבא לקמן - ראה ד"ה זכור ג' עמלק, ד"ה והי' כאשר ירים משה ידו וד"ה ראשית גוים עמלק פר"ת (גדרסו בקונטרס בפ"ע* - קה"ת תש"ל, ואח"כ בספר המאמרים פר"ת ע' רעז ואילך). 22) ראה גם ד"ה ראשית גוים עמלק וד"ה זכור במאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' תלה ואילך. ע' תקמג ואילך. ד"ה זכור תרס"ח (ספר המאמרים תרס"ח ע' קמג ואילך). ד"ה והי' כאשר ירים תרצ"ד (ספר המאמרים קונטרסים ח"ב רפח, א ואילך).

(*) ראה בפתח דבר לקונטרס הנ"ל: כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת ההתוועדויות דש"פ זכור, בסעודת פורים וש"פ פרה שנה זו, הואיל לאמר חלקים ממאמרים הנ"ל עם שינויים והוספות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כמבואר בקבלה וחסידות, באורות העליונים יש חלוקה כללית בין אור 'פנימי'
 2 שיורד ונמשך ומתלבש בפנימיות העולמות והנבראים ואור 'מקיף', אור עליון
 3 שלמעלה מהתלבשות פנימית בעולמות ונבראים, וגם כשהוא נמשך ומאיר
 4 למטה, הוא נשאר כמו 'מקיף' מלמעלה, וה'מקיף' נחלק לשניים, 'מקיף'
 5 הקרוב' שהוא אמנם 'מקיף' אבל יש לו
 6 שייכות מסוימת ל'פנימי' (כמו בגדי
 7 האדם שאינם 'פנימיים' כמו המזון
 8 החודר בתוך הגוף אלא 'מקיפים' על
 9 גופו מבחוץ, אבל הם קרובים אליו
 10 ומותאמים לפי מידתו) ויש 'מקיף'
 11 הרחוק' (המושלל לגמרי מהתלבשות
 12 פנימית (כמו הבית שמקיף על האדם
 13 בלי התאמה למידותיו של האדם), וכך
 14 גם בכוחות הנפש יש 'מקיף הקרוב'
 15 שהוא אכן 'מקיף' אבל לא מושלל
 16 לגמרי מהתלבשות פנימית ויש 'מקיף'
 17 הרחוק' שלמעלה מהתלבשות פנימית
 18 לגמרי.
 19 וְכַמְבוֹאֵר בַּקֶּלֶה²⁷ בַּעֲנֵן
 20 בְּחִינַת צֶלֶם, כְּכֹתֹב בַּתּוֹרָה לְגַבִּי
 21 בְּרִיאַת הָאָדָם 'עֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמִי
 22 כְּדֹמֹתַי', שְׁהַצ' דְּצֶלֶם הוּא כְּגֵר
 23 בְּחִינַת נֶפֶשׁ רִיחַ נִשְׁמָה, שֶׁהֵם
 24 שְׁלוֹשַׁת הַסּוּגִים שֶׁל כֹּחוֹת
 25 פְּנִימִיִּים, הַל' דְּצֶלֶם הוּא
 26 בְּחִינַת מְקִיף הַקְּרֹב, בְּחִינַת
 27 'חִיָּה' וְהֵם דְּצֶלֶם הוּא בְּחִינַת
 28 יְחִידָה, מְקִיף הַרְחֹק וְכַפִּי
 29 שִׁבּוּאָר עוֹד לַהֲלֹךְ.
 30 (ד) וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּהִנֵּה בְּחִינַת
 31 חִיָּה שֶׁבְּכֹחוֹת הַמְּקִיפִים, הִמְקִיף
 32 הַקְּרֹב, הוּא עֲנֵן הַחֲכָמָה
 33 שֶׁבִּנְפֶשׁ, הַהִבְרָקָה וְהַנְקוּדָה הָרִאשׁוֹנִית
 34 שֶׁל הָרַעֲיוֹן הַשְּׁכָלִי שֶׁלְמַעַל מֵהַבְּנֵה וְהַשְּׁגָה שֶׁבְּכִינָה, וְהִתְרִין
 35 שֶׁל חֲכָמָה עַל בִּינָה הוּא כִּי, הַבְּנֵה וְהַשְּׁגָה דְּבִינָה הִיא בְּאוֹפֶן
 36 שֶׁמִּבִּין הָאָדָם דְּבִר שֶׁמְחוּץ לְעַצְמוֹ, דָּאָף עַל פִּי שֶׁמִּבִּינו
 37 בְּטוֹב עַד שֶׁנִּתְאַמֵּת אֲצָלוֹ, וְלִמְרוֹת שֶׁהָאָדָם מִבִּין אֶת הָרַעֲיוֹן הַשְּׁכָלִי
 38 הֵיטֵב עַד כִּדִּי כִּךְ שֶׁהוּא מוֹשְׁכָע שֶׁהִדְבֵּר נִכּוֹן וְאִמִּיתִי מִקֵּץ מְקוֹם, אֵין
 39 זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ יוֹדֵעַ אֶת הַדְּבָר, סוֹף סוֹף אֵין זֶה יִדְעָה
 40 שֶׁקְשׁוּרָה בְּעֵצָם מֵהוּתוֹ אֲלָא רַק שֶׁהִסְבִּירוֹת הַשְּׁכָלִיּוֹת מְחַיִּיבִים
 41 שֶׁהוּא כָּךְ כו'. וְהַהֲבָנָה, וְהַהֲתַמָּחוֹת שֶׁבְּעֻקְבוֹתֶיהָ, שְׁכָלִית וְלֹא עֲצָמִית.
 42 וְלָכֵן, גַּם הַבִּיטוּל שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁנִּשְׁאָר

1 שֶׁנֶּאֱמַר²³ בְּאוֹיֹב וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְּבִינִם, וְהַעֲבֹדָה שֶׁהַפְּסוֹק מְזַכֵּר אֶת
 2 בְּחִינַת נִשְׁמָה, "וְנִשְׁמַת" בְּשִׁיכּוֹת ל"תְּבִינִם" הִיא רִמּוֹ לְקֶשֶׁר שֶׁל בְּחִינַת נִשְׁמָה
 3 לְכוֹת הַבִּינָה שֶׁהוּא עֲנֵן הַבְּנֵה וְהַשְּׁגָה, שֶׁהוּא הַכוֹחַ לַהֲבִין
 4 וְרִמַּת הַהֲבִנָה בְּמִדְּיָה וְהַבְּנֵה, שֶׁלָּכֵן נִקְרָאת הַבִּינָה בְּשֵׁם פָּנִים
 5 מִסְבִּירוֹת²⁴, מִפְּנֵי שֶׁפְּלִלוֹת
 6 עֲנֵן הַבְּנֵה הוּא הַתְּפִסָּה
 7 וְהַגִּילּוּי שֶׁל הָרַעֲיוֹן הַשְּׁכָלִי בְּכָלִי
 8 דְּוָקָא, שֶׁזֶהוּ עֲנֵנוֹ שֶׁל כַּח
 9 פְּנִימִי שִׁיּוֹר וּמִתְלַבֵּשׁ לַפְּעוּל בַּתּוֹךְ
 10 כָּלִי שֶׁמִּגְבִּיל אֶת הָאוֹר (בְּשׁוּנָה מְכוּחַ
 11 הַחֲכָמָה שֶׁעִיָּקֵר עֲנִינוֹ הוּא הָאוֹר וְלֹא
 12 הַכָּלִי, וְלָכֵן בְּשׁוּנָה מֵהַבִּינָה הַנִּקְרָאת
 13 'פָּנִים מִסְבִּירוֹת', עַל שֶׁם הַהֲבִנָה
 14 וְהַהֲסָבָרָה, הַחֲכָמָה נִקְרָאת 'פָּנִים
 15 מֵאִירוֹת' עַל שֶׁם הָאוֹר, כְּמִבּוּאֵר
 16 בְּמֵאמְרֵים הַקּוֹדְמִים הַנּוֹכְרִים וְכַפִּי
 17 הַשּׁוֹסֵבֵר כְּמֵאמֵר הַקּוֹדֵם (דִּיבּוּר
 18 הַמִּתְחִיל זִכּוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמַלְךָ
 19 שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁבְתְּ פִּרְשַׁת תְּרוּמָה שֶׁנֶּה זֶה
 20 תִּשְׁל', וְמֵאמֵר זֶה הוּא בְּהַמְשָׁךְ אֵלָיו)
 21 שֶׁכֵּל עֲנִין הַכּוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים מִתְחִיל
 22 מְכוּחַ הַבִּינָה, הַהֲבִנָה וְהַשְּׁגָה. וְאֵילוֹ
 23 עֲנִין הַחֲכָמָה, הַהֲבָרָקָה וְהַנְקוּדָה שֶׁל
 24 הָעֲנִין, 'אֵינוֹ מְדִרִיגָה הַפְּנִימִיּוֹת עֲדִין
 25 שֶׁהִיא עֲנִין הַפְּנִימִיּוֹת הֵינּוּ שֶׁהָאָדָם
 26 הוּא בַּעַל הַבִּיט עַל זֶה, מֵה שֶׁאֵין כֵּן
 27 הַהֲבָרָקָה הִרִי אֵינוֹ בַּעַל הַבִּיט עַל זֶה...
 28 וְלָכֵן אֵין זֶה בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת עֲדִין
 29 אֲלָא זֶהוּ עֲנִין הַמְּקִיף, וְרַק עֲנִין
 30 הַהֲבִנָה וְהַשְּׁגָה, בְּחִינַת בִּינָה, שֶׁהוּא
 31 הַהֲתַפְשׁוּת לַפְּרִטִים כו' שֶׁהָאָדָם הוּא
 32 בַּעַל הַבִּיט עַל זֶה, הֵנָּה מִזֶּה מִתְחִיל
 33 עֲנִין הַפְּנִימִיּוֹת).
 34 וְכֵן כֵּשֶׁם שֶׁבְּחִינַת נִשְׁמָה, עֲנִין הַבִּינָה שֶׁבִּמּוֹחַ, שִׁיכּוֹת לְכוֹחוֹת פְּנִימִיִּים, כִּךְ
 35 גַּם בְּחִינַת רִיחַ שֶׁבְּלִב²⁵, שֶׁהוּא עֲנֵן הַמְּדוּת, הָרִגֵּשׁ וְנֶפֶשׁ
 36 שֶׁבְּכָבֶד²⁵, שֶׁהוּא עֲנֵן כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבִּנְפֶשׁ, שֶׁכּוֹלֵם כָּל שְׁלוֹשׁ
 37 הַבְּחִינּוֹת הַלָּלוּ הֵם כֹּחוֹת פְּנִימִיִּים שֶׁכָּאִמּוֹר מִתְלַבֵּשִׁים בְּאִבְרֵי הַגּוֹף
 38 בְּהַתְלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית. וְיִשׁ בְּכּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ גַּם בְּחִינַת מְקִיפִים
 39 שֶׁנִּשְׁשָׁמָה, כּוֹחוֹת יוֹתֵר נְעִלִים מִכּוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁפְּעוּלָתָם הִיא בְּדוֹרֵךְ
 40 'מְקִיף' מִלְּמַעַלָּה, לֹא בְּהַתְלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית וְהֵם הַכּוֹחוֹת חִיָּה וְיְחִידָה,
 41 שֶׁהֵם שְׁנֵי סוּגֵי מְקִיף, חִיָּה הוּא מְקִיף הַקְּרֹב, וְיְחִידָה הוּא
 42 מְקִיף הַרְחֹק²⁶.

(23) איוב לב, ח. (24) ראה תורת חיים ב' י, ג. ו"ש"נ. (25) ראה ראב"ע משפטים כג, כה. (26) ראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך.
 ובכ"מ. (27) ראה עץ חיים שער כג (שער מוחין דצלם) פ"א. לקו"ת תצא לו, סע"ג ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי תצא
 ע' תצא ואילך. ספר המאמרים עת"ר ע' רג.

- 1 **בְּמִצֵּיאוֹתָיו** כאשר אדם מתבונן בגדולת ה' בשכלו, באמצעות כוח הבינה
2 ומתוך ההבנה וההשגה בגדולת ה' הוא מתבטל לאלוקות, כיוון שהביטול
3 מבוסס על ההבנה, וגדרה של ההבנה הוא שהאדם מבין דבר שמחוץ לעצמו,
4 הביטול הוא במידה מוגבלת כך שאמנם ישנה התבטלות אבל האדם לא יוצא
5 לגמרי מגדרי מציאותו. **וְכַמִּיּוֹן**
6 **מִהַמְבוֹאֵר** בחסידות **בְּעֵנִין**
7 **מַעֲלֵת** קליטת דבר על ידי **רֵאִיָּה**
8 **עַל** קליטת דבר על ידי **שְׂמִיעָה**,
9 **שֶׁבִשְׂעָה שְׂשׁוּמַע אֵיזָה דָּבָר**,
10 **הִנֵּה אָף עַל פִּי שְׂמִבִּין אֵת**
11 **הַדָּבָר** בשכלו היטב **וְנִתְאַמַּת**
12 **אֲצֻלּוֹ** והוא גם משוכנע שהדבר נכון
13 ואמיתי, **מִכָּל מְקוֹם**, **אֵין זֶה**
14 **בְּהִתְאַמְּתוֹת גְּדוּלָּה כָּל כֶּה**,
15 ועדיין ההתאמתות מוגבלת **וְלִכֵּן**
16 **הָרִי זֶה פּוֹעֵל אֲצֻלּוֹ רַק בִּיטוּל**
17 **חִיצוֹנִי** כלפי גדולת והפלת הדבר
18 ששמע, **דְּכִיּוֹן שְׂעָהוּ** כל הביטול
19 וכל ההתפעלות מהדבר **רַק מִצַּד**
20 **הַשֹּׁכֵל**, **הָרִי אִם מִישָׁהוּ יִסְבִּיר**
21 **לֹא** את העניין ששמע קודם לכן
22 **בְּאֹפֶן אַחֵר** ושונה ממה ששמע
23 קודם לכן, **אֲזִי תוֹחֵלֵשׁ הַהִסְפָּרָה**
24 **הַקּוֹדֶמֶת** והוא יהיה פחות משוכנע
25 בנכונות ואמיתות הדברים ששמע,
26 **וְעַד** כדי כך **שֶׁיִּכּוֹל לְהִיּוֹת**
27 **שֶׁתִּתְבַּטֵּל לְגַמְרִי** והתפיסה
28 הקודמת שהבין היטב והיה משוכנע
29 שהיא נכונה, תתבטל והוא ינקוט
30 בגישה אחרת. **מֶה שְׂאִין בֵּן**
31 **בְּעֵנִין** קליטה ותפיסה של דבר על ידי
32 **הָרֵאִיָּה**, **הִנֵּה בֵּין שְׂהוּא**
33 **בְּעֲצָמוֹ רָאָה אֵת הָעֵנִין** כמו
34 ענינו, בשונה משמיעה שבה קלט דבר
35 שגם אחרי ההבנה נשאר חוץ ממנו
36 **הָרִי זֶה** הקליטה על ידי הראיה
37 **בְּהִתְאַמְּתוֹת הָכִי חֻזְקָה**, **וְלֹא**
38 **שְׂיִיף** לא ייתכן שמישהו, על ידי
39 הסברים כאלה ואחרים, יוכל לְסַתֵּר
40 **מֶה שְׂרָאָה בְּעֲצָמוֹ**. וכמו שְׂהוּא בְּרֵאִיָּה בְּעֵינֵי בֶּשֶׁר, כִּמוֹ
41 **בֵּן הוּא בְּרֵאִית** וקליטת דברים באמצעות עין השֹׁכֵל, היינו הבנה
42 שהיא לא ברמה של שמיעה אלא ברמה של ראייה, וכלשון הוזהר **דְּבַעֲיִן**
- השֹׁכֵל אֶתְחַזִּי כו'²⁸, נראה בעין השכל, שְׂבִכְיָנָה שְׂהוּא עֵנִין
השְׂמִיעָה וְהַבְּנָה וְהַשְׁגָּה, הבנה ברמה של שמיעה, בֵּין שְׂהוּא
הדבר הנקלט באמצעות בינה עֵנִין שגם לאחר הבנתו היטב נשאר דבר
שחוץ מִמֶּנּוּ, נפרד מהאדם עצמו, הִנֵּה הַבִּיטוּל שנוצר בעקבות
ההבנה הזו אֵינוֹ בִּיטוּל בְּתַכְלִית,
אֵלָּא רַק בִּיטוּל חִיצוֹנִי,
וְעַדִּין נִשְׁאָר האדם בְּמִצֵּיאוֹתָיו,
כמבואר לעיל, מֶה שְׂאִין בֵּן
כשהאדם קולט ותופס דברים
בְּבַחֲיִנַת חֻכְמָה, שְׂהוּא עֵנִין
הָרֵאִיָּה, הִנֵּה הַבִּיטוּל הוּא
בִּיטוּל בְּמִצֵּיאוֹתָיו, ביטול מוחלט,
כאילו אין לו מציאות כלל וכמו
שְׂפִתָּב רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּתַנָּא
בְּהִגָּה"ה²⁹ בְּשֵׁם מוֹרֵוֹ הרב
המגיד ממעזריטש, שְׂהַבִּיטוּל
לאולקות ברמה של הכרה ברורה בכך
דְּהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאֵין זוּלָּתוֹ,
שרק המציאות של הקדוש-ברוך-הוא
בעצמו היא מציאות אמיתית ואין
מציאות אמיתית מלבדו הִנֵּה זֶה
היא מְדַרְיַגַת הַחֻכְמָה, שְׂעָהוּ
תפיסה ברמה כזו של ראייה בעין השכל
שהיא עֵנִין שְׂלִמְעָלָה מִהַשֹּׁכֵל,
למעלה מהבנה וקליטה שכלית רגילה
(השייכת לבינה, כוחות פנימיים) כִּי
אִם שְׂרׁוּאָה וּמְכִיר אֵת הַדָּבָר
כו' והדבר מתאמת אצלו בהתאמתות
מוחלטת ולכן גם הביטול הוא ביטול
מוחלט, כמבואר לעיל.
וְעֵנִין בַּחֲיָנָה זֶה של חכמה
שבנפש, בַּחֲנִית חִיָּה שהיא מהכוחות
המקיפים בְּעֻבּוּדָה הרוחנית שהאדם
עובד את ה' הוּא כְּמֵאֲמַר רַבִּינוּ
הִזְקֵן³⁰ שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל כל יהודי
אֵינוֹ רוֹצֵה וְאֵינוֹ יִכּוֹל חֵס
וְשִׁלּוּם לְהִיּוֹת נִפְרָד מֵאֲלֻקוֹת, שְׂהוּא עֵנִין
שְׂלִמְעָלָה מִהַשֹּׁכֵל וְהַשְׁגָּה³¹.
וְיִוָּבֵן עֵנִין הָרֵאִיָּה מִכַּח הַהִפְרָה (שְׂהוּא
בְּמוֹרָגֶשׁ יוֹתֵר מֵרֵאִיָּה), דְּהִנֵּה, עֵינֵן
וְהַשְׁגָּה³¹, כמעלת הראיה על
השמיעה.
וְיִוָּבֵן המעלה המיוחדת של עֵנִין הָרֵאִיָּה מִכַּח הַהִפְרָה (שְׂהוּא
כוח ההכרה בְּמוֹרָגֶשׁ יוֹתֵר בנפש האדם מֵרֵאִיָּה), דְּהִנֵּה, עֵינֵן

(28) ראה זח"ב קטז, ב (ברע"מ). (29) פל"ה. (30) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ע' שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז).
ע' תקמו (הועתק ב"היום יום" כא סיון). ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"ג ד (ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 115. ע' 117). ועוד.
(31) ראה תניא פ"ח.

וידבר הוי' אל משה וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲנִין הַהִפְּרָה אֵינוֹ מִצַּד הַהִשְׁגָּה, הַהֲבֵנָה הַשְׁכֵּלִית אֲלֵא שְׁמִפְרִי
2 עֲצָם הָעֲנִין שֶׁהוּא כֹּף. וְכִמּוֹ לְמִשַּׁל שְׂרֹאִים בְּבֶן קָטָן
3 שְׁמִפְרִי אֶת אָבִיו, שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֶן שִׁישׁ לוֹ רֹאִיָּה הוֹכַחָה עַל
4 פִּי שָׁכַל שֶׁהוּא אָבִיו, שֶׁהָרִי הֵבֵן הוּא קָטָן בְּיֹתֵר וְעֵדִיין אֵין לוֹ
5 שָׁכַל כָּלָל וְלֹכֵן בּוֹדֵאִי הַהֲכֵרָה לֹא
6 נֻבַּעַת מִהַהֲבֵנָה, אֲלֵא זֹהִי הַפְּרָה
7 עֲצָמִית שֶׁקְשׁוּרָה בַּעֲצָם מִהוּתוֹ,
8 וְלֹכֵן יֵשׁ לוֹ לִבֵּן הַקָּטָן שֶׁקְשׁוּר
9 בְּאִבּוֹ בַּהֲכֵרָה עֲצָמִית גִּעְגּוּעִים
10 גְּדוּלִים וְהַמְשָׁכָה מְשִׁיכָה
11 עֲצָמִית לְאָבִיו, מֵה שְׁאִין בֶּן
12 בְּשִׁנְעִשָּׁה אוֹתוֹ הֵבֵן גְּדוּל, וְיֵשׁ
13 לוֹ שָׁכַל וְהַכְּנָה שֶׁזֶּהוּ אָבִיו
14 כּוֹ', וְלֹהֲכֵרָה עֲצָמִית שֶׁהִיִּתָּה לוֹ
15 בְּקִטְנוּתוֹ נִסְפָּה הֲבֵנָה שְׁכֵלִית בְּכֹךְ
16 שֶׁזֶּהוּ אָבִיו אֵין הַהֲמָשָׁכָה הַמְשִׁיכָה
17 שֶׁל הֵבֵן לְהַתְקַרֵּב לְאִבּוֹ גְּדוּלָּה
18 וְהַזְקָה כָּל כֹּף, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁכַל גְּדוּלָּה וְהַזְקָה כָּל
19 מַעֲלִים וּמַחְלִישׁ אֶת הַהֲכֵרָה
20 שְׁמִצָּד הָעֲצָם. שֶׁהָרִי הֲכֵרָה שֶׁמִּצָּד
21 הָעֲצָם הִיא דְּבַר יוֹתֵר חֹזֵק וְיוֹתֵר תְּקִיף
22 מֵאִשֶּׁר הַהֲבֵנָה שֶׁעַל יְדֵי הַשְׁכָּל.
23 וְהִנֵּה, אֵף שֶׁעָקֵר עֲנִין הַהֲכֵרָה
24 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַהֲבֵנָה הוּא מִצָּד
25 הָעֲצָם וְלֹא מִצָּד הַשְׁכָּל, כִּמְבֹאֵר
26 לְעִיל אֵף עַל פִּי כֹן, גַּם
27 בְּשִׁתְּהִפְרָה בָּאָה בְּתַהֲלִיךְ שֶׁל
28 מְלִמְשָׁה לְמַעֲלָה, הִיִּינוּ
29 שֶׁהַהֲתַחֲלָה הִיא בַּהֲבֵנָה שֶׁלֹּמַטָּה
30 מִהֲכֵרָה וְרַק אַחֵר כִּךְ בֹּא לְיַדִּי הֲכֵרָה
31 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַהֲבֵנָה, כִּךְ שֶׁלֹּאֲחֹר
32 שְׁמִבִּין וּמִשְׁיָג אֶת הַדְּבָר
33 בַּהֲבֵנָה שְׁכֵלִית אֲזִי בֹא לְיַדִּי
34 הַפְּרָה שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַשְׁכָּל, הִנֵּה גַם
35 הַפְּרָה זֹו שֶׁהִיא בַּהֲמִשָּׁךְ לַהֲבֵנָה
36 וּבִמְוָבֵן מִסּוּיִים מְבוֹסֶסֶת עַל הַשְׁכָּל
37 הִיא בְּהַתְאָמְנוּת גְּדוּלָּה יוֹתֵר
38 מֵאֲשֶׁר הַקְּלִיטָה וְהַתְּפִיסָה שְׁכֻלָּה
39 עַל יְדֵי הַשְׁגָּה וְאֵין בָּהּ הֲכֵרָה כָּלָל.
40 וְכָל זֶה הוּא בְּהִפְרָה, שֶׁכָּל
41 אוֹפֵן נַעֲלִית מִהַהֲבֵנָה וְעַל אַחַת
42 כְּמֹה וְכְמֹה שֶׁהוּא בְּרֹאִיָּה הַנַּעֲלִית לֹא רַק מִהַהֲבֵנָה, מִצָּד מַעֲלָה
43 הִרְאִיָּה עַל הַשְּׁמִיעָה, אֲלֵא נַעֲלִית אִפִּילוֹ מִהַהֲכֵרָה וְרֹאִיָּה לְעֵנִין זֶה, כּוֹלֵל גַּם
- רֹאִיָּת הַשָּׁכַל, כְּמֵאֲמָר³² חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא אֵיזְהוּ חֲכָם הָרֹאִיָּה
אֶת הַנּוֹלָד, הָרִי שִׁישׁ קָשֶׁר וְשִׁיכּוֹת בֵּין חֲכָמָה לְרֹאִיָּה, וּכְפִירוֹשׁ רַבִּינוּ
הַזְקָן³³ שְׂרֹאִיָּה הַחֲכָם כָּל דְּבָר אֵיף נּוֹלָד וְנִתְּהוּהָ עַל יְדֵי
הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא מֵאֵין לֹא דְבַר לִישׁ וּמִצִּיאוֹת, וְהָרִי הַהֲתַהוּוֹת יֵשׁ
מֵאֵין אֵינָה בְּחִיק הַנְּכָרָאִים
וְהִיא דְּבַר שֶׁנִּבְרָא לֹא מִסּוּגֵל לַעֲשׂוֹת
וְאִפִּילוֹ לֹא לְהִבִּין כִּיצַד הוּא נַעֲשֶׂה עַל
יְדֵי הַבּוֹרָא, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין שְׁלֹמַעֲלָה
מִהַשְׁגָּה לְגַמְרִי, אֲלֵא שֶׁלֹּמַטָּה
שֶׁהַהֲתַהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין לֹא נִתְפַּסֵּת בַּשְּׁכָל,
הַחֲכָם תּוֹפֵס וְקוֹלֵט זֹאת כִּיוּן
שְׂרֹאִיָּה אֶת הַדְּבָר כּוֹ', בְּרֹאִיָּה
שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַהֲבֵנָה שְׁכֵלִית. וְלֹכֵן הָרִי
זֶה הֲבֵנָה הַדְּבָרִים בְּרִמָּה שֶׁל רֹאִיָּה
פּוֹעֵל אֲצִלּוֹ בִּיטּוּל בְּמִצִּיאוֹת
מִמֶּשֶׁ, כִּמְבֹאֵר לְעִיל שׁוּהוּ הַהֲבֵל
בֵּין חֲכָמָה לְבִינָה דְּכֹאֲשֶׁר מִבִּין
וּמִשְׁיָג אֶת הַדְּבָר בַּהֲבֵנָה וְהַשְׁגָּה
שְׁכֵלִית, שֶׁזֶּהוּ בְּאוֹפֶן שֶׁהַדְּבָר
הַמִּיבֵּן הוּא עֲנִין בְּכַפִּי עֲצָמוֹ
נִפְרָד מִהָאֲדָם עֲצָמוֹ שְׁמֻחוּץ לוֹ,
הִנֵּה זֶה פּוֹעֵל בְּאֲדָם הַמִּבִּין רַק
בִּיטּוּל חִיצוֹנִי, בִּיטּוּל הַיֵּשׁ
בִּיטּוּל הִישׁוּת שֶׁלּוֹ בְּלִבָּד, מֵה
שְׁאִין בֶּן עֲנִין הָרֹאִיָּה שְׁאִינוֹ
מִצָּד הַשָּׁכַל אֲלֵא עֲנִין עֲצָמִי
שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַשְׁכָּל (וְלֹמַעֲלָה אִפִּילוֹ
מִעֲנִין הַהֲכֵרָה), הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה
מִתְּבַטֵּל הָאֲדָם 'הִרְוָה'
מִמִּצִּיאוֹתוֹ לְגַמְרִי, וְאֵין זֶה
בְּאוֹפֶן שֶׁצָּרִיךְ כִּדִּי לְקַלּוֹת אֶת
הַדְּבַר בְּרִמָּה כּוֹן, בְּאוֹפֶן שֶׁל רֹאִיָּה,
לְצִירָה וְלִתְאֹר לַעֲצָמוֹ אֶת הָעֲנִין
בְּשָׁכָל לְפָרְטִי, כִּפִּי שֶׁנִּדְרֵשׁ
בְּקִלְיַת וְתַפְסִית דְּבַר עַל יְדֵי הַשְׁכָּל
הָעֵינִן וְהַצִּיּוֹר בְּפִרְטִים מִבִּינִים אֶת
הַדְּבָרִים טוֹב יוֹתֵר וְעוֹמֵק יוֹתֵר, אֲבָל
בְּרֹאִיָּה שֶׁל חֲכָמָה אֵין 'צִיּוֹר' בְּפִרְטִים
וְלֹא הֲבֵנָה הַפִּרְטִים מִחוּזָקָת אֶת
חִשְׁבִּיכּוֹת לְעֵנִין וְאֶת הַהֲתַמּוּת שֶׁלּוֹ
כִּי הוּא רֹאִיָּה אֶת עֲצָם הַדְּבָר,
וּמִתְּבַטֵּל מִמִּילָא בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשֶׁ. וְכִיוּן שְׁמִתְּבַטֵּל
בְּמִצִּיאוֹתוֹ לְגַמְרִי, בְּאוֹפֶן שֶׁל יִצְיָאָה מִמִּדְּרָה וְהַגְּבָלָה,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 וַיֵּשׁ בָּזָה בַּעֲבֹדַת הָאָדָם בְּאֹפֶן שֶׁל חֲכָמָה סֶדֶר מְסֻדָּר וְהִילֻף
45 וְהַתְעֵלוֹת הַדְּרָגָתִית מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, שְׁעַל יְדֵי הַבְּנָה וְקִלְיָה עַל יְדֵי
46 הַשְּׂכָל בָּא לְהַפְּרָה בַּה תְּחִפְסָה וְהַתְּאֵמָתוֹת יוֹתֵר נִעְלִית מִהַבְּנָה שְׂכִלִית
47 רְגִילָה, וְעַל יְדֵי הַהַפְּרָה מִתְעַלָּה לְדִרְגָּה נֹסֶפֶת עַד אֲשֶׁר בָּא לְבַחֲנִית
48 רְאִיָּה שֶׁהִיא הַדְּרָגָה שֶׁל הַחֲכָמָה
49 עֲצָמָה.
50 וְזֶהוּ הָאִמּוֹר לַעֲלֹל אֹדוֹת עֲנִיִּן
51 הַחֲכָמָה שֶׁמִּצַּד אֶחָד הִיא לְמַעְלָה
52 מֵהַשְּׂכָל (וְעֵינֵי הַהַבְּנָה וְהַתְּשִׁיבָה
53 מִתְחִיל בְּבִינָה) וּמִצַּד שְׁנֵי יֵשׁ לָהּ
54 שְׂיִיכוֹת מִסְּרִימָה לְשֶׁכֶּל הוּא גַם
55 הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי מִה שֶׁנֶּאֱמַר³⁴
56 בַּפְּסוֹק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שְׁמַע
57 יִשְׂרָאֵל וְגו' הַיּוֹי אֶחָד, וְהַכּוֹנָה
58 הִיא שְׁגָם הַבִּיטוּל דְּאֶחָד כו',
59 הַבִּיטוּל שֶׁל הַעֲלֻמוֹת וְכָל הַנִּבְרָאִים
60 לְאַחֲדוֹת ה', עִם הַיּוֹתוֹ בִּיטוּל נִעְלָה
61 וְעֻמּוֹק בְּיוֹתֵר, בְּכָל זֹאת יֵשׁ לוֹ
62 שְׂיִיכוֹת לְשְׁמַע, בְּמוֹבֵן שֶׁל
63 הַתְּבִינּוֹת שֶׁהוּא עֲנִין הַהֲבָנָה
64 וְהַשְּׂגָה³⁵. וְהַגָּם שֶׁהַבִּיטוּל
65 שְׁעִלּוֹ מְדוּבֵר בַּפְּסוֹק רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁמַע
66 הוּא בִּיטוּל בְּמִצְיָאוֹת, בִּיטוּל
67 מוּחְלָט עַד כְּדֵי אֲבֹדֵן הַמִּצְיָאוֹת
68 (כְּמִבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת שֶׁהַבִּיטוּל שֶׁל
69 'שְׁמַע' הוּא 'יְחֻדָּא עִילָא' אַחֲדוֹת ה'
70 בְּרַמָּה עֲלִיוֹנָה, בִּיטוּל בְּמִצְיָאוֹת, וְאִילוֹ
71 הַבִּיטוּל שֶׁל 'בְּרוּךְ שֶׁם' הוּא 'יְחֻדָּא
72 תַּתָּא' אַחֲדוֹת ה' בְּרַמָּה תַּתְּתוֹנָה,
73 בִּיטוּל חֵישׁ בְּלִבּוֹ) מִכָּל מְקוֹם, עַל
74 אֶף שֶׁהַבִּיטוּל שֶׁל 'שְׁמַע' הוּא בִּיטוּל
75 בְּמִצְיָאוֹת הַרִי יֵשׁ מִה אִיזוֹ שֶׁהִיא
76 מִצְיָאוֹת שֶׁל נִבְרָאִים שְׁמַתְבָּטֵל,
77 כִּי, כְּאֲשֶׁר אֵין שׁוּם מִצְיָאוֹת
78 כָּלֵל, לֹא שְׂיִיף בִּיטוּל כִּי אֵין מִה שִׁיתְבָּטֵל, וְרַק כְּאֲשֶׁר יֵשׁ דְּבַר
79 מִה, אֲזִי שְׂיִיף עֲנִין הַבִּיטוּל וְנִמְצָא שׁוֹהוּ בִּיטוּל שְׁעַם כָּל מַעֲלָתוֹ יֵשׁ
80 לוֹ שְׂיִיכוֹת כְּלִשְׁתֵּי לְמִצְיָאוֹת הַנִּבְרָאִים, וְלִכֵּן זֶהוּ בִּיטוּל שִׁישׁ לוֹ שְׂיִיכוֹת
81 לְ'שְׁמַע', הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה, שֶׁהַנִּבְרָאִים מְשִׁיגִים אֶת גְּדוּלַת ה' ('שְׁמַע') וְעַל יְדֵי זֶה
82 הֵם מִתְבָּטְלִים אֵלָיו וְכֵן נִפְעַל עֲנִין אַחֲדוֹת ה' ('ה' אַחֲדִי).
83 וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁנֶּאֱמַר³⁶ בְּאִיּוֹב וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא, שְׁמוּרָה
84 עַל שְׁנֵי עֲנִינִים, דְּמִתְּחִלָּה גִּיסָא מִצַּד אֶחָד הַתְּנִלוֹת שֶׁל הַחֲכָמָה הַרִי
85 זֶה בְּדֶרֶךְ מִצְיָאָה, וְהֵינּוּ, שְׂאִין בָּזָה שִׁינּוֹי לִגְבֵי כְּפִי שֶׁהִיא
86 בְּמִקּוּרֵי קוֹדֵם הַגִּילּוֹי, רַק הַעֲבָרָת רְשׁוֹת שְׁקוֹרֵם הִיא בְּרִשׁוֹת שְׂרָשׁוֹ

1 הַתְּעֵלוֹת מִעַל כָּל הַגְּדִירִים וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁל מִצְיָאוֹתוֹ שֶׁהִרְיָ בִּיטוּל שֶׁלּוֹ הוּא
2 בִּיטוּל מוּחְלָט, בִּיטוּל בְּמִצְיָאוֹת, לְמַעְלָה מִהַפְּלִים שְׁנוּעָדוֹ לְהַגְבִּיל, לְכֵן
3 נִקְרָא עֲנִין הַחֲכָמָה, בַּחֲנִית חִיָּה שֶׁבִּנְשָׁה הָאָדָם, בְּשֵׁם מְקִיף.
4 (ה) אֲמָנָם בַּחֲנִית זֶה בַּחֲנִית חֲכָמָה, מְדִירָגָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֶף שֶׁהִיא אֲכָן
5 מִהַכּוֹחוֹת הַמְּקִיפִים, בְּכָל זֹאת הִיא
6 רַק בַּחֲנִית מְקִיף הַקְּרוֹב
7 שְׂכָמוֹר אֵינָנָה מוּשְׁלָלָה לִגְמִיר
8 מִשְׂיִכוֹת לְהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית, אֵלָּא
9 שְׂיִישׁ לָהּ שְׂיִיכוֹת לְבַחֲנִית
10 נְפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁהֵם הַכּוֹחוֹת
11 הַפְּנִימִיִּים (הַשְּׂכָל, הַרְגֵשׁ וְהַמַּעֲשֶׂה).
12 וְכִמּוֹ שֶׁהוּא בְּסִפְּרִיתוֹ, וְהַדְּבָרִים
13 כְּפִי שֶׁהֵם בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם דּוֹמִים לְעֵנִינִים
14 אֵלָּה כְּפִי שֶׁהֵם בְּסִפְּרִיתוֹ הַעֲלִיוֹנוֹת
15 (שֶׁמֶהֵם נִשְׁתַּלְשְׁלוּ כּוֹחוֹת נִפְשׁ)
16 שֶׁהַחֲכָמָה סִפְּרִית הַחֲכָמָה נִקְרָאת
17 רְאִיָּה שֶׁל כְּנֶרֶם בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
18 "רְאִיָּה חֲכָמָה יִרְאֵת ה'", וְהַכּוֹנָה
19 לְ'רְאִיָּה' בְּמוֹבֵן שֶׁל הַתְּחִלָּה, הֵינּוּ
20 שֶׁהַחֲכָמָה הִיא הַתְּחִלָּה שֶׁל הַסִּפְּרִית
21 שֶׁאֲחֵרֶיהָ, סִפְּרִית הַבִּינָה וְהַסִּפְּרִית
22 שֶׁאֲחֵרֶיהָ הֵם כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים וְלֹא
23 מְקִיפִים לְפִי שְׂיִישׁ לָהּ לְסִפְּרִית
24 הַחֲכָמָה שְׂיִיכוֹת לְהַשְׁתַּלְשֵׁלוֹת
25 שֶׁאֵר הַסִּפְּרִית שֶׁל 'סֶדֶר הַשְּׁתַּלְשֵׁלוֹת'
26 שֶׁמִּהַחֲכָמָה וּמִה שֶׁנֶּאֱמַר
27 הַשְּׂיִיכוֹת לְבַחֲנִית הַתְּתֵר כִּתֵּר
28 עֲלִיּוֹן שֶׁלְמַעְלָה מִהַחֲכָמָה, כִּי הַכְּתֵר
29 הוּא 'מְקִיף' לִגְמִיר ('מְקִיף הַרְחוֹק')
30 וְאִילוֹ הַחֲכָמָה הִיא מְקִיף הַשִּׁיךְ אֵל
31 הַפְּנִימִי ('מְקִיף הַקְּרוֹב') וְכִפִּי שֶׁמִּמִּשְׁיךְ
32 וּמִבְּאֵר.
33 וְהַעֲנִין בָּזָה, דְּאֶף עַל פִּי
34 שְׂבַחֲנִית הַרְאִיָּה דְּחֲכָמָה הִיא
35 לְמַעְלָה מִהַשְּׂכָל וְהַשְּׂגָה וּמְדוּבֵר עַל קִלְיָת וְתַפְסִית הַדְּבַר בְּאֹפֶן
36 יוֹתֵר עֻמּוֹק מֵאֲשֶׁר בְּקִלְיָה וְתַפְסִית שֶׁעַל יְדֵי הַהַבְּנָה, וְלְמַעְלָה מִהַפְּלִים,
37 וּבִנְסוּף לִכֵּן חֲכָמָה הִיא אֹר שֶׁלְמַעְלָה מִהַהֲגַבְלָה וְהַהֲגָדָה שֶׁמִּצַּד הַכִּלִּים
38 (וְעֵינֵי הַכִּלִּים מִתְחִיל בְּעִיָּקֵר מִבְּנִיָּה) וְעַל יְדֵי הַרְאִיָּה בַּחֲכָמָה
39 נִעְשֶׂה אֲצֵל הָאָדָם בִּיטוּל בְּמִצְיָאוֹת שֶׁל יִצְאָה מוּחְלָט מִגְּדִיר
40 מִצְיָאוֹתוֹ, לְמַעְלָה מִבִּיטוּל הַיֵּשׁ שְׁעַל יְדֵי תַפְסִית וְהַשְּׂגָה עַל יְדֵי
41 הַבִּינָה, שֶׁהַבִּיטוּל הוּא דְּבַר נֹסֶף עַל מִצְיָאוֹתוֹ וּמִצְיָאוֹתוֹ לֹא
42 בְּטָלָה לִגְמִיר, מִכָּל מְקוֹם, יֵשׁ לָהּ לְחֲכָמָה שְׂיִיכוֹת לְהַשְּׂגָה
43 וְלִכְלִים וְכִאֲמֹר הַחֲכָמָה הִיא הַתְּחִלָּה הַסִּפְּרִית וְשִׂיכָת לְ'סֶדֶר הַשְּׁתַּלְשֵׁלוֹת',

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אוכל מתוך פסולת או פסולת מן האוכל הרי אין מהותו נמצא בהמתברר כי
 2 אם רק שעל ידו נעשה הביורור. וכן על דרך משל הביורור של הגבינה מה
 3 שנברר האוכל מתוך הפסולת דהיינו מן הקום ומי חלב ונעשה גבינה והיינו
 4 על-ידי עור הקיבה שנותנים בה כידוע. והנה עצמיות הטעם של עור הקיבה
 5 אינו נמצא ונרגש לא בהגבינה ולא
 6 בהקום... אף-על-פי-כן הוא פועל
 7 הביורור שמתברר האוכל מהפסולת
 8 וישתנה למעלותא. וכך הוא ענין
 9 בחכמה אתבירור שמברר הביורורם
 10 שיהיה נפרד הטוב מן הרע. מה
 11 שמקודם היה הטוב מעורב ברע לכן
 12 לא היה בו טעם על דרך משל ועל-ידי
 13 החכמה נעשה הביורור ויופרדו הסיגים
 14 והפסולת אז נתגלה הטוב כו'. וזהו גם
 15 כן ענין המלח שהמלח מפליט הדם מן
 16 הבשר שמברר הפסולת מן האוכל לפי
 17 שורשו מגבורות דאבא [בחינת
 18 החכמה נקראת 'אבא'] דבחכמה
 19 אתבירור ולכן אף שבעצמו אין בו
 20 טעם, עם כל זה הוא פועל טעם
 21 בהבשר. על דרך הביורור וטעם הגבינה
 22 על-ידי המחבץ כו'"] שְׁהוּהוּ ענין
 23 ה'אין' שבחכמה הפועל את הביורור
 24 הוא **בחינת האין שְׁבָא לְבָרַר**
 25 **אֶת הַיֵּשׁ**, ובא לאחר היש וְאִינוּ
 26 **בחינת האין העצמי** האין
 27 האמיתי שקודם ליש.
 28 וּלְמַעַלָּה מִזֶּה למעלה מבחינת
 29 החכמה שהיא 'מקיף הקרוב', השייך אל הפנימי, בחינת חיה שבנפש האדם,
 30 כמבואר לעיל באריכות, הוא **בחינת מקיף הרחוק**, שלא שייך כלל
 31 לכוחות פנימיים וּבְכָלִּלוֹת ענין 'מקיף הרחוק' כפי שהוא למעלה באלוקות
 32 הוא **בחינת הַתָּרַר** 'כתר עליון' שלמעלה מעשר הספירות שְׁבָאִין
 33 עָרוֹף לְגַמְרֵי מְכַלְלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הנעלה מהמדריגות של 'סדר
 34 השתלשלות' שתחילתו בעיקר בחכמה, לאין שיעור, ללא כל יחס והשוואה,
 35 וְעֵנִינוּ של 'מקיף הרחוק' בְּעֵבֹדָה הרוחנית שהאדם עובד את ה' הוא
 36 הַבִּיטוּל שהאדם מתבטל לאלוקות דְּבַחֲכֵינָה הַיְחִידָה שבנפש שְׁהוּהוּ
 37 עֵנִין הַמְסִירָת נֶפֶשׁ, שְׁהוּהוּ אֲמִיתִית עֵנִין הַבִּיטוּל, שְׁאִין זֶה
 38 בְּאֹפֶן שְׁיֵשׁ מְצִיאוֹת דְּבָר מָה שְׁהוּהוּ בְּטֵל, אֲלָא הביטול הוא
 39 עמוק ואמיתי עד כדי כך שמלכתחילה אין כָּאֵן מְצִיאוֹת כָּלִל
 40 שְׁתַּתְּבִטֵּל (ס'איז נִיטָא וְוער ס'זאָל בְּטֵל וְוערן אין מי
 41 שיתבטל), וְהֵינֵנוּ, שְׁהִבְטוּל דְּחֻקָּהּ הוּא כְּמוֹ הַבִּיטוּל
 42 דְּאֶחָד, שבו מדובר בכתוב "שמע ישראל... ה' אחד" שְׁיֵשׁ מְצִיאוֹת

1 ומקורו, וכעת החכמה מאירה בגלוי במקומה, וזו מה שהחכמה היא למעלה
 2 מ'סדר השתלשלות' ושייכת לכוחות מקיפים שלמעלה משאר הספירות
 3 וְלֹאִידֶךָ גִּיסָא, מצד שני פסוק זה רומז כי **הַחֲכָמָה הִיא מֵאֵין**
 4 **תִּמְצָא**, אמנם היא באה ונמשכת ומתגלה מהאין אֲבָל אֵינָה בְּחִינַת
 5 הָאֵין עֲצָמוּ וזהו הענין השני
 6 שבחכמה שמכל-מקום יש לה שייכות
 7 מסוימת להבנה והשגה, כוחות
 8 פנימיים ולכן היא 'ראשית' והתחלה
 9 לספירות, כמבואר לעיל, וכיוון
 10 שהחכמה נמשכת ('תימצא') מהאין,
 11 איננה האין עצמו. וְכֵמוּ שְׁנֵתְבָאֵר
 12 לְעֵיל³⁷ במאמר דיבור המתחיל
 13 'וזהו כאשר ירים משה ידו' שנאמר
 14 בפורים שנה זו, 'תש'ל, שְׁיֵשׁ שְׁתִּי
 15 בְּחִינֹת אֵין, הַאֲחַת הוּא הָאֵין
 16 הָעֲצָמִי, האין האמיתי, שבא לפני
 17 היש והוא כמובן למעלה מהיש
 18 וְהַשְׁנָיָה הוּא הָאֵין הַבָּא לְבָרַר
 19 אֶת הַיֵּשׁ, וְכֵיוֹן שְׁבָא לְבָרַר
 20 אֶת הַיֵּשׁ הָרִי הוּא בָּא לְאַחֲרֵי
 21 הַיֵּשׁ, וְהֵינֵנוּ, שְׁהִיֵּשׁ קוֹדֵם לוֹ
 22 ל'אין' המברר את היש גַּם בְּמַעַלָּה
 23 וּמְדִירָגָה כו'.
 24 וכפי שמבואר בחסידות, וגם במאמר
 25 הנזכר, הביטול של הישות והמצאות
 26 נקרא 'אין' ומצינו שענין זה של 'אין'
 27 שייך במיוחד לחכמה ואם כן לכאורה
 28 בחכמה יש תכלית הביטול, אבל מצד
 29 שני האין של החכמה אינו האין האמיתי שממנו התהווה היש אלא האין
 30 הבא לבטל את היש. והאין הזה, הבא לבטל את היש, שלא תהיה בו תחושה
 31 של ישות ומציאות, בא לאחר שהיש כבר קיים ואם כן היש קודם לו (וכפי
 32 שמבואר במאמר הנזכר זו לא קדימה רק בדרך של 'סיבה ומסובב', היינו שאם
 33 היש הוא הסיבה והגורם לבואו ולמצאותו של אין זה, מובן שהיש קודם לאין
 34 אבל עדיין ייתכן שבמעלתו וחשיבותו האין יותר נעלה מהיש (וכפי שמובן
 35 מכך שהאין אכן פועל את ביטולו של היש) אלא היש קודם לאין זה גם
 36 במעלה כי שורש היש הוא למעלה משורש האין המבטל אותו), וזה עניינו
 37 של ה'אין' של בחינת החכמה שהוא אכן 'אין' ובכוחו לפעול את ביטול היש
 38 אבל הוא אין שבא אחרי היש ואין שהיש קודם לו ונעלה ממנו.
 39 וְזֶהוּ עֵנִין בְּחִינַת הַחֲכָמָה, וכמאמר הוזהר דְּבַחֲכֵינָה
 40 אֶתְבִּירֵירו³⁸, ענין הביורורם הוא באמצעות החכמה (וכך מבואר ב'לקוטי
 41 תורה' לאדמו"ר הזקן (פרשת ויקרא): "... בחכמה אתבירורו שחכמה הוא
 42 המברר כל הביורורם להפריד הטוב מן הרע. והנה על דרך משל אדם המברר

(37) ד"ה והי' כאשר ירים משה פ"ח (ספר המאמרים תש"ל ע' רכד). (38) ראה זח"ב (היכלות) רנד, סע"ב. ע"ח שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ו. שער יח (שער רפ"ח ניצוצין) פ"ה. שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש א. תניא אגרת הקודש סכ"ו (קמד, ב). סכ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ומעשה וְהָאוֹת י' שְׁבִרָאשׁ הַתִּיבָה האות הראשונה של המילה של
 שם זה שֶׁהִיא בַחֲיִינָה נְקוּדָה לְבַד, מְרֻמָּת לְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ
 שהיא כוח 'מקיף', אבל הוא 'מקיף הקרוב' שיש לו שייכות לפנימי. וְהַקּוֹץ
 שֶׁעַל הַיּוֹ"ד בראש האות רומז לַבַּחֲיִינָה רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא
 (בַּחֲיִינָה הַפְּתוּרָה), שהיא 'מקיף'
 הַרְחוֹק בְּמִבּוֹאֵר בְּאֶגְרָת
 הַתְּשׁוּבָה⁴⁷. וְהַיִּינוּ, שֶׁהַיּוֹ"ד
 בַּחֲיִינָה הַחֲכָמָה הִיא בַּחֲיִינָה מְקִיפָה
 הַקְּרוֹב, שֶׁהוּא בְּקִירוֹב
 לְהַפְחוּת הַפְּנִימִיִּים, שֶׁמֵּאִיר
 בָּהֶם, 'מקיף' שיש לו שייכות אל
 הַפְּנִימִי בִּאֲפֻן כֹּחַ שֶׁהוּא מֵאִיר בַּפְּנִימִי
 ויש לו פעולה והשפעה על הפנימי
 שֶׁזֶהוּ עֲנִיין זֶה שֶׁהַחֲכָמָה הִיא
 'מקיף' מאירה בכוחות הפנימיים
 מִסְבִּיר גַּם מֵהַיּוֹ"ד נִמְשָׁכָת
 ויורדת ממדרגתה בתור 'מקיף'
 ופּוֹעֵלֶת ויש לה השפעה גַּם
 בְּשִׁלְשׁ הָאוֹתִיּוֹת ה' ו' ה',
 כְּמוֹכֵן מִהַמְּבֹאֵר בַּתְּנָא⁴⁸
 שֶׁשֵּׁם הַיּוֹ"ד פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ-הוּא מְהִינָה בִּאֲמֻצָּת שֶׁם זֶה
 אֵת הַכֹּל מֵאֵין לֹא דבר, העדר
 הַמִּצִּיאוֹת לִישׁ מִצִּיאוֹת, וְהַיּוֹ"ד
 שֶׁבִּרָאשׁ הַמִּילָה הוּי' מְשַׁמָּשֶׁת עַל
 הַפְּעוּלָה שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן הָהָה
 וְתַמִּיד (שֶׁזֶהוּ הַקְּבִיעוּת וְהַתְּמִידָה
 עֲנִין הָעֵדֶר הַשִּׁינוּי, שֶׁהוּא עֲנִין
 מִיּוֹחַד בִּאלּוּקוֹת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁴⁹
 בַּנְּבוּאָה מֵלֹאכִי אֲנִי הַיּוֹ"ד לֹא
 שְׁנִיתִי), כְּדִפְרִישׁ רִשְׁיִי עַל
 פְּסוּק⁵⁰ כִּכָּה יַעֲשֶׂה אֵיּוֹב כֹּל
 הַיָּמִים וזה לשונו: "כמו היה עושה
 מִחַר כִּשְׁכֶּת בִּדְבַר הַהוּא וְתִדִּיר,
 פַּעֲמִים שִׁכַּת בּוֹ לִשׁוֹן עֶבֶר וּפַעֲמִים
 לִשׁוֹן עִירִי". אֲכַל כֵּנֵד שֶׁהָאוֹת י'
 שֶׁבִּרָאשׁ הַמִּילָה, עַל אִף שֶׁהִיא עֲנִין
 נִפְרָד מִשְׁלוֹשׁ הָאוֹתִיּוֹת, יֵשׁ לָהּ שִׁיכּוּת

שֶׁל שְׁבַעַה רְקִיעִים וְאָרְץ שֶׁמִּסְפָּרם בִּיחַד הוּא שְׁמוֹנֶה וְהֵם רְמוּזִים
 בֹּאוֹת ח' שֶׁל הַמִּלָּה 'אֶחָד' וְאָרְבַּע רִיחוֹת הָעוֹלָם הַרְמוּזִים בֹּאוֹת ד' שֶׁל
 הַמִּלָּה 'אֶחָד' וְכוּלָם בְּטָלִים לֵאלּוּפֵה שֶׁל עוֹלָם הַנְּרֻמָּה בֹּאוֹת א' שֶׁל 'אֶחָד', אֲכַל
 שֶׁהֵם בְּטָלִים כו'³⁹, אֲכַל עֲנִין הַמִּסְתִּיר נֶפֶשׁ נּוֹבֵעַ מִבִּטּוֹל
 לֵאלּוּקוֹת בִּרְמָה גְּבוּהָה לֵאֵין שִׁיעוּר,
 הוּא כְּמוֹ בַּחֲיִינָה יָחִיד⁴⁰ אֶחָדוֹת
 ה' בִּרְמָה שֶׁל 'יָחִיד' הֵינּוּ שְׁמִלְכַתְחִילָה
 אֵין מִצִּיאוֹת שֶׁל נְבִרָאִים כָּלל, שֶׁזֶהוּ
 גַּם עֲנִינָה שֶׁל בַּחֲיִינָה הַיָּחִידָה,
 שֶׁחֲבוּקָה וְדִבְקָה בָּךְ יָחִידָה
 לִיחִידָךְ⁴¹, כְּנוֹסֶס הַיְּהוֹשֻׁעִנוֹת' לַחַג
 הַסּוֹכּוֹת, הֵינּוּ דְבָקוֹת מוֹחֲלָט וּבִטּוֹל
 מוֹחֲלָט שֶׁל הַנְּשִׁמָּה לֵאלּוּקוֹת
 וְכָלשׁוֹן הַרְשָׁבִי' שֶׁאִמָּר עַל עֲצֻמוֹ
 בְּחֵד קִטְרָא אֶתְקַטְרָא⁴²,
 בְּקֶשֶׁר אֶחָד אֲנִי קֶשֶׁר [עַם הַקְּדוּשָׁה]
 בְּרוּךְ-הוּא] בִּיה אֶחֱיָא בִּיה
 לְהִטָּא כו'⁴³ בּוֹ אֲנִי אֶחָד וְכוּ אֲנִי
 לְהוֹט, וְהוּא בִּטּוֹל לֵאלּוּקוֹת בְּדִרְגָּה זוֹ
 שְׁמִלְכַתְחִילָה אֵין מִצִּיאוֹת יֵשׁ
 הַמִּתְבַּטֵּל.
 וּבַבַּחֲיִינָה הָאֵין הִרִי מִבֵּין שְׁתֵּי
 בַּחֲיִינֹת הָאֵין הָאֶמּוּרוֹת לְעִיל, הָאֵין
 הַעֲצֻמִּי וְהָאֵין הַמְּבֹרָךְ הִרִי זֶה הָאֵין
 הַעֲצֻמִּי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה
 מִהָאֵין שֶׁבֹא לְבָטֵל אֵת הַיֵּשׁ
 כו'.
 (ו) וְהִנֵּה כְּשֶׁשׁ שְׁכָל הַבַּחֲיִינֹת
 הַנִּל (כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים, כּוֹחוֹת
 מְקִיפִים מִשְׁנֵי הַסּוּגִים, מְקִיף הַקְּרֹב
 וּמְקִיף הַקְּרוֹב וּכְחוֹת נַעֲלִים עוֹד יוֹתֵר)
 יִשְׁנֵם בְּנֶפֶשׁ הָאֶלְקִית, כְּמִבּוֹאֵר
 לְעִיל בִּאֲרִיכוּת, כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנֵם כֹּל
 בַּחֲיִינֹת אֵלּוֹ לְמַעְלָה בִּאלּוּקוֹת,
 כִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְרֹט. דְּהִנֵּה⁴⁴,
 שֶׁשֵּׁם הַיּוֹ"ד, שֶׁהוּא שֶׁם
 הַמְּפֹרָשׁ⁴⁵ וְשֶׁם הַמִּיּוֹחַד⁴⁶,
 וְכֵן הוּא שֶׁם נַעֲלָה יוֹתֵר מִכֹּל שֶׁאֵר
 הַשְּׁמוֹת יֵשׁ בּוֹ אֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת, שִׁלְשׁ אוֹתִיּוֹת ה' ו' ה', שֶׁהֵם
 כְּנֶגֶד נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה, הַכּוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁל שְׁכָל (בִּינָה), מִידוֹת

(39) ראה סמ"ק סימן ב. הובא בבית יוסף או"ח סימן סא (ד"ה כתב סמ"ק). שו"ע ודאדה"ז או"ח שם סעיף ו. (40) ראה תו"א וארא נה, ב ואילך. (41) נוסח הושענוט (יום ג'). (42) זהר ח"ג רפח, א (אדר"ז). (43) שם רצב, ב. (44) ראה גם לקו"ת פ' ראה כז, א. ובכ"מ. (45) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. (46) סוטה וסנהדרין שם. וראה פרדס שער יט (שער שם בן ד'). שערי אורה (להר"י גיקטליא) שער ה. ובכ"מ. (47) פ"ד. (48) שער היחוד והאמונה פ"ד (עט, א). (49) מלאכי ג, ו. (50) איוב א, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 שהוא 'מקף' המאיר ופועל ב'פנימי' שמשום זה מאחר שסוף סוף יש
46 לרצון השפעה ישירה ופעולה באברי הגוף יש תוקף וחלישות
47 בהרצון, לפעמים הרצון חזק ותקיף ולפעמים הרצון חלש, כי הארתו
48 ופעולתו באברי הגוף איננה באותה מידה תמיד וביחד עם זה, שמצד
49 אחד הדבר מוכיח לכאורה על קשר
50 מסויים של הרצון עם הכוחות
51 הפנימיים שכן מלוכשים באברים
52 הפריטים, מצד שני הרי הוא כוח
53 הרצון למעלה מהם נעלה
54 מהכוחות הפנימיים ומובדל מהם,
55 והיינו, שגם כפי שמאיר
56 ונמשך בכל הכחות וכן מתייחס
57 אליהם ושייך להם, הרי הוא הרצון
58 נשאר במציאותו כפי שהיה קודם
59 שנמשך להאיר בכוחות הפנימיים,
60 והארתו ופעולותיו בהם לא עושים בו
61 שינוי, אלא הוא נשאר במציאותו
62 שהוא בחינת מקיף ולא מתלבש
63 בפנימיות, ולמעלה מהם כו'
64 ונשאר נעלה ומובדל מכל הכוחות
65 הפנימיים ומכל אברי הגוף.
66 וכן הוא בענין המצוות, שהם
67 בחינת רצון העליון ועליו
68 לקיים את מצוות ה' כי כך עלה ברצונו
69 שיעשו את מצוות-עשה וימנעו
70 מלעבור על מצוות לא-תעשה שגם
71 במצוות ישנו ענין דומה למבואר לעיל
72 אודות הרצון בכוחות הנפש שמצד
73 אחד הוא 'מקיף' נעלה ונבדל מכוחות
74 פנימיים, ומצד שני הוא נמשך ומאיר
75 בכוחות הפנימיים ופועל בהם, כפי
76 שממשיך ומבאר.
77 דהנה ידוע שבכל מצוה יש
78 סגולה פרטית וכוננה פרטית
79 ששייכת למצוה זו דוקא שבוה
80 כל מצווה שונה ומיוחדת משאר
81 המצוות, בדומה לכוחות הפריטים שכל אחד שונה מחבירו ומתלבש
82 באבר המיוחד לו וישנו בחינת הרצון האלוף הכללי שבמצוה,
83 שהוא בשוה בכל המצוות, קלות כחמורות שלמרות שאכן יש
84 הבדלים ביניהם, אבל מצד הרצון כל המצוות שוות והרצון במצוות הקלות
85 איננו פחות מאשר הרצון במצוות החמורות, והרצון במצוות החמורות איננו
86 יותר מאשר הרצון במצוות הקלות. ורצון זה הרצון הכללי הקיים בכל
87 המצוות בשווה שהוא למעלה מהתחלקות אלא אחיד בכל המצוות
88 כולו, צריך להמשיכו שיהיה נרגש וגלוי בכל מצוה פרטית,

1 והיינו, שאינו הקרן שעל גבי היוד בחינת מציאות אפילו לגבי
2 היוד שהיא בחינת נקודה לבד, הרי זה בחינת מקיף
3 הרחוק שאין לו שייכות לפנינו כלל. וכמוכן היחס בין הכוחות הפנימיים
4 למקיף הקרוב ולמקיף הרחוק כפי שהוא בשם הוי' האמור לעיל, יוכן גם
5 מכמו שהוא בנפש האדם
6 שגם בה יש את החלוקה האמורה של
7 כוחות פנימיים, ושני סוגים של כוחות
8 מקיפים [שגם בה בנפש האלוף
9 ישנם ארבע אותיות שם הוי',
10 שהרי במתן תורה כתיב:⁵¹
11 בתורה פנים בפנים דבר הוי'
12 עמכם, הרי מפורש שבני ישראל זכו
13 ששם הוי' יתגלה להם ויאיר בהם
14 וכמו שצאמר⁵² עוד במתן תורה
15 אנכי הוי' אלקיך, דבחינת
16 הוי' נמשך ומאיר בכל אחד
17 מן ישראל בבחינת פנים היינו
18 בפנימיות (כמבואר בלקוטי
19 תורה פרשת ראה⁵³) ולכן גם
20 בנפש האלוף יש, כמו בשם הוי',
21 חלוקה זו של כוחות פנימיים וכוחות
22 מקיפים ובמקיפים עצמם שני סוגים,
23 ולגבי כוחות נפש האדם מבואר].
24 גודל החילוק ההבדל הגדול
25 שבין חכמה מקיף הקרוב, בחינת
26 חיה, שהיא בערך להכחות שיש
27 לה יחס ושייכות לכוחות הפנימיים,
28 לבחינת הרצון, שבאין ערוך
29 לגמרי, וההבדל בין חכמה שיש לה
30 שייכות לכוחות הפנימיים לכוח הרצון
31 שהוא ענין מקיף הרחוק
32 שמושגל לחלוטין מהתלבשות פנימית
33 (ולכן הוא כוח כללי שלא מתלבש
34 באבר פרטי מאברי הגוף אלא פועל
35 בכל הגוף בשווה, הוא הבדל לאין
36 שיעור, ללא כל יחס והשוואה ועל
37 אחת פמה וכמה בחינת התענוג ואם כוח הרצון רחוק ומובדל
38 מהחכמה לאין שיעור ובאין-ערוך, קל-יחומר שהדברים נכונים לגבי כוח
39 התענוג שהוא כוח כללי מקיף ונמצא עמוק בנפש עוד יותר מהרצון ובחודאי
40 ריחוק הערך בין החכמה לתענוג הוא לאין שיעור ובאין-ערוך.
41 ז' אָמַנְם אף שבחינת הרצון הוא למעלה לגמרי מהכחות
42 הפנימיים (השכל, המידות והמעשה) ואפילו נעלה ונבדל לגמרי מהחכמה
43 שהיא 'מקיף הקרוב', מפל מקום, הרי הוא כוח הרצון שבנפש מאיר
44 ונמשך ויש לו פעולה והשפעה בכל הכחות ואברי הגוף⁵⁴, ונמצא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מנהג בעלמא - יקדש את השם...⁴⁴ כְּמוֹ שְׂצִירָן לְמִסּוֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ, גַּם שֶׁלֹא
בשעת הגזירה, עַל עֲבוֹדָה זָרָה מְמַשׁ, וּלְכַאוּרָה הִיּה מְקוֹם לְשׂוֹאֵל אֵיךְ
אפשר להשוות בין עבודה זרה ממש שהיא דבר חמור ועליו יש ציווי ייחודי
ולא יעבור, לדבר זה שהוא רק מנהג שבו נהגו בני ישראל אחרת מהנכרים
ולהחיל גם על זה חובה למסור את

הנפש, אלא שְׂזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת
הִרְצוֹן כְּלָלִי שְׂבִיחָה כְּלוּמָר, מִצַּד
התוכן הפרטי המסויים אכן יש הבדל
בין 'קלות' ו'חמורות' ואיסור עבודה
זרה ממש יותר חמור מ'ערקתא
דמסאני' אבל מצד הרצון הכללי כל
המצוות וכל עניני היהדות שווים כי
בכולם יש רצון אלוהי כללי השווה
בכולם. אָמֵנָם, עֲנִין זֶה שְׂמַצֵּד
הרצון הכללי יש חשיבות רבה לכל
מצווה פרטית הוא בְּחִינַת הִרְצוֹן
הכללי כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ בְּפִנְיָמִיּוֹת
בְּכָל מַצְוָה פְּרָטִית, וּכְמַבּוּרָא
לעיל לענין הדברים כפי שהם בכוחות
הנפש שהרצון הכללי נמשך ומאיר
בכוחות הפרטיים ופועל בהם בכוחות
ולמעלה מזה הוא בְּחִינַת
הִרְצוֹן כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד עֲצֻמוֹ
ובחינה זו ברצון, הנעלית יותר, היא
למעלה מלרדת ולהתגלות בכוחות
פרטיים.

(ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַחִילּוּק בֵּין שְׁנֵי
הַחוּקִים, חוֹקֵת הַפֶּסַח, וְחוֹקֵת הַפָּרָה,
שְׂעָלֶיהָ נֶאֱמַר זֹאת חוֹקֵת הַתּוֹרָה. וְהַעֲנִין בְּזֶה,
שְׂחוֹקֵת הַפֶּסַח הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁהַחוּקָה הִיא בְּעֲנִין
פְּרָטִי, בְּמִדְיָה וְהַגְבֻּלָה וּבִסְדֵּר מְסוּדָר כּו',
וְהַיִּינוּ, דָּעִם הֵיוֹת שְׂפִסְחָה הוּא עֲנִין הַדִּילּוּג⁵⁸,
מִכָּל מְקוֹם, הָרִי זֶה בָּא בְּמִדְיָה בְּעֲנִין פְּרָטִי,
שְׂזָהוּ כְּפִי שְׂבִיחָתָה הִרְצוֹן נִמְשָׁךְ בְּמַצְוָה פְּרָטִית.
מִזֶּה שָׂאִין כֵּן בְּפָרָה אֲדוּמָה נֶאֱמַר זֹאת חֻקַּת

שְׂחוֹקֵת הַפֶּסַח הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁהַחוּקָה הִיא בְּעֲנִין פְּרָטִי,
בְּמַצְוָה פְּרָטִית מְסוּיִמָּה שֶׁל קֶרֶבן פֶּסַח, וְהַחוּקָה הִיא בְּמִדְיָה
וְהַגְבֻּלָה וּבִסְדֵּר מְסוּדָר כּו', וְהַיִּינוּ, דָּעִם הֵיוֹת שְׂפִסְחָה הוּא
עֲנִין הַדִּילּוּג⁵⁸ וְהַקְפִּיצָה וְעַלִּיָּה מְדוּרָה לְדוּרָה שֶׁלָּא לִפִּי סֹדֵר וְהַדְרָגָה,
מִכָּל מְקוֹם, הָרִי זֶה בָּא בְּקִיּוֹם הַמַּצְוָה בְּפִינֵל בְּמִדְיָה בְּאוֹפֶן
מְדוּד וּמוֹגְבֵל בְּעֲנִין פְּרָטִי מְסוּיִם, שְׂזָהוּ כְּפִי שְׂבִיחָתָה הִרְצוֹן
נִמְשָׁךְ בְּמַצְוָה פְּרָטִית. מִזֶּה שָׂאִין כֵּן בְּפָרָה אֲדוּמָה נֶאֱמַר
זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה, הֵינּוּ חוֹקָה שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה וְלֹא רַק שֶׁל מַצְוָה אַחַת

שֶׁיְהִיָּה נִרְגָּשׁ בָּהּ מְלַבֵּד עֲנִינָה וְסוּגוּלָתָה הַמְּיוּחָדִים לָהּ בְּפִרְטָא
הִרְצוֹן כְּלָלִי שֶׁבְּכָל הַמַּצְוֹת הַנֶּעֱלָה מִהֶעֱנִין הַפְּרָטִי (כֶּשֶׁם שֶׁבְּכּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ
כּוֹחַ הַרְצוֹן שֶׁהוּא כּוֹחַ כְּלָלִי וּמַצֵּד עֲצֻמוֹ מְאִיר בְּכָל אַבְרֵי הַגּוֹף בְּשׂוּוֹה, נֶעֱלָה
יֹתֵר, וְהוּא עֲנִין עֲמוּק יֹתֵר בְּנֶפֶשׁ, מְאִשֵּׁר הַכּוּחוֹת הַפְּרָטִיִּים הַמְּלּוּבָשִׁים
בְּאַבְרִים הַפְּרָטִיִּים, וּמְכַלֵּם מְקוֹם הַרְצוֹן

נִמְשָׁךְ וּמְאִיר גַּם בְּכּוּחוֹת וּבְאַבְרִים
הַפְּרָטִיִּים וְיֵשׁ לוֹ פְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה
עֲלֵיהֶם, כְּמַבּוּרָא לְעִיל.
וְהַעֲנִין בְּזֶה, מִכָּבּוּרָא בְּעֲטָרָה
רֹאשׁ⁵⁵, לְאַדְמוֹרֵר הָאֲמֻצָּעִי
שֶׁהַפְּנוּנָה פְּרָטִית שְׂבִיחָה מַצְוָה
אֵינָה מְעַכְבֶּת וְאִפְשָׁר לְצַאת יָדֵי
חֻבּוֹת קִיּוֹם הַמַּצְוָה גַּם לֵאלֹא כּוֹנֵנָה זֶה,
אֲבָל הַפְּנוּנָה כְּלָלִית שְׂבִיחָה
מַצְוָה, קִיּוֹם הַמַּצְוָה יִהְיֶה מִתּוֹךְ
מַחֲשָׁבָה וְכוּנָה לִידַע לְדַעַת שְׂזָהוּ
צִיּוּרֵי הָרִי, וּבְגֻלָּל זֶה מֵאַחֵר
שֶׁעֲשִׂיתָ מַצְוָה זוֹ הִיא רִצּוֹן ה' הָרִי
הוּא מְקַיֵּם אֶת הַמַּצְוָה, הָרִי
זֶה לְעִיבּוּבָא וְלֹא כּוֹנֵנָה זֶה לֹא
יִצְאִים יָדֵי חֻבּוֹה. וְזֶהוּ הַשֵּׁעַם הַפְּנִימִי
עַל מִזֶּה שְׂבִיחָה הַמַּצְוָה צִיּוּרֵךְ
לְקִיּוֹם מִצַּד קְבָלָה עוֹל, מִתּוֹךְ
תַּחֲרוּשָׁה וְהַכְרָה שֶׁל קְבָלָה עוֹל מְלֻכּוֹת

שָׁמַיִם וְהַתְּבַטְלוֹת לְרִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן
וּכְמַבּוּרָא בְּתַנְיָא⁵⁶ שְׂרָאשִׁית
הַעֲבוּדָה הִיסוֹד וְהַבְּסִים הָרֹאשׁוֹן
לְעַבְדוּת ה' וְעִיקָרָה וְשִׁרְשָׁהּ וְגַם
הַעִיקָר וְהַשִּׁרֵשׁ לְעַבְדוּת ה' הוּא
עֲנִין הַקְּבָלָה עוֹל, אֲלֹא שְׂזָהוּ
הַקְּבָלָה עוֹל שְׂלִמְטָה
מִהַשְׁכָּל, בְּכּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, תְּנוּעָה
נִפְשִׁית שֶׁל קְבָלָה עוֹל וְהַתְּבַטְלוֹת הִיא
דְּבַר נְחוּת מְכּוּחַ הַשְׁכָּל וְיֻכְלָה לְהִיּוֹת
גַּם כְּשֶׁאֵין יָדִיעָה וְהַבְנָה בְּגִדּוּלָה ה',

וְשִׁרְשׁוֹ אֲבָל הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר לְרִצּוֹן שֶׁל עֲנִין הַקְּבָלָה עוֹל הוּא מִבְּחִינַת
הִרְצוֹן שְׂלִמְטָה לְגִמְרֵי מַהֲשָׁכָל.
וְזֶהוּ גַּם מִזֶּה שְׂמַצֵּינֵי בְּגִמְרָא שְׂבִיחָתָה הַגְּזִירָה כְּאִשֶּׁר יֵשׁ גְּזִירוֹת
שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְיִמוּ אֶת הַתּוֹרָה וְהַמַּצְוֹת צִיּוּרֵךְ לְמִסּוֹר נִפְשׁוֹ וְאִם
אֵין אִפְשָׁרוֹת אַחֲרָת, אִפְּסִילוֹ לְהִיחָרֵג עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם אִפְּסִילוֹ עַל עֲרֻקְתָּא
דְּמִסְאֲנִי⁵⁷ וְכַפִּירוֹשׁ רִשִּׁי עַל דְּבִרֵי הַגְּמָרָא "שׁוֹרֵךְ הַנֶּעֱלָה: שֶׁאֵם דֶּרֶךְ הַנִּכְרִים
לְקִשּׁוֹר בְּצוּרָה מְסוּיִמָּה וְדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּצוּרָה אַחֲרָת, כְּגוֹן שִׁישׁ צֵדִי הַדּוֹת
דְּבַר, וְדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת צְנוּעִים, אִפְּסִילוֹ שִׁינֵי כּוֹחַ שֶׁאֵין כָּאֵן מַצְוָה אֵלֹא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מסוימת לפי שהוא ענין ה'חוקה' ענין כללי שלמעלה ממדידה
2 והגבלה של מצווה אחת פרטית, וכמו בחינת הרצון לא כפי שהוא
3 נמשך במצווה פרטית אלא למעלה מזה כפי שהוא הרצון מצד עצמו.
4 ומזה מובן, שאם כי שתי המצוות, קרבן פסח ופרה אדומה, הן 'חוקים',
5 מכל מקום מובן שפירה, שפיה
6 נאמר זאת חוקת התורה 1 התורה, לפי שהוא ענין כללי שלמעלה ממדידה
7 (סתם) והכוונה לרצון הכללי כפי 2 והגבלה, וכמו בחינת הרצון כפי שהוא מצד
8 שהוא מצד עצמו, למעלה מהתלבשות 3 עצמו. ומזה מובן, שפירה, שפיה נאמר זאת
9 במצוות פרטיות, היא למעלה 4 חוקת התורה (סתם), היא למעלה מפסח, שבו
10 מפסח, שבו נאמר זאת חוקת 5 נאמר זאת חוקת הפסח.
11 הפסח והכוונה לרצון כפי שיווד 6 ומפל מקום איתא במדרש ששניהם דומים זה
12 ונמשך במצווה פרטית. 7 לזה, כי, מצד בחינת הרצון שנמשך
13 ומפל מקום למרות שכאמור חוקת 8 ונרגש בהפרטים כו', וגם מצד ענין הנחת רוח
14 הפרה היא למעלה מחוקת הפסח 9 שבמצוות, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה
15 איתא מובא במדרש ששניהם 10 רצוני⁵⁹, הרי שניהם שווים. ולא עוד אלא שאני
16 דומים זה לזה, ועל כך נשאלה 11 יודע מי גדולה ממי, והיינו, שיש מקום לומר
17 השאלה בתחילת המאמר (ביחס למשל 12 שחקת הפסח גדולה יותר, דכיון שהמעשה הוא
18 המובא במדרש משתי מטרות), אם 13 העיקר⁶⁰, והנשמה לא ירדה למטה בשביל לתקן
19 בסופו של דבר מתברר שאחת גדולה 14 את עצמה אלא בכדי לתקן את הגוף ונפש
20 וחשובה יותר, מדוע בתחילה נראה 15 בהנמית וחלקו בעולם (פמבואר בתנאי⁶¹),
21 ששתיהן שוות זו לזו, והביאור הוא 16 שזהו דוקא על ידי המעשה שבו במדידה
22 שאכן יש היבטים שבהם שתי המצוות 17 והגבלה, הנה מצד זה צריך לומר שחוקת הפסח
23 שוות כפי, מצד בחינת הרצון 18 גדולה יותר מפירה. ואף על פי כן המסקנה היא,
24 שנמשך ונרגש בהפרטים 19 ומי גדולה, הפירה, שאוכלי פסח צריכין לה,
25 כו', נמשך בכל המצוות רצון שווה 20 לפי שחוקת הפירה הוא ענין שלמעלה ממדידה
26 וגם מצד ענין הנחת רוח 21 והגבלה לגמרי, שזהו ענין עבודת התשובה
27 שבמצוות, נחת רוח לפני 22 שלמעלה מעבודת הצדיקים, שזהו מה שאוכלי
28 שאמרתי ונעשה רצוני⁵⁹ הדבר 23 הפסח צריכים לפרה בשביל ענין הסתרה כו'.
29 שווה בכל המצוות, ומשני היבטים 24 ויש להוסיף בביאור הקא סלקא דעתך שפסח
30 אלה הרי שניהם עניין קרבן פסח 25 הוא למעלה מפירה (פמדובר פמה
31 וענין פרה אדומה שווים. ולא 26 פעמים⁶² שקא סלקא דעתך בתורה היא גם כן
32 עוד ולא זו בלבד שמצד זה שתיהן 27 חלק בתורה, שזהו מצד המעלה שבעבודת
33 שוות אלא יתירה מזו שאני 28 הצדיקים דוקא, כמאמר רז"ל⁶³ במי נמלך
34 יודע מי גדולה ממי, והיינו, 29 בנשמותיהן של צדיקים, וכמבואר במקום
35 שיש מקום לומר שחקת 30 אחר⁶⁴ שהדיוק הוא בנשמותיהן של צדיקים
36 הפסח גדולה יותר מאשר חוקת 31 עומד עליו
37 הפרה, דכיון שהמעשה הוא 32 אבות והנשמה לא ירדה
38 העיקר⁶⁰, כדברי המשנה בפרקי 33 למטה בשביל לתקן את
39 אבות והנשמה לא ירדה 34 עצמה אלא בכדי לתקן את
40 למטה בשביל לתקן את 42 הגוף ונפש בהנמית וחלקו בעולם המיוחד לכל אדם ומוטל עליו
43 בפרט לברור ולתקנו (פמבואר בתנאי⁶¹ שהנשמה מצד עצמה אינה

(59) ספרי ופרש"י פינחס כח, ת. (60) אבות פ"א מ"ז. (61) פל"ז. (62) ראה לקוטי שיחות חט"ו ע' 94. שם ע' 233. ובכ"מ.

(63) ראה רות רבה פ"ב, ג. (64) ראה גם ד"ה מים רבים תשל"ח ספ"ה (תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' רמט).

ביאור בדרך אפשר

(65) תשא לב, לד. (66) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. וראה זהר ח"ג קנג, ב. (67) סנהדרין צז, ב. (68) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. (69) ר"ה יא, א. שמור"ר פט"ו, יא.

אגרות קודש

שלום וברכה!

בברכת חדש טוב ופורים שמח ולבשו"ט בכל האמור.

בס"ד. שיחת ש"פ צו, פ' פרה, כ"ף אדר שני, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. פרשת פרה, הקשורה עם מצות פרה אדומה, שהיא מצות עשה מן התורה – יש בה לימוד
- 3 והוראה.
- 4 ובהקדים – שיש נקודה משותפת בכל המצוות שמצדה שוים כולם, שלכן, חביבות המצוה וההידור
- 5 בקיומה צ"ל בכל המצוות בשה, ללא חילוקים, ועד שאסור שיהי' באופן אחר, כמארז"ל¹ על הפסוק²
- 6 "אורח חיים פן תפלו", "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה כו' אחת קלה שבקלות ואחת חמורה
- 7 שבחמורות כו'".
- 8 אבל אעפ"כ, נאמר שם גופא הלשון "קלה שבקלות" ו"חמורה שבחמורות", והיינו, שלמרות
- 9 ההשתוות שבכל המצוות ("לא תהא יושב ושוקל כו'"), יש מצוות שהם "קלה שבקלות" ויש מצוות
- 10 שהם "חמורה שבחמורות". ונפק"מ גם להלכה – שכאשר נפגשים שתי מצוות שהם בסתירה זל"ז, צריך
- 11 לידע איזה מהם לקיים, וכמו "עשה דוחה לא תעשה"³, וכיו"ב.
- 12 ובנוגע לעניננו: מצות פרה אדומה היא מצוה כללית, שלכן נאמר בה⁴ "זאת חוקת התורה", ויש כמה
- 13 מצוות שתלויות בה, החל מחג הפסח ("ראשון לרגלים"⁵) שתלוי בפרה אדומה, כי, כדי שיוכלו להקריב
- 14 קרבן פסח זקוקים לטהרה שע"י פרה אדומה, ולכן באה פרשת פרה בסמיכות לפרשת החודש, ללא הפסק
- 15 ביניהם, כיון שבפרשת החודש מדובר אודות קרבן פסח, ובשביל זה זקוקים לטהרת הפרה⁶.
- 16 ועד שזוהי מצוה כללית שנוגעת לכל ישראל לכמה דורות, שהרי בכל פרה השתמשו במשך כמה
- 17 דורות – כמובן מזה שבמשך כל הדורות עשו רק תשע פרות (והעשירית יעשה מלך המשיח)⁷, והרי
- 18 השימוש בפרה אדומה הי' מאז שבנ"י היו במדבר, עד כמה שנים לאחר חורבן בית שני, שזהו משך
- 19 זמן של ריבוי שנים: ל"ט שנה במדבר (מהשנה השנית), ת"פ שנה מהכניסה לארץ ישראל עד לבנין
- 20 ביהמ"ק⁸, ת"י שנים של בית ראשון, ע' שנה של גלות בבל, ות"כ שנה של בית שני⁹, ועוד כמה שנים
- 21 לאחר חורבן בית שני שבהם השתמשו עדיין באפר הפרה¹⁰; וכיון שבכל משך ריבוי הזמן השתמשו
- 22 בתשע פרות בלבד, נמצא, שבכל פרה השתמשו במשך כמה דורות.
- 23 ב. והנה, מסופר בגמרא¹¹ באריכות אודות פרה אדומה שנולדה בעדרו של גוי, ו"נכנסו חכמי ישראל
- 24 אצלו, אמר להם, יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי וכו'", ואכן חכמי
- 25 ישראל שילמו לו סכום גדול ביותר.
- 26 והגע עצמך:
- 27 גם אם היו לוקחים את הפרה אדומה ללא תשלום – היו עוברים רק על איסור גזילה, שהוא רק לאו,
- 28 ובפרט שמדובר אודות גזל עכו"ם שהוא איסור קל יותר¹², כך, שאין זה בערך כלל לגבי מעלת מצות
- 29 פרה אדומה.

(7) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

(8) מלכים-א ו, א.

(9) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חל"ז ס"ע 103. וש"נ.

(10) ראה אנציק' תלמודית ערך אפר חטאת בסופו (כרך ב ע' קמו). וש"נ.

(11) קידושין לא, א. וש"נ.

(12) ראה אנציק' תלמודית ערך גזל הגוי (כרך ה ע' תפו

ואילך). וש"נ.

(1) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצר. משלי

רמז תתקלו. ירושלמי פאה פ"א ה"א. ועוד.

(2) משלי ה, ו.

(3) ראה שבת קלב, ב. יבמות ג, סע"ב. ועוד.

(4) ר"פ חוקת. וראה לקו"ת ר"פ חוקת. ובכ"מ.

(5) ראה ר"ה ד, א.

(6) ראה מגילה כט, סע"א ובפרש"י – מירושלמי מגילה פ"ג

ה"ה.

ובפרט שהיו יכולים לעשות זאת גם ע"י שינוי מרשות לרשות כו' עד שיבוא לידי של מקריב הפרה, ¹
 שאז אין בזה איסור גזילה (כפי שמצינו בפוסקים¹³ בנוגע לקניית ד' מינים מגוי). ²
 ואעפ"כ, גם בשעה שבנ"י עסקו במצוה נעלית כמו פרה אדומה, היתה אצלם הזהירות גם בענין פרטי ³
 של גזל עכו"ם, עד כדי כך, שכדי שלא לעבור על איסור זה, היו מוכנים לשלם לגוי סכום גדול ביותר ⁴
 – שבפשוטו¹⁴ לקחוהו מתרומת הלשכה (שהיו גובים ממחצית השקל) כמו כל קרבנות הציבור¹⁵ – שבו ⁵
 היו יכולים לקנות מאות קרבנות, והרי "התורה חסה על ממון של ישראל"¹⁶. ⁶
 ג. ולהעיר, שאף שהמכוון בסיפור הגמרא הנ"ל הוא להורות "עד היכן כיבוד אב ואם", כפי שרואים ⁷
 "מה עשה .. דמא בן נתינה כו'", הרי הכוונה בזה היא גם להורות על מעלתן של ישראל. ⁸
 ובכן: ⁹
 העובדה שבנ"י מוכנים לשלם ריבוי ממון עבור קיום מצוה – אינו דבר פלא. ובפרט בנדו"ד, שמדובר ¹⁰
 אודות ממון ציבור, הרי בודאי לא יפלא שחכמי ישראל – סנהדרין, שממון הציבור הוא בבעלותם – ¹¹
 יתנו ריבוי ממון עבור קיום מצוה (משא"כ בנוגע לממון היחיד, הרי זה תלוי בדעתו של היחיד אם רצונו ¹²
 ליתן ריבוי ממון עבור המצוה או לא). ¹³
 אלא החידוש הוא – שגם כשמדובר אודות מצוה נעלית כמו פרה אדומה, הנה בשעת מעשה נזהרו ¹⁴
 בנ"י גם בענין פרטי כמו גזל עכו"ם. ¹⁵
 ד. וכמו כל ענין בתורה, מלשון הוראה¹⁷, ובפרט שתיקנו קריאה מיוחדת בתורה בענין זה [ועד שיש ¹⁶
 דעות שגם קריאת פרשת פרה היא מצוה מן התורה, כמו פרשת זכור (כנ"ל בהתוועדות שלפנ"ז¹⁸)] – ¹⁷
 בהכרח ללמוד מזה הוראה: ¹⁸
 ישנם כאלו שמצות עשה מן התורה תופסת אצלם מקום חשוב, משא"כ ענין פרטי כו', ובפרט אם ¹⁹
 זה רק ענין הקשור עם "דרכי שלום", הנה במה נחשב פרט קטן, להשתדל בו כו', בה בשעה שמדובר ²⁰
 אודות ענין כללי. ²¹
 ועל זה באה ההוראה ממצות פרה אדומה – שהיא מצוה כללית שנוגעת לכלל ישראל, ואעפ"כ, נזהרו ²²
 בנ"י גם בפרט קטן כמו גזל עכו"ם. ²³
 וזוהי הוראה לכל אחד ואחד, בכל זמן ובכל מקום – שצריך להיות זהיר אפילו בדקדוק קל של דברי ²⁴
 סופרים, ולא לעשות חשבונות שיש ענינים נעלים יותר שקודמים לזה, אלא צריך להתנהג דוקא באופן ²⁵
 שלא עורכים חשבונות כו'. ²⁶
 ה. ועי"ז נעשית גם הכפרה דפרה אדומה: ²⁷
 איתא במדרש¹⁹ שבנוגע לטומאת מת "נתכרכמו פניו של משה", באמרו, "במה תהא טהרתו". והיינו, ²⁸
 שאפילו משה רבינו ש"אוהב ישראל ה"י"²⁰, והבין איך שייך ענין הטהרה בנוגע לכל הטומאות, הנה ²⁹
 בנוגע לטומאת מת, "אבי אבות הטומאה"²¹, לא ה"י יכול להבין "במה תהא טהרתו", ואיך יוכל להכנס ³⁰
 לביהמ"ק ולהקריב קרבן. ועל זה אמר לו הקב"ה, שפרה אדומה מטהרת גם טומאת מת. ³¹
 והענין בזה – שכאשר מתנהגים באופן שלמעלה מכל חשבונות (כההוראה שלמדים ממצות פרה ³²
 אדומה, כנ"ל, וכפי שיתבאר לקמן²²), הרי זה פועל שגם מלמעלה מתנהגים באופן שלמעלה מכל ³³
 חשבונות, שגם בנוגע לענין חמור כזה שמשא רבינו שואל "במה תהא טהרתו", נעשה ענין של כפרה, ³⁴
 ועד לאופן ש"ונתן עליו מים חיים אל כלי"²³. ³⁵

– התוועדות חנ"ט ע' 313). וש"נ.

(19) במדב"ר פי"ט, ד. תנחומא חוקת ו.

(20) מנחות סה, א"ב.

(21) פרש"י חוקת יט, כב. פרש"י פסחים יד, ריש ע"ב.

מפרשי המשנה לכלים ואהלות בתחלתן. ועוד.

(22) ס"ח.

(23) חוקת שם, יז.

(13) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"ט ס"ח. וש"נ.

(14) אף שלא נתפרש בסיפור הגמרא כאן.

(15) רמב"ם הל' שקלים רפ"ד.

(16) ר"ה כז, א. וש"נ.

(17) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(18) שיחת ש"פ ויקרא, פ' זכור הערה 1 בשוה"ג (תורת מנחם

1 וענין הטהרה של כל אחד מישראל וכל בני"ו פועל להסיר את כל החטאים, כולל גם חטא נחש
2 הקדמוני שהוא המקור לכל החטאים והטומאות, ועד שעי"ז באים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
3 צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

5 ו. בפרשת פרה יש ענין הדורש ביאור:

6 בנוגע לקרבנות שהקריבו במשכן ומקדש – יש ב' סוגים: יש קרבנות שמלבד ההקרבה על המזבח,
7 יש בהם גם חלק שניתן לאכילת הבעלים, כך, שגם הם נהנים מזה, כמו קרבן שלמים וכו'; ויש קרבן
8 עולה²⁴ שקרב כולו ע"ג המזבח, "כליל לה"²⁵, וזהו א' הפירושים בשם "עולה"²⁶, שעולה כולו לה' [עוד
9 יותר אפילו משאר קדשי קדשים, שבהם יש חלק גם לכהנים], כי, מצד גודל מעלת הקדושה שבו, אין
10 מקום שבשר ודם יהנה ממנו.

11 ובב' סוגים הנ"ל הוצרכה להיות ההקרבה בפנים דוקא, ויש איסור חמור לשחוט בחוץ.

12 ובענין זה יש שינוי בפרה אדומה:

13 מחד גיסא – צריך לשרוף את הפרה כולה, ועוד יותר מאשר בקרבן עולה, שעור העולה שייך
14 לכהנים²⁷, ואילו בפרה אדומה נאמר²⁸ "את עורה ואת בשרה גר' על פרשה ישרוף", שזה מורה על קדושה
15 יתירה, שלכן אסור לאף אחד ליהנות ממנה; אבל לאידך גיסא – מעשי' בחוץ דוקא²⁹, "מחוץ למחנה"
16 (מחוץ לירושלים)³⁰, שזה מורה על פחיתות הקדושה, שהרי בירושלים יש קדושת המקום, כדברי
17 המשנה³¹ "עשר קדושות הן כו", משא"כ מחוץ לירושלים.

18 ולכאורה הרי זה דבר והיפוכו: מחד גיסא – דרגא הכי נעלית בקדושה, ולאידך גיסא – דרגא תחתונה

19 ביותר בקדושה!?

20 אך הענין הוא – שכללות הענין דפרה אדומה הו"ע של חוקה, שזהו ענין שאינו מובן בשכל, וכמו
21 הענין שמטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים³², ועד ש"אומות העולם מונין את ישראל לומר מה
22 המצוה הזאת ומה טעם יש בה"³³, וגם בני"ו מודים שאין על זה טעם בשכל, שהרי אין זה באופן שבני"ו
23 עצמם יודעים את הטעם, אלא אדרבה: זהו בפירוש ענין שאין לו טעם בשכל, וצריך לקיימו רק בגלל
24 שכך צוה הקב"ה. וכן הוא בנוגע לשני הפכים הנ"ל, שצריך לשרוף את הפרה כולה, ומעשי' בחוץ דוקא
25 – שזהו ענין של חוקה, שאינו מובן בשכל.

26 ז. ובענין זה יש הוראה – שגם אלו שנמצאים מחוץ למחנה, דורשים מהם ליתן הכל להקב"ה:

27 יש יהודים שנמצאים מחוץ למחנה³⁴, ואינם ראויים להכנס לביהמ"ק – שהרי אפילו הכניסה למלך
28 בשר ודם צריכה להיות בלבושים המתאימים, וכמ"ש ביוסף "ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו
29 (ורק לאח"ז) ויבוא אל פרעה"³⁵, ואם הדברים אמורים אפילו בנוגע לכניסה למלך גוי, עאכו"כ בנוגע
30 לכניסה למלך ישראל, להבדיל, ועאכו"כ כשצריכים להיכנס למלך מלכי המלכים הקב"ה, להבדיל, בודאי
31 צריכים להיות ראויים לכך.

32 ואעפ"כ, הנה גם מי שאינו ראוי, ונמצא מחוץ למחנה, דורשים ממנו להתמסר לגמרי להקב"ה וליתן
33 לו הכל, ללא חשבונות, כי, למלך יש שייכות גם אליו, וכמבואר בתניא³⁶ המשל מ"מלך גדול ורב

(24) שבו מתחילה פרשת השבוע: "זאת תורת העולה וגו'". (32) חינוך מצוה שצו. וראה במדב"ר פ"ט, ה. תנחומא חוקת

ז.

(33) פרש"י ר"פ חוקת.

(34) אם בגלל שדוחפים אותם כו', או בגלל סיבות אחרות,

כך, שאין זה באשמתם, אלא זהו אצלם ענין של אונס, אבל בפועל, נמצאים הם במעמד ומצב שמחוץ למחנה.

(35) מקץ מא, יד.

(36) פמ"ו.

(25) שמואל"א ז, ט.

(26) ראה פרש"י יתרו יח, יב.

(27) פרשתנו ז, ח.

(28) חוקת יט, ה.

(29) שם, ג ובפרש"י.

(30) ראה יומא סח, סע"א ואילך. וש"נ.

(31) כלים פ"א מ"ו.

(ש)מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה . . המוטל באשפה, ויורד אליו וכו', כך, שאפילו
בהיותו "מחוץ למחנה", עומד הוא "נוכח פני אוהל מועד"³⁷, שלכן צ"ל שריפת הפרה באופן ש"רואה
פתחו של היכל" (כיון שכל השערים הם פתוחים)³⁸, ולכן צריך גם הוא להתמסר להקב"ה וליתן לו הכל,
ללא חשבונות.

ולדוגמא:

כשמדובר אודות נתינת צדקה, עבור מוסדות חינוך על טהרת הקודש, או עבור הדפסת ספרים וכיו"ב
— אין לעשות חשבון שאם יתן ריבוי ממון עבור מצוה אחת, לא יוכל ליתן עבור שאר מצוות, או שאם
יתן היום, לא יוכל ליתן מחר, או שלא ישאר לו לפרנסתו וכו', ולכן מוטב שיתן סכום קטן יותר; אלא
יש להתנהג ללא חשבונות, וליתן להקב"ה את הכל.

צריך לדעת שחשבון זה (שאינו יכול ליתן ריבוי צדקה עבור מצוה מסוימת, כיון שאז לא יוכל ליתן
עבור שאר מצוות) הוא עצת היצה"ר, שבא בצירוף³⁹ של רב בעל זקן ארוך לבוש "קאפאטע"... והראי',
שכאשר צריך להוציא כסף עבור מכונת או דירה, אזי אינו מבולבל מזה שצריך את הכסף עבור מצוות
אחרות, ורק כשצריך ליתן צדקה, אזי ישנו הבלבול מזה שיחסר לו עבור שאר מצוות, ומזה מוכח שזוהי
טענת היצה"ר. וכידוע הסיפור⁴⁰ אודות הרה"צ ר' נחום מטשערנאָביל בנוגע להבחנת טענת היצר כו'.

וכן אין לטעון שההנהגה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, למעלה מהשכל, צריכה להיות רק בעניני
תומ"צ, אבל בנוגע לעניני מסחר כו', שהם "מחוץ למחנה", צריך להתנהג ע"פ שכל וע"פ חשבון, מבלי
לחשוב אודות הקב"ה — כי, הקב"ה הוא נצחי, ונמצא בכל מקום, גם "מחוץ למחנה"!!!

ולכן, גם כאשר נמצאים "מחוץ למחנה" צריך להעלות להקב"ה את הכל, כמו בפרה אדומה: "ושרף
גו' את עורה ואת בשרה גו'" — לא רק את הבשר, אלא גם את העור, שאינו ראוי לאכילה להיות דם
ובשר כבשרו, אלא יכול לשמש רק בתור לבוש,

— אם לבוש מעור דק, שעושים ממנו לבוש לכל יום, או לבוש מעור גס, שעושים ממנו לבוש רק
ליום קר ביותר שבו מנשבת רוח מקפיאה, שלכן יש צורך בלבוש עב כדי להתחמם (שהרי יהודי צריך
להיות במצב של חיות ותנועה וחמימות כו'), אבל ישנם כמה חדישים בשנה שבהם אינו זקוק ללבוש
מיוחד זה, ולא כמו הלבושים שזקוק להם בכל יום, ועאכנו"כ אכילה ושתי', שאי אפשר להתקיים בלעדם
(כפי שמצינו בגמרא⁴¹ שיעור הזמן שאדם יכול להתקיים ללא אכילה ושתי') —

גם ענין כזה צריכים ליתן להקב"ה.

וע"י הנהגה באופן כזה שגם כאשר נמצא "מחוץ למחנה" נותן להקב"ה את הכל — נעשה אצלו ענין
ה"קרבן", שהו"ע קירוב כל הכחות כו' (כלשון הירדע⁴²), ועד שמזכה את כל בני" במשך כמה דורות
בענין של פרה אדומה.

ח. וענין זה קשור גם עם הקביעות המיוחדות דפרשת פרה בשנה זו — כמדובר כמ"פ שיש ענינים
ששייכים בכל שנה ושנה, כיון שקביעותם תלוי' בימי השנה, כמו הענין דפרשת פרה, שמוכרח להיות
בכל שנה, ובסוף אדר הסמוך לניסן (שהרי פרשת פרה צריכה להיות בסמיכות לפרשת החודש (כנ"ל
ס"א), ופרשת החודש היא בר"ח או בשבת מברכים ניסן), אבל בנוגע לקביעות בימי החודש, הרי זה
יכול להיות בכמה אופנים; ובשנה זו הקביעות דפרשת פרה היא בעשרים באדר.

ובנוגע לעשרים באדר מצינו במגלת תענית⁴³ סיפור⁴⁴ שאירע ביום זה:

(37) חוקת י"ט, ד.
(38) ראה זבחים ק"ג, א.
(39) ראה תורת מנחם — התועדויות חנ"ג ריש ע' 33. וש"נ.
(40) סה"ש תש"ג ע' 67 ואילך.
(41) ירושלמי נדרים פ"ב סה"א.
(42) ראה תורת מנחם — התועדויות סה"מ תשרי ריש ע'
קסד. וש"נ.
(43) פ"ב.
(44) שמופיע גם בגמרא במסכת תענית (כג, א), אבל שם לא
נזכר התאריך עשרים באדר.

1 "בעשרין בי' צמו עמא למיטרא ונחת להון, מפני שהי' רעבון ובצורת בארץ ישראל .. שלש שנים
2 זו אחר זו .. וכיון שראו שיצא רוב אדר ולא ירדו גשמים, הלכו להם אצל חוני המעגל אמרו לו התפלל
3 שירדו גשמים .. עג עוגה ועמד בתוכה .. (ואמר) איני זו מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו הגשמים
4 יורדין טיפין טיפין .. אמר רבש"ע לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. התחילו הגשמים
5 יורדין כמלא פי חבית, ושיערו חכמים טיפה אחת לוג .. אמר רבש"ע לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון
6 וברכה ונדבה, ירדו כתקנן כו" – עד כאן הסיפור בנוגע לעניננו (ולאח"ז מסופר אודות דברי שמעון בן
7 שטח לחוני המעגל כו").

8 ומובן, שהעובדה שסיפור זה אירע בעשרים באדר היא בהשגחה פרטית, וכמרומו גם בנגלה (ככל
9 הענינים של פנימיות התורה⁴⁵) – בדברי הגמרא⁴⁶ "מגלגלין זכות ליום זכאי", וכיון שענין זכאי אירע
10 ביום זה, הרי מובן שהוא "יום זכאי".

11 וכיון שבשנה זו חל עשרים באדר בשבת פרשת פרה, קשור מאורע זה גם עם פרשת פרה, שגם בו
12 מודגש תוכן ההוראה הנ"ל מפרשת פרה.

13 ט. והענין בזה:

14 בנוגע לגשמים נאמר⁴⁷ "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה", וכמבואר בספרי הטבעיים,
15 שכדי שיוכל להיות ענין הצמיחה יש צורך שתהי' ליחות באדמה, וענין זה נעשה עי"ז ש"אד יעלה מן
16 הארץ", באמצעות חום השמש שמחמם את המים ועושה מהם אדים, ואח"כ יורד למטה באופן של
17 גשמים, ועי"ז נעשית ליחות באדמה.

18 ולכאורה, כיון שהקב"ה ברא את העולם ע"פ שכל – למה קבע שהליחות באדמה תהי' עי"ז ש"אד
19 יעלה מן הארץ" [ע"י חום השמש שפועל במים שיעלו מהם אדים, שזהו היפך טבע המים שיורדים
20 ממקום גבוה למקום נמוך], ורק אח"כ ירדו הגשמים מלמעלה למטה, ולא קבע שמלכתחילה תהי' ליחות
21 באדמה לצורך הצמיחה?

22 אך הענין הוא – שהקב"ה רצה שענין הגשמים יהי' רק לאחר שהאדם יכיר בצורך הגשמים ויתפלל
23 עליהם⁴⁸, והיינו, שידעו שכאשר יש צורך בענין מסויים, יש לפנות ולבקש זאת הקב"ה, כיון שהכל ממנו
24 כו'.

25 וכאן רואים שגם כאשר לא ירדו גשמים במשך שלש שנים, שזהו"ע של "חזקה"⁴⁹ – לא התפעלו
26 בניי מזה, וביקשו מהקב"ה, בידעם שהכל בידו וביכלתו ליתן כו', ואכן פעלו שירדו גשמים והצמיחו
27 כו'.

28 וכן הוא בעבודת כאו"א – שגם אם משהו נמצא במעמד ומצב ש"מחוץ למחנה" במשך ג' שנים,
29 דהוי חזקה, ועאכו"כ אם זה לא רק ג' שנים, אלא ל"ג שנים, כך, שענין זה נעשה טבע אצלו, וא"כ,
30 יכול לחשוב איך ישנה את טבעו – הנה גם אז אין לו להתפעל מהטבע שלו, אלא להתנהג באופן
31 שלמעלה מחשבונות, וליתן להקב"ה את הכל, ולבקש מהקב"ה באמת כו', ואז ישפיע לו הקב"ה כל
32 הענינים, וכמבואר באגה"ת⁵⁰ שזהו "בלי שום ספק וס"ס בעולם", שלכן אנו מברכים "בא"י מברך
33 השנים"⁵¹.

34 ועד שנעשית הצמיחה של "זרע ברך ה'"⁵², ומעמידים צבאות הוי', בנים ובנות, שיצאו – יחד עם
35 כל בניי – לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש, ובשמחה וטוב לבב.

* * *

36

(45) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 183. וש"נ.
(46) שם כט, א. וש"נ.
(47) בראשית ב, ו.
(48) פרש"י שם, ה.
(49) ראה ב"ב כח, א ואילך.
(50) פ"א.
(51) חסר קצת (המו"ל).
(52) ישעי' סא, ט.

י. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וידבר גו' זאת חוקת התורה.

* * *

יא. פרשת פרה קורין באדר הסמוך לניסן, שלכן, קורין אותה באדר שני. אבל כיון שהן אדר ראשון והן אדר שני נקראים בשם "אדר", כך שהם שייכים זל"ז, הרי מובן שפרשת פרה שייכת גם לאדר ראשון, כך, שפרשת פרה קשורה עם כמה שבועות.

ובהתאם לכך הנה גם בנוגע ללימוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, נתעכב על ענין הקשור עם ימי המילואים, שאודותם מדובר כבר גם בפרשיות שלפנ"ז – בפרשת תצוה, וכמ"ש רש"י⁵³ ש"פרשה זו נאמרה שבעה ימים קודם הקמת המשכן (לפני פ' פקודי), שאין מוקדם ומאוחר בתורה", ופרטי הענינים שבהמשך הפרשה הם "אלו האמורים בענין צוואת המילואים בואתה תצוה, ועכשיו ביום ראשון למילואים חזר וזרזו בשעת מעשה". ומסיים רש"י⁵⁴ ש"כל הענין הזה דפרשת המילואים פירשתי בואתה תצוה", ואילו בפרשתנו מבאר רש"י רק את הענינים שלא נאמרו לפנ"ז, או ענינים שהם בשינוי לגבי מש"נ בפ' תצוה.

יב. אחד הענינים שרש"י מפרש בפרשתנו הוא בפרק ח' פסוק כ"ב: "ויקרב את האיל השני איל המילואים וגו'", ומפרש רש"י: "איל המילואים" – "איל השלמים, שמילואים לשון שלמים, שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם".

כלומר:

הפירוש ד"איל המילואים" אינו מלשון "ימי המילואים" שענינם חינוך הכהונה (כמ"ש לעיל⁵⁵: "ולמילואים", "ליום חינוך הכהונה") – "מפני שלא נקרא מילואים רק האיל האחד משני האלים ("האיל השני") .. ואילו הי' שם המילואים מלשון .. חינוך, לא הי' ראוי להקרא האחד לבדו .. איל מילואים"⁵⁶. ולכן מפרש ש"מילואים לשון שלמים שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", ועפ"ז אתי שפיר שרק "האיל השני" נקרא בשם "איל המילואים", כי, אע"פ שגם האיל הראשון הוא בסדר העבודה דימי המילואים שעל ידה נעשה חינוך הכהונה, הרי אינו ממלא ומשלים את הכהנים בכהונתם (יש לו חלק בזה, אבל לא באופן שממלא ומשלים), שהרי לאחריו צריך להקריב את האיל השני; ורק האיל השני שהוא גמר העבודה (וכמ"ש בפרש"י על הפסוק⁵⁷ "ויקטר המזבחה על העולה", "אחר העולה"), נקרא "איל המילואים", "לשון שלמים, שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם".

אך עדיין צריך להבין:

גם לאחר הקרבת האיל השני, מפורש בקרא – הן בפרשת תצוה⁵⁸ והן בפרשתנו⁵⁹ – שהוצרך גם ליקח "מסל המצות .. חלת מצה אחת וחלת לחם שמן וגו'", כך, שגם ע"י הקרבת האיל השני לא נסתיימה עבודת המילואים, וכמפורש בפרש"י בפ' תצוה על הפסוק⁶⁰ "למלא את ידם", "באיל ולחם הללו", וא"כ, למה נקרא "איל המילואים", "לשון שלמים, שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם"? וממה נפשך: אם מצד זה שגם האיל יש לו חלק במילוי והשלמת הכהנים בכהונתם – הרי גם לאיל הראשון יש חלק בזה; וכיון שהאיל הראשון אינו נקרא "איל המילואים", "לשון שלמים כו'", עכצ"ל, ששם "שלמים" שייך רק על גמר הענין, ובלשון הגמרא במסכת יומא⁶¹: "עבודה תמה, ולא עבודה שיש אחרי עבודה", וא"כ, הרי גם האיל השני אינו יכול להקרא "איל המילואים", "לשון שלמים", כיון שיש אחרי עבודת ההקרבה מסל המצות!?

(58) כט, כג.

(59) ח, כו.

(60) שם, לג.

(61) כד, א.

(53) פרשתנו ח, ב.

(54) שם, ה.

(55) שם ז, לו. וראה פרש"י תצוה כט, ט.

(56) פ' הרא"ם.

(57) פרשתנו ח, כח.

- 1 יג. גם צריך להבין:
- 2 ב' תצוה⁶² מפרש רש"י "שהמילואים שלמים, שמשמים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים
- 3 (וכפי שפירש ב' ויקרא⁶³: "שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים") .. החזה להיות לו לעובד
- 4 העבודה למנה, וזה משה ששימש במילואים, והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים".
- 5 ולמה בפרשתנו מפרש באופן אחר – "מילואים לשון שלמים שממלאים ומשלימים את הכהנים
- 6 בכהונתם"?!
- 7 גם צריך להבין דיוק לשון רש"י "שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", ולא "בעבודתם",
- 8 כלשון הרגיל בכ"מ (גם בפירוש רש"י⁶⁴): "כהנים בעבודתם"?
- 9 וכמדובר כמ"פ שכל ענינים אלו צריכים להיות מוכנים בפשטות לבן חמש למקרא באופן המוכרח
- 10 ע"פ פשטות הכתובים, שלכן לא צריך רש"י לפרש זאת. וכפי שיתבאר לקמן.
- 11 * * *
- 12 יד. דובר פעם⁶⁵ אודות השייכות של אגרת התשובה לפורים, שבפרק ראשון מובא הענין ש"מתענין
- 13 על כל צרה שלא תבוא על הצבור, וכמ"ש במגלת אסתר". אבל שם מדובר אודות ענין התענית; ונוסף
- 14 לזה, יש גם בפרק האחרון ענין השייך לפורים – בנוגע לענין הגאולה⁶⁶:
- 15 בנוגע לפעולת הקרבנות – "ענין עליות עולמות העליונים .. בהקרבת עוף כו'" – נזכר גם הלשון
- 16 "קומץ מנחה".
- 17 וענין זה שייך לפורים – כמסופר בגמרא⁶⁷ "אשכחי" (המן למרדכי) דיתבי רבנן (תלמידיו) קמי' ומחוי
- 18 להו הלכות קמיצה .. אמר להו במאי עסקיתו, אמרו לי' בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה
- 19 מייתי מלי קומצי' דסולתא וכו'".
- 20 כלומר: המן ראה שמרדכי אסף כ"ב אלף תינוקות של בית רבן ולמד עמהם תורה⁶⁸ – לא כפי שחשב
- 21 שבגלל הגזירה יפלו בני" ברוחם, יתענו ויתכוננו למלחמה כו'. אך עדיין חשב שילמדו עכ"פ דיני מלחמה
- 22 (הלכות מלכים), או הלכות תעניות וכיו"ב, אבל בפועל ראה שמרדכי לומד עם תלמידיו הלכות קמיוצה!
- 23 מרדכי אמר לתלמידיו, שאע"פ שאנו נמצאים בגלות, ויש גזירה כו' – הרי ברור הדבר שתתבטל
- 24 הגזירה, והקב"ה יוציא אותנו מהגלות, ויצטרכו לבנות את ביהמ"ק ולהקריב קרבנות, שא' מהם הוא
- 25 קרבן מנחה, ולכן כבר עכשיו – כשנמצאים עדיין בזמן ש"כתבו שטנה גו"⁶⁹ והפסיקו את בנין ביהמ"ק
- 26 – צריכים ללמוד הלכות קמיצה, כיון שיצטרכו לידע פרטי הדינים כו'.
- 27 ומזה נבהל המן והבין ש"נפול תפול לפניו"⁷⁰, בראותו, שמבלי להתפעל מהגזירה שלא בטלה עדיין,
- 28 יכולים יהודים לשבת ולעסוק בתורה, מתוך בטחון חזק שתהי' הגאולה ובנין ביהמ"ק.
- 29 היתה אמנם תביעה על בני" ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע"⁷¹, ועד שנחתם למעלה גזר-דין כו',
- 30 אבל אעפ"כ, כאשר מרדכי עמד בתוקף ללמוד תורה עם תלמידיו, אזי עלתה שוועתם השמימה ובטלה
- 31 הגזירה.
- 32 וזהו אופן ההנהגה של כל בני" – כלשון המגילה "אם מזרע היהודים מרדכי גו' נפול תפול לפניו"⁷⁰,

(62) שם, כב.
(63) ג, א.
(64) שמיני יו"ד, יא.
(65) שיחת פורים דאשקד סמ"ט (תורת מנחם – התועדויות
מנחם – התועדויות שם ע' 309). וש"נ.
(68) אסתר ספ"ח. ספ"ט. פ"י, ד.
(69) עזרא ד, ו ובפרש"י. מגילה יא, א ובפרש"י. פרש"י אסתר
ה, ג. ט, יו"ד.
(70) אסתר ו, יג.
(71) מגילה יב, א.

(62) שם, כב.
(63) ג, א.
(64) שמיני יו"ד, יא.
(65) שיחת פורים דאשקד סמ"ט (תורת מנחם – התועדויות
מנחם – התועדויות שם ע' 309). וש"נ.
(68) אסתר ספ"ח. ספ"ט. פ"י, ד.
(69) עזרא ד, ו ובפרש"י. מגילה יא, א ובפרש"י. פרש"י אסתר
ה, ג. ט, יו"ד.
(70) אסתר ו, יג.
(71) מגילה יב, א.

וכמ"ש לפנ"ז⁷² "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי", והיינו, שאין זה מרדכי לבדו, אלא זהו "עם מרדכי", היינו, שכן הוא אצל כל אחד מישראל, שאינו מתפעל מגזירת המן, ועד שאפילו אלו שלא עמדו נגד גזירת המלך והשתחוו להמן (לא כמו מרדכי ש"לא יכרע ולא ישתחוה"⁷³), "לא עשו אלא לפניו"⁷¹.

ובנוגע לעניננו: לשון רבינו הזקן "קומץ מנחה", ולא מנחה סתם, בא לרמז על גאולת פורים שהיתה קשורה עם לימוד הלכות קמיצה, שהורה על תוקף הבטחון כו'.

טו. אך יש ענין באגה"ת שלכאורה יש עליו סתירה מכללות הענין של פורים: בפ"א מבאר רבינו הזקן שהקב"ה "חנן ורחום ורב לסלוח תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית' .. בלי שום ספק וס"ס בעולם, וכמו שאנו מברכים בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך אתה ה' חנן המרבה לסלוח .. ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד, כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל".

ולכאורה אינו מובן: הענין ש"חוזרים וחוטאים" הוא רק לאחר אמירת הברכות "חנן המרבה לסלוח" ו"גואל ישראל", שהרי בינתיים אין זמן לחטוא⁷⁵, ואם ברור הדבר שהקב"ה מוחל, ה' צריך משיח לבוא תיכף ומיד לאחר ברכת "גואל ישראל" (שנאמרת ג' פעמים בכל יום) עוד לפני ש"חוזרים וחוטאים"?! אך הביאור בזה – שהפירוש ד"נגאלין מיד" הוא (לא שמיד בא משיח, אלא) שמתחיל כל סדר הענינים דביאת משיח, כמ"ש הרמב"ם⁷⁶ שלפני ביאת משיח⁷⁷ צריך לבוא אליהו הנביא לברר על הגאולה (לתקוע בשופר וכו'), וכיון שבמשך זמן זה "חוזרים וחוטאים" (וכדברי הגמרא⁷⁸: "שלוש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום"), לכן לא בא משיח.

אמנם, בנוגע לפורים מצינו שלא ה' מעמד ומצב ד"חוזרים וחוטאים" לא רק במשך כמה ימים, אלא "כל הימים שהיו בני" בסכנה מפני גזירת המן .. כמעט משך שנה היו כולם בבחי' מס"נ ממש .. ולא עלה על שום א' מהם מחשבת חוץ ח"ו" (כדברי רבינו הזקן בתו"א⁷⁹), ונמצא, שבמשך כל זמן זה לא ה' אצלם חטא, לא במחשבה, לא בדיבור ולא במעשה, וא"כ, הוצרך אז לבוא משיח.

ולפועל הנה אפילו בזמן הגמרא, כשאמוראים דנים בנוגע לאמירת הלל בפורים, אומרים הם ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"⁸⁰, ומכל-שכן עתה, ומשיח עדיין לא בא!

וא"כ, הרי זה בסתירה לכאורה לדברי רבינו הזקן ש"אילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד". וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

טז. ישנו אמנם דין שאסור להכין משבת לחול⁸¹, היינו, שאסור להכין בשבת ענינים הדרושים לימות החול; אבל לא מצינו בשום מקום שאין להשלים בשבת מה שלא השלימו בימות החול.

ובנוגע לעניננו:

החיוב "לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁸² – כנראה שבפורים זה ה' רק בצינעה!...

ולכן, בעמדנו ביום השבת שלאחרי פורים (שהרי ביום ראשון בשבוע ה' פורים, וביום שני – שושן

(77) כהדעות שבזה – "ביום שלפני ממש", או "שנים או שלשה ימים קודם" (ראה לחם משנה להל' נזירות פ"ד הי"א).

(78) ב"ב קסד, סע"ב.

(79) הוספות למג"א קכ, ד.

(80) מגילה יד, א. וש"נ.

(81) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ב ס"י. וש"נ.

(82) שם ז, ב.

(72) שם ג, ו.

(73) שם, ב.

(74) סעיף זה – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף)

ח"ב ע' רכח ואילך.

(75) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: ובפרט אלו

שממהרים בתפלה, כדי ללכת למסחר וכיו"ב, הרי בודאי אין להם

זמן!...

(76) ה' מלכים פ"ב ה"ב.

1 פורים), מן הראוי שימצאו כמה (אחד, שנים או שלשה) שיקיימו את הציווי "לבסומי עד דלא ידע"⁸³.
 2 ובפרט שבשנה זו ישנם שני חדשי אדר, כך, שהשמחה היא כפולה⁸⁴. ובפרט ע"פ מ"ש בשו"ע⁸⁵ (בנוגע
 3 לענין זה): "וטוב לב משתה תמיד"⁸⁶.

4 אך אין זה היתר עבור כל אחד ואחד, ובודאי לא עבור הבחורים⁸⁷, שענינם הוא לימוד התורה מתוך
 5 חיות ולהט ("קצכן זיך"), והם צריכים לקיים את הציווי "לבסומי", כפירוש רש"י: "ביין" – ביין אמיתי,
 6 יינה של תורה; אבל הבעלי-בתים שבמשך כל השבוע מונחים בענינים אחרים, ונמצאים למטה מעשרה
 7 טפחים, או למטה משלשה טפחים, שנחשב כלבוד⁸⁸, בשוה עם עפר הארץ... (ואין רצוני להאריך בזה)
 8 – הנה עכשיו ביום השבת⁸⁹ עליהם לקיים את הציווי "לבסומי עד דלא ידע".

9 ומה שיכולים לטעון שאם יהיו במעמד ומצב ד"לא ידע", לא יוכלו לשמוע ולהבין הדברים הנאמרים
 10 עתה – יקיימו זאת שלשה מתוך השלושים ושלש שבלאה"כ לא שומעים מה שמדברים... כך, שלא
 11 יפסידו מאומה, ולכל-הפחות יהי' אצלם הענין ד"לבסומי עד דלא ידע".

* * *

12
 13 יז. האמור⁹⁰ לעיל אודות לימוד הוראות מסיפור המגילה – קשור גם עם המדובר בפורים⁹¹ אודות
 14 ההתגרות עם "גוי קטן", ויתירה מזה, "גוי גדול":

15 לאחרונה נערכה "הפגנה" על זה שלא נותנים ליהודים לצאת מרוסיא⁹². ולמרות שהזהירו לפני
 16 חדשיים שאם יצעקו ברחובות, ימנעו נתינת היתר-יציאה למאות משפחות – אמר פלוני שלא איכפת לו;
 17 הוא צריך להראות שהוא חי במדינה דמוקרטית, ויכול להתנהג כרצונו, ולכן ערך "הפגנה". ואכן כך
 18 הוה – שבגלל זה עיכבו מאות משפחות, אלף יהודים בערך, שלולי זאת היו יוצאים משם!

19 וכאמור כמ"פ⁹³, שכיון שהקב"ה יודע שיש לו עסק עם דור יתום, עליו להראות הכל בגלוי, בכדי
 20 שיתפסו את האמת. ואכן הראה לו הקב"ה שפעולה זו הזיקה לו – שאלו שהלכו לצעוק ברחוב חטפו
 21 מכות...! ואעפ"כ ממשיך לטעון שלא איכפת לו, ועליו להמשיך ולצעוק, ולכן הולך ל"טיימס-סקווער"
 22 ונעמד לתקוע בשופר... שהרי הוא צריך להראות שהוא "דמוקרטי", ובינתיים מרגיז את הגוי שיושב
 23 ב"קרבלין"...! שאף שאינו בעל בחירה, הרי בינתיים הוא כועס, ומעכב את יציאתן של מאות משפחות!
 24 וכל זה – בגלל שהוא צריך לצעוק!

25 וכשאומרים לו שישנם שלש מליון יהודים שזה יכול להזיק להם – טוען הוא שאינו דואג לשלש או
 26 חמש מליון יהודים, אלא הוא דואג לכל שנים-עשר מליון בני"י, כלל ישראל...!

27 וכמו"כ ערכו הפגנות נגד הגוי שיושב בצרפת, ועי"ז "פעלו" שיהודי צרפת לא יוכלו לבקש ממנו
 28 לשלוח עזרה לארץ ישראל, ושלא ישלח מטוסים ללוב כו' – כי כאשר הגוי כועס, אינו מוכן לשמוע
 29 מאומה...!

30 לולי זאת, היו יכולים לבוא אליו, לדפוק על השולחן ולומר לו: שמע נא! לשם מה אתה צריך לשלוח
 31 מטוסים לערבים?! ואפילו אם רצונך לשלוח – אל תשלח עכשיו, אלא לאחר כמה חדשים. ואכן היו
 32 מצליחים לפעול עליו, כפי שכבר אירע בעבר; אבל בגלל ההפגנות, אינו רוצה לשמוע מאומה!

33 מדובר אמנם אודות גוי שהוא בעצם שונא ישראל, כפי שיודע אפילו בן חמש למקרא מ"ש רש"י⁹⁴:

(83) ראה גם שיחת פורים ס"ח (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 353). וש"נ.

(84) או"ח סוסתרצ"ז (ברמ"א).

(85) ראה גם שיחת ש"פ פקודי בסופה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 306).

(86) משלי טו, טו.

(87) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ו ס"ע 351.

ואילך. וש"נ.

(88) ברכות כה, ב. ועוד.

(89) בהנחה נוספת: בזמן המנחה שאז "שכיחא שכרות" (ראה תענית כו, ב).

(90) ברשימת ההנחה צויין שבשיחה זו חסרים כמה ענינים (המו"ל).

(91) סנ"ז (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 395).

(92) ראה גם מכתב ימי ההגבלה שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' תז).

(93) שיחת פורים הנ"ל סמ"ב"נה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 376 ואילך). וש"נ.

(94) וישלח לג, ד.

1 "הלכה היא בידוע⁹⁵ שעשו שונא ליעקב"; אם זה "עשו" וזה "יעקב", ברור הדבר ש"עשו שונא ליעקב",
2 אלא שאינו רוצה להראות בגלוי שהוא שונא ישראל בגלוי (בגלל שלא מתאים לו, או בגלל שיש לו
3 איזו פני), כך, שיש אפשרות לבקש ממנו טובה עבור בני – להכנס לחדר לפניו מחדר ולדפוק על
4 השולחן ולדרוש שלא ישלחו מטוסים לערבים, והוא הי' מסכים לכך.
5 ובמקום זה – צועקים עליו ומכים אותו, ואומרים לו: הנך גנב, אתה חייב לי כסף, ואני יודע שלא
6 תחזיר לי את החוב, ואח"כ מבקשים ממנו להחזיר את החוב!... – אנשים נורמליים לא מתנהגים כן!
7 יח. ובכן, בענין זה יש הוראה מהמגילה:
8 בעת גזירת המן – הי' מרדכי יכול לצעוק ברחובות נגד המן, שהוא רק "ספר"⁹⁶, ונמכר לו לעבד⁹⁷;
9 ולומר להמן: שמע נא, אתה חייב לי מאה פרנק, ואינך רוצה להחזיר לי, כך, שהנך גנב!... והי' יכול
10 ליתן להמן מכות, שאכן הי' ראוי להם!... וכמו"כ הי' מרדכי יכול לצעוק על אחשוורוש שהוא "מלך
11 טיפש"⁹⁸ וכיו"ב.
12 אבל מרדכי לא התנהג כן. לא עלה על דעתו לצעוק ברחובות, לתקוע בשופר וכו', אלא צוה לאסתר
13 לילך אל אחשוורוש ולבקש ממנו לבטל את הגזירה.
14 ולכאורה יכולים לשאול: מדוע להשפיל את עצמך ללכת ולבקש מאחשוורוש?! – הרי זו ירידה! –
15 מוטב ללכת ולצעוק ברחוב שהמן הוא רשע, ואחשוורוש הוא טיפש וכיו"ב.
16 אך הענין הוא – שמרדכי ידע שבני נמצאים בגלות, ורצונו של הקב"ה שיפעלו בדרך הטבע. אמנם
17 צריך להיות ענין של תענית, "וצומו עלי גו' שלשת ימים לילה ויום"⁹⁹, אבל לאחריו כן צריכה אסתר
18 לפעול בדרך הטבע – לילך לאחשוורוש ולבקש ממנו לבטל את הגזירה.
19 והגע עצמך:
20 מרדכי הי' פוליטיקאי גדול – דאל"כ, לא הי' אחשוורוש ממנה אותו ל"משנה למלך", שהרי בודאי
21 רצה אחשוורוש להנהיג מלכותו בפשטות, ולא באופן שלמעלה מדרך הטבע, וכיון שמינה את מרדכי
22 ל"משנה למלך", בודאי הי' מרדכי פוליטיקאי גדול.
23 ואעפ"כ, בשמעו אודות גזירת המן, אזי "וילבש שק ואפר... ויבוא עד לפני שער המלך כי אין לבוא
24 אל שער המלך בלבוש שק"¹⁰⁰,
25 – שהרי בענינים שאינם בסתירה לתומ"צ יש להקפיד על "דינא דמלכותא דינא"¹⁰¹, ולכן קיים מרדכי
26 הציווי ש"אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק"; משא"כ בנוגע להשתחוואה להמן, הנה אע"פ ש"כן
27 צוה לו המלך", הנה "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה"⁷³ –
28 וצוה לאסתר לילך לאחשוורוש ולבקש ממנו לבטל את הגזירה.
29 וההוראה מזה, שגם עכשיו צריכה להיות ההנהגה באופן כזה – לא לצעוק כו', ובפרט כשרואים
30 שפעולה זו מזיקה ליהודים, הרי בודאי שאין לעשות זאת.
31 ולא כמו אלו שטוענים שאין ללכת ולבקש מגוים, באמרם, שזהו סדר שמתאים ליהודי זקן שבא
32 מעבר לים ("פון דער אַלטער היים"), ששם לימדו אותו ללכת כפוף... אבל עכשיו נמצאים בזמן חדש
33 ובמדינה חדשה, וכאן צריכים להראות שיהודים אינם מתייראים ופחדים – שכן, טענה זו טען המן,
34 באמרו, ש"דתייהם שונות מכל עם"¹⁰², יש להם אלקים ישן¹⁰³ ותורה ישנה... והרי רואים את התוצאה
35 מטענה זו – "להשמיד¹⁰⁴ להרוג ולאבד את כל היהודים" ח"ו!

(95) ולהעיר שזהו לשון שאינו מורגל בפירוש רש"י.

(96) מגילה טז, א.

(97) שם טז, סע"א ובפרש"י. טז, א (ובגליון הש"ס). וראה

ל"ש אסתר רמז תתרגו.

(98) שם יב, א.

(99) אסתר ד, טז.

(100) שם, א"ב.

(101) גיטין י"ד, ב. ורש"י. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך

ז ע' רצה ואילך). ורש"י.

(102) שם ג, ח.

(103) ראה תורת מנחם – התוועדות חנ"ז ע' 294. ורש"י.

(104) שם, יג.

1 אמנם אמרו רז"ל¹⁰⁵ "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", ומציאותו של יהודי היא למעלה
2 לגמרי מענין השכל, אבל אעפ"כ, אינו היפך השכל. ורצונו של הקב"ה שיהודי יתנהג בדרך הטבע,
3 כמ"ש¹⁰⁶ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", ולכן צריך להשתדל אצל הגוי שלא ישלח עזרה לערבים
4 כו', אבל לא לצעוק ולפעול על אחרים שגם הם יצעקו!...

5 יט. וכששואלים אותו: מדוע אתה הולך וצועק, בה בשעה שבינתיים מזיק הדבר?! האם התבוננת
6 במעשיך?! – משיב, שהתבונן בזה לפני עשר שנים, והחליט שכך צריך להתנהג, ועכשיו אין לו זמן
7 לחזור ולהתבונן בזה, ובמילא, כן יקום, ומי יאמר לו מה תעשה!... אבל בפועל רואים עכשיו תוצאות
8 הפוכות, וכאמור, שהזהירו על זה לפני חדשים, ואין זה ענין של "רוח הקודש"... אלא ענין המפורש
9 במגילה!

10 הסיבה לכך שבכל זאת הולך וצועק – כיון שהוא מונח ולהוט אחר מציאותו, להראות שהוא מנהיג
11 בישראל, ואם לא "ירעיש", אף אחד לא ידע אודותיו... ולכן צועק, ומשתדל שגם אחרים יצעקו, שאז
12 רואים שהוא מנהיג בישראל!

13 אבל כאשר לא נוגע לו המציאות שלו, להראות שהוא מנהיג בישראל – אזי לא יערוך הפגנות, ולא
14 יעמיד כסא ריק לשולחן הסדר, כדי להראות שממתינים על שחרורם של יהודי רוסיה...
15 הגוי שיושב ב"קרמלין" לא מתפעל מזה שמעמידים כסא ריק, ואין זה פועל עליו מאומה!

16 ואדרבה: אם אכן יש לך כסא ריק בשולחן הסדר, מה אתה "מרעיש" שיביאו יהודים מרוסיה למלא
17 את הכסא – לך והבא את בנך מ"גרעניטש-ווילידזש"¹⁰⁷, והושיבו לשולחן הסדר!...

18 [אלא מאי, היתכן שהוא יאמר לבנו מה לעשות... רצונו להיות ב"גרעניטש-ווילידזש", להיות "היפי",
19 וכיון שהוא כבר אדם מבוגר, אינו יכול להתערב בחייו הפרטיים ולומר לו מה לעשות!...].

20 יש לך כסא ריק – צא לרחוב שבו אתה גר, ותמצא שם יהודים שלא יודעים היכן לחגוג את הסדר,
21 או שאינם יודעים בכלל מה זה "סדר", ותושיב אותם לשולחן הסדר. ואם אינך יודע בעצמך כיצד לערוך
22 סדר, יש לך עצה – להתקשר לרב ע"י הטלפון ולשאול אותו כיצד עורכים סדר (כפי שמקובל היום שעל
23 כל שאלה מתקשרים לרב ע"י הטלפון, וכמו בנוגע למחט שנמצאה בקורקבן¹⁰⁸, וכיו"ב).

24 כ. ועד"ז בנוגע לענין השני שאודותיו דובר בפורים¹⁰⁹ – שלא זו בלבד שמעוררים שאלה אם ארץ
25 ישראל שייכת לעם אחד או לשני עממין, אלא עוד זאת, שרוצים להכניס כמה עממין לארץ ישראל.

26 במקום שתי' ההנהגה כמו שהיתה בימי עזרא, ששילח את הנשים הנכריות¹¹⁰, באמרו שכן צ"ל ע"פ
27 תורה, ואף אחד לא התווכח עמו – מעוררים שאלה: מיהו יהודי, ורוצים לקבוע שאין צורך בגיור כהלכה,
28 אלא די גם בגיור רפורמי כדי להחשב יהודי, ועי"ז מכניסים כמה עממין בארץ ישראל.

29 והרי זה ענין בלתי רצוי עבור ארץ ישראל, וגם בלתי רצוי עבור הגוים, שכן, כאשר מכריחים אדם
30 לעשות דבר שהוא היפך טבעו, הנה סוכ"ס מוכרח הדבר להתפוצץ, כי, בבוא זמן שתי' התנגשות
31 אינטרסים בין ארץ ישראל לרומניא פולין או רוסיה, ישכח הרומני או הפולני או הרוסי אודות ארץ
32 ישראל, וישאר נאמן למולדתו!...

33 והגע עצמך:

34 הסדר הוא שכאשר שולחים אנשים ל"חזית", בתעלת-סואץ או ברמת-הגולן וכו', צריכים לבדוק
35 תחילה ולוודא שזהו אדם שישאר ללחום לטובת ארץ ישראל, ולא יערוק להצטרף לאחד השונאים,

לא ראה מעולם מחט בקורקבן!...

(109) סמ"א ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 376

ואילך).

(110) ראה עזרא יר"ד, יר"ד ואילך.

(105) ע"פ ל' חז"ל – סוטה בסופה (וגירסת הע"י).

(106) פ' ראה טו, יח.

(107) = שכונה ידועה בניו יארק שבה ההנהגה דהיפך

הצניעות וכו'.

(108) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: גם אם הרב

והיינו, שלא אומרים שכיון שיש אדם שמוכן ללכת לחזית, למה למנוע אותו, אלא כיון שזוהי מלחמה, צריך להבטיח תחילה את כל הפרטים.

וכן הוא בנוגע לכל ארץ ישראל, שנחשבת כולה כמו "חזית", בגלל כל הפגזים וכו' שנפלים שם, ולכן צריך לבדוק ולוודא את מי מכניסים שם, ואם יש רק חשש שאינו רצוי, אין להכניסו לשם.

ואעפ"כ רוצים להכניס גוים לארץ ישראל, ואומרים שאין צורך בגיור כהלכה, אלא מספיק גיור רפורמי – שהכל יודעים מה הוא; די ללמוד שבועות אחדים מה נקראת אצלם "יהדות", ואז יוכל להרשם ולהחתם בתור יהודי!...

וכל זה – לאחר שזה-עתה פעלו שתהי' טלוויזיא בשבת¹¹¹, ועתה רוצים לפעול שכדי להיות יהודי מספיק גיור שלא כהלכה.

והוסיפו לאיים שלא ירעישו על הענין של "מיהו יהודי", כי אם ירעישו על זה, אזי יעלו את הנושא של גיוס בחורי ישיבה – אע"פ שהם בעצמם יודעים שלימוד התורה של בחורי הישיבה עוזר גם עבור אלו שנמצאים ב"חזית"¹¹².

אך האמת היא שחייבים להרעיש ולפעול כדי לבטל ענינים בלתי-רצויים אלו, כי לולי זאת, לא יהי' שיעור לדבר!

ולהעיר גם ממה שאירע בשעה שדרשו להחשיב יהודי רק מי שנתגייר ע"פ הלכה, שהיו כאלו שציירו ציור שמבזה יהודים, באופן גרוע יותר מהציורים שהופיעו בזמן מלחמת העולם השני' בעיתונים הידועים ("דער שטירמער" וכו'), שאפילו אז הי' היטלער מתבייש בציור כזה... עם ציור כזה הסתובבו ברחובות ירושלים, והתפארו בזה!...

כא. וכאמור, זהו ענין בלתי רצוי הן עבור ארץ ישראל, והן עבור הגוי בעצמו, ואעפ"כ, אין פוצה פה ומצפצף! כולל גם הדתיים שהיו צריכים לצעוק שיבטלו זאת, ואינם עושים מאומה!

ומה שטוענים שאין מה לעשות בענין זה, כשם שאין מה לעשות בענין דטלוויזיא בשבת, כיון שכבר נתקבל הדבר – אין האמת כן, ובמכ"ש וק"ו: ומה ענין השבת שקיים כבר אלפי שנים, פעלו בו שינוי – הרי ענין הטלוויזיא בשבת שקיים רק שבועות אחדים, בודאי יכולים לשנותו, אם רק ירצו!

ולאידך גיסא, אם אתם לא עושים כלום – למה אתם יושבים בממשלה? צאו ממנה!... הם אומרים שאין לצאת מהממשלה, כיון שאז לא יוכלו לפעול ענינים אחרים שצריך לפעול. אבל אם לא עושים מאומה, ולא צועקים גם על ענינים אחרים – מהי התועלת בישיבה בממשלה?!

והרי רואים המצב בכל הענינים: גיוס בחורים – פוחת והולך. ניתוחי מתים¹¹¹ – פוחת והולך. טלוויזיא בשבת – פוחת והולך. ועכשיו גם גיור כהלכה פוחת והולך. ואעפ"כ פוחדים לדבר ולצעוק על זה. וכאמור, אם בלאה"כ לא עושים כלום – אין מה לשבת בממשלה!

כב. ויה"ר שיקויים מ"ש במגילה¹¹³ "ליהודים היתה אורה ושמחה (כמו שמחת פורים שהיא באופן ד"משפחה ומשפחה"¹¹⁴) וששון ויקר", וכפי שמוסיפים בנוסח ההבדלה: "כן תהי' לנו"¹¹⁵.

* * *

כג. הביאור בפירוש רש"י:

החילוק בפירוש "איל המילואים" בין פרשתנו, "שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", לפ' תצוה, ש"משימים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים" – מובן בפשטות ע"פ ההקדמה האמורה לעיל (סי"א) שבפרשתנו מפרש רש"י רק מה שנתחדש לגבי פ' תצוה (פרט נוסף, או ענין שנאמר באופן שונה ממ"ש בפ' תצוה).

113) אסתר ה, טז.

114) שם ט, כח.

115) חסר הסיום (המז"ר?).

111) ראה מכתב ו' כסלו שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רמח).

112) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"א ס"ע 72

ואילך. וש"נ.

1 ובכן:

2 בפ' תצוה⁶² נאמר "ולקחת מן האיל החלב והאלי' גו' ואת שוק הימין", ומסיים: "כי איל מילואים
3 הוא", והיינו, שהתיבות "איל מילואים הוא" באים ליתן טעם והסברה ("כי") על מש"נ לפנ"ז שצריך לקחת
4 מן האיל רק את החלב וכו' בשביל להקריב על המזבח (ולא כמו האיל הראשון עליו נאמר¹¹⁶ "והקטרת
5 את כל האיל המזבחה עולה גו'").

6 ולכן אי אפשר לפרש "איל המילואים" "שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם" – כיון שאין
7 זה טעם והסברה על הקרבת החלב וכו' בלבד, שהרי מילוי והשלמת הכהנים היתה יכולה להיות גם אילו
8 היו מקריבים את כל האיל (ולא רק החלב וכו' בלבד).

9 ובהכרח לפרש ש"המילואים שלמים שמימים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים" – שזהו
10 הטעם שהקריבו מן האיל השני רק את החלב וכו' (ולא "את כל האיל"), "כי איל מילואים הוא",
11 "שהמילואים שלמים שמימים שלום כו' לכך אני מצריכו החזה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזה
12 משה ששמש במילואים, והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים".

13 אבל בפרשתנו לא נאמר "כי איל המילואים הוא", בתור נתינת טעם, אלא "ויקרב את האיל השני איל
14 המילואים", בתור שם התואר, ולכן אי אפשר לפרש שנקרא כן רק בגלל "שהמילואים שלמים שמימים
15 שלום כו'", דא"כ, הי' צריך להקרא "איל השלמים", ולא "איל המילואים"; ולכן מפרש רש"י "שממלאים
16 ומשלימים את הכהנים בכהונתם".

17 כד. אך עדיין אינו מובן: מדוע נעשה מילוי והשלמת הכהנים ע"י האיל השני דוקא, ולא ע"י האיל
18 הראשון?

19 ולכן מדייק רש"י ש"ממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", ולא "בעבודתם":

20 ההוספה ד"כהונתם" לגבי "עבודתם" היא – בנוגע לאכילת קדשים¹¹⁷, והיינו, שלא זו בלבד שביכלתו
21 לעסוק בעבודת הקרבנות, אלא ביכלתו גם לאכול קדשים.

22 וזהו החידוש של האיל השני, "איל המילואים", ש"ממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם" – כי,
23 האיל הראשון, שהי' עולה, פעל רק שיהיו ראויים לעבודה, ורק האיל השני, שהי' שלמים, שבו הי' חלק
24 גם לכהנים, פעל למלא ולהשלים את הכהנים "בכהונתם", שמכאן ולהבא יוכלו לאכול קדשים.

25 כה. ואעפ"כ כותב רש"י בפ' תצוה⁶⁰ "למלא את ידם", "באיל ולחם הללו":

26 אע"פ שהקרבת האיל פועלת השלמת הכהנים בכהונתם, מ"מ, בפסוק שבו מדובר אודות אכילת
27 הקרבן, שבו נאמר "ואכלו אותם" .. למלא את ידם, "אותם" לשון רבים, הן האיל והן הלחם (כיון
28 שאכילת האיל היתה יחד עם אכילת הלחם, ללא הפסק ביניהם), בהכרח לפרש "למלא את ידם", "באיל
29 ולחם הללו".

30 משא"כ בפסוק "ויקרב את האיל גו'" שבפרשתנו, שבו מדובר רק אודות הקרבת האיל (שהוצרכה
31 להיות בפני עצמה, לפני הקרבת הלחם), ואעפ"כ נקרא "איל המילואים", לכן מפרש רש"י ש"ממלאים
32 ומשלימים את הכהנים בכהונתם", היינו, שענין זה נעשה ע"י האיל.

33 *

34 כו. הביאור⁷⁴ במ"ש באגה"ת ש"אם לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד" – שאין סתירה
35 מזה שבזמן פורים עמדו כמעט משך שנה בתנועה של מס"נ:

36 המס"נ שבזמן פורים היתה רק בנוגע לענין של עבודה זרה, "לעבור דת ח"ו" – שהרי אם רצו להמיר

1 דתם, לא הי' המן עושה להם כלום, שלא גזר אלא על היהודים כו'¹¹⁸; אבל בנוגע לשאר הענינים הי'
2 הסדר כרגיל – שהיו צדיקים ובינונים וגם למטה מזה כו', ולכן לא יפלא שלא נגאלו מיד.

3 אבל המדובר באגה"ת אודות בקשת מחילה וסליחה מאתו ית' – אין זה רק בנוגע לע"ז, אלא גם
4 בנוגע לכל הענינים, שהרי לא יתכן שבשעה שמבקשים "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך" יעשו עבירות
5 אחרות, דא"כ, אין זו בקשה אמיתית, ועכצ"ל שהתשובה היא על כל העבירות; ולכן אתי שפיר ש"אם
6 לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד".

*

7 כז. ה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י הנ"ל:
8 בנוגע ל"איל המילואים", "שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", שענין זה נעשה (לא ע"י
9 קרבן עולה, אלא) ע"י קרבן שלמים שקשור עם אכילה דוקא (כנ"ל סכ"ג) – לכאורה אינו מובן:
10 איתא בגמרא¹¹⁹ שאכילה ושתי' הם מהענינים שבהם דומים לבהמה, כך, שאין זה ממעלת האדם,
11 שמתבטאת בענינים שבהם דומים למלאכי השרת. וא"כ, איך יתכן שדוקא ענין האכילה ממלא ומשלים
12 את הכהנים בכהונתם?!

13 אך הענין הוא – שזהו החידוש של יהודי, שביכלתו ליקח מאכל גשמי, ולעשות ממנו ענין של
14 קדושה, ע"ז שבשעת האכילה אינו מונח בהמאכל, אלא מבררו ומזככו כו'. וענין זה מודגש באכילת
15 הכהנים (שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם) – שלא רק החלק שמקריבים ע"ג המזבח נעשה
16 קדושה, אלא גם החלק שנאכל ע"י הכהנים הו"ע של קדושה.

17 כח. וענין זה קשור גם עם ימי הפורים:

18 איתא בתיקוני זהר¹²⁰ ש"יום הכפורים" הוא "כפורים", כמו פורים.

19 וכמדובר פעם¹²¹ שענין זה מרומז גם בנגלה⁴⁵ – שהרי איתא במדרש¹²² "כל המועדים עתידין ליבטל
20 וימי הפורים אינן בטלים לעולם", ומוסיף: "א"ר אלעזר אף יום הכפורים לא יבטל לעולם" (כדאיתא
21 גם בפרקי דר"א¹²³). ומכאן רואים שכאשר מזכירים פורים, מתעוררת מיד סברא שכן הוא גם ביוהכ"פ,
22 כיון שפורים הוא כמו יוהכ"פ, ואדרבה: פורים הוא נעלה יותר מיוהכ"פ שנקרא "כפורים", בכ"ף הדמיון.
23 ולכאורה אינו מובן:

24 ביוהכ"פ – מתענים כל היום, ועוסקים כל היום בתפלה בבית הכנסת, בקיטל לבן, להורות שדומים
25 למלאכים¹²⁴; ואילו פורים הוא יום חול, ויש בו אכילה ושתי' וכו'. וא"כ איך אפשר לומר שפורים הוא
26 נעלה יותר מיוהכ"פ?!

27 אך הענין בזה – שעיקר החידוש הוא בנוגע לפורים דוקא:

28 אין זה "קונץ" להיות יהודי ביוהכ"פ, שאין בו אכילה ושתי' וכו'; ה"קונץ" הוא דוקא ביום כמו
29 פורים, שיש בו אכילה ושתי' וכו' – לעשות זאת באופן המתאים ליהודי: להרבות באכילה ושתי' – רק
30 בגלל המצוה שבדבר (נוסף על קיום שאר מצוות היום: מקרא מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים),
31 כך, שהאכילה ושתי' נעשית ענין של קדושה.

32 ואדרבה: דוקא ע"ז הרי הוא פועל את כל הענינים שנעשים ביוהכ"פ, ועד שזוהי הוכחה גם בנוגע
33 לתענית דיוהכ"פ, שדוקא כאשר האכילה ושתי' בפורים היא באופן של קדושה, אזי יודעים שגם התענית
34 דיוהכ"פ היתה כדבעי⁵¹.

חמ"ו ס"ע 211 ואילך.

(118) תו"א מג"א צז, א.

(122) יל"ש משלי רמז תתקמד. וראה מדרש משלי רפ"ט.

(119) חגיגה טז, א.

(123) פמ"ו. וראה רד"ל שם.

(120) תכ"א (נז, ב).

(124) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"י ס"ט. וש"נ.

(121) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חט"ז ע' 118 ואילך.

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בברכת "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹²⁵, שיוצאים מכל המדידות
 2 וההגבלות, ועד ש"ונברכו בך כל משפחות האדמה"¹²⁵, כפי שיהי' כאשר "יעלה הפורץ לפנינו"¹²⁶, בקרוב
 3 ממש.
 4 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן המזונות לכמה מהאורחים שבאו מאנגלי' וצרפת, ואח"כ התחיל לנגן ניגון
 5 הקפות לאביו הרלו"צ ז"ל, ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה.
 6 לאחר שברך ברכה אחרונה, והזכיר שכל מי שנתחייב יברך ברכה אחרונה, אמר:]
 7 כט. כיון שעומדים עתה לקרוא בפרשת "ויהי ביום השמיני"¹²⁷, שענין זה קשור עם כינור של משיח
 8 שיהי' של שמונה נימין (כדברי הגמרא¹²⁸) – הנה יהי' שבקרוב ממש תהי' הגאולה האמיתית והשלימה
 9 ע"י משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו ויוציאנו מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹²⁹, "לא
 10 תשאר פרסה"¹³⁰, ו"כספם וזהבם אתם"¹³¹, ויוליכנו קוממיות לארצנו, ויקויים היעוד¹³² "והיתה לה'
 11 המלוכה", בעגלא דידן.
 12 [טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך".]

(129) בא יו"ד, ט.

(130) שם, כו.

(131) ישעי' ס, ט.

(132) עובדי' בסופו.

(125) ויצא כח, יד.

(126) ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר

פפ"ה, יד ופרש"י שם.

(127) ר"פ שמיני.

(128) ערכין יג, ב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אדר"ר, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

נודעתי שהיתה כבר ההתראות של בתו... שתחי' עם ב"ג שי', והנני לברכם בזה בברכת מזל
 טוב שתחי' ההתקשרות בשעה טובה ומוצלחת, והוא וזוגתו שיחיו ירוו מהם ומשאר ילידיהם שי' רוב
 נחת ועונג, אידישן און חסידישן נחת.

אבל, מאידך גיסא, אמרו לי שיש חשש שנחלשה אצל בתו שתחי' החלטתה ללבוש פיאה נכרית.
 איני יודע איזה השפעה פעלה חלישות החלטתה זו, אבל בטח משתדלים באופן המתאים ובניחותא
 לראות שתקיים את ההבטחה עד"ז, וכפי שאמרתי בהיותם פה, שאין זו שאלה של לבישת פיאה נכרית
 בלבד, אלא פון א גאנצן שטעל אין לעבן.

והנני כותב לה ביחוד עד"ז.

ואף שבטח למותר הוא, הנני לכפול עוה"פ שעל ידי ענינים של קירוב ודברים שבנחת קאנען
 גאר א סך אויפטאן.

כן אמר לי בנו שי', שבתו תחי' דברה עמהם ע"ד כמה פרטים בזמן החתונה ואופנה.

איני יודע עד כמה היא בתוקף בענין זה, אבל בכלל כשנותנים הנחה בענינים טפלים הרי
 מצליחים לקבל הנחה בענינים עקרים. ולדכוותי האריכות בזה אך למותר.

ולסיים מענינא דיומא, מוסג"פ קטע מההתועדות דשבת העברה אף שנרשם בקיצור.

בברכת בריאות הנכונה - ולז' תי' בפרט - וברכת מז"ט לשניהם.

לקוטי-שיחות פרשת כי-תשא כרך טז

א.

שני ההסברים השונים של רש"י לטענת משה

1 מן הפסוק¹ "ויחל משה את פני ה' אלקיו ויאמר
2 למה ה' יחרה אפך בעמך..." מצטט רש"י את המילים
3 "למה ה'..." ומפרש: "כלום מתקנא אלא חכם בחכם
4 גבור בגבור".

5 בפשטות מתכוון רש"י להבהיר בפירושו, כפי
6 שמסבירים מפרשיו²: בני ישראל חטאו חטא חמור
7 ביותר של עבודה-זרה (חטא העגל), ומובן מדוע יש
8 עליהם חרון אף, וכיצד שואל משה רבנו "למה ה'
9 יחרה אפך בעמך"?

10 מפני תמיהה זו, אומרים מפרשים אחרים על
11 התורה³ שמשמעות המילה "למה" כאן איננה "מדוע"
12 אלא "לא". כלומר, משה ביקש מאת הקדוש-ברוך-הוא
13 "אל יחרה אפך בעמך". אך רש"י, המפרש לפי פשוטו
14 של מקרא, מסביר גם כאן את המילה "למה" כפשוטה,
15 ולכן הוא מפרש שהטעם לטענה "למה ה' יחרה אפך"
16 הוא "כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור".

17 אך יש להבין: הרי רש"י הסביר בפרשת יתרו⁴,
18 שהקדוש-ברוך-הוא אמר "אנכי ה' אלוקיך" – "לשון
19 יחיד" כדי "ליתן פתחון פה למשה ללמד סגוריה
20 במעשה העגל, וזוהו שאמר: למה ה' יחרה אפך בעמך,
21 לא להם ציוית לא יהיה לכם אלקים אחרים, אלא לי
22 לבדי" – ואם כך, מדוע מחפש רש"י כאן הסבר אחר
23 לטענת משה רבנו "למה ה' יחרה אפך בעמך"?

24 אי אפשר לומר, שרש"י מתכוון לפרש את הפסוק
25 לפי שני ההסברים⁵, ואיננו מביא כאן את ההסבר
26 שבפרשת יתרו מפני שכבר אמרו לפני כן, כי בלתי-

(1) פרשתנו לב, יא.

(2) רא"ם. גו"א. באר מים חיים כאן. ועוד.

(3) ראה (ע"פ) דרשות ר"י אבן שועיב "ובשביל זה פ"י הגאון". פ"י
רס"ג עה"ת (קאפח). וראה שם הערה 3. פשיטא – תרגום הסורי. וראה
ראב"ע "והנה למה ה' יחרה אפך בעמך כמו אל תשחת עמך כו".
וברמב"ן "כי זאת התפלה היא אשר הזכיר במשנה תורה כו' אל תשחת
עמך כו".

(4) כ, ב.

(5) ברא"ם כאן "וזה וזה יכשר". וברייב"א "הרי לך פתרון המקרא
בשני פנים מפי רש"י".

(6) פרש"י במס' ע"ז שבהערה הבאה.

(7) ע"ז נה, א. ובמכילתא יתרו כ, ה השאלה בשינוי לשון קצת. וראה
הערה 9.

(8) ואתחנן ד, כד. ומה שלא הקשה ע"פ בעשה"ד יתרו כ, ה –
מובן בפשטות ממה שמביא גם התחלת הכתוב כי ה"א אש אוכלת

סביר לומר, שרש"י לא יזכיר פירוש זה כלל (אפילו
בקיצור, או בביטוי "דבר-אחר" וכדומה) כאן
בפרשתנו, במקור הענין, והוא יסתמך על כך שפירש
זאת בדרך אגב ושלא במקומו בפרשת יתרו. ובמיוחד
כאשר ההסבר ההוא חזק יותר, ושולל לחלוטין כל
טענה כלפי ישראל, ולא רק חרון אף של מתקנא.

הכרחי איפוא לומר, ששני הפירושים של רש"י
מבארים שני ענינים שונים, כדלהלן.

ב.

מדוע מופנית טענת משה כלפי עבודה-זרה ולא
כלפי עובדיה?

כן יש להבין:

מפשטות לשון רש"י "כלום מתקנא אלא חכם
בחכם גבור בגבור" מובן, שהענין של "מתקנא" נאמר
בקשר לעבודה-זרה עצמה – וטענה כזאת כלפי
הקדוש-ברוך-הוא היא היפך הכבוד.

יותר מכך: את הטענה "כלום מתקנא..." שאל
אגריפס (גוי' 6) את רבן גמליאל⁷ (על כך שהקדוש-
ברוך-הוא נקרא "אל-קנא"⁸) ורבן גמליאל ענה
על-כך במשל, שהענין של "מתקנא" לא נאמר כלפי
העבודה-זרה עצמה, אלא כלפי עובדיה⁹.

ולפי זה תמוה:

(א) אף אם נאמר שרש"י מוכרח להסביר שטענת
משה היתה "כלום מתקנא...", קשה להבין מדוע הוא
מסביר שהטענה היתה בקשר לעבודה-זרה עצמה,
כקושיית אגריפס, ולא כפי שטענת משה מוסברת
במדרש¹⁰ במקום זה: "אמר, רבון העולם עשו לך סיוע

הוא (דלכאורה רק על סימו "אל-קנא" מקשה) – דהוה מגדיל
ה"מתקנא". ועד שקשור ב"אש אוכלת". ולהוסיף כי ביתרו ממשיך
פוקד עון אבות על בנים גוי'. שמפורש שה"קנא" הוא בעובדי,
משא"כ בואתחנן, שלא נאמר עונש לעובדי, ואדרבא, מדבר בגדולת
ה' "כי ה"א אש אוכלת הוא". אבל להעיר דגם לפני' בגמרא שם (נד,
ב) "שאל פלוספוס אחד את ר"ג כו' מפני מה מתקנא בעובדי ואין
מתקנא בה" הביא הכתוב וואתחנן. ולהעיר משינוי לשון רש"י ביתרו
ובואתחנן שם. ואכ"מ.

(9) כן מובן מפרש"י שם ד"ה אין מתקנא "לשנוא את בעלה".
ובמכילתא מפורש זה בתוכן המענה, ע"ד תשובת ר"ג שהוזכרה בגמרא
לפני' "שאל פלוספוס אחד את ר"ג כו' מפני מה מתקנא בעובדי ואין
מתקנא בה". ובמכילתא לפנינו בהשאלה "וכי יש כח בע"ז להתקנאות
בה" נזכר "שאל פלוספוס אחד". וראה חדא"ג שם.

(10) שמו"ר פרשתנו פמ"ג, ו (בסופו). וראה שם, ז (במדבר"ר פ"ב,
טו. פס"ר פ"א, ו). תנחומא פרשתנו כב. וראה הערה הבאה.

מכך שמהמילים "למה ה'..." (או, בדפוסים אחרים, "למה ה' יחרה אפך" ¹⁴) שהוא מצטט, לא מובן: לאחר שהקדוש-ברוך-הוא אמר למשה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם...", צריך היה משה למנוע ראשית-כל את "ואכלם" ולטעון "למה ה' תכלה את עמך" וכדומה, ורק לאחר מכן "למה ה' יחרה אפך", ואילו למעשה הוא טען קודם "למה ה' יחרה" ואחר-כך טען לגבי "לכלותם"?

ההסבר לכך הוא: על עצם חובת המיתה על חטא-העגל לא היתה למשה שום שאלה. כבר כתוב לפני-כן בתורה שיש כמה וכמה עבירות שמגיע בעבורם עונש מוות ר"ל, ואין על-כך שום טענה ותמיהה. והטעם לכך מובן בפשטות: על עבירה חמורה מגיע עונש חמור – מיתה. – "ואכלם" – שצריך לכך סיבה מיוחדת:

יש כלל בתורה, שחייב ועונש מיתה יכולים לחול רק כאשר היו עדים, לאחר שהיתה התראה, ורק לאחר חקירה ודרישה של בית-דין ¹⁵. אפילו כאשר מתבטאת התורה בלשון ¹⁶ "מכשפה לא תחיה", שמשמעותה הפשוטה שאסור לאפשר ל"מכשפה" לחיות ¹⁷, מסביר רש"י, שאין הכוונה להרוג כל "מכשפה" שרואים, אלא תומת בבית-דין.

יותר מכך: אפילו בחטא הראשון, חטא עץ הדעת, שלגביו אמר הקדוש-ברוך-הוא באזהרתו לאדם הראשון ¹⁸ בפירוש: "לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות", רואים בכל זאת, שאדם הראשון לא נענש בעברו על-כך בעונש מיתה מיידית, אלא רק לאחר שחי תשע-מאות ושלושים שנים.

ואילו כאן, בחטא העגל, אמר הקדוש-ברוך-הוא "ועתה הניחה לי..." ואכלם – העונש הוא מיתה ומיד לאחר החטא ¹⁹, ויותר מכך: "ואכלם" הכוונה היא לכל ישראל, גם למי שלא עבד ²⁰ – כפי שמוכן מן

1 ואתה כועס עליהם, העגל הזה שעשו יהיה מסייעך...
2 אמר הקדוש-ברוך-הוא משה, אף אתה טועה כמותם
3 והלא אין בו ממש, אמר לו אם-כן למה אתה כועס על
4 בניך...", ובמדרש זה: (א) הדברים נאמרים בלשון
5 מכובדת יותר, (ב) מודגש רק הכעס "עליהם", "על בניך"?

7 (ב) על טענת משה להקדוש-ברוך-הוא "כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור" אין מוצאים, בפשוטו של מקרא, שום תשובה, ולכן לא ברור: מהו ה"רעש" של איסור עבודה-זרה "לא יהיה לך אלקים אחרים... לא תעשה..." אם אין זו מציאות כלל?

ג.

מדוע מציין רש"י את שני הענינים: חכם וגבור בנוסף לכך אינו מובן, מדוע מציין רש"י את שני הענינים: "כלום מתקנא אלא" חכם בחכם גבור בגבור ¹¹?

15 אי אפשר לומר שהוא אומר זאת מפני שזהו לשון התורה ¹² – "אל יתהלל חכם בחכמתו... גבור בגבורתו" – וכך גם הסיפור דלעיל, כי:

18 (א) בפסוק זה, וכן בסיפור דלעיל, יש ענין שליש – "עשיר בעשרו" ¹³ (בעשיר), "רש"י משמיטו.

20 (ב) כידוע, משתמש רש"י בכפילות ובהרחבה בכלל רק כאשר שני הענינים שבכפילות, או כל ההרחבה, חשובים להבנת פשוטם של הפסוקים, ולא מפני שזהו לשון התורה או מאמרי חז"ל.

24 ויש להבין: מהי החשיבות של שני הענינים הללו להבנת פשוטו של מקרא?

ד.

טענת משה לא היתה על עצם עונש המוות לעובדי עבודה-זרה

26 ההסבר לכך הוא:
27 ההכרח של רש"י לפירושו "כלום מתקנא..." נובע

(16) משפטים כב, יז.

(17) ועפ"ז מובן הטעם שהוצרך רש"י לפרש שם. וראה נח ט, ה"ו.

פרש"י שם. ובכ"מ.

(18) בראשית ב, יז.

(19) ראה פרש"י לקמן לב, כ: עדים בלא התראה במגפה כו' לא עדים

ולא התראה בהדרוקן כו'.

(20) ראה פרש"י לב, כו. – בנוגע לנשים וילדים, להעיר מפרש"י פרשתנו שם, ב "אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים בתכשיטיו כו' והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן" (בדפוס א' "ופרקו של עצמם".

ובדפוס ב' – "שעל"). ולהעיר מפרש"י שם, ו.

(11) כ"ה ברוב הדפוסים, ובדפוס שני. אבל בדפוס ראשון ובכו"כ

כת"י רש"י איתא רק "גבור בגבור".

כפי' תוס' (הדר זקנים), ובפי' הרא"ש הובא תוכן מדרשים הנ"ל שבהערה שלפנ"ז. ומפרשים "כלום גבור מתקנא אלא בגבור כמוהו".

(12) ירמ' ט, כב.

(13) וכ"כ בעקידה כאן (שער שלשה וחמשים).

(14) ובדפוס שני "למה ה' יחרה". ובדפוס ראשון ובכמה כתבי יד

רש"י נעתק גם "בעמך". וכ"ה ברא"ם.

(15) ופשוט הוא עד כ"כ שאין רש"י צריך לפרשו בכל פעם שנאמר

עונש מיתה.

אפילו לעובדי העגל עצמם, שגם הם אינם חייבים כלל
בעונש על הציווי "לא יהיה לך אלקים אחרים..." אך
כשלומדים את פשוטו של מקרא כאן – בסיפור
המאורע, מובן מן הלשון "למה ה' יחרה אפך...",
שהטענה איננה על עצם העונש לעובדי העגל, אלא על
הענין של "יחרה אפך" בקשר לעבודה־הזרה עצמה²⁷,
כפי שהוסבר לעיל בהרחבה.

ו.

ליציאת מצרים נדרשו חכמה וגבורה, שאינם בעגל

לפי זה מובן גם מדוע מציין רש"י כאן את שני
הענינים "חכם בחכם גבור בגבור": בדברי הקדוש־
ברוך־הוא למשה "לך רד כי שחת עמך..." אמר לו
"סרו מהר מן הדרך אשר צויתם, עשו להם עגל מסכה
וישתחו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלקיך ישראל אשר
העלוך מארץ מצרים" – אמנם, ישראל²⁸ אכן אמרו
זאת, אך לשם מה מציינת זאת התורה – מדוע חשוב
כשמדגישים את חומרת החטא של "עשו להם עגל
מסכה וישתחו לו ויזבחו לו" לציין שהם אמרו "אלה
אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים"? וכך גם
מוצאים בטענת משה לקב"ה "למה ה' יחרה אפך
בעמך", שהוא אומר בהמשך "אשר הוצאת מארץ
מצרים בכח גדול וביד חזקה".

אלא מזה נובעת הוכחה, שחרון־האף – "מתקנא"
– קשור לכך שישראל אמרו "אלה אלקיך ישראל אשר
העלוך מארץ מצרים", ושעל־כך היתה טענת משה
"כלום מתקנא" בשני הפרטים – "חכם" ו"גבור".

וההסבר לכך הוא: כדי להוציא את ישראל ממצרים
ולהוליכם במדבר נדרשו שתי התכונות – "חכמה"
ו"גבורה", אך לא היה שום הכרח בעושר, כפי שמובן,
שפרטי יציאת מצרים עם כל הנסים והנפלאות שבכך
היו תלויים בחכמה רבה, כיצד לבצעם²⁹, ובגבורה,
בשעת ההוצאה לפועל.

ההמשך "ואעשה אותך לגוי גדול"²¹ (וכפי שאומר
רש"י²² "אם כסא של ג' רגלים אינו עומד לפניך בשעת
כעסך, קל־וחומר לכסא של רגל אחת") –

ועונש כזה אינו אפשרי מפאת העבירה בלבד²³,
אלא מפני "ויחר אפי בהם", ולכן חמור העונש יותר
מכפי שמגיע על עצם העבירה.

וזו היתה טענת משה: "למה ה' יחרה אפך – כלום
מתקנא אלא חכם בחכם..." : אפשר להבין שעל חטא
חמור של עבודה־זרה מגיע עונש חמור, ובמיוחד לאחר
שבעבודת "אלקים אחרים" אין מתקבל על הדעת
לחשוב שיש בהם איזו שהיא ממשות ח"ו, וכן אין
מקום ברגש להתאוות לכך²⁴, כפי שרש"י מפרש לפני
כך²⁵ : שאינן אלקות אלא אחרים עשאו אלקים
עליהם", וממילא מובן, שעל חטא כזה מגיע עונש
חמור.

אבל מכך שהקדוש־ברוך־הוא אמר "ואכלם" – (א)
ללא בית־דין, (ב) תיכף ומיד, (ג) את כל ישראל –
מובן, שזהו עונש שאינו נובע רק מעצם החטא של
עובדי העגל, אלא מפני חרון־אף בקשר לעבודה־זרה
עצמה²⁶.

ולפיכך טען משה "למה ה' יחרה אפך" – מצד עגל
הזהב – "כלום מתקנא אלא חכם בחכם..." : הרי העגל
אינו שום מציאות העשויה לגרום ל"מתקנא" (לחרון
אף) בעבודה־הזרה, דבר שיגרם לעונש "ואכלם" על
כל ישראל תיכף ומיד.

ה.

טענת משה היתה על חרון־אף

לפי זה מובן מדוע אין רש"י מביא כאן את הפירוש
שאמר בפרשת יתרו "ליתן פתחון פה למשה..." וזהו
שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך, לא להם ציוית... :
שם מפרש רש"י את הדגש בטענת משה, לפי
הפירוש השייך שם במקום הציווי, שיש "פתחון פה"

(21) לב, י.

(22) שם, יג.

(23) בעונש עיר הנדחת (ראה פרש"י פרשתנו שם, כ) נאמר (ראה יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא גוי' החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה גוי'". ויל"ע עפ"י פשוטו מ' איך הדין באנשים נשים וטף שלא הודחו עמה (ע"ד ההלכה – ראה רמב"ן שם. ובכ"מ). אבל גם שם : (א) צ"ל "ודרשת וחקרת ושאלת היטב גוי' "שבע חקירות" (שם, טו וברש"י). (ב) נאמר (שם, יח) "חרון אפוי". ואכ"מ.

(24) להעיר מיומא (סט, ב) ביצרי דע"ו. אבל ע"פ פשוטו לא מצינו לכאורה שינוי בזה (שאו ה' להם יצה"ר לע"ז). וראה לקו"ש ח"א ע' 144 ואילך שבקשו ממוצע במקום משה אלא שאח"כ בא מזה חטא ע"ז.

(25) יתרו כ, ג.

(26) להעיר מלקו"ש ח"א ע' (ע' 206 ואילך) בחרון אף דע"ז (ע"ד

ההלכה).

(27) ועפ"ז מובן גם זה שלא פרש"י טענת משה היתה "למה ה' יחרה אפך בעמך" – באותם שלא עבדו העגל וכיו"ב, ועפ"י פשוטו "שחת עמך" – ערב רב שקבלת מעצמך כו' הם שחתו והשחיתו", וככמה מפרשי התורה (ראה ספורנו. אברבנאל (אופן הא'). אוה"ח. ריב"א. ועוד) – כי ע"ז הו"ל לטעון למה ה' יכלה גוי' וכיו"ב.

(28) ראה פרש"י לב, ד. ומסיים "ואח"כ חטאו את ישראל אחריהן".

(29) וכן אמרו לפני"ז (לב, א) "עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו".

17 — "אֶל־קֵנָא" — בעובדי העגל, כיון שהם חשבו
18 שהעגל הוא "חכם" ו"גבור".
19 ההסבר לכך הוא:

20 יהודי כשלעצמו אינו טועה בעבודה־זרה³¹, הוא
21 יודע שזהו רק עץ ואבן ואינו מחשיב כלל את
22 העבודה־זרה, אפילו כשהוא עובר על החטא, כי "גם
23 בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"³², כמאמר
24 אדמו"ר הזקן: יהודי אינו רוצה ואינו יכול להינתק
25 מאלקות³³. ודברי עובד העבודה־זרה "אלה אלקיך
26 ישראל" נאמרים רק משום ש"נכנס בו רוח שטות"³⁴,
27 ומכך נובעים דיבורים כאלו, ורוח־השטות היא דבר
28 נפרד מן היהודי עצמו — "נכנס בו".

29 וזוהי טענת משה "למה ה' יחרה אפך בעמך" —
30 גם מצד "עמך"³⁵, מצד ישראל, אין כלל מקום
31 ל"מתקנא", כי במהותם הם אינם מסוגלים כלל
32 להחשיב את העבודה־הזרה כ"חכם" או "גבור" —
33 ולפיכך "כלום מתקנא"³⁶ אלא חכם בחכם גבור בגבור,
34 ודברים אלו גרמו ל"וינחם ה'...".

(משיחת ש"פ תשא תשל"ב)

1 ועוד: בקשת עובדי העגל לעזרה לא היתה בענין
2 העושר, שהרי, כפי שכבר הסביר רש"י לפני־כן, היה
3 להם עושר מופלג, מביזת מצרים, ויותר מכך מביזת
4 הים³⁰.
5 ואת זאת אמר משה רבנו: "למה ה' יחרה אפך",
6 אין כלל מקום לענין של "מתקנא" בעגל, כי "כלום
7 מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור" — הרי האמת
8 היא שהקדוש־ברוך־הוא הוציאם מ"מצרים בכח גדול
9 וביד חזקה", ולא העגל ח"ו, לעבודה־זרה אין שום
10 חכמה או גבורה, ולכן אין שייך "להתקנא" בה!

ז.

"יינה של תורה": מהות היהודי שוללת עבודה־
זרה

11 מ"יינה של תורה" בפירוש רש"י:
12 לכאורה עדיין יש להבין: אמנם לגבי העבודה־
13 הזרה אין מקום "להתקנא", כי "כלום מתקנא אלא
14 חכם בחכם גבור בגבור", אבל מצד אלו שעבדו לעגל
15 ואמרו "אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ
16 מצרים", לכאורה יש מקום, ח"ו, לענין של "מתקנא"

לאלהיהן. כשתקף יצרו עליו (דג"ע).
(35) גם אלה שהם כמו (גחלים) עוממות (שער היחוד והאמונה פ"ז).
(36) ואף שמצד המעשה והכפועל דעובדי ע"ז ה' צ"ל קנאה — י"ל
ע"פ משנת באוה"ת בראשית (ריט, ב) "הקנאה שנוגע בהעצמות
והעצמיות", וא"כ נוגע בעיקר מה שבפנימיותם ובעצמיותם.

(30) בשלח טו, כב.
(31) תניא פי"ט.
(32) תניא פכ"ד.
(33) ראה ד"ה באתי לגני ה' ש"ת פ"ג. היום יום ע' עג.
(34) ובמשכ"כ משאר עבירות — סוטה ג, א. וראה תניא שם ופכ"ה.
ולחעיר מסנה' (קו, א. הובא בפרש"י בלק (כה, ב)): וישתחו

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אד"ש, תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המודיע אשר נסתדר בתור נוסע משיבות תומכי תמימים בערי צרפת
ומשתכר די פרנסתו, ובההצעה שקיבל מאז מאירלאנד נעשה שינוי לגרענותא וכו' ושואל דעתי:

הנה לדעתי ימשיך בעבודתו בתומכי תמימים ויהי רצון שיצליח בזו, ומתאים להכוונה,
וכמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, לאחד הנוסעים למטרה כהנ"ל, שלא להסתפק במה שבמקומות בואו
דורש ולקח גשמיות, אלא לתת ולזרוע רוחניות,

וידוע מרז"ל אשר אף אלו שבצדק יכולים לאמר על עצמם אני ישנה בגלותא, הנה לבם ער,
ובפרט אז מען וועקט זיי מיט א חסידישע ווארימקייט ובדברים היוצאים מן הלב.

בברכה.

בראשית מט, א - ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים

קלז

ביאור הדרש בזהר מ"ש (תהלים קב, יח) "פנה אל תפלת הערער וגו'" - לשון יחיד - דקאי על יעקב, ומ"ש בסיום הפסוק "ולא בזה את תפלתם" - לשון רבים - קאי על השכמים וכו'

ויקרא¹ יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי פתח ואמר (תהלים קב, יח) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, האי קרא אוקמוה...
פנה² אל תפלת הערער³, דא יחידאי דאתכליל בסגיאיין, ומאן הוא יחידאי דאתכליל בסגיאיין, הוי אימא דא יעקב דאיהו כליל בתרין סטריין, וקרא לבנוי

וצלי צלותיה עליהו, מאן צלותא, דיתקבלון בשלימו לעילא, צלותא דלא ישתצון בגלותא, בהאי שעתא דיעקב קרא לון, אסתלק מניה שכינתא והא אוקמוה. ותא' חזי, בשעתא דיעקב הוה קארי לבנוי, אזדמנו אברהם ויצחק תמן, ושכינתא על גבייהו, ושכינתא הוה חדי ביה ביעקב, לאתחברא באבהו, לאתקשרא עם נפשייהו כחד למהוי רתיכא.

בשעתא⁴ דפתח יעקב ואמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית דא שכינתא, כביכול יהב עציבו ביה ואסתלק, ולבתר אהדרו לה בנוי ביחודא דמילייהו, ופתחו ואמרו (דברים ו, ד) שמע ישראל וגו', בההיא שעתא קאים לה יעקב, ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואתיישבת שכינתא בדוכתה.

ספר הזוהר חלק א' דף רלד ע"ב

(4) [תרגום ללה"ק] ותא חזי, בא וראה בשעה שיעקב קרא לבנוי, נזדמנו אברהם ויצחק שם והשכינה היתה שורה עליהם, והשכינה היתה שמחה עם יעקב, כדי שמעתה תוכל להתחבר עם כל האבות, והיינו כדי להתקשר עם נפשות כשהם אחד, להיות יחד עמהם מרכבה שלימה.

(5) [תרגום ללה"ק] ואמר, אבל בשעה שפתח יעקב ואמר "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם" פירוש בגלויות, באחרית הימים, היא השכינה הנקראת אחרית הימים לפי שהיא אחרית וסוף עולם האצילות, שגם היא תהי' בגלות עם ישראל, פירוש ע"י שהזכיר את גלותה ופגם בבניי, בזה הביא עצבות כביכול להשכינה ונסתלקה ממנו, ואח"כ בניו החזירו אותה שתשרה על יעקב ע"י היחוד שגרמו בדיבורים, דפתחו ואמרו שמע ישראל יהו"ה אלקינו יהו"ה אחד ועי"ז תיקנו ויחדו את השכינה למעלה, באותה שעה העמיד ותיקן אותה יעקב ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ועל ידי זה נתישבה השכינה במקומה ושרתה שוב על יעקב אבינו. (רמ"ק ורא"ג ומפרשים).

(1) [תרגום ללה"ק] ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. כדי לפרש פסוק זה רבי אבא פתח ואמר הקדים לפרש מש"כ פנה אל תפלת הערער (פירוש רש"י הערער הצועק כמו (ישעי' טו) זעקת שבר יעוורו, ד"א ערער הרוס ונשחת כמו (תהלים קלז, ז) ערו ערו. וברד"ק פ"י הערער, ישראל שהם בגלות כערער בערבה) "ולא בזה את תפלתם", פסוק זה כבר פירשוהו חז"ל במדרש תהלים וכו'.

(2) [תרגום ללה"ק] מש"כ "פנה אל תפלת הערער" (פירושו כפשוטו שהקב"ה פונה לתפלת יחיד), והיינו זהו יחיד שנכלל ברבים, ומי הוא זה היחיד שנכלל ברבים, הוי אומר שזהו יעקב שהי' כלול בב' נשמות של אברהם ויצחק שנזדמנו אליו כשהתפלל על בניו כדלקמן לכן תפלתו נחשבת כתפלת הרבים, וקרא את בניו והתפלל תפלתו עליהם, ואמר איזו תפלה התפלל עליהם, התפלל שיתקבלו בשלימות למעלה (ר"ל שתהי' מטתו שלימה ולא ימצא פסול בזה), ועוד התפלל יעקב על בניו שלא יכלו בגלות, באותה שעה שיעקב קרא לבנוי, נסתלקה ממנו השכינה כמו שפירשוהו לקמן.

(3) מבאר שינוי לשון הפסוק, דמתחיל בלשון יחיד "תפלת הערער", ומסיים בלשון רבים "ולא בזה את תפלתם".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אדר"ר, תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

...ואם לעצתי ישמע, ישתדל למצוא משרת רבנות, ומה שכותב שעד עתה לא הי' יכול להיות זמן רב בקהלה, מפני שלא לרוח הבע"ב רב ירא שמים, הנה אדרבה מזה הטעם עצמו צריך להשאר בקהלה ולהשפיע עליהם שיתחזקו ברוח היהדות בלימוד התורה וקיום המצוות מעשיות.

והוראה כללית שמענו אשר הכלי טובה להצלחה בגשמיות וברוחניות, הוא לימוד בתורה, ובטח יש לו קביעות עתים, ואתענין לדעת במה הוא לימודו, ומהנכון במאד אשר יקבע עתים ג"כ לתורת החסידות שהיא היא פנימיות התורה ונותנת אור וחיזוק בנר מצוה ותורה אור.

בברכת הסתדרות הנכונה לפניו ולפני ב"ב שי' בגו"ר.

**ל, כג – ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור
חמש מאות וקנמן בושם מחציתו חמשים
ומאתים וקנה בושם חמשים ומאתים**

א. ראוי שתעורר על מה שנאמר בשמן המשחה (ל, כג) ואתה קח לך ולא נסתפק לומר [ועשית] כמ"ש (שם פסוק יח) בכיור וכו' וברבו כלי המקדש, או (שם פסוק לד) קח לך כמ"ש בקטורת, אבל הוסיף לומר ואתה קח לך.

וזה בלא ספק מעיד על אמיתת מה שזכרו חז"ל שלא נעשה שמן המשחה כי אם פעם אחת שעשאו משה רבינו בידו ולא יעשה עוד בעתיד, אמרו במסכת הוריות (ד' י"א) ר' יהודה אומר אותו שמן המשחה שעשה משה במדבר כמה ניסין נעשו בו מתחלה ועד סוף וכו', ואותו שמן קיים לעתיד לבוא שנאמר (שם פסוק לא) **שמן משחת קדש יהי זה לי לדורותיכם** זה בגמטריא תריסר הוי, ועוד אמרו שם משנגנו הארון נגנו עמו צלוחית שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן שקדי' ופרחי' וארגו ששלחו פלשתים דורון לאלקי ישראל.

ומה שחלק הראב"ע על זה, כבר השיב הרמב"ן והוכיח אמתת דעתם ז"ל מאשר לא אמר הכתוב שמן משחת קדש יהי זה לאהרן ולבניו לדורותם כמ"ש בבגדים. אבל אמר **יהי לי לדורותיכם**, מורה שיהי השמן העשוי ההוא מתמיד למשוח בו לכל הדורות.

ונראה לי להוסיף על טענות הרמב"ן טענה אחרת לקיום דעת חז"ל והיא מה שנאמר כאן (שם פסוק לב) בשמן המשחה ובמתכונתו לא תעשו כמוהו קדש הוא קדש יהי לכם איש אשר יעשה כמוהו וגו'. ואם בא הכתוב לצוות שיעשה שמן המשחה תמיד בזה התואר הי' ראוי שתאמר התורה שלא נעשה כמוהו לצורכנו כמו שאמרה בענין הקטורת (שם פסוק לז) והקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם ולא אמר כן בשמן המשחה אלא שלא נעשה כלל ואמר בהחלט איש אשר יעשה כמוהו רוצה לומר לא לה' ולא לכם כי היא אזהרה מוחלטת והוא לאות שכוונה תורה שלא יעשה בהחלט שמן המשחה זולתו בשום דור מהדורות.

ועוד אני עושה על זה טענה שלישית והוא שאם היתה כוונת התורה שיעשו שמן המשחה פעמים אחרות לא הי' ראוי לכתוב כמות הסמים בלבד שלא יחס ההרכבה כמו שאמרה בקטורת (שם פסוק לד) בד בבד יהי ולא ביארה המשקל שיקח מכל א' מהם לפי שפעמים יעשו יותר ופעמים פחות, אבל סדר ההרכבה ויחס הפשוטים הנכנסים בה וערכם יהי שמור תמיד בכל עת שיעשה אותו וכבר זכר זה הרלב"ג. וכל זה מוכיח שקבלת חז"ל היא

האמת שלא הי' שם שמן משחה אחר אלא אותו שעשה משה במדבר, ומפני זה תמצא שלא הי' כהן משוח בבית שני לפי שכבר הי' נגנו שמן המשחה שנגזו יאשיהו עם שאר הדברים הקדושים ולא הי' להם רשות לעשותו.

ומפני זה נאמר כאן למשה במצות שמן המשחה ואתה קח לך רוצה לומר אתה בעצמך תקח לך הדברים האלה ותעשה שמן המשחה לא יעשה אותו אדם אחר עוד כל ימי הארץ.

אברבנאל

ב. הרמב"ם בהלכות כלי מקדש (ריש פרק א) קחשיב מצות עשה לעשות שמן המשחה, ולכאורה קשה שהרי לפי הכלל שביאר הרמב"ם בספר המצות (שרש ג') אין לחשוב במנין המצות מה שלא נהג רק אז במדבר ולא לדורות, ע"ש שהשיג על הבה"ג, ומטעם זה לא קחשיב בחבורו כל המצות הללו, וא"כ איך קחשיב מ"ע דעשיית שמן המשחה כיון שזה לא נהג לדורות שהרי לא עשה שמן המשחה רק משה אז וזה קיים לדור דורות כדילפינן (הוריות ה:) מקרא דיהי זה לי לדורות, וכן פסק גם הרמב"ם (שם).

וי"ל כיון דאיכא בכלל מ"ע זו ג"כ שישמור השמן המשחה ושלא יאבדו דזה הוא בכלל יהי זה לי, לכן שפיר הוי מ"ע שנוהג לדורות ולכן בספר המצות (מ"ע ל"ה) באמת לא קחשיב מצות עשיי' רק המצות שיהי לנו שמן המשחה ומייתי קרא דיהי זה לי וזה ג"כ כוונתו בחבורו. ומה דקחשיב הסמנים וכיצד נעשה משום דאיכא נפקותא לדורות לענין במתכונתו לא תעשה כמוהו. ערוך לנו כריתות ה. ד"ה המפטם את השמן

ג. הי' לו לומר ראשי בשמים' כמו שנאמר בשרי השירים², אלא לדרוש, **בשמים ראש** זה נבוכדנצר, אנת הוא רישא דדהבא³. **מר דרור ת"ק** שמלך בכיפה⁴. קנה⁵ בגי' אנטיוכס, על שם שקנה ישראל, שנאמר (יואל ד) מכרתם לבני היונים. ר"נ כנגד יון שלא מלכו אלא בירושלים שהוא בחצי העולם⁶. בקמנון וקדה נאמר **בשם** כנגד פרס ויון שלא החריבו הבית. קדה ת"ק כנגד אדום שפשטה מלכותו בכל העולם, קדה קרי ב' דקה, הנה קטן נתתיך בגוים⁷ (עובדי'). ג' בפסוק אחד, מר וקמנון וקנה, כנגד בבל מדי יון שהי' זה אחר זה, קדה בפסוק שני ששקולה כשלשתן, והי' ריוח ביניהם⁸ ומשך גלותן מכולם, כן כנגד להגן⁹ ג' בין סמים לסמים¹⁰ נטף ושחלת וחלבנה, והרביעי לבד ולבנה זכה. פירוש הרוקח (מבעלי התוס')

(7) עיין תנחומא פרשת ויצא דראה יעקב בחלום הד' גליות, וכשראה גלות אדום נתירא, וא"ל הקב"ה דלעתיד לבוא אני מורידו.
(8) בין השלוש הנ"ל לאדום. עיין ויקרא רבה פ"ג, ה.
(9) ר"ל וכן כנגדן בקטרת.
(10) פסוק לד.

(1) הכוונה בפסוק ל, כג. ואתה קח לך בשמים ראש.

(2) ד, טו: נרד וזכרם קנה וקמנון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים.

(3) פסוק: דניאל ב, לח.

(4) מגילה י"א א', ור"ל והעולם מהלך ת"ק.

(5) הכוונה עם הכולל.

(6) יומא נ"ד ב'.

♦ יום ראשון ט"ז אדר ♦

ל (יא) וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא ומִלִּיל יי עם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(יב) כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:

יב אֲרִי תִקְבֹּל יְת חֲשַׁבְנ כְּנִי יִשְׂרָאֵל לְמִנְגִּיָּהוּ וְיִתְּנוּ גִבֹר פֶּרֶקֶן נַפְשָׁה קֶדֶם יי כִּד תִּמְנִי יְתֵהוּן וְלֹא יְהִי כְהוֹן מוֹתָא כִּד תִּמְנִי יְתֵהוּן:

השקלים ותדע מנינם. ולא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף • שֶׁהַמִּנְיָן שׁוֹלֵט בּו עֵין הָרַע, וְהַדָּבָר בָּא עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בִּימֵי דָוִד.

כ"י • כִּי תִשָּׂא • לְשׁוֹן קִבְלָה, כְּתַרְגוּמוֹ, כְּשֶׁתַּחֲפִיץ לְקַבֵּל סָכּוּם מִנֵּינָם לְדַעַת כְּמָה הֵם, אֵל תִּמְנֵם לְגַלְגֵּלָת, אֲלֹא יִתְּנוּ כָּל אֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְתִמְנֶה אֶת

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(יב) כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ וְגו'. צִרְיָק לְדַעַת טַעַם אוֹמְרוֹ תִשָּׂא וְלֹא אִמְרוֹ תִפְקֹד כְּאוֹמְרוֹ בְּמִטָּה לֹאִי (בַּמִּדְבָּר ג' ט"ז) ב' אוֹמְרוֹ אֶת רֹאשׁ וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמֵר כִּי תִשָּׂא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שָׂאִין לוֹמֵר שְׂלֹא יָצוּ ה' לְמִנּוֹת אֲלֹא לְרֹאשִׁים כִּי הַעֲנִין יִכְחִישׁ וְה', ג' צִרְיָק לְדַעַת כְּמָה אוֹמְרוֹ לִפְקֻדֵיהֶם, וְיִתְּבָאֵר הַכְּתוּב עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ו'ל כִּי הַחוּטָא גוֹרֵם בְּחִטָּא כְּפִיפֵת רֹאשׁוֹ כִּי בְחִינַת הָרַע מֵהוּתָהּ הִיא אֶל אֶרֶץ תְּבִישׁ כִּי שְׂפִלָּה הִיא וּבְחִינַת הַקְּדוּשָׁה הִיא נְשִׂיאוֹת רֹאשׁ וְהִרְמַת הַמְּהוּוֹת וְהִאֲכִיחוֹת, וְתִמְצָא שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כ"ג י"ז) וַיִּקֶּם שְׂדֵה עֶפְרוֹן, וְדָרְשׁוּ ז"ל (בֵּר פְּנִיח) קִימָה הִיָּתָה לוֹ, וְהִנֵּה לְהִיּוֹת שְׂמִצּוֹהּ זוּ בָּאָה אַחֵר מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל וּכְמוֹ שְׂדֵיק הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ וְנָתַת אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד וְאִמְרוּ וְכִרְוֹנָם לְכֻרְכָּה (רִש"י) מִכָּאן שֶׁנִּצְטָה לְמִנּוֹתָם אַחֵר מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, וְהוּא מֵה שְׂאֵמֶר כִּי תִשָּׂא לְשׁוֹן נְשִׂאוֹת רֹאשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (בְּרֵאשִׁית מ' א) יִשָּׂא פֶרֶעָה אֶת רֹאשָׁהּ שֶׁהוּא לְשׁוֹן מַעֲלָה, שֶׁתִּשָּׂא רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂרֵאשִׁם נִמָּךְ לְצִד חֲסֻרוֹנָם בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, וְהוּא אוֹמְרוֹ לִפְקֻדֵיהֶם עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (בַּמִּדְבָּר ל"א מ"ט) וְלֹא נִפְקֹד מִמֶּנּוּ אִישׁ וְאִמְרוּ ז"ל (שְׁבַת ס"ד) שְׂלֹא נִמְצָא בָהֶם אָדָם שֶׁחָטָא, וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' אֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ, בַּפֶּקֶד אוֹתָם פְּרוּשׁ כְּמִשְׁמַעוֹ, וְטַעַם אוֹמְרוֹ וְנָתַנוּ בְּתוֹסַפֵּת וְא"ו לְצִד שְׂצִרְיָק קֶדֶם הַכְּרַת הַחֲטָא כִּי לֹא טוֹב עֲשֵׂה וְחָטָא בְּנֶפֶשׁ וְאַחֵר כִּי יִתֵּן כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַה':

עוד ירצה באומרו לִפְקֻדֵיהֶם וְגו' שָׂאִין לָךְ רִשׁוֹת לְמִנּוֹתָם אֲלֹא לְסִבַּת פְּקֻדֵיהֶם פְּרוּשׁ לְצִד חֲסֻרוֹנָם אִם נִחְסְרוּ מֵהֶם וְתִרְצָה לְעַמּוֹד עַל הַנִּשְׁאָרִים אוֹ שֶׁנִּכְסְסוּ בְּגִדְרֵי הַכְּנַת הַחֲסֵר כְּאוֹמְרוֹ (בַּמִּדְבָּר ש"ס) עֲבָדִיךְ נִשָּׂאוּ אֶת רֹאשׁ וְגו' לְצִד שְׂצִרְיָק לְמִלְחָמָה אוֹ לְסִבַּת צִרְיָק הַמִּסְפָּר לְעִרְךָ מִלְחָמָה עִם אוֹיֵב וּבְדוּמָה, וְכֹא לְשַׁלֵּל שָׂאִין לְמִנּוֹתָם בְּלֹא סִבָּה כָּלֵל, וְאוֹמְרוֹ וְנָתַנוּ בְּתוֹסַפֵּת וְא"ו לְהִיּוֹת הַדָּבָר תְּנָאִי נוֹסֵף עַל תְּנָאִי רֹאשׁוֹן שְׂצִרְיָק לִפְקֻדֵיהֶם עוֹד צִרְיָק לְתַת אִישׁ כֶּפֶר וְגו', וְדָבָר זֶה אֵינּוּ נוֹהֵג אֲלֹא לְאוֹתוֹ וְזֶמֶן שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל חִיבִים עַל הַעֲגֹל אֲבָל לְדוּרוֹת אֵין צִרְיָק בְּנִתְיָנָה, וְעֵין בִּפְסוּק שְׂאֵחֵר זֶה: וְלֹא יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם. צִרְיָק לְדַעַת לְמָה כֶּפֶל לוֹמֵר פַּעַם ב' בַּפֶּקֶד אַתֶּם, וְנִרְאֶה כִּי לְצִד שְׂבָאָה הַמִּצְוָה עַל זֶמֶן שְׁהִיּוּ חִיבִים לְשִׁמּוּם לְסִבַּת עוֹן הַעֲגֹל יֹאמֵר הָאוֹמֵר שְׂבִימָן אַחֵר כְּשִׁירְצָה לְמִנּוֹת אֵין קִפִּידָא בְּדָבָר וְיִכּוֹל לְמִנּוֹתָם אֶחָד אֶחָד לְזֹה אִמְרוֹ וְלֹא יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם רַבָּה מִנֵּן אַחֵר זוּלַת הָרֹאשׁוֹן שְׂגֵם עֲלֵיו בָּאָה הָאֲהֻרָה שָׂאֵם יִפְקֹד יְהִי בָהֶם נֶגֶף, עוֹד יִרְצָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי מִלְכָּד שְׂבִינְתִינָה הֵם מִכְּפָרִים עַל נַפְשָׁם עוֹד וְלֹא יְהִי בָהֶם נֶגֶף בְּסִבַּת פֶּקֶד אַתֶּם, וּמִמוּצָא דָבָר אֲתָה יוֹדֵעַ כִּי הַמִּנְיָן מִצִּד עֲצָמוּ יִסּוּכֵב הַנֶּגֶף: עוֹד יִרְצָה כִּי יָצוּ ה' ב' דְּבָרִים, הָא' שִׁיָּהּ הַמִּסְפָּר עַל יְדֵי נִתְיָנָה דָבָר בְּאוֹמְרוֹ וְנָתַנוּ וְגו', וְכְמוֹ שְׂבָאֵר בְּאוֹמְרוֹ

זֶה יִתְּנוּ וְהוּא לְטַעַם כְּפִרַת נַפְשָׁם, וְהַב' שְׂלֹא יִמְנוּ אוֹתָם אֶחָד אֶחָד אֲלֹא עַל יְדֵי דָבָר אַחֵר, וְהוּא אִמְרוֹ וְלֹא יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אוֹתָם אֶחָד אֶחָד אֲלֹא עַל יְדֵי דָבָר אַחֵר וְדָרֶךְ מִסְפָּר זֶה אֵין בּו הַקְּרַבַּת הַתּוֹעֵלַת אֲלֹא הַרְחַקַת הַנּוֹק הַנִּמְשָׁף מֵהַמִּסְפָּר, וְהוּא מֵה שְׂמִצּוֹנוּ לְשִׂאוֹל דְּכְתִיב (ש"א י"א) וַיִּפְקְדֵם בְּכֹק פְּרוּשׁ בַּחֲרִסִּית, וְזוּלַת פְּרוּשְׁנוּ זֶה תִּקְשָׁה מִי הַתִּיר לְשִׂאוֹל לְפִקֹּד יִשְׂרָאֵל בַּחֲרִסִּית וְהַתּוֹרָה אִמְרָה זֶה יִתְּנוּ כָּל הַעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְלִדְבָרְנוּ תִּמְצָא נַחַת רוּחַ בְּעֵינֵינוּ, וְנִתְּתִי לְכִי לְהַשְׁכִּיל בְּמַעֲשֵׂה דָוִד (ש"ב כ"ד) כִּי לְכִי הַנִּשְׁמָע מֵהַכְּתוּבִים כִּי מִנָּה יִשְׂרָאֵל אֶחָד אֶחָד בְּלֹא אִמְצָעִי, נוֹסֵף עַל שְׂמִנְאָם לֹא דָבָר, וְהֵם דְּבָרִים תְּמוּהִים שִׁיעֲשֵׂה דָוִד הַמֶּלֶךְ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם דָבָר וְרַבָּה, וּמִצִּינוּ שְׂר"ל (פְּרָכּוֹת ס"ב) אִמְרוּ כִּי מִן הַשָּׁמַיִם הַכְּשִׁילוֹהוּ בְּדָבָר שְׂאֵפְלוּ תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן וְכו' לְטַעַם אוֹמְרוֹ (ש"א כ"ז) אִם ה' הִסִּיתָךְ בִּי יַעֲשֶׂה, פְּרוּשׁ דְּבָרֵיהֶם כִּי לְצִד שְׂקָרָא לַה' ח"ו מִסִּית נִבְרָא מִלְאָךְ רַע לְפִי מֵה שְׂקָדִם מִדְּבָרֵיהֶם (אֲבוֹת פ"ד) הַעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ קִשְׁגוֹר אֶחָד וְהוּא מִין הָעוֹן מִמֶּשׁ בְּמַעֲשָׂהוּ, וְלִזְוֹה נִבְרָא מִלְאָךְ רַע מִסִּית שְׂמוֹ וְהִסִּיתוֹ וְהִסְעִדוֹ לְעֲשׂוֹת כֵּן בְּסוֹד אוֹמְרָם (ש"ס) עֲבָרָה גוֹרֶרֶת עֲבָרָה, וְתִמְצָא כִּי הָעוֹן עֲשֵׂה דְגִמָּתוֹ שְׂבָשׁ שְׂדִבְרֵי דָוִד שְׂאֵמֶר הִסִּיתָךְ כְּשִׁנְגָה הִיָּתָה מִמֶּנּוּ וְח"ו שְׂנִתְכֵּן לְדָבָר מִלִּין לְצִד עֲלֵאָה חֲלִילָה וְיִמִּי עֶבֶד יִרָא מֵאֲלֵהוּ דְּכּוֹד אֲלֹא שְׁנָגָה הִיא כְּמוֹ כֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 924)

והנה, חטא העגל גרם לענין המיתה (פי בשעת מתן תורה זכו ישראל למצב של 'חירות ממלאך המות' (תיקוניז'הר תיקון נ); וחטא העגל עורר מחדש את חטא עצי הדעת, שהביא מיתה לעולם). נמצא שחטא זה גרם לענין של 'מיתה' גם במשה רבנו (ה'נשמה הכללית'). מכאן הקשר לענין של הסתלקות צדיקים, המדבר לעיל.

עשיית העגל היתה עבודה זרה, שהוא חטא ועון כללי. חטא כזה פוגם בכללות הנשמה, וכמו כן הוא פוגם ב'נשמה הכללית' שבדור. וכפי שאכן היה בחטא העגל, שגרם ירידה ונפילה מסוימות גם במשה רבנו, ראש בני ישראל, כמאמר רבותינו ז"ל (פירוש רש"י לקמן לב, ז) "לך רד - מגדלתך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך כג, אגרת ח'תתקנב)

- לא היתה לו כל שיכות לענין העגל, שהרי היה אז בהר עם ה'.
"תשא את ראש" - תוכל "לשאת את ראשם בהגבהה", על ידי אשר - "תשא את ראש", תמנה אותם לגלות חבתם לפני המקום. - ולכפר על החטא המונע הרמות

וידבר ה' אל משה - כי שאל משה: רבונו של עולם, במה תרום קרן ישראל (ובפרט - שהיה אף זה עתה מעשה העגל). אמר לו הקב"ה: לאמר - לדורות (כולל אפילו ביום פקדי אשר אז) ופקדתי עליהם חטאתם בעגל -
"כי תשא" - אתה דוקא - ראשם של ישראל (ורק משה

~ אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ ~

חוק עליו אמר אולי שיש לו טעם נכמס וחש על עצמו ממרד במלכות ולעולם לא מנאם אחד אחד, וזהו אין קשיא גם בן על כל איש ישראל שלא פקחו על נפשם כי הם לא נמנו אחד אחד ודבר זה שצריך למנותם על ידי סבה אין עליהם משל לדעת אם יש סבה למלך ולא בדרך אחריו לחוקת בשרותו, נמצאו אומרים כלל של דבר מספר בני ישראל נחלק לג' דינים, האחד הוא מספר שהיה אחר העגל זה היה לצרף גם הצרף לתת מחצית השקל לצד שהיו חזקים בנזכר, ב' כל שיש צרף במספרם אין צריך למנותם על ידי שקלים אלא אפלו בחרסית אדמה וזה מעשה שאול, ג' כל שאין צרף למנותם אין למנותם אפלו על ידי חרסית וזה היתה טעותו של דוד שהטעהו ד' על שגיונו ועל ידי נתינת מחצית השקל מתר כי זה מונע הנגף הבאה מהמספר. ואם תאמר למה הצרף דוד למספר ולא הספיק לו מנין שקלי בני ישראל המביאים שנה בשנה, יש לומר שאין הוכחה מהשקלים כי יואב לא הביא אלא מספר האנשים שולפי הרב והשקלים מביאים הכל ואפלו הקטנים באומרים (שקלים פ"א מ"ג) אדם שוקל על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי אשתו וכו', ולזה רצה לדעת מספר אנשי המלחמה ודבר זה לא ידענו ממחצית השקל המובא בית ה'; תורה יג

והנה דיקנו שלא לכל מספר יתחייב הנתינה, והטעות שטעה היתה שהיה המספר ללא דבר וכבר פרשנו מדקדוק הכתוב כי לא יפקדו אותם אלא לסבת דבר כמו שכתבנו למעלה אבל ללא דבר לא, והיא טענה שתמצא ששען יואב לדוד שאין צרף בדבר למנות ישראל, ואולי שאם היה מונה אותם על ידי מחצית השקל לו היתה שיתחייבו ישראל ב"מ מיתה הנה הוא כפר נפש של כל אחד, והוא אומרם ז"ל שאם היה דוד מונה אותם על ידי השקלים לא היה בהם נגף, ותמצא שאמר הכתוב (ש"ב כ"ד) ויסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם, הריאת לדעת כי ישראל היו חייבין על הקודם, ולזה כשבא המספר בהם ללא צרף באין רשיון מאדון הכל שלט בהם הדין ונפרע מהם עונם:

עוד אפשר לומר כי כיון שהזכר בתנאי המנין שצריך לסבת דבר כל שחסר תנאי א' הרי הם נכללים בגדר הנגף ב"מ, וזה היתה טעותו של דוד שטעה, ולזה תמצא בתשובת יואב אליו ואדני המלך למה חפץ בדבר הזה פרוש מנין ללא צרף אבל אם היה צרף בדבר יסכים גם הוא ואם המנין היה אחד אחד הגם שיהיה צרף במנין לא יפקדו בדרך זה והיה צריך לומר לו איך יכול לעשות דבר זה, ולפי שאין ענין זה מפרש בכתוב אלא מדיוק הכתוב לא מצא יואב לחלק עם דוד. או אפשר שחשב בשראה דבר מלך

לא הוסיף מהמסית לעשות דבר בלתי הגון כפזיז, ועדין קשה תינח לגבי דוד אמרין שטעה מה נענה ביואב ממה נפשך תקשה, אם דברי דוד באו אליו סתם פקד בני ישראל מי אמר לו שאין בונת דוד לומר לו שיפקדם על פי התורה ומן הסתם לא יצרף לומר אליו דבר שתינוקות יודעים אותו ואם נאמר כי דוד צוה אליו בפרוש שימנה אותם אחד אחד ולא על ידי מחצית השקל קשה איך קבל דבריו בשאמר לו בן שהיה לו למאן כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ואפלו במצות מלך וזה הלכה רווחת (תמ"ב הלכות מלכים פ"ג) ולו יהיה שיואב נעלמה ממנו ומקרה אחד קרה לדוד ויואב, מה נענה בסנהדרין מה נענה בכל איש כשראו שבאו למנותם היה להם לחרד חרדה גדולה ואימת מות יפלו עליהם ויצעקו על הדבר לפני יואב ולפני המלך גם בן יכולין לבוא בטענה הנשמעת ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם, ואם חסו על מחצית השקל יותר מגופן היה להם לטען שימנו בחרסית כמעשה שאול המלך ואיך לא חסו על נפשם כל בני אל חי:

והנבון בעיני כי דוד אמר דבריו סתם ליואב והדבר פשוט כי יואב יודע ספר היה ולא מנאם אלא על ידי דבר אחר בבקו ובדומה לו ותמצא שדיק התלמוד בלשונו (ברכות ס"ב) לא שקל מיניהו כפר משמע כפר הוא דלא שקל אבל המנין היה על ידי דבר אחר,

קרנם (ובפרט - חטא העגל) - "ונתנו איש כופר נפשו" - צדקה, כמו שנאמר וחסדך בצדקה פרוק. וכיון אשר כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבנו עליו השלום - הרי הוראה בפרשתנו, שעל ידי בחינה זו, על כל אחד ואחד להרים קרנו, על ידי אשר יגלה חבתו לפני המקום, בהתבוננו אשר אהבת עולם אהבתנו ה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החדש ועבר ראש חודש אדרשני, התשנ"ו)

תכלית הדומם - שיקלל בצומח, ותכלית הצומח - שיקלל בחי, וכן הלאה, ועל דרך זה בנוגע לאדם, מין המדבר, שמעלתו היא מעלת השקל (נפש השכלית) - שתכליתו היא להתעלות למדרגה שלמעלה מהשקל, שזהו ענין ד"תשא את ראש".

לכאורה אינו מובן: מהו הענין ד"תשא את ראש" - הרי ה'ראש' הוא המדרגה היותר עליונה שבאדם? ידוע הבאור בזה - על פי שיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדין (וכן הוא גם על פי החוקרים), שהתכלית של כל מדרגה היא להקלל במדרגה שלמעלה הימנה, ולדוגמא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש כרך טז עמ' 390 ואילך - 'מתוך לקראת שבת')

מצות מעשיות בתוצאה מקירוב פנימי

השקל, ללמוד שאף שבחיצוניות נראה שאין לאדם כזה קשר עם הקב"ה, אבל באמת יש לכל נפש "אש" ("א פייגערל") שהיא עצם הנשמה ("נקודת היהדות") שקשורה להקב"ה בכל מצב שיהיה, ואפילו חטא של עבודה זרה לא מסיר ומנתק קשר זה, ומצד זה יש כפרה גם על חטא כזה. וקשר זה נמצא לא רק בעצם הנשמה, אלא "מטבע של אש" זו ה"ה" "משקלה מחצית השקל", שלאש זו עשה הקב"ה משקל גשמי, דמקינון שגם פעולותיו של האדם באות מעצם חיותו - עצם הנשמה - לכן גם בנתינת מטבע גשמי, נמצא ה"מטבע של אש" - הקשר הפנימי עם הקב"ה, ולכן מכפרת הנתינה על חטאיו.

ונתנו איש כפר נפשו ליהוה... זה | יתנו... מחצית השקל

הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו (ל, יב"ג. ובפירוש רש"י) והקשו, במה נתקשה משה רבינו עליו השלום עד שהצריך הקב"ה להראות לו מטבע של אש? ויש לומר דבאמת תמיתה משה היתה, שמחצית השקל הרי באה להיות כופר לנפש על חטא העגל, דלכאורה בחטא כזה שנקרית על ידי זה לגמרי רחמנא-לצלן מהקב"ה, ואיך יתכן שחטא כזה יכופר על ידי נתינת מטבע? ולכן הראה לו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית

יג. דין יתנון כל דעבר על מנגינא פלגות סלעא בסלעי קודשא עשרין מעין סלעא פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:

(יג) זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה:

יעבר תחת השבט", וכן (ירמיה לג): "תעברנה הצאן על ידי מונה". מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקל בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין

כ"י. זה יתנו. (שמות רבה) הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו: כזה יתנו. העבר על הפקדים. דרך המונין מצבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן (ויקרא כז): "כל אשר

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

הנסתר שזה בא בדמיונו, וכבר כתבנו בכמה מקומות כי שכינתו יתברך שהיא בחינת כסא כבודו יתברך על ידי מעשה בני ישראל יסובבו הפדרה, והוא אומר (ישעיה נ) ובפשעיהם שלחה אפכם, גם אומר (משלי טו) ונרנן מפריד אלוף, ועל ידי מעשה העגל שהוא

אליה אלא בסמיכות, ונראה בהעיר למה נתרצה ה' במחצית השקל לבד ולפחות היה לו לומר שקל שלם, גם למה יצו ה' לבל יוסיף העשירי ולכל יגרע העני ממחצית השקל, ולתת טעם לב' הערות נתפסו ה' ואמר לו זה יתנו דע כי אין עקר הענין הוא הנגלה אלא

(יג) זה יתנו וגו'. ר"ל אמרו (תתקומא) לקח כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראהו למשה, וקשה והלא יותר תהיה נשגת הידיעה באמירה כשיאמר לו המשקל בפרוש ממה שייפיר בתבנית אש כי השערת שיעור הדמות לא תחקק בציור לשער

וַיִּשְׂדֶּה אַחֲזָה. עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל. עֲכָשׁוּ פֶרֶשׁ
לָךְ כְּמֵה הוּא. גֵּרָה. לְשׁוֹן מַעָּה, וְכֵן (שְׁמוּאֵל א ב):
"יָבוֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת לּוֹ לְאִגּוּרֹת כֶּסֶף וְכֹפֶר-לָחֶם."
עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל. שֶׁהַשָּׁקֶל הַשֶּׁלֶם אַרְבָּעָה

זוֹזִים, וְהַזֹּז מִתְחַלְתּוֹ חֲמֵשׁ מַעוֹת, אֲלֵא כָּאוּ
וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתוֹת, וְהַעֲלוּהוּ לְשֵׁשׁ מַעָּה כֶּסֶף,
וּמִחֲצִית הַשָּׁקֶל הִנֵּה שְׁאֻמְרָתִי לָךְ, יִתְּנוּ תְרוּמָה
לָהּ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוט, אברמוביץ

כנגד כל התורה בלה סובבו הפקדת השכינה בשרשי בחינת כל נשמות ישראל, לזה צוה ה' שיתנו מחצית השקל שהוא סימן למה שהפרידו הם במעשיהם לשוב ליחדם יחד, ולהפכת הדבר הראהו כמין מטבע של אש מתחת כסא כבודו כי שם בחינת שרשי נשמות בני ישראל ואמר לו זה יתנו פרוש יחזר לתת סוד מחצית השקל שהפריד והוא זה: סוד וסוד הדבר ולזה יבין כל נותן ורחמנא לבא בעי לכוון אל המכון ליחד הנפרד והנחלק, ולזה גמר אמר את תרומת ה' והוא מה שרמונו במחצית השקל כי מתכנית בחינה זו בשם תרומת ה', ומעתה אם ירבה העשירי הנה הוא מפסיד הכונה שהיא העקר לזה צוה ואמר העשירי לא ירבה והיה לא ימעיט והטעם לתת את תרומת ה' כפונק שאם ירבה או ימעיט אין רשום תרומת ה' נכר, ולטעם זה הקדים הכתוב וזכרון השעור ואחר כך וזכרון הנתינה שהיה לו להקדים וזכרון הנתינה ואחר כך שעורה אלא נתפון לתת טעם הקצבה למה קצב מחצית השקל ואמר לתת וגו' כמו שפרשנו, ואולי כי רמז גם כן שאין הקצבה שוה אלא בבחינת הקצבה אבל בבחינת הכונה מן הנמנע כי ישוה כל ישראל בכונת הלב שכל אחד כפי בחינת חבתו בקונו יעשה הדבר בחשק גדול והבן, ולזה סמך מצות ההשואה לא ירבה העשירי ולא ימעיט העני ממחצית השקל, אבל בבחינת הכונה אין מציאות להשוות הלכבות:

ובדרך רמז תתבאר על זה הדרך כי בא הכתוב לגלות נסתרות לה' אשר יעשה בעולמו דבר שקל רואה יתמוה בהללך איש צדיק ישר קדם ומנו יחצו ימיו כמשפט המתחייב לאנשי דמים ומרמה ויבדלו רעיוני האדם לחשב אחד מב' דרכים או יבדיל ב"מ אשר הצדיקים כי אין טוב בעמל האלהי, או יחשב כי זה האיש מצפוני

אינו כנגלה ממנו והורעה חוקתו לטוב, אשר על כן אמר ה' כי תשא את ראש בני ישראל פרוש אם תראה שישתלק ראש בני ישראל בלא עת ולא יעלה בפלח בעלות גדיש בעתו הטעם הוא לפקדיהם על דרך אומנם (שה"ש פ"א) בפסוק אשכול הכפר דודי לי ואמרו ו"ל איש שהכל בו הוא כפר נפשם של ישראל, והוא אומרו לפקדיהם לשון חסרון על דרך אומרו (במדבר לא מט) ולא נפקד ממנו איש כי לצד חסרון ישראל שנתחייבו לזה אני נוטל את ראשם בעדם לכפר נפשם שלא ימותו כל ישראל, ויתבאר גם כן לפקדיהם על דרך אומנם בזהר (י"ח) בפסוק כל העבר על הפקדים כל העובר על המצות לומר כי טעם החסרון הוא לצד עוברהם על מצות ה', ומעתה לא יחשב אדם רע לא על המסלק למה ולא על המסתלק כי נסתרו בלתי הגון: ואמר ה' כי לצד שהדור הוא הגרם לילקח הצדיק לזה צריך לתת כל איש ישראל כפר נפש הצדיק שמת בעדו, והוא אומרו ונתנו איש כפר נפשו של המסתלק או גם כן של הנשואים שירגישו בפטירת הצדיק שנלכד בשחיתותם וכל אחד ישפיל כי חייב מיתה לשמים ויתקן מעשיו, והוא מה שמפרש בדברי קבלה (ישעיה י"ז) מפני הרעה נאסף הצדיק פרוש אם הסובבים דבר הרגישו בחסרונו ונתקנו מעשיהם שלא תבוא, ואם לא הרגישו כדי שלא יהיה בתוך הרעה שתבוא אחריו, ולזה צוה ה' בא ונתנו איש וגו', ואמרו בפקד אתם פרוש לא יאחרו נתינת הכפר אלא תכף ומיד בפקד אותם במעשה זה שנטל ראשם כל אחד יתקן מעותו, ואמרו ולא יהיה בהם וגו' הא למדת שאם לא יעשו כפונק יהיה בהם וגו', ואמר בפקד אתם רמז כי לא יאחר העניש אלא תכף לפקידה, וכן תמצא שבכל עת שישתלק הצדיק רעה הבאה אחריו

היא סמוכה לפטירתו כמאמרם ז"ל (סנהדרין ק"ג), וכמו שראינו בעינינו בדורות הללו, ואמרו זה יתנו כאן פרוש הכתוב מה הוא כפר נפש שצוה לתת ואמר זה יתנו יכון אל ספר התורה דכתיב (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, גם אמרו ז"ל כי הקב"ה לפניו כל היום מנח ספר תורה כמשפטו אשר צוה למלך ישראל (דברים י"ט) והיתה עמו וגו', והוא מה שהראהו באצבע זה יתנו וסתמו כפרושו שעל המנח לפניו תמיד צוה ה' ובאמצעות מה שילמדו בתורה היא מגנה ומכפרת עון ומרבה זכיות באומנם (מנחת ק"י) ותלמוד תורה כנגד הכל ואפלו היו ביד האדם עבירות רבות זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם כאלו הקריב כל הקרבנות המכפרים, והוא אומרו כל העבר על הפקדים שהם המצות זה יהיה לו לתקון כל דבר, ונמשך גם כן אומרו כל העבר עם שלמשה לומר תקון למי שאינו בן תורה במה יתן כפר נפשו כי הוא בור ריק אין בו מים, לזה אמר כל העבר וגו' יתן מחצית השקל כיששכר ויובולן ושמעון אחי עזריה (סוטה כ"א) ורבים הם אשר יחצו כספם לעמלי תורה, ואמרו בשקל הקדש פרוש בעד שקל הקדש שהוא התורה, או ירצה שבנה ישנה הוא לנותן אמרי ספר באומרו (מלאת ז) בצל החכמה בצל הכסף, עוד ירצה על דרך אומנם ז"ל (בבבא ז') שקל הקדש כפול היה, ובא להודיע כי מה שיטל מהקדש בעד מחצית כספו לא שיתנכה מחלק הלומד ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שקל לא כן הוא כי שקל הקדש כפול היה ונמצא כל אחד בידו שקל שלם והבן, ואמרו עשרים גרה וגו' רמז לב' עשריות שבשכינה, כסא ה', והמלך היושב על הכסא והבן, והנה באמצעות הלומד והעושה יתקון הדבר ליחוד הבחינות, ורשם באומרו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 529)

את האש מתחת לפסוף או הזָהב. הָלַךְ התלמיד ועָשָׂה כפי שלמד, אף את האש לא הציט... מובן שהזָהב והפסוף נותרו כפי שהם.

לפיכך הראה הקב"ה למשה מטבע של אש, ללמדנו: נתינת מטבע בלבד אינה יכולה לשמש כפר-נפש; אף כשנותנים מטבע של אש, בחיית והתלהבות הבאות מ'עצם הנפש' שנמשלה לנר ("נר ה' נשמת אדם"), אזי בכח המטבע לכפר על הנפש.

שלושה דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו... כיון שאמר לו ונתנו איש כפר-נפשו, אמר משה: מי יוכל ליתן כפר-נפשו?... נטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת פסא הכבוד והראה לו למשה: זה יתנו, כזה יתנו (במדבר רבה פרשה יב)

למה הדבר דומה? לאדם שהחליט ללמד את מלאכת הצורפות. הָלַךְ אצל צורר, והלה למדו את כל המלאכה. אף דבר אחד - המובן מאליה - לא אמר לו: שיש להציט תחלה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 390)

להרימו יֵשׁ צָרָךְ במאמץ ואפילו בכפייה. הוא-הדין במחצית השקל שבג' ישראל נותנים: גם כאשר 'קבד' להם הדבר לעשותו, והם עושים זאת מתוך כפייה, ללא כל רצון וחיות, גם נתינה שפזו היא "מטבע של אש", מאחר שהיא קשורה "תחת פסא הכבוד" - בעצם הנשמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל התשנ"ב)

שכל אחד ואחד מבני ישראל הוא "חלק אלקה ממעל ממש", והרי "העצם פשאתה תופס במקצתו, אתה תופס בקלו" - ואם-כן הרי כל בני ישראל הם מציאות אחת. ואפילו במקרה שיש לשלול אצל חברו ענין בלתי-רצוי - הרי הצורה הכי יעילה לפעל זאת היא על-ידי שמשפיע עליו בדרך נעם ובדרכי שלום.

הדין במחצית השקל הוא ש"כופין את מי שלא נתן, עד שיתן" (רמב"ם הלכות שקלים פרק א הלכה ט). ועל זה תמה משה, כיצד נתינה כפייה יכולה להיות כפר-נפש? לכן הראהו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית השקל. משקל - משמעותו דבר הנמשך כלפי מטה, וכדי

כאשר יהודי נמצא בפני-עצמו, הרי הוא רק מחצית, ובכדי להיות "שקל הקודש" - עליו להתאחד עם יהודי שני, ועד להתאחד עם כל אחד ואחד מבני ישראל. וזהו קיום המצוה ד"ואהבת לרעך כמוך", שפרוש "רעך" הוא לא רק יהודי שנמצא קרוב אלי, אלא אפילו יהודי שנמצא בקצו תבל. והסבה לזה היא כמו שכותב אדמו"ר הזקן בתניא,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך טז עמ' 390 ואילך - 'מדות' לקראת שבת)

שני גדרים בכפרת עונות - זה ו יתנו

והנה בטירת חפץ מטמאתו מצינו ב' גדרים. א. טבילה במים, שהמים רק מטהרים את הנטבל מטמאתו. ב. טבילת כלי באש, שהאש לא רק מסירה טמאת הכלי אלא משנה את הכלי למציאות חדשה. וכמו כן בכפרה על חטא, ישנם שני גדרים אלו. א. כפרה על ידי קרבנות 'לכפר על נפשותיכם'. שמסירה טמאת

הראה לו כמין מטבע של אש . . ואמר לו כזה יתנו
(ל, יג, ובפירוש רש"י)

וצריך באור, מה רמז הקב"ה בזה שהראה לו המטבע בדמות אש דוקא? ויש לומר, דהנה מחצית השקל הרי באה להיות 'כופר נפשו' לבני ישראל.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ולדתיך, ועין בדברי הזהר (משפטים צ"ח) ויש טעם נכבד למה לא יעגש אדם עד גבול זה כי הוא לצד שעדיין לא שלמה דעתו בהכרת המשקל ובהשפלת הידיעה ובהגברת המספיק להערכת מלחמה לשבר כח המסית ולנצח תאות הטבעיות ולהשקיל ברצון הנפש ולהבחין את אשר ידבר בלבו אם לאשר ובהיותו בן כ' הנה הוא שלם בדעתו להחזיק מגן וצנה בתגברת השכל וההבחנה והבחינה בדרך החיים והבן: תורה יד

יש ב' השגות יקרות, א' שבוה יתן תרומת ה' ויחיד קודשא בריך הוא ושכינתיה ואין ערך לדבר הלו, ועוד לכפר בעד הנפש אשר בעדה יתן אדם עור בעד עור וגו' (איוב ב) ואומר! כל העבר וגו' מכן עשרים שנה כאן הודיע סוד מה שלא חיצה התורה לאדם אלא עד שהוא בן עשרים שהוא לטעם עד שיגיע לגדר זה שתהיה נפשו שלמה מהשגת המשקל מההדרגות הרוחניים האלהיים אשר נפש ישראל משם הוא ולזמן הנזכר תשיג, והוא סוד אומר

מחצית השקל תרומה לה' כי היא זאת שכנית אל חי והיא הנפגמת במעשה ישראל ומתחדדת בתורה ומעשים, ומעטה הגם כי שנים עשו את הדבר כל אחד וטל כנגד השנים פידוע הטעם, ואומר העשיר לא ירבה פרוש כי הנותן מחצית שקלו בעולם הזה לא יראה בעיניו שהוא דבר מרבה וירע בעיניו לחלק מחציתו, ואמר והדל לא ימעיט פרוש לצד היותו דל ונכסיו מצמצמים לא ימעיט, וטעם לב' אמר **לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם** ובערך המצא יקטן כל הנותן בעדו, וכאן

העגל, זקוקים לכפרה שתשנה את מציאות הנפש, וזה פועל על ידי מחצית השקל.

החטא מעל האדם. ב. 'כופר נפשו' שלא רק שהוסר החטא אלא הנפש משתנית. ולכן הראהו מטבע של אש, לרמז שקדי לכפר על חטא

(יד) **כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָּה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:**

כ"י - מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָּה • לְמִדָּה כָּאֵן שָׁאִין פְּחוּת מִבֶּן עֶשְׂרִים יוֹצֵא לַצָּבָא וְנִמְנָה בְּכָלֵל אֲנָשִׁים.

טו דעתיר לא יסגי ודמסכן לא יזער מפלגות סלעא למתן ית אפרשותא קדם יי לכפרא על נפשתיכון:

(טו) **הָעֶשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדֹּלֹל לֹא יִמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:**

המשכן, הוא המגן האמור בתחלת חמש הפקודים (במדבר א): "בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית", ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", שהקרבנות לכפרה הם באים והשלישית, היא תרומת המשכן, כמו שנאמר (לקמן לה): "כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת" ולא היתה יד כלם שוה בה, אלא איש איש מה שגדבו לבו.

כ"י - לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם • שְׁלֹא תִגְּפוּ עַל־יְדֵי מִגֵּן. דָּבָר אַחֵר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", לְפִי שְׂרָמִז לָהֶם כָּאֵן שְׁלֹשׁ תְּרוּמוֹת, שְׁנֹכַח כָּאֵן תְּרוּמַת ה', שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: אַחַת, תְּרוּמַת אֲדָנִים, שְׁמִנְאָן כְּשֶׁהִתְחִילוּ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנִתְּנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְעֵלָּה לְמַאת הַכֶּפֶר, שְׁנִינְאָמֵר (לקמן לח): "וְכִסֹּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּפֶר", וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, שְׁנִינְאָמֵר "וַיְהִי מֵאֵת כֶּפֶר הַכֶּסֶף וְגו'". וְהַשְּׁנִית אֵף הִיא עַל־יְדֵי מִגֵּן, שְׁמִנְאָן מִשְׁהוּקֵם

טז ותסב ית כסף כפוריא מן בני ישראל ותתן יתה על פלחן משכן ומנא ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם יי לכפרא על נפשתיכון:

(טז) **וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ**

וחמש מאות וחמשים, שהרי בכסף פקודי העדה נאמר בן, ובחמש הפקודים אף בו נאמר בן (במדבר א): "וַיְהִי כָּל הַפְּקוּדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים". והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מגן הראשון בני ייט שנה שלא נמנו, ובשנה נעשו בני עשרים? תשובה לדבר, אצל שנות האנשים - בשנה אחת נמנו, אבל למגן יציאת מצרים - היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה, ונבנה המשכן בראשונה, והוקם בשניה, שנתחדשה שנה באחד בניסן. אבל שנות האנשים מנויין למגן שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המגנים בשנה אחת, המגן הראשון היה בתשרי, לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלח להם, ונצטוו על המשכן, והשני באחד באיר. על־עבדת אהל מועד • הן אדנים שנעשו בו.

כ"י - וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • לְמַדָּת, שְׁנִינְאָמֵר לְמִנּוּתָם בְּתַחֲלַת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחֵר מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, מִפְּנֵי שְׁנֹכַס בָּהֶם מִגֵּפָה, כְּמוֹ שְׁנִינְאָמֵר (לקמן לה): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם", מִשָּׁל לְצֹאן הַחֲבִיבָה עַל בְּעֻלָּהּ, שְׁנִינְאָמֵר בְּהַדָּר, וּמִשְׁפָּסֵק, אָמַר לוֹ לְרֹעֶה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מְנָה אֵת צֹאנִי, וְדַע כְּמָה נֹתְרוּ בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא חֲבִיבָה עָלָיו. וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַמִּגֵּן הַזֶּה הוּא הָאֲמֹר בְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהָיָה נִינְאָמֵר בּוֹ (במדבר א): "בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי", וְהַמִּשְׁכָּן הֻקַּם בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, שְׁנִינְאָמֵר (לקמן ט): "בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תָּקִים וְגו'", וּמֵהַמִּגֵּן הַזֶּה נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְׁקָלִים שְׁלֹו, שְׁנִינְאָמֵר (לקמן לח): "וַיְהִי מֵאֵת כֶּפֶר הַכֶּסֶף לְצֶקֶת וְגו'", הָא לְמַדָּת, שְׁשִׁפְתִּים הָיוּ: אַחַת בְּתַחֲלַת נִדְבָתָן אַחֵר יוֹם הַכְּפוּרִים בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בַּשָּׁנָה שְׁנִינְאָמֵר בְּאֵיר, מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן. וְאֵם תֹּאמַר: וְכִי אֶפְשָׁר שְׁבִשְׁנִינְאָמֵר הָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִם שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החודש וערב ראש־חודש אדרשני, ה'תשכ"ז)

למעלה מהשָׁכַל, שָׁזְהוּ עֵנָן ה'מְסִירָת נֶפֶשׁ', וְכִידּוּעַ בְּרוּשׁ
לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים", שֶׁעַל-יְדֵי
הַתְּשׁוּבָה - הַמַּעֲשִׂים הֵם טוֹבִים וּמְאִירִים. הֵינוּ, שֶׁגַּם
בְּמַעֲשִׂים שֶׁהֵם בְּמִדָּה וּבִהְגָּבָה, נִמְשָׁךְ הָעֵלּוּי שֶׁלִּמְעַלָּה
מִמִּדָּה וְהִגָּבָה.

מִזֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי נְתִינַת "מַחְצִית הַשָּׁקֶל" דֹּקָא, וּבִאֲפֹן שׁ"ה עֲשִׂיר לֹא יֵרָבֶה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט" - הָרִי זֶה תַּכְלִית הַמִּדְיָדָה וְהַהֲגָבָה.

"לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם" - שְׂאֵהוּ עֲנִין הַתְּשׁוּבָה שְׁלֹמַעֲלָה מִהַמִּדְיָדָה וְהַהֲגָבָה שֶׁבְּכָל־לֵוִית עֲנִין הַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת עַל־יְדֵי עֲבֹדַת הַצַּדִּיקִים (עַל־דֶּרֶךְ הָעֲנִין ד'תִּשְׁאֵא אֶת רֹאשׁ,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 327)

לָכֵן נָקַט מִפֶּת דָּבָר, שֶׁפֶּן הָרוּעָה אֵינוֹ אֶשֶׁת בְּכָד (כִּי אֵין בְּיָדוֹ לְשֹׁמֵר אֶת צֵאָנוּ מִמַּגָּפָה); מִהֲשִׁאִי־יָבֵן בְּמִקְרָה שֶׁל הַתַּנְפְּלוֹת זָאֲבִים, גַּם הָרוּעָה אֶשֶׁם (שֶׁהִרִי תִפְקִידוֹ לְשֹׁמֵר עַל הַצֵּאָן מִפְּנֵיהֶם).

מִשָּׁל לְצֵאֵן . . שְׁנֹפֶל בַּה דְּבָר (רש"י ל טו) וְאֵלּוּ בִּתְנוּחָא מוֹבָא מִשָּׁל לְצֵאֵן שְׁנֹפֶל וְנִכְסֵי וְזִבְיָאִים וְנִשְׁ לִימֹר, דִּהְיָה בְּשַׁעַת חֲטָא הֶעֱגַל הָיָה מִשָּׁה רַבְנֵי, הִרְעָה הַנְּאֻמָּן, בָּהֵר, וּמִדּוּבֵן שְׁלֵא הָיָה לוֹ כָּל קִשְׁר לְתוֹצְאוֹת הַחֲטָא, הַמְּזֻפָּה.

יז וּמַלְלִיל יִי עִם מִשָּׁה לְמִימָר:

(ו) וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יחַ וְתַעֲבֹד בַּיּוֹרָא דְנַחֲשָׂא וּבְסִיסָה נַחֲשָׂא
לְקַדּוֹשׁ וְתַתֵּן זֵתָה בֵּין מַשְׁפָּן זְמָנָא וּבֵין
מַדְבָּחָא וְתַתֵּן תַּמָּן מֵיָא :

(יח) וְעֲשִׂיתָ כִּי־יֹר נַחֲשֶׁת וְכִנּוֹ נַחֲשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מִיּוֹם:

כַּנְגֵד אֲוִיר שְׂבִין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּשְׁכָּן, וְאִינוּ מִפְסִיק כָּל־
בְּנֵי־תִים, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (לֵקֶמֶן מ): "וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה
שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד", כְּלוּמַר מִזְבֵּחַ לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵין כִּיּוֹר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, הָא פִּיעֵד?
מִשּׁוּם קִמְעָא כִּלְפֵי הַדְרוּם, כִּף שְׁנוּיָה ב'זִבְחֵיהִם'.

ש"י פ"ור • כְּמִין דּוּד גְּדוּלָּה, וְלֹה יָדִים הַמְרִיקִים
בְּפִיהֶם מַיִם. וְכֵנָּה • כְּתַגְמוּמוֹ: "וּבְכִסְיָה", מוֹשֵׁב
מְתֵקֵן לְכִיּוֹר. לְרַחֲצָה • מוֹסֵב עַל הַכִּיּוֹר. וּבֵין
הַמְזֻבָּח • מְזַבֵּחַ הָעֵלָּה, שֶׁכְּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא לְפָנֵי פֶתַח
מִשְׁכַּן אֵהָל מוֹעֵד, וְהִיא הַכִּיּוֹר מְשׁוּדָּה קִמְעָה וְעוֹמֵד

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

הַצֹּבְאוֹת ג', וְכַמְּבֹאֵר בְּתוֹרָה אֹר' (וּבְכֶמָּה מְקוֹמוֹת) מֵה שֶׁכְּתוּב 'מִרְאוֹת' לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי 'ש ב' מִרְאוֹת, אֶסְפְּקֻלְרִיָּה הַמֵּאִירָה וְאֶסְפְּקֻלְרִיָּה שְׂאִינָה מֵאִירָה.

עָנִין הַפִּיּוֹר יוֹבֵן מֵהַדְּבָרִים שֶׁמֵּהֶם נַעֲשֶׂה הַפִּיּוֹר (כִּי עָנִין הַפִּיּוֹר מֵתַבַּטָּא (דְּרִיקֻט זִין אוֹיִס) גַּם בְּדְבָרִים שֶׁמֵּהֶם נַעֲשֶׂה), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַשׂ אֶת הַפִּיּוֹר גו' נְחוּשֶׁת בְּמִרְאוֹת

יֵט וַיִּקְדְּשׁוּן אֶהֱרֹן וּבְנוֹהֵי מִנֵּה יֵט יִדִּיהוֹן וְיֵט
רַגְלִיהוֹן :

(יג) וַיִּרְחֲצוּ אֶת־לְבָבוֹ וּבִגְדוֹ מִמַּנֶּה אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־

הִימָנִית, וְיָדֹוּ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הַשְּׂמָאלִית, וּמִקֶּדֶשׁ.

ש"י אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם • כָּבַת אֶחָת הָיָה
מִקֶּדֶשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְכֹף שְׁנֵינוּ ב' זֻבְחִים: פִּי צֶדֶד
קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלָיִם? מִנִּית יָדוֹ הִימָנִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 184 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מדוע בזמננו רוחצים גם את הפנים?

וּמְצִינוּ בַּרְאשׁוֹנִים' (ראה שאלות-תשובות הרשב"א חלק א סימן קצ"א, ועי') שְׁקֶשְׁרוּ אֶת קִדּוּשׁ הַכֹּהֲנִים יְדִיהֶם וּרְגְלֵיהֶם לִפְנֵי

בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ מוֹבָא הַצּוּי עַל עֲשִׂית הַכִּיּוֹר "וְעֲשִׂית כִּיּוֹר גֹּ' וּרְחִצוּ אֹהֶל' וּבְנִי מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם" (ל' יח"ט).

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(יז) אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. לֹא הָיָה צָרִיךְ לֵאמֹר אֶלָּא אֶת יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם, אֲלֵא נִתְּכֹן לֵאמֹר שְׂאִין

וּכְשֶׁם שְׁאֶמַר בְּתַחֲלֵת הַפְּסוּק וְעִשִּׂיתָ
כִּיּוֹר וְגו' שְׁאִין הַכּוֹנֶה שִׁיעֶשֶׂה
הוא: תורה יט

(יח) וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם. נִרְאֶה שְׁאִין
חַיִּיב לַעֲשׂוֹת הַדּוֹבָר עַל יְדֵי מֹשֶׁה
אֲלֵא הוּא הַדִּין וְרַיָּב לַתַּת מַיִם בְּכִיּוֹר

לפני התפלה. דבזמן הבית היו ישראל במצב נעלה, וכחותיהם הנעלים - שכלם ומדותיהם היו תמיד בלתי לה' לבדו, ולא היו צריכים לקדש ולטהר את ה"פנים" כי כוחות אלו היו טהורים ממילא. ורק ידיהם ורגליהם שבהם התעסקו בעובדין דחול ובאכילה ושתיה, היו נצרכים לקדוש וטהרה.

מה שאין-כן בזמננו, ישנם מצבים בהם האדם משקיע גם את שכלו ולבו בענייני עולם הזה, ולכן לפני התפלה על האדם לטהר לנקות ולקדש גם את "פניו" בהכנה לתפלה, למען יוכל לעמוד לפני קונו בקדושה ובטהרה.

העבודה עם החיוב לרחץ גופו לפני התפלה. והנה כתב הרמב"ם (הלכות תפילה פרק ד הלכה ג) "שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר-כך יתפלל". ויש לעין לשיטתו, מה טעם שבהחיצת הפנים נצטוו לרחץ "את ידיהם ואת רגליהם" בלבד, ולפני התפלה יש לרחץ גם את הפנים. ויש לבאר זה בדרך הדיוש:

החילוק בין הפנים להידיים ורגלים הוא, שבידיים ורגלים שוכן כח העשייה של האדם, מה שאין-כן הפנים הם מקום משכן הכחות הנעלים שבו, כח השכל, חוש הראייה והשמיעה והדבור וכיוצא בזה. ועל-פי-זה יש לפרש החלוק בין קדוש הפנים להרחיצה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

והוא ענין מחשבה דבור ומעשה דלעומת-זה. ורחיצה זו היא ממי החכמה שנתן משה בפירוש שבעשה מפוראות הצובאות, והינו, שגם לבושי התורה ומצוות ובירור הנפש בהקמית צריכים רחיצה במי החכמה כו'.

"ידיהם" הן המדות, "ורחצו ידיהם" הוא ענין בירור המדות, "ורגליהם" הם הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה, "ורחצו את רגליהם" הוא ענין הסרת הלבושים הרעים, פידוע בענין "העלו אבק ברגליהם", שרגל הוא מלכות דקליפה,

כפמיעלהו למשפן זמנא יקדשון מיא ולא ימותון או במקרהו למדפחא לשמשא לאסקא קרבנא קדם יי:

(כ) בבאם אל-אהל מועד ורחצו-מים ולא ימתו או בגשתם אל-המזבח לשירת להקטיר אשה ליהוה:

ימתו • הא אם לא ירחצו, ימותו. שבתורה נאמרו פללות, ומפלל לאו אתה שומע הן. אל-המזבח • החיצון, שאין פאן ביאת אהל מועד, אלא בחדר.

כ"י • בבאם אל-אהל מועד • (תורת כהנים, פרשת שמיי, זכחים יט): להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת אלילים. ולא

כא ויקדשון ידיהו ורגליהו ולא ימותון ותהי להו קדם עלם לה ולבנהי לדריהו:

(כא) ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק-עולם לו ולזרעו לדרתם: פ

כ"י • ולא ימתו • לחיב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוצ ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כג ואת סב לך בוסמין רישא מירא דכנא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותה מתקל מאתן וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתן וחמשין:

(כג) ואתה קח-לך בשמים ראש מר-דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

תעשנה ואינה בשאר מצות שאני מצנף לנוכח וכוונתי שהזולת יעשה, והגם שקלל הכתוב השמן והסממנים בנדרבת רבים דכתיב (לעל כ"ה ג) וזאת התרומה וגו' בשמים לשמן המשחה וגו' כאן גלה לו ה' כי יחפץ בשל משה בפרטים אלו:

חקק חקק ה', ולזה הצרף לומר פעם ב' ולא ימותו הא אם לא רחצו הגם שעלו משבילה הרי הם במיתה ולא תועיל טבילה: תורה כב
(כג) ואתה קח לך. פשט הכתוב הוא שיקח הוא משלו שמן המשחה, לזה אמר ואתה פרוש כי מצוה זו אתה

רחיצה לידיים בלא רגלים ולא לרגלים בלא ידיים, לזה אמר את פרוש עם ידיהם ורגליהם ועם רגליהם ידיהם והם דברי רז"ל בנדרים (יט) שצריך לקדש ידים ורגלים באחד: תורה כ
(כא) חק עולם. אפלו עלה מבית השבילה שנהרה משמאה חמורה

כ"י • בְּשָׁמַיִם רֹאשׁ • חֲשׂוּבִים. וְקִנְיָן-בְּשָׁם • לִפִּי שֶׁהִקְנַמְוֹן קִלְפַת עֵץ הוּא, יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שְׂאִינוֹ אֵלָא כְּעֵץ, לְכַף הַצֶּרֶף לֹאמַר "קִנְיָן-בְּשָׁם", מִן הַטּוֹב. מִחֲצִיתוֹ חֲמֻשִּׁים וּמֵאֲתָנִים • מִחֲצִית הַבָּאָתוֹ תִּהְיֶה חֲמֻשִּׁים וּמֵאֲתָנִים, נִמְצָא כֻּלּוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כִּמוֹ שְׁעוֹר מֶרְדְּרוֹר. אִם כֵּן,

לְמָה נֶאֱמַר בּוֹ חֲצָאִין? גְּזֵרַת הַכְּתוּב הִיא לְהַבְיֹאוֹ לְחֲצָאִין, לְהַרְבוֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַכְּרֵעוֹת, שְׂאִין שׁוֹקְלִין עֵין בְּעֵין, וְכֵן שְׁנוּיָה ב'כְּרִיתוֹת' (דף ה'). וּקְנִיָּה-בְּשָׁם • קְנִיָּה שֶׁל בְּשָׁם, לִפִּי שֵׁשׁ קָנִים שְׂאִינוֹ שֶׁל בְּשָׁם, הַצֶּרֶף לֹאמַר "בְּשָׁם". חֲמֻשִּׁים וּמֵאֲתָנִים • סֹף מִשְׁקָל כָּלִי.

(כד) וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמֹּן זֵית הָיִן:

כד וְקִדְּעִתָּא מִתְקַל חֲמֵשׁ מֵאָה בְּסֻלְעִי קוּדְשָׁא וּמִשְׁחָ זֵיתָא מִלָּא הֵינָא:

כ"י • וְקִדְּהָ • שֵׁם שְׂרֵשׁ עֵשֶׂב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קְצִיעָה. הֵינ • י"ב לוּגִין. וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אֹמַר: בּוֹ שְׁלֹקוֹ אֶת הָעֶקְרִין. אֹמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהֵלֵא לְסוּף אֶת הָעֶקְרִין אֵינוֹ סִפֵּק? אֵלָא

שְׂרָאוֹם בְּמִים שְׁלֹא יִכְלְעוּ אֶת הַשֶּׁמֶן, וְאַחֲרֵיכֵן הַצִּיף עָלֵיהֶם הַשֶּׁמֶן עַד שֶׁקָּלַט הָרִיחַ, וְקִפְחוּ לַשֶּׁמֶן מֵעַל הָעֶקְרִין.

(כה) וַעֲשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

כה וְתַעֲבֹד יְתֵה מִשְׁחָ רַבּוּת קוּדְשָׁא בְּסֻם מִבְּסֻם עוֹבֵד בּוֹסֻמְנוּ מִשְׁחָ רַבּוּת קוּדְשָׁא יִהְיֶה:

כ"י • רֶקֶח מִרְקַחַת • 'רֶקֶח', שֵׁם דָּבָר הוּא. וְהַטַּעַם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְמַעֲלָה, וְהָרִי הוּא כִּמוֹ רֶקַע, רִגַע, וְאֵינוֹ כִּמוֹ (ישעיה נא) : "רִגַע הַיָּם", וְכִמוֹ (שם מב) : "רֶקַע הָאָרֶץ", שֶׁהַטַּעַם לְמַטָּה. וְכָל דָּבָר הַמַּעֲרֵב בְּחִבְרוֹ

עַד שֶׁזָּה קוֹפֵחַ מִזֶּה, אוֹ רִיחַ אוֹ טַעַם, קְרוּי מִרְקַחַת. רֶקֶח מִרְקַחַת • רֶקֶח הַעֲשׂוּי עַל-יְדֵי אָמְנוֹת וְתַעֲרוּבוֹת. מַעֲשֶׂה רֶקֶח • שֵׁם הָאָמֶן בְּדָבָר.

(כו) וּמִשְׁחַת בּוֹ אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:

כו וְהַרְבִּי כֹהֵן יֵת מִשְׁפָּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא:

כ"י • וּמִשְׁחַת בּוֹ • כָּל הַמְּשִׁיחוֹת כָּמִין כ"ף יְיֹנִית, חוּץ מִשְׁל מְלָכִים, שֶׁהֵן כָּמִין גָּדוֹל.

(כז) וְאֶת-הַשִּׁלְחָן וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת:

כז וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת מִנְרֵתָא וְיֵת מִנְהָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְּקֻטְרֵת בּוֹסֻמְיָא:

(כח) וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַבִּיר וְאֶת-כָּנּוֹ:

כח וְיֵת מִדְּבַח דְּעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת כִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שְׁשׁוֹקְלִים אוֹתוֹ ב' פְּעָמִים, וּמֵה שְׂרָאִיתִי לְהִרְאב"ע שֶׁכָּתַב שְׂאִין מִנְהָג הַיִּשְׁמַעְיָאֵלִי לְהוֹסִיף אֶפְלוֹ בְּגִירָה חֲדָל בְּמִשְׁקָל, אֵין זֶה אֶמֶת, שֶׁעַל כָּל פְּנִים צָרִיךְ הַכֹּהֵן הַהַכְרֵעַה וְאַף בְּמִשְׁקָלִי הַזֶּהבִּי הֵגֵם שְׁמִתְחַבְּמִין לְשֶׁקֶל בְּעִיּוֹן כֹּף כְּנֶגֶד חֲבֵרְתָּהּ בְּלֹא הַכְרֵעַה אֵף עַל פִּי כֹן כְּשִׁינְטֵרֵף ב' מִשְׁקָלִים יִכַּר הַהַכְרֵעַ בְּיוֹתֵר, וְטַעַם שֶׁהַשֵּׁם לֹא בָחַר לְתַרְץ כְּדִבְרֵנוּ, כִּי יֵשׁ לֹאמַר לְעוֹלָם ר"ן לְבַד הוּא אוֹמַר וְאוֹמְרוֹ מִחֲצִיתוֹ שְׂאִיָּה קב"ה לְבַד וְקב"ה לְבַד: תוֹרָה כד

הַקְטֹרֶת נֶאֱמַר (פסוק ל"ד) קַח לָךְ שֵׁם לֹא נֶאֱמַר וְאֶתָּה: וְקִנְיָן בְּשָׁם מִחֲצִיתוֹ. ר"ל אֶמְרוּ (כריתות ה') מִחֲצִית הַבָּאָתוֹ נִמְצָאת אוֹמַר שְׂצָרִיךְ לְהַבְיֹאוֹ ת"ק, וְהִקְשׁוּ בְּגִמְרָא דְלָמָּא קִנְיָן בְּשָׁם ר"ן כְּקִנְיָה בְּשָׁם, וּמִתְרַץ אִם כֵּן לְכַתֵּב קָרָא קִנְיָן בְּשָׁם וְקִנְיָה בְּשָׁם מִחֲצִיהָ וּמִחֲצִיהָ ר"ן ע"כ, וְאֶפְשָׁר לָנוּ לְתַרֵּץ עוֹד שְׂאִם כֵּן לֹא הִיָּה צָרִיךְ לֹאמַר מִחֲצִיתוֹ כִּי אֵין יוֹדֵעַ שְׂר"ן הֵם מִחֲצִית הַת"ק אֲכָל אֵין אִמְרִינוֹ מִחֲצִיתוֹ שֶׁל קִנְיָן בָּא לֹאמַר

עוֹד יִתְבָּאָר ע"פ מֵה דִּתְנִיָּא בְּכִרְיָתוֹת (כריתות ה') שֶׁמֶן שֶׁעָשָׂה מִשְׁחָ בּוֹ שְׁלֹקוֹ וְכו', בּוֹ נִמְשְׁחוּ כֹהֲנִים ז' יָמִים וְכו' וְכָלֹ קִים לְעֵתִיד ע"כ, הֵא לְמִדַּת שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּזְלָתוֹ, וְכֵן כָּתַב רַמְבָּם בְּפ"א מִהִלְכוֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ שֶׁמַּעוֹלָם לֹא נַעֲשֶׂה שֶׁמֶן אַחֵר וּזְלָת מֵה שֶׁעָשָׂה מִשְׁחָ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאִתָּה קַח לָךְ אֶתָּה תַעֲשֶׂה וְלֹא וּזְלָתְךָ, וְרָמַז בְּאוֹמְרוֹ קַח לָךְ עַל פִּי דְבִרְיָהֶם שְׂאִמְרוּ (יְלֻקֹּט תשס"ד) שֶׁעֲתִיד מִשְׁחָ לַעֲמֹד לְשִׁרְתָּ לְעֵתִיד לְבֹא, וְהֵגֵם שֶׁבְּפִרְשַׁת

(כט) וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם
כַּט וְתִקְדַּשׁ יְהוָה וְיִהְיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשֵׁי אֵל
דִּיקְרָב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:
יִקְדָּשׁ:

שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי? תלמוד-לומר:
"כבשים", מה כבשים ראויים, אף כל ראוי. כל
משיחת משכן וכהנים ומלכים מתרגם לשון 'רבו',
לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדלה, "כי כן יסד
המלך" שזה חנוף גדלתו, ושאר משיחות כגון:
רקיקין משיחתן, (עמ"ס ח) "וראשית שמנים" משיחתו,
לשון ארמית בהן כלשון עברית.

כ"י וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם • משיחה זו מקדשתם להיות
קדש קדשים, ומה היא קדשתם? "כל הנוגע וגו'". כל
הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו, קדוש קדשת
הגוף להפסל ביוצא, ולינה וטבול-יום ואינו נפדה
לצאת לחלין, אבל דבר שאינו ראוי להם - אין
מקדשין. ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח,
מתוך שגאמר (לעיל כט): "כל הנוגע במזבח יקדש",

ל וְיָת אֶהְרֹן וְיָת בְּנוֹהֵי תִרְבִּי וְתִקְדַּשׁ יְהוָה
לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:

(ל) וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכֹהֵן
לִי:

לא נעם בני ישראל תמלל למימר משה
רבות קודשא יהי דין קדמי לדריכון:

(לא) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:

כ"י וְלְדֹרֹתֵיכֶם • (הוריות יא) מפאן למדו רבותינו לומר שכלו קים לעתיד לבא. זה • בגימטריא תריסר לו'גין הוו.

לב על בסרא דאנשא לא יתנסף ובדמותה
לא תעבדון כְּתוּבָה קֹדֶשׁא הוּא קֹדֶשׁא יְהִי
לְכוּ:

(לב) עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבִמְתַכְּנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ
כְּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:

אבל אם פחת או רבה סממנין לפי מדת הין שמן
- מתר, ואף העשוי במתכנתו של זה, אין הסף
ממנו חייב, אלא הרוקח. ובמתכנתו • לשון
חשבון, כמו (לעיל ח): "מתכנת הלכנים", וכן
"במתכנתה" של קטרת.

כ"י לֹא יִיסָךְ • בשני ידיין, לשון לא יפעל, כמו
(דברים ח): 'למען ייטב לך'. עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא
יִיסָךְ • מן השמן הזה עצמו. ובמתכנתו לא תעשו
כְּמֹהוּ • (כריתות ח) בסכום סממניו, לא תעשו אחר
כְּמֹהוּ במשקל סממנין הללו, לפי מדת הין שמן,

לג גבר די יבסם דכְּתוּבָה וְדִי יתן מנה על
חלוני וישתצז מעמה:

(לג) אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַח
וְנִכְרַת מַעֲמִיו: ׀

כ"י וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ • מאותו של משה. על זר • שאינו צריך כְּהֵנָה ומלכות.

לד ואמר יי למשה סב לך בוסמין נטופא
וטיפרא ויחלבנתא בוסמין ויחלבנתא דכיתא
מתקל במתקל יהי:

(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטֹף
וּשְׁחַלֵּת וַחֲלַבְנָה סָמִים וּלְבִנָּה זָכָה בָּר בָּר יִהְיֶה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

לכד לא תספיק שזולתה הייתי אומר עד
שימשחנו כלו, ור"ל (שם) דרשו מפסוק
זה שצריך לעשותה במקום קדש,
ולדבריהם היה לו לומר כן במצותו ולא
באזהרת לא תעשו כְּמֹהוּ, ודבריהם ו"ל
אינם אלא אסמכתא להלכות שבידים
ודבריהם הם פשט הכתוב: תורה לג

שקדשתו יתרה שהספך ממנו חייב ברת
וכמו שאמר בסמוך ואשר יתן ממנו
ואמרו בכריתות ממנו פרוש משמן
שעשה משה ולא משמן המשחה וזולתו,
ואמרו קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם זה שמן דורות
שאינו שנה לקדשתו של שמן משה ואין
חייב אלא הרוקח כְּמֹהוּ, ותבת ממנו

(לב) קֹדֶשׁ הוּא. פרוש תכונתו, ואפלו
יעשהו מחלין, והעושה במתכנתו
כמעלה עולה וחשאת לעצמו, ואם
עשאו להתלמד בו או על מנת לתנו
לצבור מתר כן אמרו בכריתות (ה) עוד
נראה ואמרו קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה עַל זֶה
הדרך קֹדֶשׁ הוּא זה שמן שעשה משה

כ"י • נָטַף • הוא צָרִי, וְעַל שְׁאִינוֹ אֵלָא שְׂרָף הַנוּטָף מַעְצֵי הַקֶּטֶף, קָרוּי נָטַף, וְכַלע"ז גּוּמ"י, וְהַצָּרִי קוֹרִין לוֹ טְרִיאק"ה. וְשִׁחֲלַת • שְׂרַשׁ בְּשֵׁם חֶלֶק וּמַצְהִיר בַּצֶּפֶרֶן, וּבִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה קָרוּי 'צֶפֶרֶן', וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: 'וְטוּפְרָא'. וְחִלְבָּנָה • בְּשֵׁם שְׂרִיחַו רַע וְקוֹרִין לוֹ גִּלְבִּנָּא, וּמִנְאָה הַכְּתוּב בֵּין סִמְמָנֵי הַקֶּטֶרֶת, לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁלֹּא יִקַּל בְּעֵינֵינוּ לְצַרֵּף עִמָּנוּ בְּאַגְדַּת תַּעֲנִיּוּתֵינוּ וְתַפְלוּתֵינוּ אֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיְהִיוּ נִמְנִין עִמָּנוּ. סִמִּים • אַחֲרִים. וְלִבְנָה זָכָה • (כִּרְיֹת ו) מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינוּ: אֶחָד עֶשֶׂר סִמְמָנֵי נֶאֱמָרוּ לוֹ לַמִּשְׁה בְּסִינֵי: מַעוּט "סִמִּים", שְׁנַיִם. נָטַף וְשִׁחֲלַת וְחִלְבָּנָה - שְׁלֹשָׁה, הָרִי חֲמִשָּׁה. "סִמִּים",

לְרַבּוּת עוֹד כְּמוֹ אֵלּוּ, הָרִי עֶשֶׂר. וְלִבְנָה, הָרִי אֶחָד עֶשֶׂר, וְאֵלּוּ הֵן: הַצָּרִי וְהַצֶּפֶרֶן, הַחִלְבָּנָה וְהַלְבוּנָה, מוֹר וְקִצְיָעָה, שְׁבֹלֶת-נֶגֶד וְכַרְכֶּם, הָרִי שְׁמוֹנָה, שֶׁהַשְּׁבֹלֶת וְנֶגֶד אֶחָד, שֶׁהַנֶּגֶד דּוּמָה לְשִׁבְלַת. הַקּוֹשֵׁט וְהַקְלוּפָה, וְהַקְנָמוֹן, הָרִי אֶחָד עֶשֶׂר. בּוֹרִית כְּרִשְׁיָנָה אֵינוֹ נִקְטָר, אֵלָּא בּוֹ שְׁפִין אֶת הַצֶּפֶרֶן לְלִבְנָה, שֶׁתִּהְיֶה נֹאֶה. בַּד בְּבַד יִהְיֶה • אֵלּוּ הָאֲרָבָעָה הַנּוֹפְרִים כָּאֵן יִהְיוּ שְׁוִין מִשְׁקָל בְּמִשְׁקָל, כְּמִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה כֶּף מִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה, וְכֵן שְׁנֵינִי: הַצָּרִי וְהַצֶּפֶרֶן, הַחִלְבָּנָה וְהַלְבוּנָה, מִשְׁקָל שְׁבָעִים שְׁבָעִים מָנָה. וְלִשׁוֹן 'בַּד' נִרְאֶה בְּעֵינֵי שֶׁהוּא לְשׁוֹן יָחִיד, אֶחָד בְּאֶחָד יִהְיֶה, זֶה כְּמוֹ זֶה.

(לח) וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קִמְצָת רֶקֶח מַעֲשֶׂה רֶקֶח מִמֶּלֶךְ טָהוֹר קֹדֶשׁ:

לח וְתַעֲבֹד יְתֵה קִטְרֶת בּוֹסְמִין בָּסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ מַעֲרַב דְּבִי קוֹדֶשׁ אֶ:

הַסְפִּינָה, כְּאֵדָם הַמִּהְפֵּף בְּכַף בִּיצִים טְרוּפוֹת לְעָרְכָן עִם הַמִּים, וְכָל דָּבָר שֶׁהָאֵדָם רוֹצֶה לְעָרֵב יָפֶה יָפֶה מִהֶפְכוֹ בְּאֶצְבָּע, אוֹ בְּבִזָּה. מִמֶּלֶךְ טָהוֹר קֹדֶשׁ • מִמֶּלֶךְ יִהְיֶה, וְטָהוֹר יִהְיֶה, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה.

כ"י • מִמֶּלֶךְ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'מַעֲרַב', שֶׁיַּעֲרֹב שְׁחִיקָתָן יָפֶה יָפֶה, זֶה עִם זֶה. וְאוֹמֵר אֲנִי, שְׂדוּמָה לוֹ (יִצְחָק א): "וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים", (יִחְזָקֵאל כז) "מִלְּחִיף וְחִבְלִיף", עַל שֵׁם שֶׁמֶהִפְכִּין אֶת הַמִּים בְּמִשׁוּטוֹת כְּשֶׁמִּנְהִיגִים אֶת

(לו) וְשִׁחֲקֵת מִצֶּנֶה הָרֶקֶח וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:

לו וְתַשְׁחֹק מִצֶּנֶה וְתִדִּיק וְתִתֵּן מִצֶּנֶה קִדְּם סִדְּיָתָא בְּמִשְׁפָּן זִמְנָא דִּי אֲזִמֵּן מִימָרִי לָךְ תִּתֵּן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין תְּהִי לָכֹן:

כ"י • וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה וְגו' • הִיא קִטְרֶת שֶׁכָּל יוֹם יוֹם, שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא בְּאַהֲל מוֹעֵד.

אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה • כָּל מוֹעֲדֵי דְבוּר שְׁאֵקְבַע לָךְ, אֲנִי קוֹבְעִם לְאוֹתוֹ מְקוֹם.

(לז) וְהִקְמַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לִיהוָה:

לז וְהִקְטַרְתָּ בּוֹסְמִין דִּי תַעֲבֹד בְּדַמּוּתָהּ לֹא תַעֲבִידוּן לָכֹן קוֹדֶשׁא תְּהִי לָךְ קִדְּם יי:

כ"י • בְּמִתְכַנְתָּהּ • בְּמִנְיָן סִמְמָנֵיהָ. קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לֹא • שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂנָה אֵלָּא לַשְּׁמִי.

תַּעֲשֶׂה פְרוּשׁ כָּל מַה שִׁשְׁנֵנוּ בְּהִכְשָׁר מַעֲשֶׂה בֵּית ד' בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ הִיא לְמַדְתָּ הַמִּפְטֵם חֲצִי מִנָּה חֵיב כְּרַת: לֹא תַעֲשֶׂוּ. פְרוּשׁ אֶפְלוֹ שֶׁלֹּא לְהַרְיִחַ אֲסוּר בְּלֹא אָבֵל בְּכֶרֶת דִּוְקָא לְהַרְיִחַ, וְלִזְוָה לֹא רָשָׁם תִּנְאִי לְהַרְיִחַ בְּפִסּוּק זֶה אֵלָּא בְּפִסּוּק שֶׁהוֹכִיר בּוֹ עֲנֵשׁ כְּרַת: תוֹרָה לֹא

גֵּוֹן אֶחָד וְאֵינוֹ קָרוּי מִצִּיאוֹת זֶה טָהוֹר, לִזְוָה אֲמָרוּ מִמֶּלֶךְ טָהוֹר פְרוּשׁ וְהַשִּׁירָאָה גֵּוֹן אֶחָד מִמֶּשׁ בְּאֶמְצָעוֹת הַתַּעֲרֹכֶת מַעֲשֶׂה אָמֵן וּבְאֶמְצָעוֹת הַיּוֹתָה דִּקְהָ בְיוֹתָר: תוֹרָה לוֹ (לו) וְהִקְמַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה. יִתְבָּאֵר עַל פִּי דְבַרְיָהֶם ז"ל (שם ו) שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים כָּל יוֹם מִתְנַקֵּן בְּמִתְכַנְתָּהּ וְהִיא מְכַנִּס, וְהוּא אוֹמֵרוֹ וְהִקְטַרְתָּ אֲשֶׁר

(לח) מִמֶּלֶךְ טָהוֹר. נִרְאֶה כִּי פְרוּשׁ טָהוֹר הוּא שֶׁלֹּא יִרְאֶה בּוֹ עֲרֹבֹב גִּוְנִים כִּי לְצַד שֵׁישׁ בּוֹ אֶחָד עֶשֶׂה סִמְמָנִים יִתְרַבּוּ הַגִּוְנִים וְהֵגֶם שֶׁיַּעֲרֹבֶם יִחַד לְצַד רַבּוּי הַסִּמְמָנִים וְרַבּוּי הַכְּמוּת שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְס"ח מְנִים תִּשְׁאָר אֵיזָה פְנָה בּוֹ שֶׁאֵין הַגֵּוֹן שְׁנֵה בָּהּ וְהֵגֶם שִׁיחִיָּה שְׁנֵה אֵף עַל פִּי כֵן בְּשִׁידְקָדֶק כְּחוֹשׁ דְּקוֹת הִרְאֹת יִשְׁכִּיל כִּי אֵינָנו

שיעור יומי ליום ראשון ט"ז אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת כי תשא

(לח) אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי: ׀ ׀ ׀

לח גבר דיעבד דכותה לארחא בה וישתצי מעמה:

כ"י ׀ להריח בה • אבל עושה אתה במתכנתה משלך, כדי למסרה לצבור.

לא (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר: א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) רֵאָה קִרְאָתִי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־חוּר לַמִּטָּה יְהוּדָה:

ב חזי דרביתי בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה:

כ"י ׀ קראתי בשם • לעשות מלאכתי, את בצלאל.

(ג) וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבִתְבוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָהּ:

ג וואשלמית עמה רוח מן קדם יי בחכמתא ובסוכלתנו ובמדע ובכל עבידא:

כ"י ׀ בְּחֻכְמָהּ • מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד. וּבִתְבוּנָהּ • מכין דבר מלבדו, מתוך דברים שלמד. וּבְדַעַת • רוח הקדש.

(ד) לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בִּזְהִיב וּבַכֶּסֶף וּבַנָּחֲשֶׁת: ׀ ׀ ׀

ד לאלפא אומנן למעבד בדהבא ובכסףא ובנחשא:

כ"י ׀ לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבֹּת • אריגת מעשה חושב.

(ה) וּבַחֲרֻשֵׁת אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרֻשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָהּ:

ה ובחמנות אבן טבא לאשלמא ובחמנות אעא למעבד בכל עבידא:

כ"י ׀ וּבַחֲרֻשֵׁת • לשון אמנות, כמו (ישעיה מ): "חֲרֹשׁ חֶכֶם", ואונקלוס פרש ושנה בפרושן, שאמן אבנים קרוי 'אמן', וחֲרֹשׁ עץ קרוי 'נגר'. לְמִלֵּאת • להושיבה במשפצת שלה במלואה לעשות המשפצת למדת מושב האבן ועביה.

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמִטָּה־דָן וּבִלְבַב כָּל־חֻכְמֵי־לֵב נֹתְתִי חֻכְמָהּ וְעֵשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:

ו ואנא הא יהבית עמה ית אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן ובלפא כל חכימי לפא יהבית חכמתא ויעבדון ית כל די פקדתך:

כ"י ׀ וּבִלְבַב כָּל־חֻכְמֵי־לֵב וְגו' • ועוד שאר חכמי לב שבהם וכל אשר נתתי בו חכמה, "ועשו את כל אשר צויתך".

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ב) רֵאָה קִרְאָתִי בְשֵׁם. אולי שיכונ לומר שיראו רמו הענין בשמו ושם אבותיו, בצלאל שעשה צל לאל, בן אורי שעשה מקום לאשר אור לו, בן חור שעשה ישראל בני חורין מעון העגל באומרם ז"ל (שמו"ר פ"א) בפסוק משכן העדות עדות לכל שנמחל להם עון העגל הרי שנרשם בו הדבר בשמו ושם אבותיו. וכו' וּבִזְהִיב וּבַכֶּסֶף וּבַנָּחֲשֶׁת וְגו' לומר מלבד זו עוד אני מוסיף בו מלאי מהחכמה, ואומר בְּחֻכְמָהּ ולא אמר חכמה, ואולי

שיכון על פי דבריהם ז"ל (ברכות נ"ה.) בפסוק (דניאל ב') יִהְיֶה חֶכְמָתָא לְחַכְמִין שאין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה וכו', והוא אומר וַאֲמַלֵּא וְגו' בחכמה שיש בו אוסיף למלאותו יותר וכן בתבונה וְגו': תורה ג

(ז) אַתָּה אֹהֵל מוֹעֵד וְאַתָּה־הָאָרֶץ לַעֲדָת וְאַתָּה־הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר עָלָיו וְאַתָּה כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:

זש"כ וְאַתָּה הָאָרֶץ לַעֲדָת • לַעֲרֹךְ לוחות הַעֲדוּת.

(ח) וְאַתָּה־הַשְּׁלַחַן וְאַתָּה־כְּלָיו וְאַתָּה־הַמִּנְחָה הַהִתְהַרָה
וְאַתָּה־כָּל־כְּלֵיָהּ וְאַתָּה מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת:

זש"כ הַהִתְהַרָה • עַל שֵׁם זָהָב טָהוֹר (מנחות כט).

(ט) וְאַתָּה־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאַתָּה־כְּלָיו וְאַתָּה־הַכִּיּוֹר
וְאַתָּה־כַּנּוֹ:

(י) וְאַתָּה בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאַתָּה־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאַתָּה־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

זש"כ וְאַתָּה בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • אוֹמֵר אֲנִי לִפִּי פְּשׁוּטִי שֶׁל
מִקְרָא, שְׂאִי־אֶפְשָׁר לִזְמַר שֶׁבְּבִגְדֵי כְּהֵנָה מְדַבֵּר, לִפִּי
שֶׁנֶּאֱמַר אֲעֹלֶם: "וְאַתָּה־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאַתָּה־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן", אֲלֹא אֵלֹה בְּגָדֵי הַשָּׂרָד, הֵם
בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמֹרִים
בִּפְרֹשֶׁת מִסְעוֹת (במדבר ד): "וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי תְּכֵלֶת",
"וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי אֲרָגְמָן", "וְנָתַנּוּ עֲלֵיהֶם בִּגְדֵי
תוֹלַעַת שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (לִקְחוּ לט): "וּמִן
הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד

(יא) וְאַתָּה שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאַתָּה־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לַקֹּדֶשׁ
כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ: פ

זש"כ וְאַתָּה־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לַקֹּדֶשׁ • לַעֲרֹךְ הַקְטֹרֶת הַהִיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יא) לַקֹּדֶשׁ. פְּרוּשׁ לִפִּי שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים
הַרְשׁוּמִים בִּפְרָשָׁה לֹא נֶאֱסַר
מַעֲשִׂיהֶם לְהַדְיוּט וּזְלַת ב' דְּבָרִים אֵלֶּי
שֶׁהֵם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְקְטֹרֶת הַסַּמִּים לָזֶה
דִּקְדָּק לִזְמַר בָּהֶם לַקֹּדֶשׁ לִזְמַר אוֹתָם
שֶׁתְּכִינֹת מַעֲשִׂיהֶם מִיָּחֲדִים לַקֹּדֶשׁ
וְהַקֹּדֶשׁ חָלָה עַל מַתְּכַנֵּת הַדָּבָר לְצַד
תְּכִינֹתָ לְבַד, מִה שְׂאִין כֵּן בְּכָל הַמַּעֲשִׂים

שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁכָּל שְׂאִי קָרָא עָלָיו קֹדֶשׁ
אֵינוֹ קֹדֶשׁ: תּוֹרָה יב
(יב) וַיֹּאמֶר ה' וְגו'. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה
שָׁנָה לִזְמַר כָּאֵן וַיֹּאמֶר, וְרִאִיתִי
בְּמִכְלִיתָא שֶׁאֲמָרוּ וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה
לֵאמֹר לֹא עַל יְדֵי מִלָּאךְ וְלֹא עַל יְדֵי
שְׁלִיחַ, וְצָרִיךְ לְדַעַת מִה נִּשְׁתַּנָּה פֶּסוּק
זֶה לְדָרֵשׁ בּוֹ כֵּן וְיוֹתֵר הִזָּה נִכּוֹן לִזְמַר

הַדְּבָרִים בְּיָדִידֵבֶר הָאֲמֹר רֹאשׁוֹן
בְּתוֹרָה, וְאוֹלֵי שֶׁהִגִּישׁוּ מִקְשִׁיתָנוּ
וְאֲמָרוּ כִּי וַיֹּאמֶר לְשׁוֹן מַעֲלָה עַל דֶּרֶךְ
אוֹמְרוֹ (שְׁעִיָּה ג) אֲמָרוּ צָדִיק כִּי טוֹב וְכֵּה
הֵיא הַמַּעֲלָה שֶׁאֲמָר ה' אֵלָיו בְּלֹא
אֶמְצָעִי, וּבְסוּמוֹ יִתְבָּאֵר הַטַּעַם בְּאִפְּן
אֲחֵר: תּוֹרָה יג

(יג) וְאַתָּה דָּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

יג וְאַתָּה מַלְל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּרַם יְת יוֹמֵי שְׁבִיעָא דִּי לִי תִּסְרוֹן אַרִי אַת הִיא בֵּין מִימְרֵי וּבִינִיכֹן לְדִרִיכֹן לְמַדַּע אַרִי אֲנֵא יי מְקַדְּשִׁיכֹן:

כל "אכ"ן ו"ך"ן מעוטין, למעט שבת מלאכת המשכן. כי אות הוא ביני וביניכם. אות גדולה היא בינינו, שפחתרי בכסם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה. לדעת. האמות בה, "כי אני ה' מקדשכם".

טז וְאַתָּה דָּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאַתָּה, אף־על־פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה. אך את שבתתי תשמרו • אף־על־פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

המשכן בשבת שהצרך למעט, ואין כוננתו בפרוש זה להקשות ולהשיג על הפרושים ובפרט דברי רש"י המקדשים ואלו ואלו דברי אלהים חיים, ולדרכנו נשכיל לדעת פונת ה' באומרו ואתה דבר וגו' שהכונה היא לצד שרמו ה' מעוט אחד בשמירת שבת ומעוט זה לא נודע מעשהו מה יגיד ואל משה אמר בעל פה תבונתו ולא בכתב מפרש כי תורתנו שתתעלה דבריה מוקנים ואותיותיה ספורות וכל אות ואת מגדת הלכות ונפלאות כאשר יסד בה האדון בחכמה רבה בשבעים פנים וארבעה אפנים ול"א נתיבות וכל נתיב בכמה שבילין, וצא ולמד מאמרם ז"ל (במד"ר פ"ט) בפסוק שלשת אלפים וגו' והכל במקרא מועט, אלא שיש לה' לדעת שיש דרשות ודקדוקים בתורה שהם חובת כל אדם נברא להבירם והם דברים שיש בהם הלכות ויש שאין בהם חובת כל אדם, ואל יתקד לבד לדבר לפני האלהים למה יעשה בה לעבדיו להעלים מהם תעלמות חכמה ולא הודיע כל דבר בכתב מפרש, הנה תשובתך לנכח עיניך כי הם דברים שלא יכילם ספר, וצא ולמד ממאמר קדמונינו (אבר"ב פ"ה) שהיו אומרים אם יהיו הרקיעים גולים כו' אינו מספיק לכתב מה שלמד מרבו ולא חסר ממנו טפה מהם וכן תלמידו אמר עליו, והכל רמוז ישר במקרא גדול אדוננו ורב תבונות אשר כתב מקרא מועט ובו השמיע מה שאין כח בנבראים לכתב מיום ברא אלהים אדם על הארץ עד סוף כל הדורות והכל נמסר למשה בסיני, ולזה לצד שאמר בכתב

שמחללין ב' שבתות ע"כ, והוא אומרם אף את שבתתי: עוד ירמו באומרו את שבתתי לתת טעם למעוט למה אני אומר לה' שתחלל שבת על החולה אין זה קרוי חלול אדרבה זה קרוי שמירת שבת חלל עליו שבת אחד כדי שישמר שבתות הרבה, (שם) ושיעור הכתוב כפי זה הוא על זה הדרך שמרו שבתות הרבה על ידי שתעשה מעוט שמירה בהם ומציאות הדבר הוא לחלל שבת על החולה שבזה אתה מחלל שבת אחד לשמר שבתות הרבה, ואין אומרים בזה אין אומרים לאדם חטא בשביל שיוכה חכרה, כי דוקא בעובר עברה ומחלל שבת בידו כאותה שאמרם (שבת ד') הדביק פת בתנור שחלל שבת וחייב מיתה על זה אין אומרים לו חטא כו' אבל חולה אמרה תורה חלל אפלו ידו מלך ישראל אם ידמן הדבר לידו יחלל והנמנע מהדבר אין זה אלא מולול במצות האל ח"ו, וגמר אמר כי אות הוא ביני וביניכם פרוש ואם בן אם אין שומר אין שבת, ואומרו לדעת כאן נתחכם ה' להודיע שקדשת נפש ישראל גדולה מקדשת שבת שזה נדחה מפני זה ודבר פשוט הוא שהקטן הוא הנדחה מפני הגדול, והוא אומרם לדעת פרוש בזה אתה יודע כי אני ה' מקדשכם יתגדל ויתקדש שמו יתברך:

ורש"י ז"ל פרש אף למעט מלאכת המשכן שלא תהיה בשבת, ודבריו אמת אלא שמשמעות המעוט הוא בשבת ולא חוץ ממנו, גם מנין יעלה על הדעת שיעשו מלאכת

(יג) וְאַתָּה דָּבַר וגו', צריך לדעת אומרם ואתה מה שאינו רגיל לומר בשאר מצות, גם תוספת וא"ו, עוד למה כפל לומר דבר אל בני ישראל לאמה, והגם שפרשתי בתחלת פרשת תרומה כי צריך לומר דבר ולא תספיק לאמר לבד, כאן הוסיף לומר תבת לאמר פעם ב' מלבד לאמר ראשונה, עוד צריך לדעת אומרם אף, ואומרו שבתתי לשון רבים, ורבותינו ז"ל דרשו בפרק כלל גדול (ט"ט) שבה לתן שמירה אחת לשבתות הרבה יע"ש, ובמקום אחר (מכילתא) דרשו שבתתי להביא דברים שהם משום שבות, ונראה לפרש הכתוב וקדם נעמד על פונת תבת אף את שבתתי ונעלה דרך שם להשכיל אומרם ואתה ותוספת לאמר, ויתבאר על פי מה שאמרם רבותינו ז"ל (שבת כ"ט) שמחללים את השבת לצרכי חולה שיש בו סכנה ולכל פקוח נפש וכדומה, והוא מה שרמו באומרו אף את שבתתי פרוש יש מציאות שאין לה' לשמר שבת, ודקדק באומרו את שבתתי לכלל כל הנקרא שבת בין שבת בראשית בין יום הכפורים בין שאר מועדות למלאכות האסורות בהם, גם לרבות אפלו שבת אחר שבת אם עדין הוא מסכן לא יאמר אדם כבר חללתי עליו שבת אחת אלא הרי הוא בהתיר עד שיצא מהסכנה. עוד נתפסן לרמוז ענין אחד שהעלו רבותינו ז"ל (ומא פ"ד) (האחרונים) והוא שאם אמדוהו לחולה שיש בו סכנה שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת שבת ח' ימים אין אומרים שלא לחלל אלא שבת אחד אלא יעשה מיד אף על פי

(יד) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מַחֲלִילָה מוֹת יוֹמָת כִּי כִלְיֵהָ בָּהּ מְלֹאכָה וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

נ"י – מות יומת • אם יש עדים והתראה. ונכרתה • בלא התראה. מחלליה • הנוהג בה חול בקדשתה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ג' וְאֵינוּ צָרִיךְ אֲלָא לֵב' נִמְצָאת שַׁבָּת מַחֲלִילָה בְּעֶרְךָ הַג' וְזוֹ הוּא חֲלוּל קִדְשָׁתָהּ כִּי גַם בְּעֶרְךָ חוּלָה זֶה שֵׁשׁ בּו סִפְנָה עוֹמֶדֶת שַׁבָּת בְּקִדְשָׁתָהּ:

מחלליה מות יומת. אָמַר מַחֲלִילָה לְשׁוֹן רַבִּים וְגַמְרָא אָמַר בְּלִשׁוֹן יְחִיד. וְיִתְבָּאֵר עַל פִּי מַה שֶּׁפָּרְשֵׁנוּ כִּי יֵשׁ מַחֲלִיל בְּאִפְּן הַנּוֹכַח שֶׁהִתְרַחַק לְכָרוֹת עֶקֶת שֶׁל ב' תַּאֲנִינִים חֲחוּלָה וְכָרַת בַּעַל ג', וְיֵשׁ שְׁכָרַת לֹא צָרַךְ וּשְׁנֵיהֶם נִקְרָאִים מַחֲלִילִים אֲבָל אֵינוּ חִיֵּב מִיָּתָה אֲלָא אֶחָד מֵהֶם אֲבָל הַכּוֹרֶת לְרִפּוּאֵת מִסְּכָן שְׁכָרַת בִּמְקוֹם שֶׁל שְׁנַיִם שֶׁל שְׁלֹשׁ וְהוֹאִיל וְעָקַר הַמְּלֹאכָה בְּרִשׁוֹת נַעֲשִׂית אֵינוּ בֵּן מוֹת, וְלִפִּי פֶשֶׁט הַכְּתוּב יִרְצָה מַחֲלִילָה בֵּין עוֹשֶׂה בַּפְּנֵי עֲדִים וְאַחֵר הַתִּרְאָה בֵּין עוֹשֶׂה בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ א' מֵהֶם שֶׁהוּא הַעוֹשֶׂה בַּפְּנֵי עֲדִים וְהוֹתֵרָה הוּא שִׁמּוֹת אֲבָל הַב' לֹא יוֹמָת אֲלָא וּנְכַרְתָּהּ וְגו' בְּמִשְׁפָּט אֵל עֲלִיוֹן:

עוד יִרְצָה עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (שַׁבָּת קי"ה) יֵשׁב הָאָחִיד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מְלֹאֲהוּ וְיֵשׁב הַב' וּמְלֹאֲהוּ הַשְּׁנֵי חִיָּב, וְהוּא אֹמְרוֹ מַחֲלִילָה פְּרוּשׁ לְצַד שְׁלֹא הִיָּתָה מְלֹאכָה זֶה נַעֲשִׂית אֲלָא בְּאִמְצָעוֹת שְׁנַיִם אֵלוֹ שֶׁהֵרִי זֹלַת הָרֹאשׁוֹן לֹא הִיָּה נִצּוֹד וְנִמְצָאוּ ב' חֲלוּלָה, וְהוּא אֹמְרוֹ מַחֲלִילָה מוֹת יוֹמָת א' מֵהֶם לְבַד הוּא שְׁחִיב. עוֹד יִתְבָּאֵר עַל פִּי מַה שֶּׁאֹמְרוֹ ז"ל (פִּינָה ל"ה) וְזֶה לְשׁוֹנָם אֶחָד מֵהֶם מְבִיא אֶת הָאֹדֶר וְאֶחָד מְבִיא אֶת הַפִּימִים מְסִיק בְּגָמְרָא שְׁאֵם מְבִיא הָאֹדֶר הִיָּה לְכִסּוּף הוּא חִיָּב וְכָלֵן פְּטוּרִים, וְהוּא אֹמְרוֹ מַחֲלִילָה אֶחָד מֵהֶם הוּא שְׁחִיב מִיָּתָה וְכָלֵן פְּטוּרִים: **מות יומת.** בָּרַךְ פְּרָשִׁי בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים (כ"א י"ג) טַעַם הַכֶּפֶל, כִּי זֶה הָאִישׁ בֵּן מוֹת הוּא לְשִׁמּוֹת וּמִרְשָׁה ה' הַתַּחֲתוֹנִים לְהַמִּית בֵּן מוֹת

תֹּאמַר וְהֵלֵא גַם שַׁבָּת עֲבִידָא לְאֶגְלוֹנִי וְיִדְעוּ מַעֲצָמָן שֵׁשׁ לָהֶם בּוֹ מִנוּחָה וְעִנְיָ גַם הַתְּכּוֹנְנוֹת לְגוֹף לְכָל יַחֲלָה מִיַּגִּיעוֹת הַטְּרִדָה וְכִמְהָ פְּרִטֵי הַטּוֹבוֹת, לְזֶה אָמַר **כִּי אוֹת הוּא** פְּרוּשׁ כָּל הַמְּנוּחָה וְהַעֲנָג הַנִּרְגָּשׁ לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אֵינוּ אֲלָא אוֹת הוּא בִּינִי וְגו' פְּרוּשׁ סִימָן לְטוֹבָה הַגְּנוּזָה וְהִיא בְּחִינַת עוֹלָם שְׁכָלוֹ שַׁבָּת וְהוּא מְשַׁלֵּל הַהִשְׁגָּה וְזוֹלַת עַל יְדֵי מַצּוֹת שַׁבָּת וְהִיא נִשְׁמָה יִתְרָה הַבָּאָה מִמֶּנּוּ וְהֵבֵן כִּי הוּא סוֹד עֲתִיק, וְאֵם בֵּן לֹא עֲבִידָא לְאֶגְלוֹנִי לְזֶה דְּבַר וְגו' **לְדַעַת** וְגו' כִּי צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ מַעֲלַת הַמַּתְנָה לְאֶחָדֵינוּ עֲלֵיהָ טוֹבָה וְלִבְרָךְ לְנוֹתֵן בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר מְקִדְשֵׁם בְּקִדְשַׁת הַשַּׁבָּת לְהַשִּׁיג הָאִשֶּׁר הַמְּפָלֵג וְהַמְּפָלֵא: תוֹרָה יד

(יד) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה חֹזֵר לְצִוּוֹת עַל שְׁמִירַת שַׁבָּת וְלִתַּת טַעַם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ, וְנִרְאָה כִּי לְפִי שְׁקָדָם לְהִתִּיר חֲלוּל שַׁבָּת לְחוּלָה כְּמוֹ שֶׁפָּרְשֵׁנוּ בְּפִסּוּק שְׁלֹפְנֵי זֶה וְחֹשׁ שִׁטְעָה הַטּוֹעָה כִּי לִגְבֵי חוּלָה זֶה נַעֲשֶׂה שַׁבָּת חוּל חוֹל וְיֵשׁ לְחַלּוֹ אֲפִלּוּ לְפָרִטִי הַרְפּוּאָה שְׁאִין בָּהֶם פְּקוּחַ נֶפֶשׁ תִּלְמוּד לֹאמַר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא פְּרוּשׁ בְּקִדְשָׁתָהּ עוֹמֶדֶת לְכָל שְׁאֵר הַפְּרִטִים שְׁאִין בָּהֶם פְּקוּחַ נֶפֶשׁ. עוֹד יִתְבָּאֵר עַל פִּי מַה שֶּׁאֹמְרוֹ ז"ל (מַנְחוֹת ס"ד) אֲמִדּוּהוּ לֵב' גְּרוּגְרוֹת וְכו' וְהִי ב' עֲקָצִים אֶחָד יֵשׁ בּוֹ ב' גְּרוּגְרוֹת וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ ג' לֹא יִכְרְתוּ אֲלָא עֲקָץ שֵׁשׁ בּוֹ ב' וְלֹא שֵׁשׁ בּוֹ ג' ע"כ, וְהִנֵּה בְּכִינַת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם אֶחָד הוּא בֵּין אֵם יִכְרַת בַּעַל ב' אוֹ בַּעַל ג' אֲבָל בְּעֶרְךָ מַעֲשֶׂה הַנַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת יִשְׁתַּנָּה הֵיכָּתוּב ב' לְכָרִיתָת ג', וְהוּא אֹמְרוֹ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת פְּרוּשׁ שְׁלֹא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה בָּהּ דְּבַר מְלֹאכָה שְׁאִין צָרַךְ בּוֹ לְאוֹתוֹ חוּלָה **כִּי קֹדֶשׁ הוּא** תִּלָּה הַדְּבַר בְּשַׁבָּת וְאֵם בֵּן בְּשִׁיכְרָתוֹ עֲקָץ שֵׁשׁ בּוֹ

מַעוֹט בְּשִׁמִּירַת שַׁבָּת וּבַעַל פֶּה נִצָּמַר לְמִשָּׁה בְּנֶגֶת הַמַּעוֹט וְהִיא תוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה לְזֶה צָוָה ה' לְמִשָּׁה לֹאמַר לְיִשְׂרָאֵל בְּנֶגֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הוֹדִיעוּ לְהַשְׁמִיעַם לְכָל עַם יִשְׂרָאֵל כִּי דְבַר זֶה הוּא חוּבָה לְהַשְׁמִיעַ לְכָל, וְהוּא אֹמְרוֹ וְאִתָּה פְּרוּשׁ מְלִכָּד הַמְּכַתֵּב תוֹסִיף אִתָּה לְדַבֵּר לָהֶם בַּעַל פֶּה בְּנֶגֶת הַמַּאֲמָר הַסְּתוּם שֶׁהוּא מַה שֶּׁמִּמְעִיט בְּשִׁמִּירַת הַשַּׁבָּתוֹת:

וְזֶה הוּא אֹמְרוֹ דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל **לֹאמַר** פְּרוּשׁ דְּבַר לָהֶם בְּנֶגֶת הַמַּאֲמָר מַה שֶּׁפָּרְשֵׁנוּ לָךְ בּוֹ כִּי הַמַּאֲמָר עֲצָמוֹ כְּבָר אָמַר לֹאמַר לֹא בָּא אֲלָא עַל אֲמִירַת הַפְּרוּשׁ הַנֶּאֱמָר לוֹ בַּעַל פֶּה כְּנֹכַח כִּי הוּא זֶה הַמְּדַבְּרִים שֶׁהֵם חוּבַת הָאָדָם לְשִׁמְעַ, וְעַל פִּי דְרָךְ זֶה יֵשׁ לָנוּ לְהַתְהַלֵּךְ בְּאוֹרְחוֹת חַיִּים בְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַכְּתוּב **לֹאמַר** וְחֹזֵר לֹאמַר **דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** אַחַת לְדְבָרִים שֶׁבְּכָתֵב וְאַחַת לְדְבָרִים שֶׁבַּעֲל פֶּה הַצִּירִיכִין לְהַלְכוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְהֵם שֶׁפָּרְשֵׁנוּ בְּאִפְּן אַחֵר אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים:

עוד נִרְאָה לְפָרֶשׁ אֹמְרוֹ וְאִתָּה וְגו' עַל דְּרָךְ מַה שֶּׁאֹמְרוֹ בְּמִסְכַּת שַׁבָּת י"ג בְּפִסּוּק לְדַעַת כִּי אֵנִי ה' וְגו' שֶׁאֹמַר הַקַּב"ה לְמִשָּׁה מַתְּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנֹזִי כו' מִכָּאן שֶׁהַנּוֹתֵן מַתְּנָה לְחִבְרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, וְהַטַּעַם כְּדִי לְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה וְחֲנוּת וְהִקְשׁוּ מִקְרוֹן פְּנֵי מִשָּׁה וְאֹמְרוֹ כִּי שֶׁל מִשָּׁה עֲבִידָא לְאֶגְלוֹנִי כו' ע"כ, וְהוּא אֹמְרוֹ וְאִתָּה **דְּבַר** פְּרוּשׁ לֹא תִקַּח שַׁעוֹר מַעֲצָמָךְ כְּשִׁיתְּגַלְּהָ לָךְ מַתְּנָת קְרִנּוֹת הוֹד וְלֹא הוֹדַעְתִּיךָ תֹּאמַר בֵּן הַדְּבָרִים בְּמַתְּנַת שַׁבָּת שְׁאֵנִי נוֹתֵן לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא תִגְלֶה לֹא בֵּן הוּא אֲלָא דְּבַר וְגו' וְלֹא תִקַּח הַמִּשְׁפָּט מִמֶּךָ, וְהַטַּעַם הוּא שֶׁאִתָּה עֲתִיד לְדַעַת אֲבָל יִשְׂרָאֵל לֹא עֲבִידָא לְאֶגְלוֹנִי שִׁידְעוּ שֵׁשׁ לָהֶם, וְאֹמְרוֹ **אוֹת הוּא** פְּרוּשׁ וְאֵל

טו שְׁמָא יוֹמִין יתְעַבֵּד עֲבִידָא וּבִיּוֹמָא
שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבִתָא קוּדְשָׁא קָדָם יְיָ כֹּל
דִּיעֲבֵד עֲבִדְתָּא בִּיּוֹמָא דְשְׁבִתָּא אֲתַקְטֵלָא
יתְקַטֵּל:

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שְׁבַת שְׁבִתוֹן קָדֵשׁ לַיהוָה כֹּל־הַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ
בַּיּוֹם הַשְּׁבַת מִזֶּת יוֹמָת:

בו כִּי־אֵם: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שְׁבִתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
שְׁבִתוֹן" (שם), אֲסוּרִים בְּכֹל מְלָאכָת עֲבוּדָה, וּמִתְּרִים
בְּמְלָאכָת אֲכָל נֶפֶשׁ). קָדֵשׁ לַה' • שְׁמִירַת קִדְשָׁתָהּ
לְשָׁמִי וּבִמְצֻנָתִי.

נ"ט • שְׁבַת שְׁבִתוֹן • מְנוּחַת מְרֻגָּז, וְלֹא מְנוּחַת
עָרָא: (שְׁבַת שְׁבִתוֹן • לְכָד כְּפִלּוּ הַכְּתוּב, לֹאמַר
שְׁאֲסוּר בְּכֹל מְלָאכָה, אֲפִלּוּ אֲכָל נֶפֶשׁ. וְכֵן יוֹם
הַכְּפוּרִים, שְׁנֶאֱמַר בו': (ויקרא כג): "שְׁבַת שְׁבִתוֹן הִיא
לָכֵם", אֲסוּר בְּכֹל מְלָאכָה. אֲבָל יוֹם־טוֹב לֹא נֶאֱמַר

טז וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁבִתָּא לְמַעַבְדָּא יֵת
שְׁבִתָּא לְדִרְהוֹן קָנִים עָלֵם:

(טז) וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבַת לַעֲשׂוֹת אֶת־
הַשְּׁבַת לְדִרְתָּם בְּרִית עוֹלָם:

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

יוֹמָת דְּקָדֵק לֹאמַר בַּיּוֹם הַשְּׁבַת לְשַׁלֵּל
יוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבוּ מִדְּבַר הַכְּתוּב שֶׁהוּא
שְׁבִיעִי לְחֻשְׁבוֹן יוֹם וְזִכְרוֹנוֹ שְׁאֵם עֶבֶר
עַל מַה שֶּׁצִּירִיד לְהַזְהִיר בּוֹ אֵינוֹ חֵיב,
הֵגֵם שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה שְׁאִינָה צְרִיכָה
הָרִי זֶה פְּטוּר הֵגֵם שֶׁמְקִדְשׁוֹ בְּחֻקָּת יוֹם
שְׁבַת: תורה טו

(טז) וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. צִירִיד
לְדַעַת לְמַה הוֹסִיף עוֹד שְׁמִירָה
אַחֲרָת, עוֹד צִירִיד לְדַעַת כְּנֻגַּת אוֹמְרוֹ
לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבַת, וְרַבְּחִינוּ ז"ל דְּרָשׁוּ
מַה שֶּׁדִּרְשׁוּ, וְאוֹלֵי כִי בָּא לְצוּוֹת
שֶׁיִּשְׁמְרוּ לְכָל יְבוֹאוּ לִידֵי מְכֻשׁוֹל טְעוֹת
הַיּוֹם כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשְּׁבַת
לְאַמְתּוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת הַשְּׁבַת כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבַת
הַיְדוּעִי שְׁלֹא יְבוֹאוּ לִידֵי טְעוֹת, וְהֵגֵם
שֶׁיִּקְדָּשׁ יוֹם הַשְּׁבַת כְּפִי הָאֱמֶת. אוֹ יִרְמִיָּה
לְפִי מַה שֶּׁפָּרְשְׁנוּ בְּפֶסֶק שְׁלִפְנֵי זֶה
שֶׁיִּצְוֶה ה' לְמִי שֶׁאֲבָדָה לוֹ יְדִיעַת הַיּוֹם
שֶׁיִּמְנָה ו' יָמִים וּמִשְׁמֵר הוּא, לָזֶה בָּא
לְתֵת טַעַם וְאָמַר וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת הַשְּׁבַת שֶׁהוּא יוֹם שֶׁמְקִדְשׁ לְמִנְיָנוּ,
וְהַטַּעַם הוּא לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבַת הָאֱמֶתִי
כְּדִי שְׁלֹא יִפְקַע מִזְכְּרוֹנוֹ מִצִּוֹת יוֹם
הַמְקֻדָּשׁ, וְטַעַם שֶׁהוֹכִיר יוֹם ז' בְּשֵׁם
שְׁבַת לֹא חָשׂ עָלֶיךָ לְטַעוֹת מִמֶּה שֶּׁנֶּגְמַר
אִמְרָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבַת הָרִי זֶה מְרָאָה
בְּאֲצָבָה כִּי שְׁבַת רִאשׁוֹן הוּא שְׁבַת אֲשֶׁר
עוֹשֶׂה לְחֻשְׁבוֹנוֹ:

עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (בְּרִאשִׁית ל"ז
א) וְאָבִיו שִׁמְרָה אֶת הַדְּבָר פְּרוּשׁ

בְּמִסְכַּת שְׁבַת דף ס"ט תְּנִי רַבֵּנָּן הִיָּה
מִהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ אוֹ בְּמִדְּבָר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ
אִימְתִּי שְׁבַת מִזְנֶה שֶׁשֶּׁה יָמִים וּמִשְׁמֵר
יוֹם אֶחָד, וְהַעֲמִידוּהָ בִּשְׁ"ס שְׁבָכָל יוֹם
עוֹשֶׂה פְּרָנֶסֶת אוֹתוֹ יוֹם וְאֲפִלּוּ בְּשְׁבַת,
וְהִקְשׁוּ אִם כֵּן בְּמַה מִּנְכָּר וְתִרְצִי
בְּקִדּוּשָׁא וְאֲבִדְלָתָא, וְכִתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת
שְׁלֹא יִהְיֶה בַּיּוֹם שְׁבַת, וְטַעַם שְׁלֹא
אִמְרָ בִּשְׁ"ס מִנְכָּר בְּהִלְכָּהּ מִשּׁוּם שְׁאִין
זֶה הִכָּר בְּשְׁבַת אִי נִמְי שֶׁאֲפִלּוּ בַּיּוֹם
שֶׁמִּשְׁמֵר הוֹלֵךְ, וְהִנֵּה לְדֶרֶךְ הָרִאשׁוֹן
יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֵׁשֶׁת יָמִים
וְגו', הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁהִיָּה בְּמִדְּבָר
אוֹ בֵּינָם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה יוֹם מְקִיָּם וְאָמַר
שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה וְגו' פְּרוּשׁ יַעֲשֶׂה בְּהֵם
הֵתֵר מְלָאכָה לַעֲשׂוֹת דְּבַר הַמְכַרְח
שֶׁהוּא פְּרָנֶסֶת אוֹתוֹ יוֹם, וְלָזֶה לֹא אָמַר
תַּעֲשֶׂה אֲלֵא יַעֲשֶׂה פְּרוּשׁ יְכוֹל הוּא
לַעֲשׂוֹת לְחִיוֹת נֶפֶשׁ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
פְּרוּשׁ לְחֻשְׁבוֹנוֹ, שְׁבַת שְׁבִתוֹן פְּרוּשׁ
אֵינוֹ כְּפִי הָאֱמֶת שְׁבַת אֲלֵא לַעֲנִין
שְׁבִתוֹן כְּאִמּוֹר בְּמִצְוֹת הַשְּׁמִיטָה דְּכִתְבִּי
(וְיִקְרָא כ"ה ד') שְׁבַת שְׁבִתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ
שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּאַרְץ גַּם בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי לְחֻשְׁבוֹנוֹ יַעֲשֶׂה בּוֹ שְׁבִיתָהּ
שְׁלֹא תִהְיֶה בּוֹ הִלְכָּהּ, וְאִמְרוּ קָדֵשׁ
לַה' שֶׁצִּירִיד לְקַדְּשׁוֹ בְּקִדּוּשׁ וְהַבְּדִלָּה
כְּאִלּוּ הוּא יוֹם שְׁבַת, וְלְדֶרֶךְ שֶׁפָּרְשׁוּ
שְׁאִין הִפְרֵשׁ בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֶׁאֵר
שֵׁשֶׁת יָמִים אֲלֵא לַעֲנִין קִדּוּשׁ וְהַבְּדִלָּה
יִתְבָּאֵר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שְׁבַת שְׁבִתוֹן לַעֲנִין
קָדֵשׁ לַה' פְּרוּשׁ לְקַדְּשׁוֹ וְגו', וְאִמְרוּ
כֹּל הַעֲשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבַת מִזֶּת

זֶה, וְלִשְׁלֵל כֵּן מִזֶּת אַחֵר שְׁלֹא יִהְיֶה
דִּינוֹ מְסוּר לְבִרְיוֹת אֲלֵא לְשִׁמְיָם, וְהוּא
מַה שֶּׁהוֹכִיר בְּסִמּוּךְ כֹּל הַעוֹשֶׂה בַּה'
מְלָאכָה וּנְכַרְתָּהּ וְגו'.

כִּי כֹל הַעֲשֶׂה. פְּרוּשׁ טַעַם שֶׁנְּכַרְתִּי
לָךְ לְשׁוֹן יְחִיד בְּמַחְלָלֶיהָ לֹא יִחְשַׁב
הַחֻשָּׁב שֶׁהַמְחַלֵּל הָאֲחֵר שְׁאִינוֹ בְּעֵדִים
וְגו' אֵין לוֹ עֲנֵשׁ מִיתָה כֹּל עֶקֶר אֲלֵא
הוּא כְּעוֹבֵר עַל לֹא וַעֲשֶׂה שֶׁל קִדְשָׁת
שְׁבַת לֹא כֵן הוּא אֲלֵא כֹל הַעֲשֶׂה בַּה'
מְלָאכָה וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ וְאֲפִלּוּ בְּלֹא
עֲדִים וְהִתְרָאָה, וּמַעֲתָה מַה שֶּׁמַּעֲט
הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ לְשׁוֹן יְחִיד אֵינוֹ אֲלֵא
לַעֲנִין עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט בְּבִית דִּין שֶׁל מִטָּה,
וְלְפִי מַה שֶּׁפָּרְשְׁתִּי בְּפֶסֶק מַחְלָלֶיהָ כִּי
מַה שֶּׁמַּעֲט הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ לְשׁוֹן יְחִיד
הוּא מִי שֶׁכָּרַת עֵקֶץ שִׁישׁ בּוֹ ג' לְחוּלָה
שְׁאִינוֹ צִירִיד אֲלֵא ב' שֶׁאֲפִלּוּ הִיָּה
בְּהִתְרָאָה וְעֵדִים פְּטוּר, הִצִּירֵךְ לֹאמַר כִּי
כֹל הַעֲשֶׂה וְגו' שְׁלֹא תִחְשַׁב בְּמִשְׁמַעוֹת
הַמַּעֲט שְׁבָא עַל הַעוֹשֶׂה בְּמִזִּיד בְּלֹא
עֲדִים כְּנֻזְכָּר וְאֵין בּוֹ עֲנֵשׁ תִּלְמוּד לֹאמַר
כִּי וְגו': תורה טו

(טז) שֵׁשֶׁת יָמִים וְגו'. צִירִיד לְדַעַת לְמַה
הִצִּירֵךְ לְצוּוֹת עוֹד לָזֶה, עוֹד לְמַה
אָמַר יַעֲשֶׂה וְלֹא אָמַר תַּעֲשֶׂה כְּסִדֵּר
שֶׁדִּבֶּר בּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת, עוֹד לְמַה שֶּׁנֶּה
כָּאן לְהוֹכִירוֹ בְּשֵׁם יוֹם הַשְּׁבִיעִי וְעַד
עָתָה לֹא הוֹכִירוֹ אֲלֵא בְּשֵׁם שְׁבַת, וְעוֹד
רֹאשִׁי שֶׁנֶּגְמַר אִמְרָה לְהוֹכִירוֹ בְּשֵׁם הַשֵּׁם
כֹּל הַעֲשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבַת, גַּם לֹא
הִיָּה צִירִיד לֹאמַר אֲלֵא כִּי כֹל הַעוֹשֶׂה
בּוֹ, וְאוֹלֵי שֶׁרְמִזּוּ הַכְּתוּב כָּאן מַה שֶּׁאִמְרוּ

שבת וישראל לפניך זה לחלל וזה למות תשמר ישראל ויתחלל השבת אבל עממין לא והטעם לעשות את השבת פרוש כלום מה טעם אני מתיר לך לחלל שבת עליו הוא לעשות את השבת לדרתם חלל עליו שבת אחת כדי שישמר שבתות הרבה אבל עכ"פ שאינם בני שבת לא:

או ירצה על זה הדרך אימתי אמרתי לך לשמר איש ישראל אפלו בערך כבוד שבת דוקא לעשות פרוש באדם שישינו בגדר עמוד לעשות אבל מי שודאי לא יקום ולא יגיע לשבת לשמרו הגם שרפואות אלו יועילו לשעות או לימים לא יחלל עליו שבת: **עוד** ירצה על פי דבריהם ז"ל (ר"ה ל"א.) שעולם הבא נקרא עולם שכל שבת ואמרו עוד (שמור פכ"ה) שקול שבת כנגד כל התורה כלה, לזה אמר ושמרו בני ישראל את השבת והטעם לעשות להם את השבת פרוש העולם המתכנה בשם שבת שיהיו בו לדורי דורות, והוא אומר לדרתם לשלל עולם הזה שאין האדם קיים בה לדורות, ברית עולם פרוש ברית כרותה לשומר שבת שינחל עולם עליו:

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ב"ר) שאמרו שבימים שבת באה נשמה יתרה לישראל פרמוז באומרו שבת וינפש, והוא סוד הנגעים שלא גלחוה' לאמות באומרים ז"ל (שם) נשמה יתרה לא אודיעינהו, והעירותי בצפוניו של דבר במה שהקשו בגמרא על הודעת שבת לאמות שאם לא אודיעינהו לא לענשו עלה ואמרו שבת אודיעינהו נשמה יתרה לא אודיעינהו ע"כ, וקשה ולמה לא נבואו בטענה גם כן ויאמרו אם היה מודיעם נשמה יתרה היו מקבלין שבת ולא לענשו עליה, ונראה כי לזה נתחכמו רבותינו ז"ל ואמרו (שבת פ"ה) מתנה טובה וכו' פרוש כי אין דבר זה אלא בגדר מתנה אשר נתרהה' לתת לעמו ואינה שך שיבואו בטענה האמות כנוכר כי אין דרך לומר למה לא נתת לנו מתנה גם אנחנו, עוד תמצא כי כבר קבלו ישראל עליהם שמירת שבת קדם תנינת נשמה יתרה, ומעתה ענוש וענשו כל האמות על השבת ועינינו

לפניך שקורא לשמירה עשיה, ואולי כי הטעם הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו (קדושין ל"ט) ישב אדם ולא עבר עברה נותנין לו שכן בעושה מצוה והעמידוה בגמרא בפאה עברה לידו ולא עבר ע"כ, וכמו כן ביום המקדש אין לך באה עברה לידו של מלאכות כזה כי בכל עת מודמנים לפניו מלאכות הרבה מהארבעים ותולדותיהם בפירטי המחבר ובפירטי הבשול ובפירטי מקח וממכר שהאדם רגיל בהם כל היום ומודמנים באין מספר והוא נשמר מהם לזה יחשב להם בעושה מצוה:

עוד ירצה להיות שקדם וצוה על שמירת השבת תבוא הסברה לומר שכל השומר שבת הנה הוא נוטל שכר שבת, לזה צוה ה' ואמר ושמרו בני ישראל פרוש דוקא בני ישראל הם שישנם בשמירת שבת ולא שום אמה ולשון ולזה לא אמר ושמרתם שאז יהיה נשמע שבא לצוות על השמירה והוא בא לשלל חוץ מבני ישראל שלא ישמרו שבת, והוא מאמרם ז"ל (סנהדרין נ"ח) גוי ששבת חייב מיתה שהרי מעטם הכתוב ואזהרתם זו היא מיתתם:

עוד ירצה על זה הדרך ושמרו בני ישראל את השבת פרוש כשישמרו אפלו שבת אחת ולא דוקא אם ישמרו אלא גם אם יסכימו בדעתם לעשות מצות השבת, והוא אומר לעשות את השבת מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו לדרתם, וכפי זה איש ישראל ששמר אפלו שבת אחת ומת אין מנפין לו משכר העולה לו אם היה שומר לדורות עולם (מכילתא) **עוד** ירצה לפי מה שהקדמנו בפסוק אף את שבתתי כי צוה ה' לחלל שבת בשביל פקוח נפש, כאן באר הכתוב כי לא נתמעט שבת בשמירה אלא בערך בני ישראל אבל בערך וולתם להחיות עכ"פ הגם שיהיה גר תושב ששומר שבע מצות ונסתכן סכנת מות לא יחלל ישראל שבת בשבילו (רמב"ם הלכות שבת פ"ב) והוא אומר ושמרו בני ישראל לבל ימותו מהם, את השבת פרוש לצד אזהרת שבת, אלא יחללוהו או על זה הדרך

ממתין ומצפה מתי יבוא, והכונה בזה לצוות שלא יהיה השבת כדבר טרד לצד מניעת מלאכת הרצון ומצא החפץ, אלא צריכין לשמח בו בשלמות הרצון וקפץ בדבר ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבוא, ואמרו לעשות את השבת לשלל הכונה כחפץ מצות השבת למרגוע הגוף ולענג אשר יתענג אלא לצד עשיית מצות השבת ולא לתכלית המרגשות:

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (יומא פ"א) שצריך להוסיף מחל על הקדש ולא למנוע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת אלא צריך להכין עצמו בקדשת שבת ויצא כחתן לקראת כלה ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו פרוש לקים מעשים הצריכין בו. עוד ירצה באמרו לעשות את השבת כי מה שמוסיף מחל על הקדש יסכים ה' לקרותו שבת ונמצא זה האיש עושה שבת ממש כי שעות מיום ו' וגם שעות מיום א' שהם חל בני ישראל עושים אותם שבת:

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (ב"ר פ"א) אקמה שבת לפני הקב"ה לכלם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג אמר לה הרי ישראל וכו' ע"כ, הנה כי השבת חסר פרט א' מפירטי השלמות ותקונו הוא על ידי שישמרוהו ישראל, והוא אומר ושמרו בני ישראל את השבת, מה טעם לעשות את השבת לשון תקון שבזה יתקן מעשהו של שבת ונמצא לו בן זוג:

עוד ירצה שצריך לשמר את השבת לבל יהיה בו דבר חל בין ממנו בין מהוולת ולא יאמר אדם די לי במה שנשמר עצמו מחללו ואם יתחלל מהוולת מה בכך אלא צריך שיהיה שומר אותו לבל יתחלל כמו ששומר גג ופחדו ובכלל גדר זה שישתדל לשמר לבל יבוא לידו דבר שוגג שיתחלל בו שבת על דרך אומרים ז"ל (שבת י"א) לא יקרא לאור הנר וכל הסגנים והשמירות לבל יתחלל שבת אפלו במציאות שהוא פטור עליהם:

עוד ירצה לומר כי משנית שמירה זו מכל שאר שמירות המצוה כי שמירה זו נחשבת בגדר עשיה, והוא אומר ושמרו וגו' לעשות הרי שלף

(יח) **בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעָלַם בִּי־שִׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: ם**

יִבִּין מִימְרֵי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעָלַם אֲרִי שְׁמָא יוֹמִין עֶבֶד יִי יֵת שְׁמִיא וְיֵת אֶרְעָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת וְנָח:

ולא ייגע" וכל פָּעֵלוֹ בְּמֶאֱמָר, הַכְּתִיב מְנוּחָה לַעֲצָמוֹ? לְשַׁבֵּר הָאֵזֶן מָה שֶׁהִיא יְכַלֶּה לְשַׁמֵּעַ.

נש"י • וַיִּנָּפֶשׁ • פְּתִירוֹנוֹ 'וְנָח', וְכָל לְשׁוֹן 'נִפְשָׁה' הוּא לְשׁוֹן 'נָפֶשׁ', שְׁמִיב נִפְשׁוֹ וְנִשְׁמַתוֹ בְּהִרְגִיעוֹ מִטַּרְח הַמְּלָאכָה, וּמִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (ישעיה כ): "לֹא יִיעַץ

♦ יום שני י"ז אדר ♦

(יח) **וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה בְּכֻלָּתוֹ לְדַבֵּר אֶת־וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה וְגו' • אֵין מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוֹרָה, מַעֲשֵׂה הַעֲגָל קוֹדֵם לְצוּי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים הָיָה, שְׁהָרִי בִי"ז בְּתַמּוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וּלְמַחֲרַת הַתְּחִילוֹ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהוּקַם**

יח ויהיב למִשָּׁה כִּד שִׁיעִי לְמַלְלָא עֲמָה בְּטוּרָא דְסִינִי תְרִין לוחֵי סִהְדוּתָא לוחֵי אֲבָנָא כְּתִיבִין בְּאַצְבָּעָא דִי:

בְּאַחַד בְּנִיסָן. (צָרִיף עֵיוֹן טוֹבָא, דְּלִמָּא הַכֵּל פִּסְדָּר, וְצוּי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה הָיָה בְּאַרְבָּעִים יָמִים הָרָאוּשׁוֹנִים, טָרָם עֲשׂוֹתָם הַעֲגָל, וְקִדְּם רִדְתּוֹ מִהֶקֶר עָשׂוֹ אֶת הַעֲגָל, וּמֹשֶׁה לֹא הִגִּיד לְיִשְׂרָאֵל צוּי הַמִּשְׁכָּן עַד לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל

נש"י • וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה וְגו' • אֵין מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוֹרָה, מַעֲשֵׂה הַעֲגָל קוֹדֵם לְצוּי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים הָיָה, שְׁהָרִי בִי"ז בְּתַמּוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וּלְמַחֲרַת הַתְּחִילוֹ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהוּקַם

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

פ"ט) שֶׁהַמְּלָאכִים יִשְׁאַלּוּ לְיִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹבִים לְאֵל מָה פָּעַל אֵל. עוֹד יִרְצָה הַבֵּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה סוּד הַדְּבָרִים הָאֻמּוּרִים וְלֹא יִדְעַם אִדָּם בְּעוֹלָם, וְהוּא מֵאַמְרָם ז"ל (בִּרְצָה ט"ז) שֶׁאֻמְרוּ נִשְׁמָה יִתְּרָה לֹא אוֹדְעִינָהּ כִּי אֵין חֲפִץ לָהּ שִׁיִּדְעוּ הָאֻמּוֹת סִתְרִי אֵל חֵי, וְהוּא אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קמ"ז) חֲקִיו וּמִשְׁפָּטֵיו לְיִשְׂרָאֵל לֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי וְאֻמְרוּ ז"ל (תְּהִלָּה י"ג) וְכו'. וְאֻמְרוּ **אוֹת הוּא לְעוֹלָם** פְּרוּשׁ בֵּין שָׁכַל זֶה יִהְיֶה סוּד לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא יִגְלוּ הַדְּבָר אִם כֵּן הֵבִיא לְשֹׂאֵל עַל מִצְוֹת הַיּוֹם מִה הַיּוֹם מִיָּמִים מָה אוֹת נַעֲשֶׂה בּוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל הַשְּׁנוּיִים מִה תִּהְיֶה תְּשׁוּבַתָּנוּ אֵלָיו, לָזֶה אָמַר **אוֹת הוּא לְעוֹלָם** פְּרוּשׁ שִׁיִּהְיֶה נִגְלָה לְבָאֵי עוֹלָם כִּי שִׁשֶּׁת יָמִים וְגו' **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת** וְגו' טַעַם זֶה יִהְיֶה נִגְלָה לְזוֹלָתָנוּ וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל טַעַם כְּמוֹס עֲמָם חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹת הַחַיִּים: תוֹרָה יז

(יח) **וַיִּתֵּן וְגו' בְּכֻלָּתוֹ**. צָרִיף לְדַעַת לָמָּה הִפְסִיק בֵּין וְכִרּוֹן הַנְּתִיבָה לְזִכְרוֹן דָּבָר הַנִּתֵּן בְּהוֹדַעַת הַזְּמָן שֶׁהָיָה לוֹ לומר וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה שְׁנֵי לַחַת בְּכֻלָּתוֹ אוֹ הָיָה לוֹ לְהַקְדִּים בְּכֻלָּתוֹ קֹדֶם וְכִרּוֹן הַנְּתִיבָה, עוֹד נִשׁ לְהַעִיר לָמָּה אַחֵר ה'

הַשָּׂגַת עֲנָף מִמֶּנּוּ בְּהִיתוֹ בְּעוֹלָם הַיּוֹם, וְלָזֶה אִם לֹא יִשְׁיִיגוּ יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת נִשְׁמָה זֶה אֵין בָּהֶם יְכָלֵת לַעֲמֹד בְּגִדְר עֲלִיוֹן. וְהוּא אוֹמְרוֹ **לַעֲשׂוֹת אֶת הַשָּׁבַת** פְּרוּשׁ שֶׁבְּאַמְצָעוֹתָיו תַּעֲשׂוּ לָכֶם אֶת הַשָּׁבַת שֶׁתּוֹכְלוּ הַשֵּׁג עֲמוּד שֶׁם וּלְהַתְעַנֵּג נַפְשָׁם בְּגִנְי עֲלִיוֹן, וְאֻמְרוּ **לְדִרְתָּם** כִּי שֶׁם יִתְקַבְּצוּ כָּל דּוֹרוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּחִינַת עוֹלָם הֵבִיא: עוֹד יִרְצָה לְשׁוֹן דִּירָה וְלָזֶה כְּתוּבָה חֲסָרָה בְּלֹא וְא"ו וְהֵם דְּבָרָנוּ שִׁירָמוֹ אֵל מְקוֹם דִּירַת הַנִּשְׁמוֹת וְהוּא עוֹלָם הַמִּקְוֶה שְׁכֵרַת ה' בְּרִית לְתַתּוֹ לָנוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **בְּרִית עוֹלָם**, וְאוֹלִי שִׁירָמוֹ בְּאוֹמְרוֹ בְּרִית עוֹלָם לְתַרְי"ג מִצְוֹת שֶׁחֲשַׁבּוֹן בְּרִית עוֹלָה תַרְי"ב וְכָלֶם תְּלוּיִים בְּשָׁבַת הָרִי תַרְי"ג, וְלָזֶה סִמּוֹ תַבַּת **בְּרִית לְעוֹלָם** לומר כִּי עַל יְדֵי שְׁמִירַת שָׁבַת הוּא מְקַנֵּם כָּל תַרְי"ג מִצְוֹת שֶׁהוּא שְׁקוּל בְּנִגְדָם וְהֵבִיא עוֹלָמוֹ: וְאֻמְרוּ **בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** פְּרוּשׁ אֵין זֶר אֶתְמוֹ בְּעוֹלָם הַלֹּז, וְאוֹלִי שֶׁגַם הַמְּלָאכִים לֹא יִשְׁבּוּ בְּמִסְבָּתָנוּ בְּעוֹלָם זֶה כִּי הוּא לְמַעַלָּה מֵעוֹלָם הַמְּלָאכִים, וְעַל דָּרָךְ אוֹמְרוֹ (בַּמִּדְבָּר כ"ג כ"א) כַּעַת יֵאָמֶר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה פָּעַל אֵל, וְאֻמְרוּ ז"ל (בַּמִּדְבָּר

רואות, וְעַנְיָן נִשְׁמָה זֶה הִתְרַחַה רְמוֹז מְקוּמָה רַבּוּתִינוּ בְּאוֹמְרָם מִתְּנָה טוֹבָה בְּבֵית גִּנְי וְיָדוּעַ הוּא מְקוֹם הַנִּקְרָא גִּנְי הַמְּלָךְ שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם עֲלִיוֹן וּנִשְׁמָה זֶה מִתְּחַבֵּבָה שֶׁם הִיא וְלָזֶה תִּקְרָא שָׁבַת בְּאוֹמְרָם וּשְׁבַת שְׁמָה כְּשֶׁם הַעוֹלָם שֶׁמִּמֶּנּוּ הִיא שְׁנִקְרָא עוֹלָם שְׁכָלוֹ שָׁבַת (ר"ה ל"א) וְעוֹלָם זֶה אֵין בּוֹ עֲצָבוֹן וְעָלְיוֹ לֹא בָּא בְּדִבְרֵיהֶם בּוֹ אֵלָּא עֲנָג וּשְׁמִחָה, וְלָזֶה צָנָה ה' לְהַרְחִיק בְּיוֹם שָׁבַת כָּל אוֹתָם בְּחִינַת הַחֵל הַמְּלָאכָה וְהַעֲנוּי כִּי בְּאַחַת מִהֵנָּה תִּגְעַל הַנִּשְׁמָה מִשְׁבַּת בְּקֶרֶב אִישׁ, וְלָזֶה תִּמְצֵא שְׁעַקֵּר אֲסוּר אֲזִיזָה מְלָאכָה שָׁבַת בָּאֵר ה' שֶׁהֵם בְּמִחְשָׁבָה בְּאוֹמְרָם (בִּרְצָה י"ג) מְלָאכַת מִחְשָׁבָה אֲסִירָה תוֹרָה, וְאַפְלוּ דְבוּר שֶׁל חֵל אֲסוּר (שְׁבַת ק"ג) דְּכִתִּיב (שְׁעִיָּה י"ח) מִמִּצּוֹא חֲפָצָךְ וְדַבֵּר דָּבָר, וְהַכֵּל לִצַּד תּוֹסַפֶּת נִשְׁמָה הַעֲלִיזָה לַעֲשׂוֹת לְפָנֶיהָ כְּסִדֵּר עוֹלָם שְׁבָאָה מִמֶּנּוּ, וְהוּא מָה שֶׁצָּנָה ה' בְּאוֹמְרוֹ וּשְׁמָרוּ **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשָּׁבַת** פְּרוּשׁ נִשְׁמָה הַנִּקְרָאֶת שָׁבַת וְתַכְלִית שְׁמִירָה זֶה הִיא הַשָּׂגַת עוֹלָם שְׁשֻׁמוֹ שָׁבַת, וְהוּא אוֹמְרוֹ **לַעֲשׂוֹת אֶת הַשָּׁבַת**, וְתִדַּע כִּי מִן הַנִּמְנָע הַחֲלִטִי שִׁישִׁיג אִדָּם עֲלוֹת לְעוֹלָם הַעֲלִיוֹן וּלְתֵּת בְּאַמְצָעוֹת

הִיָּה יָכֹל לִלְמַד כֻּלָּה בְּזִמָּן מוּעָט כְּזֶה. דְּבַר אַחֵר: מִה כֻּלָּה מִתְקַשְׁטֶת בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה קְשׁוּטִין, הֵן הָאֲמִוּרִים בְּסֵפֶר יִשְׁעִיָּה, אֵף תִּלְמִיד חֶכֶם צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים. לְדַבֵּר אֹתוֹ • הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים שֶׁב־וְאַלֶּה הַמְשַׁפְּטִים". לְדַבֵּר אֹתוֹ • מִלְמַד שֶׁהִיָּה מִשֶּׁה שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְחוֹזְרִין וְשׁוֹנִין אֶת הַהֲלָכָה שֶׁנִּיהָם יַחַד. לַחַת • לַחַת" כְּתִיב, שֶׁהִי שְׁתִּיהֵן שְׁוֹת.

מְרַצִּים לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵן הוּא בְּהִדְיָא בִּזְהַר "וַיִּקְהַל". אֲשֶׁר עַל כֵּן, בְּצוּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּתִיב: "מֵאֵת כָּל אִישׁ", דְּהִינוּ גַם עַרְב־רַב, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה: "אִישׁ אִישׁ", מִלְמַד וְכו'. וּמִשֶּׁה בְּצוּי אָמַר לִישְׂרָאֵל "קַחוּ מֵאֲתָכֶם" דִּיקָא, וְלֹא מֵעַרְב־רַב, לְפִי שֶׁהֵם גְּרָמוּ בַּנִּזְקִין, וְקָל לְהַבִּין). כְּכֻלָּתוֹ • "כְּכֻלָּתוֹ" כְּתִיב חֶסֶר, שֶׁנִּמְסְרָה לוֹ תוֹרָה בְּמִתְנָה כְּכֻלָּה לַחֲתָן, שְׁלֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 50)

הלוחות ("פתובים באצבע אלקים"), ומדוע יש כתיב חסר, שמשמעותו חסרון? ומתרץ, שבא ללמדנו ששהי שתייה שוות, דבר המוכיח שהם "מעשה אלקים", כי לאדם אי־אפשר לדיק כל־כך בצמצום.

לַחַת כְּתִיב, שֶׁהִי שְׁתִּיהֵן שְׁוֹת (רש"י לא, יח) בַּפְּסוּק "וְאֵתְנָה לָךְ אֶת לַחֹת הָאֶבֶן" (משפטים כד, יב) כְּתִיב גַּם כֵּן "לַחֹת" חֶסֶר, אֵף שֶׁם לֹא הִתְעַבֵּב רִש"י עַל כֵּן. וְנִשׁ לְבָאֵר, שֶׁכָּאן הִקְשָׁה לְרִש"י: הַפְּתוּב הָרִי מְדַגֵּשׁ אֶת מַעֲלַת

אֶחָדָה עֲמָא אָרִי אַחֵר מִשֶּׁה לְמַחַת מִן טוֹרָא וְאַתְקַנְשׁ עֲמָא עַל אַחֲרָן וְאַמְרוּ לֵהּ קוּם עֲבַד לָנָא דְחָלָן דִּיהִכּוּן קִדְמָנָא אָרִי דִּין מִשֶּׁה גְּבָרָא דִּי אֶסְקָנָא מֵאֲרַעָא דְּמַצְרַיִם לֹא יִדְעָנָא מַה הָיָה לָהּ:

לב (א) וַיֵּרָא הָעָם כִּי בִשַׁשׁ מִשֶּׁה לָּרַדְתָּ מִן־הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

שְׁעֵלָה - מִן הַמִּנְיָן הוּא, וְהוּא אָמַר לָהֶם שְׁלָמִים, אַרְבָּעִים יוֹם וְלִילּוֹ עֶמּוֹ, יוֹם עֲלִיתוֹ אֵין לִילּוֹ עֶמּוֹ, שֶׁהָרִי בִּז' בְּסִינַי עָלָה, נִמְצָא יוֹם אַרְבָּעִים בִּי"ז בְּתַמּוֹ, בְּט"ז בֹּא הַשָּׁטָן וְעַרְבָב אֶת הָעוֹלָם וְהָרָאָה

ז"ל כִּי בִשַׁשׁ מִשֶּׁה • כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן אַחֵר, וְכֵן: "בִּשַׁשׁ רַכְבּוֹ" (שופטים ה), "וַיַּחֲלִילוּ עַד בּוֹשׁ" (שם ג), כִּי כִשְׁעֵלָה מִשֶּׁה לָּהּ, אָמַר לָהֶם: לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם אָנִי בֹא, בְּתוֹךְ שֵׁשׁ שָׁעוֹת. כְּסִבּוּרִים הֵם שְׁאוֹתוֹ יוֹם

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

תִּקְרָא אֹרִי יִתְבָּרַךְ לֹא הִיָּה אֹר שֶׁל הַלּוּחֹת יָכוֹל עֲמוֹד בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִכּוֹן כְּנִגְדּוֹ אֶצְבַּע אֱלֹהִים וְהִיָּה נֶאֱכָל אוֹ מִתְצַמֵּצֵם לְצִדְדֵינָא וְהִיָּה נִשְׁאָר כָּל אֲשֶׁר יִצְטִיר כְּנִגְדּוֹ חֲלוּל וְלֹא נִכְתְּבוּ מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם, וְהוּא אֹמְרוֹ (לְקַמֵּן לִבִּיט"ז) חֲרוֹת עַל הַלָּחַת וְלֹא אָמַר חֲרוֹת בְּלָחַת שֶׁהִיָּה נִשְׁמַע שֶׁעֲשֵׂה הַחֲרוֹת בְּלָחַת אֶלָּא עַל פְּרוּשׁ שֶׁהִיָּה מְנִיחַ אֶצְבָּעוֹ בִּ"ה עַל הַלּוּחֹת בְּדִמְיוֹן צוּרַת הָאוֹת וְכוּה נִחְרָתוֹ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים: תוֹרָה א

(א) וַיֵּרָא הָעָם וְגו'. פְּרוּשׁ בְּעִינֵי הַשֶּׁכֶּל, אוֹ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרִים וְל' (שְׁבַת פ"ט), שֶׁבֹא שָׁטָן וְהָרָאָה לָהֶם דְּמוֹת חֹשֶׁךְ וְאַפְלָה וְכו' וְדְמוֹת מִשְׁתּוֹ שֶׁל מִשֶּׁה שְׁמוֹת, לָזֶה אָמַר וַיֵּרָא הָעָם עֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים וְהַצְדִּיקוֹ הַעֲנִין מִטַּעַם כִּי בֹא שֶׁשׁ שֶׁהוּא זְמַן שֶׁהַגְּבִיל לָהֶם, וְזוֹלַת זֶה לֹא הָיוּ עוֹשִׂים חֲשׁוֹן מִדְּבָרֵי הַשָּׁטָן הַרְמָא:

כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאוֹלֵי כִּי זֶה הוּא שְׁרָמוֹ בְּאוֹמְרוֹ מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים פְּרוּשׁ מַעֲשֵׂה (אֱלֹהִים) הוּא הַכֶּסֶּא וְהַבֵּן, וְכָבֵד נִתְפָּרַשׁ כִּי יֵשׁ בְּחִיּוֹנוֹת רַבּוֹת אוֹרוֹת הַקְדוּשָׁה בְּסוֹד (קֹהֶלֶת ה') כִּי גְבִהָ מַעַל גְּבִהָ וְגו' וְגִבְהִים וְצֹא וּלְמַד מִמַּעֲשֵׂה הַנִּפְלֵא שֶׁהוּבֵא בְּסֵפֶר הַזֶּהר הַקְדוּשׁ (ח"ב יב) כִּשְׁעֵלָה מִשֶּׁה לְמָרוֹם וּפְגַע בְּמִלְאָךְ סַנְד"ל וְכו' וְאַחֵר כֵּן בְּמִלְאָךְ מִט"ט וְהִיָּה יֵרָא מִלְאָךְ מֵאֲשׁוֹ שֶׁל מַה שֶׁלְּמַעֲלָה מִמֶּנּוּ פֶּן יִשְׁרַפּוּהוּ וְכֵן וְכו', וְהִנֵּה אָמַר הַפְּתוּב (דְּבָרִים ד') כִּי ה' אֱלֹהֵינוּ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא, כִּי אֲשׁוֹ הַקְדוּשָׁה הִיא אוֹכֵלֶת כָּל אֵשׁ וּזְלָתָהּ, וְהוֹדִיעַ הַכְּתוּב אֵפֶן כְּתִיבֶת הַלּוּחֹת בְּמַה נִּכְתְּבוּ. וְאָמַר כְּתִיבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים פְּרוּשׁ כִּי הִיָּה ה' מְצִיר צוּרַת הָאוֹת בְּאֶצְבָּעוֹ כְּבִיכּוֹל פְּרוּשׁ בְּחִיּוֹת אֹר אֶחָד מֵאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדְמוּת אֶצְבָּע כְּנִגְדּוֹ הַלּוּחַ כִּשְׁעוֹר שִׁטַּח אִיבְרֵי הָאוֹתִיּוֹת כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה חֲרוֹת אֶלָּא אֶת אֲשֶׁר יִצְרֵר כְּנִגְדּוֹ וְלִצְד עֵצִים

נְתִיבַת הַלּוּחֹת עַד זְמַן זֶה כִּיּוֹן שְׁלֹא הִיָּה בָהֶם אֶלָּא עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים בְּיוֹם מִתֵּן תוֹרָה אוֹ לְמַחֲרָתוֹ הִיָּה לוֹ לַחֹת הַלּוּחֹת, אָכֵן יִתְבָּרַךְ הַעֲנִין עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם וְל' (וְהָרִיב ח"ב ג') שֶׁאָמְרוּ שֶׁכָּל הַמַּצּוֹת הֵלֵא הֵמָּה בְּתוֹךְ תוֹכֶם שֶׁל עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים, וְהוּא אֹמְרוֹ וַיִּתֵּן אֵל מִשֶּׁה כְּכֻלָּתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי וְמַה דְּבַר אֹתוֹ שְׁנֵי לִוְחוֹת הָעֵדוּת פְּרוּשׁ כִּי הַדְּבָרִים בְּלּוּחֹת שֶׁם לוֹ אֵל עֲלִיוֹן וְאֵינוֹ מִן הָרְאוּי לַחֹת לוֹ הַלּוּחֹת עַד שִׁיגְמַר הָרָשׁוּם בָּהֶם, וְלָזֶה גָּמַר הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים בָּהֶם בְּלּוּחֹת הָעֵדוּת וְנִתְּנָם לוֹ וְלֹא קִדְּם, וְכֵן תְּהִישְׁבוּ ב' הַדְּבָרִים שֶׁנִּי לַחֹת נִמְשָׁךְ עִם כְּכֻלָּתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ וְגו' וְנִמְשָׁךְ עִם וַיִּתֵּן הָאֲמִוּר בְּתַחֲלַת הַכְּתוּב:

כְּתִיבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים. הַכּוּנָה כְּזֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרִים וְל' (תַּחֲנוּמָא פ' עֲקָב) כִּי הַלּוּחֹת נִחְצְבוּ מִתַּחַת כֶּסֶּא

ממחרת ויעלו עולות". אשר ילכו לפנינו • אלהות הרבה או להם. כי זה משה האיש • כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצרים • והיה מורה לנו הדרך אשר נעלה בה. עתה, צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו.

דמות חשן ואפלה וערובקאי, לומר: ודאי מת משה, לכן בא ערובקאי לעולם. אמר להם: מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעון, בין קדם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר "וישיבמו

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועודיות תשנ"ב כרך ב' עמוד 341)

"רגע קטן עזבתיך"). אלא עליה נצחית שאין אחריה גלות, ואדרבה - מתוספות עוד עליות, עליה אחר עליה עד אין קץ, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון". נוסף לכלל שכל ירידה היא צורך עליה, הרי בנוגע לבני ישראל - הירידה עצמה לאמיתתה אינה ירידה, אלא הדרך לעליה נעלית יותר שלא בערך. ועל-דרך-זה בנוגע לחטא העגל (שבדגמת חטא עין-הדעת) - כמפורש בגמרא, ש"לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה", "לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה", אלא "גזרת הקולך היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה".

...כפי שחסידות מבארת את מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק "נורא עליה על בני אדם", שחטא עין-הדעת בא על-ידי זה ש"עליה נתלה בו" (באדם הראשון) - שזה ש"לפעמים גובר הרע היצר-הרע על האדם ויחטא" הרי זה משום ש"מלמעלה הסייתו עליו היצר-הרע להביאו לחטא זה". שכן בני ישראל מצד-עצמם אינם שיכים כלל וכלל לענין החטא חס-ושלום, וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בני ישראל לעליה הכי גדולה (למעלה ממצבם מצד-עצמם), לכן "עליה נתלה בו" ונעשית ירידה לפי שעה (על-דרך מה שנאמר "ברגע קטן עזבתיך") ובחיצוניות (רק למראה עינים), בכדי להביא את העליה שלא בערך, ולא רק עליה לרגע קטן (פגוג

בואמר להון אהרן פריקו קדשי דהבא די באווגי נשיכום בגיכון ובגיתכון ואיתי לותי:

(ב) ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באווגי נשיכום בגיכום ובגיתכום והביאו אלי:

עצמן. פרקו • לשון צווי, מגזרת 'פרק' ליחיד, כמו 'פרכו' מגזרת 'פרך'.

ז"ל • באווגי נשיכום • אמר אהרן בלבד: 'הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן הן, שמא יתעכב הדרך ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

על אסור האמצעי אלא כל עוד שיהיה משה, ולזה אמרו כי זה משה האיש וגו', ואפשר כי טענת טעות טרופה בפיהם באומרם כי זה משה האיש אשר העלנו וגו' פרוש הרי לה ראיה כי צריך אמצעי שלא הוציאנו ה' בלא אמצעות שליח אמר מעתה כי יש צורך באמצעי, ומה שקראוהו אלהים על דרך אומרו (לעיל ז) ראה נתתיך אלהים לפרעה, ודברים אלו טעות גדולה הם, ועין מה שפרשתי בפ'שתי יתרו (כ דא תורה ב

הדבר בדברי קבלה דכתיב (דמיה ב) גם בכנפיה נמצאו דם נפשות וגו' כאמור בויקרא רבה (פ"א) ונראה לתת טעם למה שהרגוהו, ואולי כי בשלא רצה לעשות מעשיו מזיחות כי חפץ להיות הוא אמצעי במשה, ועין בפסוק שאחר זה, לכן הרגוהו שלא רצו שיהיה אמצעי אדם לפי שיש בו בחינת הרצון הטבעי וכחותיו נמשכים בארציות והבן:

אשר ילכו לפנינו. דקדק לומר לפנינו פרוש לצד כי ה' המוציא אותם מארץ מצרים הוא נעלם וגבוה מאד ויקר להם מקרה רע באין משגיח עליהם לזה יעשו כח מכחות צבא השמים שיהיה למשה לפנייהם ולעולם מרדו בסבה ראשונה אלא שרצו באמצעי, ואולי שחשבו שלא צוה ה'

(ב) ויאמר אליהם הוא שאמר בן ולבבו לא כן יחשב. פרקו. פרוש אתם ולא הם: נזמי הזהב. ולא זהב אחר. אשר באווגי. אם ישנם ולא מנחים בארגו ולא שילבשו מחדש ואם לא דבר זה מעבב,

ויקהל העם על אהרן. צריך לדעת טעם אומרו על אהרן, ואם לדבר אליו היה לו לומר ויקהל העם ויאמרו אל אהרן, אולי יכון לומר כי נקהלו עליו להרגו ויאמרו קום וגו' ואם לאו וגו', ורז"ל אמרו (סנהדרין ז) שהרגו לחור וזה לה האות לדברנו, וטעם שלא נרמו בתורה הריגת חור כדי שלא ישאר רשומו נכר בתורה לדרושות עולם זה; חס על כבוד עם בני ישראל ולא נכתב מעשה העגל אלא לטעם שאם חטא צבור אומרים להם כלך אצל צבור שנתקבלה תשובתם על חטאם כאמור שם (ע"ז ה) ואולי כי רמזה התורה הריגת חור ממה שאמר הכותב (לעיל כ"ד י"ד) והנה אהרן וחור עמכם ולא הופירו בפסוק זה עם אהרן הרי זה מגיד כי טרוף טרף, ומפרש

(ג) וַיִּתְּפָרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נֹמֵי הַזֹּהֵב בְּאוֹנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אֹהֶל־מִוֶּדָּע:

בַּלַּע"ו. אֶת נֹמֵי • כְּמוֹ מִנְזָמִי, כְּמוֹ (לעיל ט):
"כִּצְאֵתִי אֶת הָעִיר", מִן הָעִיר.

וַיִּתְּפָרְקוּ • לְשׁוֹן פְּרִיקַת מִשָּׂא. כְּשֶׁנִּטְלוּם
מֵאוֹנֵיהֶם, נִמְצְאוּ הֵם מִפְּרָקִים מִנְזָמֵיהֶם, דִּישְׁקָרִי"ר

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך טו. עמ' 66)

ענינים של יהדות!
אֶלָּא מֵאִי, הַשְּׂאֵלָה הִיא מֵהָיָה עִם "עֵגֶל הַזֹּהֵב", כִּסֵּף
וּפְרָסָה וְכָל הָעֲנִינִים - וּבָכֵן: הַתְּכָלִית שֶׁל הַכִּסֵּף הִיא עֲבוּר
הוֹצָאוֹת אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וּלְבוּשִׁים; וְאִילוּ כֹּאֲשֶׁר נוֹסְפִים
דוֹלָרִים בְּדֶרֶךְ שְׂאִינָה רְצוּיָה - אִזִּי מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם עֲבוּר
רֹפְאִים, רַחֲמָנָא־לִי צֵלָן, וְעֲבוּר "מִסִּים" ("טֶעֱקֶסֶס"), וְעֲבוּר
שָׂאֵר עֲנִינִים שֶׁל עֲגָמַת־נֶפֶשׁ. אֲשֶׁר מוֹטֵב הִיָּה שֶׁלֹּא לְהַרְוִיחַ
דוֹלָרִים אֵלּוּ, וּבִלְבָּד שֶׁלֹּא תִהְיֶה עֲגָמַת־הַנֶּפֶשׁ, אֶלָּא הַקֶּבֶ"ה
יִתֵּן אֶת כָּל הַהֲצָטְרוֹת בְּאוֹפֶן שִׁיחִיו חַיִּים שֶׁקֻּטִּים
וּבְרִיאִים.

וְכֶשֶׁם שֶׁבִימִים הֵם פִּעְלֵי הַנָּשִׁים ("יִי הָאֶבֶן
אוֹיֶסְגַּעֲפִירִט") שֶׁעֵל הַזֹּהֵב שִׁרְפוּהוּ וְסִתְּנוּהוּ וְנַעֲשֶׂה לְאִפֶּר
וְעֵשֶׂן, וְאִילוּ הַמִּשְׁכָּן נִבְנָה (בְּעֲזָרְתָן) שֶׁל הַנָּשִׁים שֶׁהֵן הִיוּ
הַרְאוּנוֹת לְסִיעַ בְּבִנְיַת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ) בְּאוֹפֶן שֶׁקֻּרָא
הַמִּשְׁכָּן (אֶף שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵאוֹתִיּוֹת ק' ר' וְש' שֶׁ"אֶתְחַזֵּיאוּ עַל
סִטְרָא בִּישָׂא") עוֹמְדִים וְקִימִים לְעוֹלָם, עַד לְעִתִּיד־לְבֹא
(כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשִׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל),

כְּמוֹ־כֵן בְּדֶרֶךְ דְּעִקְבָּתָא דְּמִשְׁחָא שֶׁהוּא הַגִּלְגּוֹל שֶׁל הַדּוֹר
הַהוּא, בִּיָּדָן שֶׁל הַנָּשִׁים לְמַנּוּעַ אֶת עֵינֵי "עֵגֶל הַזֹּהֵב", הֵינּוּ
הַהֲשָׁתַחֲזָא לְכִסֵּף תּוֹף כְּדִי וְתוֹר עַל עֲנִינֵי יְהוּדוּת. וְאֶדְרַבָּה,
לְנַצֵּל אֶת הַכִּסֵּף שֶׁמִּשְׁיָגִים, כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִבְּתֵיהֶן מִשְׁכָּן
וּמִקְדָּשׁ לְהִשְׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה,

וְאִזִּי לֹא חֶסֶר מֵאוּמָה בְּכָל הַמִּצְטָרָה, הַבֶּעַל בְּרִיא, הָאִשָּׁה
בְּרִיאָה וְהַיִּלָּדִים בְּרִיאִים, וּמִתּוֹךְ בְּרִיאוֹת וּשְׁמִחָה מְגֻדִּלִים
אֶת הַיִּלָּדִים לְתוֹרָה לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְהֵם נַעֲשִׂים
"צְבָאוֹת ה'" - כְּמוֹ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהַנָּשִׁים הָעֲמִידוֹ דוֹר
שֶׁהִפְרִיּוֹ אֶת הַקֶּבֶ"ה בְּקִרְיַעַת יַם־סוּף וְאָמְרוּ "זֶה אֱלֹהֵי
וְאֶנְהוּ".

וְכֹאמֹר, בִּיָּדָן שֶׁל הַנָּשִׁים שֶׁכָּל אַחַת תַּעֲשֶׂה מִבֵּיתָהּ מִשְׁכָּן
וּמִקְדָּשׁ לְהַקֶּבֶ"ה, שֶׂאִזִּי יִהְיֶה הַבֵּית בְּרִיא, חֵי וְשִׂמְחָה, וְיִהְיֶה
בּוֹ אֲלָקוֹת בְּגִלּוּי, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכּוּ - יַחַד עִם בְּעִלְיָהֶן וְיִלְדֵיהֶן
- לֵילֵךְ בְּקִרְבּוֹ לְקִרְאָת מִשִּׁים צִדְקָנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

אִיתָא בְּכֵתְבֵי הָאֲרִיז"ל, שֶׁהַדּוֹר עֲתָה, הֵינּוּ דֶרֶךְ דְּעִקְבָּתָא
דְּמִשְׁחָא, הוּא גִלְגּוֹל שֶׁל דּוֹר הַמִּדְבָּר:
בְּדוֹר הַמִּדְבָּר הִיָּה חֲטָא הָעֵגֶל, שָׁבוּ נֹאמָר "וַיִּתְּפָרְקוּ... אֶת
נֹמֵי הַזֹּהֵב אֲשֶׁר בְּאוֹנֵיהֶם" - הָאֲנָשִׁים דּוֹקָא, וְלֹא הַנָּשִׁים,
שֶׁלֹּא רָצוּ לְתַת עֲבוּר הָעֵגֶל; וְלַעֲוֹנוֹת זֹאת, בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן
נֹאמָר "וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים", "עִם הַנָּשִׁים וְסִמוּכִין
אֲלֵיהֶם". הֵינּוּ, שֶׁהַנָּשִׁים קָדְמוּ.

וְעַל זֶה אִיתָא ב'פֶּרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר' שֶׁ"נִּתֵּן לָהֶן הַקֶּבֶ"ה
שִׁכְרָן... שֶׁהֵן מִשְׁמֹרוֹת רִאשֵׁי־יְחִידִים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים",
שֶׁזֶהוּ מֵה שִׁכְתוֹב ב'ירוּשְׁלָמִי' מִסֵּכַת פְּסָחִים "נָשִׁי דְנִהְיָ
דְּלֹא לְמִיעֲבַד עֲבִידָתָא... יוֹמָא דִּירְחָא, מְנַהֵג" (מְנַהֵג טוֹב
הוּא), שֶׁצִּירִכִים לְקַיֵּמוּ.

וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁבְּדֶרֶךְ דְּעִקְבָּתָא דְּמִשְׁחָא תְּלִמִּיד־חֲכָמִים
נִשְׁמָעִים לְנִשְׁתִּיתֵיהֶם - שֶׁבְּזֶה מִתְבַּטֵּאת הָעוֹבְדָה שֶׁהַנָּשִׁים
שֶׁבְּדוֹר הַמִּדְבָּר (שֶׁהַגִּלְגּוֹל שֶׁלּוֹ הוּא בְּדֶרֶךְ דְּעִקְבָּתָא
דְּמִשְׁחָא) הִתְנַהֲגוּ כְּדַבְעֵי, מֵה־שְׂאִירֵי הָאֲנָשִׁים.

וְהִרִי כָּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה הֵם (לֹא סִפּוֹר דְּבָרִים, אֶלָּא) "תּוֹרָה"
- מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה:

יִשְׁנִן נָשִׁים שֶׁסְּבוּרוֹת שֶׁהָעֲנִינִים צִירִכִים לְהִתְנַהֵל עַל־יְדֵי
הַבְּעִלִּים, וְהַבְּעִלִּים צִירִכִים לְהַשִּׁיג פְּרָנְסָה, וְכָל שָׂאֵר
הָעֲנִינִים הֵם טְפִלִּים, וּבִלְבָּד שֶׁהַבֶּעַל יָבִיא הַבֵּיתָה כְּפִי־יָדָן
דוֹלָרִים שִׁיזְכּוּ לְנַהֵל אֶת הוֹצָאוֹת הַבֵּית.

וְעַל כֵּן הַהוֹרָאָה מֵהָאִמּוֹר לַעֲלִי - שֶׁהַנָּשִׁים צִירִכּוֹת לְדַעַת
שְׂדוּרְנָה זֶה הוּא גִלְגּוֹל שֶׁל דּוֹר הַמִּדְבָּר. וְלָכֵן, עֲנִינֵן הוּא
לְבָנוֹת מִשְׁכָּן. דְּהֵינּוּ, שֶׁהָאִשָּׁה (וְכֵן הַבֵּת אוֹ הָאֲחוּת) צִירִכָה
לַעֲשׂוֹת מִהַבֵּית - מִשְׁכָּן, וְלֹא לְהִנִּיחַ שֶׁתִּהְיֶה נְתִינַת־מְקוֹם
עֲבוּר "עֵגֶל הַזֹּהֵב".

כְּלוֹמֹר: אִפִּילוּ אִם נִרְגַּשְׁתָּ אִיזוֹ נִטְיָה שֶׁבִּשְׁבִּיל כִּסֵּף צִירִכִים
לְיֹתֵר עַל עֲנִינֵן שֶׁל יְהוּדוּת - צִירִכָה הָאִשָּׁה לַעֲמוּד בְּתִקְוָה
וְלַצֵּעֶק: כִּיֵּן שֶׁהַבֵּית צִירִיךְ לְהִיּוֹת מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהַקֶּבֶ"ה,
שִׁיזְכּוּ לֹאמֹר עָלֵינוּ "וְשִׁכְנֵנִי בְּתוֹכָם", כְּלוֹמֹר, בְּבֵית זֶה
אֶתְגַּלָּה עִם הַקְּדוּשָׁה וְהָאוֹר שְׁלִי - אִי־אֶפְשָׁר לְיֹתֵר עַל

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס. אברמוביץ

הַנְּזָמִים אִזִּי לֹא (תַּחֲדוּקָא) שֶׁלֹּא רָצוּ הַנָּשִׁים
וְהָבִיאוּ אֶת שְׁלֵהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא
לְהִתְעַבֵּב: תּוֹרָה ג

וְלֹא לְזוּלָתִי וְלֹא עַל יָדְכֶם, וְטַעֲמוֹ
שֶׁדְּבָר הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי רַבִּים אֵין בּוֹ
עֲכוֹב וְעַל יְדֵי יָחִיד יִתְעַבֵּב קֶצֶת וְהֵם
לֹא נִתְעַבְּבוּ וְעֵשׂוּ כָּל הַתְּנָאִים וְזוּלָת

גַּם אָמַר נָשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנִיתִיכֶם שֶׁלֹּא
לְהִנִּיחַ זֹהֵב עַל כָּלֶם וּבְאִמְצָעוֹת כָּל
זֶה יִתְעַבְּבוּ וְזֵמֶן מֵה, גַּם אָמַר וְהָבִיאוּ
פְּרוֹשׁ וְלֹא תִשְׁלַחוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֱלִי

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיֹּצֵר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסִּבָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹד מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

מסכה • כיון שהשליכו לאור בכור, באו מכשפי ערב-רב שעלו עמהם ממצרים ועשוהו בכשפים. ויש אומרים, מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתממץ בו במצרים, והיה בידו שם וטס שכתב בו משה: "עלה שור! עלה שור!" להעלות ארוננו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור ויצא העגל (סנהדרין קא) • **מסכה •** לשון מתכת. דבר אחר: קכ"ה קנטרין זהב היו בו, כגמטריא של מסכה. אלה אלהיו • ולא נאמר 'אלהינו', מפאן שערב-רב שעלו ממצרים, הם שנקלהו על אהרן והם שעשוהו, ואחר-כך הטעו את ישראל אחריו.

כ"י • ויצר אתו בחרט • יש לתרגמו בשני פנים, האחד: 'יצר' לשון קשירה, 'בחרט' - לשון סודר, כמו (ישעיה ג): "והמטפחות והחריטים", (מלכים ב ה): "וַיֹּצֵר כְּפָרִים כֶּסֶף בְּשָׁנֵי חֲרָטִים", והשני: 'וַיֹּצֵר' לשון צורה. בחרט - כלי אִמְנוֹת הצורפין שחורצין וחורטין בו צורות בזהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו (ישעיה ח): "וַיִּכְתֹּב עָלָיו בַּחֶרֶט אֲנוֹשׁ", וזהו שתרגם אינוקלוס: 'וצר יתה בזיפא', לשון זיוף, הוא כלי אִמְנוֹת שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים, שקורין בלע"ז ניי"ל (גראבשטיכל), ומזיפין על-ידו חותמות. עגל

(ה) וַיֵּרָא אֶהָרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מִחָר:

מזבח • לדחותם. ויאמר חג לה' מחר • ולא היום, שמה יבא משה קדם שיעבדוהו, זהו פשוטו. ומדרשו ב'ויקרא רבה': דברים הרבה ראה אהרן,

כ"י • וירא אהרן • שהיה בו רוח חיים, שנאמר (תהלים ק): "ביתבנית שור אוכל עשב", וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי. ויבן

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שאם הסכימו הרי גם המה עשו שהמחשבה פועלת בעבודה וזה וגם לא מחו ועל זה נענשו כללות ישראל וזלת מעטי היכלת שבהן ה' לבם שלא נטה אחר הרע והמפרסמים בדבר הם בני לוי, והנה אחר שנעשה העגל בהכרח לומר שחלק מישראל טעו אחריו דכתיב (פסוק כ"ח) ויפל מן העם בשלשת אלפי איש ובהכרח שמישראל נפלו כמובן מאומרו (פסוק כ"ז) והרגו איש את אחיו וגו' את קרבו, אם כן בהכרח לומר שחלק מישראל עבדו עבודה וזה בעדים והתראה: תורה ה

(ה) וירא אהרן. פרוש ראה דבר פלא כי לא עשה דבר אלא השליכו באש ויצא העגל מעצמו: ויבן מזבח לפניו. ולא אמר ויבן לפניו מזבח שאז יהיה נשמע שלכבודו עשה והוא לא עשה המזבח לעגל אלא לפניו עשוהו וכוונתו למקום, ולדברי הזהר (ח"ב קצ"ג) יבן גם כן על נכון כי

יש באדם חלק אלה ממעל אלא כי לצד שהרפבתו אינה ממין המתקנים הרוח תשוב אל האלהים, ונתחכמו לעשות הדבר להמשיך כח עליון בדבר המתקנים ויהיה מצוי תמיד לפנייהם ולעולם לא עקרו אנכי ה' וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים אלא אמרו אלה, ואולי כי לזה אמר העלוד לשון רבים לרמוז לכח תחתון בעליון ח"ו, ובאמצעות זה פגמו פגמים רבים ועשה ה' בהם שפטים, ועין בפרוש פסוק (ח) סרו מהר מן הדרך וגו'. ונראה בעיני כי לא כל ישראל הסכימו על השעות אלא חלק מהם וחלק לא מחו ושקולים היו בדבר וחלק לא היה בהם כח לקחות, והנה מדקדוק אומרים אלהיו ולא אמרו ח"ו אלהינו וגו' הוציאנו זה יגיד כי קצת מהם אמרו זה לכלם ויש שהצדיק ויש שלא הצדיק, ורבותינו ו"ל אמרו (שמרר פ"ב) שערב רב שעלו עם ישראל הם העושים, ובהכרח לומר כי ישראל לא הסכימו בשעת מעשה

(ד) ויעשהו עגל. פרוש בעבור שנעשה על ידו לא שעשוהו הוא דכתיב (פסוק כ"ד) ויצא העגל הנה. או לצד שלקח הזהב מידם לידו ולא נתחכם שיניחו הזהב בארץ לבטל בכשפיהם (והר ח"ב קצ"ב) העלה עליו הכתוב המעשה: ויאמרו אלה אלהינו ישראל אשר וגו'. קשה איך יאמן השפשות והבערות לדור דעה רבים ונכבדים לומר לדומם אלה אלהיו וגו', ולו יהיה שדבר העגל באמצעות מעשה בשוף כמאמרו ז"ל (תנחומא) אף על פי כן זה יועיל לחשב בו דבר אבל להעיר ערות שקר שזה הוא המוציא, לא, אכן הנכון הוא כי אדרבה בדבריהם אלו גלו דעתם שאינם משתחוים ועושים אלה אלא להמוציאם מארץ מצרים ונתכוננו בדבור זה להכין בו בחינת האלהות שהוא המוציא ותהיה העבודה לחלק מהכל והרי הם עובדים לכל והחלק היה הולך לפנייהם והוא יענה להנקה ממנו, ולא היה בעיניהם לירות כי הלא

צָרוּר וְזֶה מְבִיא אֶכָּן, וְנִמְצְאָת מְלֹאכֶתָּן עֲשׂוּיָה בְּכַת אַחַת. מִתּוֹךְ שְׁאֵנִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמְלֹאכֶתִי, בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ מִשָּׁה בָּא. חֲג לֹה' • בְּלָבוּ הִיָּה לְשִׁמִּים, בְּטוֹחַ הִיָּה שְׂיָבֵא מִשָּׁה וְיַעֲבֹדוּ אֶת הַמָּקוֹם.

רָאָה חוֹר בֶּן אַחֲוֹתָיו שֶׁהָיָה מוֹכִיחֵם וְהִרְגֹּהוּ, וְזֶהוּ "וַיִּכֶן" (לשון בינה) מִזְבֵּחַ לְפָנָיו, וַיִּכֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, מוֹטֵב שֶׁיִּתְלֶה בִּי הַסֶּרְחוֹן וְלֹא בָהֶם. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מְבִיא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך 1 עמ' 176 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

היתר אהרן לשמש במשכן

אַהֲרֹן אַחִיד גו' לִכְהֵנוּ לִי" מִפָּרֶשׁ רִשׁ"י: לְאַחֵר שֶׁתִּגְמֹר מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן. דְּהֵינּוּ שֶׁרָק לְאַחֵר גָּמֹר מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הוֹחֵל עַל אַהֲרֹן וּבְנָיו דִּין "כֹּהֵן".
וְעַל-פִּי-זֶה, בְּשַׁעַת בְּנֵית הַמִּזְבֵּחַ (וְעֲשִׂית הַעֲגֹל) לֹא הִיָּה אַהֲרֹן כֹּהֵן. וְדוֹקָא כֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ לְעִבּוּדֵי-זָרָה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ, אֲבָל אִם הוּא לֹא הִיָּה כֹּהֵן בְּשַׁעַת שֶׁשָּׁמַשׁ לְעִבּוּדֵי-זָרָה, אֵינּוּ נִפְסֵל בְּכָר.

וַיִּרְא אַהֲרֹן וַיִּכֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו

וַיִּכֶן מִזְבֵּחַ – לְדַחֲוֹתָם (לב, ה. ובפירוש רש"י)
וְקִשָּׁה, הָרִי כֹהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ לְעִבּוּדֵי-זָרָה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ (מנחות קט, ב), וְאִם-כֵּן אֵפֶי שִׁפְנוֹת אַהֲרֹן הֵיָּתָה לְדַחֲוֹתָם, אֵפֶי בְּפֹעַל הָרִי שֶׁמַּשׁ לְעִבּוּדֵי-זָרָה, וְאֵיפֹי הִתֵּר לְאַהֲרֹן לְשִׁמִּשׁ בְּמִשְׁכָּן?
וַיֵּשׁ לֹמַר: עַל הַפְּסוּק (בפרשת תצוה) "וְאֵתָה הַקֶּרֶב אֵלָיִךְ אֶת

וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים
וְקִרְבֵּי נֶכְסִין וְאֶסְחָר עֲמָא לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וְקָמוּ לְחִיבָא:

(ו) וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים
וַיֵּשֶׁב הָעָם לְאֹכֵל וְשִׁתּוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֲקָא: פ

(שמואל ב ב): "וַיִּקְמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנָיו", אֵפֶי כָּאֵן נִהְרַג חוֹר.

נִשְׁפִּימוּ • הַשָּׁטָן וְרָזָם, כְּדִי שֶׁיִּחְטְאוּ.
לְצַחֲקָא • יֵשׁ בְּמִשְׁמַע הַזֶּה גְּלוּי עֲרִיזוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טז): "לְצַחֲקָא בִּי", וְשִׁפְיוֹת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְבַל יִכְשְׁלוּ, זוֹ חִקְיָה בְּלִילִית בְּהִנְהֻגוֹת הַבּוֹרָא עִם בְּרוּאָיו, וַיִּכְבֵּר בְּתִכְנוּ בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית (י ה) קֶצֶת מִהִטְעָמִים הַמִּשְׁגִּים אֲצִלְנוּ, וּבִמְהָ שֶׁלְּפָנֵינוּ אֵין אֲנוּ צְרִיכִין לְטַעֲמִים כִּי טַעֲמוּ בְּצֹדוֹ כִּי בְּהִכְרַח שִׁיָּהִי שֵׁם מִשָּׁה מ' יוֹם לְקַבֵּל הַלְוִחוֹת וַיֵּשׁ טַעֲמִים נִסְתָּרוֹת לֹה' וְהַנְּגִלוֹת לָנוּ כִּנְגֵד יִצִּירַת הַקֹּלֶד, גַּם לְהוֹדִיעַ הַדְּרָגוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה מִכָּל הָעוֹלָם שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁשֶּׁה יָמִים וְהַלְוִחוֹת בְּרִיאָתָם לָמ' יוֹם וּכְמֵאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן לִר' חִזְיָא (שְׁמִירָה פ' מ"ז) עַל מַה שֶּׁזָּכַר שְׁדוֹת וְכִרְמִים וְזֵיתִים כִּי מִכָּר דְּבָר הַנֶּתֶן לְשִׁשֶּׁה וְקִנָּה דְּבָר הַנֶּתֶן לָמ', עוֹד יִרְאֶה לִי טַעַם אַחֵר כִּי לְצֹד שֶׁהַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ ד' דְּרָכִים כְּלָלִיִּים וְהֵן מִנֵּן פִּרְדָּ"ס, וַיֵּשׁ לָךְ לְדַעַת שֶׁהֵם מֵאֲרַבְּעָה הַדְּרָגוֹת אִוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים הַמִּתְכַּבְּנִים בְּשֵׁם אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, הַפֶּשֶׁט אִוֹרוֹ מֵאִיר בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה, רְמֹז בְּעוֹלָם הַיִּצִּירָה, דְּרָשׁ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, סוּד בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְכִכֵּר הַקְּדֻמָּנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת שְׁאֵין לָךְ הַדְּרָגָה בְּקִשָּׁה שְׁאֵין גְּבִיָּה עֲשִׂרָה וְהָרִי לְפָנָיִךְ מ' וְלֹזֶה הִיָּה שֵׁם מ' יוֹם

צָבוּר וְכו', אֵפֶי עַל פִּי כֵּן יִשְׁנוּ לְלִמּוּד זֶה גַּם אִם לֹא הָיוּ זֹכְרִים שֶׁבְּדָבוּר רֹאשׁוֹן שֶׁאָמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ הָרִי קְבִלְוֶה עֲלֵיהֶם לֹאֵלֶּה, וְהָגַם שֶׁאָמְרָנוּ קֶצֶת מִהֵם אָמְרוּ בֵּן וְלֹא בָלָם וְלֹהֲאֹמְרִים עָרַב רַב הֵם אָמְרוּ, עַל כָּל פָּנִים שֶׁמְעוּ וְשִׁתְּקוּ בָלָם, וּבְהִכְרַח לֹמַר שֶׁהַמּוֹעֲטִים הוּא שֶׁלֹּא הִסְפִּימוּ שֶׁאֵם הָיוּ הַמְּרָבִים הָיוּ עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם וְהוֹרְגִים אֶת הָאֹמְרִים בֵּן וְאִם בֵּן הָרִי הַמְּרָבִים מִתְּחִיבִים מִדִּין עָרַב: וְנִרְאָה לֹמַר כִּי לְצֹד שֶׁקָּדַם וְאָמַר ה' לְמִשָּׁה כִּי שֵׁם יֵשֶׁב אֲרַבְּעִים יוֹם וְאַחֵר הָאֲרַבְּעִים יִתֵּן לוֹ הַלְוִחוֹת כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (שְׁמִירָה פ' ט). בְּפִסּוּק כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה שֶׁבָּאוּ שֵׁשׁ שְׁעוֹת בְּיוֹם הַגְּבוּל שֶׁל מ' הָא לְמִדָּת כִּי נֶאֱמַר לוֹ מַה שֶּׁשֵּׁם יֵשֶׁב מ' אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא אָמַר לוֹ ה' לְמִשָּׁה לְרֹדֶת מִן הַהָר קֹדֶם הֵמָּה יוֹם עַד סוּפָם וְאֵז אָמַר אֵלָיו לָךְ מִן הָהָר, וְאֹמְרוֹ רַד אֲפָרְשֶׁנוּ בְּמִקְוֵמוֹ, וְכַפִּי זֶה הָגַם שֶׁהִרְגִּישׁ ה' בְּמַעֲשֵׂה וְשִׁרְאֵל הָרַע מַעַת הַקֶּהֱלָם עַל אַהֲרֹן עַם כָּל זֶה דְּבָר אֲלֵהֵינוּ שֶׁאָמַר מ' יוֹם יָקוּם לְעוֹלָם, וְאִם תֵּאֲמַר לְמַה לֹּא חֲשַׁב ה' מִחֲשָׁבוֹת

עֲשָׂה לְבַל יִפְלִיא חוּץ וְהִיָּה לוֹ הַמִּזְבֵּחַ לְמֵאֲסָר כָּכָל מִחֲבִי מִיָּתָה, וְאָמַר חֲג לֹה' מִחֹר נִתְכַּנֵּן לְדַחֲוֹת הַשָּׁעָה וּכְנֻתָּהּ וּמִחֲשָׁבָתוֹ בְּדַכְרִיו הֵיָּתָה לֹאֵלֶּה יִשְׂרָאֵל אָמַת כִּי שֵׁם זֶה הוּא שֵׁם הַמִּיָּחֵד, וְיִשְׂרָאֵל גַּם בֵּן לְמַה שֶׁפִּרְשִׁיתִי כִּי לֹא נִעְקָרָה מִחֲשָׁבָתָם וְאִמּוֹנָתָם מַה אָמַת וְאֵלָיו יִכְנוּ אֵלֶּה שֶׁרָצוּ לְקַחַת חֵלֶק מִמֶּנּוּ שִׁיָּהִי לְפָנֵיהֶם אֵין דְּבָר נִגְדִיית לְדַעַתָּם בְּדַבְּרֵי אַהֲרֹן: תּוֹרָה ו (ו) וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת, קִשָּׁה לְמַה לֹּא עֲשָׂה ה' בְּרוּךְ הוּא הַרְגֵּשָׁה בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל תִּכְף וּמִיד לֹמַר לְמִשָּׁה רַד כִּי שַׁחַת עָמָךְ עַד אַחֵר שֶׁעָבַר יוֹם הַמַּעֲשֵׂה וּלְמִחֲרָת אַחֵר שֶׁהָעֹלֹת וּשְׁלָמִים, וְעוֹד שֶׁאֵם הִיָּה מִקְפִּיד עַל הַדְּבָר תִּכְף וּמִיד לֹמַר לְמִשָּׁה רַד וְגו', לֹא הָיוּ בָּאִים לִידֵי וְכִיָּה לֹאֵלֶּהִים אַחֲרֵיהֶם, וְאֵין לֹמַר שֶׁקָּדַם אָמַר אֵלָיו אֵלֶּה שֶׁמִּשָּׁה נִתְעַכֵּב לְהִשְׁבִּי חֲרוֹן אַף, שֶׁהָרִי בְּדַבְּרֵי ה', נֶאֱמַר וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ הָא לְמִדָּת שֶׁדַּכְרִיו הָיוּ אַחֵר שֶׁזָּבְחוּ לְמִחֲרָת הַמַּעֲשֵׂה, וְהָגַם שֶׁאָמְרוּ ז"ל (ע"ד ד') לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאֲחֹתוֹ מַעֲשֵׂה וְכו' אֵלֶּה שֶׁאֵם חֲטָא

(י) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדְרֹךְ בִּי שַׁחַת עַמֶּךָ
אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

עַמֶּךָ • "שַׁחַת הָעַם" לא נֶאֱמַר, אֶלָּא "עַמֶּךָ", עַרְב־רַב שֶׁקִּבַּלְתָּ מֵעַצְמְךָ וּגְיִרְתָּם וְלֹא נִמְלַכְתָּ בִּי, וְאִמְרָת: טוֹב שֶׁיִּדְבְּקוּ גֵרִים בְּשִׁכְנָה, הֵם שַׁחְתוּ וְהִשְׁחִיתוּ.

כִּי יִדְבֹר • לְשׁוֹן קָשִׁי הוּא, כִּמּוֹ (בראשית מב): "וַיִּדְבֹר אֹתָם קָשׁוֹת". לֶךְ־רֹד • (ברכות לב) רֹד מְגִדֶּלֶת, לֹא נִתְּתִי לָךְ גְּדֻלָּה אֶלָּא בְּשִׁבִּילִם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, נִתְּנָה מֹשֶׁה מִפִּי בֵּית־דִּין שֶׁל מַעֲלָה. שַׁחַת

ח סטו בפריע מן אורחא די פקדננון עבדו להון עגל מתקא וסגידו לה ונדבחו לה ואמרו אליו דחלתך ישראל די אסקוף מארעא דמצרים:

(ח) סְרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם
עֶגְלָ מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לָּהּ וַיִּזְבְּחוּ־לָּהּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּהָ
אֱלֹהֶיהָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אומרים אלה אלהיהך או מעת שאמרו לאלהך עשה לנו אלהים: תורה ח
(ח) סְרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ. יתבאר על פי דבריהם (הלן ח) שאמרו המוודה בעבודת גלולים ככופר בכל התורה בלה, והוא אומר סְרוּ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם הרי כל מה שצוה בכלל עוֹד יִרְצָה לִפִּי מה שפרשנו כי ישראל עודם באמונת ה' השלמה אלא חשבו להיות לפניהם כח אחד מאל עליון, לזה אמר סְרוּ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם פרוש לכל עשות אמצעיים ועשו דרך אמצעיים, ולזה לא אמר מְרֹדוּ בִּי או כְּפָרוּ בִּי כי עודם באמונתם: עֲשׂוּ לָהֶם וּגו'. פרוש אחרים עשו להם העגל כי הם נתנו הֶזֶב וְצָא העגל מעצמו, והודיע ה' כי לא מעצמו יצא כמאמר אהרן (פסוק כד) וַיֵּצֵא הָעֶגֶל הַזֶּה אֵלָּא עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה וְהוּא מֵאִמֵּר רְבוּתִינוּ ו"ל (תנחומא) כי יונס וימברס עשו וגו':

וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה וּגו'. קשה למה (הפך) סדר העשוי שהיה לו להקדים אמירת אלה אלהיהך קדם הוֹבִיחָה שֶׁפֶן מצינו שפיוס ראשון אמרו אלה וגו' וממחרת וזכו וגו', והנה לפי דבריהם ו"ל (שמו"ר פ"ב) שערב רב הם העושים כל מעשה העגל ולא ישראל יסדר הכתוב הדרגות העון בערך ישראל לא בערך ערב רב, ואמר הדרגה אחת וַעֲשׂוּ לָהֶם, פרוש ערב רב עשו עגל מסכה לעצמן ולא מחו ישראל, עוד השתחוו וזכו ערב רב ולא מחו ישראל וזהו הדרגה גדולה יותר

להתגלות משה מן ההר, עם כל זה בערך מקור החסידות וטהרת הלשון כסף נבחר לשון צדיק לא יגיד בדברים האלה:

אֲבֹן טעם דברי ה' הוא כי ח"ו לא לדלטר על עושה עגל בא האלהים אלא לצדק דינו הצדק, והוא כי לצד שאמר למשה רַד מִגְּדֻלָּתְךָ הֲצַר לומר על מה הָכָה בֵּית מֵאֵהָבוּ מִה פָּשְׁעוּ בִּי יוֹרִידֵנוּ אֵלֶּה, וְלֹא אָמַר בִּי שַׁחַת עַמֶּךָ וְחַל עָלֶיךָ הַהוֹדִיעוּ אִפֹּן הַהִשְׁחָתָה שֶׁעָלֶיךָ נִתְּחַב מֹשֶׁה הִירִידָה וְסִדֵּר ג' דְּבָרִים, א' עֲשׂוּ לָהֶם וּגו', ב' וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ וּגו', ג' וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּהָ וּגו', והם כנגד דבור מחשבה ומעשה, והתחיל במחשבה ואמר עֲשׂוּ לָהֶם הרי מחשבה מעת שעשאוהו חשבו בעבודה זרה, והוא מה שדיק באומרו לָהֶם, וְעֵינֵינוּ מִה שֶׁכִּתְּבִיתִי בְּסוּק וְלֵעִיל כִּי ג' לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּגו', כנגד המעשה אמר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ אֵין לָךְ מַעֲשֶׂה גְדוֹל מִזֶּה, כנגד הדבור אמר וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּהָ אֲלֵהֶיךָ וּגו' וְלִצְדָּה זֶה תִּשָּׁש כֹּחַ מֹשֶׁה בִּג' בחינות שהם נפש רוח נשמה ולא יוכל עמוד במדרגה ראשונה, וממוצא דבר אתה יודע כי קדם שעברו ישראל על ג' פרטים עדין היה משה יכול עמוד באמצעות בחינה הנשארת ללא פגם, שאם לא כן ובאחת או ב' מהאמור יש טעם למשפט הירידה לא היה ה' מגלה למשה כל המעשים משום פגם דלטורות כמו שכתבנו, ומעתה אין מקום לקשיתנו למה לא ירד מעת

שלמים ואם היה חסר יום אחד היתה תורה חסרה אותה בחינה וישרים דרכי ה', ועוד יש טעמים רבים, ובה אין קשיא לאלהינו, ועין בפסוק לָךְ רַד שֶׁאֲחֵר זֶה בִּאֲפֹן אַחֵר: תורה ו

(ו) לָךְ רַד וּגו'. כפל לומר לָךְ רַד אחת לגופה שילך נאחת לומר לו שירד מגדלתו, ואם היה אומר רַד לְבַד הִיִּינוּ אומרים כי להיותו בהר אמר לשון ירידה, וכן הוא אומר (לעיל י"ט י"ד) וַיִּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר, וצריך לדעת אפן ירידה זו מה היא, ואולי שהודיעו כי כל מעלתו היתה בשביל ישראל ומעתה שחטאו לא ישיג הנבואה כמחנה הראשון, או אפשר כי שם במקום עמידתו לא היה בו כח לעמד שם כיון שכשל עוֹר, והוא מה שאמר לו רַד פרוש לא תעמד במקום הראשון והטעם בִּי שַׁחַת עַמֶּךָ שמכחם באתה, וקשה אם כן היה לו לומר בן מעת שאמרו ישראל אלה אלהיהך אם לצד שישאל עבדו עבודה זרה תתחבב ירידת משה מגדר שהיה בו, ויש לומר בהעיר עוד למה הֲצַר ה' להאריך הודעת עון ישראל, ומה גם לדברי רבותינו ו"ל (פסחרי"מ א) שאמרו במעשה עכן ששאל יהושע דבר מאת ה' להודיע מי המועל בחרם והיתה תשובת ה' אליו דלטור אני לך, אם כן כאן במה שלפנינו לא היה לו לומר למשה הדברים הרעים שעשו ישראל, והן אמת כי שם היה דבר שאינו עומד להתגלות ויש בזה דלטורות מה שאין כן במציאות זה שהיה דבר שעומד

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵיתִי אֶת־הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשְׁהָ עָרַף הוּא:

כ"ט • קִשְׁהָ עָרַף • מְחִזְרִין קָשִׁי עָרְפָם לִנְגַד מוֹכִיחֵיהֶם וּמִמָּאֲנִים לְשִׁמְעַ.

(י) וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיַּחֲרֹאֲפִי בָהֶם וְאָכְלָם וְאָעִשָּׂה אוֹתָם לְגוֹי גָּדוֹל:

כ"ט • הִנֵּיחָה לִי • עֲדִין לֹא שִׁמְעֵנו שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עֲלֵיהֶם, וְהוּא אוֹמֵר: "הִנֵּיחָה לִי"? אֵלָּא בָּאן פֶּתַח לֹא יָכְלָם (שמות רבה).

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

יִשְׁמַעְאֵל כִּהֵּן גָּדוֹל שֶׁנִּתְרַצָּה ה' בְּכִרְכָּתוֹ אֲשֶׁר בָּרַךְ ה' בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּכְבְּשׁוּ רַחֲמָיו אֶת כְּעֶסוֹ, וְאוֹלֵי כִי זו הוּא טַעֲנַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּאוֹמְרוֹ **לִמָּה ה' יַחֲרֹא אַפּוֹ** וְגו', לְשׁוֹן עֲתִיד פְּרוֹשׁ כִּינּוּן שֶׁלֹּא חָרָה עֲדִין וְעַל כָּל פָּנִים קָשִׁיָּא לֹאֲלֵהֵינוּ. וַיִּתְּבֹאֵר הַעֲנִין בְּהַשְׁפִּיל עַל דָּבָר וְהוּא כִי דָּבָר יִדְוֶע הוּא כִי שֶׁרֶשׁ הָאֵף יִהְיֶה מִהַעֲלֹבוֹן הַנֶּרְגָּשׁ בְּלֵב כִּפִּי הַמַּעֲלִיבִין וְהַעֲלֹבוֹן וְאִחֲרֵי שִׁיגִיעַ הַנֶּרְגָּשׁ לְבַחֲנִית הַמֶּרְגִּישׁ יְסוֹבֵב הַעֲצָבוֹן וְהִזְגוֹן וְתִהְיֶה תְרוּפָתוֹ בְּאֶחָד מֵב' דְּרָכִים, הָאֶחָד בְּקֹלֶם נֶקֶם מִהַסּוֹבֵב, הֵב' בְּדָבָרֵי רִצּוֹי לְשַׁעוֹר הַמַּסְפִּיק לְהֶרְגֵּשׁ הַקִּפְדַּת הַעֲלֹבוֹן, וְהִנֵּה בַּעֲשׂוֹת יִשְׂרָאֵל מַעֲשֵׂה הַמַּכְעֵר אֵין לָךְ עֲלֹבוֹן לֹאֵל עֲלִיוֹן גָּדוֹל מִנֶּה, וְהוּא אוֹמְרוֹ סְרוּ מִהַר עֲדִין כִּלָּה בְּחִפְזָהּ וְהִנֵּה הָרָה לִנְנוּנִים, וְהִנֵּה הַרְגִּישׁ אֲלֵהֵינוּ יִתְעַלָּה שְׁמוֹ הַרְגֵּשׁ גָּדוֹל עַד שֶׁמִּחְמַת עֲצֵם הַהִקְפָּדָה חֶשֶׁב כִּי לֹא יוֹעִיל הַרְצָוִי שֶׁהוּא אֶחָד מֵהֵב' הַמַּחְרִיקִין דְּאֵבּוֹן הַעֲלֹבוֹן וּזְלַת דְּרָךְ הַנֶּקֶמָה כְּמוֹ שֶׁכְּתֻבָּנוּ, הִנֵּה גַם זֶה הוּא מִשְׁלָל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל (שמו"ר פ"א) כִּי אֵין הַקִּב"ה סוֹבֵל לִרְאוֹת צַעַר צָדִיק וְיָדִידוֹ, וּמִיָּמִי עוֹלָם שֶׁמַּעֲנוּהוּ שֶׁאִמְרוּ ז"ל (ב"ר פ"ב) שֶׁלֹּא הִבִּיא מִבּוֹל עַד אַחֵר פְּטִירַת מְתוֹשְׁלָח וְלֹא מְתוֹשְׁלָח לְבַד אֵלָּא כָּל צָדִיקֵי הַדּוֹר כְּרָמוֹ בְּפִסּוֹק (בְּרַשִׁית ז' כ"ב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאִפְיוֹ כְּבָר מֵתוֹ קֹדֶם הַבָּאָה הַמִּבּוֹל כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (ויד' ח"א ר"ו) וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִשְׁעִיָּה נ"ז) מִפְּנֵי הַרְעָה נֶאֱסַף הַצָּדִיק, וְהִנֵּה גְלוֹי וְיִדְוֶע לְפָנֵי מִי שֶׁאִמְרָה יִהְיֶה הַעוֹלָם אֶת אֲשֶׁר יִצְטָעַר נֶאֱמָן בֵּיתוֹ בְּאֶבְדֹן מוֹלַדְתּוֹ

אִמְרָה שֶׁלֹּא יִבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ לְהִנִּיחוֹ אֵלָּא עֲתָה, אֲבָל גּוֹי שִׁיעֲשָׂה מִמֹּשֶׁה לֹא יֹאמֵר ה' עוֹד אֵלָיו הִנֵּיחָה לִי, אוֹ לְצַד שִׁיְהִי מְטִיבִים דְּרָכָם אוֹ שֶׁמִּבְטִיחוֹ שֶׁלֹּא יֹאמֵר לוֹ עוֹד הִנֵּיחָה וְתִמִּיד יִבְטֹל מֹשֶׁה גִּזְרָה מַעֲלֵיהֶם. וּבְדִרְכָּךְ רָמֵז שֶׁלֹּא צִוָּה עָלָיו הִנֵּיחָה אֵלָּא בְּאוֹתוֹ עַתָּה וְלֹא תִמִּיד, וּמִמּוֹצֵא דְּבָר אֲתָה יוֹדֵעַ שִׁיעֲמַד תַּכְפֹּף וּמִיד בְּתַפְלָה, כִּי יֹאמֵר וְעַתָּה אֶפְלוּ עַל שַׁעוֹר רָגַע, וְהִנֵּה עֶבֶר בְּמִשְׁפָּח אוֹמְרוֹ **וְעַתָּה**, וְלִזְוָה תַּכְפֹּף וּמִיד עֲמַד בְּתַפְלָה וְלֹא הִנִּיחוֹ לְחִירוֹת אָפוֹ. **עוֹד** יִרְצָה לְפִי דְּבָרֵיהֶם ז"ל (ב"ר פ"א) שֶׁאִמְרוּ, אֵין וְעַתָּה אֵלָּא תְשׁוּבָה, רָמֵז לוֹ שִׁיעֲשָׂה תְשׁוּבָה עַל הַסּוֹבֵב מִמֶּנּוּ כִי הִטְעוֹת יֵצֵא מִדְּבָרָיו שֶׁאִמְרָה לָהֶם לְסוֹף מ' אֵנִי בָּא, וְלֹא פָּרַשׁ לָהֶם שֶׁהוּא לְבַד מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁמִּנֵּה טַעַם. **עוֹד** יִרְצָה עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל (שמו"ר פ"א) שֶׁאִמְרוּ שֶׁקִּבְּלַת עֶרֶב רַב הִיָּתָה מִצַּד מֹשֶׁה וְלֹא הִסְפִּים ה' עֲלֵיהֶם וְנִתְרַצָּה לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן מֹשֶׁה, וְלִזְוָה אִמְרָה לוֹ **שַׁחַת עֲמָךְ** אֵלָּא עֶרֶב רַב, וְהוּא מֵה שֶׁרָמֵז בְּאוֹמְרוֹ **וְעַתָּה** שֶׁעָלָיו לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְחִרְטָה עַל מַעֲשֵׂה בְלָתִי הַגּוֹן, וְאוֹלֵי כִי הוּא מִתְקַן הַדְּבָר לַעֲתִיד לְבֹא שֶׁאִמְרוּ ז"ל (בְּמִנְחָה כ"ד) אֵין מִקְבְּלִין גֵּרִים לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה וּמֹשֶׁה הוּא שִׁיְהִיָּה גּוֹאֵל וְיִתְקַן הַדְּבָר:

מִהֲרָא שׁוֹנָה, וְעוֹד אִמְרוּ בְּפִרוֹשׁ אֵלָּה אֲלֵהֶיךָ יִשְׂרָאֵל וְשִׁתְּקוּ יִשְׂרָאֵל זֶה קִשְׁהָ מִכָּלֶם, וּלְפִי פֶשֶׁט הַכְּתוּב טַעַם שֶׁאִחֲרֵי אוֹמְרוֹ אֵלָּה אֲלֵהֶיךָ הִגַּם שֶׁהוּא בַּחֲנִית פָּגַם הַדְּבֹר וְהוּא מִדְּרָגָה מִמְצַעַת בֵּין הַמִּחְשָׁבָה לְמַעֲשֵׂה לְצַד שִׁישׁ בּוֹ בְּבַחֲנִית דְּבֹר זֶה הַדְּרָגָה גְדוֹלָה שֶׁקִּבְּלוּהוּ לֹאֲלֵה לְעוֹלָם בְּאוֹמְרָם אֲשֶׁר הַעוֹלָךְ, וְטַעַם זֶה יִגִּיד הַהִתְמַדָּה לְבָנֵי בְנִים וְהוּא פָּגַם מִפְּלֵא, לִזְוָה סִדְרוֹ בְּאִחְרוּנָה בְּדִרְכָּךְ לֹא זֶה אֵף זֶה. **עוֹד** נִרְאֶה כִּי טַעַמוֹ הוּא לְפִי מֵה שֶׁמִּגִּיד מִשְׁמַעוֹת אֲלֵהֶיךָ לְכַכֵּחַ כִּי לֹא יִשְׂרָאֵל הֵם הַמְּדַבְּרִים אִם כֵּן הַדְּבָרִים שֶׁקוֹלִים הֵם, אִם הַשּׁוֹמְעִים מֵאִמְרוֹ אֵלָּה אֲלֵהֶיךָ הִסְכִּימוּ לָזֶה אוֹ לֹא, לָזֶה לֹא אִמְרָה בְּתַחֲלָה אֵלָּא עֲשׂוֹ לָהֶם עֲגָל, וְאַחֲרֵי שֶׁהִשְׁתַּחֲוּ וְנִבְּחוּ לוֹ נִתְגַּלָּה לְמַפְרַע כִּי שִׁמְעוּ וְהִסְכִּימוּ עַל הַדְּבָר, וְלִזְוָה אִחֲרֵי שֶׁהִזְכִּיר ה' וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּבְּחוּ לוֹ, אִמְרָה **וַיֹּאמְרוּ אֵלָּה** וְגו', לֹמֵר כִּי הִצְדַּקְתָּ הַדְּבָר שֶׁהֵם הִסְכִּימוּ הוּא מִמֵּה שֶׁהִשְׁתַּחֲוּ וְגו': תוֹרָה ט

(ט) **וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְגו'**. טַעַם שֶׁיִּחַד אֲמִירָה אַחֲרַת בְּאִמְצַע עֲנָן, לְהַצְדִּיק מֵה שֶׁפָּרַשְׁתִּי, כִּי מֵאִמְרוֹ רֵאשׁוֹן שֶׁאִמְרָה סְרוּ וְגו', **עֲשׂוּ** וְגו' לֹא בָּא אֵלָּא לְתַת טַעַם לִירִידַת מֹשֶׁה מִמִּדְּרָגָתוֹ וְעִכְשָׁו בָּא לְדָבָר מֵה שֶׁנִּזְוַע לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲטָאתָם לָזֶה אִמְרָה **וַיֹּאמֶר וְגו'**, וְזוֹלָתָה הִיָּה נִשְׁמַע שֶׁעַל זֶה בָּאָה הוֹדַעַת סְרוּ מִהַר וְהִבֵּן: תוֹרָה י

(י) **וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי**. אוֹמְרוֹ **וְעַתָּה** יִרְצָה לְצַד שֶׁהוּא מִרְצָהוּ בְּאוֹמְרוֹ **וְאָעִשָּׂה אוֹתָם** וְגו', וְכִינָה וְיִתְחַו לְכָלֵּתָם וַיֹּאמֵר מֹשֶׁה בְּלִבּוֹ וְכִי הִבְטַחְתָּ הִיא זֹאת וְגַם לְבָנָיו יִצְרָע כְּמוֹ כֵּן וְהִיוּ כְּלֵא הִיָּה, לָזֶה

יֵאָמְרָא מֹשֶׁה קְדָם יְיָ אֱלֹהֵהּ וַאֲמַר לָמָּא יְיָ
יִתְקַן רוּגְזָךְ בְּעַמְּךָ דִּי אִפְקֵתָא מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם בְּחֵיל רַב וּבִידָא תַקִּיפָא:

(יא) וַיַּחֲלֵ מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה
יְהוָה יַחֲרֶה אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה:

כ"ט • לָמָּה ה' וגו' • כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור.

יב לָמָּא יִמְרוּן מִצְרָאִי לְמִימַר בְּבִישְׁתָּא
אִפְקֵתְנִין לְקַטְלָא יְתֵהוּן בִּינֵי טוּרֵיָא
וּלְשִׁינֵי יְתֵהוּן מַעַל אִפִּי אֲרַעָא תוּב מִתְקוּף
רוּגְזָךְ וְאַתִּיב מִן בִּישְׁתָּא דְמַלְלָתָא לְמַעַבְד
לְעַמְךָ:

(יב) לָמָּה וַאֲמָרוּ מִצְרַיִם לֹאֲמַר בְּרָעָה הוֹצִיאָם
לְהַרְגֹּתְכֶם בְּהָרִים וּלְכַלְתֶּם מַעַל פָּנָיו הָאֲדָמָה
שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנַּחְתָּם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ:

כ"י • וְהִנַּחְתָּם • התעשת מחשבה אחרת להטיב להם. על־הרעה • אשר חשבת להם.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

גדול זה יורה שבקש לעקר את הכל
לזה צעק לבו אל ה' למה ה' יחרה אפך
בעמך, פרוש באותם שלא עבדו כל
עקר ולא מרדו בה, כי על טענת
הערכות לא יעקר מהם זכרון עמך.
אשר הוצאת וגו', בטענה בא לסתור
מה שאמר ואעשה אותך לגוי
וגו' כי לא יתכן שימצא הכנת אשר
הוציאת ממצרים, מה שאין פן בני
משה אשר יקום ה' אינם בגדר זה,
והלא תמצא כי תחלת דבר ה' בעשרת
הדברות (לעיל ב) אמר אשר הוצאתיך
וגו' זה יורה כי יציאת מצרים הוא דבר
המעמיד השתעבדותם לבורא, ולך נא
ראה מה שכתבתי בפרוש פסוק זה,
ועוד בכל המצות תמצא רמז יציאת
מצרים, ואם אלו לא יעמדו בעבודת
הקדש מכל שכן הבאים ממשה אשר
לא ידעו ואינם בגדר יציאת מצרים,
ומעתה הפסד זה אין לו תקון בבני
משה, ואמרו בכח גדול פרוש ויש
לחוש למה שבא בכח גדול לכל
יפסידנו.

עוד ירצה באמרו אשר וגו' פרוש
לצד כי ה' אמר אליו שחת עמך
שלא רצה לכנותם אליו אם כן איך
ישוב משה להזכירם לפניו בשם עמך
שהוא דבר ששללו ה' אשר על כן
דקדק בלשונו ואמר הוצאת וגו' פרוש
לא לצד שהם עמך גדין אני קורא
אותם עמך אלא לבחינה זו אשר
וגו': תורה יב
(יב) לָמָּה וַאֲמָרוּ וגו'. פרוש יש בזה

ובזה יש לה דברים וטעמים נכונים
המספיקים לבחינת הרצוי, ועלתה ביד
משה הטענה וינחם ה' וגו', וירמזו תבת
וינחם לשון נחמה ולשון נחת כי נח
תקף הרגו שהיה לו ומאמצעות זה נחם
על וגו', ועין בפסוק שאחר זה: תורה יא
(יא) לָמָּה ה' יַחֲרֶה וגו'. על פי דבריהם
ז"ל (שמו"ר פמ"א) שאמרו שערב רב
לכד עשו את העגל, והוא אמרו (פסוק
ז) שחת עמך, ולדבריהם ז"ל בהכרח
לומר שהיתה ההקפדה על כל ישראל
שלא מחו, וכפי זה יהיה פונת משה
באמרו למה, טענה הנשמעת, כי כיון
שערב רב הם המושחיתים אין ראוי
שיחרה אפו בעמו שהם ישראל, והגם
שיש להם דין ומשפט עם כל זה לא
לחרות אפו בהם, וממוצא דבר אתה
יודע כי הסכים על השמדת ערב רב.
ואולי כי זה דק באמרו אשר הוצאת
מארץ מצרים ולא ערב רב שמעצמן
יצאו. ונראה כי כל ערב רב שהיו אז
מתו שאפלו פטרון שקבלם הסכים על
כליתם וגם אין לו פנים לבקש רחמים
עליהם אם על קבלתם נענש כמו
שכתבנו למעלה, גם אין להם זכות
אבות וטענות שהזכיר משה בטענתו,
ולפי פשט הכתוב שישאל עשו העגל
והשתחו לו טען משה בנגד חלק שלא
עשו כי הלא תמצא שמתו כל עושי
רשעה והם ג', יש שעבדו בעדים
והתראה, ויש בעדים לכד, ויש
בהתראה לכד, וכל אלו מתו ולא
נשארו אלא מי שלא היו בו א' מג', וה'
אמר למשה אכלם ואעשה אותך לגוי

יתברר יותר בנוגע לו ולא יותר בדבר
הנוגע לידידיו, ובראותו יתברר כי אין
מקום להניח דאגתו בקש ממשה דבר
שיניח לו, והוא לכל צטער על הדבר
ואז יהיה מציאות לחרות אפו ויהיה
לו נחת רוח וכביכול רצהו למשה על
הדבר, ואמר לו ואעשה אותך לגוי
גדול, דקדק לומר לגוי גדול ולא אמר
ואעשה אותך גוי גדול לומר הגם
שאינך הן עתה בבחינת נשמתך גוי
גדול אני אכונן אותך ואשפיע בה מדה
טובה מרבה הפלגת נשמות קדושות,
ולזה לא אמר ויהיה ממך גוי גדול כי
צריך מעשה בנך חדש בשרש נשמתו.
עוד רמז לסתור טענת ואיה הבטחתך
שנשבעת לאבות, לזה אמר
ואעשה אותך לגוי גדול, פרוש לקיום
הבטחת גוי גדול שהבטחתי לאבות,
ובאה התשובה של משה כי מן הנמנע
שיניח לו ויחרהו צערו על הדבר
באמרו ויחל משה ואמרו ז"ל (פסוק
לג) אחרת אחילו וכמה ענינים של
מרידות נפש עשה לפני קונו זה בנגד
הניחה לי, ובנגד אמרו ויחר אפי
שהיא טענה שעליה בא פי וזלת זה
אין לה נחת רוח מעצבון העלבון, לזה
אמר למה ה' יחרה אפך פרוש למה
לא מצאת תקון לדבר אלא חרון אף.
כלך לדבר זו והוא בחינת הרצוי
שכתבנו, טענה ראשונה שיש לה לחוש
על קנניך, והוא אמרו בעמך ואין
אבדה אלא לבעליה, ב' אשר הוצאת
ועל ידיהם נתפרסמה אלהותך, ג' למה
יאמרו מצרים, ד' זכר לאברהם וגו',

(יג) זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרֹבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם בְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּכְל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֹתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנִחַלְוּ לְעַלְמִם:

יג אֲדַבֵּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ דִּי קִיַּמְתָּ לְהוֹן בְּמִימְרֶךָ וּמִלְלִמָּא עֲמַהוֹן אֶסְגִּי יָת בְּגִיכּוֹן כְּכוֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכָל אֲרֻעָא הָדָא דִּי אֲמַרְתָּ אֹתָן לְבְּגִיכּוֹן וְנִחַסְנוּן לְעַלְמִם:

עומד לפניך בשעת פסוק, קל-וחמר לכסא של רגל אחד (ברכות לב). אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ • לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא בהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קיים ושבועתך קיימת לעולם, שנאמר (בראשית כב טז): "כי נשבעתי נאם ה'", וליצחק נאמר (שם כו א): "והקימתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך", וליעקב נאמר (שם לה יא): "אני אל שדי פרה ורבה", נשבע לו ב"אל שדי".

כ"י • זָכַר לְאַבְרָהָם • (שמות רבה): אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשר נסיונות ועדין לא קבל שכרו. תנהו לו, ויצאו עשר בעשר. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל • (שמות רבה) אם לשרפה הם, זכר לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור פשדים. אם להרגה, זכר ליצחק שפשט צוארו לעקדה. אם לגלות, זכר ליעקב שגלה לחרן. ואם אינן נצולין בזכותן, מה אתה אומר לי "ואעשה אותך לגוי גדול"? ואם כסא של שלש רגלים אינו

ידומה יי מן בישתא די מליל למעבר לעמה:

(יד) וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ

טו וְאֶתְפַּנִּי וְנַחַת מִשָּׁה מִן טוֹרָא וְתַרְיִן לוחי סהדותא בידה לוחי פתיבין מתרין עבריהון מְפָא וּמְפָא אַנּוּן פְּתִיבִין:

(טו) וַיִּפֶּן וַיֵּרֶד מִשָּׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵרֶת בִּידוֹ לַחַת פְּתִיבִים מִשְׁנֵי עֲבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתִיבִים:

כ"י • מִשְׁנֵי עֲבְרֵיהֶם • היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד).

אור החיים על התורה – מנהגות בלום, אברמוביץ

(יד) וַיִּנָּחֵם ה'. פרוש לב' טעמים נחם האחד לצד היות הדבר רע הב' להיות הרע לעמו. עוֹד ירצה על זה הדרך וַיִּנָּחֵם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר דֹּקָא לְצַד הַדְּבוּר אֲבָל אִם נִשְׁבַּע לֹא. עוֹד ירצה שלא נחם אלא על הרעה אשר דבר דהינו לכלותם, אֲבָל יֵשׁ עֲדִין רָעָה אֲחֵרֶת שֶׁלֹּא נִחַם עָלֶיהָ וְהֵם הַדְּבָרִים הָרָעִים אֲשֶׁר סִבְּבָם הֶעֱלָה בְּיָדוֹ. עוֹד ירצה שלא נחם אלא על הרעה אשר דבר לעשות לאותם שלא חטאו שמתניחים בשם עמו, אֲבָל אוֹתָם שֶׁעָבְדוּ עֲבוּדָה זָרָה בְּעֵדִים אוֹ בְּלֹא עֵדִים אֲלֵא בַּלְבּ הֶאֱמִינוּ בָּהֶרְעָתָם עֲמֻדָה לְעֻמָּתָם מִהֶם נִגָּה ה' וְכִי וּמִהֶם הִשְׁקֵם מִשָּׁה וּמִהֶם הַכּוֹס בְּנֵי לִוִּי: תורה טו (טו) וַיִּפֶּן וַיֵּרֶד. צריך לדעת אומרו

שִׁיקְנָם שְׁבוּעָתוֹ בְּזָרְעוֹ שֶׁל מִשָּׁה וְהָיָה לְגוֹי גָּדוֹל וְהוּא זֶרְעָם שֶׁל אֲבוֹת גַּם בֶּן, אֲלֵא בָּא לֹאמֹר כִּי יִתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים מֵאֵד עַל הַמֵּאֲרָע, גַּם בָּא בְּטַעֲנָה שְׁצָרִיךְ לִזְכֹּר וְכֹתֵם מִשְׁעָם שֶׁאִמְרוּ בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת (לעיל כ' ו) נְעֻשָׂה חֹסֵד לְאֵלִפִּים לֹאֲהָבִי וְהוּא אֹמְרוֹ עֲבָדֶיךָ, וְאֹמְרוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ וְגו' כֹּל זֶה לְהַגְדִּיל הַמִּשְׁגַּל לְאֲבוֹת לְצַד הָאֲהָבָה: וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְגו'. רבו בזה הדרכים וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהֵם דְּבָרֵי מִשָּׁה שֶׁאִמְרוּ לְפָנָיו ה' מַה שֶׁאִמְרְתִּי לָהֶם וְגו', וְאִפְשָׁר לֹאמֹר כִּי הוּא דְּבָרֵי ה', וּפְרוּשׁ אִמְרֵתִי לְשׁוֹן מַעֲלָה עַל דְּרָךְ אֹמְרוֹ (ישעיה ג) אִמְרוּ צִדִּיק, וְזֶה פְרוּשׁ כֹּל הָאָרֶץ וְגו' אֲשֶׁר רִמַּמְתִּי עַל כָּל הָאֲרָצוֹת אֹתָן וְגו', וְכֵן מִצִּינוּ שֶׁאִמְרוּ הַכְּתוּב (דברים י"א י"ב) אֲרָץ אֲשֶׁר וְגו' עֵינֵי ה' אֲלֶיהָ וְגו', וְהַפְּנוּהָ בְּזֶה לְהַזְכִּיר מַעֲלָתָם לְפָנָיו: תורה יד

חלול ה' כי יאמרו מצרים אתמול אמר (לעיל ד' כ"ג) בני בכרי ישראל וגו' שלח וגו' ונעבדני, והן עתה גלה סופו על תחלתו כי לא לטובה יכון וחי' נראה בשקר, עוד נתפון בזה כי דבר ידוע שישראל יעבדו ה' וכל האמות יעבדו עבודות אחרים וממה שיראו שהוציאם ה' לרעה מה שלא עשה לעובדי וולתו אם כן ח' פגם גדול מפלא לעובדי ה' ותחזקנה ידי עובדי אליהם חזקה שיש עמה טענה, ואמרו תבת לאמר כי אין הברח שיאמרו הדברים כמות שהן בסדרן, אלא יאמרו דברים שזה פונתם, או ירצה לומר שאין הדברים אמתיים ח' אלא בבחינת האמירה, עוד ירצה כי לא מצרים לבד יאמרו אלא יאמרו הם וישמיעו הדברים לכל שבוה יתרבה ח' חלול ה': תורה יג (יג) זָכַר לְאַבְרָהָם וְגו'. אין הפונה על השבועה שזה כבר השיבו ה'

(מז) וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת:

ז"ל מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה • כְּמִשְׁמְעוֹ, הוּא בְּכַבּוּדוֹ עֲשָׂאָן. דְּבַר אַחֵר: בְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: 'כָּל עֲסָקִיו שֶׁל פְּלוֹנִי בְּמִלְאָכָה פְּלוֹנִית', כֵּן כָּל

(י) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בִּמְחַנֶּה:

ז"ל בִּרְעָה • בְּהָרִיעוֹ, שֶׁהָיוּ מְרִיעִים, וְשִׁמְחִים וְצוֹחֲקִים.

(יב) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שִׁמַּע:

ז"ל אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה • אֵין קוֹל הַזֶּה נִרְאָה קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרִים הַצּוֹחֲקִים נִצָּחוֹן, וְלֹא קוֹל חֲלָשִׁים

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמְּחַנֶּה וַיֵּרָא אֶת־הָעָגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרִיף אֶת־מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלָּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֶת־הַחֵר:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בַּיְנֵיהֶם מִלְחָמָה, וּבְחִינָה זֶה הוּא בְּחִינַת הָרַע שֶׁהַכִּיר בְּקוֹל, אוֹ רְמוֹז בְּאוֹמְרוֹ **קוֹל מִלְחָמָה** עַל מִלְחָמַת הַצָּר שֶׁהוּא ס"מ הַמְּצוּי תְּמִיד בְּמַעֲרַכַת הַמִּלְחָמָה עִם הָאָדָם, וְהַשִּׁיב מֹשֶׁה **אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה**, פְּרוֹשׁ שֶׁלֹא נִתְגַּבְּרוּ עַל יָצָרָם, **וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה**, פְּרוֹשׁ לֹא בְּחִינַת חֲלָשָׁה לְבַד, **אֲלֹא קוֹל עֲנוֹת** כִּי שֶׁבַר מִטָּה עָז תַּפְאָרַת, וְהַכְּנָה הָיָא שֶׁלֹא הִרְעוּ מַעֲשִׂיהֶם בְּפֶרֶט אֶחָד מִפְּרָטֵי הַתּוֹרָה שֶׁיַּחֲלִישׁ אָדָם וְלֹא יִגְוַע, אֲלֹא עָקְרוּ הַכֹּל שֶׁשֶׁקוֹלָה עֲבוּדָה וְרָה כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה (חֲלֵץ ח"י), אוֹלֵי שֶׁרָמוּ בְּאוֹמְרוֹ סְמוּךְ **לְעֲנוֹת** תַּבַּת **אֲנָכִי** עַל הַשִּׁכְנָה בְּסוּד (דְּרָס לִב' יח) צוּר יִלְדָּךְ תִּשִּׁי, וְזֶה הוּא שְׁעוּרָה קוֹל עֲנוֹת שֶׁל אֲנָכִי שׁוֹמֵעַ, וְתַבַּת **שׁוֹמֵעַ** חוֹנֶנֶת עַל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאָמַר קוֹל מִלְחָמָה בִּמְחַנֶּה אָמַר לוֹ כִּי קוֹל זֶה שֶׁשׁוֹמֵעַ הוּא קוֹל שִׁנְיָד שֶׁבְּרוֹן הַשִּׁכְנָה בְּסוּד (מַשְׁלִי י) וְכֵן כְּסִיל תּוֹגַת אָמוֹ, אַחֵר שֶׁכְּתִבְתִּי זֶה מִצְאָתִי מֵאִמֶּר הַזֶּה (חֲב' קצ"ה) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ מֵהוּ בִּרְעָה וְגו', דִּיהוּא קָלָא

אָדָם, כִּי הָאוֹת תִּשְׁתַּנֶּה צוּרְתָהּ מַעֲבָר הָאֶחָר, גַּם מֵאֶמְרָם ז"ל (מְגִלָּה ג') שֶׁאָמְרוּ מ"ם וְסָמ"ךְ שֶׁבְּלֻחוֹת בִּנְס הָיוּ עוֹמְדִים, וְאוֹלֵי שֶׁהָאוֹת הַזֶּה יִצְטָרֵף עִם אוֹת מַעֲשֵׂה הַלּוֹחוֹת וְהָיוּ ב' הָאוֹתוֹת לְעֲדוּת שֶׁאֵין עֲדוּת פְּחוּתָה מִב', וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים** הָרִי עַד א' **וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים** עַד ב'; תּוֹרָה טו **(י) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ וְגו' בִּרְעָה וְגו'**, צָרִיף לְדַעַת מַה הוּא פִּנְתָּה אוֹמְרוֹ **בִּרְעָה**, וּמַה קוֹל זֶה שֶׁשִּׁמַּע, גַּם תִּשְׁוֹבַת מֹשֶׁה צָרִיכָה נִבְיָא לְהַגִּיד מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים, וַיִּתְבָּאֲרוּ הַכְּתוּבִים עַל פִּי מֵאֶמְרָם ז"ל (יְרוּשָׁלַיִם תַּעֲנִית פ"ד ה"ה) כִּי הַצִּדִּיקִים יִבְחִינוּ בְּקוֹל אִם לְצַדִּיק אִם לְהַפְכוֹ, וְהַשְׁגָּה זֶה הוּא הַשְׁגָּה אֱלֹהִית אֲשֶׁר הִנְחִיל ה' לְגִדְלֵי עוֹלָם, וְהוּא מַה שֶׁהָרִיף יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב **וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם** פְּרוֹשׁ הַבֵּרַת קוֹל שֶׁהָיְתָה נִשְׁמַעַת מִן הַמְּחַנֶּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שִׁמַּע בּוֹ בְּחִינַת הָרַע וְהוּא אוֹמְרוֹ **בִּרְעָה, וַיֹּאמֶר אֵל מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בִּמְחַנֶּה**, חֲשֵׁב כִּי אֵין זֶה אֲלֹא לְצַד שִׁישׁ

וַיִּפְּן שֶׁאֵינוֹ מֵהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ שִׁיפֹן מֹשֶׁה, וְאוֹלֵי כִי לְזֶה דִּקְדָּק לֹאמַר **מִן הָהָר** שֶׁלֹא לֹאמַר שֶׁח"ו נִהַג מִנְהַג מַעוֹט דֶּרֶךְ אֶרֶץ שִׁפְנָה עָרֵף מִפְּנֵי הַשִּׁכְנָה אֲלֹא מִן הָהָר הוּא שִׁפְנָה, וְקָשָׁה אִם כֵּן הָיָה לֹאמַר וַיִּפְּן מִן הָהָר, וְעוֹד קָשָׁה שֶׁלֹא הָיָה צָרִיף לֹאמַר וַיִּפְּן כָּל עָקָר, וְאוֹלֵי שֶׁיִּכְנֹן לֹאמַר שֶׁתִּשָּׁש כַּחוֹ וְהָיָה מִתְנַבֵּא מִהַמְּלָאכִים וְהָיָה מִפְּנֵה עֲצָמוֹ לְצִדִּי הָהָר בְּאֵדָם הַנִּחְבָּא לְלַכַּת. **עוֹד** יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (רִבִּיר פ"א) כִּי לְמַה דּוֹמֶה דֶּרֶכוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּשִׁהִיָּה מְדַבֵּר עִם הַקֹּב"ה הָיָה אוֹמֵר לְמַה ה' יִחְרֶה וְגו' וּבְשִׁהִלָּף אֲצֹל יִשְׂרָאֵל הָפֵךְ הַסֵּדֶר וַאֲמַר אֶתֶם חֲסֵאתֶם וְגו' ע"כ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּפְּן פְּרוֹשׁ שֶׁלֹא נִשְׁאָר כְּסִדֵּר פָּנִים הָרָאשׁוֹנִים שֶׁהָיָה מִרְאֵה בְּשִׁהִיָּה עוֹמֵד לְפָנֵי הַמָּקוֹם: **לַחַת הָעֵרָת**, אוֹלֵי שֶׁרָמוֹז גַּם כֵּן בְּאוֹמְרוֹ **הָעֵרָת** שֶׁהֵם מַעֲרִידִים כִּי הֵם כְּתוּבִים כְּתַב אֱלֹהִים לְצַד הָיְתָה כְּתֻבָּם מִפְּלֵא מִנָּה וּמִנָּה בְּהַשְׁוָאָה מַה שֶׁאֵין מִכְתָּב זֶה יָכוֹל לְהִיּוֹת עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה

לא-יאכל בו", התורה בלה כאן וכל ישאל מוקרים, ואתגנה להם? תחת החר • לרגלי החר.

כז"י וישאל מידיו וגו' • (שבת פז) 'אמר: מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה: "כל-בן-גכר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 248 ואילך – 'מיוחד לקראת שבת')

לוחות ושברי לוחות בלימוד התורה

אף מאידך, באותו "ארון" בו מונחים הלוחות, היו גם "שברי לוחות", דבשביל למוד התורה, על שכלו של האדם "להשבר".

פי מניין שהכמתו של הקב"ה גבוהה לאין שעור משכל האדם, ורחוקה ממנו בתכלית, אי-אפשר שהשכל יבין וישיג אמתית חכמתו של הקב"ה.

ורק על-ידי שהאדם הוא בבחינת "שברי לוחות", ומתבטל לגמרי לחכמתו של הקב"ה, אזי מסייע לו השם-יתברך שיתעלה שכלו לבחינה גבוהה ביותר, ויהיה מסוגל להשיג אמיתות של תורה. וכמו שאומרים בתפלת "אלקי נצור" ונפשי כעפר לכל תהיה" ורק לאחר-יזה יכל להיות "פתח לבי בתורתך".

וישאל מידו את-הלוחות וישבר אתם תחת החר: (לב, ט)

לוחות ושברי לוחות מונחין בארון (בבא-בטרא יד, ב. מנחות צט, סוף עמוד א)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו: בלימוד התורה צריכים להיות שני דברים הפכיים – לוחות ושברי לוחות.

מצד אחד, על האדם להיות בבחינת "לוחות". דכמו שהאותיות שעל הלוחות היו חקוקות על האבנים, ואי-אפשר היה להפריד ביניהם, כמו-כן על האדם להבין ולהשיג בשכלו הוא את דברי התורה, עד ששכלו והתורה יהיו לאחדים ממש, דכשמצאמין לבד במה שכתוב בתורה, עדן אינו יוצא בזה ידי-חיובת תלמוד תורה, ורק כשמצאמין בשכלו את התורה, הרי הוא יוצא ידי חובתו.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

אל המנה לא נודמן לפניו אדם מפני הבושה ולא ראה זולת העגל ומחולות, אכל מסבתו ותופשי מחול פנו מקום, ולזה אמר וירא את העגל ומחלת, לומר כי הוא זה לבד מה שראה:

וחר אף משה וישאל. צריך לדעת טעם של משה בשבירת הלוחות

ולא חש להפסד מפלג ופשיטא שלא יעשה דבר קליל אם לא באמד גדול ובצדדי המועיל אשר צדד ע"ה, ורבותינו ז"ל אמרו (אדר"פ פ"ב) לא שבר עד שנאמר לו מפי הגבורה, וכן אמר ר' מאיר ויהיו שם כאשר צוני ד' (דברים

י"ד) שנצטוה ושביר הלוחות ע"כ, וצריך לתת טעם לאל עליון למה מנע הטוב. ונראה כי קדם שעבדו עבודה זרה פסקה וזמנתו כמאמר ז"ל (שבת קמ"ו).

ולזה עשה ד' להם משפט כתוב חרות על הלוחות חרות ממלאך המות (שמו"ד פמ"א) כי כלום מיתה זו למה לצד הפקדת הזמנה אלו כבר פסקה וזמנתו, ולזה כשעשו את העגל הרי וזמנת החטא דבקה בהם ומעתה צריכים למלאך המות, הגם שלא חזרה הזמנה ממש על ידי העגל לכמות שהיתה קדם קבלת התורה אף על פי כן שברם כי אין דין זה להם עוד שהיו בני חורין ממלאך המות ומשעבוד מלכותו,

שעור הכתוב ויהי כאשר קרב וגו' תכף ומיד וירא את העגל מניין לפניו:

וירא את העגל ומחלת. אולי כי באמצעות ההודמנות משה פקחה

לה בחינת הטמאה שהיתה מדברת בו ואומרת אלה אלהיך ישראל, גם רוח הטמאה שפעלה צורתו מבלי צורך ואמן תכף יצא בלעו של עגל מיראת משה, כי הקלפה תכיר אדונה ותפחד ותרתע, ולזה אמר וירא את העגל ומחלת, מקיש עגל למחולות מה מחולות דומים גם עגל דומים, כי עברה ממנו רוח המטעה.

או יאמר בדקדוק אומר את העגל שלא היה צריך לומר אלא וירא העגל, אלא נתפס לומר שראה העגל ורוח הטמאה שבו כי הצדיקים יכירו בחינת הרע ומכל שכן אדם כמשה ע"ה שעלה ודרך על במתי כל הרוחות בעלותו אל האלהים, ורבותינו ז"ל אמרו (תקונים א"ב) ששאל משה לעגל מי עשאו, והשיב כי ערב רב עשאוהו יעש"ד, והדבר פשוט כי לא ידבר הדומם, ותמצא שבמחולות לא אמר את כי לא היה בהם רוח הטמאה המצפצפת כמו שהיה בעגל כמאמר רבותינו ז"ל הנזכר.

או ירצה להודיע כי בעת שקרב משה

דסטרא אחרא הוא ויהושע אסתפל בהוא קלא דהוא סטרא דרעה, מיד ויאמר אל משה עד כאן, והוא ככל הכתוב לחיים: תורה יח

י"ט ויהי. אמרו ז"ל (מגלה י"ט) לשון צער יכון על מארע רע שארע בלוחות שפחרו מהם האותיות כמאמר ז"ל (שמו"ד פמ"ו) וזה גרם לנו כל מה שטעמו אבותינו גם אנחנו מבוסות המרים המיתה עצמה ומר ממות, כי אם היו הלוחות הראשונים פסקה צרה מן העולם וחרות אפלו ממלאך המות (שם פמ"א) והן עתה פסקה טובה, ולזה יאות קרות ויהי, ויכון גם כן על צערו של אותו צדיק משה רבנו עליו השלום שנצטער הרבה על מה שראה, ויכון גם כן על ישראל שנמצאו כבשת גנב פי ימצא בבושה גדולה כאשר קרב משה אל המנה, ויכון גם כן על בחינת הקלפה שקרב לה הוי להומה ולאבדה דומם ורוחניות רע שבה שאלי נאמר אלה אלהיך סר אלי מר המות, כן יאבדו אויבי ד':

כאשר קרב וגו'. אולי שישמיענו הכתוב שנודמן ראות העגל לפני משה קדם שיקנס למנה, והטעם כדי שלא יכנסו הלוחות כתובים למנה שיש בו עבודה זרה, וזה הוא

כונסיב ית עגלא די עבדו ואוקד בנורא
ושף עד דהנה דקיק וזרא על אפי מניא
ואשקי ית בני ישראל:

(כ) וַיִּקַּח אֶת־הָעֶגְלָא אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרְף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן
עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיֹּרֶל עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׁק אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

יש עדים והתראה - בסוף, כמשפט אנשי עיר
הנדרשת שהן מרבים. עדים בלא התראה - במגפה,
שנאמר: "ויגף ה' את העם". לא עדים ולא התראה
- בהדרוקן, שבדקים המים וצבו בטניהם.

כ"י • ויזר • לשון נפוז, וכן: (איוב יא) "וזה על נהוה
גפרית", וכן (משלי א): "כי חנם מזרה הרשת", שזרין
בה דגן וקטניות. וישק את-בני ישראל • (יזמא סז)
נתפון לבדקם פסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם

כא ואמר משה לאהרן מה עבד לך עמא
הדין ארי איתיתא עלוהי חובא רבא:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשִׂיתָ לָּךְ הָעָם הַזֶּה
כִּי־הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדֹלָה:

כ"י • מה-עשה לך העם הזה • כמה יסורים סבלת שיסרוך, עד שלא תביא עליהם חטא זה.

כב ואמר אהרן לא יתקף רוגזא דרבוני את
ידעת ית עמא ארי בביש הוא:

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יֵחֶר אֵף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ
אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:

כ"י • כי ברע הוא • בדרך רע הם הולכין תמיד ובנסיונות לפני המקום.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יעבר וכל שאנסוהו הרי זה פטור,
אבל צריך הכרת אנס שאנסוהו ואם
לאו הרי זה חייב מלקות ואפילו לא
התרו בו כי חבר אינו צריך התראה
(מכור ו') ולזה אמר אליו מה עשה לך
העם הזה מהאנס כי הבאת עליו וגו'
במה שעשית להם עבודה זרה, וענהו
אהרן אתה ידעת את העם כי ברע
הוא, פרוש ואזרח (נסוהם) מוכיח כי
ירעו וישחיתו, ועוד וכי סובר אתה
שעשיתי בידי העגל לא כן הוא אלא
השלבתי ההוב ויצא מעצמו על ידי
מעשה שהיה כמאמרם ז"ל (תנחומא)
שעשו יונס וימרוס, ומעתה לוי יהיה
שלא היה אנס בענין הרי לא עבר
על הלאו כי לא עשה בידו לא צויה
ולא דמות:

עוד ירצה אומרו מה עשה וגו' פרוש
לוי יהיה שאנסוהו באנס המספיק
לעבר על הלאו אף על פי כן היה לך
לשער החטאה הגדולה שתשיגם והיה
לך לסבל הצער לכל תאבד עם רב,
וענהו כי לא עשה דרך כנוכר: תורה כב

שעשו ב' המכשפים שבאמצעותו יצא
העגל והיה מדבר ואמר אלה אלהיך,
שגם אותה לקח, כי לצד בחינת שליטת
הקדשה בקלפה יצדק לומר לשון
לקיחה שישלט עליו לכל הפנה מלפניו
עד עשות בו פטוב בעיניו, והנה לפניו
מעשה אנשי כנסת הגדולה (יזמא ס"ט)
אשר לקחו יצרא דעבודה זרה וגם
דעברה ורצו לאבדו, ומנה תשכיל כי
כמו כן ישלט משה בכיוצא בזה ללקחו
ולבערו באש אוכלתו, והוא אומרו
וישרף באש שיותר יצדק לומר לשון
שרפה בבחינת רוח רעה שבתוך העגל
מלומר כפשט הכתוב שהוא על גוף
העגל שהוא ההוב כי לא ישרף ההוב
באש אם לא שתאמר מעשה נסים או
על ידי אמצעי אבל בחינת רוח הרעה
שבו יותר יצדק שרפה, והוא סוד (ישעיה
י"א) וברוח שפתי ימית רשע: תורה כא
(כא) מה עשה לך וגו'. פרוש לצד
שאסור מעשה עבודה זרה
לאחרים אינו אלא בלאו (רמב"ם הלכות
ע"פ א') ומלקות לבד הוא שחייב, ואין
זה מדברים שנאמר בהם יהרג ואל

ולטעם זה לוי יהיה שנאמר כי משה
מדעת עצמו עשה מתחלה אין כאן
קשקא: תורה כ

(כ) ויקח את העגל אשר עשו. לא
היה צריך לומר אשר עשו. ואולי
כי לצד שהעגל היה בו ב' בחינות לצד
ראשו היה דומה לעגל ולצד זנבו היה
דומה לחמור כאמור בדבריהם ז"ל (סנה
ח"ב קצ"א) לזה לא יספיק לומר ויקח את
העגל לבד שאז יטעה הטועה כי לא
שרף אלא צד העגל שבו ולא צד
החמור, לזה אמר אשר עשו לרבות
כל המעשה אפילו חלק החמור:

עוד ירצה על דרך אומרו (רמב"ב)
תיסרך רעתך, ותמוגנו וגו'. (ישעיה
ס"ד ו'), כי החטא בעצמו הוא יפרע
מעושהו, כי אחיזת הרע היא עצמה
תאבד אוהביה ושונאי הקדשה, והוא
אומרו אשר עשו וגו' וישק את בני
ישראל, ודבר זה יהיה לכן דעת לפקח
עינים עורות לשנא בחינת הרע ולאהב
מדרגת הקדשה אהבת הטוב במה
שהוא טוב.
עוד אולי שכוון לרמוז אל בחינת הרע

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
כִּי־זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא
יִדְעֵנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

(כד) וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי
וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֹּה:

כ"ג • וַיֹּאמֶר לָהֶם • דָּבָר אֶחָד: 'לְמִי זֶהב' לְבַד, וְהֵם מִהֲרִי וְהַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי. וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ • וְלֹא יִדְעָתִי
שִׂיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֹּה, וַיֵּצֵא.

(כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה
אֲהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיָּהם:

כ"ד • פָּרַע • מַגְלָה, נִתְּגַלָּה שְׁמִצּוֹ וּקְלוֹנוֹ, כְּמוֹ (במדבר ה'): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה". לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיָּהם • לְהִיּוֹת
לָהֶם הַדָּבָר הַזֶּה לְגִנוּת בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם.

(כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה
אֵלֵי וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

כ"ה • מִי לַה' אֵלֵי • יָבֵא אֵלַי. כָּל בְּנֵי לֵוִי • (יזמא סו) מִכָּאן שֶׁכָּל הַשֹּׁכֵט כָּשֵׁר.

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
אִישׁ־חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר
בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת־קָרְבוֹ:

כ"ו • כֹּה אָמַר יְהוָה • וְהִכֵּן אָמַר? (לעיל כב): "זִכַּח לְאֱלֹהִים יִחְרַם", כִּי שְׁנוּיָה ב'מַכִּילֶתָּא'. אָחִיו • מֵאִמּוֹ, וְהוּא
יִשְׂרָאֵל.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(כה) כִּי פָרַע הוּא. פֶּרוּשׁ סָר צִלָּם
מִעֲלֵיהֶם כִּי נָעַם ה' הָיָה עֲלֵיהֶם
מִיּוֹם שֶׁקָּבְלוּ הַתּוֹרָה וְהוֹסֵר מִסְפָּתָם:
כִּי פָרַעַה אֲהֲרֹן. אוֹלֵי שִׁיבּוֹן לוֹמַר
שֶׁעַל יְדֵי תְּשׁוּבַת אֲהֲרֹן נִשְׁאָר כָּל
חֹב הָעָם עֲלֵיהֶם, כִּי אֲהֲרֹן לֹא עָשָׂה
דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ מִמֶּשׁ בְּעֵינֵי הָעָם וְהַכֵּל
נִעְשָׂה עַל יְדֵי נֹתָנֵי זָהָב נִתְּנוּ הַזָּהָב
וְעָשׂוּ בוֹ מִכְשָׁפוֹת לְצִאת הָעֶגְלָה שֶׁיֵּצֵא
וְלֹא עָשָׂה אֲהֲרֹן אֵלָּא לְקִיּוּחַ הַזָּהָב
וְנִתְּנֵיתוֹ בָּאֵשׁ וְאָף זֶה בִּיאָנֵס כְּאוֹמְרוֹ
כִּי בָרַע הוּא וּמַעֲתָה מִתִּיחָס כָּל הָעָם
עֲלֵיהֶם וְאִין לָהֶם מִקְסָה הַשְּׁגִיּוֹן וְהוּא

אוֹמְרוֹ כִּי פָרַעַה אֲהֲרֹן פֶּרוּשׁ בְּטַעֲנָתוֹ:
לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיָּהם. כָּל שְׁעוֹר קָטָן
מִבְּחִינַת הַתַּעֲוִיב יִקְרָא שְׁמִין
וְאָמְרוּ ז"ל (סנהדרין ק"ב) אִין לָךְ צָרָה
שְׁעוֹבֶרֶת עַל יִשְׂרָאֵל שְׂאִין בוֹ מַעֲוֹן
חֲטָא זֶה, גַּם יִרְצֶה כִּי הָאֲמוֹת הַקָּמִים
עֲלִינוּ תְּמִיד מַעֲנָה בְּפִיהֶם כְּכֹר
הַתַּעֲבָתָם עֲצָמָכֶם וְנִנְחָתָם: תּוֹרָה כו
(כו) אִישׁ אֶת אָחִיו וְגו' וְאִישׁ אֶת
קָרְבוֹ. צָרִיר לְדַעַת לָמָּה הִצְרִיךְ
לוֹמַר וְאִישׁ אֶת קָרְבוֹ אַחֵר שֶׁאָמַר אֶת
אָחִיו שֶׁהוּא קָרֹב שֶׁבְּקָרֹבִים, אֲכֵן יִכּוֹן
לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ בָּמָּה אֲחִים שֶׁדַּעַתָּם מִרְחָקָת

זֶה מִזֶּה וְעַם אֲנָשִׁים אַחֲרִים לֹא קָרֹבִים
הֵמָּה לָהֶם יֵאָהָבוּ אֲהָבַת נֶפֶשׁ, וְזֶה יִמְשֹׁךְ
מִשְׁרַשׁ הַנִּשְׁמוֹת כִּי יֵשׁ נִשְׁמוֹת
שֶׁקָּרֹבִים בְּשִׁרְשָׁם וְנִמְשָׁכִים בְּרָחוֹק
מוֹלִידִים, וְיֵשׁ נִשְׁמוֹת שֶׁהֵם מִרְחָקִים
בְּשִׁרְשָׁם וּבָאִים בְּקָרֹב מוֹלִיד וְיִוְתָר
יֵאָהָבוּ הַקָּרֹבִים בְּקָרְבַת הַשִּׁרְשׁ
מִהַקָּרֹבִים בְּבִחִינַת מוֹלִיד, וְלִקְרֹבִים
בְּבִחִינַת מוֹלִיד יִתִּיחָס שֵׁם אֲחִיו
וְלִקְרֹבִים בְּשִׁרְשָׁם יִתִּיחָס שֵׁם קָרֹב,
וְכַפִּי זֶה יִדְבַר הַכְּתוּב בְּב' הַבְּחִינֹת וְזוֹ
לְמַעַלָּה מִזֶּה: תּוֹרָה כח

כח ועבדו בני לוי כפתגמא דמשה ונפל מן
עמא ביומא ההוא כתלתא אלפין גברא:

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם
הַהוּא כִּשְׁלֹשָׁת אֲלָפֵי אִישׁ:

כט ואמר משה קריבו ידכון קרבנא יומא
דין קדם יי ארי גבר בכרה ובאחוהי
ולאיתאזה עליכון יומא דין ברקן:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאֵו יִדְבְּכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ
בִּבְנֹו וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:

נ"ט מלאו ידכם • אתם ההורגים אותם, בדבר זה תתחנכו להיות פהנים למקום (זבחים קטו). • פי איש • מכם
ימלא ידו בבנו ובאחיו.

ל ויהי ביומא דבתרויה ואמר משה לעמא
אתון חבתון חובא רבא ויען אסק קדם יי
מאים אכפר על חוביכון:

(ל) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
חֲטֹאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי
אֲכַפְּרָה בְּעֹד חֲטֹאתֵיכֶם:

נ"י אכפרה בעד חטאתכם • אשים כפר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להכדיל ביניכם ובין החטא.

לא ותב משה לקדם יי ואמר בבועי חב
עמא הדין חובא רבא ועבדו להון דחלן
דדקב:

(לא) וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָא הָעָם
הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִים זָהָב:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

חסרון אלא אדרבה ברכה גרמו
במעשיהם, והרי זה דומה לאילן
שזומרין אותו להצלחתו בהסרת
ענפים הרעים כמו בן באמצעות הריגת
עושי רשע מבני ישראל שנמשלו לגפן
(תהלים פ) והוא אומרם ולתת עליכם
פרוש על סבתכם היום ברכה פרוש
לישראל שבהם היה החסרון שזולת
זה היה בית מחוש לכל ישראל, וכפי
זה טעם שאמרם בית דין ההורגת אחד
לע' שנים וכו' הוא במציאות שאינו
דומה למציאות שלפנינו מב' טעמים,
הא' כי כאן הרגו חביביהם וזה יגיד
בחינת הפלגת אהבתם בבורא. ועוד
שהיה מציאות שזולת זה תדבק הרעה
לכל ישראל ובאמצעות זה שב ה'
מחרון אפוא: תורה ל

(לא) חטא העם וגו'. אולי שיכון לומר
על דרך אומנם ז"ל (סוטה ג.) אין
אדם עובר עברה אלא אם כן נכנסה
בו רוח שטות, וזה הוא חסרון הנפש,
והוא אומרם חטא פרוש נחסר מהארת
נפשו, ובהו ויעשו להם וגו', וזה הוא
א' מטענות שבהם יזכה האדם ליום
הדין, כי בפעולותיו החטא לא היה נדעתו
שלם, והגם שיענש על אשר גרם

הצדיקים כידוע, וצא ולמד מאמרם
ז"ל (מכות ז') שאמרם בית דין שהיו
הורגים אחד לז' שנים ויש אומרים לע'
שנים הייתה נקראת בית דין קטלנית,
ובני לוי הרגו ביום אחד כשלושת אלפי
איש ויש לחוש בזה לחסרון האשר
וסימן הגריעות שחסרו אורות נשמות
העושה בזה, לו יהיה שיהרג כפי הדין
סוף כל סוף זה יגיד האכזריות שהיא
בחינת הרע, לזה בא איש האלהים
ואמר להם מלאו ידכם אין פרושה
לשון צווי אלא פרושו הודעה כי הן
היום יהיו מלאאכם ידכם פרוש כחכם
לד' ואין במעשה זה הכרת חסר האשר
אלא אדרבא מלוי אורות הנפש,
והטעם הוא כי איש בבנו וגו' וזה הוא
מעשה המצין לאברהם אבינו שבו היה
לו השלמות דכתיב (בראשית כ"ב) וישלח
אברהם את ידו וגו' וכתיב עתה ידעתי
וגו' כי בך אברכה, והוא אומרם ולתת
עליכם היום ברכה מלבד שבהו
השגתם שלמות יד הקדש עוד לתת
עליכם ברכה.

עוד נתפס לומר בדקדוק תבת עליכם
ולא אמר להם שיכון לומר גם כן
שהחסרון שנחסר על ידם אינו קרוי

(כח) בני לוי. ולא אמר כל כי לא
כלם בני חיל לעשות האמור
בענין, וצריך לדעת למה הצריך
להזכירם ולא סמך על מה שבא
וזכרונם בסמוך, ואולי שבא למעט
שלא עשה עמהם הדבר וזולתם,
ומפסוק ראשון שאמר ויאספו אליו
כל בני לוי אין לשמע שמעט איש
ישראל אלא בא לומר שכל בני לוי
באו ויש מקום לומר שבאו קצת
מישראל לזה אמר ויעשו בני לוי
לומר ולא איש ישראל:

בדבר משה. פרוש כי דברי משה
לבד יספיק למה שעשאוהו,
או ירצה שלא נשתהו אלא ככלותו
לדבר סמוך לגמר דבריו עשו: תורה כט
(כט) מלאו. לא נודע מלואים אלו מה
יגידו, ואם על הריגת הקרובים
הלא כבר עשו מה שעשו, והמפרשים
אמרו כי פסוק זה מדבר מה שאמר
קדם המעשה, וקשה למה לא כתבו
במקומו, ונראה כי פסוק זה במקומו
מזכר, והכונה היא לצד שעשו בני לוי
מעשה האמור בסמוך שהרגו כשלושת
אלפי איש והוא מעשה אשר אינו
נעשה כיוצא בו על ידי בחינת

בנו ומקשטו ותולה לו פיס בצנארו, ומעמידו בפנת בית זונות. מה יעשה הבן שלא יחטא'?

כ"י: אלהי זהב • (ברכות לב; יומא פו): אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו? משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את

(לב) ועתה אם תתשא חטאתם ואם־אין מחני נא לב ויכעז אם שבת לחוביהון ואם לא מחני כעז מספרך די כתבתא: מספרך אשר כתבת:

כלה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים.

כ"י: ועתה אם תתשא חטאתם • הרי טוב: איני אומר לך "מחני"! "ואם אין, מחני"! וזה מקרא קצר, וכן הרבה. מספרך • (ברכות לב): מכל התורה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

דרשו הכתוב על זה הדרך מספרך זה ספרן של צדיקים אשר כתבת זה ספרן של בינונים ע"כ, ולדבריהם ו"ל יתבאר על פי אומרם ו"ל (קדושין מ): לעולם יראה אדם עצמו כאלו חציו זכאי וחציו חייב, וכן אמרו במקום אחר (פרכה ס"א) שאין להעריך אדם עצמו אלא בבינוני, ומעתה יתבאר דברי משה על זה הדרך כי משה היה מעריך עצמו בבינוני כמשפט כל איש ישראל, ולזה אמר כי אם לא ישא לפשע ישראל הנה נגרע מערך זכויותיו ולא מבעיא מערך צדיק אלא אפלו מבינוני כאמרו אשר כתבת:

או ירצה כי באמצעות ישראל אם יצדיקו יעמד חי במדרגת צדיק כי רבים זכויותיו ואם לא ישא לפשעם לא מלבד שלא ירויח תוספת זכיות להכריע זכויותיו כדי שיקרא צדיק, אלא אדרבה יחשב לו זכות הראשון לגריעות כשיענשו כי טוב היה אם לא היה מה שקדם מהטוב והבן:

עוד וכן רוצה נאמן לומר כנגד מה שקדם אליו במאמר ה' ואעשה אותך לגוי גדול, ואמר לפניו שאם לא ירצה ה' לשא חטאתם בוחר הוא שימחהו מספרו אשר כתב פרוש כי בעת אשר אמר אליו ואעשה אותך לגוי גדול הלא היא כתובה בספר הישר מעת שיצאת מפי אל עליון ובהקרח להתקנים שאפלו בקללה אמרו ו"ל (מפאת י"א) קללת חכם אפלו על תנאי ומכל שכן דבר טוב שיצא מפי עליון הרי הוא כתוב לעד ולא, ולזה מתפלל שאם לא ימחל לישראל שימחהו וממילא אין מקום לקים שבועת האבות, והשיב ה' כי לא תקום

רע"ג) שאמרו כי כל נשמות דור המדבר היו ענפי נשמת משה, ומעתה כשלא ישא חטאתם הנה החסרון נוגע למשה, לזה אמר מחני וגו', והשיב ה' כי לא ירעו הענפים אלא לעצמן ולא לבחינת שרש הנשמה, והוא אמרו מי אשר חטא לי דוקא הוא שאמחנו מספרו, אבל בחינת נשמת משה לא.

עוד ירצה כי אם לא ישא חטאתם הנה גם הוא חטא הרבה פעמים לפניו כמו שמצינו לו שאמר ולעיל ה' כ"ט למה הרעתה וכיוצא בזה, ואם כן גם חטאו לא ישא וצריך למחות וגו' ח"ו, והשיב הבורא מי אשר חטא לי פרוש כי ישתנה חטאו מחטא ע"ו שקפרו באלהי ישראל וחסרו האלהות כפי מה שנצטוו כי מעשה האמצעי היה בערך ישראל בגדר עקירת הכל, והוא מה שדקדק לומר חטא לי מה שאין כן שאר חטאים שימחל על ידי תשובה בלא ענש, והנה כל התוכחות משה עם ה' אינה אלא למחל מיד ויהיו נכתבים בספר צדיקים אבל לא לענין שיש להם תקוה אחר תוכחות על עון כי זה פשיטא שיתכפר, והוא מה שדקדק לומר מספרך אשר כתבת פרוש כי ג' ספרים כתובים למעלה אחד של צדיקים וכו', ואחד של רשעים, וא' של בינונים, והם הנפקחים בראש השנה, ספר שהוא של צדיקים הקדוש ברוך הוא כתבו ומניחו לפניו, והוא מה שאמר מספרך פרוש אותו שכתבת אתה לא אותם שנכתבים על ידי הוולת, והערך לפרש אשר כתבת כי מבניו מספרך אינו מוכן שחוזר על ספר הצדיקים כי הכל הוא של הקב"ה שהוא אדון הכל, ובמסכת ר"ה (ט"ז)

לעצמו החסרון במחשבות הכעור אף על פי כן לא ידמה לאם יהיה נדון על מעשה הרע בדעתו השלמה:

עוד ירצה על פי מה שקדם לנו (קדושין מ) כי בע"ז יענש האדם גם על המחשבה לבד, והוא אמרו כנגד המחשבה חטא העם הנה וכן נגד המעשה אמר ויעשו להם וגו' תורה לב (לב) ועתה וגו'. יתבאר על דרך אומרם (ב"ר פב"א) אין ועתה אלא תשובה, והוא מה שטען משה לפני ה' כי עשו ישראל תשובה על הדרך הרע:

אם תשא חטאתם, פרוש מוטב, וצריך לדעת למה לא השלים דבריו, ואולי שיעור דבריו הם על זה הדרך, ועתה פרוש הנה ישראל חורו בתשובה, וזה כנגד מה שמהם אבל כנגד מה שממנו יתברך אין ידוע אם ה' יקבל תשובתם על חטא הגדול אם לא, לזה גמר אמר אם תשא חטאתם כי התשובה צריכה שב ומקבל:

ואם אין מחני וגו'. פרוש לצד שבאמצעות כל מה שעבר בין ישראל ובין ה' ב"ה יזכה הסרסור הנאמן בזכות המגיע לו בכל מצוה, ובפרט במתן תורה כמה זכות יעלה למשה ביגיעתו עם ישראל והכל כתוב בספר וזרון לפניו, ומעתה אם לא ישא לחטאתם צריך למחות מספר כל זכויותיו של משה שנכתבו באמצעות זכותם של ישראל, והשיבו ה' כי אין דבריו אמת בזה, כי דוקא החוטא עצמו הוא אשר ימחהו ה' מספרו אחר שנכתב בספר, אבל מי שזכה באמצעותו לא יפקע זכותו אשר זכה בו לצד שחור בו הלא והרשיע. עוד ירצה ע"פ דבריהם ו"ל (והר"ג)

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אִמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי:

(ד) וְעֵתָה לָךְ נָתַתִּי אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלֵּאכִי יֵלֶךְ לִפְנֶיךָ וּבָיֹם פִּקְדֵי וּפְקָדָתִי עֲלֵהֶם חָטָאתָם:

כ"ט • אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ • יֵשׁ כָּאן 'לָךְ' אֲצֵל דְּבוּר בְּמִקּוֹם 'אֵלֶיךָ', וְכֵן (מִלֵּכִים א ב): "לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֻנְיָהוּ". הִנֵּה מִלֵּאכִי • וְלֹא אֲנִי. וּבָיֹם פִּקְדֵי וּגו' • עֵתָה שְׁמַעְתִּי אֵלֶיךָ מִלְּכֻלֹּתֶם יַחַד, וְתָמִיד

(ה) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶלֶן: ׀

כ"ט • וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם • מִיָּתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם לְעֵדִים בְּלֹא הַתְּרָאָה.

לג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתְּהָ וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתְנַנָּה:

כ"ט • לָךְ עֲלֶה מִזֶּה • אָרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּלָהּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, לָכֵן נֹאמַר: "עֲלֶה!". דָּבָר אַחֵר: כָּל־פִּי שָׁאֵמַר לוֹ בְּשֻׁעַת הַכַּעַס: "לָךְ־רַד!" אָמַר לוֹ בְּשֻׁעַת

(ב) וַשְּׁלַחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ וַגִּרְשִׁיתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהִיבֹסִי:

כ"ט • וַגִּרְשִׁיתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי וּגו' • שִׁשָּׁה אֲמוֹת הֵן, וְהַגִּרְשִׁי עֶמֶד וּפְנֵה מִפְּנֵיהֶם מֵאֲלֵיו.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְלֹא תִהְיֶה שְׂמִימָה אֵלָּא וְגו' אָבֵל מֶה שְׂדֵדֵר טוֹב עַל מִשָּׁה יָקוֹם לְעוֹלָם, וְכֵן הָיָה דִּכְתִּיב (וה"א ב') וּבְנֵי רַחֲבִיָּה רַבּוֹ לְמַעַלָּה, וְאָמְרוּ ז"ל (פְּרֻכּוֹת ז') לְמַעַלָּה

מִס' רְבּוּא: תוֹרָה לג
(ה) אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶלֶן. צְרִיף לְדַעַת לְאִיזוֹ עֲנִין אָמַר וְה', וְאִילִי שֶׁהִקְפִּיד ה' עַל שְׁגִרְמוֹ לְאֹהֶלֶן קְדוֹשׁ ה' לְחֹטֵא כִּי חָטָא אָדָם גְּדוֹל לוֹ יְהִיָּה כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה וְקִפִּיד ה' עָלָיו לְמֵאד.

אוֹ יִרְצָה לְהוֹצִיא חֲלָעוֹ מֵעַל אֹהֶלֶן כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם שְׁעָשׂוּ הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה

אֹהֶלֶן כִּי מַעֲשֵׂה אֹהֶלֶן עֲלִיהֶם יִחַשְׁבּ, אוֹ לְצַד שְׁאֵנְסוּהוּ אוֹ לְצַד שְׁהֵם עָשׂוּ עֶקֶר הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהוּא הַפְּשׁוּף שֶׁבּוֹ יֵצֵא מִדְּבַר: תוֹרָה א

(א) לָךְ עֲלֶה מִזֶּה. הַזְכִּיר לְשׁוֹן עֲלִיָּה, אוֹלִי שִׁירְמֹז לְמֶה שְׁאָמְרוּ ז"ל (שָׁבַת פ"ח) שֶׁהָעֵדִי שֶׁהִתְנַצְּלוֹ יִשְׂרָאֵל נָטַל מִשָּׁה, וְהוּא הָעֲלִיָּה שְׁרָמּוֹ לוֹ בְּאוֹמְרוֹ עֲלֶה מִזֶּה פְּרוּשׁ מִזֶּה שֶׁעָבַר, וְלִזֶּה דִּקְדָּק לומר גַּם כֵּן תִּבֶּת אֶתָּה שְׁלֵא הָיָה צְרִיף לומר כִּינּוּן שֶׁעָמַד הָיָה מִדְּבַר אֵלָּא לומר אֶתָּה תַּעֲלֶה וְלֹא וּלְתֵתָה שְׁאֲדַרְבָּה

יְרִידָה הָיְתָה לָהֶם, וְאוֹמְרוּ וְהָעָם פְּרוּשׁ יֵלֶךְ עִמָּךְ:
לְאִמֹר. טַעַם אוֹמְרוֹ לְאִמֹר, כִּי לְשׁוֹן וְהָ הָאֱמֹר בְּדִבְרֵי ה' לֹא הָיָה שׁוֹה לְכֻלָּם יֵשׁ מֵהֶם שְׁאָמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן וְהָ יֵשׁ מִהֶאָבוֹת שְׁאָמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן אַחֵר כְּמִבְּאֵר מִן הַכְּתוּבִים, לָזֶה אָמַר לְאִמֹר פְּרוּשׁ שֶׁכְּנֻת הָאֱמִירָה לְכֻלָּם הוּא לְזִרְעֶךָ וְגו'; תוֹרָה ב
(ב) וַשְּׁלַחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ. מִכָּאן מוֹכַח כִּי עַד עֵתָה הָיָה דַּעַת קְדוֹשׁ מְסַבֵּמֶת לְכַנִּסֵּת מִשָּׁה לְאָרֶץ לְהַנְחִילָהּ

(ג) אֶל-אֶרֶץ זִבְתַּח לֵב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ
כִּי עִם-קִשְׁה-עֶרְףְּ אֵתָה פֶּן-אֲכַלְךָ בִּדְרֹךְ:
ג לֹא־רָעָא עֲבָדָא חֲלָב וּדְבַשׁ אֲרִי לֹא אֲסַלֵּק
שְׁכִנְתִּי מִבִּינְךָ אֲרִי עִם קָשִׁי קָדַל אֵת
דִּילְמָא אֲשִׁיעֲנָךְ בְּאֶרְחָא:

זש"י אֶל אֶרֶץ זִבְתַּח לֵב וּדְבַשׁ • אֲנִי אוֹמֵר לְךָ
לֹא־עֲלוּתֶם. כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ • לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר
לְךָ: "וְשִׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ". כִּי עִם-קִשְׁה-עֶרְףְּ
אֵתָה • וְכִשְׁשִׁנְתִּי בְּקִרְבְּכֶם וְאַתֶּם מִמְרִים כִּי,
מִרְבָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם וְעַם. אֲכַלְךָ • לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן.

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת-הַדְּבָר הַרְעָה הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ
וְלֹא-שָׁתוּ אִישׁ עֲדִיו עֲלִיו:
ד וַיִּשְׁמַע עַמָּא יֵת פִּתְגָמָא בִּישָׁא הַדִּין
וְאִתְאַבְּלוּ וְלֹא שָׁוּי גְבַר תְּקוּן זִיגָה עֲלוּהִי:

זש"י הַדְּבָר הַרְעָה • שָׁאִין הַשְׁכִּינָה שׁוּרָה וּמַחֲלַת עַמָּם. אִישׁ עֲדִיו • (שבת פח) כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בְּחוּרֵב
כְּשֶׁאָמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'.

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֹמַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
אַתֶּם עִם-קִשְׁה-עֶרְףְּ רַגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ
וְכִלְיתִיךָ וְעֵתָה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלִיךָ וְאִדְעָה מָה
אֶעֱשֶׂה-לָּךְ:
ה וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
עִם קָשִׁי קָדַל שַׁעַה חֲדָא אֲסַלֵּק שְׁכִנְתִּי
מִבִּינְךָ וְאֲשַׁעֲנָךְ וְכַעַן אֲעֲדִי תְקוּן זִיגָךְ מִקֶּדֶם
גְּלִי תְדַמִּי מָה אֲעֲבֹד לְךָ:

זש"י רַגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיתִיךָ • אִם
אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְאַתֶּם מִמְרִים כִּי בְּקִשְׁוִית עֲרַפְכֶּם,
אֲזַעַם עֲלֵיכֶם רַגַע אֶחָד, שֶׁהוּא שְׁעוֹר וְעַמִּי, שֶׁנֶּאֱמַר
(ישעיה כח): "חֲבִי כַמַּעַט רַגַע עַד יַעֲבֹר וְעַם", וְאֲכַלְהָ
אֲתַכֶּם. לְפִיכָךְ, טוֹב לָכֶם שֶׁאֲשַׁלַּח מַלְאָךְ. וְעֵתָה •
פְּרָעֲנוֹת זֹאת תִּלְקוּ מִיָּד, שֶׁתּוֹרִידוּ עֲדֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם.
וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה-לָּךְ • בְּפִקְדַת שָׂאֵר הָעוֹן, אֲנִי
יודֵעַ מָה שֶׁכָּלְכִי לַעֲשׂוֹת לָךְ.

(ו) וַיִּתְּנָצְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֲדֵימָה מֵהָר חוּרֵב:
זש"י אֶת-עֲדֵימָה מֵהָר חוּרֵב • אֵת הָעֲדִי שֶׁהָיָה בֵּינֵם מֵהָר חוּרֵב.
ו וַאֲעֲדִיאוּ כְּנִי יִשְׂרָאֵל יֵת תְּקוּן זִיגִיהוֹן
מִשׁוּרָא דְּחוּרֵב:

(ז) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת-הָאֶהָל וְנָטָה-לוֹ • מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
הַרְחֵק מִן-הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֶהָל מוֹעֵד וַהֲיָה
כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל-אֶהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה:
ז וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת מִשְׁכְּנָא וּפְרָסָהּ לַהּ מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לַהּ
מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלֶפְנָא וַיְהִי כָל דְּתַבַּע אוֹלֶפֶן
מִן חֲדָם יְיָ נִפְק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלֶפְנָא מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא:

זש"י וּמֹשֶׁה • מֵאוֹתוֹ עוֹן וְהִלָּאָה. יָקַח אֶת-הָאֶהָל •
לְשׁוֹן הָיָה הוּא, לִוְקַח אֶהָלוֹ וְנוֹטָהוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה.
אָמַר: מִגִּדָּה לְרַב, מִגִּדָּה לְתַלְמִיד. הִרְחֵק • אֲלֵפִים
אַמָּה, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע א): "אֵף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְיִשְׂרָאֵל, וְהָגַם שֶׁאָמַר (לעיל ו א) עֵתָה
תִּרְאֶה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר עֲלֶה וְגו'
וְשִׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ לְגִרְשׁ הוֹ' אֲמוֹת,
וְאוֹלִי כִי בִשְׁבִיל שֶׁנִּתְּנוּ נִפְשׁוֹ עַל יִשְׂרָאֵל
בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגָל נִתְבַּטַּל גִּזְרֵת עֵתָה
תִּרְאֶה וְגו': תורה ג
(ג) פֶּן אֲכַלְךָ וְגו'. שֶׁאִינוּ דוֹמָה
הַמַּכְעִיס אֵת רַבּוֹ בְּפָנָיו לְשִׁלָּא בְּפָנָיו,
וְאוֹמְרוֹ בְּדֶרֶךְ כָּאֵן רָמּוֹ שִׁלָּא לְכָל
הַזְּמָנִים הוּא אוֹמֵר כֵּן אֵלָּא לְזִמְנוֹ הַיּוֹתֵם
בְּדֶרֶךְ אֲבָל בְּעִיר (ישעיה כ"ו א) עַד לָנוּ
יַעֲלֶה בְּקִרְבָּנוּ.
או יִרְצָה ע"פ מֵאֵמֶר אֲנִשִּׁי אֲמַת כִּי
הַמִּדְבָּר הָיָה מְקוֹם מוֹשְׁבּוֹ שֶׁל
לְיִשְׂרָאֵל, וְהָגַם שֶׁאָמַר (לעיל ו א) עֵתָה
תִּרְאֶה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר עֲלֶה וְגו'
וְשִׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ לְגִרְשׁ הוֹ' אֲמוֹת,
וְאוֹלִי כִי בִשְׁבִיל שֶׁנִּתְּנוּ נִפְשׁוֹ עַל יִשְׂרָאֵל
בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגָל נִתְבַּטַּל גִּזְרֵת עֵתָה
תִּרְאֶה וְגו': תורה ג
(ג) פֶּן אֲכַלְךָ וְגו'. שֶׁאִינוּ דוֹמָה
הַמַּכְעִיס אֵת רַבּוֹ בְּפָנָיו לְשִׁלָּא בְּפָנָיו,
וְאוֹמְרוֹ בְּדֶרֶךְ כָּאֵן רָמּוֹ שִׁלָּא לְכָל
הַזְּמָנִים הוּא אוֹמֵר כֵּן אֵלָּא לְזִמְנוֹ הַיּוֹתֵם
בְּדֶרֶךְ אֲבָל בְּעִיר (ישעיה כ"ו א) עַד לָנוּ
יַעֲלֶה בְּקִרְבָּנוּ.
או יִרְצָה ע"פ מֵאֵמֶר אֲנִשִּׁי אֲמַת כִּי
הַמִּדְבָּר הָיָה מְקוֹם מוֹשְׁבּוֹ שֶׁל
ס"מ הָרָשָׁע, וְלִזְוָה הָיָה כְּמֹה פְּעָמִים
מִתְגַּבֵּר וְהוֹרֵג מֵהֶם לְסִבָּה הַמְּוִדְמָנִת
לָהֶם מִהֲחֻסָּא וְעֵין בְּדַבְרֵי הַזֵּהָר (ח"ב
קצ"ו) בְּפִרוּשׁ פְּסוּק הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל
וְהַנּוֹרָא, וְלִזְוָה אָמַר פֶּן אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ
פְּרוּשׁ בְּאֲמָצְעוֹת הַמְּוִדְמָן בְּדֶרֶךְ
וְהָבִן: תורה ד

"וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ ה'", אָפְלוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרָת, כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹאֲלִים מָקוֹם שְׂכִינָה, חֲבָרִיהֶם אוֹמְרִים לָהֶם: הֲרִי הוּא בִּאֱהָלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

וּבִינּוּ כְּאֲלִפִּים אֲמָה בַּמֶּדֶה". וְקָרָא לוֹ • וְהָיָה קוֹרָא לוֹ אֱהָל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וְעַד לְמִבְקֵשֵׁי תוֹרָה. כָּל־מִבְקֵשׁ ה' • מִבְּאֵן לְמִבְקֵשׁ פָּנֵי זָקֵן, כְּמִקְבֵּל פָּנֵי שְׂכִינָה. יֵצֵא אֶל־אֱהָל מוֹעֵד • כְּמוֹ יוֹצֵא. דְּבָר אַחֵר:

ח וְהָיָה כִּד נִפְק מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּנָּא קִימִין כָּל עָמָא וּמִתְעַתְּדִין גָּבֵר בְּתִרְע מִשְׁכַּנָּא וּמִסְתַּכְלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלֵל לְמִשְׁכַּנָּא:

(ח) וְהָיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה אֶל־הָאֱהָל יְקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בֹּאוֹ הָאֱהָלָה:

וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה • לְשִׁבְחָה: אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשָּׁה שְׂכָךְ מִבְּטָח, שֶׁהַשְׂכִּינָה תִּכְנַס אַחֲרָיו לְפֶתַח אֱהָלוֹ.

כ"ז"א • וְהָיָה • לְשׁוֹן הֵנָּה. כִּצְאָת מֹשֶׁה • מִן הַמַּחֲנֶה, לְלֶכֶת אֶל הָאֱהָל. יְקוּמוּ כָּל־הָעָם • עוֹמְדִים מִפְּנֵי וְאִין יוֹשְׁבִין עַד שְׁנִתְכַּסָּה מִמֶּה.

ט וְהָיָה כִּד עָלֵל מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּנָּא נִחִית עֲמוּדָא דְּעִנָּא וְקָאם בְּתִרְע מִשְׁכַּנָּא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:

(ט) וְהָיָה כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֱהָלָה יֵרֵד עֲמוּד הָעֵנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֱהָל וְדָבַר עִם־מֹשֶׁה:

(בְּחִירִיק), פִּתְרוּנוֹ: הַקּוֹל 'מִדְבַּר' בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ וְהִתְדִּיטוּ שׁוֹמֵעַ מֵאֲלִיו, וְכִשְׁהוּא קוֹרָא 'מִדְבַּר' מִשְׁמַע שֶׁהַמֶּלֶךְ מִדְבַּר עִם הַתְּדִיט.

כ"ז"ב • וְדָבַר עִם־מֹשֶׁה • כְּמוֹ 'וּמִדְבַּר עִם מֹשֶׁה'. פִּתְרוּנוֹ: 'וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה', שֶׁהוּא כְּבוֹד שְׂכִינָה, כְּמוֹ (בְּמִדְבַר ז'): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְבַּר אֲלִיו", וְאִינוּ קוֹרָא 'מִדְבַּר' (בְּשׂוֹא) אֲלִיו. כְּשֶׁהוּא קוֹרָא 'מִדְבַּר'

י וְיִחְזֹן כָּל עָמָא יָת עֲמוּדָא דְּעִנָּא קָאם בְּתִרְע מִשְׁכַּנָּא וְקִימִין כָּל עָמָא וְסִגְדִין גָּבֵר בְּתִרְע מִשְׁכַּנָּה:

(י) וַיֵּרָא כָּל־הָעָם אֶת־עֲמוּד הָעֵנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֱהָל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ:

כ"ז"ג • וַהֲשִׁתַּחוּוּ • לְשְׂכִינָה.

יא וּמִתְמַלֵּל יִי עִם מֹשֶׁה מִמְּלֵל עִם מִמְּלֵל כְּמָא דְּמִמְּלֵל גָּבֵר עִם חֲבֵרָה וְתֵאב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁוֹמִשְׁנָה הַיּוֹשֵׁעַ כִּד נִזְן עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכַּנָּא:

(יא) וְדָבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ הַיּוֹשֵׁעַ בִּן־נֹחַ נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל: פ

הַעֲגֵל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים, וּבִי"ט עָלָה, שְׁנֵאמַר (לעיל ז'): "וַיְהִי מִמַּחֲרֹת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו'", וְעָשָׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים ט'): "וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו'", וּבְרֵאש־חֲדָשׁ אֱלוֹל נֹאמַר לוֹ: "וְעֲלִית בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי" לְקַבֵּל לוחֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְעָשָׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם, שְׁנֵאמַר בְּהֶם (שם

כ"ז"ד • וְדָבַר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים • וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה. וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה • לְאַחֵר שְׁנִדְבַּר עִמּוֹ, הָיָה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִלְמַד לְזִקְנִים מִה שֶׁלָּמַד. וְהַדְּבָר הַזֶּה נִהְיָ מֹשֶׁה מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָרִי בִי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחֹת (תַּעֲנִית כח), וּבִי"ח שָׁרַף אֶת

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

יֵאֱהָבֵהוּ אִם לֹא יִכִּין לְבוֹ לְהִיּוֹת גַּם הוּא רִעְהוּ כְּמוֹ כֵּן דָּבַר ה' פָּנִים אֶל פָּנִים, וּמַעֲתָה יִבְחִין אָדָם מִה הוּא עִם קוֹנוֹ אִם לְבָבוֹ וְתֵאנָה וְיִחַשֵׁק בְּה' וּבְעִבּוּדָתוֹ הַזֶּה זֶה סִימָן כִּי ה' אֱהָבֵהוּ: תוֹרָה יב

יִתְבָּאֵר לְדִרְכָּנוּ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלִי כ"ז) כְּפִיִּים הַפָּנִים לְפָנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם פְּרוֹשׁ כִּי הַלְּכָבוֹת יִשְׁכְּלוּ בְּעֵלָם אִם לֵאחָב אִם לִשְׂנֵא כִּי כְּפִי אֲשֶׁר יִכִּין הָאָדָם לְבוֹ לֵאחָב חֲבָרוֹ כְּמוֹ כֵּן יִתְבּוֹנֵן לֵב חֲבָרוֹ לֵאחָב אוֹתוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, שְׁלֹא

(יא) וְדָבַר ה' וְגו' פָּנִים אֶל פָּנִים. הַכִּנָּה בְּזֶה הוּא כְּפִי שְׁעוֹר הַהֲכָנָה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מֹשֶׁה לְהַקְבִּיל פָּנֵי שְׂכִינָה לְאוֹתוֹ שְׁעוֹר תְּהִיָּה הַהֲשָׁנָה מִפְּנֵים הַעֲלִיּוֹנִים כִּי כְּפִי אֲשֶׁר יִכִּין אָדָם עֲצָמוֹ לְהַשְׁפִּיעַ הַקִּדְשָׁה יִשְׁגֵּי, וְאוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ,

עוד אלא מאהל מועד. ושב אל המחנה • תרגומו: 'ותב למשריתא', לפי שהוא לשון הנה, וכן כל הענין. 'וראה כל העם', ויחזן. 'ונצבו', וקיימין. 'והביטו', ומסתכלין. 'והשתחו', וסגדין. ומדרשו: 'ודבר ה' אל משה', שישב אל המחנה. אמר לו: 'אני בכעס ואתה בכעס, אם-כן מי יקרבם?'.

י: "ואנכי עמדתי בקר פנימים הראשונים וגו'", מה הראשונים ברצון, אף האחרונים ברצון. אמר משה, אמצעים היו בכעס. כי בתשרי נתרצה הקדוש-ברוך-הוא לישראל בשמחה וכלב שלם, ואמר לו למשה: "סלחתי בך בך" ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו

♦ יום שלישי י"ח אדר ♦

יבואמר משה קדם יי חזי דאת אמר לי אסיק ית עמא דדין ואת לא הודעתני ית די תשלח עמי ואת אמרת רביתך בשום ואף אשפחתא רחמין קדמי:

(יב) ויאמר משה אליהו ראה אתה אמר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיד בשם וגם מצאת חן בעיני:

ואתה אמרת ידעתיד בשם • הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי (לעיל יט): "הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם כך יאמינו לעולם".

יג: "ראה אתה אמר אלי • ראה, תן עיניך ולבך על דבריך: "אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו'". ואשר אמרת לי (לעיל כג): "הנה אנכי שולח מלאך", אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה.

יג ויבצעו אם כען אשפחית רחמין קדמך הודעני כען ית אורח טובך ואדע רחמך בדיל דאשפח רחמין קדמך וגלי קדמך ארי עמך עמא דדין:

(יג) ועתה אם-נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את-דרךך ואדעך למען אמצא-חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה:

יד: ועתה • אם אמת שמצאתי חן בעיניך, ואדעך למען אמצא-חן בעיניך • ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי

יז: "ואתה • אם אמת שמצאתי חן בעיניך, "הודיעני-נא את דרךך", מה שכר אתה נותן למוצאי

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ונה סימן לחן, ומעלה אף תתנהג עמי במדה זו אין זה אלא שיעדין לא נודע לי מדותיך, לזה שאל להודיעו מדותיך: תורה יג
(יג) ואדעך למען אמצא חן. פרוש לצד שאין מהמוסר לומר עבד לאורו שרצה לדעת אותו, לזה גמר אמר למען וגו' פרוש כדי שגשג הנהגה ושרה בתמידות לפניה והוא מציאות חן המשג בעיני ה':
וראה כי עמך הגוי הזה. כאן דבר משה בנעלם מעיני אדם והודע אליו והוא טענה הנשמעת לפני הבורא מכל הטענות שאמר, והוא כי נשמות ישראל הם חלק ה' כמו שפרשתי בשירת האזינו בפסוק (יב ט) כי חלק ה' עמו, והוא גם כן מה

נודעתי להם, הא למדת שאלו נודע בשמו יתברך המיוחד, והוא מה שאמר כאן **ידעתיד בשם**, ושיעור תבת **ידעתיד** תאיר למולך כשעור נודעתי במקומה והבן.
ואמר עוד וגם מצאת חן בעיני, מתבאר על פי דבריהם ז"ל (ילקוט ק"ט א) שאמרו כשעלה משה למקום מצא רבי עקיבא שהיה דורש וכו' אמר משה לפני המקום שלח שליחות זה ביד ר' עקיבא שהוא יותר ממני והשיבו ה' כי אינו חפץ אלא במשה, והנה הענין יגיד שאין זה אלא מציאות חן ולא לצד ההשגה במשכלות שהרי הכיר משה בעיני שכלו כי ר' עקיבא עצום הוא ממנו ואף על פי כן לא רצה ה' אלא במשה

(יב) **ראה אתה אמר וגו'.** פונת הענין הוא כי לצד שעשאו שליח להעלות ישראל אל הארץ והוא אומר **אתה אמר אלי העל** וגו' ושתף עמו עוד שליח א' מהעליונים דכתיב ושלחתי לפניך מלאך ויזון הראוי הנה להודיעו לדעת את מי ילך, לזה אמר **ואתה לא הודעתני** מי הוא הוא המלאך אשר ילך עמי לדעת אם אסכים על הדבר או לא כי אין אדם משתתף בדבר עם מי שאינו מכירו, ואם תאמר שבעל כרחי אסכים ללכת עם המלאך שתתן לי בין אם יהיה נח לי או לא הלא **אתה אמרת ידעתיד בשם** פרוש אמרת לי שאותי גדלת מכל אשר אהבת מאומרו (לעיל ג) וארא אל אברהם וגו' ושמתי ה' לא

על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (דף ט), ואני לישיב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי.

בעיניך. ופתרון "למען אמצא חן", למען אפיר כמה שכר מציאת החן. וראה כי עמך הגוי הזה • שלא תאמר "ואעשה אותך לגוי גדול" ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בהם תמאס, איני סומך

יד ואמר שכנתי תהי ואני לך :

(יד) ויאמר פני ילכו והנחתי לך:

כ"י • ויאמר פני ילכו • כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו: (שמואל ב יז) "ופניך הולכים בקרב".

טו ואמר קדמוהי אם לית שכנתך מהלךא ביננא לא תסקיננא מפא :

(טו) ויאמר אליו אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה:

כ"י • ויאמר אליו • בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה.

טז ובמה יתידע הכא ארי אשפחית רחמין קדמך אנא ועמך הלא במהך שכנתך עמנא ויתעבדו לנא פרישן לי ולעמך משגי מקל עמא די על אפי ארעא :

(טז) ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מפלה העם אשר על פני האדמה: פ

ונפלינו אני ועמך • ונהיה מבדלים בדבר הזה מפל העם, כמו (לעיל ט) : "והפלה ה' בין מקנה ישראל וגו'".

כ"י • ובמה יודע אפוא • יודע מציאת החן, "הלא בלכתך עמנו", ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אמות עובדי אלילים.

• יום רביעי י"ט אדר •

יז ואמר יי למשה אף ית פתגמא הדין די מללמא אעבד ארי אשפחיתא רחמין קדמי ורבייתך בשום :

(יז) ויאמר יהוה אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאתי חן בעיני וארעה בשם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

והנחתי לך אני שואל שתהיה גם מנהגת בלנו יחד אני ועמך, והוא אומרו ונפלינו אני ועמך במדת הרחמים ומעלה עליונה שאין למעלה ממנה, ונתרצה אל עליון ואמר אליו גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה להנהיגם בבחינת שם שלם המיוחד ב"ה כי מצאתי וגו' פרוש לא לזכות ישראל אלא למציאת חנו: תורה טז

(יז) כי מצאתי חן וגו'. ומשה הקדים לומר ודעתיך בשם ואחר כך אמר וגם מצאתי חן, כאן הודיעו הכתוב כי מעלת הודעה בשם הוא עליונה מבחינת השגת החן כי הלא נח מצא חן בעיני ה' ולא ידעו בשם, לזה אמר בתחלה מצאתי חן בעיני ולא זו בלבד אלא וארעה בשם.

ונתפנו עוד לומר לו שינוח אור עליון עליו ולא יפסק ממנו מה שנת עליו עד עתה מן הרוח, אלא שלבחינת ישראל תהיה השכינה הולכת לפניו, ובחינה זו בחינת הדין הוא והשם יגיד עליה אדני, ועל זה השיב משה ואמר אם אין וגו': תורה טז

(טו) אם אין פניך וגו'. לא נתרצה במאמר ה' ואמר וכי על דבר זה אני מתפלל אם אין פניך הולכים מעתה אבודים הם ואין צורך בעליהם, ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן וגו' הלא בלכתך עמנו פרוש בחינה העליונה שהיא סוד המאור הגדול המתבנה בשם הנו"ה ב"ה לא פניך לבד שהוא בחינת הפסא, ומה שהבטחתי שבחינה זו תהיה לי לבדי באומרו

שרמו ה' באומרו (לעיל כ) אנכי ה' אלהיך וכמו שפרשתי שם, והוא מה שטען באומרו וראה פרוש ראה בפרט זה כי עמך הגוי הזה פרוש סמוכים ודבוקים עמך ואיך תמאס חלק עליון ודבון: תורה יד

(יד) ויאמר פני ילכו וגו'. הרבה פרושים נאמרו בפסוקים אלו, ונראה לפרש הכתוב על פי דבריהם ז"ל (תקנים יח) כי שכינתו יתברך תקרא פני ה' לצד שהיא הנראית לצבא השמים, ואליה רמוז אומרו (לעיל כ) טו) ולא יראו פני ריקם, וכאן השיב ה' למשה על טענותיו והודיעו כי ההולך עמו הוא פני ה' שהוא השכינה, ועל חששת שמא לא יהיה נח למשה מציאות זה אמר והנחתי לך.

כ"י • גם את-הדבר הזה • שלא תשרה שכִּינְתִּי עוד על עובְדֵי אֱלִילִים, אַעֲשֶׂה. ואִין דְּבָרִיו שֶׁל בִּלְעָם הִרְשַׁע עַל-יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה, אֶלֶּא: "נוֹפֵל וְגִלְוִי

עֵינַם", כְּגוֹן (איוב ה'): "וְאֵלֵי דְבָר יִגְנֹב", שׁוֹמְעִין עַל-יְדֵי שְׁלִית.

יח וְאָמַר אֲחֻזִּי כַעַן יֵת יִקְרֶךְ:

(יח) וְאָמַר הִרְאֵנִי נָא אֶת-כְּבֹדְךָ:

כ"י • וְאָמַר הִרְאֵנִי נָא וְגו' • רָאָה מִשָּׁה שֶׁהָיָה עֵת רְצוֹן וּדְבָרָיו מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהִרְאוֹתוֹ מִרְאִית כְּבוֹדוֹ.

יט וְאָמַר אָנָּה אַעֲבֹר כָּל טוֹבִי עַל אֶפֶיךָ וְאֶקְרִי בִשְׁמֵא דִּי קְדָמָךְ וְאֶחֱזוֹן לְמִן דְּאֶחֱזוֹן וְאַרְחֵם עַל מִן דְּאַרְחֵם:

(יט) וְאָמַר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בִשֵּׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחֲנַתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחִין וְרַחֲמֵתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

זה שאתה רואה אותי מעטף וקורא י"ג מדות, הרי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל-ידי שזכירו לפני 'רחום וחנון', יהיו נענין, כי רחמי לא כלים. וחנותי את אשר אחן • אותן פעמים שארצה לחון. ורחמתי • עת שאחפץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו: "הנה אנכי פורת בריית", הבטיחו שאינן חוזרות ריקם (ראש השנה שם) •

כ"י • וְאָמַר אֲנִי אֶעֱבִיר וְגו' • הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, ששנוצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות, אין עוד תקנה? אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור ואתה צפון במערה. וקראתי בשם ה' לפניך • ללמדך סדר בקשות רחמים, אף אם תכלה זכות אבות (ראש השנה יז), וכסדר

כ וְאָמַר לֹא תִכּוֹל לְמַחְזִי יֵת אֶפֶי שְׂכִנְתִּי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אִנְשָׁא וְיִתְקַים:

(כ) וְאָמַר לֹא תוּכַל לְרַאֵת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי:

כ"י • וְאָמַר לֹא תוּכַל וְגו' • אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

שאיני מונע הדבר ממך, אלא לצד שאין בך יכולת המשיג כי לא יראני האדם, ואומרו וחי פרוש וישאר חי ואני חושש לחייו על דרך אומרו (ותהלים פד) כי טוב יום בחרתיך מאליך, או יאמר על זה הדרך כי לא יראני האדם פרוש בשום אופן ואפלו חי פרוש אפלו יהיה צדיק שיקרא עליו חי על דרך אומרו (ש"ב כ"א) בן איש חי, ואות וא"ו תשמש וא"ו המוסיף, עוד ירצה על זה הדרך כי לא יראני האדם אפלו אחר מיתה ואתה מבקש לראות, ועוד וחי פרוש בחיים חתך, כאן רמז שאחר מיתה ישיג מה שלא השיג אדם בעולם שהרי לא שולל אלא לצד היותו חי, והגם שהצדיקים מסתכלים באורו ויתברך אחר מותם לא ישיגו מה ששאל משה מלפני ה' אשרי ילוד אשה: תורה כא

האלהות כי ראה שעת הכשר והרחיב פיו לשאל: תורה יט (יט) אני אעביר כל טובי על פניך. פרוש כל מדות טובות שאני מטיב בהם לבריותי, ואומרו על פניך, פרוש טעם השגתך דבר זה ממני הוא על פניך, פרוש פנים אשר אתה מראה בעצם הפלגת אהבתך וחשקך בי כמו שפרשתי בפסוק פנים אל פנים: וקראתי וגו'. פרוש אעביר מדותי ואקראם כל אחת בשמה לפניך, ואולי כי כל מדה תקרא בשמה וכלם יקראו בשם הו"ה ב"ה, ואין לך הודעה גדולה מזו שהכיר בשמיעת האנן כל מדותיו ויתברך כל אחת תקרא באוניו, ואומרו וחנותי וגו' הודיעו כי אותו שעה היא שעת רחמים וחנונה לשאל מאוניו: תורה כ (כ) ויאמר לא תוכל וגו'. פרוש לא

עוד נתכונן לומר לו כי מה שהודיעו בשם גם כן היה לצד מה שמצא חן בעיניו, לזה הקדים לומר מצאת חן בעיני ואחר כך ואדעך בשם, לומר שזה יצא מזה שאין בן נשמע מדברי משה שהקדים ידעתיו בשם קדם מציאות חן שזה יגיד שהשיג הדבר לצד מה שזכה: תורה יח (יח) היראני נא את כבודך. והגם שאומרו ו"ל (מכילתא פסוק זה אלי) שראוהו ישראל על שפת הים ובתבי (לעל פסוק י"א) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, אין זה אלא ראות אש אוכלת, והגם שאמר ה' לאהרן ומרים (במדבר י"ב ז) לא כן עבדי משה וגו' ומראה וגו' ותמונת ה' ביט, אין זה אלא תמונת אור עליון ומשה רצה שתהיה לו הברה בו ויתברך ידיעה פרטית כדי שיוכל שכלו ישפיל בחינת

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:

כא וַיֹּאמֶר יי' הֵא אֶתֶר מִתַּחַן קִדְמִי וְתַחֲמַד עַל טַנְרָא:

ומדבריו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר: 'המקום אתי', ואינו אומר 'אני במקום', שהקדוש-ברוך-הוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו.

כ"י • הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי • בָּהֶר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תָּמִיד יֵשׁ מָקוֹם, מוֹכֵן לִי לְצִרְפָּךְ, שְׁאֵטְמִינָךְ שֶׁם שְׁלֹא תוֹזֵק, וּמִשֶּׁם תִּרְאֶה מֵה שֶׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ.

(כב) וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד-עַבְרִי:

כב ויהי במעבר יקרי ואשינך במעבר טנרא ואגין במימרי עלך עד דאעבר:

הצור. וְשִׁכַּתִּי כְּפִי • (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאן שְׁנִיתָה רְשׁוֹת לְמַחְבְּלִים לְחַבֵּל, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וְאֶגִּין בְּמִימְרִי', כְּנִי הוּא הַלְדָּךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לְסוּכָּךְ עָלָיו בְּכַף מִמֶּשׁ.

כ"י • בַּעֲבֹר כְּבֹדִי • כְּשֶׁאֲעֲבֹר לְפָנֶיךָ. בְּנִקְרַת הַצּוּר • כְּמוֹ (במדבר טו): "הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקְרִי", (משלי ל): "יִקְרֹהָ עוֹרְכֵי נֶחֱלִ", (ישעיה לו): "אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מִיֵּם", גִּזְרָה אַחַת לָהֶם. "נִקְרַת הַצּוּר", כְּרִית

(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרִי וּפָנִי לָא יֵרָאוּ:

כג וְאֶעֱדִי יְת דְּבֵרַת יִקְרִי וְתַחֲזִי יְת דְּבֵרַתִּי וְדִקְדָּמִי לָא יִתְחַזֵּין:

כ"י • וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי • 'וְאֶעֱדִי יְת דְּבֵרַת יִקְרִי', כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק הַנִּהְגָּת כְּבוֹדִי מִכְּנֶגֶד פָּנֶיךָ לָלֶכֶת מִשֶּׁם וּלְהֵלֶךְ. וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרִי • הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כא עמ' 232)

שהקב"ה ה'ה' 'מַעֲטָף בְּטָלִית' וגם 'מַעֲטָר בְּתַפִּילִין', ולאחר שֶׁקָּרָא י"ג מִדּוֹת הַרְחֵמִים הַסִּיר חֶלֶק מֵה'טָלִית' וְהִרְאֶה לְמִשָּׁה אֶת 'קֶשֶׁר הַתְּפִילִין' שֶׁבְּאַחֲרֵי רִאשׁוֹ.

הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (רש"י לג, כג) לְרִשׁוֹ הַקֶּשֶׁה: מֵאַחֵר שֶׁהִקְבֵּה ה'ה' 'מַעֲטָף בְּטָלִית' כְּכֹל (רש"י פסוק יט), כִּי צִד רָאָה מִשָּׁה אֶת כְּבוֹד הַשְּׂכִינָה ('וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרִי')? וְהָיָה כְּשֶׁאָדָם לּוֹבֵשׁ טָלִית - מִכֶּסֶה הַטָּלִית אֶת אַחֲרָיו. וּמִתַּרְץ,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 232 ואילך - מוֹתָךְ לְקִרְאת שַׁבָּת)

בַּפֶּרֶת הַחֲטָא עַל-יְדֵי "קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִין"

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה, דִּהְיָה יֵשׁ לְתַמּוֹה אִיךְ שִׁיף שֶׁהָאָדָם יַעֲבֹר עַל מִצְוֹתָיו שֶׁל הַקָּב"ה, וְהָיָה יִשְׂרָאֵל הֵם "מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים" (שבת צז, א), וּמֵאֲמִין הוּא בְּאִמּוּנָה שְׁלִימָה שֶׁהַקָּב"ה "מַחְדָּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית", וְאִם-כֵּן בִּידְעוֹ שֶׁבִּגְרַע זֶה חֲזִיו תְּלִיזִים בְּהַקָּב"ה, הַבּוֹרָא אוֹתוֹ וּמַחְדָּשׁוֹ "בְּכָל יוֹם תָּמִיד", אִיךְ שִׁיף הוּא בְּאוֹתוֹ רָגַע לַעֲבֹר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ?

וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרִי הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (לג, כג. ובפירושו רש"י) מִצִּינּוֹ שֶׁבָּעֵת שֶׁלֹּמֶד הַקָּב"ה לְמִשָּׁה "סֹדֶר בִּקְשַׁת רַחֲמִים" וְקִרְיַת י"ג מִדּוֹת, הִרְאֶה לוֹ הַקָּב"ה אֶת עֲצֻמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא "מַעֲטָף" בְּטָלִית (רש"י שם, יט דבור-המתחיל ויאמר), וּמַעֲטָר בְּתַפִּילִין - "הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין". וְיֵשׁ לַעֲיֵן מֵהִי הַשִּׁיכוֹת בֵּין טָלִית וְתַפִּילִין, לְבִקְשַׁת סְלִיחָה וּמִחִילָה וְקִרְיַת י"ג מִדּוֹת?

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

לְנִבְיָאִים כְּמוֹ שֶׁתְּכַנֵּן, וְאוֹלֵי שְׂדֵדְקָה בְּאוֹמְרוֹ אַחֲרֵי לֹמֵר שְׁאִין הִרְבָּה פְּרָגוּדִים וּמִסְכִּים מִפְּסִיקִים כְּאֶשֶׁר הֵם בְּעֶרְךָ הַנְּבִיָּאִים אֲשֶׁר נִכְחַד' יִבִּטּוּ אֵלָּא אֶחָד דּוֹקָא, וְהוּא אָמְרוֹ אַחֲרֵי וְלֹא אַחֲרֵי אַחֲרֵי, וְהַמְשַׁכִּיל עַל דְּבַר אֶמֶת יָקוֹד וְיִשְׁתַּחֲוֶה לֹאֵל הַגְּדוֹל וְיִמְעִיט בְּעֵינָיו כָּל עֲבוֹדָתוֹ אֲשֶׁר יַעֲבֹד כְּפִי שְׁעוֹר הַמִּשְׁגַּח הַמִּקְנֶה לְנֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ: תורה א

אַחֲרִים וְהַנֶּפֶשׁ פָּנִים לוֹ וְהָרִיחַ פָּנִים לְנֶפֶשׁ וְהַנֶּשְׁמָה פָּנִים לְרוּחַ, כְּמוֹ כֵּן הַכֵּין אֹר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ אֲשֶׁר דִּרְךָ שֶׁם יִשְׁקִיפוּ וְיִחַזּוּ אֶת הָאֱלֹהִים וְלוֹ קָרָא אַחֲרִים וְאוֹר עֲלִיּוֹן שֶׁהוּא מְשַׁלֵּל מִהֲשֻׁגַת נֶפֶשׁ כָּל חַי קָרָא פָּנִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפָנִי לָא יֵרָאוּ, וְאֶפְשֶׁר שֶׁרָמּוּ לוֹ בְּאוֹמְרוֹ סְמוּךְ לְאַחֲרֵי תֵּבַת וּפָנִי לֹמֵר כִּי גַם שֶׁם הֵם פָּנִים אֵלָּא שֶׁהַכֵּין ה' אַחֲרִים כְּדִי שִׁיחִיו בְּמִשְׁגַּח

(כג) וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּגו'. הִנֵּה בְּאֵל עֲלִיּוֹן לֹא יִתְיַחֵס אֵלָיו פָּנִים וְאַחֹר, אֵלָּא בְּנִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא לְצַד כִּי חַיִּית הַעוֹלָמוֹת עוֹמֵד בְּחֶשֶׁק הַסִּתְּפָלוּת אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ וְקִיּוּמוֹ הוּא הַאֲדוֹן חַי הַעוֹלָמִים, וְדָבָר זֶה הוּא מִן הַנִּמְנָע שֶׁכֹּל שׁוֹם נִכְרָא לְהִבִּיט אֵל אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, לָזֶה הַכֵּין ה' וְעֲשֵׂה מִסְדָּה אֲשֶׁר דִּרְךָ שֶׁם יִבִּיט וְהוּא שֶׁקָּרָא אַחֲרִים כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה בְּחֻמְתּוֹ אֶת הָאָדָם הַגּוֹף

אֵלָּא, שְׁבַרְגַּע הָהוּא שְׁעוּבָר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ "שׁוֹכֵחַ" הוּא עַל אֲמוּנָתוֹ בַּהֲקָבָה. וְאִם הִיא "זִכְרָה" אֶת הָאֲמוּנָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּלִבּוֹ פְּנִימָה, לֹא הִיא שִׁינָּה לַעֲבֹר חֲסִידָיו עַל רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ הַטֶּעַם שֶׁשָּׂשְׂהָאָדָם רוֹצֵה לַעֲקוֹר וּלְכַפֵּר עַל הַחֲטָא,

וְאָמַר י"ג מִדּוֹת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִהֲקָבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת עֲטוּף בְּטָלִית וּתְפִלִּין, כִּי שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ תּוֹכְנִים עֲנִין ה"זְכִירָה". דְּמִצְוֹת צִיצִית הִיא "וְרָאִיתָם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'" (שִׁלַּח טו, טז), וְגַם מִצְוֹת תְּפִלִּין הִיא "וְהָיָה גו' לְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ" (בא יג, ט).

♦ יום חמישי כ' אדר ♦

לד (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לָךְ שְׁנִי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים וְכַתְּבָתִּי עַל־הַלָּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלָּחַת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:

א וַיֹּאמֶר יי למֹשֶׁה פֶּסֶל לך תְּרִין לוחֵי אֲבָנִיָּא פְּקַדְמָאִי וְאַכְתּוּב עַל לוחֵיָא ית פְּתַגְמָא דִּי הוּוּ עַל לוחֵיָא קְדָמָאִי דִּי תִּבְרָתָא:

הַקִּלְקוּל אֵלָּא מִן הַשְּׁפָחוֹת, נִתְרַצָּה לָהּ. אָמַר לוֹ שׁוֹשְׁבִינָה: "כָּתַב לָהּ כְּתָבָה אַחֲרַת, שְׁנִי־לַחַת הָרִאשׁוֹנָה", אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: "אַתָּה קָרַעְתָּ אוֹתָהּ, אַתָּה קָנָה לָךְ גֵּיז אַחֵר, וְאֲנִי אֶכְתָּב לָהּ בְּכַתֵּב יָדִי". כֵּן, הַמֶּלֶךְ, זֶה הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. הַשְּׁפָחוֹת, אֵלּוּ עֲרִב־רַב. וְהַשְּׁוֹשְׁבִין, זֶה מֹשֶׁה. אָרוּסְתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. לָכֵן נֶאֱמַר: "פֶּסֶל לָךְ".

כ"א פֶּסֶל־לָךְ • הִרְאָהוּ מַחְצֵב סַנְפִּירִינוֹן מִתּוֹךְ אֶהְלוֹ, וְאָמַר לוֹ: הַפֶּסֶלֶת יִהְיֶה שְׁלָךְ, וּמִשָּׁם נִתְעַשֵּׂר מֹשֶׁה הַרְבֵּה. פֶּסֶל־לָךְ • אַתָּה שִׁבַּרְתָּ הָרִאשׁוֹנוֹת, אַתָּה פֶּסֶל לָךְ אַחֲרוֹת. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהֵלַךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַיָּם אָרוּסְתּוֹ עִם הַשְּׁפָחוֹת. מִתּוֹךְ קִלְקוּל הַשְּׁפָחוֹת יָצָא עֲלֵיהָ שֵׁם רַע, עֲמַד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתָבָתָהּ. אָמַר: "אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָּהּ, אָמַר לוֹ 'עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתָּךְ'". בְּדֶק הַמֶּלֶךְ וּמִצָּא שְׁלֹא הִיא

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום, יז תמוז)

נָתַן לְמֹשֶׁה אֶלֶף אוֹרוֹת בְּמִתְנָהּ, וּבְחֲטָא הֶעֱגֵל נִטְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא חִזְרוּ בְּלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת (רַק בְּשֶׁבֶת נִוְתָנִים לוֹ, כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב] ב'פָּרִי עֵץ חַיִּים'). מַעֲלַת לוחֵי הַשְּׁנִיּוֹת שֶׁנָּתַן גַּם־כֵּן הִלְכוֹת מִדְּרַשׁ אֲגָדוֹת כּו', כְּפִלִּים לְתוֹשִׁיָּהּ כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב] ב'שְׁמוֹת רַבָּה' מ"ו [בְּמִדְרַשׁ 'שְׁמוֹת רַבָּה' תַּחֲלַת פָּרָשָׁה מו]. וְקִירוֹן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה.

חֲלוּק [הַהֲבָדֵל שֶׁבֵּין] לוחֵי הָרִאשׁוֹנוֹת וְלוחֵי הָאֲחֵרוֹנוֹת: בְּלָחוֹת עֲצָמָן - הָרִאשׁוֹנוֹת מַעֲשֶׂה אֱלֹקִים, הַשְּׁנִיּוֹת פֶּסֶל־לָךְ. הַמִּקְתָּב - חֲרוּת עַל הַלָּחוֹת, שֶׁכָּדְרַשְׁתָּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל (עֲרוּבִין נד, א) הוּא רַק בְּלָחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת. בְּמַעֲלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּלָחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת צִדִּיקִים, כְּשֶׁעֲמָדוֹ עַל הַר סִינַי פֶּסָקָה וְהִמָּתֵן, בְּשִׁנִּיּוֹת בְּעִלְיִתְשׁוּבָה. בְּמַעֲלַת מֹשֶׁה - בְּמִתְנָהּ־תוֹרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 219)

וְלֹא נָתַן אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל, אֵלָּא שֶׁבַר אוֹתָם. לָכֵן הִבִּיא רַש"י שְׁנֵי טַעְמִים: הַטֶּעַם הָרִאשׁוֹן מְסַבֵּיר אֶת אִי־נִתְיָנוּת הַלוחֵי הַשְּׁנִיּוֹת, וְהַטֶּעַם הַשְּׁנִי מְסַבֵּיר אֶת שְׁבִירָתָם.

עֲמַד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתָבָתָהּ (רש"י יד, א) וּלְעִיל (לב, יט) הִבִּיא טַעַם אַחֵר: "הַתּוֹרָה כְּלָה כָּאֵן, וְיִשְׂרָאֵל מוֹמְרִים, וְאַתְּנָנָה לָהֶם". וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה מֹשֶׁה נִצְטָנָה לְמִסֵּר אֶת הַלוחֵי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא זָו בְּלִבּוֹ שְׁלֹא קִים אֶת הַצְּוִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 248 ואילך - 'מתוך' לקראת שבת)

יישר כחך ששיברת

עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת לְבַד, וּבְלוּחוֹת הַשְּׁנִיִּים אֲנִי נִוְתָן לָךְ שִׁיָּהּ בָּהֶם הִלְכוֹת מִדְּרַשׁ וְאַגָּדוֹת כּו' כְּפִלִּים לְתוֹשִׁיָּהּ. וְנִמְצָא, דְּהִשְׁבַּח בְּשִׁבְרֵי הַלוחֵי לֹא הִיא עַל מַעֲשֶׂה הַשְּׁבִירָה עֲצָמוֹ, כִּי־אִם שְׁעַל־יְדֵי הַשְּׁבִירָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת שֶׁהָיוּ בָּהֶם "הִלְכוֹת מִדְּרַשׁ וְאַגָּדוֹת". וְלָכֵן אָמַר לוֹ הַקָּבָה"ה "יִשֵּׁר כֶּחֶךְ שִׁשְׁבַּרְתָּ" רַק כְּשִׁצְנָה לוֹ עַל לוחֵי הַשְּׁנִיּוֹת, כִּי רַק כְּשִׁמְעָה הַשְּׁבִירָה הִבִּיא לְנִתְיָנוּת הַלוחֵי הַשְּׁנִיּוֹת, נִתְבָּרַר שֶׁגַּם הַשְּׁבִירָה הִיָּתָה מַעֲשֶׂה טוֹב.

וְכַתְּבָתִּי עַל־הַלָּחוֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלָּחוֹת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: (לד, א)

אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ - אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: יִשֵּׁר כֶּחֶךְ שִׁשְׁבַּרְתָּ (שבת פז, א)

ב'פָּנִים יְפוֹת' כָּאֵן הַקִּשָּׁה, מִדּוּעַ אָמַר הַקָּבָה"ה לְמֹשֶׁה "יִשֵּׁר כֶּחֶךְ שִׁשְׁבַּרְתָּ" רַק לְסוּף אַרְבָּעִים יוֹם הַשְּׁנִיִּים, וְלֹא שֶׁבָּחוּ מִיָּד כְּשִׁשְׁבַר אֶת הַלוחֵי?

וַיֵּשׁ לְיֹשֵׁב עַל־פִּי דְבָרֵי הַמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת־רַבָּה פֶּרֶשׁה מו, א) "אָמַר לוֹ הַקָּבָה"ה, אֵל תִּצְטָעַר בְּלוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁלֹא הָיוּ אֵלָּא

בְּהַיּוֹ זְמַיִן לְצַפְרָא וְחֶסֶק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא
דְּסִינִי וְתַתְּעִמַּד קַדְמִי תַמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:

(ב) וַהֲיָה נִכּוֹן לְבַקֵּר וְעֹלִית בְּבִקְרֹא אֶל־הָרִי סִינִי
וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:

כ"י • נִכּוֹן • מִזְמָן.

גִּיּוֹנָשׁ לֹא יִסַּק עִמָּךְ וְאִף אֲנִשׁ לֹא יִתְחַזִּי
בְּכָל טוֹרָא אִף עֲנָא וְתוֹרָא לֹא יִרְעוּן לְקַבֵּל
טוֹרָא הַהוּא:

(ג) וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יָרֵא בְּכָל־
הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מֹול הָהָר
הַהוּא:

כ"י • וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ • הָרָאשׁוֹנוֹת, עַל־יְדֵי שְׁהִיּוֹ בְּתַשׁוּאוֹת וְקוֹלוֹת וְקַהֲלוֹת, שְׁלִטָה בָּהֶן עֵין רָעָה. אֵין
לָךְ יָפָה מִן הַצִּנִּיעוֹת.

ד וּפְסָל תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנִיָּא כְּקַדְמָאִי וְאַקְדָּם
מִשָּׁה בְּצַפְרָא וְסָלַק לְטוֹרָא דְּסִינִי כְּמָא
דְּפִקְדָּךְ יְיָ יִתָּה וְנִסָּב בִּידֵה תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנִיָּא:

(ד) וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וַיִּשְׁכֵּם מִשָּׁה
בְּבִקְרֹא וַיַּעַל אֶל־הָרִי סִינִי בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח
בִּידוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:

ה וְאַתְגְּלִי יְיָ בְּעֲנָא וְאַתְעִמַּד עִמָּה תַמָּן וְקָרָא
בְּשֵׁמָא דִּי:

(ה) וַיַּרְדּוּ יְהוָה בַּעֲזֹן וַיִּתְּיָצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בִשְׁם
יְהוָה:

כ"י • וַיִּקְרָא בִשְׁם ה' • מִתְרַגְּמִין: 'וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דֵּה'.

ו וְאַעֲבֵר יְיָ שְׁכֻנָּתָה עַל אֶפְוֵהי וְקָרָא יְיָ יְיָ
אַלְהָא רַחֲמָנָא וְחֻנָּא מְרַחֵק רְגֵז וּמַסְגִּי
לְמַעֲבַד טַבָּן וּקְשׁוּט:

(ו) וַיַּעֲבֵר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֵל
רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאַמֶּת:

מְאַרְיָךְ אַפּוֹ וְאַיְנוֹ מְמַהֵר לְהַפְרֵעַ, שְׁמָא יַעֲשֶׂה
תְּשׁוּבָה. וְרַב־חֶסֶד • לְצִרְיָכִים חֶסֶד, שְׂאִין לְהֵם
זְכוּיוֹת כָּל־כֶּף (ראש־השנה יז) • וְאַמֶּת • לְשִׁלְם שְׂכָר טוֹב
לְעוֹשֵׁי רְצוֹנוֹ.

כ"י • ה' ה' • (ראש־השנה יז): מִדַּת רַחֲמִים הִיא, אַחַת
קָדָם שְׁיַחְטָא, וְאַחַת לְאַחַר שְׁיַחְטָא וַיִּשׁוּב. אֵל • אִף
זוֹ מִדַּת רַחֲמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים כב): "אֵלִי, אֵלִי,
לְמָה עֲזַבְתָּנִי". וְאֵין לוֹמַר לְמִדַּת הַדִּין 'לְמָה עֲזַבְתָּנִי',
כֶּךָ מְצַאֲתִי בִּמְכִילְתָּא'. אֶרֶץ אֲפִים • (סנהדרין קיא):

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְנִתְּתִי מִטָּר וְגו' הָרִי שְׁבִשְׁכָר מַעֲשֶׂה
הַטוֹב יִבּוֹא הַטוֹב וְאִם הָיָה אָדָם אָנוֹס
וְלֹא לְמַד וְכו' אֵין לוֹ לֹא שְׂכָר וְלֹא עֲנִשׁ
וּבִמָּה יִרְחַם, לָזֶה אָמַר ה' קָדָם שְׁיַחְטָא
וְהוּא חֲדוּשׁ, וְעוֹד אֶפְלוֹ הַתְּעִיב מַעֲשִׂיו
וְעֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה יִתְנַהֵג עִמּוֹ
בְּרַחֲמִים

עוֹד יִרְצֶה לְהוֹדִיעַ כִּי בְּשִׁטְיִב ה'
בְּרַחֲמֵי לְאִישׁ הֵגֵם שְׁיַחְטָא לֹא
יִפְחַח מִשׁוּבוֹ דְּכָר וְתִהְיֶה הַמִּדָּה שְׁהִיָּה
כִּי קָדָם מִתְנַהֵגֶת גַּם אַחַר שְׁחָטָא, לָזֶה
אָמַר רַחֲמִים שְׁקָדָם שְׁיַחְטָא לְהַשׁוּת

שְׂאֵתָה יוֹדֵעַ שְׁיַחְטָא וְיִדִּין אוֹתוֹ עַל
הַעֲתִיד כִּי קָדָם לְדַתוֹ וְקָדָם חֲטָאוֹ יִשְׁוֶה
בָּהֶם הַמִּשְׁפָּט וְאַפְלוֹ סְמוּךְ לְמַעֲשֶׂה
הַחֲטָא וְהַבֵּן, וּמָה שְׁכָתָב בְּחֻשְׁב
בְּעִבּוּדָה וְרָה וְעִדּוֹן לֹא עֲשֶׂה קֶשֶׁה כִּי
זֶה יִקְרָא אַחַר מַעֲשֶׂה כִּי הֵגֵם שְׁלֹא
עָבַד חֲטָא הַמְּחַשְׁבָּה נִתְּפֵס עָלָיו, וְאַנִּי
אוֹמֵר שְׁיַחְטָרָךְ לְרַחֲמִים אֶפְלוֹ קָדָם
שְׁיַחְטָא אִם אֵין לוֹ זְכוּת שְׁהוּא קִיּוֹם
מִצְוֹת עֲשֶׂה לְהַנּוֹת מֵהֶם הוּא הָאֲדוֹן
יְחַן אוֹתוֹ בְּרַחֲמִים, וְהִנֵּה לְפָנֶיךָ מִקְרָא
(דברים י"א ז') וְהִיָּה אִם שְׁמַעַתְּ שְׁמַעוּ וְגו'

(ו) ה' ה' אֵל רַחוּם. רְבוּתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ
(ר"ה א') כִּי ב' מִדּוֹת אֵלוֹ שֶׁל רַחֲמִים
אַחַת קָדָם שְׁיַחְטָא אָדָם וְאַחַת אַחַר
שְׁיַחְטָא, וְהָרִאשׁוֹנָה ז"ל הַקֶּשֶׁה קָדָם
שְׁיַחְטָא לְמָה צָרִיךְ רַחֲמִים, וְתִרְצֵן כִּי
צָרִיךְ רַחֲמִים לְצַד כִּי ה' יוֹדֵעַ שְׁעֲתִיד
לְחַטָּא. אוֹ מְדַבֵּר הַכְּתוּב בְּחֻשְׁב
בְּעִבּוּדָה וְרָה וְאֵלָיו יִקְרָא קָדָם שְׁיַחְטָא
פְּרוּשׁ קָדָם שְׁיַעֲבֵר. וְאֵין דְּבָרָיו
רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים מוֹכֵנִים לִי, כִּי אִם
יִבּוֹא ה' לְהַעֲנִישׁ עַל מָה שְׁעֲתִיד נֹאמֵר
לְפָנָיו גַּם כֵּן לְמָה בְּרָאָת אוֹתוֹ בִּיּוֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 172)

אחת קדם שִׁיחָטָא, ואחת לאחר שִׁיחָטָא וַיָּשׁוּב (רש"י)
 לד, ו) ידועה הקשיא, מה צריך אדם רחמים קדם שחטא.
 ויש לומר: **קדם שִׁיחָטָא** – שם הו' עוזר לאדם להתגבר
 על יצרו ולא להפשל בחטא מלקתחלה. **לאחר שִׁיחָטָא**
וַיָּשׁוּב – גם אם האדם עבר עברה, עוזר לו שם הו'
 (בדרך נעלית יותר) לשוב בתשובה.

וַיֵּצֵר חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשָׁא עֵוֹן וּפְשָׁע וְחַטָּאת וְנָקָה
לֹא יִנְקָה פֶקֶד וְעֵוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים
עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבְעִים:
 ונטר טיבו לאלפי נשוא עון ופשע וחטאת ונקה
 ולחובין סלח לדמבין לאוריתם ולדלא
 מבין לא מזפי מסער חובי אבהן על בנין
 ועל בני בנין מדין על דר תליתי ועל דר
 רביעי:

וַיֵּצֵר חֶסֶד • שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו.
לְאַלְפִים • לשני אלפים דורות. **עוֹנוֹת •** אלו
 הדורות. **פְּשָׁעִים,** אלו המרדים שאדם עושה
 להכעיס. **וְנָקָה לֹא יִנְקָה •** לפי פשוטו, משמע
 שאינו מותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו
 מעט מעט. ורבותינו דרשו: מנקה הוא לשבים,
 ולא ינקה לשאינן שבים (יומא פה). **פקד עון אבות**
על-בנים • כשאנשים מעשה אבותיהם בידיהם,
 שכבר פרש במקרא אחר, "לשונאי". **ועל**
רביעים • דור רביעי. נמצאת מדה טובה מרבה על
 מדת פרענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה
 הוא אומר: "נצר חסד לאלפים".

ח ואחי משה וקרע על ארעא וסגיד: **וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְרַע אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ:**

כ"י • וַיִּמְהַר מֹשֶׁה • כשראה משה שכונה עוברת ושמע קול הקריאה, מיד: "וישתחו".

וַיֹּאמֶר אֶם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְדֵּנָא
אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קָשֶׁה-עֶרְףְּ הוּא וְסָלַחְתָּ
לְעוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:
 ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילדנא
 תהדן כען שכנתא דיי בינא ארי עם קשי
 קדל הוא ותשבוק לחובנא ולחטאנא
 ותחסנא:

כ"י • יִלְדֵּנָא ה' בְּקִרְבָּנוּ • כמו שהבטחתנו,
 מאחר שאתה נושא עון, ואם "עם קשה-ערף הוא"
 וימרו בדך, ואמרת על זאת: "פן אכלך בדרך", אתה
 תסלח לעווננו וגו', יש 'כ' במקום 'אם'.

המלך לכל יסובב טובו ללול במצותיו
 יתברך כי בהסתלק מהרשעים בחינת
 הדין כל עקר יהיו פוקרים, לזה אמר
ילך נא אדני שהיא בחינת הדין, ושאל
 מדה שהיה צריך לה כאומרו **וסלחת**
לעוננו ומדה זו אינה בבחינת אדנות
 וכן הוא אומר (לעיל כ"ג כ"א) כי לא ישא
 לפשעכם אלא במדת הרחמים,
 נמצאת אומר כי יחפץ משה ברחמים
 ודין כי טובים השנים מן האחד:
 ונחלתנו. פרוש שלא יחליפם באמה
 אחרת אלא יהיו לו נחלת עולם: תורה י

ג"י • גם את הדבר הזה וגו' אעשה.
 אכן יתבאר הענין בדרך עוד למה
 אמר משה כאן שם אדנות, ותגדל
 הקשיא למה שפרשתי למעלה כי לא
 חפץ משה אלא בבחינת הרחמים,
 ואולי כי בשאלה ה' למשה מדותיו
 יתברך וראה הפלגתם השכיל כי אם
 יתנהג ה' עם ישראל במדות אלו בלא
 דין כל עקר כמו ששאל קדם העברת
 הטוב לפניו לא יוכלו עמוד בדרך ישר
 לפני ה' כי עם קשה ערף הוא, לזה
 חזר בו ושאל שאלה שהוא לצד כבוד

לקם רחמים שיהיו אחר שחטא, ובזה
 נקה דעתי בראות כי לא ישתנה טוב
 הרשעים ולא כלום כי כן היא
 המדה: תורה ז

ט) ילך וגו' כי עם וגו'. קשה כי
 בדרך ה' (ג"י) נאמר לו לא אעלה
 בקרבך כי עם קשה ערף אם כן טעם
 עם קשה ערף הוא ימנע עלות ה'
 בקרבם ואיך נותן משה הטעם עצמו
 כדי שיעלה, עוד קשה למה הוצרך
 לשאל דבר שכבר נתרצה לו ה'
 כששאל ממנו ללכת עמכם והשיבו

♦ יום שישי כ"א אדר ♦

יֹאמֶר הָא אָנָּא גִּזְר קִימָּה קִדָּם כָּל עָמָּה
אֶעֱבֹד פְּרִישָׁן דִּי לֹא אֶתְפָּרְיִאוּ כָּכָל אֶרְעָא
וּבְכָל עַמְמִינִי וְיִחְזִי כָּל עָמָּה דִּי אֶת בִּינִיחֻן
יֵת עֹבְדָא דִּינִי אֲרִי דָּחַל הוּא דִּי אָנָּא עָבֵד
עָמָּה:

(י) וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כֹרֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם
אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-
הַגּוֹיִם וְרָאִהָ כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-
מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

כ"י • כֹרֶת בְּרִית • עַל זֹאת. אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת • לְשׁוֹן "וְנִפְלִינוּ", שֶׁתִּהְיֶה מִבְּדָלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֻמוֹת עֹבְדֵי
אֱלִילִים, שֶׁלֹּא תִשָּׁרָה שְׂכִינָתִי עֲלֵיהֶם.

יֹא טָר לָךְ יֵת דִּי אָנָּא מְפָקֶדְךָ יוֹמָא דִּין הָא
אָנָּא מִתְרַךְ מִן קִדְמָךְ יֵת אֲמוּרָאִי וּבִנְעֻנְאִי
וְחִתָּאִי וּפְרָזָאִי וְחִזָּאִי וּיְבוּסָאִי:

(יא) שְׁמֹר לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנִּנִּי גִרְשִׁי
מִפְּנֶיךָ אֶת-הָאֻמִּי וְהַפְנַעְנִי וְהַחֲתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲזִי
וְהִיבֹסִי:

כ"י • אֶת הָאֻמִּי וְגו' • שֶׁשֶּׁה אֻמוֹת יֵשׁ כְּאֵן, כִּי הִגְרָשְׁתִּי עִמָּךְ וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם:

יב אֶסְתַּמֵּר לָךְ דִּילְמָא תִּגְזֹר קִימָּה לִיְתֵב אֶרְעָא
דִּי אֶת עָלָל עָלָה דִּילְמָא יְהִי לְתַקְלָא בִּינֶךָ:

(יב) הִשְׁמֹר לְךָ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֵתָּה בָּא עָלֶיךָ פֶּן-יִחַיָּה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ:

יג אֲרִי יֵת אֲגוּרִיהוֹן תִּתְרַעֲוֵן וְיֵת קִמְתִּיהוֹן
תִּתְפָּרְוֵן וְיֵת אֲשִׁרִיהוֹן תִּתְקַצְעוּן:

(יג) כִּי אֶת-מִזְבְּחֹתָם תִּתְצֹוֹן וְאֶת-מִצְבְּחֹתָם תִּשְׁבֹּרֹן
וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:

כ"י • אֲשֵׁרֵי • (עבירה וזה מה) הוּא אֵילָן שֶׁעֹבְדִים אוֹתוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

אימתם של ישראל שהיה נפסק מהם
יצר הרע וחיית השדה תעבדם, או לצד
כי ירבו עד מאד ומלאו הארץ, ואחר
העגל בטל הענין והערכו לצוות לזה
והוא אומרו **שְׁמֹר לָךְ**.
וּבִדְרָךְ רמז אפשר שתבת לך חוזרת אל
משה ורמז לו כי מה שאומר לו
הַנִּנִּי גִרְשִׁי מִפְּנֶיךָ וְגו' אינו לזמן המודפן
אלא לזמן רחוק, והוא מאמרו ו"ל נמר
פ"ט משה שגאל אותנו הוא יגאל אותנו
לעתידי לבוא, ועל אותו זמן הוא אומר
שְׁמֹר לָךְ, ותדע כי לא נתקיימו דברי ה'
שאמר כאן למשה הַנִּנִּי גִרְשִׁי מִפְּנֶיךָ וְגו',
לזה אמר **שְׁמֹר לָךְ** לאחרית הימים את
אשר אנכי מצוה היום: תורה יב

לעשות כל הכתוב להתעבב אותו דבר
שבו נכשלו.
או יאמר כי מקדם שעשו את העגל
לא צוה ה' כל הרחקה מהאמות
והתעבבתם, ולצד שקדם מעשה הרע
הוסיף ה' להם מצוה זו כדין הרחקת
הנכשל בעברה שצריך להגדיר עצמו
בגדר חדש, והוא אומרו **שְׁמֹר לָךְ** פרוש
מצוה זו למה שאליך באה לצד מה
שעשית את העגל.
או אפשר כי קדם מעשה העגל לא
היה ה' מצוה על הדבר האמור
בענין, כי תכף היה ה' גורש מפניהם
כל יושבי הארץ ואין מקום למצוה ולא
היה בית מחוש לחיית הארץ, או לצד

יֹא שְׁמֹר לָךְ. צריך לדעת מה ישמר
בזה, ואם ישמר הדברים בדברי
ראב"ע לא היה צריך להזהירו על
מצוה בפרטות מכל מצות התורה
ופשיטא שלא יבש הנאמר לו
בנבואה, ואולי כי לצד שעבדו ישראל
את ע"ז לזה מתחכם ה' לרפא שברם
במה שיצוררו את עובדי ע"ז ויקוו
לאדם ולהרחיקם כל קרוב אליהם על
ידי זה יתכפר עונם ויתרצה תשובתם,
והגם שעדיין לא הגיעו לארץ יועיל
החפץ והרצון בזה לכפרה על הדבר,
והוא אומרו **שְׁמֹר לָךְ** פרוש על דרך
אומרו (בראשית ל"ז י"א) וְאָבִיו שְׁמֹר אֶת
הַדָּבָר, שיהיו משמרים מתי יבוא עת

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנָּא שְׁמוֹ
אֵל קִנָּא הוּא:

כ"י • קנא שמו • מקנא להפרע ואינו מותר, וזהו כל לשון קנאה, או חזו בנצחוננו ופורע מעונכיו.

(טו) פֶּן־תִּכְבֹּת בְּרִית יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזֵנוּ אֲחֵרֵי
אֱלֹהֵיהֶם וּבָחֹו לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָהֶם וְאָכַלְתָּ
מִזִּבְחֹו:

כ"י • ואכלת מזבח • קסבור אתה שאין ענש באכילתו, ואני מעלה עליך כמורה בעבודתו, שמתוך כך
אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך (שם ה):

(טז) וְלִקְחֹת מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזֵנוּ בְּנֹתָיו אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן
וְהֵזֵנוּ אֶת־בָּנֶיךָ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

(יז) אֱלֹהֵי מִסִּכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:

(יח) אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ
הָאָבִיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם:

כ"י • חודש האביב • חודש הפסח, שהתבואה מתבכרת בבשולה.

(יט) כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר
וְשֶׂה:

כ"י • כל־פטר רחם לי • באדם. וכל־מקנך תזכר
וגו' • וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר
יפטר זכר את רחמה. פטר • לשון פתיחה, וכן (משלי

י): "פטר מים ראשית מדון". תי"ו של "תזכר",
לשון נקבה היא, מוסב על חילולת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תלויים ביציאת מצרים, לזה חזר ה' על
הדבר כדי שיקבלו עליהם הפרטים
שיש נגדיהם להם במשקמות מאמר
הכפירה, וזה אחד מפרטי התשובה
הצריכה, והזכיר שמירת שבת לפי
שהם עבדו ע"ז שהיא שקולה כנגד כל
התורה כלה לזה אמר ה' מצות שבת
שהיא גם כן שקולה כנגד כל התורה
שבה יתקן המצות, ועין מה שכתבתי
בתחלת פרשת ויקהל: תורה יט

גוים הא למדת שבחינת הזכיחה לכד
יתעב ה' הגם שאין בה א' מפסולי
שחיטה: תורה טו
(יח) אֶת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר. טעם מצוה
זו כאן לציון כי הן אלה תקוני
החטא שקדם באומרים ו"ל (והר חיד מ)
כי החמץ הוא בחינת אל אחר, ולזה
צוה ה' ביתר שאת לשמור את הדבר,
וצוה כאן על כללות המועדים, אולי
כי לצד שנאמר בעגל (לעיל ל"ב ד) אלה
אלהיהך אשר העלף וגו' וכל המועדים

(טו) פֶּן תִּכְבֹּת וגו'. פרוש הגם שבשעת
ברית ברית יקבלו עליהם ז'
מצות אף על פי כן לא תכרת, והטעם
כי וזנו פרוש יושבי הארץ אחרי
אלהיהם כי אין אמונה בהם כגלוי
ליוצא נסתרות, וזבח לאלהיהם וקרא
לה' וגו' ואמרו במסכת ע"ו (ה) כי
משעת קריאה מעלה עליו הכתוב
כאלו אכל, ואומרו מזבח כתב רמב"ם
בהלכות שחיטה (פ"ד) שבא לאסור
שחיטת גוי ממה שהזכירם באסורי

(כ) ופטר חמור תפדה בשה ואם־לא תפדה וערפתו כל בכור בניה תפדה ולא־יראו פני ריקם:

ובוכרא דחמרא תפוק באימרא ואם לא תפוק ותנקפה כל בוכרא דבניה תפוק ולא יתחזון קדמי ריקנין:

מקרא, דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא־יראו פני ריקם, מצוה עליכם להביא עלת ראית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא ומפנה ל'גזרה שנה', ללמד על הענקתו של עבד עברי, שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין בפדיון בכור. במסכת קדושין (דף יז).

כ"י ופטר חמור • ולא שאר בהמה טמאה. תפדה בשה • נותן שם לכהן והוא חלין ביד כהן, ופטר חמור מתר בעבודה לבעלים. וערפתו • עורפו בקופיץ. הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יפסד ממנו. כל בכור בניה תפדה • חמשה סלעים פדיונו קצוב, שנאמר (במדבר יח): "ופדיו מן חדש תפדה". ולא־יראו פני ריקם • לפי פשוטו של

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך א עמ' 376)

(יב, ו) לגבי הצווי "ויקחו להם איש ששה לבית אבות": "משכו ידיכם מעבודה־זרה וקחו לכם צאן של מצוה".

ופטר חמור תפדה בשה (לד, כ) חמור - את החמירות, תפדה בשה - ב'צאן של מצוה' (כלשון רש"י בפרשת בא

כא שתא יומין תפלח וביומא שביעא תנחם בזרעא ובחצא תנחם:

תשבת

(כא) ששית ימים תעבד וביום השביעי בחריש ובקציר תשבת:

שהתיתי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה): "שדך לא תזרע וגו'". ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך, מה חריש - ושות, אף קציר - ושות, יציא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת.

כ"י בחריש ובקציר תשבת • למה נזכר חריש וקציר? יש מרבותינו אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך, שמוסיפין מחל על הקדש (ראש־השנה ט), וכך משמנו: "ששית ימים תעבד וביום השביעי תשבת", ועבודת ששת הימים

כב ונחא דשביעיא תעבד לך בפורי חצד חטין ונחא דכנשא במפקא דשתא:

(כב) ונחג שבעת תעשה לך בפורי קציר חטים ונחג האסיף תקופת השנה:

לבית. 'אסיפה' זו לשון הכנסה לבית, כמו (דברים כב): "ואספתו אל תוך ביתך". תקופת השנה • שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הבאה. תקופת • לשון מסבה והקפה.

כ"י בפורי קציר חטים • שאתה מביא בו 'שתי הלחם' מן החטים (ראש השנה כא). בפורי • שהיא מנחה ראשונה הבאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח, מן השעורים היא. ונחג האסיף • בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה

כג תלת זמנין בשתא יתחזון כל דכוורף קדם רבון עלמא יי אלהא דישראל:

(כג) שלש פעמים בשנה יראה כל־זכוורף את־פני האדון • יהוה אלהי ישראל:

וארבע, לחיב ולענש על מגנן לאוין שבהם, ועל מגנן 'עשה' שבהם.

כ"י כל־זכוורף • כל הזכרים שבה. הרבה מצוות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים

כד ארי אתרד עממין מן קדמך ואפתי ית תחומך ולא יחמד אנש ית ארעך במסקנך לאתחזאה קדם יי אלהך תלת זמנין בשתא:

(כד) כִּי־אורי'ש גוים מפניך והרחבתי את־גבולך ולא־יחמד איש את־ארצך בעלתך לראות את פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת כי תשא פה

הַבְּחִירָה וְאֵינֶנּוּ יָכוֹל לִרְאוֹת לִפְנֵי תַּמִּיד, לָכֵן אֲנִי
קוֹבֵעַ לָךְ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים הֵלָלוּ.

כ"י • אוריש • פתגמו: אתריך, וכן (דברים ב): "החל
רש", וכן (במדבר לב): "וירש את האמורי", לשון
גרושין. והרחבתי את גבלך • ואתה רחוק מבית

כה לא תפוס על חמיע דם פסחי ולא יבתון
לצפרא בר ממדבחה תרבי נכסת חגא
דפסחא:

(כה) לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֵּץ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לִבְקָר
זֶבַח חַג הַפֶּסַח:

מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד
השחר. זבח חג הפסח • אמוריו, ומכאן אתה
למד לכל הקטר חלבים ואברים.

כ"י • לֹא־תִשְׁחַט וגו' • לא תשחט את הפסח ועדין
חמץ קים, אזתרה לשוחט, או לזרק או לאחד מבני
חבורה (פסחים סג). וְלֹא־יִלִּין • פתגמו. אין לינה

כו ריש בפורי ארעף תיתי לבית מקדשא דיי
אלהך לא תיכלין בשר בחלב:

(כו) רֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֲדֻמָּתְךָ תִּבְיֹא בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ: פ

בשול (חולין קטו). גדי • כל ולד רך במשמע, ואף עגל
וכבש, ממה שהצריך לפרש בכמה מקומות "גדי
עזים" למדת, ש"גדי" סתם, כל יונקים במשמע.
בחלב אמו • פרט לעוף, שאין לו חלב, שאין
אסורו מן התורה אלא מדברי סופרים.

כ"י • רֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֲדֻמָּתְךָ • משבעת המינין
האמורים בשבח ארץך (דברים ח): "ארץ חטה ושעורה
וגפן וגו'". ודבש, הוא דבש תמרים. לֹא־תִבְשֹׁל
גְּדִי • אזתרה לבשר בחלב, ושלש פעמים כתוב
בתורה: אחד לאכילה, ואחד להנאה ואחד לאסור

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ תשא תשכ"ח)

כמה וכמה לגבי צערו של יהודי, שהרי רואים, שפופני
אכזריות כלשהי שבאכילת "גדי בחלב אמו" ובהנאתו,
אסרה התורה לא רק "גדי בחלב אמו" בלבד, אלא אף כל
בשר בחלב, ולא רק באכילה ובהנאה, אלא אף בבשול -
כדי להרחיקנו ממעשים העלולים להביאנו לידי אכזריות
רחמנא לצלן.

את ה"אזתרה על בשר בחלב" שבפרשתנו, מביעה התורה
במלים "לא תבשל גדי בחלב אמו". אמנם, בדרך הפשט
באה המלה "אמו": למעט בשר עוף, אף כשיודעים שכל
הענינים שבתורה מדיקים לחלוטין, הכרחי לומר,
שבפנימיות הענינים "גדי בחלב אמו" הוא השרש והגורם
לכל בשר בחלב, שהוא מפני האכזריות.

מצד שני, לומדים מכך עד כמה יקרה אהבת הבריות בכלל,
ואהבת ישראל - "בנים אתם לה' אלקיכם" - על-אחת-
כמה וכמה.

הדבר מדגיש יותר עד כמה עלינו להשמור מפני אכזריות
ומפני צער בעלי חיים. ומכך נתן ללמד עד כמה גדולה
צריכה להיות הזהירות לגבי צערו של אדם, ועל-אחת-

♦ שבת קודש כ"ב אדר ♦

כו ואמר יי למשה כתב לך ית פתגמיא
האלין ארי על מימר פתגמיא האלין גזרית
עמך קים ועם ישראל:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כִּי־עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי אֶתְּךָ
בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:

כ"י • אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • ולא אתה רשאי לכתב תורה שבכל-פה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

והרחבתי וגו'. על דרך אמרו (תקמ"ג)
אריך צבי, ואמרו ז"ל (ענין ב"ר) בעור של
צבי זה וכו': תורה כה

במעשה רבי יוחנן בן זבאי עם
אספסגוס, הקטיח'ה' כי לא יראו לפגינו
כל עקר:

(כד) אוריש גוים מפניך. דקדק לומר
מפניך, פרוש לכל תצטער
בראייתם על דרך מאמר ז"ל (ענין ב"ר)

כח וְהָיָה תָמָן קָדָם יְיָ אֲרֻבְעִין וְיָמִין
וְאֲרֻבְעִין לִלְלוֹן לַחֲמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא
שְׁתִּי וַתִּבֶּן עַל לוֹחֵיָא יָת פִּתְגָמֵי קִיָּמָא
עֲשָׂא פִתְגָמִין :

(כח) וַיְהִי־שֵׁם עַם־יִהוָה אֲרֻבְעִים יוֹם וְאֲרֻבְעִים
לַיְלָה לַחֵם לֹא אָכַל וַיָּמִים לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב
עַל־הַלְחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 178)

וַיְהִי שֵׁם... אֲרֻבְעִים יוֹם... לַחֵם לֹא אָכַל (כח, כתב
המהרש"א (יומא עה, ב) שהפננה לארבעים יום האמצעים,
שהיו ככס, והתענה בשביל ישראל על חטא העגל".

כט וְהָיָה כִּד נַחַת מִשָּׁה מְטוּרָא דְסִינֵי וַתִּרְיֵן
לוֹחֵי סְהִידוּתָא בִּידָא דְמִשָּׁה בְּמַחֲתָה מִן
טוּרָא וּמִשָּׁה לֹא יָדַע אַרְי סְגִי זִיו יִקְרָא
דְּאִפּוּהֵי בְּמַלְלוּתָה עֲמָה :

(כט) וַיְהִי בְּרֵדת מִשָּׁה מִתֵּר סִינֵי וַשִּׁנִּי לַחַת הָעֵרֶת
בִּיד־מִשָּׁה בְּרֵדתוֹ מִן־הָהָר וּמִשָּׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרָן
עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:

ההוד? רבותינו אמרו: מן המערה, שנתן הקדוש-
ברוך הוא ידו על פניו, שנאמר (לעיל א): "ושכתי
כפי".

ז"ל וַיְהִי בְּרֵדת מִשָּׁה • כְּשֶׁהִבִּיא לוחות אחרונות,
ביום הכפורים. כִּי קָרָן • לשון קרנים, שהאור
מבהיק ובוטל כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

קדם שִׁיקְרָאָם שֶׁהָיָה שֵׁם מִסּוּהָ כְּאִשֶּׁר
עָשָׂה אַחֵר כִּף כְּשֶׁהָיָה מִקִּדּוֹ הַלּוּחוֹת
וְלֹא נִשְׁאָר בָּמָה לְתִלּוֹת מַעֲצָמוֹ הָרָגִישׁ
מִתַּת אֱלֹהִים כִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו וְנָתַן
הַמִּסּוּהָ תַּכְפָּה בְּסוּד (מִשְׁלִי ב"ה) כְּבוֹד
אֱלֹהִים הִסְתֵּר דְּבָר:

ובמדרש (שמד"ר פמ"ז) ר' יהודה בר נחמן
אמר בשכתב משה התורה
נשתיר בקלמוס קמעא והעבירו על
ראשו ומשם נעשה קרני הוד ע"כ,
ודבריהם ז"ל סתומים וחתומים, ואולי
שיכנונו לומר כי מצינו שמדת הענוה
למעלה מפל כאומרים ז"ל (שהשיר פ"א)
מה שעשתה חכמה עטרה לראשה
שהוא היקרה דכתיב (תהלים קי"א)
ראשית חכמה יראת ה' עשתה ענוה
עקב לסנדלה דכתיב (משלי ב"ה) עקב
ענוה יראת ה', ומצינו שהעידה התורה
על משה (במדבר י"ב) שענו מאד מכל
האדם, וכשאמר ה' לכתב הדברים
מצינו לו שלא כתב עניו אלא ענו
חסרה יו"ד ואף זה מן הענוה, ובשך
זה זכה לקרני הוד כי הפליא ברכונו
יתברך גם ה' הפליא חסדו לו בשנותו
מכל האדם, והוא מה שרמז רבי יהודה
באומרו נשתיר בקלמוס קמעא והוא
אות יו"ד שהיה צריך לכתב ולא כתב
לרב ענוותו וממנה זכה בנזכר: תורה ל

למודו אם כן יאמר האומר למה לא
נתן משה מסנה על פניו בדתו מן
הקר בזמן שלא היה מלמד את ישראל
תורה, לזה אמר הכתוב **ומשה לא ידע**
זה היה סבה שלא נתן על פניו מסנה
קדם וראוהו אהרן וישראל והנה קרן
עור פניו, ונעדין יקשה על זה איך יהיה
הדבר שלא ירגיש בעל חי בדבר נוסף
בפניו ובפרט קרון פנים, לזה הקדים
הכתוב לומר הסבה שמנעה ממנו
הדיעה ואמר **ברדת משה מהר פרוש**
כי בהיותו בהר לו יהיה שירגיש בהוד
פניו יתלה הדבר כי יבהיקו פניו מאור
פני אל המדבר עמו וברדתו מן ההר
נסתלק תלית הרגשת אור פניו, ונעדין
תקשה למה לא הרגיש במשך ירידתו,
לזה אמר **ושני לוח העדות ביד משה**
ברדתו מן ההר פרוש בכל משך רדתו
מן ההר, ולזה היה תולה כי מה שהיה
מרגיש בפניו היה מאור הלוחות אל
מול פניו יאירו ולא ידע כי קרון פנים
היה קבוע בו בעור פניו, והוא אומר
לא ידע כי קרן עור פניו פרוש ידע
בקרן פנים אבל לא חשב שהיה האור
קבוע בעור פניו והיה תולה בלוחות
שבידו וזה היה סבה שלא עשה מסנה
וראוהו אהרן, וכפי זה גזרת הכתוב היא
וירא אהרן וגו' כי זולת כל הכתוב לא
היו רואים אהרן וישראל קרון פנים

(כח) **לחם לא אכל וגו'**. הצריך לפרט
לחם וימים ולא הספיק לומר לא
אכל ולא שתה, לדיק בדבריו בא כי
דוקא לחם ומים הוא שלא אכל ושתה
אבל אכילה אחרת ושתיה אחרת אבל
ושתה כאומרו (תהלים מ) ותורתך בתוך
מעי, גם נמשלה למים (תענית א'), ואם
היה אומר לא אכל ולא שתה יש
במשמע כל מין אכילה ושתיה: תורה כט
(כט) ויהי בדת וגו'. אמר **ויהי** לשון
צער, לרמז מה שנכוו כל
הצדיקים שבמחנה ישראל ממעלת
משה אשר ענתה בפניו דכתיב וירא
אהרן וכל בני ישראל את משה והנה
קרן וגו':

ברדת משה מהר וגו'. לא נודע גזרת
הכתוב איה מקומה, עוד צריך
לדעת למה כפל לומר **ברדתו מן ההר**
ולא הספיק במה שאמר בסמוך בדת
משה וגו'. עוד צריך לדעת לאיזה ענין
הודיע הכתוב שלילת ידיעת משה
בדבר קדם שידענו תחלה ענין קרון
פנים שישנו. עוד צריך לדעת מי
הודיעו למשה כיון שלא ידע מעצמו
ואם הודיעהו למה לא הודיע הכתוב
סדר ההודעה.

אכן יתבאר הענין לפי מה שהודיע
הכתוב אחר זה כי נתן משה
מסנה על פניו בתמידות וזולת בעת

(ו) וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרָן עֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹוִי:

ל וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יִקְרָא דְאִפּוּהִי וְדִחִילוּ מִלְּאִתְקַבָּא לִוְתָּה:

כ"י • וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹוִי • בא ורָאָה כְּמָה גְדוּלָּה כְּמָה שֶׁל עֲבָרָה, שְׁעַד שְׁלֹא פִשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבָרָה, מֵהוּ אוֹמֵר (לעיל כד): "וּמִרְאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֹכֶלֶת

בְּרֹאשׁ הַהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יֵרָאִים וְלֹא מִזְדַּעְזָעִים. וּמִשְׁעֵשׂוֹ אֶת הָעֵגֶל, אִף מִקְרָנֵי הוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִתִּיעִים וּמִזְדַּעְזָעִים.

(ז) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהֱרֹן וְכָל־הַנְּשֹׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

לֹא וַיִּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתַבּוּ לִוְתָּה אֶהֱרֹן וְכָל רַבְרַבֵּיָא בְּכַנְשָׁתָא וּמִלֵּל מֹשֶׁה עֲמָהוּן:

כ"י • הַנְּשֹׂאִים בַּעֲדָה • כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם • שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּלְשׁוֹן הָרָה הוּא כָּל הָעֵנִין הַזֶּה.

(ח) וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֹם אֶת־כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהָר סִינַי:

לִב וּבִתְרַ פִּן אִתְקַרִּיבּוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקֻדָּנֵין יָת כָּל דִּי מִלֵּל יִי עֲמָה בְּטוֹרָא דְסִינַי:

כ"י • וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ • אַחֵר שְׁלֹמֹד לְזַקְנִים, חוֹזֵר וּמִלְמַד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תָּנוּ רַבָּנִין: בִּיצֵד סֵדֶר הַמִּשְׁנָה? מֹשֶׁה הִיָּה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנָס אֶהֱרֹן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פָּרָקוּ, נִסְתַּלַּק אֶהֱרֹן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה. נִכְנָסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרָקוּ, נִסְתַּלְקוּ הֵם, יָשַׁב אֶלְעֶזֶר לִימִין מֹשֶׁה

וְאִיתְמַר לְשִׁמְאֵל אֶהֱרֹן. נִכְנָסוּ זַקְנִים, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרָקוּ, נִסְתַּלְקוּ זַקְנִים, יָשַׁב לְעֶדְדִין. נִכְנָסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרָקוּ. נִמְצָא, בֶּיֶד כָּל הָעָם אֶחָד, בֶּיֶד הַזַּקְנִים שְׁנַיִם, בֶּיֶד בְּנֵי אֶהֱרֹן שְׁלֹשָׁה, בֶּיֶד אֶהֱרֹן אַרְבָּעָה וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּ'עֲרוּכִין' (טז).

(ט) וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסוּחַ:

לֹא וַיִּשְׁאַי מֹשֶׁה מִלְּמִלְלָא עֲמָהוּן וַיֵּהֵב עַל אִפּוּהִי בֵּית אִפִּי:

כ"י • וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסוּחַ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בֵּית אִפִּי', לְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא בְּגִמְרָא (כְּתוּבוֹת סב): 'סִינַי לְבָא', וְעוֹד בְּ'כְתוּבוֹת': 'הָיָה קָא מָסוּחַ לְאִפּוּהִי', לְשׁוֹן הַבְּטָה, הִיָּה מִסְתַּפֵּל בָּהּ. אִף כָּאן, 'מָסוּחַ', בְּגֵד הַנֶּתֶן כְּגִנֵּד

הַפְּרָצוּף וּבֵית הָעֵינִים, וְלִכְבוֹד קִרְנֵי הַהוֹד, שְׁלֹא יִזְוֶנוּ הַכָּל מֵהֶם, הִיָּה נוֹתֵן הַמָּסוּחַ כְּגִנֵּד וְנוֹטְלוֹ בְּשַׁעֲה שֶׁהִיָּה מִדַּבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל וּבְשַׁעֲה שֶׁהִמָּקוֹם נִדְבָּר עִמּוֹ עַד צֵאתוֹ, וּבְצֵאתוֹ יֵצֵא בְּלֹא מָסוּחַ.

(י) וַיִּבְלֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסוּחַ עַד־צֵאתוֹ וַיִּצָּא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה:

לֹא וְכִד עַלֵּל מֹשֶׁה לְקָדָם יִי לְמִלְלָא עֲמָה אֲעֵדִי יָת בֵּית אִפּוּהִי עַד מִפְקָה וְנִפְק וּמִמִּלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי מִתְפַּקֵּד:

כ"י • וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְרָאוּ קִרְנֵי הַהוֹד בְּפָנָיו, וּכְשֶׁהוּא מִסְתַּלַּק מֵהֶם.

(יא) וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עֹר פָּנָי מֹשֶׁה וְהִשִּׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוּחַ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: סָסִם

לֹא וַיֵּרָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת אִפִּי מֹשֶׁה אֲרִי סְגִי זִיו יִקְרָא דְאִפִּי מֹשֶׁה וְאִתְבַּב מֹשֶׁה יָת בֵּית אִפִּי עַל אִפּוּהִי עַד דְּעַלֵּל לְמִלְלָא עֲמָה:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת כי תשא
 ז"י • יהשיב משה את-המסנה על-פניו עד-באו לדבר אתו • וכשבא לדבר אתו, נוטלו מעל פניו:

קל"ט פסוקים, חננאל"ל סימן. חסלת פרשת כי תשא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסד - רסח

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

את ה' נצצו אורות בפניו ובהאריך
 הזמן יחזר הדבר לכמות שהיה, לזה
 היו מסתכלים בפניו בכל עת להצדיק
 כי קרן וגו', ואולי כי חזרה עטרה
 לישנה בבחינת פניו על דרך אומנם
 וז"ל (בר פ"ב) בספרו של רבי מאיר כתוב
 כתנת אור, כמו כן משה נעשה עור
 פניו אור.
 עוד ירצה כי הגם שעשה משה המסנה
 לא דנו מפני זה לאסר לראות פניו
 בזמן שאין מסנה אלא וראו בני ישראל
 את פני משה והדבר מוכן כי לא בדרך
 אסור היו רואים ממה שלא הקפיד
 עליהם וחספז ה' לראות באור החיים:
 חסלת פרשת כי תשא

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תשכ"ד
 ברוקלין.

מר משה איסר שי' הכהן

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מאור ליום ד', בו כתב אודות מצב רוחו והשקפתו בנוגע לחסידות,
 תורתה ועניני' וכו'.

ותקותי חזקה אשר ע"י הכירו תורה זו בפנימיות יותר ובעומק, יתקרב לה ולמסקנות שלה,
 וביחוד שסוף סוף פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות, הרי היא נשמה ופנימיות של תורתנו
 הק' תורת הנגלה, ובסגנון הזהר הק' - נשמתא דאורייתא.

ולהזכירו במכתבו, שבדורות הקודמים היו שהתנגדו לתורה זו וכו', הרי ביארו טעמים ונמוקים
 באריכות, שחששו שעל ידי הליכה בתורה זו יתרחקו ח"ו מקיום מצות מעשיות וכו"ב, ואם בתקופה
 ההיא היו חילוקי דיעות, היש איזה מקום לחשש כזה, הרי לאחר עבוד כמאתים שנה, מעת נתגלתה
 תורת החסידות, הכל מודים ועונים על השאלה, מהו סימן של חסיד, שמאריך הוא בתפלה יותר מזה
 שאינו חסיד, מניח שני זוגות תפילין ולא זוג אחד, זקנו מגודל וכו', ז.א. שבאה המציאות והוכיחה,
 שלא רק שאין כל יסוד לחשש האמור, אלא אדרבה, כשפוגעים בשוק איש שזקנו מגודל בעל פיאות,
 לבושו ארוך, אוכל שמורה בחג הפסח, מניח תפילין דרבנו תם גם כן, קרוב לאמר שנתגדל על ברכי
 תורת החסידות.

פשוט שאין בהאמור כוונה ח"ו לפגוע במי שהוא מנוחי נפש שחששו בתקופה ההיא להנ"ל,
 כיון שאז הי' בסמיכות זמן לכתות הידועות שפרצו גדר וכו' ובעת חירום הרי חוששים גם לספק
 ספיקא רחוק מאד, מה שאין כן לאחר תקופת נסיון גדולה כל כך, ובעיקר לאחר המציאות שרואים
 גם בעיני בשר.

ולהזכירו במכתבו אודות מנהג אבות וכו', הרי כל חסידים הראשונים היו בני אבות שלא היו
 חסידים, וק"ל.

ויהי רצון שמתאים להוראות ימי הפורים דאזלינן מנייהו, אשר ליהודים היתה אורה ושמחה
 וששון ויקר וגו' ומשלוח מנות וגו' כן תהי' לנו, היינו קירוב הלבבות, שנקודתו אהבת ישראל המכוונת
 על ידי אהבת התורה ואהבת השם, שכל זה מייסודי תורת החסידות ועניני'.

בכבוד ובברכה.

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשָּׁנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי בְּדִבְרֶךְ: כו דֶּרְכִּי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדִבְרֶךְ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֻׁנִּי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תִרְחֹב לִפְנֵי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֶעֱבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכֶּךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירָאתְךָ:
 לט הֶעֱבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִּי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי בְּדִבְרֶךְ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד בִּי לְמוֹשְׁפָּטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלֹתִנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמַרְתָּ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: א יְהוָה וְאַתְנַחֵם: גג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זֹאת הִיִּתַּחֲלִי בִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמַרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבָדְךָ יְהוָה
 בְּדִבְרֶךְ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁגֵג וְעִתָּה אֱמַרְתָּ
 שְׁמִרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֶר וְזִדִּים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי תּוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךְ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמִנִי כְּאֱמַרְתָּ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׂוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֶר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה לִפְנֵי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךְ
 יחֲלֹתִי: כב כָּלוּ עֵינֵי לְאֱמַרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרָתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר וְרִדְפוֹנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֹבְתִי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבֹדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֲזִי אֲבִדְתִּי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקֻדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקֻדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רֵאיוֹתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֻּתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצֻּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקֻדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשַׁמֵּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקֻדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֶר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְהֵנָּה יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקֻדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִתְּלִיתִי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחְלָתִי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֻּת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיהָ וְאַל־תִּבְיָשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשָׁעָה וְאוֹשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׂוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֶר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשֶּׁבֶת כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 בְּלִיתִּיחִנִּי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמִדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הַבִּינֵנִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֲהַבְתִּי מִצֻּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֶר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט כָּלֹאֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי:
 קל פִּתַּח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא כִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֻּתֶיךָ יֵאָבְדִי: קלב כִּי־פָנָה־אֲלֵי וּחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: קלג פָּעַמִּי הֵכֵן בְּאֲמַרְתָּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקֻדֶיךָ: קלה פָּנִיד הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדֵּק עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאֲנִי מִצֻּתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הַבִּינֵנִי וְאַחִיהָ: ק קכה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֲצַרָה: קכו קָרָאתִיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קכז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאוֹשָׁעָה לְדְבָרְךָ יִחְלָתִי: קכח קִדְמֹו עֵינֵי אֲשֻׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךָ: קכט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קד קָרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קכא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֻּתֶיךָ אֱמֶת:
 קכב קִדְם יָדַעְתִּי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קכג רֵאֵה־עֵינֵי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קכד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתָּךָ חִינִי:
 קכה רַחוּם מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֻקֶּיךָ לֹא דִרְשׁוּ:
 קכז רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכז רַבִּים
 רַדְפִּי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קכח רֵאיוֹתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָמָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ:
 קכט רֵאֵה כִּי־פְקֻדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קכס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קכסא שָׁרִים רַדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לְפִי:

קע תבוא תחנתי לפניך פאמרתך הצילני:
 קעא תפענה שפתי תהלה כי תלמדני חקיך:
 קעב תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק:
 קעג תהיידך לעזרני כי פקודיך בחרתי:
 קעד תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי:
 קעה תחינפשי ותהללך ומשפטך יעזרני:
 קעו תעיתי בשה אבד בקש עבדך כי מצותיך לא
 שכחתי:

קסב יש אנכי על-אמרתך כמוצא שלל רב:
 קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי:
 קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך:
 קסה שלום רב לאהבי תורתך ואין-למו מכשול:
 קסו שפירתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי:
 קסז שמרה נפשי עדתיך ואהבם מאד:
 קסח שמרתי פקודיך ועדתיך כי כל-דרכי נגידך:
 ת קסט תקרב רנתי לפניך יהוה בדברך הבינני:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

רתמים: ה אויה-לי בירגתי משך שכתתי
 עם-אהלי קדר: ו רפת שכנה-לה נפשי עם
 שונא שלום: ז אני-שלום וכי אדבר המה
 למלחמה:

א שיר המעלות אליהו בצרתה לי
 קראתי ויענני: ב יהוה הצילה נפשי משפת
 שקר מלשון רמייה: ג מה-יתן לך ומה-יסיף לך
 לשון רמייה: ד חצי גבור שנונים עם גחלי

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר, תשכ"ד

ברוקלין

הו"ח אי"א בעל מדות רב פעלים

מו"ה אשר שי

שלום וברכה!

מזל טוב לבואו ביחד עם ב"ב שי ולעלייתו לאה"ק ת"ו.

ויהי רצון שיה' בשעה טובה ומוצלחת בכל הפרטים הן בגשמיות והן ברוחניות, ותקוים בו הבטחת חז"ל לפום צערא אגרא ומתאים לתוכן מ"ש אודך ה' וגו' ותנחמי ומתוך בריאות הנכונה שמחה וטוב לבב ירווה רוב נחת יהודי חסידותי מכל יו"ח שי'.

ויהי רצון מתאים להענין דמצוה גוררת מצוה (והרי מצוה דפדיון וכו' מצוה רבה היא), שרבים בכמות ורבים באיכות יוציאים השי"ת מן המיצר אל המרחב בכל הפירושים ובעגלא דידן.

בברכה לבריאות ולבשו"ט.

ג.ב. מתאים לטעם עלייתו לאה"ק ת"ו מובן שצ"ל משך זמן עם משפחתו תחי' ובודאי יכתוב בפרטיות הדרושה.

ז"ע נתקבל מכתבו מר"ח אדר בו מרבין בשמחה ואזכירו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"יע.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז אדר פרק כ (בערים המוקפות חומה) מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט אדר מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז אדר מפרק פג עד סוף פרק פז	יום חמישי - כ' אדר מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח אדר מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א אדר מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב אדר פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, עכ"ל.

ליקוטי אמרים

פרק לה והנה לתוספת ביאור תיבת לעשות

וגם להבין מעט מזער תכלית

בריאת הבינונים וירידת נשמותיהם לעו"ה להתלבש
בנפש הבהמית שמהקליפה וס"א מאחר שלא יוכלו
לשלחה כל ימיהם ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי
שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח כי מהותה
ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה היא בתקפה
ובגבורתה אצלם כתולדתה רק שלבושיה אינם
מתלבשים בגופם כנ"ל וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם
לעו"ה ליגע לריק ח"ו להלחם כל ימיהם עם היצר ולא
יכלו לו ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה

1 **פרק לה.** לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב –
2 כפי שנאמר בקיצור בפרק י"ז – שספר ה"תניא" (כפי שכתוב בדף-השער)
3 מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו",
4 שקל מאד לקיים תורה ומצוות "בפיך ובלבבך", כלומר, בשלשת כוחות
5 הביצוע הנקראים "לבושים";
6 "בפיך" – בכוח הדיבור,
7 "בלבבך" – בכוח המחשבה,
8 ו"לעשותו" בכוח המעשה;
9 ובמובן עמוק יותר, רומזת
10 המלה "בלבבך" גם על רגשי
11 הלב הפנימיים – אהבה ויראה
12 להקב"ה. על כך שאל בפרק
13 י"ז, שלכאורה זהו נגד החוש
14 שלנו, כי אין הדבר קל בל"כ
15 להגיע לרגש מלא של אהבה
16 לה' ושל יראה ממנו –
17 והתורה הרי מדברת כלפי כל
18 הדורות – אם-כן כיצד "קרוב"
19 הדבר מאד" לקיים תורה
20 ומצוות באופן של "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'! והסביר שם,
21 שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך", כלומר, מדובר בסוג כזה
22 של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיום תורה ומצוות
23 במעשה – רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו
24 בגדולתו של הקב"ה, והמוח הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר
25 שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי
26 שולט על כל שאר האברים, שהם כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו
27 והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולתו
28 של הקב"ה ואין באפשרותו להתבונן בכך – גם הוא ביכולתו להגיע
29 לאהבת ה' וליראת ה', על ידי שיעור בתוכו את ה"אהבה המסותרת"
30 אל הקב"ה, הנמצאת בלב כל יהודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד
31 שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא ביכולתו לקיים תורה ומצוות "בלבבך",
32 עם הלב, באהבה ה' וביראת ה'. בהמשך באים מספר פרקים המסבירים
33 את הדרכים כיצד להרחיק את האפשרויות של ההפרעות בעבודת ה';
34 ויציג יוכל תמיד לעבוד את השי"ת בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת
35 ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב" במלה "לעשותו", מוכח,
36 שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה. בהתאם לכך תוסבר,
37 בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והנעלית שישנה במצוות מעשיות.
38 [מן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי שלא עבר עבירה מימיו,
39 לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה; ורק בכוחות הפנימיים
40 שבלבו, חזק עדיין היצר הרע ולכן אפשר שתהיינה לו תאוות גם לדברים
41 אסורים – מזה יכולים לעלות בו גם הרהורי עבירה, אלא שה"בינוני"
42 לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר לו להביא לביצוע את רעיונותיו
43 ואף לא לחשוב ולהרהר בהם].
44 **וְהֵנָּה, לְתוֹסֶפֶת פָּאוּר תֵּבַת "לַעֲשׂוֹתוֹ",** – שבפסוק: "כי קרוב
45 אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שכפי האמור, מורה
46 המלה "לעשותו" על מעלה גדולה ומיוחדת בקיום מצוות

במעשה, וגם להבין מעט מזער – וכן להבין, לפחות במקצת,
את תכלית בריאת הבינונים – שנבראו באופן שישארו
בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך כו' (פ"ד) – לשון כ"ק
אדמו"ר שליט"א. כלומר: מהי "תכלית בריאת הבינונים" –
בהדגשת המלה בריאת –
שנבראו באופן להישאר
בינונים, שלא כל אחד יש
לו הבחירה במידה כזו –
להתעלות למעלה מדרגת
הבינונים, ועליהם
להישאר תמיד במדרגת
הבינונים, כפי שהוסבר
בפרק י"ד, ויירידת
נשמותיהם לעולם הזה,
– ומהי תכלית ירידת
נשמותיהם לעולם הזה,
באופן של להתלבש
בנפש הבהמית
שמהקליפה וס"א
– שהיא ההיפך מהנשמה; מאחר שלא יוכלו לשלחה
– להשתחרר מן הנפש הבהמית, כל ימיהם, – ואף לא,
ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי שבלב – באופן שלא
יעלו ממנה – מהנפש הבהמית, הרהורים אל המוח, – גם דבר
זה לא יהיה בידם לבצע, כי מהותה ועצמותה של נפש
הבהמית שמהקליפה היא בתקפה ובגבורתה אצלם
כתולדתה, – ומלחמתם בנפש הבהמית אין לה השפעה על
עצם הנפש הבהמית, רק – וכל שהוא מצליח להשיג במלחמתו
היא רק שלבושיה אינם מתלבשים בגופם, כנזכר לעיל, –
(בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" מאפשר ללבושי הנפש הבהמית
להתלבש בגופו – לעשות, לדבר ולחשוב במה שאסור; ואם-כן
– מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו בתוקפו, נשאלת
השאלה: למה זה ירדו נשמותיהם – של ה"בינונים", לעולם
הזה ליגע – להתיגע, לריק חס"ו ושלום, להלחם כל ימיהם
עם היצר, ולא יכלו לז? – ואף שבפרקים הקודמים הסביר
רבנו הזקן, שמלחמתו זו של ה"בינוני" בנפש הבהמית – שלא
להרשות השתלטותה במחשבה, דיבור ומעשה – גורמת
למעלה נחת רוח רבה, ואם כן אין זה "לריק!" – אף-על-פי-כן
"לשם כך לא צריכה עדיין להיות ההתלבשות בנפש הבהמית,
אדרבה – עליהם להיות שני צדדים נוגדים ושונאים וכו'
וכשהנפש האלקית מנצחת, יעשה ויפעל בלי הנפש הבהמית
כו" – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: מאחר שחידושה של
הנפש האלקית "לכופף את הסטרא-אחרא" באה על ידי
ההתלבשות בתוך הנפש הבהמית – ולא באופן ששתי הנפשות
מתבצרות בעמדותיהן הנפרדות – הרי זה מורה, שבנוסף
ל"אתכפיה סטרא-אחרא" ולנחת-רוח היוצאת מכך, קיימת כאן
כוונה נוספת, לפעול בתוך הנפש הבהמית עצמה – ונשארת

בראש. כלומר: בַּהֲהוּא דְשִׁרְיָא וְקִימָא עַל רִישִׁיהּ, – באור 26
השכינה ה"שורה" ו"קיים" על ראשו; וְכִד עֵינֵי תִמְן, לְנֶדַע, – 27
ובשעיניו (התעניינותו ומבטו) מוסבים לשם, עליו לדעת דְהֵהוּא 28
נְהוּרָא דְאֲדִלִיק עַל רִישִׁיהּ – אֲצִטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, – אותו אור 29
ה"דולק" על ראשו 30
(המאיר על נשמתו) זקוק 31
לשמן. בְּגִין דְּגוּפָא דְכִרִי 32
נִשְׁ אִיהוּ פְתִילָה, 33
וְנְהוּרָא אֲדִלִיק לְעִילָא, 34
– שכן, גופו של אדם 35
משול לפתילה (ממנה) 36
נמשך האור ובה קבועה 37
האש) והאש בוערת 38
מעליה; וְשִׁלְמָה מִלְכָּא 39
צִנּוֹחַ וְאִמְרִי: – ושלמה 40
המלך "צוח" ומצה: 41
וְשָׁמֶן עַל רִאשָׁךְ אֵל 42
יִחְסֵר, דְּהָא נְהוּרָא 43
דְּבִרְאשׁוֹ אֲצִטְרִיךְ 44
לְמִשְׁחָא, – שכן, האור שעל ראשו זקוק ל"שמן", וְאִינּוֹן 45
עוֹבְדָאן טַבְּאָן, – ואלה הם מעשים טובים שאדם עושה. 46
המעשים הטובים מהווים השמן לאותו אור. וְעַל־דָּא הֶחָכֵם 47
עֵינֵי בִרְאשׁוֹ, – ועל כך, עיניו של החכם בראשו, והוא דואג 48
שלא יחסר ה"שמן", המעשים הטובים, לצורך אותו אור, עַד 49
כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. – של ה"זוהר". 50

1 במילא הקושיא: בפרט זה, לפעול על הנפש הבהמית, יוצא
2 הדבר שד"בינוני" עמל כל ימי חייו לשוא חסדו שלום? אלא:
3 ויתחי זאת נְהִמָתָה, לְנַחֲמָם בְּכַפְלִים לְתוֹשִׁיָה, וְלִשְׁמַח לָבָם
4 בַּה' הַשׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ תוֹרָתָם וְעִבּוּדָתָם. – כלומר, נחמתם
5 ושמחתם של ה"בינונים",
6 תהיה באור האלקי השוכן
7 אתם בשעה שהם לומדים
8 תורה ועוסקים בעבודת
9 ה'. וְהוּא, בְּהֶקְדָּם –
10 נקדים תחילה ציטוט לְשׁוֹן
11 ה'יְנוּקָא' [בְּזוֹהַר פְּרָשִׁת
12 בְּלִקְנִי] עַל פְּסוּקִי:
13 "הֶחָכֵם עֵינֵי בִרְאשׁוֹ" –
14 "וְכִי כָאֵן אֲתֵר עֵינֵי
15 דְכִרִי נִשְׁ כו', – וכי באיזה
16 מקום נמצאות עיניו של
17 אדם. האם הם במקום
18 אחר, שאומר שהחכם,
19 דוקא, עיניו בראשו? אֵלָּא
20 כְּרָא הִכִּי הוּא וְדָא, – אלא בודאי כוונת הפסוק היא: דְתִנּוּן;
21 – שהרי למדנו, לֹא יִהְיֶה בֵּר נִשְׁ בְּגִלּוּיָהּ דְרִישָׁא אַרְבַּע אַמּוֹת,
22 – אל ילך אדם ארבע אמות בגילוי ראשו; מֵאִי טַעְמָא, – מדוע?
23 דְשִׁכְיִנְתָּא שִׁרְיָא עַל רִישִׁיהּ, – כי שכינה שורה על ראשו.
24 ולכן, וְכֵל חֶכֶם עֵינָיו וּמִילּוֹי בִרְישִׁיהּ אִינּוֹן, – עיניו של כל
25 חכם (כל התעניינותו ותשומת לבו, ולכן גם) דיבוריו (מרוכזים)

יום שני י"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מד, והנה ביאור משל... עד עמ' 88, ביחוד גמור.

51 וְהֵנָּה בְּאֹר מִשְׁל זֶה, – שב"זוהר", שְׁחֻמְשִׁיל אֹר הַשְּׁכִינָה
52 לְאֹר הַנֵּר שְׁאִינוּ מְאִיר וְנִאֲחֻז בְּפִתְלָה בְּלִי שָׁמֶן, וְכִד אִין
53 הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עַל גּוֹף הָאָדָם שְׁנִמְשִׁל לְפִתְלָה, אֵלָּא
54 עַל־יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים דְּוָקָא, – שהאדם עושה, הממששים
55 כ"שמן" לאותו אור, וְלֹא
56 דִּי לֹא בְּנִשְׁמָתוֹ, שְׁהִיא
57 חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל,
58 לְהִיּוֹת הִיא – שהנשמה
59 תהיה בְּשָׁמֶן לְפִתְלָה –
60 כלומר, שהנשמה תשמש
61 "שמן" לפתילה, הַגּוֹף,
62 שהרי טבע האש להימשך
63 למעלה, ואִין הִיא נִאֲחֻז
64 למטה, כִּי־אִם עַל־יְדֵי
65 אחיזה בפתילה הבוררת או בעץ הבורר; אך מאידך הפתילה
66 עצמה נאכלת במהירות, והאש נעתקת ממנה מהר; זאת ועוד:
67 אש כזו הבאה מהפתילה בלבד לא תפיק אור וְ, מכיון שאין

ליקוטי אמרים

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור
השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחז בפתילה בלי
שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל
לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דווקא ולא די לו
בנשמתו שהיא חלק אלוה ממעל להיות היא כשמן
לפתיל' מבואר ומובן לכל משכיל כי הנה נשמת האדם

מְבַאֵר וּמוֹכֵן לְכָל מְשַׁבִּיל, – רבנו חזקן מסביר להלן, שנשמתו
של אדם – אף של צדיק גמור שעובד את הקב"ה ביראה
ובאהבה בתענוגים – בכל זאת, אין היא בטלה במציאות, עד

1 כדי כך שתיחפץ לגמרי לאור ה', שהרי היא בכל זאת איזו
2 מציאות – שהרי יש מי שירא, ויש מי שאוהב; וכך ישנם כאן
3 שני דברים, שהאחד אוהב את השני או ירא מפניו. ולכן, אין
4 הנשמה יכולה לשמש כשמן לאור ה'. ורק מצוות ומעשים

5 טובים, שכפי שיסביר

6 להלן, הם דבר אחד עם

7 אור ה' – יכולים לשמש

8 כשמן לאור ה' המאיר

9 ביהודי. ועל כך הוא אומר

10 ב"תניא": כי הנה נשמת

11 האדם, אפלו הוא צדיק

12 גמור עובד ה' ביראה

13 ויראה בתענוגים –

14 שהוא מרגיש באהבה את

15 התענוג מאלקות, דבר

16 הנחשב למדרגה נעלית

17 ביותר; אף-על-פי-כן

18 אינה – נשמתו איננה

19 בטילה במציאות לגמרי

20 לבטל ולכלל באור ה'

21 ממש, להיות לאחדים

22 ומיוחדים ביחוד גמור, – עם אור ה', רק הוא דבר בפני עצמו

23 – ירא ה' ואוהבו; – הוא ירא את ה', הוא אוהב את ה'. כלומר:

24 אין הנשמה נהפכת לגמרי לאור ה', כמו השמן הכלה לגמרי

25 ונהפך לאור הנר. ולכן אין הנשמה עצמה יכולה לשמש כ"שמן"

26 לאור ה'. מה-שאין-בן המצות ומעשים טובים, שהן רצונו

27 ותפירה – הקב"ה רוצה, שיהודי יקיים אותה מצוה; ורצונו

28 ותפירה הוא מקור החיים לכל העולמות והברואים, – אמנם

29 גם כל העולמות והנבראים חיים רק מכיון שהקב"ה רוצה שהם

30 יחיו; אך ההבדל בין הרצון המחיה את הבריאה לבין הרצון

31 שבמצוות מתבטא בכך, שהעולמות והנבראים שואבים את

32 חיותם מהרצון העליון, על ידי שיוירד – הרצון העליון, אליהם

33 על-ידי צמצומים רבים והסתרת פנים של רצון העליון

34 ברוך-הוא – "פנים" היינו פנימיות, פנימיותו של הרצון העליון

35 מסתתרת, ומאירה רק חיצוניותו של הרצון וירידת המדרגות,

36 – ממדרגה עליונה לתחתונה ממנה, עד שיוכלו להתהוות

37 ולהבראות יש מאין – ושיוכלו להיות ודבר נפרד בפני

38 עצמו, ולא יבטלו במציאות – שכן, אילו התהוותם מהרצון

ליקוטי אמרים

אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגות
אעפ"כ אינה בטילה במציאות לגמרי ליבטל וליכלל
באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור רק
הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. משא"כ המצוות
ומעשים טובים שהן רצונו ית' ורצונו ית' הוא מקור
החיים לכל העולמות והברואים שיוירד אליהם על ידי
צמצומים רבים והסתרת פנים של רצון העליון ב"ה
וירידת המדרגות עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש
מאין ודבר נפרד בפני עצמו ולא יבטלו במציאות כנ"ל
משא"כ המצוות שהן פנימיות רצונו ית' ואין שם הסתר
פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל
אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש
ביחוד גמור.

העליון היתה שלא על ידי הצמצומים הרבים והסתרת פנים"
וכו' – לא היו הם בציור של "יש" ו"דבר נפרד", אלא היו בטלים
במציאות לגמרי. דוקא כשפנימיות הרצון העליון "מסתתרת"
וגם חיצוניות הרצון העליון באה לידי גילוי על ידי צמצומים
רבים וירידת המדרגות –

קיימת אפשרות

להתהוותם של העולמות

והנבראים, כנזכר לעיל,

מה-שאין-בן המצוות,

שהן פנימיות רצונו

ותפירה, ואין שם הסתר

פנים כלל – שכן,

המצוות הן הן רצונו

הפנימי של הקב"ה בכל

הבריאה. למשל: אדם

עוסק במסחר ומרוויח,

וברוח זה הוא מפרנס את

משפחתו – הרי שרצונו

לעסוק במסחר ולהרוויח

הוא רצון חיצוני בלבד;

הרצון הפנימי והאמיתי

הוא לפרנס את משפחתו – ובגלל רצון זה, הוא כבר רוצה גם

להרוויח, ולשם כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים יובנו כך

גם בהקשר לענינו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות

ונבראים (חיצוניות הרצון) הוא רק כדי שיהיו יהודים שיקיימו

את המצוות (פנימיות הרצון). ודבר זה מציאותי רק כשישנו

עולם שנברא. ומכיון שהמצוות הן הרצון הפנימי והאמיתי,

ושום דבר אינו מסתיר עליהן, הרי במילא: אין תחיות שבהם

– שבמצוות, דבר נפרד בפני עצמו כלל, אלא הוא מיוחד

ונכלל ברצונו ותפירה, והיו לאחדים ממש ביחוד גמור. –

ולכן מובן הדבר, שרק המצוות יכולות לשמש "שמן" לאור

השכינה, כי הן נהפכות ממש ומתמזגות באורו של הרצון

העליון, כמו השמן שנהפך ומתמזג באש הנר ועל-ידיה נכלל

ברצון העליון לא רק הכוח של הנפש האלקית המקיים את

המצוה, אלא גם כוח המעשה של הגוף המקיים את המצוה

המעשית, כמו הכוח שמניח את התפילין, או שמחזיק את

האתרוג וכדומה, הרי הוא נכלל באור ה' של הרצון העליון, כפי

שיסביר רבנו הזקן בהמשך.

יום שלישי י"ח אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה ענין השראת... עד עמ' מה, וכו').

ליקוטי אמרים

והנה ענין השראת השכינה הוא גילוי
אלהותו ית' ואור א"ס ב"ה באיזה דבר והיינו לומר

ידי קיומן של מצוות:

והנה, ענין השראת

השכינה, הוא גילוי

אלהותו ותפירה ואור

אין-סוף ברוך-הוא

77 להלן מוסבר, מדוע אי

78 אפשר שתהיה השראת

79 השכינה על האדם על ידי

80 אהבה ודבקות רוחניות בין

81 הנשמה לאלקות, אלא על

1 באיזה דבר, – שכן, בעצם הרי נמצא הקב"ה בכל מקום,
2 וכשואמרים שעל דבר זה שורה השכינה, הכוונה היא להתגלות
3 האלקית על אותו דבר, וְהִנֵּנוּ לִזְמַר, – כלומר: שְׁאוֹתוֹ דָּבָר
4 נִכְלָל בְּאוֹר ה' וְכִטְל לֹא בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרִי, שָׁאוֹ הוּא שְׁשׁוּרָה
5 וּמִתְגַּלָּה בּוֹ ה' אֶחָד. –
6 השראת השכינה פירושה
7 – התגלות השכינה,
8 וההתגלות באה רק היכן
9 שישנה התבטלות. אֲבָל
10 כָּל מִה שֶׁלֹּא כִּטְל אֱלֹוֹ
11 בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרִי – אֵין
12 אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה
13 בּוֹ. וְאִם צָדִיק גָּמוּר
14 שְׁמִתְדַבֵּק בּוֹ – בַּהֲקִבָּה,
15 בְּאַהֲבָה רַבָּה – שְׁהִיא
16 מִדְרִיגָה נְעִלָה בִּיטוּר
17 בִּדְרָגוֹת הָאֵהָבָה וְהִדְבָּקוֹת
18 לַהֲקִבָּה, בְּכָל זֹאת: הֲרִי
19 לִית מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא
20 בִּיה כָּלָל בְּאַמְתָּ, – אֵין
21 מִחֻשְׁבָּה שְׁתוּכָל "לְתוֹפֵס"
22 (לְהַשִּׁיג) אֵת הַקִּבָּה
23 בְּאַמְתָּ. בִּי אֲמַתָּה –
24 הַעֲנִין שֶׁל "ה' אֱלֹהִים
25 אֲמַתָּה" – הוּא יְחִידוֹ
26 וְאַחֲדוּתוֹ, – שֶׁל הַקִּבָּה,
27 שְׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאַפֶּס בְּלָעָדוֹ מִמֶּשׁ, – כְּפִי
28 שְׁלֵמִדְנוּ בִּפְרָק
29 אֶחָד; אֵלָא, שֶׁרָק הוּא נִמְצָא, וּבִלְעָדוֹ אֵין שׁוּם דְּבַר קִיִּים – כִּי
30 הִכָּל בְּטָל לַהֲקִבָּה. וְאַם־כֵּן זֶה הָאוֹהֶב, – הַצָּדִיק, עֲלֵיו אֲנוּ
31 אוֹמְרִים שְׁהוּא אוֹהֵב אֵת הַקִּבָּה, שְׁהוּא יֵשׁ – בְּהַרְגֵּשׁתוֹ, בְּכֵךְ
32 שְׁמורֵגֵשׁ כִּאֵן זֶה מִי שְׁאוֹהֵב, וְלֹא אֶפֶס – לִית מִחֻשְׁבָּה דִּילִיָּה
33 תְּפִיסָא בִּיה כָּלָל, – הֲרִי שְׁאֵין מִחֻשְׁבָּתוֹ (הוּא וּכְחוּתוֹ)
34 "תּוֹפֵס" וּמִשִּׁיגָה אֵת הַקִּבָּה כָּלָל, וְאֵין אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה
35 בּוֹ, אֱלֹא עַל־יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, שְׁתֵּן רָצוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וְתִכְרָךְ
36 מִמֶּשׁ כָּלִי שׁוּם הֶסְתֵּר פְּנִיָּם. – פְּנִימִיּוֹת רָצוֹנוֹ וּחְכָמָתוֹ שֶׁל
37 הַקִּבָּה אֵינָנָה מִסְתַּתֵּרֶת כָּלָל בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְלִכֵּן, דּוּקָא, עַל־יְדֵי
38 קִיּוֹם הַמִּצְוֹת יִכּוּלָה לְהִיּוֹת בְּאֵדָם הִשְׁרָאָה וְהִתְגַּלּוּת שֶׁל אוֹר
39 הוֹי, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדָה רֹחֲנִית מוֹפְשֵׁט. הִגָּהָ בִּיחֹס לְמִה
40 שְׁנִאֲמֵר כִּאֵן, שֶׁהִתְגַּלּוּת שֶׁל אֱלֻקוֹת וְאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא

ליקוטי אמרים

שְׁאוֹתוֹ דְּבַר נִכְלָל בְּאוֹר ה' וְכִטְל לֹא בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרִי
שָׁאוֹ הוּא שְׁשׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ ה' אֶחָד אֲבָל כָּל מִה שֶׁלֹּא
כִּטְל אֱלֹוֹ בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרִי אֵין אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה
בּוֹ וְאִם צָדִיק גָּמוּר שְׁמִתְדַבֵּק בּוֹ בְּאַהֲבָה רַבָּה הֲרִי לִית
מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיה כָּלָל בְּאַמְתָּ כִּי אֲמִיתָה ה' אֱלֹהִים
אֲמִתָּה הוּא יְחִידוֹ וְאַחֲדוּתוֹ שְׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאַפֶּס בְּלָעָדוֹ
מִמֶּשׁ. וְאִם כֵּן זֶה הָאוֹהֵב שְׁהוּא יֵשׁ וְלֹא אֶפֶס לִית מִחֻשְׁבָּה
דִּילִיָּה תְּפִיסָא בִּיה כָּלָל וְאֵין אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ
אֵלָא עַל־יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת שֶׁן רָצוֹנוֹ וּחְכָמָתוֹ יֵת מִמֶּשׁ

הגהה

(ובאשר שמעתי ממורי ע"ה פ'
ושעם למ"ש בע"ח שאור א"ס
ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם
האצילות אלא ע"י התלבשותו
תחלה בספי' חכמה והיינו משום
שא"ס ב"ה הוא אחד האמת
שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא
מדרגת החכמה וכו'):

דְּבַר, בָּאָה דּוּקָא כְּשֶׁהִדְבַּר בְּטָל בְּמִצִּיאוֹת לְחִלּוּטִין וְנִכְלָל בְּאוֹר
ה' – וּמִשׁוּם כֵּךְ, גַּם צָדִיק גָּמוּר, עַל אִף דְּבִקּוֹתוֹ וְאַהֲבָתוֹ הִרְבָּה
("אַהֲבָה רַבָּה") לֵאלֻקוֹת, אֵין ה"מִחֻשְׁבָּה" שֶׁל, "תּוֹפֵס" וּמִשִּׁיגָה
כָּלָל אֵת הַקִּבָּה, אֵלָא דּוּקָא עַל יְדֵי קִיּוֹמֵן שֶׁל הַמִּצְוֹת שֶׁן
רָצוֹנוֹ וּחְכָמָתוֹ שֶׁל הַקִּבָּה
– אוֹמֵר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בְּהִגָּהָ:
(*) (ובאשר שמעתי ממורי
על־יְדֵי־הַשְּׁלֹם, – הִרְבָּה
הַמְגִיד מִמְּזוּרִיטֵשׁ, פִּירוּשׁ
וְשֵׁם לְמִה שְׁכָתוּב בְּעֵץ
חַיִּים, שְׁאוֹר אֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ מִתְיַחַד
אֶפְלֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת
אֱלֹא עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת
תְּחִלָּה בְּסִפִּירַת חֻכְמָה,
– דּוּקָא אִז, בְּאַמְצָעוֹת
סִפִּירַת ה"חֻכְמָה", מִתְאַחַד
הַקִּבָּה עִם עֲנִינֵי עוֹלָם
הָאֲצִילוּת. וְעַל כֵּךְ אֲמַר
הִרְבָּה הַמְגִיד מִמְּזוּרִיטֵשׁ
פִּירוּשׁ "רִטְעֵם": "פִּירוּשׁ"
– מִהִי מִשְׁמַעוֹת
הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל הַקִּבָּה
בְּסִפִּירַת הַחֻכְמָה; וְרִטְעֵם"
– מִדּוּעַ אֵין הוּא מִתְאַחַד
בְּשׁוּם דְּבַר רַק אַחֲרֵי
הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּסִפִּירַת הַחֻכְמָה. וְהִנֵּנוּ מִשׁוּם שְׁאֵין־סוֹף בְּרוּךְ־
הוּא, הוּא אֶחָד הָאֲמִתָּה, – ה"אֶחָד" הָאֲמִתִּי, כְּלוּמָר: שְׁהוּא
לְבָדוֹ הוּא וְאֵין זוּלָתוֹ, וְזוֹ הִיא מִדְרָגַת הַחֻכְמָה (וְכוּ): –
מִדְרִיגַת הַחֻכְמָה הִיא ה"הִרְגֵּשׁה" שְׁהוּא לְבָדוֹ נִמְצָא. וּבִלְעָדוֹ אֵין
דְּבַר קִיִּים. זֹהִי הַמִּשְׁמַעוֹת שְׁאוֹר אֵין־סוֹף מִתְלַבֵּשׁ בְּסִפִּירַת
הַחֻכְמָה: אוֹר אֵין־סוֹף מִתְגַּלָּה כְּמוֹ ש"הוּא לְבָדוֹ וְאֵין זוּלָתוֹ",
וְלִכֵּן אֵין הוּא מִתְאַחַד בְּשׁוּם דְּבַר, רַק אַחֲרֵי שְׁהוּא מִתְלַבֵּשׁ
תְּחִלָּה בְּסִפִּירַת הַחֻכְמָה. שְׁכֵן, אוֹר אֵין־סוֹף מִתְאַחַד רַק בְּדְבַר
שְׁהוּא בְּטָל בְּמִצִּיאוֹת הוּא "נִרְגֵּשׁ" בּוֹ כְּמוֹ ש"הוּא לְבָדוֹ וְאֵין
זוּלָתוֹ". הִרְגֵּשׁה זֶה הִיא, כְּאֲמֹר, מִדְרִיגַת הַחֻכְמָה. תּוֹכְנָה שֶׁל
הִגָּהָ זֶה, הוּא עֲנִין עֲמוּק בַּחֲסִידוּת, וּבְעֹזֶרֶת ה' יוֹכֵן בְּהִרְחָבָה
יֹוֹתֵר בְּהַמְשָׁךְ הַשִּׁיעּוּרִים. מִמֶּה שְׁלֵמִדְנוּ עַד עַתָּה, מוֹבֵן מִדּוּעַ
הַמִּצְוֹת דּוּקָא נַעֲשׂוֹת ל"שִׁמּוֹן" לְאוֹר הַשְּׁכִינָה, וְלֹא הַנִּשְׁמָה
עֲצָמָה, אוֹ הַעֲבוּדָה הָרוּחָנִית שֶׁל דְּבִקּוֹת וְאַהֲבָה.

יום רביעי י"ט אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה כשהארם עוסק... עד עמ' מה, וכל הגוף.

83 ואילו, כדי להמשיך את אור השכינה על הגוף והנפש הבהמית,
84 הרי זה דוקא על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף, ובניצול

81 להלן יוסבר שבמצוות עצמן קיים הבדל בענין: על ידי מצוות
82 המחשבה והדיבור, באה השראת השכינה על הנפש האלקית.

1 יתר של כוח הנפש הבהמית המחיה את הגוף⁵. והנה,
2 כשהאדם עוסק בתורה, אזי נשמתו, שהיא נפשו
3 האלהית, עם שני לבושיה הפנימים לבדם, שהם כח
4 הדיבור ומחשבה – "מחשבה" – הכוח לחשוב, היא לבוש פנימי
5 של הנפש, בהיותה
6 מאוחדת עם הנפש; שלכן
7 המחשבה פועלת תמיד,
8 בלי הפסק, מפני שהיא
9 קשורה בקירוב יותר עם
10 הנפש – והנפש הרי
11 נמצאת תמיד. כך גם כוח
12 הדיבור, הוא לבוש פנימי
13 של הנפש – בהשוואה
14 לכוח המעשה הפועל
15 בדבר שהוא נפרד לגמרי
16 מן האדם. ובשעה שאדם
17 לומד תורה, הרי הנפש
18 האלקית ושני הלבושים:
19 דיבור ומחשבה, נכללות
20 באור ה' – שהוא איך
21 סוף ברוך-הוא ומיוחדות
22 בו בייחוד גמור. והיא
23 השראת השכינה על
24 נפשו האלהית, כמאמר
25 רז"ל: "ש"אפלו אחר
26 שיושב ועוסק בתורה
27 שכינה עמו". – השכינה
28 שורה אז על נפשו
29 האלקית ושני לבושיה,
30 מחשבה ודיבור, בהם היא
31 מתלבשת כשהוא חושב
32 ומדבר תורה. אך כדי להמשיך אור והארת השכינה גם על
33 גופו ונפשו הפהמית, שהיא – הנפש הבהמית, החיונית,
34 המלובשת בגופו ממש – היא מחיה את הגוף בחייו הגשמיים
35 – צריך לקיים מצות מעשיות הנעשות על ידי הגוף ממש,
36 – בכוח המעשה. שאז כח הגוף ממש שפעש"ה זו – למשל:
37 כשאדם מניח תפילין, ישנו כאן הכוח הגופני המניע את היד
38 ומבצע אתה מצות הנחת תפילין בפועל ממש. במילא מהווה
39 כוח זה חלק מאותה מצוה – שיהודי מניח תפילין – ולכן הוא
40 נכלל באור ה' ורצונו ומיוחד בו בייחוד גמור, והוא – כוח
41 הגוף, לבוש השלישי של נפש האלהית. – כמו שלמדנו
42 בפרק ד', שמעשה המצוות מבוצע על ידי הלבוש השלישי –
43 לבוש המעשה – של הנפש האלקית. ואז – כשכוח המעשה
44 נכלל ומיוחד עם הרצון העליון, גם כח נפש החיונית שפגופו
45 ממש שמקליפת נגה, – כפי שלמדנו בפרק א' שהנפש
46 הבהמית היא מקליפת נוגה, נתהפך מרע לטוב ונכלל ממש

ליקוטי אמרים

הנהגה

(וכאשר שמעתי ממורי ע"ה פ' ופעם למ"ש בע"ה שאור א"ם ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו תחלה בספי' חכמה והיינו משום שא"ם ב"ה הוא אחד האמות שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה וכו'):

47 בקדשה כנפש האלהית ממש, מאחר שהוא – כוח זה, הוא
48 הפועל ועושה מעשה המצוות, – אף שעשיית מצוה באה
49 מהנפש האלקית, מעיר כאן רבנו הזקן, שהנפש האלקית לבדה
50 אין בכוחה לפעול על הגוף לבצע פעולה גשמית, כהנחת
51 תפילין. אלא, אלא, דוקא על-
52 ידי הנפש הבהמית, שהיא
53 ה"ממוצע" בין הנפש
54 האלקית לבין הגוף, יכול
55 הגוף להיות מופעל
56 מהנפש האלקית,
57 שבלעדו – בלי כוחה של
58 הנפש החיונית, לא היתה
59 נפש האלהית פועלת
60 בגוף כלל, כי היא –
61 הנפש האלקית, רוחנית,
62 והגוף גשמי ופומי, –
63 ורוחניות וגשמיות הן שני
64 דברים נוגדים; והממצע
65 ביניהם – בין הנפש
66 האלקית לבין הגוף, היא
67 נפש החיונית הפהמית
68 המלובשת בדם האדם
69 שבלבו וכל הגוף. –
70 והערת כ"ק אדמו"ר
71 שליט"א: "המדובר (ונוגע)
72 ומודגש כאן הוא ענין
73 הפעולה. ויש לומר גם כן
74 שהוא מפני דהתחברות
75 הנפש (גם הנפש הבהמית)
76 בגוף הוא בכח המפליא
77 לעשות (ש"ע א"ח). כ"ק
78 אדמו"ר שליט"א מתכוון (לפע"ד) בהערותיו: במדובר כאן
79 שה"נפש החיונית הבהמית" היא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית
80 לבין הגוף, הכוונה היא (וכאן זה נוגע ומודגש) לתיווך בפעולת
81 הנפש האלקית בגוף: הנפש האלקית הרוחנית יכולה להפעיל
82 את הגוף (לעשות מצוה) רק באמצעות הנפש החיונית הבהמית,
83 שהיא בעצם המלוכשת ממש בדם הגשמי. – כאן לא מדובר
84 (כפי שיכולים לשגות ולומר) בנפש הבהמית בתור "ממוצע"
85 בעצם ההתאחדות של הנפש הרוחנית עם הגוף הגשמי (שכן,
86 ענין זה אינו נוגע כאן כלל). וכ"ק אדמו"ר שליט"א מוסיף
87 (מלבד זאת שאין זה נוגע כאן) גם הסבר, שלא שייך כאן כלל
88 לדבר אודות הנפש הבהמית בתור "ממוצע" במובן של
89 התחברות הנפש עם הגוף – שכן, לאמיתו של דבר, עצם
90 ההתחברות של הנפש (גם של הנפש הבהמית) עם הגוף, בא על
91 ידי "כח המפליא לעשות", כלומר: בצורה פלאית ועל-טבעית
92 (ולא שזה מתאפשר על ידי ממוצע). הנפש הבהמית היא כזו,

- 1 שהגשמיות שברוחניות שלה, יש לה שייכות ובאפשרותה
2 להתלבש ברוחניות שבגשמיות של האדים העולים מן הדם.
3 ומכיון שהנפש הבהמית היא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית

יום חמישי כ' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מה, ואף שמהותה ועצמותה... עד עמ' 90, יבין:

- 7 להלן מסביר רבנו הזקן, כיצד על ידי קיום מצוה אחת, ישנה
8 השראת השכינה על כל גוף האדם: ואף שמהותה ועצמותה
9 של נפש הבהמית שבלבו, שהן מדותיה הרעות, עדין לא
10 נכללו בקדושה, – שכן, רק הלבושים וכוחות הביצוע של הנפש
11 הבהמית, שעל ידם
12 המצוה נעשית, נכללים
13 בקדושה, ולא המדות שהן
14 המהוות עצם הנפש
15 הבהמית – כפי שלמדנו
16 בפרק י"ב, שבצדיקים
17 בלבד, נכללות המדות
18 בקדושה; מכל-מקום
19 מאחר דאחפון
20 לקדושה, – מכיון
21 שהמדות הרעות נכנעות
22 לקדושה, ובעל-פה
23 ענין אמן, – למעשה
24 של הנפש האלקית,
25 ומסכימין ומתרגצין
26 לעשיית המצוה, על-ידי
27 התגברות נפשו האלהית שפמח ששליט על הלב, – כפי
28 שלמדנו בפרק י"ב, שעל אף שרגשי הלב ב"בינוני" לא נכללו
29 בקדושה, אבל יש בו הכוח לשלוט עליהם, על ידי התבוננות
30 בגדלות הוי' ברוך-הוא במוחו, ולפעול על הלב בקשר לעשיית
31 מצוות בפועל, והן – המדות הרעות של הנפש הבהמית, הן
32 בפשעה זו – כשהנפש האלקית מתבוננת בגדלותו של הקב"ה,
33 בבחינת גלות ושינה, – הן כאילו ישנות ונמצאות בגלות,
34 בנזכר לעיל, – בפרק י"ב. ולכך אין זו מניעה – אין בכך
35 משום מניעה, מהשראת השכינה על גוף האדם בפשעה זו.
36 – להלן ממשיך רבנו הזקן להסביר כיצד אכן ישנה השראת
37 השכינה על כל גוף האדם על ידי מצוה אחת. דהיינו, – כלומר:
- שפמח נפש החיונית המלכש בעשיית המצוה, – למשל: כוח
המעשה של היד המניחה תפילין, הוא נכלל ממש באור ה'
ומיוחד בו ביחוד גמור, – הכוח הזה מתמוז ומתאחד לגמרי
עם אור ה' שבמצוה, ועל-ידיה ממשית הארה – אור אלקי
שבבחינת "הארה",
לכללות נפש החיונית
שכלל הגוף, וגם על
הגוף הנשמי, – ולא רק
על האבר המקיים את
המצוה, באיזו צורה
נמשכת ההארה על כל
נפש החיונית ועל כל
הגוף? – בבחינת מקום
מלמעלה מראשו ועד
רגליו. – בהקיפה את
הנפש הבהמית ואת הגוף.
וזהו שכתוב:
"ושכינתא שריא על
רשיה"8 – "על דיקא.
– על דוקא, על הראש,
בבחינת מקום; וכן "אכל פי עשרה שכינתא שריא". – וכך
גם מה שחכמינו ז"ל אומרים, שעל כל עשרה יהודים שורה
שכינה, שאין הכוונה שהשראת השכינה מורגשת בתוכם, אלא
היא שורה עליהם, באופן של מקיף.9 מכיון שלפי האמור,
קיימים הבדלים בדרגות השונות של השראת השכינה: כפי
שהיא בנפש האלקית, כפי שהיא בכוח הנפש הבהמית העושה
את המצוה,10 כפי שהיא בנפש הבהמית בכלל, וכפי שהיא בגוף
שהיא בבחינת מקיף בלבד, על ידי עשיית מצוה, על עשרה
שאינם עוסקים במצוה, על אחד שאינו עוסק במצוה (הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א – כלומר: בהשראת השכינה על הגוף
עצמו, אפשר גם לחלק בין ההשראה הבאה על ידי קיום מצוה,

7. "הוא לשון הזהר דלעיל" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון שאיסור גילוי הראש (דבזהר) הוא תמיד – גם שלא בשעת עשיית מצוה, מוכן דהטעם ע"ז – דשכינתא שריא – הוא ג"כ תמיד, דתמיד שריא (ולא שנעשה זה ע"י עשיית מצוה), ולכן צ"ע בפי' התניא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם זה אינו שייך לעשיית מצוה (ובזה תובן קצת השייכות כאן)". הרבי שליט"א מתרגם בהערותיו האמורה: לכאורה אין למאמר חכמינו ז"ל זה כל שייכות לענינו בו מדובר אודות האור המקיף הנמשך על הנפש הבהמית ועל הגוף על ידי מצוה, שכן מה שהשכינה שורה על כל עשרה בישראל, זהו תמיד, גם כשאין הם עוסקים במצוה. אלא, מתרגם הרבי שליט"א: אדרבה, היא הנותנת. רבנו הזקן רוצה הרי לומר שהארת השכינה מאירה בדרך מקיף על כל הנפש הבהמית ועל כל הגוף (כפי שאומר הלשון "מראשו ועד רגליו") ולא רק על אותו חלק בגוף או אותו כוח של הנפש הבהמית המבצע את המצוה בפועל. לכן מביא רבנו הזקן מאמר חכמינו ז"ל זה, המדבר אודות כל כי עשרה – גם כשאין הם בשעת מעשה עוסקים במצוה – ובכל זאת שורה השכינה עליהם – בדרך מקיף על-כל-פנים. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע – שה"ה נכלל באור ה'. ולא עוד – "שנכלל ממש".

24 מְשַׁל מְאֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַנֶּכְנֵם בְּחִלּוֹנוֹת רִבִּים בּוֹ, – אף שאור
25 השמש מאיר על ידי חלונות אינספור, אין בכך משום "ריבוי"
26 של כל מיני אורות, אלא הוא אור אחד – אור השמש; כך גם
27 כשאור השמש מאיר דרך זכוכית צבועה, והאור מקבל את
28 צבע הזכוכית – הרי שאין
29 בכך משום "שינוי" באור
30 עצמו – אור השמש
31 נשאר תמיד בגוונו
32 העצמי. רק שבעיני
33 המסתכל נראה האור
34 בגוון אחר, מפני שהוא
35 מקבל את האור על ידי
36 השתקפותו בזכוכית
37 הצבועה. ומכאן ה"שינוי" בביכול, הנראה לו. משל נוסף על כך
38 (קרוב יותר לחושו של אדם): מים הנמצאים בכלי של זכוכית
39 ומקבלים צבע הכלי – הרי שהמים עצמם לא נשתנו בצורתם,
40 כי בהוצאת המים מהכלי, אין להם יותר צבע הכלי. כך גם
41 בנמשל, ביחס להשראת השכינה, שהאור עצמו הוא אותו
42 אחד. בלי שינוי וריבוי ח"ו; כל ההבדל נובע רק מן הצורה שבה
43 אור זה מתקבל בעצם שעליו הוא שורה, וְהַמְשָׁכִיל יֵבִין: – בין
44 חסידים היתה ל"והמשיכיל יבין", הוספה של ביטוי: "והעובד
45 מרגיש". כלומר: מי שעובד את ה' מרגיש את הענין, שהוא
46 למעלה בהרבה מאשר להבין.

1 להשראה שעל עשרה מישראל וכו' – כמפורט). – בא רבנו
2 הזקן לומר שכל אחד מאופני השראת השכינה, אינו פועל
3 שינוי ח"ו או ריבוי באור. ההבדל הוא רק בכך, כיצד קולטים
4 את ההשראה אותם גופים שעליהם שורה השכינה. ואילו באור
5 עצמו אין שום שינוי.
6 ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה,
7 כָּל בְּחִינַת הַמְשָׁכַת אֹרֶךְ שְׂרִיא. והנה כל בחי' המשכת אור השכינה שהיא
8 הַשְּׂכִינָה, שְׂהִיא בְּחִינַת 2 בחי' גילוי אור א"ס ב"ה אינו נקרא שינוי ח"ו בו ית'
9 גִּלּוֹי אֹרֶךְ אִי־סוֹף פְּרוּךְ 3 ולא ריבוי כדאיתא בסנהדרין דאמר ליה ההוא מינא
10 הוּא – שכן, הקב"ה הרי 4 לרבן גמליאל אמריתו כל בי עשרה שכינתא שריא
11 נמצא בכל מקום, אלא 5 כמה שכינתא אית לכו והשיב לו משל מאור השמש
12 שהוא מוטרר מהנבראים 6 הנכנס בחלונות רבים בו' והמשיכיל יבין:
13 – החידוש שבהשראת
14 השכינה הוא, שישנה ההתגלות של אור אינסוף, גילוי זה של
15 אור אינסוף אינו נִקְרָא שְׁנוֹי חֲסֵד־שְׁלֹמֶם בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא
16 רִבּוּי, – העובדה שקודם לא היתה השראת השכינה ולאחר
17 מכן היא ישנה – אינה אומרת שבהקב"ה נשתנה או ניתוסף
18 משהו ח"ו על מה שהיה קודם, כְּדֵאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין 11 – כמו
19 שהגמרא אומרת במסכת סנהדרין: דְּ"אִמֵּר לִיה הָהוּא מִינָא
20 לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל, – "מין" מסויים אמר לרבן גמליאל: אִמְרִיתוּ
21 כָּל בִּי עֶשְׂרֵה שְׂכִינָתָא שְׂרִיא, – אתם אומרים שעל כל
22 עשרה מישראל שורה השכינה, בְּכֵה שְׂכִינָתָא אִית לְכוּ?
23 – אם כך, כמה שכינות יש לכם? וְהֵשִׁיב לוֹ – רבן גמליאל:

יום שישי כ"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 90, פרק לו והנה... עד עמ' מז, מהאר"י ז"ל:

65 וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת מֵאִמֵּר רַ"ל, – ידוע מאמרם של רבותינו
66 זכרונם-לברכה, שְׂתַכְלִית בְּרִיאַת עוֹלָם הוּא שְׁנִתְאַוָּה
67 הַקְדוּשָׁה-פְּרוּךְ-הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים. – כלומר:
68 שבתוך הנבראים התחתונים תתגלה עצמות אור אינסוף כמו
69 שהוא, בלי כל לבוש
70 והסתרה: כאדם, למשל,
71 הגר בדירה, שעצם האדם
72 נמצא בדירה. להלן
73 מסביר רבנו הזקן,
74 שמשמעות "דירה")
75 בתחתונים" היא: בעולם הזה. ברם, כדי להקל את המשך
76 הלימוד, מן הראוי להקדים הסבר קצר לגבי מה שחכמינו ז"ל
77 אומרים, שנתאוה הקב"ה להיות לו "דירה בתחתונים": אין לומר
78 שלגבי הקב"ה נחשבים עולמות אלה כתחתונים וכבעלי מדריגה
79 פחותה יותר לעומת עולמות אחרים הנחשבים כאילו לעליונים
80 וכבעלי מדריגה נעלה יותר – שכן, משמעות קביעה כזו היא,
81 שלגבי הקב"ה העולמות העליונים קרובים אליו מפני שהם
82 במדריגה עליונה יותר מאשר העולמות התחתונים שרחוקים

47 פֶּרֶק לו. בפרק הקודם החל רבנו הזקן להסביר את המלה "לעשותו"
48 (מלת הסיום של הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפניך ובלבבך
49 לעשותו") – שתכלית הכל היא "לעשותו", לקיים מצוות במעשה. וזאת
50 משום שעל ידי מעשה, נמשך אור השכינה גם על הנפש הבהמית והגוף
51 ולא רק על הנפש האלקית.
52 ברם, עדיין הדברים טעונים
53 הסברה: מהי המעלה הגדולה 7
54 המיוחדת בהמשכת האור על 8
55 הנפש הבהמית והגוף, 9
56 שבגללה מהווה המעשה את
57 התכלית? – לכן יסביר רבנו הזקן בפרק ל"ו, שכל תכלית בריאת
58 העולמות היא, כי נתאוה הקב"ה להיות לו "דירה בתחתונים", בעולמות
59 התחתונים ובנבראים – ובעיקר בעולם הזה, שהוא העולם התחתון
60 ביותר, בו שורר חושך כפול ומכופל. והכוונה היא להפוך את החושך
61 לאור, ושיאיר בו אור אינסוף במדה מרובה יותר מאשר בעולמות
62 העליונים. ולכן, מתבטאת ה"תכלית", בקיום מצוות במעשה דוקא. שכן,
63 על-ידיה מתבצע ענין ה"דירה בתחתונים", שנפש הבהמית ובגוף,
64 ובאמצעותם בכל העולם כולו – יאיר אור אינסוף.

ליקוטי אמרים

פרק לו והנה מודעת זאת מארז"ל שתכלית
בריאת עולם הזה הוא שנתאוה
הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. והנה לא שייך

1 ממנו מפני שהם במדריגה פחותה יותר – וזה אינו אמת, כי לגבי
2 הקב"ה, כל העולמות שווים. פירוש הדבר: לגבי הקב"ה אין
3 העולמות והמדריגות העליונות ביותר תופסים מקום כלל,
4 בדיוק כפי שהדבר ביחס לעולמות ולמדריגות התחתונות;
5 הקב"ה נמצא בתחתונים
6 באותה מדה שהוא נמצא
7 בעליונים. לכן, מן ההכרח
8 לומר, שמשמעות
9 "בתחתונים" היא לגבי
10 העולמות: בהם ולגביהם
11 קיים סדר השתלשלות של
12 עולמות שהם עליונים
13 ותחתונים במעלה
14 ובמדריגה. העליונות
15 והנחיתות מתבטאות בכך
16 שבעולמות העליונים ישנו
17 גילוי אלקות, אלקות היא
18 שם בהתגלות; ואילו
19 בעולמות התחתונים
20 האלקות מוסתרת
21 ונעלמת. ובהתאם לכך –
22 עולמנו אנו, העולם הזה,

23 הוא התחתון ביותר, מפני שבו האלקות מוסתרת ונעלמת יותר
24 מאשר בכל שאר העולמות. והנה, לא שיך לפנינו יתברך
25 בחינת מעלה ומטה, – עליון ותחתון במדריגה, כי הוא
26 יתברך ממלא כל עולמין בשהו. – הוא נמצא בעולמות
27 התחתונים באותה מדה כמו שהוא נמצא בעולמות העליונים,
28 ולכן, אין הבדל לגביו בין העולמות העליונים והעולמות
29 התחתונים, אלא באור הענין, – מה שחכמינו ז"ל אומרים,
30 שהקב"ה נתאוו להיות לו "דירה בתחתונים", שאין הכוונה
31 לתחתונים לגביו יתברך, אלא, כפי שיסביר, שלגבי העולמות
32 עצמם הם נקראים תחתונים, כי קדם שנברא העולם –
33 כלומר, כל העולמות, היה הוא לבדו יתברך יחיד ומיוחד,
34 וממלא כל המקום הנה שברא בו העולם, – כל שיכול היה
35 להיחשב כמקום וכאפשרות לבריאת העולמות – היה ממולא
36 באור אינסוף; וגם עתה – לאחר בריאת העולמות, כן הוא
37 לפנינו יתברך. – כלומר: לגבי הקב"ה אין הבדל בין לפני
38 הבריאה לבין לאחר הבריאה; הבריאה כולה לא יצרה שום
39 שינוי בו יתברך ובייחודו המוחלט. רק שהשנוי הוא אל
40 המקבלים חיותו ואורו יתברך, – לגבם נתהווה שינוי: לפני
41 הבריאה לא היו בנמצא "מקבלים" לקבל את החיות והאור,
42 ואילו לאחר הבריאה – ישנם "מקבלים", שמקבלים – את
43 החיות והאור ממנו יתברך, על ידי לבושים רבים המקבים
44 ומסתירים אורו יתברך, – שכן, בלי אותם לבושים לא היו
45 יכולים לקבל את החיות והאור והיו מתבטלים במציאות לגמרי.
46 בדרתיב: – כמו שכתוב: "כי לא יראני האדם וחי", – ולא

ליקוטי אמרים

לפניו ית' בחי' מעלה ומטה כי הוא ית' ממלא כל עולמין
בשורה. אלא ביאור הענין כי קודם שנברא העולם
היה הוא לבדו ית' יחיד ומיוחד וממלא כל המקום הנה
שברא בו העולם וגם עתה כן הוא לפניו ית' רק
שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו ואורו ית' שמקבלים
ע"י לבושים רבים המכסים ומסתירים אורו ית' כדכתיב
כי לא יראני האדם וחי וכדפי' רז"ל שאפי' מלאכים הנק'
חיות אין רואין בו' וזהו ענין השתלשלות העולמות
וירידתם ממדרגה למדרג' ע"י ריבוי הלבושים המסתירים
האור והחיות שממנו ית' עד שנברא עו"הו הגשמי
והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון
למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל
עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומ' אני
ואפסי עוד. והנה תכלית השתלשלו' העולמו' וירידתם

רק האדם, שהוא בעל גוף גשמי, אלא גם הנבראים הרוחניים,
כמלאכים, אינם יכולים לקבל את האור והחיות האלקית בלי
לבושים המסתירים; וכתפשו רז"ל: ששפלו מלאכים
הנקראים "חיות" – הקודש, אין רואין בו'. – אלקות, אלא
על-ידי לבושים
המסתירים ומאפשרים
שיוכלו לקבל. הרי, שכל
העולמות והנבראים
מקבלים את חיותם
האלקית על ידי לבושים
והסתירים. ובכך, כפי
שיוסבר כאן מיד, מתבטא
ההבדל בין העולמות
העליונים לעולמות
התחתונים: החיות
האלקית בעולמות
העליונים היא יותר
בהתגלות, והסתרתה היא
במדה פחותה יותר. ואילו
בעולמות התחתונים –
החיות האלקית מוסתרת
יותר. וזהו ענין

השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה, –
כלומר, ההשתלשלות והירידה המדרגת של העולמות, מעולם
לעולם, מתבטאת במדת ההסתרה שלהם, על-ידי רבוי
הלבושים המסתירים האור והחיות שפמנו יתברך, – ככל
שרבים הלבושים וההסתרה גדלה – כך גדלה הירידה, עד
שנברא עולם הזה הגשמי והחמרי ממש, – העולם הזה הוא
"גשמי" – שלכן לא נראית בו כלל האמת שהחיות האלקית
מחיה כל דבר, ונוסף לכך הוא גם "חומרי", שלכן נראה גם
השקר כאמת, והוא – העולם הזה, התחתון במדרגה, – בין
כל העולמות, שאין תחתון למטה ממנו, בענין הסתר אורו
יתברך וחשך כפול ומכופל, – אין עולם שבו האור כל כך
מוסתר כמו שהוא בעולם הזה, עד שהוא – עולם הזה, מלא
קליפות וסמרא-אחרא, שהן נגד ה' ממש, לומר: "אני
ואפסי עוד". – הקליפות אומרות על עצמן שהן הן המציאות
הבלעדית ומלבדן – אפס. מכל האמור מובן, שהמשמעות של
"בתחתונים", היא – העולם הזה, בהיותו התחתון ביותר
במדריגה. מעתה, כיוון שקיימת השתלשלות אחת של עולמות
עליונים ותחתונים, יש מקום לדון, אלו מהם הם עיקר ותכלית
ההשתלשלות: העולמות העליונים שבהם ישנו גילוי אלקות,
ואילו העולמות התחתונים באים רק כדי להבליט מעלת
העליונים, כי כשקיים חושך והעלם ניכרת אז מעלת האור
והגילוי, או שהתכלית היא בעולמות התחתונים בהם אלקות
בהעלם (אלא, שכדי שיווצרו עולמות תחתונים, היה צריך
להיות סדר ההשתלשלות, והיבראותם המוקדמת של העולמות

כלומר: האור מאיר בעולם הזה ביתר תוקף, **מִהָאֲרְתּוֹ** 40
בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים, – מאשר הארת האור האלקי בעולמות 41
 העליונים, **שְׁמַאִיר שֶׁם עַל־יְדֵי לְבוּשִׁים וְהַסְתֵּר פָּנִים**, – שגם 42
 בעולמות העליונים ההארה היא על ידי לבושים, שפנימיות 43

האור מסתרת, 44

הַמְסַתִּירִים וּמַעְלִימִים – 45

הלבושים והסתר פנים 46

מעלימים ומסתירים על 47

אֹר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא 48

שְׁלֵא יִבְטְלוּ – העולמות, 49

בְּמַצִּיאוֹת. – שכן, אם 50

האור היה מאיר בלי 51

לבושים, היו העולמות 52

בטלים במציאות. נמצא 53

שבעולמות העליונים אין 54

אור אֵין־סוּף מאיר כמו 55

שהוא; ואילו בעולם הזה 56

יאיר האור כמו שהוא 57

בלי לבושים באמצעות 58

הכנעת הסטרא־אחרא, 59

כאמור. ברם, הדבר טעון 60

הסברה; מאחר שאף 61

העולמות הרוחניים והעליונים יותר אינם יכולים לקבל את 62

האור רק על ידי לבושים, אם־כן כיצד יוכלו לקבל את האור 63

בעולם הזה בלי לבושים! – את זה מסביר רבנו הזקן בהמשך 64

הדברים, שלשם כך נתן הקב"ה את התורה, הנותנת כוח 65

לקבל את אור אֵין־סוּף כמו שהוא, ועם זאת לא להיות 66

בטלים במציאות: **וְלֹא** – ולכן, **נִתֵּן הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא** 67

לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנִּקְרָאת עוֹ וְכֵן, – והיא הנותנת 68

כוח לקבל את גילוי אור אֵין־סוּף בלי לבושים, **וּכְמֵאֵמֶר** 69

רַ"ל **שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא נִוְתָן בְּכָּ צִדִּיקִים לְקַבֵּל** 70

שְׁכֶרֶם לְעֵתִיד לְבָא, – ולשם מה, ומזה פעולתו של כוח 71

זה: – כדי **שְׁלֵא יִבְטְלוּ בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשׁ בְּאֹר ה'**, 72

הַנִּגְלָה לְעֵתִיד בְּלִי שׁוֹם לְבוּשׁ, בְּדִבְתֵּיב: – כמו שכתוב: 73

"וְלֹא יִכְנַף עוֹד מוֹרִיד [פִּירוּשׁ, שְׁלֵא יִתְכַסֶּה מִמֶּשׁ בְּכִנָּף 74

וּלְבוּשׁ], – שהקב"ה לא "יתכסה" עוד. שכן, ישנו פירוש 75

המפרש את כוונת הפסוק על אי־עצירת גשמים, ולכן מפסיק 76

רבנו הזקן באמצע הפסוק ומפרשו כפירוש רש"י, שהקב"ה 77

לא יכסה את עצמו בכנף ובלבוש – ולאחר מכן הוא ממשיך 78

1 העליונים), אך כיוון שאין שום תכלית בהעלמת האור האלקי –

2 הרי הכוונה היא להפוך את החושך וההעלם לאור וגילוי. – וזהו

3 תוכן מאמר חכמינו ז"ל ש"נתאזה הקב"ה להיות לו דירה

4 בתחתונים: שהתכלית היא שבכל העולמות התחתונים, בהם

5 שורר חושך והעלם –

6 יומשך אור וגילוי במדה

7 מרובה יותר מאשר

8 בעולמות העליונים, עד

9 כדי שיוכלו להיות

10 ל"דירה" לו יתברך – כפי

11 שיוסבר להלן. וְהֵנָּה,

12 תְּכִלִּית הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת

13 הַעוֹלָמוֹת וְיִרְדָּתָם

14 מִמְּדִרְגָּה לְמִדְרָגָה – אֵינוֹ

15 בְּשִׁבְלֵי עוֹלָמוֹת

16 הָעֲלִיּוֹנִים, – בהם ישנו

17 גילוי אלקות, הוֹאֵל

18 וְלָהֶם – לעולמות

19 העליונים מהווה הדבר

20 וְיִרְדָּה מֵאֹר פָּנֵינוּ

21 יִתְבָּרֵךְ, – שכן, בהיותם

22 "עולם", מלשון העלם, אין

23 האלקות בהתגלות גמורה בהם, אלא על ידי אי אלו לבושים,

24 והרי זו ירידה לגבי מה שהיה לפני בריאת עולמות אלה, שאז

25 היתה אלקות בהתגלות גמורה – ולכן אי אפשר לומר

26 שהתכלית היא בגילוי האלקות שבעולמות העליונים, מאחר

27 שגילוי זה הוא העלם וירידה לגבי מה שהיה קודם, והתכלית

28 היא הרי בגילוי האור ולא בהעלם ובירידת האור, **אֵלֶּא**

29 **הַתְּכִלִּית הוּא עוֹלָם הֵנָּה הַתְּתִיבוֹן**, – וכל העולמות העליונים

30 נבראו במגמה, שהאור האלקי ירד בהשתלשלות ממדריגה

31 עליונה לתחתונה ממנה, עד להיווצרות עולם של חושך והעלם

32 – עולם הזה – ודוקא העולם הזה הוא התכלית, מפני שְׁכֶרֶם

33 **עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְהִיּוֹת נֶחֱם רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּד**

34 **אֶתְכַפֵּי־אֶחָרָא** – כשהסטרא־אחרא נכפפת ונכנעת

35 לקדושה, **וְאֶתְהַפֵּךְ חֲשׂוֹכָא לְנֹהָרָא**, – וחושך הקליפות נהפך

36 לאור של קדושה, **שְׁמַאִיר אֹר ה' אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּמָקוֹם**

37 **הַחֲשֵׁךְ וְהַסְטְרָא־אֶחָרָא שֶׁל כָּל עוֹלָם־הַזֶּה כָּלּוּ, בֵּיתָר שֶׁאֵת**

38 **וְיָתֵר עוֹ – ביתר עליונות וביתר חזק, וְיִתְרִין אֹר מִן הַחֲשֵׁךְ,**

39 – כשהחושך עצמו נהפך לאור, באה מזה מעלה נוספת באור.

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה לתרץ בזה קשיא הידועה: דאין לברוא דבר גדול ונעלה אך ורק בשביל דבר קטן ממנו. ולזה מבאר דעוה"ז (ע"י העבודה, דרך בעולם מלא קליפות אפשרית היא) נעשה ביתר שאת כו". כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר בהערתו זו, כפי הנראה מאריכות לשונו של רבנו הזקן, שאינו מסתפק בסיום (שהעולם הזה הוא ה"תכלית". מפני שכן "עלה ברצונו יתברך להיות לו נחת רוח כד אתכפאי...") ורבנו הזקן מוסיף, שאור־אֵין־סוּף ברוך־הוא יאיר במקום החושך של העולם הזה ביתר שאת ויתר עז מהארתו בעולמות עליונים – אומר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכונת רבנו הזקן לתרץ את הקושיא הידועה: כיצד יכולים לומר שהעולמות העליונים, בהם מאיר כל כך הרבה אור־אֵין־סוּף ברוך־הוא, הם בשביל התכלית של העולם הזה בו מאיר אור־אֵין־סוּף ברוך־הוא, בהעלם? הרי, לא בוראים "דבר גדול בשביל דבר קטן"? לכן מסביר רבנו הזקן, שהעולם הזה (על ידי העבודה של "אתהפכא", האפשרית רק בעולם הזה המלא קליפות) יתעלה במדה כזו, שבו יאיר אור אין סוף ברוך הוא ביתר שאת ויתר עז מאשר בעולמות העליונים כו". 5. סנהדרין ק, ב. 6. ישע"י ל, ב.

הוא בהעלם – על כך אומר רבנו הזקן להלן, שימות המשיח
 20 זמן תחיית המתים הוא, אכן, כל התכלית והשלמות של
 21 בריאת העולם הזה: וְנִדְעָ, שְׂיָמוּת הַמְּשִׁיחַ, וּבְפֶרֶט
 22 כְּשִׁיחֵי הַמֵּתִים, הֵם תִּכְלִית וְשְׁלֵמוֹת בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה,
 23 שְׁלֹכְךָ נִבְרָא מִתְחַלְתּוֹ.
 24 – שיהיה כמו בימות

המשיח ותחיית המתים.
 26 * הנהגה (וּקְבֻלַּת שְׁכָר
 27 – עבור העבודה שבעולם
 28 הזה, עֲקָרוֹ בְּאֵלָה
 29 הַשְּׂבִיעִי, – שכן,
 30 לכאורה ימות המשיח
 31 ותחיית המתים הם הזמן
 32 של קבלת שכר, ולא
 33 הזמן כשהעולם הוא כך
 34 מצד תכלית בריאתו –
 35 לכן מעיר רבנו הזקן, שעיקר קבלת השכר הוא באלף השביעי,
 36 ועד אז נוצרת בעיקר בעולם התכלית והשלמות של בריאתו,
 37 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּלִקְוֹטֵי תוֹרַת הַמֶּאֱרָא י"ל):
 38

ליקוטי אמרים

עין בעין יראו וגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור
 יומם וגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'. ונדוע שימות
 המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלמות
 בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*
 וגם כבר היה לעולמים

הנהגה
 (וקבלת שכר עיקרו באלף
 השביעי כמ"ש בליקוטי תורה
 מהאר"י ז"ל):

1 בסיום הפסוק: וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרִידָה, – את הקב"ה;
 2 וּכְתִיב: "כִּי עֵינִי יִרְאוּ וְגו'", – העין שלמטה תראה
 3 את העין שלמעלה, כלומר: יראו בפועל את ההתגלות של
 4 אור הוי'; וּכְתִיב: "לֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם

5 וְגו', כִּי ה' יִהְיֶה לְךָ
 6 לְאוֹר עוֹלָם וְגו'". – את
 7 אור ה' שיאיר לעתיד-
 8 לבוא בלי שום לבוש,
 9 יוכלו לקבל על ידי
 10 התורה שלומדים עתה,
 11 ורבנו הזקן מסיים את מה
 12 שאמר קודם: שתכלית
 13 כל העולמות היא העולם
 14 הזה, במקום החושך
 15 והקליפות דוקא. שעל ידי
 16 עבודה נשברת הסטרא-
 17 אחרא והחושך נהפך לאור. ועלידידיה יאיר בעולם הזה אור
 18 גדול בהרבה מאשר בעולמות העליונים. ברם, גילוי אור כזה
 19 בעולם הזה, יאיר הרי רק לעתיד-לבוא, ואילו כעת האור

יום שבת קודש כ"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מו, וגם כבר הי'... עד עמ' 92, ארצך וגו'.

ה' אלקיך". וּבְדִפְרֹשׁ בְּתַקְוֹנִים' – וכמו שמפרש ב"תיקוני
 61 זוהר": דְּלִית אֲתֵר דְּלֹא מְלִיל מִיָּנִיה עֲמַהוּן כו'. – שאין מקום
 62 ממנו לא דיבר – הקב"ה – אתם. וְהִינוּ, – כך היה הדבר, מִפְּנֵי
 63 גְלוּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, שֶׁהֵן כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה,
 64 שֶׁהֵיא – התורה, היא
 65 פְּנִימִית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ
 66 וְחֻכְמָתוֹ, וְאִין שֵׁם
 67 הַסֵּתֵר פָּנִים כְּלָל, –
 68 ומשום כך היתה התגלות
 69 אלקות בכל העולם. כְּמוֹ
 70 שְׁנֵאמַר¹²: "כִּי בְּאוֹר
 71 פְּנִיךָ נָתַתָּ לָנוּ תּוֹרַת
 72 חַיִּים". – הרי שהתורה
 73 באה מ'אור פניך' – האור
 74 הפנימי של אלקות. וְלִכְּן
 75 – מפני שהיתה התגלות
 76 אלקות, הָיָה – בני ישראל
 77 בשעת מתן תורה, כְּטָלִים
 78 בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשֶׁ,
 79 כְּמֵאמַר רַז"ל¹³ שֶׁעַל כָּל
 80 דְּבוּר פְּרָחָה נִשְׁמָתָן כו',
 81 – כלתה נפשם ונתבטלו
 82

ליקוטי אמרים

הנהגה
 (וקבלת שכר עיקרו באלף
 השביעי כמ"ש בליקוטי תורה
 מהאר"י ז"ל):

39 וְגַם – לא זו בלבד שזה יהיה לעתיד, אלא כְּבָר הָיָה לְעוֹלָמִים
 40 מִעֵין זֶה, – מעין גילויי ימות המשיח ותחיית המתים, כבר היה
 41 בְּשַׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה, בְּדִכְתִּיב: – כמו שכתוב: "אֵתָה הָרִאָתָה
 42 לְרַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ" – "הָרִאָתָה"
 43 מִמֶּשֶׁ, בְּרִאָתָה חוּשִׁית,
 44 כִּי, כשאומרים "הראת"
 45 – הראת את עצמך, הרי

46 הכוונה שראו אותו, וזהו
 47 ראייה מוחשית, בְּדִכְתִּיב: 10 מעין זה בשעת מתן תורה
 48 – כמו שכתוב¹⁰: "וְכָל
 49 הָעָם רוֹאִים אֶת
 50 הַקְּוִלוֹת" – "רוֹאִים אֶת
 51 הַנֶּשְׁמָע", – את כל גילויי
 52 מתן תורה שקלטו – הם
 53 ראו ממשי; וּפְרָשׁוֹ רַז"ל¹¹:
 54 מִסֵּתֵר כְּטָלִים
 55 וְשִׁמְעִין אֶת הַדְּבָר
 56 יוֹצֵא אֹנֶכִי כו', – ה'
 57 אלקיך, וְכֵן לְאַרְבַּע
 58 רוּחוֹת וְלַמַּעֲלָה וְלַמַּסָּה,
 59 – מכל צד שאליו הסתכלו
 60 נשמע משם הדבור "אנכי

7. ישעי' נב, ח. 8. ישעי' ס, יט. 9. דברים ד, לה. 10. שמות כ, טו; במכילתא (מובא ברש"י) על הפסוק. 11. ראה שמות רבה ה, ט.
 12. בתפילת שמונה עשרה. 13. שבת פח, ב.

25 לקבל את ההתגלות. ומיתרון ההארה לישראל - יגיה חשך
26 האמות גם כן, כדכתיב: - כמו שכתוב¹⁵: "והלכו גוים
27 לאורך וגו'", - של ישראל; וכתיב¹⁶: - אומות העולם יאמרו
28 לבני ישראל: "בית יעקב לבו ונגלה באור ה'", וכתיב¹⁷:
29 "ונגלה כבוד ה', וראו
30 כל בשר יחדיו וגו'", -
31 "כל בשר" - כל אדם, גם
32 של אומות העולם;
33 וכתיב¹⁸: "לבוא בנקרת
34 הצורים ובסעיפי
35 הסלעים מפני פחד ה'
36 וחדר גאונו וגו'", - זה
37 מוסב על האומות, שיהיו
38 אז חדורים ברוב פחד -
39 שכן, על בני ישראל שיהיו
40 אז מיוחדים ומאוחדים עם
41 הקב"ה, לא מתאים לומר
42 שהם ימהרו להתחבא
43 בצורים וכו'. וכמו
44 שאומרים¹⁹: "והופע בחדר גאון ענך על כל יושבי תבל
45 ארצך וגו'": - כל - גם אומות העולם. הרי, שתהיה אז
46 התגלות אלקות בעולם גם בשאר העמים. בכך מתבטאת
47 תכלית ושלמות העולם הזה, כפי שהעולם יהיה בימות המשיח
48 ותחיית המתים.

1 במציאות, אלא שהחזירה הקדוש-ברוך-הוא להן - את
2 הנשמה, כמל שעתיד להחיות בו את המתים, והוא מל
3 תורה - שכן, בתורה ישנן בחינת "מטר" ובחינת "טל", שנקרא
4 "עז", - החזק והכוח לקבלת ההתגלות האלקית ושלא
5 להתבטל במציאות, כפי
6 שזכר לעיל בקשר
7 לצדיקים לעתיד-לבוא.
8 כמאמר רז"ל²⁰: "כל
9 העוסק בתורה - מל
10 תורה מתיחיו בו". -
11 הרי, שהכוח להחיות, בא
12 מבחינת "טל" שבתורה.
13 ובאותו טל החזיר הקב"ה
14 את הנשמות לישראל
15 בשעת מתן תורה - בלי
16 ענינה של תחיית המתים
17 - שלא יתבטלו במציאות
18 לנוכח גילוי האור האלקי
19 שהתגלה אז באופן של

ליקוטי אמרים

שעתיד להחיות בו את המתים והוא מל תורה שנקרא
עז כמארז"ל כל העוסק בתורה מל תורה מחייהו בו'
רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת
קץ הימין שאז יודרך גשמיית הגוף והעולם ויוכלו לקבל
גילוי אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה שנקר' עז
ומיתרון ההארה לישראל יגיה חשך האומות גם כן
כדכתיב והלכו גוים לאורך וגו' וכתיב בית יעקב לבו
ונגלה באור ה' וכתיב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
יחדיו וגו' וכתיב לבוא בנקרת הצורים ובסעיפי הסלעי'
מפני פחד ה' וחדר גאונו וגו' וכמ"ש והופע בחדר גאון
עורך על כל יושבי תבל ארצך וגו':

20 מעין ימות המשיח ולעתיד-לבוא. רק שאחרי-כך - אחרי מתן
21 תורה, גרם החטא - שחטאו ישראל, ונתגשמו הם והעולם,
22 עד עת קץ הימין, - כשיתגלה "ימינו" של הקב"ה, שאז יודרך
23 גשמיית הגוף והעולם, ויוכלו לקבל גילוי אור ה', שיאיר
24 לישראל על-ידי התורה שנקראת "עז". - והיא הנותנת כוח

14. ראה שבת קיא, ב. 15. ישעי' ס, ג. 16. שם, ב, ה. 17. שם, מ, ה. 18. שם, ב, כא. 19. בנוסח התפילה של ראש השנה.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו,

ובעמדנו ימים אחדים לפני ימי הפורים,

ובפרט ע"פ דברי חז"ל במשנתם: מגלה נקראת ב"א כו' בט"ו - כי מתחיל מאחד עשר באדר
זמן פורים הוא, או גם יום פורים הוא -

יקוים בכאו"א, בתוככי כלל ישראל, כמו שהי' בימים ההם בזמן הזה, וכמו שנאמר ליהודים
היתה אורה ושמחה וששון ויקר, כפשוטו של מקרא וכדרשת חז"ל: אורה זו תורה ושמחה זה יו"ט כו'.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח ולפעולות בתומ"צ ומאור שבתורה באופן דהפצה

יום ראשון

ה'תש"ג

טז אדר א

יום ראשון

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.

רבנו הזקן אמר: בתרומת המשכן היו זהב וכסף ונחשת. ולא היה דבר המבריק זולת מראות הצובאות, שמהן נעשו הכיור וכנו. הכיור וכנו הם הבאים [בתורה] באחרונה בכל כלי המשכן, ותשמישו הוא בראש [=התחלת] כל עבודות המשכן, כי נעוץ תחלתו בסופן.

ה'תש"ג

טז אדר שני

יום שלישי

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: ומאחר . . . מח הממוצעת ביניהן.

מעבודת בעל עסק: לעורר בעצמו האמונה ובטחון גמור בהזן ומפרנס לכל בשר, כי הוא יתברך יתן לו פרנסתו ברוח, וצריך להיות בשמחה וטוב לבב באמת כאלו פרנסתו כבר מזמנת לפניו.

יום שני

ה'תש"ג

יז אדר א

יום שני

שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י.
תהלים: פג"פו.
תניא: והנה באמת . . . 76 בתולדותו.

א סך יאהרען נאך פאר פעטערבורג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), איז דער אלטער רבי אמאל ארויס צום עולם און האט געזאגט: אין גן-עדן דערהערט מען די טייערקייט פון עולם הזה. לא מיבעי מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים וואלטען אלץ אוועקגעגעבען פאר א אמן יהא שמי' רבא פון א אידען, אז ער זאגט בכל כחו כפירוש בכל כוונתו, היינו אז ער איז אינגאנצען אין דעם.

דאס איז געווען דער גאנצער מאמר, און ער האט געפועלט אזא התלהבות והתלהטות בא די הערער, אז א גאנץ יאהר האט מען געזאגט איש"ר מיט א ברען.

שנים רבות לפני פעטרבורג (שם היה המאסר בשנת תקנ"ט) יצא פעם רבנו הזקן אל הקהל ואמר: בגן-עדן חשים ביקרו של עולם הזה; לא רק מלאכי השרת, (אלא) גם נאצלים הראשונים – היו מותרים על הכל בעבור "אמן יהא שמייה רבא" של יהודי שאומר בכל כחו, כפירוש, בכל כוונתו – כלומר שכלו מנח בזה.

זה היה כל המאמר. והוא פעל אצל שומעיו התלהבות והתלהטות כזו, שכל השנה אמרו "אמן יהא שמייה רבא" בלהט.

ה'תש"ג

יז אדר שני

יום רביעי

שיעורים. חומש: צו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פג"פו.
תניא: ונמצא כי . . . מח גידיה.

באמירת תהלים (פז, ז) אומרים "כל מעיני" – הכ"ף בקמץ. בסדר ברכת המזון – הכ"ף בחולם.

יום
שלישי

ה'תש"ג

יח אדר א

יום שלישי

שיעורים. חומש: כי תשא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: והנה באמת . . . 76 באריכות.

בברכה מצין שלש, אם שתה יין ואכל פרות מ'ז' המינים, חותם: ועל פרי הגפן ועל הפרות, ברוך אתה ה' על פרי הגפן ונהפרות ו'לא 'ועל' הפרות).

ה'תש"ג

יח אדר שני

יום חמישי

שיעורים. חומש: צו, חמישי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: כי כללות . . . מח יצירה עשיה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] כותב באחד ממאמריו: צריכים ללמד בכל יום תורה שבכתב עם פרוש רש"י, שזהו תרומות מדרשי רז"ל... ולכל הפחות צריך כל אחד ללמד מסכת גמרא בשנה.

יום
רביעי

ה'תש"ג

יט אדר א

יום רביעי

שיעורים. חומש: כי תשא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: וכל שלא . . . לט הצדקה וכה"ג.

החסידים, אפלו הבינונים, היו בקיאים בתנ"ך [=תורה נביאים וכתובים]. ומנהג מסדר היה אצלם, אשר אחר למוד שעור משניות שאחרי תפלת שחרית, בשעת קפילת הטלית ותפלין היו אומרים שעור תנ"ך, באפן אשר במשך שלשה חדשים היו גומרים את התנ"ך.

ה'תש"ג

יט אדר שני

יום ששי

שיעורים. חומש: צו, ששי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: וכל ניצוץ . . . 96 ניצוצין כו'.

ר' משה מייזליש סיפר: דער רבי (רבינו הזקן) האט אונז געלערענט, אז דער אלף פון חסידות איז, אויסצוניצען די טבעיות אין עבודה. און ראשית העבודה זאל זיין אויסצוניצען די טבע הכחות, ווי למשל די טבע פון מוח שליט על הלב.

ר' משה מייזליש ספר: הרבי (רבינו הזקן) למד אותנו, שה'אלף' של חסידות הוא, לנצל את הטבעיות ב'עבודה'; וראשית העבודה תהיה לנצל את טבע הכחות, כמו למשל את הטבע של מוח שליט על הלב.

יום
חמישי

ה'תש"ג

כ אדר א

יום חמישי

שיעורים. חומש: כי תשא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צו"קג.

תניא: ואפילו בבחי' . . . לט ושנה כו'.

ניט עבודה איז אז עבודה זאל זיין באמת, נאך אמת אליין איז אן עבודה, אז די נעגעל זיינען אמת. וואס ווערסטו נתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא. א) ונפל על פניו.

אין משמעותה של 'עבודה', 'ש'עבודה' תהיה באמת, אלא האמת עצמה היא עבודה, שהצפרנים הנן חדורות באמת. מה אתה מתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא, א) ונפל על פניו.

שבת כ אדר שני, פרשת פרה ה'תש"ג

הפטורה: ויהי דבר ה' גו' - דברתי ונעשיתי.
אומרים אב הרחמים.

שיעורים. חומש: צו, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צדק.

תניא: ובוה יובן . . . (פרק כג).

רבנו הזקן ספר: מהתורות שאמר מורי (הרב המגיד) לפני ביחידות, היתה תורה על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה", דהגם שהאש יורד מלמעלה באתערותא דלעלא, מצוה להביא [=להדליק האש] מן ההדיוט, כי באתערותא דלתתא אתערותא דלעלא, כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, רוח מלמטה אייתי רוח מלעלא, ואמשיך רוח מלעלא ולעלא. ומצות-עשה להבעיר אש על המזבח, מזבח הוא "אדם כי יקריב מכם", ומהקריבה עצמה אינה מספקת, וצריכים להבעיר אש על הקרבן אשר מכם, ואש זה לא תכבה, שהיא מכבה את ה"לא".

את התורה הזאת אמר מורי לפני עשר פעמים - כדי לחקקה בעשר כחות נפשי - ויאמר לי: אתה, תלמידי, הנך נצרך לה"אש תמיד", לפי שעליך הטל לכבות "לא" (של המנגדים) גדול. אתה תכבה את ה"לא", והשם יתברך יתפך את ה"לא" להן.

יום ששי כא אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד-קה.

תניא: אבל באמת . . . בשגגות.

שם "חסיד" הוא שם קדום הנמצא בדרושי רז"ל גם על אדם הראשון (עירובין יח, ב), והוא תאר השלמות וההפלגה, אם בשכל או במדות או בשניהם יחדו. אמנם בתורת חסידות חב"ד תאר "חסיד" הוא מי שמכיר מהותו העצמי ומעמדו בידיעת התורה ולמודה ומצבו בקיום המצות. יודע הוא מה שחסר לו, ונותן לב ודואג למלאות את החסר, ומרבה במשמעת בדרך קבלת על.

יום ראשון כא אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קד-קה.

תניא: פרק לת. והנה . . . נ אברי הגוף.

ה"צמח צדק" אמר בסיום ספור הנ"ל (כ אדר שני): זקני - רבנו הזקן - הוא משה רבנו בתורת חסידות חב"ד. במשה אמרו רז"ל שהתורה נתנה לו, אלא שנהג בה טוב עין. "אש תמיד" האלקי הנוגע לתורת חסידות חב"ד - נתן הרב המגיד לזקני, וזקני נהג בה טוב עין ויתנה לכל העוסקים בתורת החסידות. ברור לי, אשר כל הלומד עם חברו ומעורר בו את ה"אש תמיד" האלקי, הנה שכרו אותו אשר זכותו זה "לא תכבה" לעד.

יום
שישי

שבת
קודש

שבת

כב אדר א

ה'תש"ג

הפטורה: וישלח אֶחָאָב.

שיעורים. חומש: כי תשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קוֹקֹז.

תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְשָׁב] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמַּאמְרָיו: הָא דְסַעוּדָה שְׁלִישִׁית הַיּוֹם לֹא גו', הֵינּוּ שְׂאִין צָרִיךְ פֶּת, אָבֵל צָרִיךְ לְטַעַם אֵיזָה דְּבַר, וְאַמֵּר רַבִּי יוֹסִי יֵהָא חֲלָקִי מְאוּכְלִי ג' סַעוּדוֹת. תּוֹרַת רַבֵּנוּ הִזְקֵן בְּתַחֲלַת בּוֹאוֹ לְלִיאָזְנָא: "לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם זֶהִיר בְּתַפְלַת הַמִּנְחָה". יִתְרוֹן תַּפְלַת הַמִּנְחָה עַל הַתַּפְלוֹת דְּשַׁחְרִית וְעֶרְבִית הוּא בְּזָה, שֶׁהִיא בְּאֻמְצַע הַיּוֹם, בְּשַׁעָה שְׁבִנֵּי אָדָם עֲסוּקִים וְטְרוּדִים בְּעִנְיָנֵיהֶם, וּמִפְסִיקִים לְתַפְלַת הַמִּנְחָה. וְזֶהוּ: לְעוֹלָם, עֲבוּדַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הִיא, שֶׁיֵּהָא אָדָם שְׂכָל הַמַּאִיר וּפּוֹעֵל בְּמַדּוֹת, זֶהִיר יָאִיר, הֵינּוּ הַתְּגַבְרוֹת הַצּוּרָה עַל הַחֲמֹר, וְזֶה נִכְרַ בְּעִנְיָן תַּפְלַת הַמִּנְחָה.

יום שני

כב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, שני עם פירש"י.

תהלים: קוֹקֹז.

תניא: אך אַעפִּי"כ . . . נ כל חי.

בְּרַכַּת כֹּהֲנִים הוּא הַמְשַׁכַּת הַמִּזְחִין, הַגְבָּהַת הַיָּדִים הוּא הַעֲלָאת הַמַּדּוֹת, וּמִבְּרָכִים לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי מְלָכִים – מְלָכוֹת, הָרִי פְּרִצוֹף שָׁלֵם שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, תשכ"ד

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ח משה שי הכהן

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש ממנו, בשעתה, ע"י הרבנים השלוחים, הווי"ח אי"א נוי"נ וכו'

הרה"ח מו"ח שניאור זלמן שי הלוי דוכמאן,

והרה"ח מו"ח קדיש שי רומנוב.

אשר ביקרו במחנם הטי' וגם מסרו לי בקשתו ברכה פ"נ.

ובעת רצון הזכרתים על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן הבקשה, ויהי רצון אשר יבשר טוב בזה.

והרי מתקרבים אנו לימי הפורים, עליהם נאמר, ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, כדרשת רז"ל וכפשוטו, שהרי כלל הוא, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח.

מ. שניאורסאהן

תורת 'כירה' לענין קבלת טומאה

יום ראשון ט"ז אדר ה'תשפ"א

והשלשית אינה מחוברת, אינה מקבלת טומאה. וה'תוספות יום טוב' (שם ד"ה וחברון) הביא את פירוש הר"ש ש"העושה שלשה פטופטים בארץ וחברון בטיט", היינו שחיבר רגלי הטיט למטה בקרקע. וכן בהמשך המשנה "העושה שתי אבנים כירה וחברון בטיט", חיבור שתי האבנים הוא לקרקע, ולדעת חכמים אין צורך בשלוש אבנים (כמו ברגלים של טיט) כיון שרחבות יותר, ובשתי אבנים שם 'כירה' עליהם ומקבלת טומאה.

ולפי זה, האמור בסיפא "אחת בטיט ואחת שלא בטיט - טהורה" פירושו שעשה כירה משתי אבנים (ולא משלוש) וחיבר אבן אחת לקרקע והשניה לא חיבר – אף לחכמים הסוברים שבשתי אבנים שחיברו לקרקע מקבלת טומאה הרי זה רק כשחיבר את שתי האבנים, אבל בחיבור של אבן אחת לקרקע ('אחת בטיט ואחת שלא בטיט'), אין לשתי האבנים תורת 'כירה' ואינה מקבלת טומאה.

וכתב ה'תוספות יום טוב' כי מלשון הרמב"ם נראה שגם הוא מפרש שחיבור הפטופטים בטיט, היינו שחיברם למטה בקרקע, כי את ההלכה "חיבר את האחת בטיט והשניה לא חיברה" - אינה מקבלת טומאה" כתב בהמשך ההלכה "העושה שתי אבנים כירה וחברון בטיט", ואם כן מדובר שעשה כירה משתי אבנים ולא כפירוש הרע"ב שעשה כירה משלוש אבנים.

הלכות כלים פרק טו, הלכות יג - יד: העושה שלשה פטופטים בארץ, וחברון בטיט להיות שופת עליהן את הקדירה - הרי זו טמאה משום כירה... העושה שתי אבנים כירה, וחברון בטיט - מטמאין; חבר האחת בטיט, והשניה לא חברה - אינה מקבלת טמאה.

שנינו במשנה (כלים פ"ז מ"א) "העושה שלשה פטופטים (רגליים של טיט "ומושיבן בארץ כמין סגול", תפא"י) וחברון בטיט להיות שופת עליהן את הקדירה - טמאה" (כדין כירה של חרס המקבלת טומאה אף אם היא מחוברת לקרקע, לעיל ה"ב). ופירש הרע"ב שחיבר בטיט את הרגלים זו לזו בראשם למעלה, כעין טבעת. וכן הנאמר בהמשך המשנה "העושה שתי אבנים כירה וחברון בטיט - טמאה, רבי יהודה מטהר עד שיעשה שלישית", היינו שלדעת חכמים (לא כרגלים של טיט ששם 'כירה' עליה רק בשלושה) די בשתי האבנים הרחבות יותר שיהא שם 'כירה' עליהם כדי לקבל טומאה, כי "הטיט שבראשן נותן להן תורת חרס". ולדעת רבי יהודה, שתי אבנים אינן נקראות 'כירה' לקבלת טומאה.

ובסיפא של המשנה נאמר "אחת בטיט ואחת שלא בטיט - טהורה". ולפי פירוש זה היינו שעשה משלוש אבנים כירה וחיבר אבן אחת לחברתה ואת השלישית לא חיבר ואינה מקבלת טומאה לדעת רבי יהודה, וכשם שבשתי אבנים אינה 'כירה' ואינה מקבלת טומאה, כך גם בשלוש אבנים

מדוע ספינה טהורה?

יום שני י"ז אדר ה'תשפ"א

מקבלת - אינה מקבלת טומאה, וזאת למרות שהיא אכן בגדר כלי שיש לו בית קיבול (ולא כדברי התורה כהנים), אך מאידך הוא כותב שהספינה "אינה בכלל הכלים האמורים בתורה" ואינו מנמק מדוע ובמה היא שונה מכל כלי אחר ואף אינו מזכיר כלל את הלימוד המובא במשנה מהפסוק "דרך אניה בלב ים"!

ונראה כי כוונתו לדברי המשנה אלא שהוא מפרש כי בפסוק "דרך אניה בלב ים" נרמז לא רק מקור הדין אלא גם טעם הדין: הספינה טהורה משום שבשונה מכלי רגיל שעיקר שימושו הוא ביבשה, שימושה של הספינה הוא בים, ולכן אינה בכלל שאר הכלים האמורים בתורה (פני יהושע שבת פג, ב). ויש שכתבו כי אולי יש ללמוד מכאן גם למטוס שאינו מקבל טומאה, שכן בדומה לספינה אין שימושו ביבשה, והרי באותו הפסוק שבו נאמר "דרך אניה בלב ים" (משלי ל, יט) נאמר גם "דרך הנשר בשמים", ומאחר שדרך המטוס היא בשמים גם הוא אינו מקבל טומאה (מגדל צופים ה, מג).

הלכות כלים פרק יח, הלכה ט: ספינה של חרש - אף על פי שהיא מקבלת, אינה מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הכלים האמורים בתורה.

את ההלכה שספינה אינה מקבלת טומאה, למדו ב'תורת כהנים' (שמיני ז, ד) מן הכתוב (שם יא, לג): "וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו" - "את שיש לו תוך טמא, ואת שאין לו תוך טהור, פרט למיטה... ולספינה ומנורה של חרס".

כלומר: למרות שלספינה יש מחיצות, מכל-מקום אינה נחשבת ככלי שיש לו תוך, כי מטרת המחיצות היא למנוע את כניסת המים לספינה ולא לשמור את מה שבתוכה ולכן אינה בגדר כלי קיבול (תוספות ר"ד שבת פג, ב).

אך במשנה (שבת פג, ב) למדו שספינה אינה מקבלת טומאה מן הפסוק "דרך אניה בלב ים" - "מה ים טהור - אף ספינה טהורה".

ומהי שיטת הרמב"ם?

ומצד אחד, הרי הוא מדגיש שהספינה "אעפ"י שהיא

שיעור בגד לטומאה ולקנין

יום שלישי י"ח אדר ה'תשפ"א

מקבלין טמאה מכל הטמאות, אלא אם היה בהן שלשה מופחים על שלשה מופחים או יותר... במה דברים אמורים? בקרעים הבאים מן הבגדים. אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי

הלכות כלים פרק כב, הלכה א: במה שיעור הבגד להטמא...? שלש אצבעות על שלש אצבעות... במה דברים אמורים? בבגדי צמר ופשתים. אבל בגדים של שאר מינין, אין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קט

זה מקבל שאר טמאות.

בגמרא (ב"מ ז, א) מבואר שלצורך קנין סודר יש לאחוז בבגד בשיעור שלוש אצבעות, ופירש רש"י, כי בפחות מכך אינו קרוי בגד, כמו לגבי דיני טומאה.

אמנם בהלכה זו מבואר שרק בבגדי צמר ופשתים די בשיעור שלוש על שלוש אצבעות, אך בבגדים משאר מינים צריך שיעור שלושה על שלושה טפחים. ולפי זה לכאורה גם לענין קנין סודר בבגד משאר מינים נדרש שיעור שלושה טפחים.

אך למעשה משמע מדברי הפוסקים שבכל בגד די בשיעור שלוש אצבעות, ובטעם הדבר ביאר בשו"ת 'באר יצחק' (ח"מ סי' ה), כי יש לחלק בין שיעור שלוש אצבעות (בבגדי צמר ופשתים) לשיעור שלושה טפחים (בשאר בגדים): השיעור של שלוש אצבעות נאמר לגבי עצם הגדרתו כ'בגד', כמבואר בגמרא שעניים משתמשים בו כטלאי, אך שיעור שלושה טפחים בבגד משאר מינים הוא דין מיוחד בטומאה, ולכן אין החילוק אמור לענין קנין, כי העיקר שקרוי בגד, ולעולם בשיעור שלוש אצבעות קרוי בגד – בין בצמר ופשתים ובין

בשאר מינים. והראיה שהרי לדעה אחת בגמרא שאר בגדים (שאינם מצמר ופשתים) אין מטמאים כלל, ובקנין לא מצאנו חסרון בבגדים אלו, ובהכרח שאין למדים מטומאה לקנין אלא את השיעור הנדרש לעצם הגדרת בגד.

ויש שביארו, לפי דברי הרמב"ם 'להלן (פכ"ג ה"א)', שהקוצץ חתיכה מבגד למטרה מסוימת (כגון לעשות כפפה) טמא אף בשלוש על שלוש אצבעות (גם בבגדים משאר מינים), כי מחשבתו מועילה להחשיבו כבגד גם בשיעור זה. ולפי זה לגבי קנין חליפין, בעצם העובדה שמשמש בו לצורך הקנין מחשיבו ואין צורך בשלושה על שלושה טפחים, אך גם בזה נדרש לפחות שיעור שלוש על שלוש אצבעות, כי בפחות מכך אין מועילה מחשבה כמבואר ברמב"ם (סדרי תהרות כלים רמח, ב ד"ה לאחיה).

וכל זה בחתיכה שנקרעה מבגד גדול, אך בגד קטן שנוצר מלכתחילה על מנת להשתמש בו כמות שהוא מטמא אף בכל-שהוא, כמבואר בהמשך ההלכה כאן. ולפי זה גם לגבי קנין סודר ניתן להשתמש בבגד פחות משלוש על שלוש, כגון אבנט, מאחר שהוא בגד בפני עצמו (שו"ת דברי חר"ם סי' נח).

סכך ממחצלת

יום רביעי י"ט אדר ה'תשפ"א

לפיכך אין מסתכין בה...". ולפי המבואר כאן הרי מחצלת של קנים בכל אופן אינה נטמאת!

ומזה מובן שיש לחלק בין טומאת מדרס לשאר טומאות: מחצלת של קנים אינה מקבלת טומאת מדרס, אך מקבלת שאר טומאות אם היא בגודל מתאים לשכיבה, כי דבר מקבל טומאת מדרס אם הוא מיוחד לשכיבה, אך בשאר טומאות אין צריך שיהא מיוחד לכך אלא אף אם שוכבים עליו לפעמים באקראי, נטמא.

ואמנם העושה מחצלת קטנה מקנים בוודאי עושה אותה לשכיבה, אך מאחר ואין הדרך לעשות זאת, אין כוונתו מחשיבה אותה כמיוחדת לכך ובטלה דעתו אצל כל אדם ולכן אינה מטמאה במדרס, אך מאחר והוא עצמו עומד להשתמש בה לשכיבה, די בכך שתיטמא בשטר טומאות.

(לחם משנה הל' סוכה פ"ה ה"ז, משמרת הסורה ע' קנח)

הלכות כלים פרק כה, הלכה יג: מחצלת הקש, מטמאה במדרס; ומחצלת הקנים ושל חלף - מהורה, מפני שאינה ראויה למדרס. ושאר המחצלות - אם עשאה לשכיבה, מקבלת טמאה; עשאה לסבוף, מהורה. עשאה סתם - אם היה נדולה, סתמה לסבוף; והקמנה, סתמה לשכיבה. האם ניתן לסכך במחצלת של קנים?

לפי המבואר בהלכה זו, הדבר תלוי בסוג המחצלת: מחצלת העשויה מקנים או מחלף (סוג עשב) אינה מקבלת טומאה, משום שאינה נוחה למדרס, ואם כן היא כשרה לסכך, ואילו בשאר סוגי המחצלות הדבר תלוי בכוונה של האדם. אם עשה את המחצלת לשכיבה או לסיכוך או בהתאמתה של המחצלת מבחינת גודלה לשכיבה או לסיכוך.

אמנם הדברים סותרים לדברי הרמב"ם בהלכות סוכה (פ"ה ה"ו) שכלל את דין מחצלת קנים וחלף עם שאר המחצלות: "מחצלת קנים או מחצלת גמי או חלף - קטנה סתמה לשכיבה

תוך הכלי ואחוריו - לענין טומאת משקין

יום חמישי כ' אדר ה'תשפ"א

ומסתפק ה'משנה למלך' האם מדובר בכלי שנטמא, ובהפיכתו נשתנה דינו - שאם נטמא אחריו (ורק אחוריו טמא), לאחר ההיפוך הרי הוא כנטמא תוכו והטומאה מתפשטת בכולו, ואם נטמא תוכו (שכולו טמא) - לאחר שהפכו תישאר הטומאה רק באחריו, או שמא תמיד הולכים אחר שעת קבלת הטומאה, ואם בתחילה נטמא תוכו וכולו נטמא - גם לאחר ההיפוך לא מסתלקת הטומאה מתוכו, ואם בתחילה היתה הטומאה רק באחוריו - גם בהפיכתו לא תתפשט הטומאה בכולו (ורק כאשר נטמא הכלי לאחר ההיפוך נקבע הדין לפי מצבו עכשיו)?

הלכות כלים פרק כח, הלכה א: כל הכלים שיש להן בית קבול, שננטמאו אחוריהן במשקין - לא נטמא תוכן לתריומה... נטמא תוכו של כלי, נטמא כולו.

כלי שיש לו תוך ומשקים טמאים נגעו בתוך הכלי - נטמא הכלי כולו (מדרבנן), ואם נגעו באחוריו - אחוריו טמא ותוכו טהור (לתרומה ולא לקודש - שאר אבה"ט פ"ז ה"ג).

וכתב ה'משנה למלך' בשם התוספתא (כלים ב"ב פ"ג ה"א): כלי שהפכו - נעשו אחוריו תוכו ותוכו אחוריו. כלומר, הצד שעכשיו לאחר ההיפוך הוא בפנים, נידון כ'תוך', והצד שעכשיו הוא בחוץ, נידון כ'אחורי הכלי'.

וכתב ה'מרכבת המשנה' כי לדעת הרמב"ם הולכים אחר שעת קבלת הטומאה. וכן כתב ה'חסדי דוד' (תוספתא שם) שאם נטמא הכלי מתוכו ופשטה הטומאה בכל הכלי, לא מסתבר

שאחר הפיכתו, כשתוכו נעשה לאחוריו, תיעלם מקצת הטומאה ותשאר רק במקצתו, באחוריו הכלי.

מחובר אך נפרד

יום שישי כ"א אדר ה'תשפ"א

חוליות לידית רגילה, ומשמע שבכל אופן הידית אינה מהווה חציצה.

ויש לפרש בטעמו כדברי הר"ן (חולין עג, א) שדבר הנמצא על הכלי ואין האדם מקפיד על קיומו שם, אינו חוצץ. וכן ידית זו, אע"פ שבדעתו לקוצצה, מאחר ובשעת הטבילה עדיין לא קצצה, הרי בשעה זו אינו מקפיד על קיומה, ולכן אינה חוצצת.

ולפי זה אין הציפורניים מהוות חציצה אף אם הן ארוכות ודעתה לקוצצן, כי כל עוד לא קצצה אותן הרי בהכרח שאינה מקפידה עליהן ולכן אינן חוצצות. אמנם אם היא מצדה רוצה לקוצצן אלא שמסיבה כל שהיא נמנע ממנה לעשות כן, הרי הן בגדר 'עומדות להיקצץ' ומהוות חציצה (ישועות יעקב שם).

אך יש אומרים שאין דמיון כלל בין ידידות הכלים לציפורניים, כי חלק הידית העומד להיקצץ הוא מיותר לגמרי ואינו חלק מהכלי, ואילו גוף האדם על כל חלקיו הוא דבר אחד, ואף אם הדרך לקוצצו, כל עוד לא נקצץ אין להחשיבו כדבר נפרד מהגוף, ואינו חציצה (ראה אגרות משה יו"ד ב, סי' פח).

הלכות מקואות פרק ג, הלכה כה: **כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁהֵן אֲרֵבֵיו יָתֵר מִצָּרְפָּה, וְעֵתִיד לְקוּצָן - מִטְבִּילֵן עַד מְקוֹם הַמָּדָה.**

והטעם הוא, כי החלק העומד להיקצץ אינו נחשב כחלק מהכלי כבר מעתה, ולכן אינו טעון טבילה. אך לפי זה מתעוררת שאלה: אם החלק העומד להיקצץ אינו חלק מהכלי, הרי הוא כעצם זר החוצץ בין המים לכלי, ואיך הטבילה כשרה?

ויש שביארו כי מדובר בידית העשויה מחוליות שאינן מהודקות זו לזו והמים עוברים דרך החוליות, ולכן אין כאן חציצה (תוספות חולין עג, א). ולפי זה, כל חלק שעתידי לקוצצו המחובר לכלי בהידוק, מהווה חציצה.

וכן יש שכתבו שאשה צריכה להקפיד לקצוץ את ציפורניה לפני הטבילה, כי ציפורן ארוכה העומדת להיקצץ דינה כידות הכלים העומדות להיקצץ שאם הן הדוקות לכלי, הרי הן חוצצות (ראה שו"ע יו"ד סי' קצח סי"ח וישועות יעקב שם סק"ד). אך הרמב"ם כותב באופן כללי שכל ידית העשויה להיקצץ מטביל עד מקום המידה, ולא חילק בין ידית של

כוונה נסתרת

שבת קודש כ"ב אדר ה'תשפ"א

דוגמא לדבר: הנוטע אתרוג כדי להשתמש בו למצות ארבעת המינים, חייב בערלה (ירושלמי ערלה א, א). ולכאורה, הרי הנוטע שלא לשם אכילה פטור מערלה וכאן לא התכוון לאכילה, אלא מאחר ולשם מצות אתרוג צריך שיהא פרי דוקא והוא נטע במטרה להשתמש בו למצוה, הרי זה נחשב כאילו חשב בפירוש לשם פרי.

והגרש"י זוין הוסיף לפי זה: באבל על אביו או אמו ל"ע שעליו לקרוע את כל בגדיו, יש שחידשו שאינו צריך לקרוע את בגד הציצית (טלית קטן), משום שלובשים אותו רק למצות ציצית ואינו נחשב בגד (משיב דבר ב, פט).

אמנם לפי האמור אין הדבר כן, שהרי מצות ציצית מתקיימת דוקא בבגד ('על כנפי בגדיהם'), ומאחר ולובש את הטלית קטן לשם מצות ציצית, הרי זה כאילו מכוון לשם בגד וממילא חייב בקריעה (לאור ההלכה, מהרורה חדשה ע' רלו הערה 20).

הלכות מקואות פרק ז, הלכה ג: **אִפְלוּ הָבִיא אֲרֵבָעִים סָאָה שֶׁלֹּג בַּתְּחִלָּה, וְהִנִּיחוּ בְּעוֹקֵת, וְרָסְקוּ שָׁם - הָרִי זֶה בָּשָׂר. לִגְבִי דִינִי טוּמְאָה, נֹאמַר בַּגְמְרָא (גדה יז, א) שֶׁהִשְׁלַג אִינוּ נֹחֵשׁב לֹא כֹאכֵל וְלֹא כִמְשָׁקָה (לקבל טומאת אוכלין או משקין), אֵךְ אִם הָאָדָם חֹשֵׁב בִּפְרוּשׁ שְׂרוּצָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁלֶג כִּמְשָׁקָה, אִזִּי הוּא מִטְמֵא טוּמְאַת מִשְׁקִין.**

ולפי זה יש להבין: הרי מקוה צריך להיות ממים דוקא כמפורש בכתוב 'מקוה מים', והשלג מצד עצמו אינו נחשב כמים אלא אם כן חשב עליו בפירוש לשם כך, ולפי זה כדי שהשלג יוכשר למקוה צריך להתנות שיחשוב על השלג לשם מים, אך ברמב"ם ובפוסקים לא נזכר תנאי זה!

ומבאר ה'חלקת יואב' (מהר"ק יו"ד סי' לב): מאחר והאדם מתכוון בנתינת השלג לשם מקוה והרי אין המקוה כשר אלא ממים, הרי זה כאילו נכלל בכוונתו שחשב עליו בפירוש למים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קיא
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ז כ"ב אדר ה'תשפ"א

תנור. והר"ש כאן מפרש שתנורים קטנים נעשו בתבנית מיוחדת. (15) טפח = ארבע אצבעות, במשנה אמרו: "כל שהוא" ובחולין שם: "אמרו דבי רבי ינאי - טפח, שכן עושים תנורים בנות טפח".

ג. תנור שהסק מאחוריו¹⁶ או שהסק מבית האמן¹⁷ או שהסק שלא לדעת¹⁸, הואיל והסק מקל מקום - הרי זה מקבל טמאה. מעשה¹⁹ שנפלה דלקה בתנור בכפר מן הכפרים, ובא מעשה לפני בית דין ואמרו: מקבל טמאה.

(16) לא הכניס אש בפנים אלא הדליק שלהבת סביבו מבחוץ. (17) ולא הוסק כדי לאפות בו. (18) בלי כוונה להסיקו. (19) זה מובא במשנתנו ומסתיים: "וטימאן רבן גמליאל". ורבינו סובר שלא חלקו עליו חבריו.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו²⁰ - הרי זה מקבל טמאה. ללבן בו אונין של פשתן²¹ - טהור; שאין זה עושה מלאכה בגוף התנור²².

(20) ולא התכוון לאפייה. (21) אגודות פשתן מנופץ. הפשתן מראהו כזה ומתלבן בחום. (22) הפשתן אינו צריך לחומו של תנור, אלא לחום נמוך, ואם יתנוהו לתנור מוסק בלתי מצונן - יישרף.

ה. תנור שחצצו²³ לשנים והסיק אחד מחלקיו ונטמא במשקין²⁴ - הוא טמא וחברו טהור²⁵. נטמא בשרץ וכיצא בו מטמאות של תורה - הפל טמא²⁶, ועבי שביניהן²⁷ טמא. הסיק שניהן ונטמא אחד מהן במשקין באויר - חולקין את עביו: המשמש לטמא²⁸ - טמא²⁹, לטהור - טהור³⁰. במה דברים אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל הסיקו ואחר כך חצצו³¹, ונטמא אחד מהן אפלו במשקין - נטמא הכל³².

(23) חילקו במחיצה. (24) חכמים גזרו על משקין טמאים שיטמאו את הכלים. (25) מפני שלא נגמרה מלאכתו. (26) בטומאה דאורייתא גזרו חכמים טומאה גם על החלק שלא הוסק. (27) עובי המחיצה. (28) חצי העובי הפונה לצד החלק הטמא. (29) חלק זה של המחיצה נידון כרופן התנור הטמא (ראה כסף משנה). (30) למעלה בהסיק אחד מהם, כל המחיצה נגזרת אחריו, מה שאין כן כאן. (31) ובשעה שנגמרה מלאכתו על ידי ההסקה היה כולו כלי אחד ומוכשר לקבל טומאה. (32) העמדת המחיצה אחר גמר מלאכה אינה מפקיעה תורת קבלת טומאה שירדה עליו בשעת גמר מלאכה.

ו. תנור או פירה של אבן - טהורין לעולם³³. ושל מתכת - טהורין משום תנור וכירים³⁴, שנאמר: יתן - את שיש לו נתיצה, ומטמאין משום כלי מתכות.

יום ראשון ט"ז אדר ה'תשפ"א

הלכות כלים

פרק חמשה עשר

(1) יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתיגמר מלאכתו, ומאימתי הוא גמר מלאכתו. תנור וכיריים של אבן או של מתכת. כל המקבל טומאה משום תנור או משום כירה. שלש אבנים שחברן בטיט ועשאן שתי כירות וכו'.

א. אין כלי חרס מקבל טמאה עד שתגמר מלאכתו. ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משיצרפו³ בכבשן⁴. התנור - משיציקנו⁵ כדי לאפות בו ספגנין⁶. הכירה - משיציקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין⁸ טרופה⁹ ונתונה באלפס¹⁰. הכפח¹¹: אם עשאהו לאפיה - שעורו כתנור; עשאהו לבשול - שעורו ככירה.

(2) כלים פרק ד משנה ד. (3) כלי חרס עשויים מטיט ושרופים בכבשן, כדי לחזקם. השריפה בכבשן נקראת "צירוף". (4) ואף על פי שלא נגמרה עדיין כל מלאכתו, שהרי האומן משפשף ומחליק וגם מסיר את הבליטות שבשפת הכלי לפני שמוציאו למכירה. (5) מלמדנו, אף על פי שהצירוף מספיק בשאר כלי חרס - בתנור, כירה וכופח אינו מספיק. (6) ואינו צריך צירוף לפני ההיסק. (7) משמשת לבישול ויש בה מקום המעמיד שתי קדרות. (8) במשנה כתוב: "ביצה קלה שבביצים" ובגמרא שבת פ, ב פירשו שהכוונה לביצת תרנגולת שמתבשלת מהר. (9) מעורבת. (10) מרוחה בשמן. (11) קטן מכירה ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד.

ב. תנור שהתחיל לבנותו¹²: אם היה גדול - משיתחיל בו ארבעה טפחים¹³ ויסיקנו מקבל טמאה; ואם היה קטן¹⁴ - משיתחיל בו טפח¹⁵ ויסיקנו. הכירה - משיתחיל בה שלש אצבעות¹² ויסיקנה. הכפח: אם עשאהו לאפיה - הרי הוא כתנור, ואם לבשל - הרי הוא ככירה.

(12) התנורים שלהם תבניות כקדירות גדולות עומדות על הקרקע ומחוברות לו בטיט. והתורה אמרה (ויקרא יא, לה): "תנור וכיריים יותץ" ללמד שאף על פי שהם מחוברים בקרקע אינם בטלים לגבו ומקבלים טומאה (שבת קכה, א). (13) כשגבהו מגיע לשיעור זה דינו כתנור שלם אף על פי שברעתו להוסיף עליו פי כמה. (14) במשנה אמרו חכמים: "אבל בקטן תחילתו בכל שהוא וכו'". ורבינו לא פירש שם ולא כאן, קטן מה הוא, והרי כל תנור לפני שנעשה גדול היה קטן ולמה הצריכו ארבעה טפחים? רש"י בחולין קכד, א מפרש תנור שעושים לחינוקות לשחק בו (הכוונה לאפות בו עוגות קטנות, שאם לא נעשה לאפייה אין עליו דין

46 של חרס. 47) אף על פי שהוא פתוח מלמטה ובמצב זה אי אפשר לאפות בו, פסק כרבנן במשנה כלים פרק ה' ולפי המסקנה של עולא בשבת קכה, א, שאפילו אם לא הוסק מעולם כשהוא עומד על הקרקע - הוא מקבל טומאה אחר היסק בכל מקום שהוא, ודבר זה הוא גזירת הכתוב.

- ט. פור של צורפי מתכות⁴⁸ שיש בו בית שפיתה⁴⁹ 16
- מתטמא ככירה⁵⁰. וכן של עושי זכוכית, אם יש 17
בו בית שפיתה - מקבל טמאה. 18

48 הצורפים מתיכים את המתכות בחפירה בקרקע ששוליה ודפנותיה טוחים בטיט, חפירה זו נקראת "כור". 49) שקע בדופן הכור, כדי להעמיד בו קדירה ולבשל מה שבתוכה (העמדת קדירה על כירה לצורך בישול נקראה "שפיתה", מלשון המקרא (מלכים-ב, ד, לח): "שפות הסיר הגדולה"). 50) השימוש להתכת מתכת אינו מוריד עליו תורת תנור וכיריים, אבל השקע לצורך בישול עושה אותו כירה. והמדובר כשהטיט המרוח על דפנות החפירה יכול לעמוד בפני עצמו, כי החפירה כשהיא לעצמה אינה מקבלת טומאה אלא הטיט ואם אינו יכול לעמוד בפני עצמו הוא בטל לגבי קרקע. ראה שם פרק ה' משנה י' בדין תנור של בית דינאי. בתוספתא כלים בבא קמא פרק ו' הלכה ט אמרו: "ואינו טמא אלא המשמש את הצורך". פירוש, בית השפיתה בלבד מקבל טומאה והחפירה עצמה טהורה.

- י. כבשן של סידין⁵¹ ושל זוגגין⁵² ושל יוצרין⁵³ - 19
טהורין⁵⁴. הפורנה⁵⁵, אם יש לה דפן⁵⁶ - מתטמא⁵⁷. 20

51) ששורפים בו אבנים לסייד. 52) עושי כל זכוכית או זגוגיות שקופות לחלונות. 53) עושי זכוכית" שבהלכה הקודמת הם המתיכים את החומרים הגלמיים שמהם עושים זכוכית, היינו החול וחמרי העזר. התכה ראשונה זו נעשית בכור מוטח בטיט, והיא מפרידה את העפר ושאר הפסולת ונשאר גוש זכוכית נקי, והזוגגים מרככים הגוש הזה בחום גבוה עד שהוא נעשה נוזל לטיפול הרצוי. חימום שני זה עושים בתנור בלתי מוטח. 53) עושי כלי חרס. 54) מפני שאינם טוחים בטיט. 55) תנור שפתחו בצידו, כמו תנורים שלנו ומדביקים את הפת ומעמידים את הקדירות על הקרקע. 56) בתנורים וכירות שבתקופת התלמוד היו מדביקים את הפת על דפנותיהם ושופכים את הקדירות למעלה על פיהם או על בליטות מיוחדות לכך. 56) במשנה: "לבזבז", ומפרש רבינו דופן עבה עומד על השוליים או על גגה של הפורנא ועל דופן זה מעמידים קדירות ומדביקים פת. 57) בתוספתא שם אמרו שפורנא טהורה "מפני שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר בשם רבן גמליאל: אם יש לה ליזבז (לבזבז) = מסגרת - דופן נמוך) טמאה". פירוש פורנא בלי לבזבז טהורה, מפני שמשמשים בשוליה היינו בקרקע ולא בפורנא עצמה, ואומר רבי מאיר, שאם יש לה דופן ואפשר להעמיד עליו את הקדירות ואת הפת מבלי להשתמש בקרקע - טמא. ומפני שאין חולק על דבריו פסק רבינו כמותו.

- יא. אבנים שחברן זו לזו ועשאן תנור: אם עשה 21

1 פיצד? אין מתטמאין מאורן ולא במחבר לקרקע 2
בתנור וכירים; ואם נגעה בהן טמאה, אפלו 3
מאחוריהן - מתטמאין פשאר כלי מתכות; ואם 4
נטמאו במת - נעשין אב טמאה³⁵ פשאר כלי 5
מתכות; ויש להן טהרה במקורה³⁶.

33) אינם מקבלים טומאה בכלל. נתבאר למעלה בפרק א הלכה ו', שכלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה (שלא הוסקו) אינם מתטמאים. 34) נתבאר למעלה בהלכה ב' שתנור וכיריים הם מחוברים לקרקע וכל המחובר לקרקע אין זה מקבל טומאה, אלא שחידשה תורה ואמרה שתנור וכיריים הם יוצאים מן הכלל ומטמאין, אף על פי שהם מחוברים לקרקע, ומלמדנו רבינו, שתנור וכיריים האמורים בתורה לענין טומאה הם כלי חרס, אבל בתנורי מתכת לא חידשה תורה דין מיוחד ודינם ככל כלי מתכת. 35) אבל תנור של חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו נגע במת, כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ה' הלכה ו'. 36) טבילתם במקווה שיש בה ארבעים סאה מטהרת אותם מטומאתם מה שאין כן בכלי חרס, שאמרה תורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו".

- ז. תנור של מתכת שנקב או נפגם³⁷ או נסדק וסתמו 6
בטיט או שעשה לו ספלה³⁸ של טיט או מוסף³⁹ של 7
טיט - הרי זה מתטמא משום תנור⁴⁰. וכמה יהיה 8
בנקב⁴¹? כדי שיצא בו האור⁴². וכן בכירה. ואם 9
עשה לכירה פטפוטים⁴³ של טיט - מתטמא משום 10
כירה. מרחקה בטיט⁴⁴, בין מבפנים בין מבחוץ - 11
עדין אינה מקבלת טמאה⁴⁵. 12

37) שפתו נפגמה ואינו נוזל לשימוש. 38) הדביק עליו טיט במקום הנקב או הסדק. 39) נסתימה = הכנסת טיט בתוך הנקב והסדק. אבל מריחת טיט על הדופן במקום הסדק אינה נידונית כסתימה. 39) הוסיף שכבת טיט על שפת התנור והגדיל את בית קיבולו. 40) מפני שהטיט תיקן את התנור או הגדילו הרי הוא נידון כתנור של טיט. והמדובר כשהסיק את התנור אחר הדבקת הטיט. 41) כדי שסתמתו בטיט תוריד על התנור תורת תנור וכיריים לענין טומאה. 42) שהאש תצא דרכו וזה גורם להורדת חומו של התנור והסתימה של טיט שומרת על החום. 43) רבינו מדייק ואומר: "כמה יהיה בנקב" (וכן כתוב גם במשנה) ואינו שואל כמה יהיה בסדק. משינוי לשון זה למד בעל משנה אחרונה, שנסדק הכוונה לכל אורכו של התנור וסתם סדק - כל שהוא, ולפיכך לא שאלו על שיעורו. 43) בליטות בשפת הכירה, כדי להעמיד עליהן את הקדירה. והמדובר בכירה שלימה. 44) המדובר בכירה שלימה. 45) כירה של מתכת כמות שהיא, חומה מספיק לבישול והמירוח אינו מוסיף תועלת ולפיכך דינה ככלי מתכת.

- ח. תנור⁴⁶ שאינו מחבר בארץ, אפלו תלוי בצואר 13
הגמל - הרי זה טמא משום תנור⁴⁷; שנאמר: 14
טמאים הם - בכל מקום. 15

מִשּׁוּם פִּירָה. קָבַע שְׁלֹשָׁה מִסְמְרִין⁷⁶ בְּאַרְץ לְהִיּוֹת¹³
שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה, אָף עַל פִּי שְׁעֵשֶׁה בְּרֹאשׁוֹן¹⁴
מְקוֹם בְּטִיט שֶׁתִּשָּׁב הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁷¹⁵
כִּכְיָרָה שֶׁל מִתְכַּת⁷⁸. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁלֹּא מֵרָחֵם בְּטִיט¹⁶
שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמָאָה, כָּאֵלּוּ¹⁷
הֵיא פִּירָה שֶׁל אֶבֶן.¹⁸

(74) כעין רגליים. (75) העמידם על הארץ בצורת סגול.
(76) של מתכת. (77) אינה מקבלת טומאה.
(78) שהמסמרות הם עיקר הכלי.

יד. הַעוֹשֶׂה שְׁתֵּי אֲבָנִים פִּירָה וְחִבְרָן⁷⁹ בְּטִיט -¹⁹
מִתְטַמָּא. חֶבֶר אֶת הָאֶחָת בְּטִיט וְהַשְּׁנִיָּה לֹא חֶבֶרָה²⁰
- אֵינָה מְקַבְּלַת טְמָאָה.²¹

(79) לרקקע. [ויש מפרשים חיברו זו לזו בראשן]. פטפוטים
שהם קטנים אין על שניים תורת כירה, אלא על שלושה,
אבל אבנים שהן רחבות, מספיקות שתיים.

טו. הָאֶבֶן שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עֲלֵיהָ⁸⁰ וְעַל הַתְּנוּרָה⁸¹, עֲלֵיהָ²²
וְעַל הַפִּירָה, עֲלֵיהָ וְעַל הַכֶּפֶח - טְמָאָה⁸². עֲלֵיהָ וְעַל²³
הַכֶּתֶל⁸³, עֲלֵיהָ וְעַל הַסֵּלַע⁸⁴ - אֵינָה מְקַבְּלַת טְמָאָה⁸⁵.²⁴

(80) המדובר באבן המחוברת בטיט. (81) האבן מרוחקת
קצת מן התנור והקדירה עומדת על שניהם. (82) כמו שתי
אבנים שחיברו בטיט שבהלכה הקודמת. משמיענו שלא
תטעה לומר שדווקא שתי אבנים מצטרפות להיות כירה,
אבל אבן אינה מצטרפת לכירה הקיימת כבר. (83) הבעיר
אש בין הכותל והאבן והושיב את הקדירה על האבן כשהיא
שעונה על הכותל. (84) אבן קבועה במקומה מתחילת
בריאתה. (85) בתורה (ויקרא יא, לד) כתוב: "תנור וכיריים
יותץ" ודרשו בתורת כהנים: "את שיש לו נתיצה - יש לו
טומאה, את שאין לו נתיצה - אין לו טומאה", ובכותל וסלע
אין דין נתיצה.

טז. פִּירַת הַטְּבָחִים⁸⁶, שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶבֶן בְּצֵד אֶבֶן²⁵
וְכֹל מְחַבְּרוֹת בְּטִיט, נְטָמָא אֶחָת מֵהֶן - לֹא נְטָמָא²⁶
כָּלָן⁸⁷.²⁷

(86) מוכרי בשר מבושל, ודרכם לחבר לקרקע הרבה אבנים
מרוחקות קצת זו מזו ומעמידים כל קדירה על שתי אבנים.
(87) וזה דומה לטבלא שקערות דבוקות בה.

יז. שְׁלֹשׁ אֲבָנִים שֶׁחִבְרָן בְּטִיט וְעִשָּׂאן שְׁתֵּי פִּירוֹת⁸⁸,²⁸
בֵּין שֶׁחִבְרָן זֶה לְזֶה וְלֹא חֶבֶרָן לְקִרְקַע בֵּין שֶׁחִבְרָן²⁹
בְּקִרְקַע וְלֹא חֶבֶרָן זֶה לְזֶה, אִם נְטָמָא אֶחָת מִשְׁתֵּי³⁰
הַפִּירוֹת⁸⁹ - הָאֶבֶן הָאֲמֻצָּעִית, הַמְשַׁמֵּשׂ מִמֶּנָּה לְפִירָה³¹
הַטְּמָאָה⁹⁰ טְמָא, וְהַמְשַׁמֵּשׂ מִמֶּנָּה לְפִירָה הַטְּהוֹרָה³²
טְהוֹר. נִשְׁלָה הָאֶבֶן הַחִיצוֹנָה שֶׁל פִּירָה הַטְּהוֹרָה -³³
הַחֲלֻטָּה הָאֲמֻצָּעִית כֶּלָּה לְטְמָאָה⁹¹. נִשְׁלָה הַחִיצוֹנָה³⁴
שֶׁל פִּירָה הַטְּמָאָה - טְהוֹרָה הָאֶבֶן הָאֲמֻצָּעִית כֶּלָּה⁹².³⁵
נְטָמָא שְׁתֵּי הַחִיצוֹנוֹת: אִם הִיָּתָה הָאֶבֶן הָאֲמֻצָּעִית³⁶
גְּדוֹלָה - נוֹתֵן מִמֶּנָּה לְכִירָה זֶה כְּדִי שְׁפִיתָהָ⁹³ מִצָּדָה³⁷

לו טְפִלָּה⁵⁸ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ - הָרִי זֶה פְּתוּר לְכָל¹
דָּבָר וּמִתְטַמָּא מְאוּרָה⁵⁹; וְאִם טָפְלוּ מִבְּחוּץ בְּלֶבֶד -²
מִתְטַמָּא בְּמַגְעָה⁶⁰ וְלֹא בְּאוּרָה⁶¹. חֶבֶר אֲבָנִים לְתַנּוּר³
וְלֹא חֶבֶרָן זֶה לְזֶה - מִתְטַמָּאוֹת עִם הַתְּנוּרָה⁶². חֶבֶרָן זֶה⁴
לְזֶה וְלֹא חֶבֶרָן לְתַנּוּר - הָרִי הֵן בְּטִירָה. חֶפֶר בְּאַרְץ⁵
וְעִשָּׂה טִירָה - טְהוֹר⁶³. וְטִירַת הַפִּירָה⁶⁴ - טְהוֹר⁶⁵.⁶

(58) של טיט. (59) למעלה בהלכה ו למדנו: "תנור או כירה
של אבן טהורין לעולם" ומלמדנו כאן שהטפילה של טיט
מורידה עליו תורת תנור של חרס. (60) אם נגע שרץ בפנים
התנור - נטמא. (61) נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס
נטמא מאווריר, פירוש, אם נכנסה טומאה לאוויר הכלי
נטמא, אף על פי שלא נגעה בדפנותיו, אולם תנור של
אבנים שטחוהו מבחוץ בטיט אינו מקבל טומאה עד שתיגע
הטומאה בכלי עצמו. דין דומה לזה מצאנו במשנה כלים
פרק ה, ג גבי בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה.
ובשבת מח, ב נימקוהו, מפני שמן התורה אינם חיבור
לטומאה אלא מגזירת חכמים, הקילו בטומאתם לשם היכר,
כדי שלא יטעו וישרפו תרומה וקדשים שיתטמאו בטומאה
זו. ואותו הנימוק כוחו יפה גם בנידון כאן. (62) אם נטמא
התנור - נטמאו גם האבנים ואף על פי שכלי אבנים אינם
מקבלים טומאה כלל (ראה למעלה הלכה ו). והטעם, מפני
שהן כיד לתנור שהרי משתמשים בהן לטלטול התנור.
(63) אינה מקבלת טומאה. קרקע אינו מתטמא אפילו כשהוא
משמש את הכלים. (64) שם. במשנה כלים פרק ה ג כתוב:
"עטרת הכירה". ונראה שעטרת כירה וטירת כירה אחת הן
(ר"ש) היינו בניין קטן על ראש הכירה להעמיד בתוכו את
הקדירות, כדי שלא יצטנן התבשיל אחר הסרתן מן האש.
לבניין זה קראו "עטרה", מפני שהוא מעוגל ונתון בראש
הכירה (רבינו בפירוש). וטירת התנור בנוייה בצידו של
התנור. (65) מפני שאין דרכם של בני אדם לעשות טירה
לכירה או מפני שאינה צורך בישולו מה שאין כן בתנור
שאופים בו פת ואחר הרדייה מניחים אותה בטירה.
והמדובר, כשאינה מחוברת לכירה.

יב. שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת וְשְׁנֵי⁶⁶ אֲלֻפְסִין⁶⁷ שְׁעִשָּׂאן פִּירָה⁶⁸ -⁷
מִתְטַמָּאִין בְּאוּרָה⁶⁹ וּבְמַגְעָה⁷⁰. וְתוֹכָן שֶׁל חֲבִיּוֹת⁷¹ -⁸
טְהוֹר⁷². וְעִבֵּי הַחֲבִיּוֹת⁷³ חוֹלְקִין אוֹתוֹ: הַמְשַׁמֵּשׂ אֶת⁹
הַפִּירָה - טְמָא, וְהַמְשַׁמֵּשׂ אֶת תוֹךְ הַחֲבִיּוֹת - טְהוֹר.¹⁰

(66) פירוש או שני. (67) קערות גדולות. (68) העמידן זו
לא רחוק מזו והדליק אש ביניהן ואת הקדירות השעין על
דפנות החביות או האילפסים. (69) אם נכנסה טומאה
לאוויר שבין החביות - נטמאו האוכלים הנמצאים שם.
(70) אינו צריך להשמיענו טומאת מגע, שהרי אין מגע בתוך
הכלי בלי כניסה לאוויר, ומגע בגבו אינו מטמא כלי חרס,
אלא מפני שלמדנו כמה הלכות שנאמר בהן: "במגע ולא
באווריר", כתב כאן "במגע ובאווריר". (71) שלא נכנסה שם
הטומאה. (72) מפני שצידם הפנימי של החביות הוא גב
התנור וכלי חרס אינו מטמא מגבו. (73) עובי הדפנות.

יג. הַעוֹשֶׂה שְׁלֹשָׁה פְּטָפוּטִין⁷⁴ בְּאַרְץ⁷⁵ וְחִבְרָן בְּטִיט¹¹
לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טְמָאָה¹²

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 **אם נטמא הדוכן. וכן הפופה¹¹⁶ את הסל¹¹⁷ ובנה**
22 **פירה על גבה¹¹⁸ - הרי זו¹¹⁹ טמאה משום כלי**
23 **עץ¹²⁰, לא משום פירה. לפיכך אינה מקבלת טמאה**
24 **מאורה כפירה.**

(107) "היו עושים מחרס תמונת מרובע ארוך, לא אורך ורוחב וגובה (פירוש, יש לו דפנות וגג), והוא חלול מתוכו ושטחו העליון נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא מתוכו באפר החם וירכיב כלים בראשה (פירוש, יעמיד כלים על גבי הנקבים שבגגו) ויקרא דכון, ודכון ודוכן אחת הן". שלדוכן שלושה דפנות ומעמידים אותו ליד הכירה באופן, שדופן הכירה משמש לו דופן רביעי. (108) מעמידים את הקדירות בנקבים שבגגו, כדי שישמר חומן. (109) אפר חם שמעורבות בו קצת גחלים לוחשות. (110) אינו נידון ככירה לעניין קבלת טומאה. (111) חידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכיריים, שייטמא אף על פי שהם מחוברים לקרקע, מה שאין כן בשאר כלים. (112) שאם ניקב כשיעור הקבוע אינו מקבל טומאה, אבל כירה נקובה מקבלת טומאה. (113) אם נגעה טומאה בהם. (114) אלא משום כלי קיבול כשאינו מחובר לקרקע. (115) של הדוכן, שטח יותר רחב ממנו מחובר אליו וישבו בו בעת הבישול. (116) הפוכו על פניו ושוליו למעלה. (117) קלוע מענפי עצים ודינו ככלי עץ. (118) במשנה: "על גביו". רצוי לגרוס גם כאן כן. (119) הכוונה לסל, ולכן יש לתקן ולכתוב "הרי זה" (משנה אחרונה). (120) אם נגעה בו טומאה ואין אנו אומרים שהסל בטל לגבי כירה, אבל הכירה עצמה מיטמאה משום כירה אם נכנסה טומאה לתוכה (משנה אחרונה). כי אין כל נימוק לדבר, שתיבטל לגבי הסל.

פרק עשה עשר

(1) יבאר שתנור גדול שיריו ארבעה טפחים והקטן שיריו רובו. הכופח שעשאו לאפיה או לבישול. תנור שנטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרים אותו. תנור שנידה וטהורה אופות והוא טהור. תנור שבא מחותך מבית האומן ויורת הערביים. המביא שברי חרס ודבקם זה בזה. והדבר שראוי לחבר הסדקים. תנור שנתן בו עפר עד חציו וכירה שנחלקה לאורכה או לרוחבה. הקלתות של בעלי בתים שנפחתו קרקעותיהן.

25 **א. תנור² גדול - שיריו ארבעה טפחים, והקטן -**
26 **שיריו רבו. פיצד? אם נשאר³ בגדול ארבעה⁴**
27 **ובקטן⁵ רבו - מקבל טמאה⁶; פחות מכאן - אינו**
28 **מקבל טמאה. וכן אם נטמא ונתצו עד ששיר בו**
29 **פחות מארבעה בגדול או פחות מרב בקטן - טהור⁷.**
30 **נשאר בו ארבעה או רב בקטן - עדין הוא בטמאתו.**
31 **והפירה⁸ - שיריה שלש אצבעות⁹. הכפח שעשאהו**
32 **לאפיה - שעורו כתנור; לבשול - שעורו כפירה¹⁰.**

(2) כלים פ"ה מ"א. (3) נראה שצ"ל "נשבר ונשאר". (4) בגבהו. (5) ראה למעלה פט"ו ה"ב. (6) מפני שראוי הוא עדיין למלאכתו. (7) שכירה כזו מועילה לא רק למנוע קבלת טומאה, אלא גם להפקיע טומאה. (8) שם מ"ב.

1 **ולפירה השניה פדי שפיתה מכאן⁹⁴, והשאר⁹⁵ טהור;**
2 **ואם היתה קטנה⁹⁶ - הכל טמא. נטלה האמצעית:**
3 **אם יכול לשפת על שתיים חיצונות יורה גדולה - הרי**
4 **היא טמאה; היו מרחקין יתר מזה⁹⁷ - טהורה. החזיר**
5 **את האמצעית⁹⁸ - הרי הכל טהור כשהיה⁹⁹. מרחה**
6 **בטיט - מקבל טמאה מכאן ולהבא¹⁰⁰. והוא**
7 **שסיקנה לכל אחת מהן פדי לבשל עליה את**
8 **הביצה¹⁰¹.**

(88) כל ריווח שבין אבן לאבן ככירה, שהרי אפשר לשפות שם קדירה. (89) כגון שנכנס שרץ לאוירה. (90) חצי עובייה, כלמעלה הלכה י"ב בדין עובי החבית. (91) כל זמן שהאבן החיצונה הטהורה במקומה הרי האמצעית משמשת גם את הכירה הטהורה אבל כשניטלת החיצונה שייכת כל האמצעית לכירה הטמאה. (92) כי היא משמשת את הטהורה בלבד. (93) מקום להעמיד שם קדירה. (94) מצידה השני, ושתי כדי שפיתה אלו טמאות. (95) החלק שנשאר באמצע בין שני מקומות שפיתה. (96) ואין בה כשתי שפיתות ועוד. (97) ואי אפשר להשעין את היורה על שתיהן. (98) למקומה בין שתי החיצוניות. (99) הכירות נתפרקו ופקעה טומאתן, והחזרת האבן למקומה אינה מביאה טומאה. (100) ככירה חדשה. (101) נתבאר למעלה בהלכה א, שכירה אינה מקבלת טומאה עד שסיקנה כדי שיעור זה, ומכיוון שזו נידונית ככירה חדשה - צריכה היסק בשיעור הקבוע לכירות חדשות.

9 **יח. שתי אבנים שעשאן פירה ונטמאת, וסמך לאבן**
10 **זו ממנה¹⁰² אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן¹⁰³**
11 **- הרי חצי כל אבן משתי אבני הפירה הראשונה¹⁰⁴**
12 **טמא, וחצי האבן טהור¹⁰⁵. נטלו השתיים הטהורות**
13 **שסמך - חזרו השתיים של פירה לטמאתן¹⁰⁶.**

(102) מן הכירה. (103) ומירחן בטיט ויש כאן שלוש כירות - האמצעית טמאה ושתי החיצונות טהורות. (104) חצייה החיצון. (105) מפני שהחצאים החיצוניים משמשים כירות טהורות והרי זה דומה לדין האמצעית שלמעלה בהלכה יז. (106) ואין זה דומה לדין החזיר את האמצעית שבסוף ההלכה הקודמת שהכול טהור כשהיה, מפני שכאן לא נותצה הכירה הטמאה, ואפילו לפני שניטלו האבנים החיצוניות לא פקעה הטומאה לגמרי מן האבנים הפנימיות, שהרי חציין נשאר טמאות, ולפיכך עכשיו, כשהן משמשות רק את הכירה הטמאה בלבד, חלה טומאה על כולן, אבל בדין שלוש אבנים הרי נותצה הכירה והכול נטהר, ומהיכן תבוא טומאה לאבנים אחרי החזרתן?

14 **יט. דוכן של חרס¹⁰⁷ שיש לו בית קבול הקדרות¹⁰⁸**
15 **והרמין¹⁰⁹ נתון בתוכו - טהור משום פירה¹¹⁰ וטמא**
16 **משום כלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר בארץ -**
17 **טהור כשאר הכלים¹¹¹, ואם נקב - אינו מקבל**
18 **טמאה ככלי קבול¹¹². מה שאין כן כפירה. הצדדין**
19 **שלו, הנוגע בהן¹¹³ - אינו טמא משום פירה¹¹⁴.**
20 **הרחב שלו¹¹⁵ שיושבין עליו בשעת בשול - מתטמא**

- 9) תנור שמלאכתו לאפיית לחם, אינו ראוי למלאכתו בפחות מארבעה טפחים. אבל כירה, שמתמשים בה לבישול, מספיק גובה של שלוש אצבעות. (10) ראה פט"ו ה"ב.
- 22 היא מתטמאה במגע ולא מתטמאה באויר³⁴, ושאר
23 החליות טהורות.

(21 טמא. 22) כלים פ"ה מ"ז. (23) ודווקא אם הוא גדול כשניים האחרים, אבל אם השניים ביחד גדולים יותר - גם הגדול טהור. (24) שם מ"ח. (25) ויש כאן כמה תנורים נמוכים. (26) נתבאר בהלכה א, ששיירי תנור גדול טהורים אם הם פחותים מארבעה טפחים. (27) דינו כתנור חדש לגמרי, כי התנור הראשון בטל מתורת כלי. (28) אבל הטומאה הראשונה פקעה ואינה חוזרת. (29) בהתאם להאמור למעלה בהלכה א גבי תנור חדש. (30) את הטיט לא מרח את הטיט על דופן התנור עצמו, אלא עשה תבנית תנור מטיט סביב התנור החתוך, ואויר מפסיק בין התנור הישן ובין הטיט. (31) ומילא את הרווח שביניהם, ומתוך כך נתחברו לכלי אחד. (32) מפני שהחליות לא נתחברו בטיט. (33) תוספתא שם ב"ק פ"ד ה"ח. (34) גירסת הגר"א שם "מטמאת במגע ובאויר", וכן גורס בעל 'סדרי טהרות'. אולם רבינו - כנראה - גורס כמו שכתב כאן, ולא נתברר למה אינה מיטמאת באויר כשיש בה בעצמה שיעור תנור גדול. [ראה ר"ש במשנתנו, שתמה גם כן, ושאל מה בין מגע לאויר, ולא מצא יישוב].

- ד. תנור³⁵ שבא מחתך³⁶ מבית האמן ועשה לו
24 סמוכין³⁷ שמקבצין אותו להיות כאחד ונתנם עליו
25 והוא טהור³⁸ ונטמא³⁹ - כשיסיר את הסומכין אותו
26 וטהרו⁴⁰. ואפילו החזירן - הרי הוא טהור⁴¹. מרחו
27 בטיט - מקבל טמאה להבא. ואינו צריך להסיקו,
28 שפבר הסק⁴².

(35) משנה שם פ"ה, ט. (36) לארכו. (37) חישוקים כמו אלה שמחברים את דפי חביות של עץ. (38) התנור עודנו טהור, אפילו אם נגעו חלקיו בטומאה לפני שנתן עליהם את החישוקים. (39) מפני שהאומן עשהו מתחילה לשם כך שיחברוהו בחישוקים, הרי זה מקבל טומאה אף-על-פי שלא מירחו בטיט. אבל תנור שנעשה מחתיכה אחת, ובעל הבית חתכו לארכו, אינו מקבל טומאה עד שימרח את חלקיו בטיט, כמבואר בהלכה ג. (40) הסרת החישוקים היא נתיצת התנור. (41) לא חזרה טומאתו, ולא עוד אלא שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא שימרחנו בטיט, כי החישוקים מועילים לדנו כתנור שלם בפעם הראשונה בלבד כשבאו מבית האומן. אבל אחר שהסירם ונותן התנור, הרי הוא כתנור שחילקו בעל הבית, שנתבאר דינו בהלכה ג. (42) ואינו דומה לחילקו בעל הבית ומירחהו בטיט, שאמרנו בה"ג שצריך היסק חדש. והטעם, מפני שהוסק ע"י האומן כשהוא עשוי דפים דפים ולא נשתנה כלום בגופם.

- ה. תנור שחתכו⁴³ חליות ונתן חול בין חלית לחלית
30 וטח בטיט על הפל מבחוץ - הרי זה מקבל
31 טמאה⁴⁴.

(43) שם משנה י. (44) אפילו נחתך לרחבו, וכל החליות פחותות מארבעה טפחים. במשנה חולק ר' אליעזר ומטהר

ב. תנור שנטמא¹¹ ולא רצה לכתתו¹², פיצד מטהרין אותו? חולקין¹³ לשלשה חלקים, וגורר¹⁴ את הטפלה¹⁵ שעל החרסים, עד שנטמא כל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו¹⁶. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא¹⁷ והקטן טהור. חלקו לשנים בשוה - כל אחד מהן טמא¹⁸, לפי שאי אפשר לכוין¹⁹. אבל טבלא של חרס שיש לה דפן שנתלקה לשנים - טהורה²⁰. ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

(11) שם מ"ז. (12) לשברו לרסיסים. (13) מלמעלה למטה. (14) צ"ל וגורר. (15) שכבת טיט שמירחה על התנור מבחוץ, אחר צירופו בכבשן ולפני היסקו לאפייה. (16) נראה שהכוונה לטפילה שבמקום החתכים, שאם לא הסירה הרי הטפילה של טיט שלימה, ומיטמאה כשהיא יכולה לעמוד בפני עצמה, אבל אם חתך גם את הטפילה לשלושה חלקים - הכל טהור, כי שכבת הטיט אינה עדיפה מהתנור עצמו. (17) מפני שהוא רוב הכלי. (18) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ג. (19) לחלק לשני חלקים שווים בהחלט (בלשון הגמרא: "אי אפשר לצמצם"). (20) מחלוקת רבן גמליאל וחכמים במשנה כלים פ"ב, ופסק כרבים. במשנה כתוב סתם "טבלא", ורבינו מפרש שהמדובר בטבלא של חרס, ולא ביאר טעמו של ההבדל בין תנור לטבלא (ראה השלמות). [ב'תוספות יום טוב' שם מצדד לומר, שטבלא קל יותר לחלק בצמצום. אולם דבריו מנוגדים למה שאמרו (בכורות יז, ב) "שאני כלי חרס, הואיל ויש בו גומות". פירוש, מקום החתך אינו חלק כמו בכלי עץ או מתכת, אלא יש בו בליטות ושקיעות, ולפיכך אי אפשר לצמצם, והרי גם בטבלא שבורה יש שקיעות ובליטות. ובתפארת ישראל מפרש, שטבלא שנתלקה טומאתה מדרבנן, אין לה לבזבז מכל צידיה, ומפני שאי אפשר לצמצם יש להסתפק בכל חלק, שמא הוא הגדול, וספק טומאה דרבנן - טהור.]

- ג. תנור²¹ שחלקו²² לשלשה ואחד גדול פשנים -
11 הגדול טמא²³, והשנים הקטנים טהורין. וחתכו
12 חליות²⁴ לרחבו²⁵, אם היה גבה כל חלית וחלית
13 פחות מארבעה טפחים - טהור²⁶. חזר וסדר החליות
14 זו על גבי זו והמריח עליהם בטיט והחזירו תנור
15 כשהיה - הרי זה כמו שעשה תנור אחר²⁷, ואינו
16 מקבל טמאה אלא מפאן ולהבא²⁸. והוא שסיקנו
17 כדי לאפות בו ספגנין אחר שמרחו²⁹. הרחיק ממנו
18 את הטפלה³⁰ ונתן חול או צרורות בין החליות ובין
19 הטפלה³¹ - אינו מקבל טמאה לעולם³². וזהו
20 שאמרו: הנדה והטהורה אופות בו והוא טהור.
21 היתה בו³³ חלית אחת שיש בה ארבעה טפחים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לזו, ונשארו סדקים בין החתיכות. (59) מרח טיט על כל חתיכה וחתיכה. (60) לא מרח על מקום הסדקים. (61) מפני שחלקי התנור אינם מודבקים. (62) גבס. (63) אף-על-פי שלא מירח על החרסים. (64) חרס כתוש שנילוש במים (רבינו בפירושו לכלים פ"י מ"ב, אולם בפירושו לשבת פ"ח מ"ד כתב: "טיט האדמה, והוא ידוע אצל הרופאים").

י. סֶדֶק⁶⁵ תַּנּוּר שֶׁנִּתְּנוּ פְּלִי זֵוִית⁶⁶ וּמִרַח בְּטִיט מִן הַצִּדִּין⁶⁷ - טְהוֹר⁶⁸.

(65) שם. (66) העמיד את התנור בזווית הבית, והוא נוגע בשני הקירות באופן שהסדק נמצא בחלול שבין הקירות והתנור (ביאור הגר"א לתוספתא). (67) במקום שדופנות התנור נוגעים בקירות הבית. (68) אף-על-פי שהמירוח מחזק ומעמיד את התנור שלא יתפרק.

יא. דֶּהָ שֶׁל תַּנּוּר שֶׁנִּתְּנוּ בְּזֵוִית⁷⁰ לְהִיּוֹת אוֹפֶה בּוֹ⁷¹ - טְהוֹר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ רֵב⁷² תַּנּוּר - מְקַבֵּל טָמְאָה.

(69) שם. (70) העמיד אותו בזווית הבית, באופן המבואר בהלכה הקודמת. (71) להסיק במקום הפנוי שבין הדף והקירות. (72) להדביק פת בדף.

יב. תַּנּוּר⁷³ שֶׁנִּתְּן בּוֹ עֶפֶר עַד חֲצִיו: אִם נָטְמָא מְאִירֵוּ פְּלִבְד⁷⁴ - אֵינוֹ מְתַטְמָא אֲלָא מְעַפֵּר וּלְמַעֲלָה⁷⁵; וְאִם נָטְמָא בְּמַגֵּעַ וְנִגְעָה טָמְאָה בּוֹ מִתּוֹכֵוּ⁷⁶ - נָטְמָא פְּלוֹ אֶף מְעַפֵּר וּלְמַטָּה⁷⁷.

(73) משנה כלים פ"ה, ו. (74) שרץ נתלה באווירו ולא נגע בתנור. (75) אוכלין ומשקין הנמצאים בתנור למעלה מן העפר מתטמאים, אבל הטמונים בתוך העפר לא נטמאו (רבינו בפירושו למשנה). (76) לא נתבאר אם הכוונה לנגע בתוכו למעלה מן העפר בלבד או אפילו אם נגע בתוכו למטה מן העפר. (77) לקמן בפ"ז ה"ה כתב רבינו, שכל הדברים שנאמר בהם בכלי חרס מטמאים במגע ולא באוויר - טומאתם מגזירת חכמים, ולפיכך הקילו בטומאתם, כדי שלא ישרפו תרומה וקדשים על טומאה זו. שם אמנם המדובר בענין חיבור, אבל יש ללמוד משם לכאן. ויוצא מזה, שלדעת רבינו ביטל העפר את חלק הכלי שהעפר בתוכו, ואינו מקבל טומאה מן התורה כלל, אלא חכמים גזרו על המגע ולא על האוויר. [במשנתנו כתוב: "מעפר ולמטן מטמא במגע, מעפר ולמעלן מטמא באוויר". ומפרש רבינו, "מעפר ולמטן", היינו הדברים הנמצאים בתוך העפר. "ומעפר ולמעלן", פירושו מה שנמצא למעלה מן העפר. ובאליהו רבה מפרש: "מעפר ולמטן", היינו שהשרץ נמצא מעפר ולמטן ונגע בשולי התנור - נטמא כל התנור, ואם לא נגע אינו מטמא כלל; "ומעפר ולמעלן", פירושו השרץ נמצא באוויר הפנוי - מטמא כל הכלי. אגב, הוא מקשה, הלא התנור נטמא מאווירו כשנכנס לתוכו השרץ לפני שהגיע לעפר? ותרין, שהמדובר, כשהשרץ נמצא בתוך העפר, שהיה מוטל על הקרקע לפני שהעמידו שם את התנור (נתבאר כבר שלתנורים שלהם לא היו שוליים). ראה תפארת ישראל.]

מפני שהחול מפסיק בין החוליות, אין המירוח מועיל. [בבבא מציעא נט, א מסופר באריכות על המחלוקת העצומה שפרצה בבית-המדרש בבעיא זו, שתוצאותיה היו חמורות מאוד.]

ו. יוֹרֵת הָעֶרְבִיִּים⁴⁵, שֶׁהוּא חוֹפֵר בְּאֶרֶץ וְטַח בְּטִיט⁴⁶: אִם יָכוֹל הָטִיט לַעֲמֹד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - מְקַבֵּל טָמְאָה⁴⁷, וְאִם לֹא - טְהוֹר⁴⁸.

(45) שם. (46) את כותלי הבור. (47) אם נגעה טומאה בטיט. (48) חפירה באדמה אינה מקבלת טומאה.

ז. הַמְּבִיא⁴⁹ שְׁבִרֵי חֶרֶס וְדִבְקָן זֶה בִּזְה וְעֹשֶׂאֵן תַּנּוּר, וְעֹשֶׂה לוֹ טַפְלָה מִבֵּית וּמִפְחוֹץ וְהִסִּיקוּ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טָמְאָה, אֶף עַל פִּי שְׁאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעוֹר⁵⁰.

(49) תוספתא שם פ"ג ה"א. (50) למעלה, בהלכה ג למדנו, שאם חילק תנור לכמה חלקים, ולאחר מכאן דיבק את אותם החלקים עצמם ומירחם בטיט - מקבלים טומאה. וכאן מוסיף רבינו ומשמיענו, שאפילו נטל שברי חרס שלא היו מחוברים מעולם ודיבקם ומירחם - דינם כתנור שלם.

ח. פֶּטָס⁵¹ שֶׁקָּרְזָלוּ⁵² וְעֹשֶׂאֵהוּ תַּנּוּר וְעֹשֶׂה לוֹ טַפְלָה מִחוּץ, אֶף עַל פִּי שֶׁמְקַבֵּל עַל דְּפִנּוֹתָיו בְּשַׁעוֹר⁵³ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁכָלִי חֶרֶס שֶׁטְהַר⁵⁴ - אֵין לוֹ טָמְאָה לְעוֹלָם, אֲלָא אִם כֵּן עֹשֶׂאֵהוּ תַּנּוּר וְעֹשֶׂה לוֹ טַפְלָה⁵⁵ מִבֵּית וּמִפְחוֹץ⁵⁶.

(51) חבית גדולה של חרס (שם פ"ד ה"ח). (52) שברו (הגר"א), פירוש, חתך את השוליים ואת הגג. פייס כמו שהוא, אינו מתאים לאפיה אלא אם שבר השוליים והגג. (53) דפנות הפייס הם שקערורים מבפנים, ואפשר להכניס בהם משקין כשיעור האמור לקמן בפ"ח ה"ג. (54) שהיה ראוי לקבל טומאה, ונשבר ונעשה בלתי ראוי לכך. (55) הדביק עליו שכבת טיט וצירפו בכבשן. (56) וכלי חדש בא לכאן. [לקמן בפ"ח ה"י יתבאר, ששברי כלי חרס מקבלים טומאה אם הם מקבלים, ולמה דפנות הפייס אינם מקבלים טומאה? נראה, שהפייס שניטלו שוליו וגגו וכולו שלם, אי-אפשר להשתמש בו לקבלה. אולם תמוה הדבר, שאינו מיטמא כשדופנותיו שלמים, ואם יישברו ויישאר כדי לקבלה - ייטמא. ואולי הכוונה כשיש בית קיבול בדופנותיו מבחוץ, ואעפ"כ אינו מקבל טומאה מפני שלא נעשה לקבלה.]

ט. תַּנּוּר⁵⁷ שֶׁל סֶדֶקִין⁵⁸ שֶׁעֹשֶׂה טַפְלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד⁵⁹ וּמְקוֹם הַסֶּדֶקִין מְגֻלָּה⁶⁰ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה⁶¹. נֶתַן טִיט אוֹ סִיד אוֹ גִּפְסִיס⁶² עַל גְּבִי הַסֶּדֶקִין - הָרִי זֶה מְתַטְמָא⁶³. נֶתַן עֲלֵיהֶן חֶרְסִית⁶⁴ אוֹ זָפֶת וְגַפְרִית, שֶׁעוֹה וְשִׁמְרִים, בְּצֶק אוֹ גָּלִילִים - טְהוֹר. זֶה הַפֶּלֶל: דָּבָר שְׁאִין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ תַּנּוּר - אֵינוֹ מְחַבֵּר אֶת הַסֶּדֶקִין.

(57) שם ה"ז. (58) תנור העשוי מחתיכות חרס מחוברות זו

(9) ראה למעלה פט"ז הי"ג. (10) שיעור היד שלו.

- ג. מוסף התנור¹¹ של בעלי בתים - טהור¹²; ושל
נחתומין - טמא בטמאת התנור, מפני שסומך עליו
את השפוד¹³. כיוצא בו: מוסף יורה של שולקני זיתים
- טמא¹⁴, ושל צבעים - טהור¹⁵.

(11) שם מ"ה. לפעמים מוסיפים שיכתב טיט על שפת
התנור, כדי להגביהו וישמור חומו. שיכתב זה "מוסף
התנור" שמה. (12) מוסף זה אינו עוזר למלאכת האפייה,
ובדרך כלל מספיק גבהו של התנור עצמו. (13) שצולים
בו בשר, והנחתום הצולה בשר בתנור למכירה משעין עליו
את השפוד, כדי שלא יצטנן הבשר שעליו, ולפיכך נידון
כצריך למלאכתו. (14) דרכם להשתמש גם במוסף היורה,
כשיש להם הרבה זיתים לבשל. (15) צבעים נזהרים
מלהשתמש במוסף, מפני שהצבע מתקלקל על-ידי-זה.

- ד. עטרת¹⁶ הפירה¹⁷ - טהור¹⁸. וטירת התנור, והוא
המקום הבנוי בצדו שמניחין בו את הפת בעת
רדתה: בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים - טמאה
בטמאת התנור¹⁹; פחות מארבעה טפחים -
טהור²⁰, לפי שאינה חבור לו²¹. ואם חברה לתנור,
אפלו על שלש אבנים²² - טמאה.

(16) שם מ"ג. (17) בראש הכירה עשו מקום מעוגל
להעמיד עליו את הקדירה שהורידו מן האש, ונקרא "עטרת
הכירה". (18) אם נטמאה הכירה, לא נטמאה עטרתה.
(19) כשנטמא התנור - נטמאה, מפני שהיא משמשת מלאכת
האפייה. (20) טירה קטנה אינה ראוייה להניח בה את
הפת. (21) טירה רגילה גבהה ארבעה טפחים כתחילת בנין
התנור (ראה למעלה פט"ז ה"א) ואינה מחוברת לתנור,
ואעפ"כ היא נטמאת בטומאת התנור, מפני שהיא משלימה
את האפייה. בנמוכה משיעור זה אין משתמשים, ולפיכך
אין דינה כחלק מן התנור כשאינה מחוברת לו.
(22) העמיד שלושה אבנים לשלושת צידי התנור ולא חיברן,
והעמיד עליהן את הטירה וחיברה לתנור.

- ה. בית²³ הפך²⁴ ובית התבלין²⁵ ובית הנר²⁶
שפכירה: אם נטמאת הפירה במגע²⁷ - נטמא פלן,
ואם נטמאת באור²⁸ - לא נטמא; לפי שאינן חבור
לה אלא מדברי סופרים, ולפיכך עשו להן הכר פדי
שלא ישרפו על מגען תרומה וקדשים²⁹. וכן כל
שאנו אומרים בענין זה שהוא מתטמא במגע ואינו
מתטמא באור - אינו חבור אלא מדבריהם, ועשו
לו הכר זה פדי שלא ישרפו עליו קדשים, אלא
תולין.

(23) שם. מחוברים היו לכירה כלים קטנים. (24) מקום
להעמיד בו פך השמן. (25) שמשמים בו תבלין לצורך
התבשיל. (26) לשום בו נר. כל אלה הכלים אינם משמשים
את פעולת הבישול ממש, ולפיכך אינם חבור לכירה מן
התורה, אלא חכמים גזרו שיהא נידונים כמחברים (שבת
מח, ב). (27) כשנגע שרץ בתוכה. (28) נכנס שרץ

- יג. הפירה⁷⁸ - מקום שפיתת⁷⁹ שתי קדרות; והפפח
- מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, פירה שגחלה
לארבעה⁸⁰ - טהור; לרבעה⁸¹ - עדין מקבלת טמאה.
הפפח שגחלה, בין לארכו בין לרחבו - טהור⁸².

(78) שם פ"ז מ"ג. (79) העמדת קדירה על הכירה נקראת
שפיתה, מלשון "שפות הסיר הגדולה" (מלכים-ב, ד, לח).
(80) ונחלקו שני מקומות השפיתה, ואין הכירה ראוייה
למלאכתה. (81) ושני מקומות השפיתה נשאר שלמים
אלא שאינם מחוברים זה לזה. (82) משום שלא נשאר כל
מקום שהוא לשפיתת קדירה.

- יד. הקלתות⁸³ של בעלי בתים שגפחתה קרקעיתה:
אם היה עמק הפחת פחות משלשה טפחים - הרי
זו מקבלת טמאה; שאם יסיק בפחת מלמטה -
תתבשל הקדרה מלמעלה. היה הפחת עמק שלשה
או יתר - אינה מקבלת טמאה; שהרי האש⁸⁴ רחוקה
מן הקדרה ואינה בשלה. נתן אכן או צרור על פי
הפחת⁸⁵ - עדין היא בטירתה⁸⁶. מרחו בטיט -
נעשת האבן קרקע הפירה ומקבלת⁸⁷ טמאה מכאן
ולהבא.

(83) בסיס של חרס שמעמידים עליו את הכירה.
(84) הנמצאת בקרקעית הפחת. (85) ואפשר להסיק על
האבן ותגיע האש לקדירה. (86) מפני שהאבן והצרור אינם
קרקעית הכירה. (87) הכירה.

פרק שבעה עשר

(1) יבאר ידות הכלים אם הן ככלים. מוסף תנור של בעלי
בתים או של נחתומים. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה
שלוש אצבעות וכו'.

- א. כל ידות הכלים² - הרי הן ככלים, ואם נטמא
הכלי - נטמאה ידו הצריף³ לה⁴ בתשמישו⁴; ושאין
צריף לה - טהור, כמו שיתבאר⁵. לפיכך, האבן⁶
היוצאת מן התנור טפח ומן הפירה שלש אצבעות
- חבור⁷, ואם נטמא התנור והפירה - נטמאו אבנים
אלו. ואכלין ומשקין הנוגעים באבנים אלו - נטמאו.
ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור או בחוץ לשלש
אצבעות של פירה - טהורין⁸.

(2) כל דבר המחובר לכלי והוא משמש את הכלי לצורך
מלאכתו - נקרא יד הכלי. (3) שהכלי צריך לה.
(4) בחולין קיח, א - למדו זה מן הכתוב (ויקרא יא, לח):
"טמא הוא לכם" - לכל שבצרכיכם (ראה הל' טומאת
אוכלין פ"ה). (5) לקמן בפרק זה. (6) כלים פ"ה מ"ב.
(7) נידונות כחלק מן התנור והכירה. (8) חלק האבן
המרוחק יותר מטפח מן התנור או יותר משלש אצבעות מן
הכירה, אינו מתטמא עמהם, מפני שחלק זה אינו מוסיף
כלום לצורך תשמיש התנור והכירה - אינו יד להם.

- ב. הפפח⁹: עשאהו לאפיה - שיעור¹⁰ פתנור;
עשאהו לבשול - שיעור פכירה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(39) כי הן חלק מהכירה עצמה. (40) שם מ"ה. (41) מדובר בכירה של שלושה פטפוטים. (42) אפשר להשתמש בהם בדוחק, ומן התורה אינם מתטמאים עם הכירה, וחכמים גזרו טומאה על המגע ולא על האוויר (ראה למעלה הל"ה). (43) האומן עשה רק שני פטפוטים. (44) ואפשר לשפות עליהם קדירות. (45) מפני ששינה מדרך העולם, אין הפטפוטים מתטמאים מן התורה אלא מגזירת חכמים ('משנה אחרונה' במשנתינו). [בכל ספרי המשניות שבידינו, הגירסא: "מטמאין במגע ובאוויר". אולם רבינו גורס "ולא באוויר" ('תוספות יום טוב')]. (46) יותר משלוש אצבעות. (47) חלק הפטפוטים מגובה שלוש עד לכירה (במשנה כתוב: "משלוש אצבעות, משלוש ולמטה". ורצוי להוסיף גם כאן את התיבה "משלוש", וישופר בזה הסגנון). (48) לצד החוץ. (49) המרחק בין הפטפוט לבין השפה, הוא פחות משלוש. (50) כל הדינים שבהלכה זו, החל מ"ניטל אחד מהן", שנויים במחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, ופסק רבי מאיר. (51) רבינו לא פירש, עד כמה אפשר לסטות מהשיעורים שנקבעו ובאיזה תנאים [ב'תוספות יום טוב' כתב, שרבינו מסתמך על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו, עיי"ש].

יום שני י"ז אדר ה'תשפ"א

פרק שמונה עשר

(1) יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשתמש בכלי חרס כשהוא כפוי. כמה יקבל כלי חרס ויהיה מקבל טומאה. חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום.

א. כלי חרס² אינו מקבל טמא עד שיהיה מקבל ועשוי לקבלה; אבל אם לא היה לו בית קבול, או שיהיה מקבל ולא נעשה לקבלה³ - אינו מקבל טמא כלל⁴, לא מן התורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הכסף והמטא והספסל והמנורה והשלחן של חרס, וכן כל פיוצא בהן מכלים שאין להם תוף - אינן מקבלין טמא. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן, אף על פי שהן כפופין ואף על פי שהן מקבלין - אינן מקבלין טמא. וכן חבית של שטים⁵ וחבית הדפונה⁶ בשולי המחץ⁷, הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמא.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהי' מקבל ועשוי לקבלה". ולדוגמא הביא "הכסף והמיטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס" וכן סילונות של מים שאע"פ שהן כפופין ואע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורים "מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים". בפנימיות העניינים, כלי חרס העשוי מן העפר מרמז על

לאווירה ולא נגע בדופנה. (29) שם. ראה למעלה פט"ו הי"א הערה ע.

1 ו. חצר³⁰ הפירה³¹, בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות³² - הרי זו חבור; ואם נטמאת הפירה או חצרה, בין באויר בין במגע - נטמאת השניה³³.
2 היתה החצר פחותה מכאן ונטמאת אחת מהן במגע - נטמאת השניה; אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד - אין חבורה טמאה, לפי שאינה חבור לה אלא מדבריהם³⁴. היתה חצר הפירה מפרשת³⁵ ממנה³⁶: בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות - הרי זו חבור לה בין לטמאת מגע בין לטמאת אויר; היתה פחות מכאן, או שהיתה החצר חלקה ואין לה שפה - אין חבור לה; ואם נטמאת הפירה, בין מאוירה בין במגע - החצר טהורה, וכן אם נטמאת החצר - הפירה טהורה.

(30) שם פ"ז מ"ג. (31) חצר - שטח שכנגד פי המוקד. (32) כתחילת בניינה של כירה (ראה למעלה פט"ו ה"א). (33) אם נטמאה הכירה נטמאה החצר, וכן להפך. (34) נתבאר בהלכה הקודמת גבי טירת התנור. (35) שם מ"ה. (36) אינה מחוברת לכירה. מכאן שבכבות הקודמות מדובר במחבורות, ואף-על-פי-כן אין התנור מועיל אלא לטומאת מגע.

ז. פטפוטי פירה³⁷ - שלשה³⁸. היה גבה פל אחד מהן שלש אצבעות או פחות, אם נטמאת הפירה, בין במגע בין באויר - נטמאו שלשתם³⁹. וכן אם היו ארבעה. נטל⁴⁰ אחד מהן⁴¹: אם נטמאת הפירה במגע - נטמאו שני הפטפוטים שנשארו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו עמה⁴². עשה לה שני הפטפוטים⁴³ זה כנגד זה⁴⁴: אם נטמאת הפירה במגע - נטמאו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו⁴⁵. היה הפטפוט גבוה⁴⁶ משלש אצבעות ולמטה⁴⁷ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; ומשלש ולמעלה - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, אבל אם נטמאת מאוירה בלבד - אין מתטמאין עמה. היו משוכין מן השפה⁴⁸ בתוף שלש אצבעות⁴⁹ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; היו חוץ לשלש אצבעות - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, ואם נטמאת באויר בלבד - אין מתטמאין עמה⁵⁰. ואין מדקדקין⁵¹ בקל השעורין האלו, שפלן הן מדברי סופרים.

(37) שם. (38) דרך האומנים לעשות שלוש בליטות בראש הכירה מסודרות בצורת סגול, ועליהן מעמידים את הקדירה. [נתבאר כבר שבכירה מקום לשפיתת שתי קדירות, ולפיכך יש להניח שעשו שלוש בליטות לכל מקום שפיתה].

2 וְשֵׁשׁ בּוֹ - טְהוֹרָה⁹. וְכֵן מְגִיפֵת הַיּוֹצְרִים¹⁰ שֵׁשׁ לָהּ
3 תּוֹךְ - טְמֵאָה.

(8) יש פנסיים שבית קיבול השמן קבוע בהם. ויש כאלה, שמכניסים בהם הנר עם השמן כשרוצים להשתמש בו והפנס משמש רק להגן מפני הרוח. (9) מפני שהדפנות לא נעשו לקבלה אלא להגנה מפני הרוח. (10) האבניים שעליו נותן היוצר (עושה כלי חרס) את הטיט ומפתח תבנית הכלי, ולמגופה זו אין שפה, ואחר כך נותן את הכלי על אבניים אחרות שיש להן שפה וגומר מלאכתו.

4 ג. מְשַׁפֵּךְ שֶׁל בְּעָלֵי בְתִים - טְהוֹרָה¹¹; וְשֶׁל רוֹכְלִין -
5 מְתַטְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁמְטָהוּ עַל צִדּוֹ¹² וּמִרִיחַ בּוֹ
6 לְלוֹקֶחֶת¹³.

(11) מפני שאינו עשוי לקבלה אלא להעביר את המשקין כמו סילונות כפופים שבהלכה א. (12) ונותן בו מעט שמן. (13) כדי שיכיר את טיב השמן ולפיכך נידון כעשוי לקבלה, אבל בעל הבית אינו מעוניין לעשות כן.

7 ד. כְּסוּי בְּדֵי יֵין וְכֵדֵי שֶׁמֶן וְהַחֲבִיזוֹת¹⁴ - טְהוֹרוֹת¹⁵,
8 שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ לְקַבְּלָהּ. וְאִם הִתְקַיֵּן לְתַשְׁמִישׁ¹⁶ -
9 מְתַטְמֵאֵין.

(14) פירוש, כיסויי חביות. (15) אף על פי שיש להם בית קיבול. (16) נעשו מתחילה כדי להשתמש בהם לקבלה.

10 ה. כְּסוּי הָאֵלֶפֶס¹⁷: בְּזֶמֶן שֶׁהוּא נִקְוֵב¹⁸ וְיֵשׁ לוֹ
11 חֲדוּד¹⁹ - טְהוֹרָה²⁰; וְאִם אֵינוֹ נִקְוֵב וְאֵין לוֹ חֲדוּד -
12 מְתַטְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה מְסַנֶּנֶת לְתוֹכוֹ אֶת הַיֵּרֶק²¹.
13 זֶה הַפֶּלֶל: כָּל הַמְשֻׁמֵּשׁ בְּכָלִי חֲרָס כִּשְׁהוּא כְּפוּי²² -
14 טְהוֹרָה²³.

(17) מחבת גדולה. (18) ככונס משקה (ראה למעלה פרק י"ד הלכה ט). דרך היוצרים לנקב את כיסוי האילפס כדי להוציא את הקיטור המתקבץ תחתיו. (19) פירוש, או יש לו חידוד היינו בליטה על גבו שראשה מחודד. (20) כשיש לו חידוד למעלה אינו ראוי לקבלה, כי אי אפשר להעמידו על גבו ולשפוך תבשיל לתוכו. (21) שופכת לתוכו את רוטב הירק שבאילפס, ויש מפרשים שנותנת לתוכו את הירק כדי שיתמצו ממנו המים. (22) על הכלי העיקרי ואינו משמש בפני עצמו. (23) ככל משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד.

15 ו. טִיטְרוֹס²⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקְוֵב וּמוֹצִיא
16 פְּרוֹטוֹת²⁵ - מְתַטְמֵא; שֶׁהֵרִי הַמֵּים מְתַפְּנִסִין
17 בַּצִּדִּין²⁶, וְהֵן עֲשׂוּיִין לְקַבְּלָהּ.

(24) שם משנה ו. כלי רחב שוליים ובהם הרבה נקבים דקים וצווארו ארוך ודק מנוקב מלמעלה. כלי זה משמש לרבוץ את רצפת הבית ולהשקות צמחי הגן. כשהאדם סותם באצבעו את נקב הצוואר אין המים נוטפים, וכשהוא מסיר אצבעו - הם מטפטפים לאט לאט. (25) טיפות קטנות. (26) בצידי הכלי במקומות שאין בהם נקבים, כלי שיש בו

האדם "וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה כו" שיסודו מעפר ומשול כחרס הנשבר, ששבירתו זו טהרתו - "לב נשבר ונדכא" "... ואת דכא ושפל רוח" שיהודי צריך להיות מצד אחד כלי שלם וביחד עם זאת כלי חרס עפר מן האדמה תכלית הביטול, כי טהרתו של יהודי באה לו מהרגשת הביטול ומהידיעה שכל מציאותו אינה אלא המציאות שלמעלה, ולכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

וגם אם יש לו בית קיבול אבל מרגיש כסילונות של מים שכל עניינם להעביר המים ממקום למקום, ויודע בעצמו שכל מעשיו ופעולותיו הגדולים הם רק כדי למלאות שליחותו של הקב"ה "כדי שיצאו מהן המים", הרי שעם היותו כלי שלם מרגיש בעצמו ש"לא נעשה לקבלה" ולכן אינו מקבל טומאה.

הלימוד בהלכה זו מזכיר את הפסוקים בספר מלכים ששם נאמר מיטה ושולחן וכסא ומנורה אבל לא הוזכר ספסל, ואם משם לקח הרמב"ם הדוגמאות הנ"ל מדוע הוסיף (והוסיפה המשנה) גם ספסל.

הנה ידוע מה שכתב שכלי חרס הוא זה "ששורפין אותו בכבשן" ובעבודת האדם עניינו ביטול, ששורפין אותו באש שלמעלה "רשפי רשפי אש שלהבת י-ה" שהו"ע עבודת התפילה. ופרטי העניינים בתפילה מרומזים בכלים הנ"ל שמיטה זה תפילת ערבית, ושולחן כסא ומנורה תפילת שחרית, שולחן הוא פסוקי דזמרה וברכות ק"ש, כסא - ק"ש, ומנורה תפילת שמו"ע (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קסד, ב. ואילך).

כסא וספסל תוכנם שווה, ששניהם עשויים לישיבה, אלא שכסא הוא ליחיד והספסל ליותר מאחד. וברמב"ם (ובמשנה) הוסיף ספסל שהוא פרט בכסא שנעשה לישיבה כי המשנה והרמב"ם הם תושבע"פ שעניינם לפרט את תושב"כ, ובתורה לא נאמר אלא כלי חרס. אבל בנביא שהוא "ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ נפרטו ארבעה כלים, ובמשנה וברמב"ם נפרטו עוד יותר כי כאמור ספסל המיועד לישיבה הוא פרט בכסא. ולהעיר שאין ספסל מתאים לתוכן הסיפור בספר מלכים, כי שם מדובר על "עליית גג קטנה" שנבנתה עבור איש אחד - אלישע.

(על פי י"ין מלכות' ספר טהרה סימן כט)

(2) כלים פרק ב משנה ג. (3) תשמישו הרגיל של הכלי אינו לקבל לתוכו. (4) אפילו טומאת מידרס אין להם (ראה למעלה פרק א הלכה ח-ט). (5) חבית משתמשים בה המתלמדים לשוט על פני המים. (6) מלשון דופן. (7) מחץ הוא כלי חרס גדול ועושים בקצותיו בית קיבול לשום בה את היד כשמשתמשים בו, שימת היד בבית הקיבול אינה קבלה.

1 ב. פִּנֶס שֶׁהִיָּה בּוֹ בֵּית קִבּוּל שֶׁמֶן⁸ - מְקַבֵּל טְמֵאָה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(34) ארון הכלי מפריעה. (35) ואפשר להושיב את הכלי באופן שיקבל.

יב. כלי חרס ששוליהן חדיין³⁶ כמזרקות שגשברו²⁴ ושוליהן מקבלין, אף על פי שאינן מקבלין אלא אם כן נסמכו, כגון שולי הקרפיות³⁷ והכוסות³⁸ - הרי אלו מקבלין טמא; שלכך נעשו מתחלתן, שיהיו שוליהן מקבלין בסמיכה או באחיזה³⁹.

(36) השוליים משתפעים והולכים כלפי מטה ומסתיימים בחוד בצורת קוץ. (37) כלים ידועים המיוצרים באי קורפו. (38) במשנה "קוסים הצירוניים". בצידון עשו כוסות ששוליהן מחודדות ואין להעמידן בלי סמיכה. (39) ביד. שבר מכלי שנעשה כדי להעמידן בלי סמיכה אינו מטמא כשאנו יכול לעמוד לברו, שהרי אינו ראוי למלאכתו, אבל כשתחילת יצירתו היא להשתמש בו בלי עמידה עצמאית, גם כשנשבר לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה.

יג. כמה יקבל החרס ויהיה מקבל טמא? אם היה הכלי כשהיה שלם מכיל כלי פדי סיכת אדם קטן⁴⁰ עד חביות שהן מקבלות כסאה⁴¹ או קרוב⁴² לה ונשברו, ונשאר בחרסים, בין מקרקעיהן בין מדפניהן, חרס שהוא מקבל כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל טמא.

(40) המשנה אומרת: "שיעורן מכדי סיכת אדם קטן ועד לוג, מלוג ועד סאה ברביעית (הלוג). (41) הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. (42) פירוש, מה שאמרנו "כסאה" הכוונה קרוב לסאה; משהו פחות מסאה, אבל סאה מליאה דינה כלמעלה מסאה כסברת התרצן בחולין נה, א.

יד. היה הכלי מחבית המקילה כסאה עד חבית המקילה סאתים או יתר ונשברה, אם היה בחרס הנשאר כדי לקבל חצי לג - הרי זה מקבל טמא. היה הכלי מחבית המקילה סאתים עד חצבים גדולים ונשברו, אם נשאר מהן חרס המקבל לג - הרי זה מקבל טמא. היו החרסים מקבלין פחות משעורין אלו - אין מקבלין טמא.

טו. כלי חרס קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שגשבר, ונשאר מקרקעיתו⁴³ חרס המקבל כל שהוא כשהוא יושב⁴⁴, והיה חד ביותר⁴⁵ שגמץא ככלי קטן⁴⁶ - הרי זה מקבל טמא. ואם נשאר מדפנותיהן חרס המקבל - אינו מקבל טמא; לפי שדפנות כלים אלו וכיוצא בהן פשוין הן⁴⁷, ואין להן תוף הנפר, ונמצאו כפשוטי כלי חרס.

(43) מחלקו התחתון. (44) בלי סמיכה. (45) הדפנות שנשארו היו משופעים מאוד, אבל השוליים עצמם מסתיימים מבחוץ בשטח ישר קטן המאפשר להם לעמוד בלי סמיכה. (46) השבר הזה הוא ככלי קטן. (47) כאילו שיטחם ישר.

נקבים גסים המים ממהרים לצאת ואינם מתכנסים בצדדים אלא שוטפים, אבל בכלי שמוציא טיפות זעירות - כן מתכנסים.

ז. הלפיד של חרס שמניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו והוא דולק - מתטמא²⁷. וכן כלי שמניחין תחת הנרות²⁸ לקבל השמן - מתטמא.

(27) הלפיד מחודד בתחתיתו ונותנים את הקצה המחודד במוט ארוך. משמינו שאף על פי שאינו יכול לעמוד בפני עצמו - מקבל טומאה, מפני שהוא מקבל ועשוי לקבלה. (28) במשנה: "ובית שקעו של נר". ופירש רבינו כמו שכתב כאן. ומשמיענו, שבית השקע אינו נידון כמשמש כלים בשעת מלאכה בלבד.

ח. גסטרטא²⁹ שמניחין תחת הכלים לקבל משקין הנוזלין מן הכלי - מקבלת טמא³⁰.

(29) שם משנה ו. "כלי שאין לו בית יד ולא בית קיבול ומשמש תושבת לכלים גדולים כדי לקבל טפופם" (רבינו בפירוש). (30) אף על פי שהנוטפים הולכים לאיבוד - נידונית הגיסטרטא כעשויה לקבלה. [מלשונו של רבינו בפירושו משמע שהמדובר בכלי שנעשה במיוחד לשם כך. אולם בכל מקום שנאמר בש"ס "גיסטרטא" הכוונה לכלי שנשבר (או לבעל חי שנחתך לשני חלקים), וגם במשנתנו מבואר שהכוונה לשבר כלי. וראה לקמן פרק י"ט הלכה ח].

ט. ספינה של חרס, אף על פי שהיא מקבלת - אינה מקבלת טמא; שאין הספינה בכלל הכלים האמורין בתורה³¹, בין היא של חרס בין היא של עץ, בין גדולה בין קטנה.

(31) בשבת פג, ב שנינו: "מנין לספינה שהיא טהורה? שנאמר (משלי ל, יט) דרך אניה בלב ים. ופירשו בגמרא שם: "מה ים טהור אף ספינה טהורה".

י. כל הכלים שגשברו ונפסדה צורתן - אין שבריהן מקבלין טמא, אף על פי שאותן השברים ראויין לתשמיש; חוץ משברי כלי חרס, שאם היה בהן חרס הראוי לקבל - הרי הוא מקבל טמא. שנאמר: וכל כלי חרס³². מפני השמועה למדו, שזה לא בא לרבות אלא שברי כלי חרס. כמה דברים אמורים? כשהיה לחרס זה תוף לקבל בו המשקין כשהיה החרס יושב, לא סמוך³³; אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם כן סומכין אותו - אינו מקבל טמא.

(32) תורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז הלכה א: "מנין לרבות שברי כלי חרס? תלמוד לומר וכל כלי חרס". (33) על מה שהוא אחר.

יא. החרס שאינו יכול לישוב כדי שיקבל מפני אונאו³⁴, או שהיה בו חדוד והחדוד מכריעו לצד אחר - הרי זה טהור, אף על פי שנטלה האזן או נשבר החדוד³⁵; שכל כלי חרס שטהר שעה אחת - אין לו טמא לעולם.

1 טז. חֲזָקָה⁴⁸ חֲרָסִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם -
2 טהורים⁴⁹, חוץ מִהַנְּמָצָאִים בְּבֵית הַיּוֹצֵר; מִפְּנֵי שֶׁרָבֵן
3 גִּסְטְרִיּוֹת הֵן⁵⁰ לְפָלִים, וְהַגִּסְטְרָא מְקַבֵּלֶת טִמְאָה אֶף
4 עַל פִּי שֶׁהִיא מְשַׁכְרֵי פָלִים.

(48) שם פרק ג הלכה ד. "חזקה" משמעותה הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. הנחה כזו מתקבלת כיסוד לענייני הלכה. (49) אינם מקבלים טומאה אף על פי שהם ראויים לגיסטרא. דעת רבינו, שחרסים אינם מקבלים טומאה אלא אם מייחדים אותם הבעלים לשם גיסטרא, היינו, להושיבם תחת כלים כדי לקבל הנוטפים. ומתקבל על הדעת שחרסים הנמצאים בשוק או באשפה לא יוחדו על ידי הבעלים לשמש גיסטרא. (50) רוב החרסים שהיוצר לא השליך אותם לחוץ מיוחדים לגיסטרא. [הכסף משנה מפרש, שהם ראויים לקבל המשקין הנוטפים].

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר כמה שיעור השבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה. ודין המטמא במגע וכנגדו באויר או מתטמא במגע ולא כנגדו באויר. חבית שנתרועעה וטפלה בגללים או ניקבה וסתמה בזפת.

5 א. בַּמָּה² שַׁעוֹר הַשֶּׁבֶר שֶׁיִּשְׁבֵּר כָּלִי חָרָס וְיִטְהַר
6 מִטִּמְאָתוֹ אִם הָיָה טָמֵא, או לא יִקְבֵּל טִמְאָה אִם הָיָה
7 טָהוֹר? הָעֲשׂוֹי לְאֹכְלִין³ - מְשִׁינֵקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים⁴;
8 וְהָעֲשׂוֹי לְמִשְׁקִין - מְשִׁינֵקֵב מַכְנִיס בְּמִשְׁקִין,
9 כְּשֶׁמִּנְחִין אוֹתוֹ עַל הַמִּשְׁקָה וְכֵסֵּם הַמִּשְׁקָה לְפָלִי
10 בְּנֵקֵב; הָעֲשׂוֹי לְכָף וּלְכָף⁵ - מְטִילִין אוֹתוֹ לְחִמְרוֹ,⁶
11 וְהָרִי הוּא מְקַבֵּל טִמְאָה עַד שֶׁיִּנְקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִי. וְלֹא
12 אֶמְרוּ בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה⁷ אֶלָּא בְּגִסְטְרָא בְּלִבְדָּה⁸, לְפִי
13 שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְקַבֵּל הַמִּשְׁקִין הַנוֹזְלִים מִן הַפָּלִים,
14 וְאִם הוֹצִיָּאה מִשְׁקִין - הָרִי זֶה בְּטֵל תְּשַׁמִּישָׁה⁹.

(2) כלים פ"ג מ"א. (3) נעשה מלכתחילה להניח בו אוכלין. (4) זיתים שבכלי נופלים דרך הנקב. (5) לאוכלין ולמשקין. (6) נתבאר למעלה בפרק יד ה"ט. (7) ומה שאמרו חכמים (בשבת צו, א) "כמוציא משקה" (פירוש, המשקה שבכלי יוצא דרך הנקב, שיעור זה הוא קטן מן "מכניס במשקין"). (8) זה נאמר בגיסטרא, פירוש שבר כלי הראוי להושיבו תחת כלים לקבל משקין הנוטפים מהם. (9) שהרי כל תשמישה היא לקבל משקין הנופלים לתוכה. ראה ההלכה הבאה.

15 ב. חֲמֵשׁ מִדּוֹת¹⁰ בְּכָלִי חָרָס: נֵקֵב בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה -
16 טָהוֹר מִלְּהִתְטַמֵּא מִשּׁוּם גִּסְטְרָא¹¹, וְעֵדִין הוּא חָשׁוּב
17 כָּלִי לְקִדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאת¹². נֵקֵב בְּכּוֹנֵס מִשְׁקָה - אֵינוֹ
18 רָאוּי לְקִדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאת, וְעֵדִין כָּלִי הוּא חָשׁוּב
19 לְהַכְשִׁיר הַזְרָעִים¹³ בְּמִשְׁקִין הַתְּלוּשִׁין בּוֹ, כְּמוֹ
20 שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁴. נֵקֵב כְּשֶׁרֶשׁ קָטָן - אֵין הַמִּים שֶׁבָּתוֹכוֹ
21 מְכַשְׂרִין אֶת הַזְרָעִים וְהָרִי הֵן כְּמוֹ שֶׁאֵינֶן בְּכָלִי,
22 וְעֵדִין כָּלִי הוּא חָשׁוּב לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים וּמְקַבֵּל
23 טִמְאָה¹⁵. נֵקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים - טָהוֹר, וְהָרִי הוּא
24 כְּכָלִי גָלִילִים וְאֲבָנִים שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה, וְעֵדִין

(10) מימרא של רבא, שם צה, ב. (11) נתבאר בהלכה הקודמת. (12) נתינת אפר פרה אדומה על המים לצורך הזאה על טמאי מתים, נקרא "קידוש" בלשון חז"ל, וקידוש צריך כלי, שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים אל כלי". (13) זרעים (וכן אוכלין אחרים) אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו במשקין תלושים (שאֵינם מחוברים לקרקע). ואם שאב מים מן הבור או המעיין בכלי נקוב ככונס משקה - אין מים אלה מכשירים. [רש"י שם מפרש שהכוונה להכשיר הזרעים שבתוך כלי זה שהם כתלושים מן הקרקע]. (14) בהלכות טומאת אוכלין פ"ג ה"ב. (15) כשנעשה לאוכלין, כמבואר בהלכה הקודמת. (16) כלי שניקב במוציא זיתים, וסתם מקום הנקב ומירח בטיט וכדומה, והכניסו לאוהל המת - מציל על הדברים שבתוכו מלהיטמא, כמו כלי שלם מכוסה, מצומד ומחודק. (17) ואם נפחת רובו, אינו מציל אפילו כשסתם את הנקב. [רבינו מסר כאן השיעור שנאמר (בגמרא שם) בכלי גדול, אבל בכלי קטן שיעורו כמוציא רימון] (ראה למעלה פ"ד ה").

27 ג. הַחֲבִית¹⁸ - שַׁעוֹרָה כְּאֵלֶּיֶם¹⁹. הָאֵלֶּפֶס וְהַקֶּדְרָה²⁰
28 - שַׁעוֹרֵן כְּזֵיתִים²¹. וְכֵן עֲרֵכָה²² שֶׁל חָרָס, אֶפְלוֹ
29 הַיְתָה גְּדוֹלָה וּמִחֲזָקָה אֲרָבָעִים סָאָה בְּלֹחַ²³, וְנִפְחָתָה
30 בְּמוֹצֵיא זֵיתִים, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְטָה עַל צִדָּהּ וְלֹשׁ
31 בָּהּ²⁴ - טָהוֹרָה, שֶׁמִּתְחַלְתָּה לֹא נַעֲשִׂית לְכָף²⁵.

(18) כלים פ"ג מ"ב. (19) רגילים היו להטמין אגוזים בחביות נקובות, שאינן ראויות למשקין. פסק כ"ר יהודה. (20) שם. (21) שני כלים אלה עשויים לאוכלין ולמשקין ונותנים עליהם חומרי שניהם (ראה ה"א), וכאן המדובר לענין קבלת טומאה. (22) תוספתא פ"ג ה"ג. (23) בתוספתא הגירסא: "אף-על-פי שבאה במידה (מחזיקה ארבעים סאה בלח) - טמאה (שלא אמרו בא במידה טהור אלא בכלי עץ בלבד), נפחתה במוציא זיתים אף-על-פי שהוא מטה על צידה ולש בה - טהורה". ונראה שהמלה "טמאה" הושמטה בטעות בדברי רבינו כאן, ומתוך כך קשה להבין מה פירוש "אפילו", וגם מה כאן ענין לבא במידה? (24) מפני שהיא גדולה, נשאר מקום מספיק ללישה. (25) לא נעשתה כדי ללוש כשהוא מוטה על צידה. ומה שאמרנו (בפי"ח ה"), שאם השבר יכול לעמוד בלי סמיכה הוא מקבל טומאה, המדובר כשייחדו לגיסטרא (פירוש, להושיבו תחת כלי כדי לקבל את הנוטפים). [ואפשר גם לפרש ע"פ שיטת ה'תוספות' שבת צה, א ד"ה ניקב, שכלי שלם שניקב גרוע יותר משבר כלי, ראה שם. אולם מדבריו בפי"ח ה"ט משמע שגיסטרא צריכה ייחוד, ראה השלמות שם].

32 ד. הַפֶּף²⁶ וְהַטְנִי²⁷ - שַׁעוֹרֵן בְּשִׁמְן²⁸. וְהַצִּירְצוֹר²⁹ -
33 שַׁעוֹרֵן בְּמִים³⁰.

(26) משנה, כלים פ"ג מ"ב. (27) רבינו גורס במשנה, "והטפני". ומפרש שם, כלי שפיו צר מאוד ומוציא טיפין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שמקבלת אכלין - הרי זו טהורה⁵⁴; שאינה
עשויה אלא לקבל משקין הדולפין⁵⁵, כמו שבארנו,
ואם היתה דולפת⁵⁶ - אין עושין גסטרוא לגסטרוא⁵⁷.
וכן גסטרוא שנופחתה או שנוחלקה לשתיים - טהורה;
שלא אמרו⁵⁸ שירים של שירים מתטמאין, אלא
שירי כלי חרס⁵⁹ בלבד הן שמתטמאין.

(52) משנה שם פ"ד ב. (53) המשקין נשפכים. (54) אם
הכלי השלם היה טמא, פקעה טומאתה. וכל-שכן שאינה
מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (55) ואפילו אם הוא
משתמש בה לאוכלין - בטלה דעתו. (56) זה המשך
הנימוק ולא דין חדש. (57) אין אנשים משימים גיסטרא
תחת גיסטרא נקובה או רעועה. במשנה: "אין שירין
(שיריים) לשירין". (58) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני
פרשתא ז ה"א. (59) ב'תורת כהנים' שבידנו, כתוב:
"שברי כלי חרס". ונראה שרבינו גורס "שירי כלי חרס".

י. גסטרוא⁶⁰ שחידדין⁶¹ יוצאין ממנה, בין שהיתה
יושבת⁶² בין שהיתה מטה על צדה: כל המקבל מן
החידודין זיתים⁶³ כשיתמלא הגסטרוא זיתים⁶⁴ -
מתטמא במגע⁶⁵ וכנגדו מתטמא באויר; וכל שאין
מקבל עמה בזיתים - מתטמא במגע ואין כנגדו
מתטמא באויר.

(60) משנה שם פ"ד ג. (61) בליטות גדולות כעין שיניים.
(62) על שוליה. (63) פירוש, כל החידודים המקבלים
זיתים, כגון שהמרחק בין חידוד לחידוד אינו גדול כמוציא
זיתים. (64) כשהגיסטרא מליאה זיתים, מעכבים החידודים
את הזיתים הנמצאים עליהם. (65) ביאור מספיק לכל
הפיסקא הבאה - בהלכות יא"ב.

יא. כיצד⁶⁶ מתטמא במגע ואין כנגדו מתטמא
באויר? שאם נגעו הטמאה בגסטרוא מתוכה -
מתטמא החידוד; נכנסה הטמאה באויר הגסטרוא,
אפלו היתה כנגד החידוד⁶⁷ - לא נטמא החידוד.

(66) יתחיל בביאור סיום ההלכה הקודמת. היינו, כשאנו
מקבלים כזיתים. (67) הטומאה תלויה למעלה מדופן
הגיסטרא, במקום שהוא כנגד החידוד.

יב. וכיצד כנגדו מתטמא באויר? שאם היתה
הטמאה באויר הגסטרוא כנגד החידוד - נטמא
החידוד עם הגסטרוא⁶⁹. ועל דרך זה הוא בכל מקום
שנאמר בכלי חרס ובתנור וכירים מתטמא במגע
וכנגדו באויר או אין מתטמא כנגדו באויר. וכן כל
טמאת מגע האמורה בענן כלי חרס או תנור וכירים
הוא שתגע הטמאה בהן מתוך⁷⁰, וכל טמאת אויר
הוא שלא תגע הטמאה כלל אלא תפגס לאויר
בלבד⁷¹.

(68) כשמקבלים זיתים. (69) כשהחידוד מקבל זיתים, תוכו
יידון כחלק מתוך הגיסטרא עצמו. (70) אבל אם נגעו

טיפין, ולכן שמו "טפין". (28) השיעורין שנאמרו "כמוציא
משקה" או "ככונס משקה" - משערים בכלים אלו בשמן.
(29) עשוי לשתיית מים, ועושים על פיו כעין רשת.
(30) שמן יותר סמיך ממים, ואינו יוצא ונכנס דרך נקב קטן
שמים יוצאים ונכנסים דרכו.

ה. גר³¹ שנטל פויר³² - טהור³³. ושל אדמה³⁴ שהסק
פיו בפתילה³⁵ - אינו מקבל טמאה, ואינו בכלל כלי
חרס עד שייסק פלו בכבשן כלי חרס.

(31) משנה שם. (32) גר = כלי שנותנים בו השמן
והפתילה, ובראשו תוספת שהפתילה נשענת עליה. לתוספת
זו קראו: פי הנר. (33) שאינו ראוי למלאכתו. (34) שלא
הוסקה בכבשן. (35) בשלהבת הפתילה.

ו. חבית³⁶ שנופחתה³⁷ וכשמשטין אותה על דפנה
מקבלת, או שנוחלקה³⁸ כמין שתי ערבות - צדין היא
מקבלת טמאה³⁹. נתעצה⁴⁰ ואינה יכולה להטלטל
בפצי קב גרוגרות⁴¹ - טהורה⁴².

(36) שם פ"ד מ"א. (37) ניטל חלק ממנה. (38) נסדקה
לארכה, ונפרדו שני חלקיה. (39) נראה, שהמדובר
כשייחדם לכך. שאם לא ייחדם, הרי אמרנו למעלה
שמיטהרים בניקבו כמוציא זיתים. (40) לא נשברה, אלא
יש בה בקעים וכולה רעועה. (41) שיעור סעודה קטנה
(עירובין כט, א). (42) אין משתמשים בחבית רעועה
שנוחה להישבר.

ז. חבית⁴³ שנטלו אזניה - הרי היא כגסטרוא⁴⁴.
אפלו אין אחת. נסדקה למטה מאזניה, אף על פי
שאזניה קימות - הרי זו כגסטרוא⁴⁵. ואם עשאה
מתחלה שלא באזנים - נדונה כחבית⁴⁶.

(43) שם מ"ג. (44) נידונית כגיסטרא אע"פ שהיא שלימה,
מפני שקשה מאוד לטלטלה. (45) שאם יטלטל אותה
באזניה - תתפרק. (46) תוספתא כלים, פרק ג הלכה ה.

ח. חבית⁴⁷ שנסדקה בכבשן ונמצא שהיא כשתי
גסטרואות: אם משנוגמרה מלאכתה נסדקה - כל
גסטרוא מהן מקבלת טמאה⁴⁸; ואם נסדקה קדם
שתגמר מלאכתה ואחר כך נשרפה בכבשן -
טהורה⁴⁹. והיאך יודע⁵⁰ דבר זה? אם היו שכריה
שוין⁵¹ ותוכה מאדים - עד שלא נגמרה מלאכתה
נסדקה; אין שכריה שוין ואין תוכה מאדים - בידוע
שאחר שנוגמרה מלאכתה נשרפה, ומקבלת טמאה
כשאר שכרי כלי חרס הראויין לתשמיש.

(47) כלים פ"ב מ"ו. (48) שהרי היא חלק מכלי המקבל
טומאה. (49) אין תורת קבלת טומאה יורדת על שבר כלי
שמעולם לא היה ראוי לקבל טומאה. נתבאר כבר, שכלי
חרס אינו מקבל טומאה עד שיישרף בכבשן. (50) תוספתא
שם ה"ב. (51) מקום השבר הוא חלק כלי בליטות חדות.

ט. גסטרוא⁵² שנתעצה ואינה מקבלת משקין⁵³, אף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ז אדר – ספר טהרה – הלכות כלים

קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ובגבם אינה מיטמאה כלל. רבינו מצא לנכון להדגיש זאת כאן, כדי שלא תטעה לפרש טומאת מגע כאן כמו שתם טומאת מגע האמורה בכל מקום, שפירושה בין בתוך הכלי בין בגבו. (71) נתבאר למעלה בפרק יג הלכה ח.

יג. חבית⁷² שנתרעצה וטפלה בגללים⁷³, אף על פי שהוא נוטל⁷⁴ את הגללים והחרסים נוטלים - הרי זו מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם כלי מעליה⁷⁵. נשברה ודבק חרסיה אחר שפרשו או שהביא חרסים ממקום אחר וטפלים בגללים, אף על פי שנוטל את הגללים והחרסיה עומדין - הרי זו טהורה, מפני שבטל מעליה שם כלי⁷⁶. הרי זה חרס מחזיק רביעית⁷⁷ - כנגד אותו החרס בלבד⁷⁸ מתטמא באויר, מפני שהוא כלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מתטמא עד שתגע בה הטמאה מתוכה⁷⁹, מפני שאינה כלי שלם.

(72) שם פ"ג מ"ד. (73) מרח עליהם גללים כדי לחזקה. (74) התכוון לומר "שכשהיא נוטל", אבל אם נטלם ונפלו החרסים - ברור שאינה מקבלת טומאה. (75) כלי רעוע עדיין שם כלי עליו, ולפיכך לא ירדה מעליו תורת טומאה כל זמן שהגללים מחזיקים אותו, ואף-על-פי שיתפרקו החרסים כשיוירד הגללים. (76) ואינה חוזרת לתורת כלי אלא בטיפול של טיט. (77) שבא מכלי שהיה מכיל עד סאה (ר"ש שם. ראה למעלה פ"ח ה"ג). (78) אם נכנסה טומאה לתוך החבית כנגד מקום החרס הזה. (79) וכשנגעה מיטמאה, מפני שכולה כיד לאותו חרס, ויד מתטמא במגע אבל לא באוויר, לפי הכלל שאין יד לכלי חרס [בעל משנה אחרונה מערער על כלל זה ומפרש, שגללים אינם מחברים אפילו לעשותה יד ממש, ומועילים רק לטומאת מגע אבל לא לטומאת אוויר].

יד. חבית⁸⁰ שנקבה⁸¹ וסתם הנקב בזפת⁸² ואחר כך נשברה, אם יש בחרס הסתום בזפת כדי להחזיק רביעית - הרי זה מקבל טמאה⁸³, מפני שהוא משברי החבית, ולא בטל שם כלי מעליה⁸⁴. אבל חרס שנקב אחר שפרש מן הכלי וסתם הנקב בזפת, אף על פי שהוא מחזיק רביעית - טהור; שהחרס שנקב - בטל שם כלי מעליו⁸⁵ וטהר, וכל שטהר בכלי חרס שעשה אחת - אין לו טמאה לעולם⁸⁶.

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"ח ה"ג). (83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו לשברי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה (כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה,

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"ח ה"ג). (83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו לשברי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה (כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה,

טו. קמקומוס⁸⁷ שנקב ועשאה⁸⁸ בזפת - טהור, שאין יכול לקבל החמין בצונן⁸⁹. וכן כלי הזפת⁹⁰ והשעיה וכיוצא בהן - טהורין, ואינן בקלל הכלים⁹¹.

(87) שם מ"ז. (88) תיקנו. (89) הזפת נמס בחמים. (90) שכולו עשוי מזפת. (91) לענין טומאה.

טז. משפך⁹² של חרס שפקקו⁹³ בזפת - אינו מקבל טמאה, שאין הזפת משימו כלי קבול⁹⁴; אבל משפך של עץ שסתמו - הרי זה ככלי קבול ומתטמא⁹⁵.

(92) שם מ"ג. (93) המדובר במשפך של בעל הבית, אבל של רוכלים מקבל טומאה אפילו לא פקקו, כמבואר למעלה בפ"ח ה"ג. (94) מפני שסופו להתפרק. (95) כר' עקיבא שם. וטעם ההבדל, נתבאר בתוספתא כלים פ"ג ה"ב: "מפני שהוא מינו", פירוש, הזפת בא מן העץ, ולפיכך מתחבר עמו יפה.

פרק עשרים

(1) יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי. כל חיבורי הכלים שחשובים ככלי עצמו לטומאה.

א. כפר בארנו⁹⁶, שכל יד הכלים שהכלי צריך לה בשעת תשמישו - הרי היא חשובה כגוף הכלי להטמא ולטמא. לפיכך, הטופל⁹⁷ כלי חרס הבריא, אם נטמא הכלי - הרי אכלין ומשקין הנוגעין בטפלה טהורין, שאין הכלי צריך לטפלה זו; אבל הטופל את כלי חרס הרעוע⁹⁸ - הרי הטפלה חשובה כגוף הכלי. וכן המהדק את הקרויה⁹⁹ של חרס הדולין בה המים, אם חפה אותה בעור או בקלף וכיוצא בהן, אם היתה רעועה - הרי הן כגופה.

(2) למעלה פ"ז ה"א. (3) כלים פ"ג מ"ה. (4) הוזקק לחיזוק, כדי שלא יתפרק. (5) כלי חרס ששואבים בו מים מן הבאר.

ב. הטופל⁹⁶ כלי חרס להיות מבשל בו⁹⁷ - אינו חבור⁹⁸. טפל כלים להיות זופת בהן⁹⁹ - חבור¹⁰⁰.

(6) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ג ה"א. (7) ואף-על-פי שהוא מתכוון לשמור על הכלי שלא ייבקע. (8) גם בלי הטיפול הנוסף לא ייבקע. (9) מחמם זפת בכלי חרס על מנת לזפת כלים רבים. (10) הזפת קולט הרבה חום, וכלי תלוש עלול להיפקע מחומו.

ג. חבית¹⁰¹ שנקבה ועשאה בזפת, ככעץ וגפרית,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירושו הברור שבפ"י. וגם רש"י חולין פח, א - מפרש כך]. (30) אלא הולך ונפרך.

ז. מגופת החבית³¹ ששפל בטיט עליה ועל החבית¹⁸ - אינה חבור לה³², ואם נגעו משקין טמאין¹⁹ בחבית³³ - לא נטמאת המגופה, ואם נגעו במגופה²⁰ - לא נטמאו אחורי החבית³⁴.

(31) שם מ"ו. (32) משום שהמגופה עומדת להינטל, וכל-שכן כשלא טפלה בטיט. (33) דעת רבינו, שכלי חרס מיטמא מגבו כשנגע במשקין טמאים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ג). (34) ותוכו אינו מיטמא אפילו נגעה טומאה בחבית עצמה (ראה הל' אבות הטומאות, שם).

ח. כלי נחשת³⁵ שזפתין³⁶ - אין הזפת חבור³⁷. ואם לין³⁸ - הרי זה כגוף הכלי³⁹.

(35) שם. (36) מרח זפת בפנים הכלי. (37) שהכלי אינו צריך לזפת. (38) היין משתמר יפה בכלי מזופת. (39) שהרי הכלי צריך לו. רבינו בפירושו מבאר, שאם היה הכלי אב הטומאה, ונגעו אדם או כלי בזפת - נטמאו, מפני שגם הזפת היא אב הטומאה.

ט. בצק⁴⁰ שבסדקי הערבה שנגע בו שרץ: אם בפסח, הואיל ואסורו חשוב⁴¹ - חוצץ⁴², ולא נטמאת הערבה⁴³; ואם בשאר ימות השנה: אם היה מקפיד עליו⁴⁴ - הערבה טהורה⁴⁵, ואם רוצה בקיומו⁴⁶ - הרי הוא כערבה ונטמאת הערבה.

(40) פסחים מו, א. במסקנתו של רב פפא. (41) האיסור מטיל עליו חשיבות. (42) הבצק אינו בטל לגבי עריבה אלא הוא כעומד בפני עצמו, וחוצץ בין קרשי העריבה. (43) אפילו אם יש בבצק כביצה - אינו מטמא את העריבה, שכלי אינו מתטמא אלא מאב הטומאה. (44) רוצה להסיר את הבצק. (45) הבצק נידון כנפרד מן העריבה. (46) שהבצק יתקיים בסדרי העריבה.

י. המשיחות⁴⁷ והרצועות שבמטפחות הספרים ושבמטפחות התינוקות: תפורות - חבור, וקשורות - אינן חבור⁴⁸. וכן רצועות שבמעדר ושפשק ושפקפה⁴⁹. אבל שבאזני כלי חרס, אפילו תפורות⁵⁰ - אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרס.

(47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. משיחה = חבל דק. (48) מפני שאפשר להחיר את הקשר בנקל. (49) סל קלוע מענפים דקים. (50) לא נתברר לי כיצד אפשר לתפור חרס. ואולי הכוונה כגון שתפר יחד את שני קצוות המשיחה שהכניסה לאוזן הכלים או שעשה נקבים דקים באוזן הכלי והכניס חוטי התפירה.

יא. יד⁵¹ קרדם היוצא מאחוריו⁵²: שלש אצבעות - חבור⁵³, ויתר על שלש - הנוגע בו טהור. יד קרדם מלפניו⁵⁴: טפוח⁵⁵ הסמוך לפרזל - חבור, יתר על כן - הנוגע בו טהור⁵⁶.

בסיד ובגפסים - אינן חבור¹²; ושאר כל הדברים - חבור.

(11) תוספתא שם ה"ה. (12) לקמן (אות כ) יתבאר פירושה של הלכה זו.

ד. דברים¹³ הלחין המשיכין¹⁴ שטופלין בהן הפטטין¹⁵ של מים כדי שלא ידלף הכלי - הרי הן כגופו של כלי; שאפילו נטמא הכלי מאויר¹⁶ - אכלין ומשקין הנוגעים בטפלה טמאין¹⁷. וכן טפלו של תנור¹⁸ - הרי הוא כחרס התנור. והוא שיהיה בעבי הטפלה עד טפח¹⁹, שהוא צרכו של תנור; אבל יתר על טפח - אינו מצרך התנור, והנוגעים ביתר על טפח מעביו - טהורים. טפלת הפירה²⁰ - עביו שלש אצבעות.

(13) שם מ"ד. (14) סמיכים מאוד ואינם ניגרים. (15) כלי חרס גדולים מאוד. (16) וכל-שכן אם נטמא במגע בתוכו. (17) בפרקים הקודמים נתבאר כמה ענינים בחיבורי כלי חרס שמטמאים במגע ולא באוויר, ולפיכך מדגיש כאן רבינו, שמטמא גם מאויר, מפני שהטפילה היא כגופו של הפיטם ממש ולא כיד שאינו מיטמא מאויר. (18) מדובר כשהתנור צריך לאותה טפילה, כגון שדפנותיו דקים או רעועים (ראה ה"א). (19) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (20) שם.

ה. חבית²¹ שנוקבה וסתמה בזפת יתר מצרפה - הנוגע בצרפה²² טמא²³, וביתר מצרפה טהור. זפת²⁴ שנטפה על חבית²⁵ - הנוגע בה טהור²⁶.

(21) משנה, שם פ"ג מ"ח. (22) החלק הסותם את הנקב. ואם הסתימה עבה מדאי, מגדיר רבינו בפירושו למשנה את החלק המיותר כיותר מצרכה. (23) לכאורה זה מנוגד למה שפסק בה"ג שזפת אינו חיבור. עמדו על סתירה זו גדולי האחרונים. ותיירץ בעל 'מרכבת המשנה' שבה"ג הכוונה ליתר מצרכה. ו'בסדרי טהרות' מבאר, שהסתימה אמנם מועילה לחבית שתקבל טומאה אבל אינה כחיבור ממש, ואם נגעה טומאה בזפת לא נטמאה החבית. אבל כשנגעה טומאה בחבית - נטמאה גם הזפת, שמקבלת טומאה אגב החבית שהיא עיקר הכלי. ושני התירוצים דחוקים מאוד, וגם מנוגדים לביאורינו לפט"ו ה"ד. ונראה שכאן מדובר בנקב קטן שאינו מטהר את החבית, ובנקב קטן שכזה מועילה הסתימה לחזק את הכלי, ולכן הנוגע בצורכה מיטמא. (24) שם. (25) שלימה. (26) שהרי אינה לצורך הכלי.

ו. מתחם²⁷ ששפלו בחמר²⁸ ובחרסית²⁹ ונטמא - הנוגע בחמר טמא, והנוגע בחרסית טהור; שאין החרסית מתחבר לכלי³⁰.

(27) שם מ"ז. (28) טיט סמיך מאוד. (29) במשנה כלים פ"י מ"ב, פירש רבינו חרס כתוש שנילוש במים. ובמשנתנו כתב: "דק כחרס" ולא נתבאר מה זה, ולכן יש להעדיף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ז אדר – ספר טהרה – הלכות כלים קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אפילו גדול הרבה. (79) מפני שיד ארוכה מגינה על האדם המשתמש בכלים אלה.

יג. מקל⁸⁰ שעשאוהו יד⁸¹ לקרדם - הרי הוא חבור
לטמאה בשעת מלאכה, ואם נגעה טמאה במקל
כשהוא חורש או מבצע בו - נטמא הקרדם, ואם
נגעה בקרדם - נטמא המקל⁸². וכן הדיוסטר⁸³, שהן
כשני כלים⁸⁴ והמסמר מחברן להיות מספר⁸⁵ עליהן
- הרי הן חבור בשעת מלאכה⁸⁶. קבעו בקורה - הרי
זה מקבל טמאה⁸⁷, ואין הקורה חבור לו⁸⁸. עשה
קצת הקורה דיוסטר⁸⁹: כל שהוא מן הקורה לצרף
הדיוסטר - חבור לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה -
טהור, שאין כל הקורה חבור⁹⁰.

(80) שם פ"כ מ"ג. (81) מדובר במקל שאינו משמש בית
יד קבוע לקורדום, והשתמש בו ארעית. (82) בשעה שהוא
משתמש בקורדום יש על המקל דין יד, אבל כשגמר את
המלאכה - אין דין המקל כיד, אף-על-פי שעודנו תקוע
בקורדום, מפני שעומד להוציאו משם. (83) שם. (84) דיו
= שניים ביוונית, סטר = צד בארמית (מוצאים אנו במשנה
כמה פעמים, מילים מורכבות משתי שפות אלו שהשתמשו
בהן בארץ ישראל בתקופתם). דיוסטר הוא כלי עץ מורכב
משני חלקים נקובים, ומסמר של ברזל ארוך מחברם, ועל
המסמר לופפים את חוטי השתי או הערב (רבינו בפירושו).
(85) מלשון המקרא (שופטים טז, יד): "המסכת". (86) אבל
שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, מפני שדרכם להוציא את
המסמר אחר גמר המלאכה. (87) הדיוסטר מקבל טומאה
ואינו בטל לגבי הקורה. (88) אם נגעה טומאה בקורה, לא
נטמא הדיוסטר. ומובן שגם הקורה לא נטמאה, שהרי היא
מפשוטי כלי עץ. (89) הקורה עצמה היא חלק מן
הדיוסטר. (90) אלא החלק המשמש את הדיוסטר.

יד. עגלה⁹¹ שנטמאת: הנוגע בעל⁹² ובקטרב ובעץ⁹³
ובעבות⁹⁴, אפלו בשעת מלאכה - טהור⁹⁵; והנוגע
בחרב⁹⁶ ובכרף⁹⁷ ובצול⁹⁸ ובעין⁹⁹ של מתכת¹⁰⁰
ובלחינים¹⁰¹ ובערואין¹⁰² - טמא. וכן¹⁰³ מגרה¹⁰⁴
שנטמאת: הנוגע בידה מכאן ומכאן¹⁰⁵ - טמא¹⁰⁶;
והנוגע בחוט ובמשיחה¹⁰⁷ ובאמה¹⁰⁸ ובסניפין¹⁰⁹
שלח - טהור, שאין אלו חבור לה¹¹⁰. אבל הנוגע
במלבן¹¹⁰ של מסר הגדול - טמא.

(91) פכ"א מ"ב. (92) נתבאר למעלה בפ"ד ה"ב.
(93) במשנה: "בעין", ופירש רבינו: "הטבעת אשר תיעשה
מהבגד הנכנס בצוואר הבהמה, כדי שלא תתנגע בקצות
הקטרב". הסגנון קצת בלתי בהיר, אבל הכוונה ברורה. וכן
פירש גם הר"ש. ונראה להגיה גם כאן ולכתוב "ובעין".
(94) קורה, שראשה אחד מחובר לעגלת המחרשה, והשני
למרדע. (95) פירוש, החלקים שלא נגעו בטומאה לא
נטמאו מפני שאינם חיבור זה לזה. (96) העץ שאוחז בו
החורש בשעת חרישה. (97) העץ המעוקם שמרכיבים בו
את המחרשה. (98) בית יד של מרכב המחרשה, ובה יטה
האדם את המחרשה לכיוון הרצוי לו. (99) טבעת

(51) משנה, כלים פכ"ט, מ"ד. (52) המשתמש בקורדום
אינו אוחז בסוף הקת (היד) אלא מניח חלק מסויים ממנו
מחוץ לידו, וחלק זה נקרא "היוצא מאחוריו". (53) ואם
נטמא הקורדום נטמאו עמו שלוש אצבעות מהקת הקרובות
ליד האדם. (54) החלק שבין יד האדם לברזל. (55) שם
מ"ה. (56) הנוגע בקת במקום המרוחק מן הברזל יותר
מטפח - לא נטמא. מרחק של טפח בין ידו של אדם
המשתמש בקורדום לבין הברזל, מספיק למלאכה הרגילה.

יב. שירי⁵⁷ הפרגל⁵⁸ - טפח⁵⁹; ויד מקבכת⁶⁰ של
מפתחי אבנים⁶¹ - טפח. יד קרנס של זהבים⁶² -
טפחים, ושל חרשים⁶³ - שלשה⁶⁴. שירי מלמד
הבקר⁶⁵ - ארבעה טפחים סמוך לדרכון⁶⁶. יד קרדם
שחופרין בו ביריין של מים⁶⁷ - ארבעה טפחים;
ויד קרדם של נכוש⁶⁸ - חמשה. ויד בן פטיש⁶⁹ -
חמשה; ושל פטיש - ששה. וכן יד קרדם של
בקוע⁷⁰ ושל עדירי⁷¹ - ששה. יד מקבכת של סתתין⁷²
- ששה. שירי המרדע הסמוך לחרחר של מתכת⁷³
שבראש המרדע⁷⁴ - שבעה טפחים. יד המגרפה⁷⁵
של בעלי בתים - שמונה טפחים, ושל סדיין⁷⁶ -
עשרה. וכל היתר על זה, אם רצה לקימו - טמא.
יד כל משמשי האור⁷⁷, כגון השפודין
והאספלאות⁷⁸, אפלו ארפין כל שהן⁷⁹ - טמאין⁷⁹.

(57) שם. (58) מחוגה. יד הפרגל הוא שוק המחוגה.
(59) אם נשאר טפח מהשוק, אפשר להשתמש במחוגה. ואם
נשאר פחות מטפח, אינו ראוי למלאכתו ואינו מקבל
טומאה. [יש לציין, שבדין זה מוסר רבינו את השיעור
המינימאלי, שלמטה ממנו אין טומאה, ובכל הדינים
האחרים מסר את השיעור הגבוה ביותר, שלמעלה ממנו
אינו מטמא]. (60) פטיש. (61) אמנים החורטים תמונות
או אותיות באבנים. (62) פטיש קטן שידו ארוכה, וצורפי
זהב משתמשים בו. הצורף מכה על זהב חם מאוד, וצריך
להרחיק את ידו שני טפחים מן הזהב כדי שלא ייכוהו.
(63) חרשי ברזל. (64) החרש מטפל בברזל מלובן, ומכה
עליו בשתי ידיו ומרחיק שלושה טפחים מן הברזל.
(65) אם נשבר. (66) הברזל שבקצה המלמד. השיעור
ארבעה טפחים הוא הנמוך ביותר, ופחות מזה אינו מטמא,
מפני שאינו ראוי למלאכתו (ראה הערתנו בדין שיירי
הפרגל). (67) קורדום שחופרים בו סביב האילנות, כדי
שיתקצו שם מים (במשנה, הגירסא: בדידן).
(68) שוברים בו אבנים (רבינו בפירושו. כנראה הכוונה
לאבנים לא גדולות המפריעות את החרישה). (69) קטן
מפטיש. (70) שמבקעים בו עצים. (71) חופרים בו את
האדמה כדי להכשירה לזריעה. (72) מסתתי אבנים
גדולות. (73) בקצה שכנגד הדרכון. (74) כעין כף גדולה
"אשר יניעו בו המאכל" (רבינו בפירושו. הכוונה לתרווד
שבוחשים בו את התבשיל). (75) שמערבבין בה את הסיד.
(76) ידות הכלים שתשמישם הוא להכניסם באש. (77) כלי
ברזל שצולים עליו בשר על האש. (78) כל אורך שהוא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(121) החוטים הארוגים על הקנים. (122) מסרק שבו מכים על חוטי הערב כדי להרקם. (123) דרך אורגי ארגמן לתת עליהם (ויש אומרים – ביניהם) חוטי צמר פשוטים, כדי להגן על הארגמן היקר, וכשגומרים את האריגה (או את הריקום) מעבירים אותם. (124) החוטים היוצאים משפת הבגד. (125) שאין בדעתו של האורג לארוג אותם בבגד. (126) חוטי הערב, שהוכנסו כבר לשתי, אבל לא הידקם עדיין לאריג. (127) חוטי השתי הנמצאים בין הכובד העליון והתחתון. (128) חוט כפול על גבי ארגמן. החוט הכפול מחובר ליריעה שבה ירקמו חוטי ארגמן. (129) חוטים היוצאים משפת הבגד שהאורג יארגם בבגד.

טז. הנוגע ¹³⁰ בצמר שעל האימה ¹³¹ ובאשונה ¹³² - 16
טהור. הנוגע בפקדה ¹³³: עד שלא פרעה ¹³⁴ - טמא ¹³⁵; 17
משפרעה ¹³⁶ - טהור ¹³⁷. 18

(130) שם. (131) מקל שהצמר הבלתי טווי כרוך עליו, וממנו טווים חוטים. (132) הכוש אשר עליו המטווה שירקמו בו, וחוטי צמר אלה מחוברים לבגד (רבינו בפירושו). הברטנורא מפרש שאשוייה עשויה גם כן לכרוך עליה צמר כדי לטוות, ותבניתה אחרת מתבנית אימה. (133) כוש קטן שכורכים עליו המטווה עד שנעשה כעין כדור. (134) כל זמן שנשאר על הכוש מטווה המכפה אותו. (135) אם נגעה טומאה בצמר נטמא הכוש (ויש מפרשים: אם היה הכוש טמא, נטמא הנוגע בצמר הכרוך עליו כאילו נגע בכוש). (136) כשעץ הכוש מגולה לאוויר. (137) אם נגעה טומאה בצמר - לא נטמא הכוש, וכן להיפך.

יז. החוט ¹³⁸ שהשילול ¹³⁹ למחט, אפלו קשור משני 19
צדין ¹⁴⁰ - אינו חבור ¹⁴¹. הכניסו לפגד - החוט 20
חבור לפגד, ואין המחט חבור לפגד ¹⁴². ואין החוט 21
כלו חבור לפגד, אלא כל שהוא לצרף התפירה - 22
חבור ¹⁴³; שאינו לצרף התפירה - אינו חבור. החוט 23
שפרש מן הפגד ¹⁴⁴, אפלו מאה אמה - כלו חבור ¹⁴⁵. 24
חבל שקשור בחרס ¹⁴⁶, אפלו מאה אמה - כלו 25
חבור ¹⁴⁷. קשר בו ¹⁴⁸ חבל אחד - מן הקשר ולפנים ¹⁴⁹ 26
חבור, מן הקשר ולחוץ אינו חבור ¹⁵⁰. החבל שהוא 27
קשור בקפה - אינו חבור ¹⁵¹, אלא אם כן תפר ¹⁵². 28

(138) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. (139) צ"ל שהשחילו (הגר"א בתוספתא). פירוש, הכניס החוט לאוזן המחט. (140) בשני ראשי החוט עשה קשרים עבים שאינם עוברים דרך אוזן המחט. (141) ואם נגע בחוט - לא נטמא המחט, וכן להיפך. והוא-הדין אם קשר שני ראשי החוט זה לזה. (142) משום שהחוט יישאר בבגד, ואת המחט יוציאו. (143) נראה שהכוונה לכל אורך התפירה שהבגד צריך לה, ואפילו אם העביר את המחט בבגד פעם אחת בלבד. (144) נפרמה התפירה ויצא החוט. (145) מתקבל על הדעת שיחזור ויתפור באותו החוט, ולכן נידון כצורך התפירה. ועוד טעם: מכיון שהיה כבר מחובר, לא נפסק חיבורו כל זמן שלא ניתק לגמרי. (146) קשור מתחת לשפתו הבולטת לחוץ. (147) משתמשים בו להעלות מים

המחוברת למחרישה. (100) שני עצים התחובים בנקב שבעול ('ערוך'). (101) עצים שבצידי המחרישה השוברים את גושי העפר. (102) שם מ"ג. (103) משור. למשורים גדולים עושים יד מכאן ויד מכאן, ושני אנשים מנסרים בהם קורות עבות, זה מושך לכאן וזה לכאן. (104) ביד זו או בשניה. (105) מפני שהידות קבועות, ואין מסירים אותן שלא בשעת מלאכה. (106) חוט הוא חבל עגול, ומשיחה – רחבה (באידיש – באנד). שתי ידות המגירה קשורות זו לזו למעלה בחוט או משיחה. (107) עץ התקוע בשתי הידות לכל אורך המגירה. (108) עץ קטן הנתון בתוך החבל ומונח על האמה, והוא מותח את ברזל המגירה. ויש נותנים שני סניפים או יותר. (109) מפני שמפרקים אותם שלא בשעת מלאכה, אבל בתי היד קבועים תמיד בברזל המגירה, והם כלי עץ משמשי מתכת. (110) מסגרת עץ גדולה ומרובעת, ובאמצעה נתון ברזל המגירה הגדולה שגוזרים בה קורות עבות המונחות על עמודים. כדי לנסר במגירה זו, עומד אדם אחד למעלה על גבי הקורה או העמוד, והשני עומד על הארץ, ומושכים את המלבן שהברזל מחובר בו בזקיפה.

טו. מכבש ¹¹¹ של חרש ¹¹² שנטמא הרמח ¹¹³ שבו, 1
הנוגע במכבש - טהור. מגרה ¹¹⁴ שנטמא, הנוגע 2
בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. 3
קשת שהיתה מתוחה והחץ משובץ עמה ¹¹⁵ ונטמא 4
החץ, הנוגע ביהר ובקשת - טהור, ואפלו קשהיה 5
מתוחה. וכן מצודת האישות ¹¹⁶ שנטמא החץ שלה 6
- לא נטמאת המצודה, אפלו קשהיה מתוחה. וכן ¹¹⁷ 7
מסכת ¹¹⁸ נסוכה ¹¹⁹ שנטמאת בשעת האריג: הנוגע 8
בפכד העליון והתחתון ¹²⁰, ובנירים ¹²¹ ובקירוס ¹²², 9
ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן ¹²³, ובעירה ¹²⁴ שאינו 10
עתידי להחזירה ¹²⁵ - טהור, שכל אלו אינן חבור 11
לפגד; אבל הנוגע בנפש המסכת ¹²⁶, ובשתי 12
העומד ¹²⁷, ובכפסל ¹²⁸ שהעבירו על גבי ארגמן, 13
ובעירה שהיא עתידי להחזירה ¹²⁹ - טמא, שכל אלו 14
חבורין לפגד. 15

(111) שם. (112) נגר. הנגר נותן במכבש את הנסרים העקומים כדי ליישרם. (113) הברזל המהדק את שני חלקי המכבש. (114) במשתנו "קשתנית", ומפרש רבינו שם: "קשת המקבת שאוחז ידו עליו בעת שנוקב". ונראה שיש להגיה שם ולגרוס: "המנקבת" במקום "המקבת". וגם כאן רצוי לגרוס "מנקבת" במקום "מגירה". (115) החץ נתון על היתר (החבל המחבר את שתי קצות הקשת) וקצהו התחתון מונח על עץ הקשת באופן המעכו מלעזוב מקומו. (116) מין עכבר עיוור, והוא מכרסם שרשי ירקות ותבואה, וצדים אותו במלכודת מיוחדת שיש בה חץ ההורג את האישות. (117) שם פכ"א מ"א. (118) כלי האריגה. (119) שכרוכים עליה החוטים העומדים לאריגה. (120) כלי האריגה ("נול" בשפה המקובלת כיום) מורכב משתי קורות עגולות, שעל העליון כרוכים חוטי השתי המחברים אותו עם התחתון, מפני שהן כבדות נקראות "כובד".

החוט שֶׁלָה חֲבוּר לָהּ; וְכָל הַנוֹגֵעַ בַּחוּץ לְשָׁנִים עֶשְׂרִי
טַפַּח - טָהוֹר. וּמִשְׁקָלָתָּ שֶׁל חֲרָשִׁים²³ - שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי
טַפַּח; וְשֶׁל בְּנָאִין²⁴ - חֲמִשִּׁים אֲמָה. וְהִיתָר עַל מִדּוֹת¹⁹
אֱלוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ²⁵ - טָהוֹר.²⁰

21 שם משנה ג. חוט ארוך ובסופו קשורה חתיכת עופרת ומשתמשים בו לבדוק אם נדבכי החומה מונחים ישר זה על גבי זה. 22 שיעור זה נקבע לבנאים שעיסוקם בניינים קטנים. 23 נגרים שבונים בתי עץ. 24 בוני מגדלים גבוהים. 25 דעתו לקיים את החוט כמו שהוא ולא לגזור את המיתר.

ד. מִשְׁקוּלוֹתָּ שֶׁל סִידִין וְשֶׁל צִירִין, אֲפֹלוּ אֲרַפִּין כָּל
שֶׁהֵן²⁶ - טָמְאִין²⁷.

26 ללא הגבלת ארכם. 27 אם נגעה טומאה במשקולת - נטמא כל החוט.

ה. חוט מאֲזִנִּים²⁸ שֶׁל זֶהָבִים²⁹, שֶׁל פֶּלֶס³⁰, וְשֶׁל שׁוֹקְלֵי אֲרָגָן טוֹב, שְׂאוּחוֹ הַשּׁוֹקֵל בּוֹ וְתוֹלָה הַמֵּאֲזִנִּים מִיָּדוֹ - שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת³¹. קָנָה שְׁלֹה³² וְחוּטִיהָ³³ - כָּל שֶׁהֵן. חוטי מאֲזִנִּים שֶׁל מוֹכְרֵי עֲשָׂשִׁיּוֹת שֶׁל מִתְּכוֹת וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן³⁴ - שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים. קָנָה שְׁלֹה וְחוּטִיהָ - שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי טַפָּחִים. חוט מאֲזִנִּים שֶׁל חֲנוּנִים וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - טַפַּח. קָנָה הַמֵּאֲזִנִּים וְחוּטִיהָ - שְׁשֶׁה טַפָּחִים. חוט מאֲזִנִּים שֶׁל צִמְרִים³⁵ וְשֶׁל שׁוֹקְלֵי זְכוּכִית - טַפָּחִים. קָנָה מאֲזִנִּים וְחוּטִיהָ - תְּשַׁעֲה טַפָּחִים. וְהִיתָר עַל הַשְּׁעוּרִין אֱלוֹ - אֵינֶן חֲבוּר.

28 מאזני יד מורכבים מקנה של עץ או מתכת ושתי כפות קשורות בחוטים בקצות הקנה ובאמצעו מחוברת הלשון המתנועעת במסגרת, והשוקל אוחו בחוט הקשור בראש המסגרת. 29 מוכרי זהב. 30 מין בד משובח המיוצר בעיר פילוסא שבמצרים (ביומא לד, ב: בשחר היה (הכהן הגדול) לובש פילוסין של יב מנה). 31 בחוט קצר אפשר יותר לדייק במשקל מאשר בארוך, ולפיכך רגילים להשתמש בחוט קצר כששוקלים דברים יקרים. 32 שכפות המאזניים קשורות בו. 33 המחברים את הכפות לקנה. 34 דברים זולים שאין מדקדקים כל כך לשקול עין בעין. 35 מוכרי צמר.

ו. הַחֲבֵל שֶׁמְסַרְגִּין הַמְטוֹת³⁶ מֵאִמְתִּי הוּא חֲבוּר לְטָמְאָה? מִשְׁיִסְרָג בּוֹ שְׁלֹשָׁה בָתִּים³⁷. וְהַנוֹגֵעַ בַּחֲבֵל מִן הַקָּשֶׁר³⁸ וְלִפְנֵים³⁹ - טָמֵא. מִן הַקָּשֶׁר וְלַחוּץ: עַד שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת⁴⁰ - טָמֵא. מִפְּנֵי שֶׁהֵן עָרְכִיו שֶׁל קָשֶׁר הָרִי הֵן מְפַלֵּל הַמְטָה; וְחוּץ לְשֹׁלֶשׁ אֲצָבָעוֹת - טָהוֹר, שְׂאִינוֹ לְצַרֵּף הַפְּלִי, שְׂאֲפֹלוּ פִּסְקוֹ⁴¹ אֵין הַקָּשֶׁר נִתְּרָה⁴².

36 קושרים היו חבלים בארבעת קירות המיטה וקולעים אותם בתבנית סורג (שבכה), עם ריווח גדול בין החבלים כעין חלונות. 37 כל ריבוע של הקליעה נקרא "בית". כל

מן הבור. 148) בחבל הקשור בחרס. 149) בכיוון הכלי, היינו החבל הראשון. 150) מפני שקל להתירו, כשאנו צריך לחבל ארוך כל-כך. 151) מדובר בקופה קלועה בענפי עצים, והחבל מתחלק לפעמים ונופל. 152) ראה למעלה ה"ב.

יום שלישי י"ח אדר ה'תשפ"א

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

1 יבאר כמה שיעור הנימים של כל הדברים והיותר על אלו השיעורים. ודין החבל שמסרגים המיטות מאימתי הוא חיבור לטומאה. ודין מיטה שהיא טמאה מדרס ומזון יוצא ממנה עד עשרה טפחים וכו'. כרע שהיתה טמאה מדרס וחיברה למיטה וכו'.

א. הַחוּטִין² הַיוֹצֵאִין מִן הָאֲרִיג³ וְשֶׁבִתְחִלַּת הַיְרִיעָה וְשֶׁבְּסוּפָהּ, וְהֵן הַנִּקְרָאִין נִימִין, כַּמָּה שְׁעוּרָן? שֶׁל סִידִין וְשֶׁל סוּדְרִין⁵ וְשֶׁל צִיעִיָּה⁶ וְשֶׁל פִּלִּיּוֹן שֶׁל רֹאשׁ⁷ - שֶׁשׁ אֲצָבָעוֹת⁸; וְשֶׁל חֲלוּק שֶׁהוּא קְרוֹעַ⁹ מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוּפוֹ וְאַחֵר שְׁלֹבְשִׁין אוֹתוֹ מְקַבְּצִין אוֹתוֹ בְּלוֹלָאוֹת - שְׁעוֹר חוּטִיו עֶשְׂרֵי אֲצָבָעוֹת¹⁰. הַפְּגוֹס¹¹ וְהַרְדִּיד¹² וְהַטְּלִית¹³ - שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת. וְכָל הַיֵּתֵר עַל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוֹ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ טָהוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּגָד טָמֵא בְּמִדְרָס¹⁴ אוּ בְּשֶׁאֵר טָמְאוֹת. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר, שְׂאֵם נִגְעָה טָמְאָה בִּיתֵר - שֶׁהַבְּגָד טָהוֹר.

2 כלים פרק כ"ט, משנה א. 3) מצידי האריג יוצאות שאריות חוטים שלא נארגו. 4) שיהיו נידונים כחיבור לאריג. 5) מטפחת גדולה לעטיפת הראש והכתפיים. 6) מטפחת דקה וקטנה. 7) מין כובע מחודד בראשו. 8) הן חיבור עם הבגד ואם נגעה טומאה בבגד נטמא, וכן להיפך. אבל חלק הנימין למעלה משיעור זה אינו חיבור. 9) פתוח מאחוריו. 10) מפני שעשויים לקשירה הם יותר ארוכים. 11) במשנה כתוב "נימי סגוס", ורצוי להגיה כך גם בדברי רבינו. סגוס הוא בגד עב מאוד, שלובשים אותו בימות הגשמים וציציות קצרות בולטות על כל פניו. 12) צעיף דק. 13) בגד עליון רגיל. 14) זב והדומים לו מטמאים את הכלים ששכב, ישב או דרס עליהם ועושה אותם אב הטומאה. טומאה זו נקראת טומאת מדרס ודיניה נתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב.

ב. נִימֵי הַכֶּפֶה שֶׁל רֹאשׁ¹⁵, וְהַמְסָה שֶׁמַּגִּיחִין הָעֲרֻבִים¹⁶ עַל פְּגִיָּהּ, וְהַקְּלָלִין¹⁷ הַשְּׁזוּרִין מִן הַשְּׁעָר, וְהַפּוֹנְדָה¹⁸ שְׁלֹבֶשׁ הָאֵדָם עַל בְּשָׂרוֹ, וְהַשְּׁמָלָה וְהַפְּרָגוֹד¹⁹ שֶׁמַּגִּיחִין עַל הַפִּתְחִים כָּמוֹ פֶּרֶקֶת - נִימִיהֶן כָּל שֶׁהֵן²⁰.

15) כובע שהנשים חובשות. במשנה: כיפה של זקינה. 16) נראה שהכוונה לערביות. 17) חגורה של צמר. במשנה: והקולקין. 18) כעין גופייה שבזמננו. 19) מסך הפתח. 20) כל אורך שהוא - חיבור.

ג. מִשְׁקָלָתָּ²¹ שְׁנֵטְמָאת - הָרִי שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי טַפָּחִים²² מִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50) ששכב או ישב עליה זב והדומים לו. 51) כששכב הזב על המיטה היה חלק המזון כרוך עליה. 52) ומטמא אדם וכלים הנוגעים בו. 53) חלק זה אינו צורך המיטה ולפיכך לא נטמא עימה, אבל נטמא מפני נגיעתו בחלק שהוא אב הטומאה ונעשה ראשון לטומאה. 54) נתבאר כבר שהמונח "דרס" כולל שכיבה, ישיבה, רכיבה וכו'. 55) החלק היוצא מן המיטה. 56) אם דרס על המזון בעשרה טפחים הראשונים היוצאים מן המיטה. 57) כל המיטה וגם עשרת הטפחים הקרובים דינם כמדרס הזב. ואף על פי שהמזון, כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס - כשהוא מחובר למיטה דינו כמיטה. 58) אם דרס על המזון במקום המרוחק מן המיטה יותר מעשרה טפחים. 59) הכל טהור מטומאת מדרס מפני שהמזון אינו ראוי למדרס. מובן שאם נגע הזב במזון נטמא טומאת מגע הזב ונעשה ראשון לטומאה, אבל כשדרס עליו ולא נגע בו, כגון שהיה איזה דבר מפסיק בין הזב ובין המזון - הרי הוא טהור לגמרי. [נתבאר בהלכות טומאת משכב ומושב, שמדרס הזב מטמא אפילו מאה סדינים המונחים זה על גבי זה, והוא דורס על העליון]. 60) תוספתא שם בבא מציעא פרק ט הלכה ג. נימוק ההבדל בין מדרס לשאר טומאות נתבאר בתוספתא עצמה: המזון כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס ומיטמא רק כחלק מן המיטה, ומחוץ לעשרה טפחים אינו מצרכי המיטה, אבל בשאר טומאות גם המזון כשהוא לעצמו ראוי לקבל טומאה ולפיכך כולו חיבור. 61) משמיענו רבותא, שאפילו בטומאת משקין שהיא גזירת חכמים - כולו חיבור.

- י. מִטָּה הַטְּמֵאָה מְדֻרָּס וְכָרֵךְ לָהּ מְזֻרָן⁶² - הַפֶּל טָמֵא⁶³ מְדֻרָּס⁶⁴. הַפְּרִישׁוֹ⁶⁵ - הַמִּטָּה מְדֻרָּס כְּשֶׁהִיָּתָה, וְהַמְּזֻרָן⁶⁶ מִגֵּעַ מְדֻרָּס⁶⁷. הֵיָתָה טְמֵאָה טְמֵאָת שְׁבַע⁶⁸ וְכָרֵךְ לָהּ מְזֻרָן - פֶּלֶה טְמֵאָה טְמֵאָת שְׁבַע⁶⁹. הַפְּרִישׁוֹ - הִיא טְמֵאָה כְּשֶׁהִיָּתָה, וְהַמְּזֻרָן טָמֵא טְמֵאָת עָרֵב⁷⁰. הֵיָתָה טְמֵאָה טְמֵאָת עָרֵב וְכָרֵךְ לָהּ מְזֻרָן - הַפֶּל טָמֵא טְמֵאָת עָרֵב⁷¹. הַפְּרִישׁוֹ - הִיא טְמֵאָה טְמֵאָת עָרֵב, וְהַמְּזֻרָן טָהוֹר⁷².

62) אחר שנטמאה במדרס הזב. 63) גם המזון, מפני שהוא טפל למיטה ונעשה כחלק ממנה. 64) אחר שכרכו ונטמא מדרס. 65) יום אחד. מכיוון שלא היה כרוך על המיטה בשעה שדרס עליה הזב, וטומאתו באה לו אחר כך בעקיפין מפני שנטפל למדרס - נתבטלה זיקתו למיטה ובטלה טומאתו, אבל טומאת מגע מדרס, שבאה לו מכוח עצמו על ידי נגיעתו במיטה - לא בטלה. 66) במגע או באוהל המת שהם מטמאים שבעה ימים. [גם טומאת מדרס היא טומאת שבעה, אבל יש בה גם חומרות יתירות על טומאות מת. וסתם "טומאת שבעה" מגדירה טומאת מת]. כל דבר שהוא טמא שבעה ימים הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. 67) כמו בטומאת מדרס. 68) יום אחד ככל נוגע באב הטומאה. 69) כמו בטומאת שבעה. 70) ולא נטמא בנגיעה במיטה, מפני שוולד הטומאה אינו מטמא כלים.

- יא. מִטָּה שֶׁכָּרֵךְ עָלֶיהָ מְזֻרָן וְנִגַּע בָּהֶן הֵמָּת - הַפֶּל טָמֵא טְמֵאָת שְׁבַע⁷³. פְּרִישׁוֹ - טָמֵא טְמֵאָת שְׁבַע⁷⁴. נִגַּע

זמן שלא סרג שלושה בתים אין קשר בין המיטה לחבלים. 38) קשר הסריגה (הר"ש מפרש שהכוונה אם קשר חבל אחר לחבל הסרג, אבל רבינו מפרש כאמור לעיל). 39) לצד שנסרג. 40) בפחות משיעור זה יינתק הקשר מכובד השוכב על המיטה. 41) אם חתך חלק זה. 42) והסריגה תתקיים.

- ז. חֶבֶל הַיּוֹצֵא מִן הַמִּטָּה⁴³ שֶׁהִיא טְמֵאָה: עַד סוּף אַרְבַּעַת טְפָחִים⁴⁴ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ טָהוֹר, שְׁאִינוֹ מְצָרְכִי הַמִּטָּה, לְפִי שְׁאִינוֹ רָאוּי לְכָלִים⁴⁵; מִתְחַלֵּת חֲמִשָּׁה וְעַד סוּף עֶשְׂרֵה - טָמֵא⁴⁶, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹלֵין בּוֹ אֶת הַמִּטָּה; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָתֵר עַל צֶרֶף הַמִּטָּה.

43) אחר שנגמרה הסריגה. 44) במשנה: "עד ה' טפחים טהור", אולם בתוספתא בבא מציעא פרק ט הלכה א אמרו "חמישה כלמעלה" ומפרש רבינו "חמישה" היינו הטפח החמישי, וכולו דינו כיותר מחמישה ומשום זה כתב כאן "עד סוף ארבעה טפחים - טהור". דעתו, שהתוספתא אינה חולקת על משנתנו אלא מפרשת כוונתה, ולכן פסק כמותה. 45) כשגומרים את הסריגה קושרים את החבלים קשר מהודק וחזק ולפיכך אין צורך להשאיר שלוש אצבעות. [ואולי הכוונה כאן לחבל שמחוץ לשלוש אצבעות, אבל שלוש אצבעות הראשונות הן חיבור ומטמאות]. בהדינים הקודמים הקצר מקבל טומאה והארוך לא, ובנידון כאן - להיפך. 46) כל החבל אפילו החלק שלמטה מארבעה טפחים.

- ח. אֲכַנְט שֶׁל אָרִיג שֶׁמְקִיפִין⁴⁷ אוֹתוֹ עַל הַמִּטָּה כְּדִי לְקַבֵּץ אִיבְרֵיהָ⁴⁸, וְהוּא הַנִּקְרָא מְזֻרָן, שֶׁמְקַצְתוֹ יוֹצֵאָה מִן הַמִּטָּה: עַד עֶשְׂרֵה טְפָחִים - הֵרִי הוּא מְצָרְכִי הַמִּטָּה; יָתֵר עַל כֵּן - אִינוֹ מְצָרְכִי הַמִּטָּה. וּמְזֻרָן שְׁבֻלָּה, אִם נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ שְׁבַעַת טְפָחִים כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חֶבֶק לְחִמּוֹר⁴⁹ - הֵרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה.

47) כורכים סביב המיטה וקושרים קשר מהודק. 48) לחבר ולהדק את חלקי המיטה שלא יתפרקו. 49) להניחו על המרדעת של החמור (רבינו בפירושו. ולא ביאר לשם מה מניחים אותו, ואולי צריך להיות "תחת המרדעת" ומניחים אותו על החמור כדי להגן על עורו).

- ט. מִטָּה שֶׁהִיָּתָה טְמֵאָה מְדֻרָּס⁵⁰ וּמְזֻרָן יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁵¹: עַד עֶשְׂרֵה טְפָחִים - הֵרִי הוּא אֲב טְמֵאָה⁵² כִּמְטָה עֲצֻמָּה וְהַפֶּל מְדֻרָּס; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ - הֵרִי הוּא כִּמְטָה מְדֻרָּס⁵³. דֵּרַס⁵⁴ הָזָב עַל הַמְּזֻרָן הַיּוֹצֵא⁵⁵: מִעֲשָׂרָה וּלְפָנִים⁵⁶ - הֵרִי הַמִּטָּה פֶּלֶה מְדֻרָּס⁵⁷; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ⁵⁸ - טָהוֹר⁵⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְמְדֻרָּס⁶⁰; אֲבָל לִשְׁאָר טְמֵאוֹת, אֲפִלּוּ מֵאָה אִמָּה - כָּלוּ חִבּוּר. בִּיצֵד? מְזֻרָן שֶׁהוּא כְּרוּךְ עַל הַמִּטָּה וְהַכְּנִיס קֶצְתוֹ לְאֵהָל הַמֵּת אוֹ שִׁנְעַע שְׂרִץ בְּקֶצְתוֹ אוֹ שִׁנְפְּלוּ מִשְׁקִין טְמֵאִין עַל מְקַצְתוֹ⁶¹ - נְטִמָּאת הַמִּטָּה, וְאֲפִלּוּ הִיָּה הַקֶּצֶה שֶׁנִּטְמָא יוֹצֵא מִן הַמִּטָּה מֵאָה אִמָּה.

לְטִמְאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִרְעִים מִן
הַבְּגָדִים; אֲבָל הָאוֹרֵג⁸ בְּגָד בְּפָנָי עֲצֻמָּה⁹ כֹּל שֶׁהוּא -
הִרִי זֶה מִקְבֵּל שָׁאֵר טִמְאוֹת, חוּץ מִטִּמְאַת מִדְרָס¹⁰,
שֶׁאֵין מִקְבֵּל אוֹתָהּ אֲלֵא הָרְאוֹי לְמִדְרָס.

(2) כלים פכ"ז מ"ב. (3) לקבל טומאת מדרס הזב החמורה,
שמתמאה טומאת שבעה, ואפילו בלי נגיעה ישירה. בגד
שאינו בו כשיעור הזה - אינו ראוי למדרס (שבת כו, ב).
(4) השפה הכפולה, מצטרפת לשלוש על שלוש. כחכמים
בכלים פכ"ח מ"ז. (5) שבת כז, א. כרבא אחר שחזר בו.
(6) סתם בגד האמור בתורה, מצמר או מפשתן. (7) המלה
"אר". (8) שם סג, ב. (9) אין דעתו לארוג יותר. ראה
תוספות שם ד"ה מניין. נראה שדין זה נאמר בכל הבגדים
ולא בצמר ופשתים בלבד. (10) שהרי אינו ראוי למדרס.

ב. הַבְּגָדִים הָעֵבִים¹¹ בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן הַלְבָדִין וְהַנְמָטִין¹²
הַקָּשִׁין, או הַבְּגָדִים הַרְפִּין בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן בְּגָדֵי פֶשֶׁתָן
שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהַבָּשָׂר נִרְאֶה מִתְחַתָּן¹³ - אֵינָן מִקְבָּלִין
טִמְאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּקִרְעָה שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים,
בֵּין לְמִדְרָס בֵּין לְשָׂאֵר טִמְאוֹת¹⁴.

(11) כלים פכ"ח מ"ח. (12) סדינים עבים ושמכות.
(13) מפני דקותם, הם שקופים. (14) מטליות קטנות מבד
גס ביותר או דק ביותר, אינו ראוי לכלום.

ג. כָּל¹⁵ הַקְּלִיעוֹת¹⁶ מִקְבָּלוֹת טִמְאָה בְּבָגְדִים, אֶחָד
הַקּוֹלֵעַ חוּטִים וְעֵשָׂאָן פִּיף¹⁷ או הָאוֹרֵגָן וְעֵשָׂאָן
אֲבָנִט¹⁸ וְכִיּוּצָא בּוֹ; חוּץ מִקְלִיעָה שְׁעוֹשִׂין הַצִּמְרִים
לְקִשֹׁר בָּהּ הַצִּמְרִים¹⁹, שֶׁהִיא טְהוֹרָה²⁰. הַקְּלִיעַ²¹ שְׁבִית
קָבוֹל אֶבֶן שְׁבִית²² אֲרוֹג או עוֹר - מִקְבָּלֶת טִמְאָה.
נִפְסֵק בֵּית אֶצְבַּע שְׁלֹשָׁה²³ - טְהוֹרָה²⁴. נִפְסֵק [בֵּית]
הַפְּקִיעַ²⁵ שְׁלֹשָׁה בִלְבָד - עֲדִין הִיא בְּטִמְאַתָּה²⁶.
הַמְּכַמּוֹרוֹת וְהַרְשָׁתוֹת²⁷ - מִקְבָּלִין טִמְאָה²⁸. וְהַחֲרָם²⁹
- מִקְבֵּל טִמְאָה מִפְּנֵי זוּטוֹ³⁰, מִפְּנֵי שְׁעִינֵי אוֹתָהּ
הַשְּׂבִיכָה דִּקִּין בְּיוֹתֵר וְהִרִי הִיא בְּבָגְד. הַעוֹשֶׂה בְּגָד³¹
מִן הַחֲרָם - טְהוֹר; מִן זוּטוֹ - מִתְטַמֵּא.

(15) עדיות פ"ג מ"ד. (16) דברים הקלועים כרשת.
(17) חגורה צרה ודקה (כלאים פ"ט מ"ט). (18) חגורה
רחבה. (19) חבילות צמר לא ארוג. (20) מפני שנקביה
גסים. (21) עדיות שם מ"ה. נשק פרימיטיבי לזרוק אבנים
על האויב. דוד השתמש בנשק זה במלחמתו עם גלית.
(22) המקום שמניחים בו את האבן המוכנה לקליעה.
(23) המקום שבו אוחו הקולע באצבעו בשעת זריקת האבן.
(24) כשנפסק מקום זה, אי אפשר לקלוע. (25) אינו מקבל
טומאה. (26) כלומר, עדיין היא ראויה לקבל טומאה. זה
קליעה. (27) כלומר, עדיין היא ראויה לקבל טומאה. זה
אינו מעכב את הקליעה. (28) כלים פכ"ג מ"ה. (29) ככל
הקליעות. (30) רשת מיוחדת לצוד דגים, והיא עשויה
מחוטים קשורים זה בזה ואינם ארוגים. (31) בשפת הרשת
עושים כעין כיס, ופיו צר, ושמים שם אוכל פתיון לדגים.
כיס זה נקרא "זוטור", ודינו כבגד. (32) שם פכ"ח מ"ט.

1 בַּה שְׂרִץ וְכִיּוּצָא בָּהֶן - טִמְאִין טִמְאַת עֶרֶב. פֶּרְשׁוֹ -
2 טִמְאִין טִמְאַת עֶרֶב.

3 יב. פֶּרְעָה⁷¹ שֶׁהִיָּתָה טִמְאָה מִדְרָס⁷² וְחִבְרָה לְמִטָּה⁷³ -
4 הַמִּטָּה כֻּלָּה מִדְרָס⁷⁴. פֶּרְשָׁה - הַפֶּרַע טִמְאָה מִדְרָס
5 כִּשְׁהִיָּתָה, וְהַמִּטָּה מִגַּע מִדְרָס. וְכֵן אִם הִיָּתָה הַפֶּרַע
6 טִמְאָה טִמְאַת שְׁבִיעָה וְחִבְרָה לְמִטָּה - הַמִּטָּה כֻּלָּה
7 טִמְאָה שְׁבִיעָה, כְּאִלּוּ נִגַּע הֵמֶת בְּפֶרַע שְׁלֹשָׁה⁷⁵. וְאִם
8 הָיָה עַל הַמִּטָּה⁷⁶ - טְהוֹרָה וְהַפֶּרַע בְּכֻלָּלָהּ⁷⁷. וְאִם
9 פֶּרְשָׁה קֹדֶם הָיָה - הַפֶּרַע טִמְאָה טִמְאַת שְׁבִיעָה
10 כִּשְׁהִיָּתָה, וְהַמִּטָּה טִמְאָה טִמְאַת עֶרֶב⁷⁸. הִיָּתָה הַפֶּרַע
11 טִמְאָה טִמְאַת עֶרֶב וְחִבְרָה לְמִטָּה - הַכֹּל טִמְאָה טִמְאַת
12 עֶרֶב. פֶּרְשָׁה - הִיא טִמְאָה טִמְאַת עֶרֶב, וְהַמִּטָּה
13 טְהוֹרָה. שֶׁאֵין הַטִּמְאָה טִמְאַת עֶרֶב מִן הֵמֶת מִטְמֵא
14 לֹא אֶדָם וְלֹא בָלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֹד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
15 וְכֵן הִדִּין בִּשְׁן שֶׁל מַעֲדָר⁷⁹ שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת וְאַחֵר כֹּף
16 חִבְרוֹ לְמַעֲדָר.

(71) רגל של מיטה. (72) שדרס עליה הזב כשהייתה
מופרשת מן המיטה (רבינו בפירושו למשנה). (73) טהורה.
(74) מכיוון שהכרע מעמיד את המיטה, הרי כולה זקוקה
לכרע הטמא ולפיכך היא מתטמאה כמחובר לטמא. ואין זה
דומה למזון שאין המיטה צריכה לו כל כך ויכולה להתקיים
ולהשתמש בה זמן רב בלי המזון. (75) המחובר לה
כשנטמאה. (76) מי אפר פרה כדי לטהרה מטומאת מת.
(77) אף על פי שמי ההזאה לא נפלו על הכרע שהוא הגורם
לטומאת המיטה. (78) ואינה צריכה הוייה. (79) כלי
שמשתמשים בו לפזר את האדמה ולהכשירה לזריעה. כללו
של דבר: אם מחברים לאיזה כלי שהוא חלק טמא שהכלי
צריך לו - עוברת הטומאה על כל הכלי כל זמן שהם
מחוברים, ואם הפרידים פקעה טומאה זו מהכלי, אולם, נטמא
מפני נגיעתו באותו החלק שהיה טמא מחמת עצמו, ונעשה
ראשון. ואם הכלי הטמא היה רק ראשון לטומאה וחיברו לו
כלי טהור - מתפשטת גם כן טומאתו על כל הכלי, אבל
כשפירש נטהר הכלי המחובר לו לגמרי, שהרי כלי אינו
מתטמא במגע בראשון לטומאה.

פֶּרֶק שְׁנִיִּים וְעֵשָׂרִים

(1) יבאר כמה שיעור הבגד להתטמא למידרס ולטומאת מת
ולשאר טומאות. ודין בגד הראוי לקבל טומאה. ואם נטמא
החלוק מאימתי הוא טהור.

17 א. בְּמָה² שְׁעוֹר הַבְּגָד לְהַתְטַמֵּא? שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל
18 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - לְמִדְרָס³; וְשֹׁלֵשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שְׁלֹשׁ
19 אֶצְבָּעוֹת מְכֻוֹנוֹת עִם הַמָּלֵל⁴ - לְטִמְאַת הֵמֶת או
20 לְשָׂאֵר טִמְאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵? בְּבָגְדֵי צִמְרִ
21 וּפְשִׁתִּים; אֲבָל בְּגָדִים שֶׁל שָׂאֵר מִיָּנִין - אֵין מִקְבָּלִין
22 טִמְאָה מִכָּל הַטִּמְאוֹת אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה בָּהֶן שְׁלֹשָׁה
23 טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים או יָתֵר. שְׁנָאֲמַר: או
24 בְּגָד⁶. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַד, שֶׁבֶּא הַתּוֹבֵב⁷ לְרִבּוֹת
25 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּשָׂאֵר בְּגָדִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ד. עֲשֵׂה חֲלוּק³² מִן הַמְשֻׁמֶּרֶת³³, אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁלִשָּׁה
2 עַל שְׁלִשָּׁה - מְקַבֵּל טִמְאָה³⁴.
- 32 תוספתא כלים, בבא בתרא פרק ה"ג. (33) מסנת
של משקין. (34) אף-על-פי שביטלה בידיים ממלאכתה
הראשונה, היא מקבלת טומאה כדין חלוק.
- 3 ה. מְשֻׁמֶּרֶת³⁵ שֶׁל יַיִן שֶׁפָּלְתָהּ: אִם מְשֻׁמֶּשֶׁת מַעֲיִן
4 מְלֹאכָה רְאשׁוֹנָה³⁶ - טִמְאָה, וְאִם לֹא - טְהוֹרָה.
- (35) תוספתא שם. (36) לסנן יין.
- 5 ו. מְטַפְּחוֹת³⁷ סִפְרִים הַמְצִיּוּרוֹת³⁸ - אֵין מְקַבְּלִין
6 טִמְאָה, מִפְּנֵי שְׁאֵינָן מְשֻׁמְשִׁין אֲדָם³⁹; שְׁהָרִי צִיּוּרָן
7 מַעֲיֵד עֲלֵיהֶן שֶׁבִשְׁבִּיל סֵפֶר נַעֲשׂוּ. וְשְׁאֵינָן מְצִיּוּרוֹת -
8 מְטַמְּאוֹת בְּשֹׁאֵר טִמְאוֹת⁴⁰ חוּץ מִטִּמְאַת מְדָרְס⁴¹,
9 מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִין לֹא⁴²: עֲמֵד וְנַעֲשֵׂה מְלֹאכָתָנוּ⁴³, כְּמוֹ
10 שְׁבֹאֲרָנוּ בְּעֵינֵן מְשֻׁבָּב וּמוֹשָׁבִב⁴⁴.
- (37) משנה שם פכ"ח, ד. (38) בריקמה או בצבעים.
(39) ודברים העשויים לתכשיט כלים, אינם מקבלים טומאה.
(40) כגון טומאת מת ושרץ. רבינו מפרש מה שאמרו
בית-הלל במשנתנו: "שאינן מצויירות טמאות", הכוונה
לשאר טומאות, בהתאם לסתם משנה בפכ"ד מכלים, משנה
יד. (41) הזב, וכשלא נגע בהן - טהורות לגמרי, ואם נגע
בהן נטמאו טומאת יום אחד טומאת מגע ולא טומאת מדרס
החמורה. (42) לזב. (43) פירוש, המטפחת אינה לשייבה
או שכיבה אלא למלאכה אחרת, ואם ישב עליה הזב, עליו
לעמוד, כדי להשתמש במטפחת למלאכתה המיוחדת לה.
(44) בפ"ו מהלכות משכב ומושב הלכה א ובכמה מקומות.
- 11 ז. כֶּסֶת⁴⁵ הַסִּפְּלִים שֶׁמְנִיחִין עַל כְּתֻפֵּיהֶן מִפְּנֵי
12 הַמוּט⁴⁶ - מְטַמְּאָה בְּמְדָרְס⁴⁷; וּמְשֻׁמֶּרֶת שֶׁל יַיִן -
13 אֵינָה מְטַמְּאָה בְּמְדָרְס⁴⁸.
- (45) שם מ"ט. (46) שהמוט לא ילחץ על הכתף.
(47) לפעמים הסבל יושב עליו. (48) מפני שהשמרים
הדבוקים בה מלכלכים את הבגדים.
- 14 ח. בְּגָד⁴⁹ שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְצוּרוֹת⁵⁰ - אֵינוֹ מְקַבֵּל
15 טִמְאָה⁵¹. בְּטֵל מִחֲשַׁבְתּוֹ⁵² - מְקַבֵּל טִמְאָה⁵³. בְּעַל
16 הַבֵּית⁵⁴ שֶׁעָשָׂה מְטַפְּחוֹת לַחֲפוֹת בֵּהֶן כְּתָלִים אוֹ
17 עֲמוּדִים - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טִמְאָה⁵⁵.
- (49) זבחים צד, א. (50) דעתו לצייר על הבגד בצבעים או
בריקמה. (51) מפני שלא נגמרה מלאכתו. (52) ורוצה
להשתמש בבגד כמו שהוא, בלי ציור. (53) שם.
(54) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ה ה"ו. (55) שאין זה
תשימש אדם. בכתלים יש עוד נימוק: מפני שביטלן לגבי
מחובר לקרקע.
- 18 ט. חֲלוּק⁵⁶ הַעֲשׂוֹי כְּסִבְכָּה⁵⁷ כְּדִי לְשַׁחֵק בּוֹ שׁוֹתֵי
19 שִׁכְר⁵⁸ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה⁵⁹.
- (56) משנה שם פכ"ח, ט. (57) כרשת, ובשר הלובשו נראה
מתוך נקיבה. (58) במסבאות מעסיקים ליצנים שישחקו
- בפני שותי השכר, ודרכם של הליצנים ללבוש חלוק כזה
(ראה משנתנו. רבינו נוקט לשון נקיה). (59) מפני שרוב
האנשים אינם לובשים חלוק כזה - בטלה דעתו של הליצן.
- י. כִּפָּה⁶⁰ שֶׁנִּתְּנוּ עַל הַסִּפְרִי⁶¹ - טְהוֹר מְקַבֵּל טִמְאַת
20 מְדָרְס⁶², אֲבָל מְטַמְּאָה בְּמַת וּבְשֹׁאֵר טִמְאוֹת⁶³.
21
- (60) שם מ"ה. מצנפת שהנשים חובשות, ומיטמאה מדרס
מפני שלפעמים יושבת עליה. (61) כיסה בה את הספר או
כרכו (ראה סנהדרין מח, א). (62) מפני שחלה עליה
קדושה, אינה ראויה יותר לתשמישה הקודם, ואומרים לו
לזב היושב עליה: עמוד ונעשה מלאכתנו (ראה רבינו
בהלכות תפילין פ"ד, ט). (63) שאין אומרים בהם "עמוד
ונעשה מלאכתנו". ואין זה סותר למה שאמרנו למעלה
בה"ו, שמטפחות ספרים אינן מקבלות טומאה, מפני שדבר
המקבל טומאה אינו יוצא מתורת טומאה אלא על-ידי שינוי
מעשה (ראה למעלה פ"ח ה"י).
- יא. הָעוֹשֶׂה⁶⁴ אֶסְפָּלָנִית⁶⁵ בֵּין עַל הָעוֹר⁶⁶ בֵּין עַל
22 הַבָּגָד, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בֵּהֶן⁶⁷ שְׁעוֹר⁶⁸ - טְהוֹרִין⁶⁹.
23 עֲשֵׂה עֲלֵיהֶן מְלוּגְמָא⁷⁰: עַל הַבָּגָד - אֵינוֹ מְקַבֵּל
24 טִמְאָה, שְׁהָרִי נִתְלַכְלַךְ וְאֵינוֹ רָאוּי; וְעַל הָעוֹר -
25 מְקַבֵּל טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקְנֵה וְרָאוּי לְמִשְׁכָּב⁷¹.
26
- (64) שם מ"ג. (65) רטייה (תחבושת) שנעשית מדברים
שמנים מעורבים בשעווה. (66) מרח את המשחה על
חתיכת עור. (67) בעור ובבגד. (68) השיעור הקבוע להם
לקבלת טומאה: בגד - שלושה על שלושה, ועור - חמישה
על חמישה. (69) הבגד והעור נמאסים מן המשחה ואינם
ראויים לכלום. (70) עשויה מתאנים לעוטות ומקמח.
רטייה זו אינה מלכלכת כל כך. (71) ולכן מיטמא גם
טומאת מדרס.
- יב. מֵאֵימַתִּי יִקְבֹּל הַבָּגָד טִמְאָה⁷² מִשְׁיֹאֲרָג בּוֹ שְׁלֹשׁ
27 אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת. וְכָל הַפְּלִים הַנֶּאֱרָגִין
28 בְּמַחֲט, כְּגוֹן הַפִּים וְאֶנְפִּלְיָא⁷³ - אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה
29 עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכָתָן.
30
- (72) המדובר באורג בדים ארוכים להשתמש בהם לפי
הצורך. אבל האורג בגד שלם, אמרנו למעלה בהלכה א
שאפילו כל שהוא מקבל טומאה. ומשמע מלשונו, שבכל
הבגדים הדין כך, ולא בצמר ופשתים בלבד, ומה שאמרו
בשאר מינים שלושה טפחים, הכוונה לקרעים, ולא לאריג
חדש (ראה למעלה ה"א וה"ב). (73) תוספתא כלים, בבא
מציעא פ"ו, ה"ב. נעליים המכסות רק חלק מן הרגל והן
עשויות מאריג.
- יג. כָּל הַפְּלִים⁷⁴ הַנֶּעֱשִׂין עַל גִּבִּי מַחֲט⁷⁵, כְּגוֹן
31 מְצוּדָה - פִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה בֵּהֶן בֵּית קְבוּל מְלֹאכָתָן
32 מְקַבְּלִין טִמְאָה.
33
- (74) שם. (75) הגר"א בהגהותיו לתוספתא מפרש, כמו
אריגת הפוזמקאות שמתפרקת כולה אם אין עושים שפה
בסוף האריגה, ו"הנארגים במחט" פירושו שתוחבים את
חוט הערב באוזן המחט, ומכניסים לתוך השתי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יד. סִבְכָּה⁷⁶ שְׁמֹנִיחוֹת הַבְּנוֹת בְּרֹאשֵׁיהֶן: אִם הִתְחִיל
2 לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מִפִּיהָ⁷⁷ - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה עַד
3 שְׁיִגְמַר קִרְקָעֶיהָ⁷⁸; וְאִם הִתְחִילָה מְקַרְעֶיהָ -
4 אֵינָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה עַד שְׁיִגְמַר אֶת פִּיהָ. וְשִׁבְיָסָה⁷⁹
5 מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה בְּפָנֶי עֲצָמָהּ⁸⁰. וְחוּטִיָּה⁸¹ חֲבוּרָה לָהּ⁸²
6 לְטֻמְאָה⁸³ וְלִהְיוֹת טֻמְאָה⁸⁴.
- 7 (76 כלים פכ"ז, מ"י. 77 משפּתה. 78 סוף השבּכה
המגיע לאמצע הראש. 79 בד מצוייר או מוזהב התפור
על הסבכה לנוי. 80 אפילו אינה מחוברת לסבכה.
81 החוטם שקושרים בה את הסבכה לראש. 82 כשהם
מחוברים לסבכה, דינם כחלק ממנה. 83 אם נגעה טומאה
בהם - נטמאת גם הסבכה. 84 כשנגעה טומאה בסבכה.
8 טו. סִבְכָּה⁸⁵ שְׁנִקְרָעָה, אִם אֵינָה מְקַבֶּלֶת רֹב שְׁעָר
הָרֹאשׁ - טְהוּרָה.
- 9 (85 שם.
10 טז. חֲלוּקִים⁸⁶ שֶׁל בְּגָד אוֹ שֶׁל לְבָד⁸⁷ אוֹ שֶׁל נִיר⁸⁸ -
11 מְאִימָתִי הוּא גִמְר מְלֹאכְתּוֹ? מְשִׁיפְתָּח אֶת פִּי⁸⁹.
12 הַגְּדוֹל לְפִי גְדֹלוֹ וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ. וְאִם נְטֻמָּא
13 הַחֲלוּקִים - מְאִימָתִי הוּא טְהוּרָתוֹ? מְשִׁיבָהּ וְאֵינִי
14 מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיִן מְלֹאכְתּוֹ רֹאשׁוֹנָה⁹⁰. נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ רֹב
15 מְלֻמְעָה - עֲדִין הוּא בְּטֻמְאָתוֹ⁹¹; רֹב מְלֻמְטָה -
טְהוּר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּי - טְהוּר⁹².
- 16 (86 תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ה ה"א. 87 צמר
שנתחבר על-ידי דפיקות חזקות. 88 יש גורסים בתוספתא
"עור", נייר רגיל עשוי מעשבים או מעלים. 89 בית
הצואר, המקום שמכניסים בו את הראש. דרכם היה לארוג
את כל אורך החלוק, ואחר-כך פתחו ותיקנו את בית הצואר.
90 שאינו ראוי ללבוש, ואף-על-פי שהוא ראוי לשימוש
אחר. 91 מפני שראוי ללבישה. 92 אין אדם לובש
חלוק קרוע במקום זה.
17 יז. הָעוֹשֶׂה⁹³ חֲגוּר מְצֻאָר⁹⁴ שֶׁל בְּגָד⁹⁵ וּמְצֻדוֹ⁹⁶ שֶׁל
18 סָדִין - אֵינִי מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שְׁיִמְלִל⁹⁷ שְׁפֹתָיו.
19 עֲשָׂהוּ מְאֻמָּעַ הַבְּגָד וּמְאֻמָּעַ הַסָּדִין⁹⁸ - אֵינִי
מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שְׁיִמְלִל מְצֻד הַשְּׁנִי⁹⁹.
- 20 (93 שם ה"ב. 94 צ"ל מציודו (כך היא הגירסא
בתוספתא). 95 חתך מן הבגד פס רחב, שמציודו האחד
יש לו שפה. 96 פירוש, או מציודו. 97 יתפור ויעשה
שפה. 98 ושני צידי החגור בלי שפה. 99 פירוש, גם
את הצד השני. [ה'חזון איש' מגיה וגורס: "ומציודו של סדין
... עד שימלול מצד השני. עשאהו מאמצע הבגד ומאמצע
הסדין, אינו מקבל טומאה עד שימלול שפתותיו", ופירוש
גירסא מתוקנת זו ברור: מציודו, יש שפה אחת ואינו מקבל
טומאה עד שימלול גם את הצד השני שאין לו שפה, ואם
עשה מאמצע הבגד, הרי שני צידי האבנט הם בלי שפה -
צריך למלול שני הצדדים, ולכן דייק רבינו וכתב
"שפתותיו" בלשון רבים. תיקון זה מתקבל מאוד על
הדעת].
- 21 יח. חֲגוּר¹⁰⁰ שְׁבִלּוֹ צִדְדֵי¹⁰¹ וּמְצַעֲתוֹ קִימָת -
טֻמְאָה¹⁰².
- 22 (100 שם. 101 השפות. 102 בתוספתא שם משום ר'
שמעון בן גמליאל "טמא משום שירי חגור". פירוש,
בתחילתו אינו חשוב בגד עד שימלול שפתותיו, אבל
כשמלל וירדה עליו תורת קבלת טומאה - אין זו נפקעת כל
זמן שאפשר להשתמש בשייריה.
- 23 יט. שְׁפָה¹⁰³ שְׁפָרְשָׁה מִן הַבְּגָד וְהִתְקִינָה לְחֲגוּר בָּהּ
אֶת מְתָנֶיהָ - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּאֶבְטָט¹⁰⁴.
- 24 (103 שם. 104 חגורה לא רחבה.
- 25 כ. טְלִית¹⁰⁵ שֶׁל עֲנִי שְׁבִלְתָּהּ: אִם הָיוּ רֹב שְׁפֹתֶיהָ
קִימּוֹת, אָף עַל פִּי שְׁאִין בָּהּ שְׁלֹשׁ¹⁰⁶ עַל שְׁלֹשׁ
בְּרִיא¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה; אֵין שְׁפֹתֶיהָ
קִימּוֹת: אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ חֲזָק וּבְרִיא -
מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה, וְאִם לֹא - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה. וְכֵן
שְׁאָר בְּגָדֵי עֲנָיִים¹⁰⁸.
- 26 (105 שם פ"ו ה"א. 106 שלוש אצבעות. 107 שלא
בלו. 108 עניים משתמשים גם בשיירי בגדים שכאלה
(ראה משנה כלים פכ"ח, ח).
- 27 כא. מְטִלִית¹⁰⁹ שְׁאִין בָּהֶן שְׁלֹשָׁה¹¹⁰ עַל שְׁלֹשָׁה -
אֵינֶן מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה¹¹¹. וְאִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן וְהִכִּינָן¹¹²
28 - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה עַד שֶׁהָיוּ פְּחוֹת מְשֻׁלָּשׁ עַל שְׁלֹשׁ;
29 שְׁפָל פְּחוֹת מְשֻׁלָּשׁ עַל שְׁלֹשׁ אֵינִי מְקַבֵּל טֻמְאָה כָּלָל
וְאִם עַל פִּי שְׁהִכִּינוּ¹¹³.
- 30 (109 זבחים צד, א. חתיכות קרועות מבגד. 110 טפחים.
111 נראה שהמדובר בשאר מיני בגדים, אבל צמר ופשתים
מתטמאים בשלוש על שלוש, אפילו לא הכינים. וזה הוא
ההבדל בין שאר מינים לצמר ופשתים, שכתב רבינו למעלה
בהלכה א. 112 הכין אותן להשתמש בהן. 113 כל זה
נאמר במטלית, היינו חתיכה קרועה מבגד גדול, אבל אם
ארגו מלכתחילה לשם בגד קטן - מיטמא אפילו בשאר
מינים, כנאמר למעלה בהלכה א.
- 31 כב. פְּחוֹת¹¹⁴ מְשֻׁלָּשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁהִתְקִינוּ לְפָקָק
בּוֹ אֶת הַמְּרִחִין¹¹⁵ וְלִנְעֹר בּוֹ אֶת הַקְּדָרָה¹¹⁶ וְלִקְנֹחַ בּוֹ
אֶת הָרְחִימִים¹¹⁷ וְכִיּוּצָא בָּאֵלּוּ: אִם הִשְׁלִיכוּ בְּאִשְׁפָּה -
אֵינִי מְקַבֵּל טֻמְאָה¹¹⁸; תֵּלָא בְּמַגִּיד אוֹ הִנִּיחוֹ אַחֲרָי
הַדֶּלֶת - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּתוֹךְ בְּגָדִיו, וְעֲדִין
הוּא חָשׁוּב אֲצִלּוֹ, וּמְקַבֵּל שְׁאָר טֻמְאוֹת חוּץ מִטֻּמְאָת
מְדָרְס, שֶׁהָרִי הוּא פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה טְפָחִים.
- 32 (114 משנה כלים פכ"ח ב. 115 לסתום את החור
שבכותל בית המרחץ, כדי שלא יצא חומו. 116 לטלטל
את הקדירה החמה. 117 לנקותו מן האבק והקמח.
118 במשנה אמרו: בין מוכן בין שאינו מוכן - טמא, דברי
ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: בין מן המוכן בין שאינו מן
המוכן - טהור. ר' עקיבא אומר: מן המוכן - טמא, שלא מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שביטלה מתורת בגד. (130) מכאן ולהבא, אבל הטומאה הקודמת אינה חוזרת (תפארת ישראל).

כז. ¹³¹על שלש שנותנה בכדור ¹³²או שעשאה ¹³³כדור בפני עצמה - טהורה ¹³⁴. אבל שלשה טפחים על שלשה טפחים שנותנו בכדור - הרי הוא כמות שהיה ¹³⁵ומתטמא במדרס ¹³⁶. עשהו כדור בפני עצמו - אינו מתטמא במדרס ¹³⁷, שהרי התפר ממעטו משלשה על שלשה ¹³⁷.

(131) שם פכ"ח מ"א. (132) קיפל את המטלית, וכרך סביבה בגד ועשה כדור. (133) מפני שביטלה מתורת בגד. (134) חתיכה גדולה כזו אינו מבטל, ועומד להוציאה מן הכדור. (135) אם ישב על הכדור (רבינו בפירושו למשנה). במשנה כתוב סתם: "טמא", ורבינו מפרש שהכוונה גם טומאת מדרס. [הראב"ד השיג עליו, ודעתו שטומאת מדרס אין כאן, מפני שכדור אינו ראוי לשיבה. ומה שאמרו "טמא" הכוונה לשאר טומאות]. (136) במשנתנו: "טהור", ורבינו שפירש בכבא הקודמת "טמא" היינו טומאת מדרס, מפרש גם כבא זו כטומאת מדרס. אבל בשאר טומאות, שמטמאות בשלוש על שלוש - מיתטמא [והראב"ד לשיטתו מפרש טהור מכל טומאה שהיא]. (137) ופחות משיעור זה, אינו ראוי למדרס. והמדובר בשלושה על שלושה מצומצם, אבל אם נשאר שלושה טפחים מחוץ לתפר - מטמא מדרס.

פרק שלשה ועשרים

(1) יבאר שהמפץ מתטמא במידרס ובשאר טומאות. שיעור השק והעור והמפץ לקבל טומאה. המשלים שיעורו בחמור או בקל ממנו. ודין הנמדדין כפולין. בגד שארג בו שלוש ונטמא במידרס וניטל חוט אחד מתחילתו. מטלית שהיא מידרס וטלאה על הקופה או על העור או על בגד או על שק וכו'. ודין סדין שטמא מידרס ועשאוהו פרוכת או הטבילה וקרעה קודם שיעריב שמשוה.

א. המפץ ²הוא המחצלת שאורגין אותה מן החבלים ומן הסוף ³ומן הגמא ⁴וכיוצא בהן. ואין המפץ בכלל בלים האמורים בתורה ⁵, ואף על פי כן מתטמא הוא במדרס ⁶דין תורה, שהרי רבה בתנאי ⁷כל המשקב, וזה ראוי למשקב ועשוי לו. וכן מתטמא במת ⁸ובשאר טמאות מדבריהן ⁹, ככל פשוטי פלי עין, כמו שבאנו ¹⁰. וזה כלל גדול ¹⁰: שכל המתטמא במדרס - מתטמא בשאר טמאות.

(2) כלים פכ"ד מ"י. (3) קנים הגדלים על שפת הנהרות. (4) מין עשב חזק. (5) בספר ויקרא טו, לא ורלב, וכן בספר במדבר לא, כ - נמנו מיני כלים שונים לענין טומאה, ומפץ לא נמנה. (6) שבת פד, ב. (7) שם. (8) למדו שם מקליוחומר. נחבאר כבר כמה פעמים, שדברים הנלמדים במידות שהתורה נדרשת בהן, מוגדרים לפעמים בפי רבינו "מדבריהם" או "מדברי סופרים". (9) למעלה פ"א ה"י וי"ג. (10) משנה, נדה מט, א: "כל המטמא מידרס, מטמא טמא מת".

המוכן - טהור". ופירש עולא בשבת כט, ב: "זרקו לאשפה - דברי הכל טהור; הניחו בקופסא - דבר הכל טמא; לא נחלקו אלא שתלאו במגוד (ביתר) או שהניחו לאחורי הדלת וכו'". ר' אליעזר מטמא בשניהם, ור' יהושע מטהר, ור' עקיבא מטמא בתלאו ביתר, ומטהר באחורי הדלת. ובכסף-משנה מתפלל מאוד שרבינו פסק כר' אליעזר נגד דעת ר' יהושע ור' עקיבא. וגדולה הפליאה, שהרי בפירושו למשנה כתב בפירוש: ואין הלכה כר' אליעזר, ולא מצאתי יישוב לתמיהה זו.

כג. ¹¹⁹על שלשה שהיה משלך באשפה: אם היה בריא ¹²⁰פדי לצר בו רבע הקב מלח ¹²¹גס ולא יקרע - הרי זה מתטמא במדרס ¹²², ואם לאו - אינו מתטמא. אבל אם היה בפית, אם היה בריא אף על פי שאינו יכול לצר בו מלח, או שהיה צורר בו מלח ולא היה בריא - הרי זה טמא מדרס.

(119) כלים פכ"ז מ"א. (120) לא בלה. (121) כחכמים במשנה. (122) אין דרכו של אדם לוותר לגמרי על מטלית גדולה ובריא שכוז. [לשון המשנה: "באשפות - בריא צורר מלח, בבית - או בריא או צורר מלח", משמע, ששני תנאים נאמרו במושך באשפה: א. בריא; ב. יכול לצרור בו וכו' וכאן כורך אותם רבינו ביחד, כאילו תנאי אחד לפנינו: בריא עד שיכול לצרור בו וכו'. אולם בכבא השניה "אם היה בבית" מחלקם לשניים. ונראה שרבינו התכוון בכבא הראשונה במונח "בריא", גם לא בלה וגם חזק].

כד. ¹²³על שלשה שנקרע ולא הבדלו הקרעים: אם נותנו על הפסא וכשישב עליו יגע בשורו בפסא - הרי זה טהור ¹²⁴, ואם לאו - הרי זה מתטמא במדרס.

(123) שם מ"ב. (124) כאילו נחלק לגמרי, ונפרדו חלקיו זה מזה.

כה. ¹²⁵על שלש שנמחה ¹²⁶ממנה אפילו חוט אחד, או שנמצא בה קשר או שני חוטין מתאימין ¹²⁷ - הרי זה טהור.

(125) שם. (126) במשנה, "שנמחה" פירוש שנתדקדק ונחלש. (127) באריגה נכונה, נכנס חוט ערב אחד תחת חוט השתי, והשני על גביו, ואם היו שני חוטי ערב יחד, אין זו אריגה טובה, ורואים חוט אחד כאילו אינו. [הר"ש והברטנורא בשם רבותיו, מפרשים שהפיסקא "שני חוטים" נמשכת גם לקשר, כי קשר בחוט אחד אינו מטהר אלא שני קשרים סמוכים זה לזה בשני חוטים, אבל על קשר אחד אין האורג מקפיד כמו שנאמרו בשבת עד].

כו. ¹²⁸על שלש שהשליכה באשפה - טהורה ¹²⁹; החזירה - מקבלת טמאה ¹³⁰. לעולם השליכתה מטהרתה והחזרתה מטמאתה, חוץ משל ארגמן ושל זהרית טובה, שאפילו היתה על האשפה - מקבלת טמאה, מפני שהיא חשובה.

(128) שם. (129) אפילו אם היתה טמאה נטהרה, מפני

עושים שני שלישים משיעור הבגד לטומאה וחסר שליש אחד, וכשאתה מצרף טפח אחד מן השק - הוספת רק רביעית השיעור. וכן בדינים האחרים. מכאן, שאם צירף טפח ושליש מן השק לשניים מן הבגד - מקבל טומאה. וכן בכל הצירופים האמורים בהלכה זו (תפארת ישראל). מלשון "זה הכלל" שבסוף הלכה זו, יש לכאורה מקום לדייק, שהקל אינו משלים כלל את החמור ממנו, אבל אי-אפשר לפרש כך, שהרי יש להפוך ולומר שהבגד משלים את השק, ויש כאן השלמה בחמור ממנו. ודוחק גדול לומר שחתיכה גדולה אינה משלימה את הקטנה ממנה אלא להיפך. [כתב הר"ש וכן הברטנורא, שהמצטרפים רק בסדר השנוי במשנה, היינו - בגד עם שק, שק עם עור ועור עם מפץ, אבל לא בגד עם עור או שק עם מפץ, וכן דעת ה'תוספות' שבת עו, א ד"ה הואיל, וסוכה יז, ב ד"ה ותני, וכן משמע במשנה מעילה יח, א. וגם מלשונו של רבינו בפירושו שם, וכאן לא גילה דעתו. והר"ש מנמק, מפני שאין דרכם של אנשים לחבר כך, ובטלה דעתו אצל כל אדם (ראה משנה-למלך כאן)]. (25) בשק עור ומפץ, אין כל הבדל בשיעורם בין טומאת מידרס לטומאות אחרות (למעלה ה"ג). ומה שכתב כאן "טהור מן המידרס", הכוונה לשניים מן הבגד ואחד מן העור, שטמא בטומאות אחרות בשלוש אצבעות, ואינו צריך להשלמה מן השק. (26) שהרי הטפח מן הבגד יותר מקרב את הטומאה מטפח החסר מן השק. (27) דבר ששיעורו קטן - נקרא חמור, וזה ששיעורו יותר גדול - הוא קל.

ה. בלוי²⁸ נפה ויכבד²⁹ שיהתקין³⁰ לשיבה - 26
טהורין, ואין מקבלין טמא עד שיקצצם³¹ ואחר 27
כך יהיו כמפץ³². 28

(28) כלים פכ"ז מ"ה. (29) הכוונה לרשת שלהן. כך משמע מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו (ויש מפרשים שהכוונה לדפנות). (30) עשה תיקון קל להקל את הישיבה. (31) יפרידן מן הדפנות. (32) מדובר ברשת עשויה מגמי או מעץ, ואם היא משיער - דינה כשק (רבינו בפירושו). ולמה אין המחשבה עצמה מועילה להוריד לה טומאה, כמו ששנינו בפ"ה ממס' כלים מ"ט: "כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה" (ראה למעלה פ"ח ה"ו), מפני שלא אמרו מחשבה מועילה, אלא בדבר שאינו מחוסר מעשה, כדי שתהיינה ראויות לשיבה. וכאן מחוסר מעשה, שאי אפשר לשבת עליה בלי קציצה (תוספות יום-טוב' כלים פ"ב מ"ז). ובתפארת ישראל פ"כ מ"ד מוסיף ביאור ואומר, מכיוון שהנפה והכברה היו מיוחדות לתשיש אחר ובטלו מתורת אותו תשיש, אין מחשבה מספיקה אלא צריך מעשה ממש המכשירן לתשיש אחר.

ו. חלוק³³ של קטן - אינו מתטמא במדרס עד 29
שהיה בו פשעור, שלשה טפחים על שלשה 30
טפחים³⁴. ונמדד כפול³⁵, כבד³⁶. ואלו³⁷ נמדדין 31
כפולין: בגדים שפולישין אותן על הרגלים ועל 32
השוקים ואת הראש והמכנסים והפובע והפיס של 33
פונדא³⁸. ומטלית שתלעה על השפה³⁹, אם פשוטה 34
- נמדדת פשוטה, ואם כפולה - נמדדת כפולה. 35

ב. כבד בארנו¹¹, שהבגד מתטמא בשלש על שלש 1
כמו שבארנו בשאר טמאות, ובשלשה טפחים על 2
שלשה טפחים למדרס. 3

(11) פכ"ב ה"א. הלכה זו משמשת מעין הקדמה להלכות הבאות, להודיענו, שהדינים שייאמרו שם נמשכים גם לשיעורי הבגד.

ג. השק¹² - שיעורו ארבעה טפחים¹³ על ארבעה 4
טפחים; העור - חמשה על חמשה; המפץ - ששה 5
על ששה. בין למדרס בין לשאר הטמאות. ופחות 6
מן השעורין האלו - טהורין מכלום. במה דברים 7
אמורים?¹⁴ בקרע אחד מהן שנקרע בלא פונה; אבל 8
הקוצץ בפונה¹⁵ וקצץ אפלו טפח על טפח למושב 9
או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב¹⁶ - 10
הרי זה מתטמא במדרס¹⁷, בין שהיה הטפח על 11
טפח שקצץ או השלשה בגד או שק או עור או 12
מפץ. וכן המקצץ מאחד מהן לאחיה¹⁸ כדי שיאחז 13
בו בידו, בדרך שעושין קוצצי תאנים שלא יזקו 14
אצבעותיהן - הרי זה טמא בכל שהוא¹⁹. והוא שלא 15
יהיה פחות משלש על שלש²⁰, שכל פחות משלש 16
אצבעות טהור מכלום. 17

(12) כלים פכ"ז מ"ב. (13) השק ארוג משיער, והוא קשה ואינו ראוי למלאכתו בפחות משיעור זה. (14) ברייתא, מעילה יח, א (ראה משנה, כלים פכ"ז מ"ד). (15) כדי להשתמש במטלית שקצץ לצורך רצוי לו. (16) משמע, שאם קוצץ פחות משלושה טפחים וחישב עליו למשכב או פחות מטפח למושב - אינו מקבל טומאה, מפני שאינו ראוי לכך אפילו בדוחק. (17) סתם מידרס בין משכב ובין מושב, אינו פחות מהשיעורים שנאמרו למעלה, אבל כשהאדם מייחד חתיכה יותר קטנה למידרס - הרי היא כמידרס. (18) שם. (19) פירוש, בפחות מהשיעורים שנאמרו למעלה. (20) בברייתא כתוב סתם "בכל שהוא", ורבינו הוסיף מדעת עצמו שלא יהיה פחות משלוש על שלוש. [לזכור: שם המספר שנאמר בלשון נקיבה - פירושו אצבעות (לפעמים אמות), והנאמר בלשון זכר - פירושו טפחים].

ד. המחבר²¹ שני טפחים מן הבגד²² ומן השק²³ 18
טפח, שלשה מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן 19
העור ואחד מן המפץ - הרי זה טהור²⁴ מן 20
המדרס²⁵. אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפץ 21
ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק, 22
שלשה מן השק ואחד מן הבגד - הרי זה טמא 23
מדרס²⁶. זה הפלל: כל שהשלים שיעורו בחמור 24
ממנו²⁷ - טמא; מן הקל - טהור. 25

(21) משנה, כלים פכ"ז, מ"ג. (22) המטמא מידרס בשלושה טפחים. (23) המטמא בארבעה, וביחד יש שלושה טפחים. (24) שהרי אין בו שיעור מלא. דוגמא: שניים מן הבגד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

העור - נַעֲשֶׂה הַכֹּל רָאשׁוֹן לְטַמְּאָהָּ.⁵⁹ הַפְּרִישׁ אֶת
הַמְּטִילִית⁶⁰ - הֲרִי הַקֶּפֶה אוֹ הָעוֹר רָאשׁוֹן, מִפְּנֵי שְׁנֵגְעוֹ
בַּמֶּדְרָס, וְהַמְּטִילִית טְהוֹרָה, שְׁכִינָן שְׁטִלְאָה וְהַפְּרִישָׁה
בְּטִלְאָה.⁶¹ טִלְאָה עַל הַבֶּגֶד⁶² אוֹ עַל הַשֵּׁק⁶³ - נַעֲשֶׂה
הַכֹּל מִדְּרָס⁶⁴, וְהֲרִי הַכֹּל אֶב טַמְּאָה. הַפְּרִישָׁה - הֲרִי
הַבֶּגֶד אוֹ הַשֵּׁק רָאשׁוֹן⁶⁵, שְׁהֲרִי נִגַּע בַּמֶּדְרָס,
וְהַמְּטִילִית אֶב טַמְּאָה כְּשֶׁהִיתָה, שְׁאִינָה בְּטִלְאָה עַל
הָאֲרִיגָה.⁶⁶ תִּפְרָר⁶⁷ הַמְּטִילִית עַל הַבֶּגֶד כְּשֶׁטִּלְאָה מְרוּחַ
אֲחֻת⁶⁸ אוֹ מִשְׁתֵּי רוּחוֹת כְּמִין גָּאֵם⁶⁹ - אֵינוֹ חָבוּר, וְלֹא
נַעֲשֶׂה הַכֹּל אֶב, אֲלֹא מִגַּע מִדְּרָס בְּלִבָּד. תִּפְרָר מִשְׁתֵּי
רוּחוֹת זֶה בְּצַד זֶה⁷⁰ - הֲרִי הֵיא חָבוּר, וְנַעֲשֶׂה הַכֹּל
אֶב⁷¹.

(57) שם פכ"ח ה"ו. (58) סל. (59) המטלית בטלה לגבי הקופה, ויצאה מתורת כלי הראוי למושב, שהרי הקופה אינה ראויה לכך, ולפיכך פקעה ממנה טומאת מידרס ונשאר עליה ועל המחובר לה טומאת מגע מידרס כמו בניטל חוט בהלכה הקודמת. (60) הפרידה מן הקופה או מן העור. (61) האדם ביטלה בידיים מתורת מושב, ופרחה טומאתה. ואין זה דומה לבגד שניטל חוט אחד מתחילתו ואחר-כך השלימו, שאמרנו בהלכה הקודמת שהכול טמא טומאת מגע, מפני שהמטלית מתבטלת לגמרי ואין עליה תורת כלי מינה, וכשהפרידה הרי נפסדה לגמרי ואין עליה תורת כלי (רבינו בפירוש). וברור, שאם חישב על המטלית למושב, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא (ר"ש). (62) שם. (63) בגד ושק הם מעין המטלית, מפני שהם ארוגים כמותה, ולפיכך לא בטלה המטלית לגביהם. פסק כרבי יוסי ששק נידון כמינו של מטלית צמר או פשתים אף-על-פי שהוא עשוי משיער עזים. (64) כמו בהשלים עליו כל הבגד שבה"ז. (65) טומאת מידרס, שנתפשטה עליו על ידי חיבורו במטלית – פקעה כשהפרישה, אבל טומאת מגע מידרס באה לו מצד עצמו משום שנגע במידרס ואינה נפקעת עם ההפרשה. (66) שהוא מינה. (67) שם מ"ז. (68) של המטלית. (69) גימל יוונית כזה ונשאר שני רוחות בלתי תפורים. (70) פירוש, בשני צדדים מקבילים, כגון מזרח ומערב או דרום וצפון. (71) מטלית תפורה בצורת גאם אינה מחוברת יפה לבגד, אבל כששני צדדים מקבילים תפורים, המטלית מונחת על הבגד כאילו היא דבוקה בה.

ט. שְׁלִשָּׁה⁷² עַל שְׁלִשָּׁה⁷³ שְׁנֵטְמָא בַּמֶּדְרָס וְאַחֵר כֶּף נִחְלַק - טְהוֹר מִן הַמֶּדְרָס⁷⁴, וְאֵין פְּקָרַעִים אֵלּוֹ טַמְּאָה כָּלִל⁷⁵, וְהֵנָּם כְּשֶׁבִירִי כָּלִי שְׁנֵטְמָא. אֲבָל⁷⁶ בֶּגֶד⁷⁷ שְׁנֵטְמָא בַּמֶּדְרָס וְקָרַע מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת⁷⁸ - אוֹתוֹ הִקְרַע טְהוֹר מִן הַמֶּדְרָס, אֲבָל טַמְּא מִגַּע מִדְּרָס; שְׂבִיעַת פְּרִישָׁתוֹ מִן הַבֶּגֶד הַגָּדוֹל נְטָמָא בְּמִגַּע⁷⁹.

(72) שם פכ"ז מ"י. (73) מכוונים. (74) מפני שפחות משלושה טפחים אינו ראוי למידרס, כמו שכבר נתבאר כמה פעמים. (75) אפילו טומאת מגע מידרס אין בהם. ואף-על-

(33) שם. (34) ואע"פ שהוא בגד שלם, אינו מתטמא בפחות משיעורו. (35) כמו שהוא כשהוא תפור, ואם תחתון אותו לאורכו יהיה בו ששה על שלושה. (36) כשהוא שלם וראוי לתשמישו. (37) שם מ"ו. (38) אזור רחב מאוד שלובשים על הגוף ממש ויש בו כיסים. (39) שפת הבגד. יש תופרים מטלית על שפת הבגדים, כדי לשמור עליהם שלא ייקרעו.

ז. הַבֶּגֶד⁴⁰ שְׁאָרְג שְׁלִשָּׁה⁴¹ וְנִטְמָא בַּמֶּדְרָס⁴² וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים אֶת כָּל הַבֶּגֶד - כָּל מִדְּרָס⁴³. נִטֵּל חוּט אֶחָד מִתְּחִלָּתוֹ⁴⁴ - טְהוֹר מִן הַמֶּדְרָס⁴⁵, אֲבָל טַמְּא מִגַּע מִדְּרָס⁴⁶, וְהֲרִי הוּא רָאשׁוֹן כְּכִלִּי שְׁנֵגַע בַּמֶּדְרָס. נִטֵּל חוּט אֶחָד מִתְּחִלָּתוֹ⁴⁷ וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים אֶת כָּל הַבֶּגֶד - כָּל הַבֶּגֶד טַמְּא מִגַּע מִדְּרָס⁴⁸. וְכֵן בִּגְד⁴⁹ שְׁנֵאָרְג בּוֹ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת וְנִטְמָא בְּמִת⁵⁰ וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים עָלָיו אֶת כָּל הַבֶּגֶד - הַבֶּגֶד כָּל טַמְּא מִת⁵¹. נִטֵּל חוּט אֶחָד מִתְּחִלָּתוֹ - טְהוֹר מִטַּמְּא מִת, אֲבָל טַמְּא מִגַּע טַמְּא מִת⁵². נִטֵּל חוּט אֶחָד מִתְּחִלָּתוֹ וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלִים אֶת כָּל הַבֶּגֶד - הַכֹּל טְהוֹר. וְלָמָּה יִהְיֶה הַכֹּל טְהוֹר⁵³? מִפְּנֵי שְׁאֵמְרוּ: שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ שְׁנֵתְמַעֲטָה - טְהוֹרָה מִכָּלִים⁵⁴; אֲבָל שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה שְׁנֵתְמַעֲטָה⁵⁵, אִף עַל פִּי שְׁטִהָרָה מִן הַמֶּדְרָס - הֲרִי הֵיא טַמְּאָה בְּכָל הַטַּמְּאוֹת⁵⁶.

(40) שם מ"ז. (41) מכוונים בדיוק מלא. (42) פירוש, נטמא טומאת מידרס. האות "בית" מיותרת. (43) ראה למעלה פכ"א ה"י דין דומה במזון, ושם נתבאר כל פרטי הלכה זו. (44) אחר שנטמא הבגד והשלימו, הוציא חוט אחד מתחילת האריגה, וכזה נתמעטו שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מכוח עצמם לפני ההשלמה. (45) שהרי שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מחמת עצמם – נתמעטו, ומה שהוסיף אחר שנטמא אינו משלים משום שטומאתו באה מכוח השלושה הראשונים שאינם קיימים עכשיו. (46) מפני שכולו נגע במידרס, ומגע מטמא בשלוש אצבעות. (47) אחר שנטמא טומאת מידרס ופקעה טומאת מידרס. (48) אחר שנטל את החוט נשאר על הבגד טומאת מגע מידרס, וההוספה דינה כבגד הראשון. (49) שם מ"ח. (50) ונעשה אב הטומאה, ששיעור הבגד לטומאת מת הוא שלוש על שלוש אצבעות. (51) ההוספה נידונית כבגד העיקרי, כמו בטומאת מידרס. (52) התוספת נטמאה ממגע טמא מת מחמת עצמה, שהרי נגעה בבגד הטמא לפני נטילת החוט, ולפיכך לא פקעה הטומאה ממנה כשניטל החוט ונתמעט הבגד שהיה אב הטומאה. ומוכר שגם שלוש הראשונות טמאות, שהרי נגעו באב הטומאה ביחד עם התוספת. (53) הלא במידרס אמרנו שהכול טמא מגע? (54) וכאן הרי נתמעט הבגד משלוש על שלוש לפני שהשלימו – ונטהר לגמרי. (55) ונשאר שלוש על שלוש. (56) גם טומאת מגע מידרס.

ח. מְטִילִית⁵⁷ שֶׁהִיא מִדְּרָס וְטִלְאָה עַל הַקֶּפֶה⁵⁸ אוֹ עַל

נשאר בה שלושה טפחים על שלושה טפחים. ואולי חזר בו כאן מפירושו במשנתנו. ראה להלן הערה פז. (86) לשון אחרון בחולין קכד, א. (87) סודר קטן. (88) וסופו לקרוע את כולו, ולפיכך נידון כאילו נקרע כולו [ב'משנה למלך' מפרש שקריעת כולו תנאי הוא לטהרתו אחרי קריעת רובו, אבל אם הניחו כך ולא גמר את הקריעה - לא נטהר. ב'תוספות' שם ד"ה טלית, כתבו בשם רבינו-תם חידוש יתור מפליא. לדעתו כשקרע רובה נטהרה למפרע משעה שהתחיל לקרעה, ואם נגעה אז בטהרות לא נטמאין. (89) כרב נחמן, שם קכג, א. (90) שהוטבלה בו ביום כדי לטהרה, וטרם שקעה השמש, ונשארה עליה טומאה קלה, שדיניה מבוארים בהל' אבות הטומאות. (91) שהמים מקלקלים את הטלית. (92) ואין אנו חוששים שמא לא יגמור. בספרי התלמוד שבידינו כתוב "וקרע לה רובה". ונראה שגירסת רבינו היתה: "וקרע לה כולה".

יום רביעי י"ט אדר ה'תשפ"א

פרק ארבעה ועשרים

(1) יבאר העורות שמתממאים במידרס ואותם שאינם מתממאים. ודין עור הראוי להתממא במידרס אם המחשבה מטמאתם. ודין אם אדם מטמא במידרס משכב או מרכב שאינו שלו. ודין כלי עור שנטמא במידרס הזב ושינהו לכלי אחר. ודין כלים שעיקר עשייתם לקבלה ולמשכב כאחד או לקבלה בלבד ונפתחו.

- א. אלו עורות? מתממאין במדרס: עור שחשב עליו לשיטתה³. ועור שמניחין על המטות מלמעלה⁴ לישן עליו. ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי⁵. ועור שמניחין בצרס תחת הקטן. ועור הפר ועור הפסת. ועור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שייפלו עליו הפרורין, מפני שהוא נשען עליו⁶ ברגלו. ועור שחוגר נופץ הפשתן⁷ עליו בעת שנופץ, ועור שחוגר החמר עליו, ועור שמניח הסבל על כתפו בעת שסובל, ועור שמניח הרופא על ברקיו בעת שמפיס השחינין⁸; מפני שכל העורות האלו יושב עליהן. ועור הלב של קטן שריריו יורד עליו כדי שלא יפסדו⁹ בגדיו, ועור שעשאהו לנתנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב, ועור שלופפין¹⁰ הפסות בו, ועור התפור בתכה שמניחין בו בגדים; שכל אלו מתהפכין עליהן¹¹ ונשענן עליהן.

(2) כלים פרק כ"ו משנה ה. (3) לשטוח אותו על הארץ ולשבת עליו. (4) על החבלים המחברים את דפנות המיטה. (5) להגן על עור החמור. ומטמא מידרס, מפני שלפעמים רוכב האדם עליו. (6) ואם כן הוא עשוי גם לתשמיש אדם. (7) החובט על הפשתן כדי להפיל את שיירי עצי הקנים הדבוקים בו. (8) פותח את המכות שהעלו מורסא. (9) יתלכלכו ויתקלקלו. (10) כורכים. (11) פירוש, אמנם אין יושבים עליהם מפני שהם מלוכלכים, ויש מהם שהם

פי שלטומאת מגע מספיק שיעור של שלוש אצבעות. והטעם, מפני שהקריעים לא נגעו בשלושה על שלושה. פסק כרבי יוסי נגד דעת תנא-קמא. ונראה שרבינו מסתמך על הגירסא שמצא בחולין עב, ב "דברי רבי מאיר", והכריע כפי הכלל שרבי מאיר ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי. ומדובר, כשהזב לא נגע בבגד, כגון שהיה דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ בינו ובין הבגד, אבל אם נגע הרי קיבל הבגד שתי טומאות - מידרס ומגע מידרס, וכשפקעה הראשונה נשארה השנייה (רש"י שם ד"ה אלא). (76) מימרא של עולא, חולין עב, ב. (77) גדול. (78) ונשאר בבגד שלושה טפחים, והרי הוא אב הטומאה כמו שהיה. (79) רש"י שם מפרש, שאי-אפשר שלא יגעו זה בזה במשהו בשעת קריעה, אבל הנגיעה במקום החתך לפני שנחתך אינה מטמאה, מפני שהיא נגיעת בית הסתרים (במקום שאינו מגולה). ה'כסף משנה' כותב, שלרבינו פירוש אחר מפירוש רש"י. וראה 'משנה למלך' שמתפלא על דבריו.

1. י. סדין⁸⁰ שנטמא במדרס ואחר כך עשאהו פרקת -
2. טהר מן המדרס⁸¹. ומאימתי⁸² הוא טהרתו מן
3. המדרס? משיקשר בו הלולאות⁸³ שהוא נתלה בהן
4. פשאר הפרוכות.

(80) שם מ"ט. (81) מפני שפרוכת אינה עשויה לשכיבה וישיבה. רבינו סתם ולא פירש אם נשאר עליה טומאת מגע מידרס, ובמשנתנו נחלקו תנאים בזה, תנא-קמא מטמא ורבי יוסי מטהר. ומלשונו כאן משמע שפסק כרבי יוסי, שהרי לא סיים "אבל מטמא מגע מדרס" כמו שסיים בהלכה הקודמת. וכן מפרש ה'תוספות יום-טוב' כאן את דעת רבינו. אולם במשנתנו כותב רבינו בפירוש "ואין הלכה כרבי יוסי". ונראה שחזר בו כאן. ראה פירושו במס' כלים פ"כ ה"ו, אבל מטמא בשאר טומאות מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו, דינו כבגד ולא כמחיצה שהוא חלק מן הבנין ואינה מקבלת טומאה (ביצה יד, ב). (82) כלים פכ"ו מ"ו. (83) כבית-הלל.

5. יא. טלית⁸⁴ שהיא מדרס והטבילה, וקדם שיעריב
6. שמשה התחיל לקרע ממנה קרע - פיון שנקרע בה
7. רבה שוב אינה חבור וטהרה פלה⁸⁵, אף על פי⁸⁶
8. שעדין נשתיר בה כדי מעפרת⁸⁷ שלא נקרע, שהרי
9. הוא קורע והולך⁸⁸. במה דברים אמורים?⁸⁹ בטבולת
10. יום⁹⁰; שפיון שלא חס עליה להטבילה⁹¹, כך לא
11. יחוס לקרע את פלה⁹², ולפיכך טהרה פלה.

(84) כלים פכ"ח מ"ח. (85) במשנתנו כתוב: "אינה חיבור", ורבינו בפירושו שם כתב: "אבל טהור זה הקצה". פירוש, החתיכה שקרע טהורה, אבל הטלית נשארה בטומאתה, שסתם טלית היא גדולה, ושרייה הם יותר משלושה על שלושה. ומה שאמר כאן "כולה" בעל-כרחנו נפרש שהכוונה לכל הקרע אפילו החלק שטרם נקרע אלא עומד להיקרע. [רש"י בחולין קכג, א - מפרש שכל הטלית טהורה, מפני שאינה ראויה למלאכתה הראשונה (להתעטף בה)]. בדוחק אפשר לפרש, שמדובר בטלית קטנה שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלאכה - המחשבה מטמאתו²³, ואם חשב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו - הרי זה מתטמא במדרס. ואם חסר מלאכה²⁴ - אין המחשבה מועלת בו עד שתגמר מלאכתו. חוץ מן העור שמחפין בו המרכב²⁵ מפני האבק, שהמחשבה מועלת בו אף על פי שלא נגמרה מלאכתו²⁶. במה דברים אמורים? בעורות פצל הבית²⁷; אבל עורות העפד²⁸, ששתמן למכירה - אין המחשבה מטמאתן עד שיעשה בהן מעשה ויכניס למדרס²⁹.

(22) פירוש, הראוי להשתמש בו כמידרס, כגון עור מעובר. (23) אם חישב עליו לתשמיש מידרס הרי הוא מקבל טומאת מידרס, ואף על פי שלא עשה בו כל מעשה מיוחד המכשירו לכך. (24) שאין בני אדם משתמשים בעור כזה למידרס לפני גמר המלאכה הזו. (25) מכסים בו את המרכבה. (26) חסר עור הקצצה סביב סביב כדרכם של מוכרי עורות. והטעם, מפני שהרבה בני אדם משתמשים לחיפוי המרכב בעור שאינו מהוקצע. (27) שאין דרכו להקפיד כל כך על שיפור העורות. (28) מעבר עורות למכירה. (29) מפני שאין דרכו של אומן להוציא למכירה דברים שאינם מתוקנים כל צרכם.

ז. אין אדם מטמא במדרס משפכ או מרכב שאינן שלו; שנאמר: והנוגע במשפכו³⁰. גזל משפכ ודרס עליו בלא נגיעה³¹ - טהור; ואם נתיאשו הבעלים³² - טמא. גנב משפכ וישב עליו - טמא; שחזקתו שנתיאשו הבעלים, שאינן יודעים מי גנבו³³. ואם נודע שעדיין לא נתיאשו הבעלים - טהור. לפיכך, גנב שגנב עור וחשב עליו לשכיבה - מחשבה מועלת לו ומתטמא במדרס; אבל הגזלן - אין מחשבתו מועלת אלא אם כן נתיאשו הבעלים.

(30) בתורה כתוב ואיש אשר יגע במשכבו. (31) כגון שמפסיק בינו ובין המידרס דבר שאינו מקבל טומאה כלל. מכאן שלדעת רבינו, נגיעת הזב מטמאה אפילו דבר שאינו שלו. (32) כשידוע לנו שנתיאשו ועל ידי זה קנה הגזלן את הגזילה והיא "משכבו", אבל כשלא שמענו מפי הבעלים דברי ייאוש - אנו מניחים שלא נתיאשו, מתוך תקווה שיוציאו את הגזילה מיד הגזלן שהוא מכיר אותו. (33) ולכן אין סיכויים להוציא מידו את הגניבה.

ח. עור שננטא במדרס והתחיל לקרעו רצועות - הרי הוא בטמאתו עד שימעיטנו פחות פחות מחמשה טפחים.

ט. כל פלי עור שננטא במדרס הזב ושהו לכלי אחר: אם שנהו מפשוט³⁴ לפשוט - הרי הוא בטמאתו³⁵; שנהו מפשוט למקבל³⁶ ומקבל לפשוט - טהור³⁷. ובבגד - הפל טמא³⁸. כיצד? חמת³⁹ שעשאה שטיח⁴⁰ ושטיח שעשאה חמת - טהור⁴¹; אבל חמת שננטא מדרס ועשאה

נקיים ונמנעים מלשבת עליהם כדי שלא יתלכלכו אבל לפעמים מהפכים אותם ויושבים על צידם השני.

ב. כל העורות המתטמאין במדרס - אינן מתטמאין עד שיהיה בהן פשעור, חמשה טפחים על חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מתטמאין במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו הצמר הסרוק¹², ועור שלופף בו הארגמן¹³, ועור התופר שפניחין בו הארגמן. וכלן מתטמאין בשאר טמאות¹⁴.

(12) פירורי הצמר נדבקים בשני צידי הסינור והאורג נמנע מלשבת עליו, כדי שלא יעלו הפירורים על בגדיו וקשה להסירם. (13) אין יושבים על העור הזה, כדי שלא יעלה אבק וילכלך את הארגמן היקר. (14) ככל הכלים המיטמאים בין אם משתמשים בהם לשיבה ושכיבה ובין אין משתמשים.

ג. עור שעשאו חפוי לכלים - טהור מכלום¹⁵. עשאו חפוי למשקלת - מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה למבלה¹⁶, ואינו מתטמא במדרס¹⁷.

(15) בתורת כהנים פרשת שמיני פרק ח הלכה ז דרשו מהכתוב שחיפוי כלים אינם מתטמאים (ראה למעלה פרק ד הלכה ד). (16) לקבל את המשקולת. בבבא הקודמת המדובר בעור שעשאו חיפוי קבוע לכלי, ועור לחיפוי משקולת עשוי לשמור על המשקולת, ומורידים אותו כשמשתמשים במשקולת. (17) אפילו יש בו חמישה טפחים.

ד. עור שעשאהו לעקבו ולפרסתו¹⁸: אם חופה את רב הרגל - מתטמא¹⁹, ואם לאו - טהור.

(18) החלק התחתון של הרגל. (19) גם בטומאת מידרס ככל נעל.

ה. מנעל שעל האמום²⁰, אף על פי שעדיין לא לבשו אדם - הרי זה מתטמא במדרס, שפכר נגמרה מלאכתו²¹.

(20) הדפוס שהנעל מתוחה עליו בשעת מלאכה. (21) נימוק זה מלמדנו, שאפילו לא הוסרה עדיין מן האמיום מיטמאה. [בתוספתא שם הלכה ב: אמר רבי שמעון שזורי: "לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על מנעל שעל האמיום שהוא טהור, על מה נחלקו? על שניטל מן האמיום, שרבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין, מפני שאשה ננעלת בו ומחזירתו לאמיום". פירוש, מחלוקתם היא כשניטלה מן האמיום כדי לבחון את מידתה. חכמים מטמאים שהרי כבר נשמטה מן האמיום ונגמרה כל מלאכתה ורבי אליעזר מטהר, מפני שהאשה נוטלת אותה מן האמיום ומתכוונת להחזירה למקומה (נימוק זה נאמר לשיטת רבי אליעזר - מנחת ביכורים). וסובר רבינו שרבי שמעון שזורי חולק על התנא קמא ופסק כחכמים לפי דעת תנא קמא].

ו. כל עור הראוי להתטמא במדרס²² ואינו חסר

1 תורמיל⁴² או תורמיל ששעשאהו חמת - הרי הן מדרס
2 בפשהי⁴³.

(34) מדבר שאין לו בית קיבול. (35) והוא הדין אם שינה ממקבל למקבל, כמו שיתבאר בסוף הלכה זו. (36) לדבר שיש לו בית קיבול. (37) שהכלי הראשון נפסד וכלי חדש נולד, שלא נטמא. (38) שכל תשמישי בגד דומים זה לזה. (39) נוד גדול. (40) קרעו והניחו על הקרקע לשבת עליו. (41) מפני ששינה מדבר המקבל לדבר שאינו מקבל. (42) ילקוט הרועים. (43) שהרי שניהם - החמת והתורמיל - עשויים לקבלה.

3 י. פר של בגד⁴⁴ שנטמא במדרס ועשאהו סדין⁴⁵ או
4 סדין ששעשאהו פר או פסת, בגד ששעשאהו מטפחת
5 או מטפחת ששעשאה פסת - הרי הן מדרס בפשהי⁴⁶.

(44) פירוש, של בד. מפני שיש כרים עשויים מעור, פירש רבינו שהמדובר בכר של בגד. (45) פרס את התפרים ומשתמש בו כסדין. (46) משום שתשמישם דומים.

6 יא. פלים שעקר עשייתן לקבלה ולמשבב פאחד,
7 כגון הפרים והפסתות⁴⁷ והשקין והמרצופין⁴⁸, אם
8 נפחתו⁴⁹, אף על פי שטהרו מלהתטמא במת ובשאר
9 טמאות מפני שאינן יכולין לקבל - הרי הן
10 מתטמאין במדרס⁵⁰, שעדין הן ראויין למדרס. אבל
11 פלים שעקר עשייתן לקבלה בלבד, כגון החמת
12 והתורמיל⁵¹, אם היו גדולים כדי שיהיו ראויין
13 לישוב עליהן, הואיל ויושבין עליהן מפני גדלן -
14 הרי הן מתטמאין במדרס על זמן שהן שלמין.
15 נפחתו, אף על פי שאפשר עדן לישוב עליהן - אין
16 מתטמאין במדרס; שעקר עשייתן לקבלה בלבד,
17 והואיל ובטלו מלקבל⁵² - טהרו מלהתטמא, לא
18 במדרס ולא בשאר טמאות⁵³. וכמה הוא שעורן
19 ויהיו ראויין למדרס? החמת - שבבעה קבין⁵⁴.
20 והילקוט - חמשה. והקלסתר⁵⁵ שתולין בו השעורים
21 בראש הבהמה⁵⁶ - ארבעה. והפריתית⁵⁷ שמעריין בה
22 המים - סאה. פחות משעורין אלו - אינן ראויין
23 למדרס, ואין דרך העם לישוב עליהן. נפחתו וצרר⁵⁸
24 מקום הפחת⁵⁹ - הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר
25 מקום הפחת. וכל החמתות שנפחתו וצררן -
26 טהורות⁶⁰, חוץ משל ערביים, מפני שפך הוא דרכן
27 תמיד לצררן. וחמת חלילין⁶¹ - אין מתטמא במדרס,
28 שהרי אינה ראויה למדרס.

(47) ממולאים צמר או דברים רכים אחרים. (48) שקים גדולים שאוריים בהם סחורות, המדובר בכלים של עור שפשוטיהם אינם מקבלים טומאה. (49) ואינם ראויים לקבל. (50) ומתוך כך מיטמאים גם בשאר טומאות מדבריהם, כמבואר למעלה פרק כ"ג הלכה א. (51) אמנם לפעמים יושבים עליהם ולכן מטמאים במידרס, אבל בעיקרם נעשו לקבלה בלבד. (52) ואינם ראויים לתשמיש

שלשמו נעשו. (53) מפני שבטלו לגמרי מתורת כלי. (54) אם היא יכולה לקבל שבעה קבים. הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. (55) שק קטן. (56) והיא אוכלת מתוכו. (57) שק של עור. (58) קשר. (59) וראויים לקבלה. (60) אין דרכם של בני אדם להשתמש בהם לקבלה. (61) כלי זמר עשוי מעור בתבנית נוד.

פרק חמשה ועשרים

(1) יבאר פשוטי כלי עץ וכל הכלים המתטמאים במידרס.

א. פל² פשוטי כלי עץ³ העשויין לשיכה או
לשיכה או לריכה - מתטמאין במדרס⁴. כגון
המטה והפסא וכיוצא בהן.

(2) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ב. (3) שאין להם בית קיבול, ואינם מיטמאים מן התורה בטומאות אחרות. (4) ומתוך כך מיטמאים בשאר טומאות מדבריהם, בהתאם לכלל האמור (נדה מט, א) כל המטמא מדרס - מטמא מת (ראה למעלה פכ"ג ה"א).

ב. המטה⁵ והפר והפסת של מת⁶, וכסא של פלה⁷,
ומשבר⁸ של חיזה⁹, וכסא של כובס שפובס¹⁰ עליו
את הפלים, וכסא של קטן שיש לו רגלים אף על
פי שאין בו גבה טפה - כל אלו מתטמאין במדרס¹¹.

(5) כלים פכ"ג מ"ד. (6) המיוחדים למת. (7) כיסא מיוחד להושיב עליו את הכלה ביום חופתה. (8) כיסא שמושיבים עליו את הכורעת ללדת, והוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה לייעודו. (9) יולדת. (10) ה'תוספות יום טוב' גורס כאן "שכובש", ובמשנה עצמה הגירסא "שכורס". ופירשו בשבת פח, ב שאוסף ומניח עליו הרבה כלים. (11) במשנתנו כתוב: "אמר ר' יוסי, אין בהן משום מושב" ואין חולק עליו, אולם בתוספתא כלים בבא בתרא פ"ב ה"ד, אמרו: "הכר והכסת של מת, ר' מאיר אומר אינן מטמאין מדרס, וחכמים אומרים מטמאים מדרס, מפני שהנשים יושבות עליהן ומבכות מתיחה". ופסק רבינו כחכמים. ובכסא של כלה, שנינו בסתם משנה (שם פכ"ב, ד): "כסא של כלה שניטל חיפוייו וכו' ובית-הלל מטהרין". ומשמע שאם לא ניטל החיפוי - טמא. ומשני דינים אלה הסיק רבינו, שכל המשנה היא דעת יחיד. גם לשון המשנה: "אמר ר' יוסי", מוכיחה שדעת יחיד היא, ורבים חולקים עליו.

ג. פסא של ברזל¹² שעושין בבית הפסא¹³ והעור
נתון עליו¹⁴ - הרי הוא מתטמא במדרס¹⁵ ובשאר
טמאות. הפריש עור המחפה על הברזל - העור
מתטמא במדרס¹⁶, והברזל מתטמא בשאר טמאות¹⁷
אבל לא במדרס¹⁸.

(12) משנה שם פכ"ב, י. (13) לשבת עליו בשעת הצורך. כסא זה יש לו ארבע רגליים, ומחוברות למעלה במסגרת של ברזל צרה. (14) והאדם יושב על העור. ומוכן שהעור מנוקב באמצעו. (15) העור והברזל, שהרי הם כלי אחד העשוי לשיבה. (16) מפני שהוא ראוי לשיבה גם כשהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרחיצה. [מתקבל על הדעת ביאורו של בעל 'סדרי טהרות', שמי הרחיצה המלוכלכים נשפכים לחוץ דרך חריץ שבריצפה, והבלנים מכסים את החריץ בנסרים ועומדים עליהם, והמים עוברים תחת הנסרים].

- 11 ז. הפלפלה²⁸ והסל שמלאן תבן או מוכין²⁹, אף על
12 פי שהתקין לשיבה - אינו מקבלין טמאת מדרס,
13 שאינו ראוי לשיבה³⁰. ואם סרגן³¹ בגמי או
14 במשיכה על פיה - מתטמאין במדרס.

(28) שם. (29) חתיכות זעירות של צמר וכדומה.
(30) מפני שהמוכין נופלים. ואע"פ שהוא חשב עליהם לשיבה - בטלה דעתו אצל כל אדם. (31) ארג כעין סבכה על פיהם, ואין המוכים נופלים.

- 15 ח. קורת³² בית הבר³³ שעשה ראשה האחד פסא³⁴
16 - אינו מתטמא במדרס, מפני שאמרין לו: עמוד
17 ונעשה מלאכתנו³⁵. אבל אם קבע את הפסא³⁶ בקורת
18 בית הבר - הפסא מתטמא במדרס³⁷, ואם דרס הזב
19 על הקורה - לא נטמא הפסא. וכן אם קבע הפסא
20 בקורה גדולה³⁸ או עשה ראש הקורה הגדולה
21 פסא³⁹ - אין טמא אלא מקום הפסא בלבד⁴⁰, ושאר
22 הקורה טהור. וכן הדין⁴¹ בפסא שקבעו בערבה,
23 שהוא טהור⁴².

(32) שם פ"כ מ"ג. (33) המקום שסוחטים בו זיתים להוציא שמן - נקרא "בית הבר". ו"קורת בית הבר" היא הקורה שמשמשים בה לסחיטה. (34) חקק בקורה מקום ישיבה. (35) מלאכתה העיקרית של הקורה היא סחיטת הזיתים, ובשעה שהיא עושה מלאכתה זו, מוכרח האדם לעזוב את מקום הישיבה, וכאילו מצווים עליו לעמוד ממקומו כדי לעשות את המלאכה בקורה, ולכן אינה מיוחדת לשיבה (בכל מקום שאתה מוצא את המשפט "עמוד ונעשה מלאכתנו", תפרשו ככה). (36) לקח כסא המיטלטל וקבע אותו בראש הקורה. (37) אם ישב הזב על הכסא. הכסא היה מיוחד לשיבה לפני שקבעו בקורה, ולא ירדה ממנו תורת מדרס על-ידי קביעתו. (38) במשנה: "כלונס". (39) שחקק בה מקום ישיבה. (40) מלמדנו כאן שני דינים: א, שבקורה גדולה, מקום הישיבה טמא בניגוד לקורת בית הבר. והטעם, מפני שהקורה אינה מיוחדת למלאכה המונעת את הישיבה עליה; ב, רק מקום הישיבה בלבד מתטמא במדרס, אבל השאר טהור. (41) שם פרק כב, מ"ד. (42) פירוש, אינו חיבור לטומאה, ואם נגעה טומאה בעריבה - לא נטמא הכסא (כסף-משנה. ראה השלמות).

- 24 ט. קצת הקורה⁴³ שמתקן המסתת את האבן לישב
25 עליו⁴⁴ - הרי מקום ישיבתו מתטמא במדרס. ומקום
26 ישיבה⁴⁵ שאחורי הקרון⁴⁶ - טהור, שאינה אלא
27 ישיבת צער⁴⁷.

(43) שם מ"ח. (44) דרכם של סתתים לחוק מקום ישיבה בקצה הקורה שעליה הוא מסתת את האבנים, ויושב שם בשעת עבודתו. (45) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ד.

מופרש מן הברזל. (17) ככל פשוטי כלי מתכות. (18) אין אדם יושב על כלי כזה בלי חיפוי עור. ואפילו אם נטמא במדרס לפני שהפריש העור, פקעה טומאתו.

- 1 ד. טרסקל¹⁹ של גמי וכיוצא בזה²⁰ המתחפה בעור²¹ -
2 מתטמא במדרס²² ובשאר טמאות. הפריש העור
3 מעליו - העור מתטמא במדרס, אבל הטרסקל טהור
4 מקלום, שהרי נעשה פשברי פלים²³.

(19) סל קטן. (20) והדומה לו. הכוונה לדברים שפשוטיהם אינם מקבלים טומאה. (21) המדובר בסל ששוליו הם גמי, וקנים זקופים מחוברים לו בארבע זוויותיו, ועור מכסה את השוליים וגם מקיף את הקנים - ונוצר בית קיבול. (22) ראוי לשבת עליו כשמהפכים השוליים למעלה. (23) במצב כזה אינו ראוי לא לשיבה ולא לקבלה. [רבינו בפירושו למשנה כותב שאינו ראוי לשיבה מפני קטנותו. ולא ירדתי לעומק כוונתו. הלא אם הטרסקל קטן מחמשה טפחים, אינו מתטמא במדרס אפילו לפני שהפריש העור, משום שעור אינו מטמא בפחות משיעור זה? ובתפארת ישראל מפרש, כשהשוליים מכוסים עור, ראוי הסל לשיבה שהעור מחזקו, אבל כשהסיר את העור אי-אפשר לשבת עליו מפני חולשתו. ואולי גם רבינו התכוון לכך, והמתרגם מ'ערבתי' לא דייק יפה, ובמקום "חולשתו" כתב "קטנותו"].

- 5 ה. ספסלין²⁴ שבמרחץ²⁵ ששתי רגליו של עץ -
6 מתטמא במדרס. היתה אחת של עץ ואחת של שיש
7 - אינו מקבל טמאה.

(24) שם. (25) לשון המשנה: "ספסלין שבמרחץ, ושתי רגליו של עץ - טמא; אחת של עץ ואחת של אבן - טהור". ופירש רבינו שם, שדפי הספסלים עשויים משיש שאינו מקבל טומאה כלל. ומה שאמרו טמא, הכוונה לרגליים; ואם רגל אחת היא של שיש - טהורה גם השנייה "מפני שזה ספסל של שיש". התכוון לומר, שאפשר לשבת גם על ספסל שיש לו רק רגל אחת, ולכן יש כאן ספסל שלם בלי הרגל של עץ, שהיא רק מביאה יותר נוחיות ודינה כמשמשת, דבר שאינו מקבל טומאה. וזה מתאים לשיטתו לקמן פכ"ו ה"ג בניטל אחד מראשיו, ראה שם. ומזה יוצא, שספסל שכולו עץ ורגל אחת של אבן, טמא הספסל והרגל של עץ, שהרי יש כאן ספסל שלם של עץ, אולם למעלה בפ"ה ה"ב כתב בפירוש בספסל שכולו עץ מספיקה רגל אחת של אבן כדי לטהר את כולו, וגם כאן סתם ולא פירש שהכוונה לספסל של שיש, ומשמע שהכוונה לסתם ספסל העשוי מעץ. ברור איפוא, שרבינו חזר בו בחיבורו הגדול, כאן ובפ"ה, מפירושו במשנה.

- 8 ו. נסרים²⁶ שבמרחץ ששגמן²⁷ - אינו מקבלין
9 טמאה; שאינו עשויין לשיבה, אלא פדי שיהלכו
10 המים תחתיהן.

(26) שם. (27) רבינו מפרש במשנה, שיגמן כמו שיעמם (מלשון שעם) "ונמשכו עד ששבו לוח אחד". וקשה להבין כוונתו. והר"ש מפרש שהחליקם, והם ראויים לשיבה. ולפעמים עומדים או יושבים עליהם כדי שלא יתלכלכו במי

הנהרות. (71) מין עשב. (72) בפירושו למשנה, אומר רבינו שטהורים מטומאת שרץ והדומה לו, אבל מיטמאה במדרס. וכאן חזר בו ומטהר אף ממדרס, שהרי הוא מסיים: "מפני שאינה ראויה למדרס", כנראה מפני שהקנים דוקרים אי-אפשר לשכב עליהם. (73) העשויות מעשבים רחבים ורכים. (74) להניחה על גבי סוכה של מצוה או של שומרים. (75) לא קבע לה אופן שימוש. (76) סוכה יט, ב, כמסקנת רב פפא (שם כא, א) לפי דעת תנא-קמא.

- יד. מחצלת⁷⁷ שעשה לה קנים⁷⁸ לארפה⁷⁹ - טמאה⁸⁰ במדרס, שעדין ראויה לשכיבה⁸¹. עשאה⁸² כמין פיו⁸³ - טהורה. עשה לה קנים לרחפה, אם אין בין קנה לחרבו ארבעה טפחים - טהורה⁸⁴. נחלקה לרחפה⁸⁵ - עדין מקבלת טמאה⁸⁶; לארפה: נשתירו בה שלשה מעדנים⁸⁷ של ששה טפחים⁸⁸ - עדין היא ראויה למדרס ומתטמאה; פחות מכאן - טהורה. וכן אם התיר ראשי מעדנים - טהורה⁸⁹. ואף טמאת מדרס⁹⁰ לא תקבל המחצלת עד שתגמר מלאכתה⁹¹. ותתקנב⁹², כמו שבארנו⁹³.

(77) שם פ"כ מ"ז. (78) שקשה לשכב עליהם. (79) מחצלת רגילה - רחבה כקומת איש, וארכה יותר משיעור זה, ודרך אורגי מחצלות להכניס קנים לרוחב המחצלות כדי לחזקן, ומרחיקים ארבעה טפחים בין קנה לקנה, ואפשר לו לאדם לשכב בין שני קנים. ואם נתן קנים לאורך המחצלת, נחלקו תנא-קמא וחכמים במשנתנו, תנא-קמא מטהר וחכמים מטמאים, ופסק רבינו כרבים. (80) מפני שאפשר לשכב לארכה של המחצלת (תפארת ישראל). (81) אות יונית. רבו הפירושים בתמונת אות זו. ומתקבל על הדעת פירושו של בעל 'תפארת ישראל' שהכוונה לאות "כי" (כ רפוייה) מאותיות היווניות הגדולות (באלפא ביתא היוונית יש שני סוגי אותיות - גדולות וקטנות - ותמונתן שונה) שתמונה כאות X הרומאית. במשנה אמרו, שכמין 'כי' הכל מודים שהיא טהורה, שהרי הקנים פוגעים בכל ארכו ורחבו של השוכב. (82) מקום שכיבה הוא ארבעה טפחים, ואם אין שיעור כזה בין קנה לקנה, מונח גוף השוכב על הקנה הקשה. (83) נשברו הקנים. (84) מפני שאפשר לשכב עליה בין הקנים המרוחקים זה מזה כשיעור שכיבה וישיבה. במשנה אמרו: "ר' יהודה מטהר", ומזה דייק רבינו שחכמים חולקים עליו. [ראה תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ה, ויש בה גירסאות שונות, ואין זה מן הנמנע שרבינו גורס שם "לרחבה - טמאה". עיין שם בהגהות הגר"א]. (85) קשרים. [רבינו בפירושו למשנה אומר, שכך יש לפרש גם את הכתוב בשמואל"א טו, לב: וילך אליו אגג מעדנות]. אורגי מחצלות שזורים בתחילה את העשבים, ועושים כעין חבלים ארוכים, וסוגרים אחר-כך את המחצלות מאותם החבלים. כשגומרים את הסריגה - קושרים את ראשי החבלים זה בזה בראש ארכה של המחצלת ובסופה, ומרחיקים שני טפחים בין קשר לקשר. (86) כאורך גופו של אדם בינוני, בלי הראש והרגליים. (87) מפני שכל הסריגה תתפרק. (88) כאן מתחיל דין חדש.

(46) במרכבות של אנשים חשובים, יש מקום ישיבה קטן מאחורי הקרון, ולפעמים מושיבים עליו עבד או משרת. (47) הנסיעה מצערת את היושב במקום זה.

- י. ראשי⁴⁸ פלונסות⁴⁹ שישבין עליהן האמנין ושפין את האבנים וכיוצא בהן - טהורין. וכן פפת⁵⁰ של תמרה⁵¹ שהוא יושב עליו, אפלו גבוה טפח⁵² - טהור, שאין זה כלי. וכן בול⁵³ של עץ, אף על פי שסרקו⁵⁴ וכרמנו⁵⁵ ועשאהו פנים⁵⁶ לשער⁵⁷ וכיוצא בו - אינו כלי ולא מקבל טמאה עד שיחוק בו.

(48) שם פ"ב ה"א. (49) קורות גדולות. (50) תחיתת עץ עבה. (51) הוא-הדין לעץ מאילנות אחרים, אלא שבתוספתא הביאו מעשה שהיה בכופת של תמרה, ורבינו דרכו להשתמש בלשון המקור. (52) פחות מגובה טפח, אינו מטמא כלל במדרס (לקמן פכ"ו ה"ב). (53) משנה שם פכ"ב, ט. (54) עשה בו ציורים (ויש מפרשים צבעו אדום). (55) רגילים היו לצבוע את העצים בצבע דומה לגוון הכרום. (56) חזית. (57) לקובעו בשער לנוי.

- יא. ראשי פלונסות⁵⁸ החקוקין⁵⁹, אם חקקן לדעת⁶⁰ - מקבלין טמאה. מצאן חקוקין, אם חשב עליהן⁶¹ - מקבלין טמאה מכאן ולהבא⁶². ואם חשב עליהן חרש שוטה וקטן או אדם שאינן שלו - טהורין. וכן כל פיוצא בהן מדברים שאינן מקבלין טמאה אלא במחשבה; שאין לה מחשבה מועלת אלא מחשבת בעלים⁶³ שהן בני דעה.

(58) תוספתא שם ה"ב. (59) חקוק בהם מקום ישיבה. (60) ככוונה לשבת עליהם. (61) להשתמש בהם לישיבה. (62) אם ישב עליהם הזב אחר שחישב. (63) ראה השלמות למעלה פכ"ד.

- יב. העושה⁶⁴ פפה⁶⁵ מן השאור ויבשה ויחדה לישיבה - הרי בטלה מתורת אכל ומתטמאה במדרס, שהרי משמשת תשמישי העץ⁶⁶.

(64) פסחים מה, ב. (65) גוש גבוה. (66) ולפיכך, אף-על-פי שהיא ראויה עדיין לחמץ בה עיסה, אינה נידונה כאוכל - מפני שקבע לה תשמיש של כלי עץ. [בחולין קכט, א אמרו כששימש 'מעשה עץ שימש', ומזה למדו בתוספות פסחים שם ד"ה כופת, שהמדובר בראוי עדיין לאכילה].

- יג. מחצלת⁶⁷ הקש⁶⁸ - מתטמאה במדרס⁶⁹; ושל קנים⁷⁰ ושל חלף⁷¹ - טהורה⁷², מפני שאינה ראויה למדרס. ושאר המחצלות⁷³: אם עשאה לשכיבה - מקבלת טמאה; עשאה לספוח⁷⁴ - טהורה. עשאה סתם⁷⁵: גדולה - סתמה לספוח, קטנה - סתמה לשכיבה⁷⁶.

(67) כלים פ"ז מ"ז. (68) הקנה הארוך של תבואה. (69) אף-על-פי שאינה בת קיום לזמן ארוך. פסק כר' עקיבא, שהלכה כמותו נגד יחיד החולק עליו. וטעמו, מפני שהיא ראויה לשכיבה במשך זמן מסוים. (70) הגדלים על שפת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 **וְאָפֶּה שֶׁל נֶאֱקָה¹¹⁰, וְכָל פִּיּוּצָא בְּהֵן. הַלּוּחוֹת¹¹¹**
17 **שְׁמִיחִין עַל גְּבֵי הַחֲמוֹר וְאַחֵר כֶּךָ נִתְּנִין עָלָיו**
18 **הַמְּשֻׁאוֹ¹¹² - טְהוֹרוֹת¹¹³; וְאִם הִתָּה רְאוּיָה לְמֶרְקָב**
19 **- טְמֵאָה.**

109) שהרוכב משעין עליו את רגליו. הוצרך להשמיענו דין זה, שלכאורה הוא פשוט מאוד, מפני שבמשנה חולק ר' יוסי ואומר, שטפיטין של סוס דינו כמושב, מפני שהנאבקים במשחק מלחמתי, דרכם לעמוד עליהם בזמן המאבק, וכל דבר שעומדים עליו שלא בצורת רכיבה - דינו כמושב. ורבינו פסק כחכמים. 110) גמל לבן שהוא מטבעו תקיף, וקשה להשתלט עליו ועושים לו אוכף חזק. [רבינו מפרש מה שאמרו במשנה: "אוכף של נאקה טמא" - פירוש, טמא מושב - הוא המשך דברי ר' יוסי, אבל חכמים חולקים עליו]. 111) של עץ. 112) ולפעמים יושב עליו הנוהג בחמור. 113) מפני שעיקרם בשביל החמור להקל עליו, אינם מקבלים טומאה כלל.

פֶּרֶק שְׁשֵׁה וְעֶשְׂרִים

1) יבאר כלי עץ הראוי למידרס וקבעו בכותל בתוך הבנין. ודין ספסל שנטל אחד מראשיו ושידה שנטל העליון שלה. ודין תיבה שנפחתה מצידה ועריבה של עץ שמגבלים בה טיט הבנין או לשים בה בצק. ודין אם מחשבה מועילה בעריבה גדולה שנפחתה. ודין מיטה שהיתה טמאה מידרס וניטלה קצרה ושתי כרעיים וכו'.

20 **א. כָּלִי עֵץ הָרְאוּי לְמִדְרָס שֶׁקָּבְעוּ בַּכֶּתֶל³ בְּתוֹךְ**
21 **הַבִּנְיָן: קָבְעוּ בַּכֶּתֶל וְלֹא בִּנְה עַל גְּבִי⁴ אוּ בִּנְה עַל**
22 **גְּבִי וְלֹא קָבְעוּ - עֲדִין מִתְּמָא בְּמִדְרָס⁵ כְּשֶׁהִיָּה⁶;**
23 **קָבְעוּ בְּמִסְמָרִים וּבִנְה עָלָיו - טְהוֹר⁷. וְכֵן מִפֶּץ**
24 **שֶׁנִּתְּנוּ עַל גְּבֵי הַקּוֹרוֹת⁸: קָבְעוּ וְלֹא נָתַן עָלָיו אֶת**
25 **הַמְּעִזִּיבָה אוּ שֶׁנָּתַן עָלָיו אֶת הַמְּעִזִּיבָה וְלֹא קָבְעוּ -**
26 **מִתְּמָא בְּמִדְרָס; קָבְעוּ וְנָתַן עָלָיו אֶת הַמְּעִזִּיבָה -**
27 **טְהוֹר.**

2) כלים פ"כ מ"ה. 3) במסמרים. 4) לא נתן עליו לבנים וסיד או טיט. 5) הכלי לא נעשה חלק מהבנין אם לא עשה שני הדברים האלה: קביעה במסמרים ובנין על גביו. 6) ואם ישב הזב על גבי הלבנים והטיט שעל הכלי שלא נקבע במסמרים הרי הוא טמא מידרס, אף-על-פי שהבנין מפסיק בינו ובין הכלי. 7) שהמחבר לקרקע אינו מקבל טומאה. 8) הבנאים מניחים קורות מכותל לכותל, ובין קורה לקורה מניחים קרשים ומפצים ונותנים עליהם טיט ובנאים. שטח זה שבין הקורות נקרא "מעזיבה".

28 **ב. סִפְסָל⁹ שֶׁנִּטַּל אֶחָד מֵרֵאשִׁי¹⁰ - עֲדִין הוּא רְאוּי**
29 **לְמִדְרָס. נִטַּל הַשְּׁנִי - טְהוֹר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ גְּבִיהַ טֶפֶח**
30 **- מִתְּמָא בְּמִדְרָס¹¹.**

9) שם פכ"ב מ"ג. 10) הספסל הוא קרש ארוך, ושני קרשים קטנים קבועים בשני צדדיו, קרש מזה וקרש מזה והם רגלי הספסל, ואם ניטל אחד משתי הרגליים האלה, ראוי הוא עדיין לשבת עליו, ולפיכך הוא מתטמא במידרס

89) הכוונה עד שיקשור את המעדנים. [דין זה מבואר בתוספתא המובאת למעלה בקשר עם דיני שבירת המחצלת, ולכן מביאו רבינו כאן]. 90) צ"ל ותתקנב. פירוש, שיחתוך את הקצוות הבולטות מן הסריגה. 91) למעלה פ"ה ה"א.

1 **טו. תְּבֵה⁹² שֶׁפִּתְחָה מְלֻמְעָלָה - טְהוֹרָה מִן הַמִּדְרָס,**
2 **שְׂאִינָה רְאוּיָה לִישֹׁב עָלֶיהָ, וּמִקְבֵּלֶת שְׂאֵר טְמֵאוֹת⁹³.**
3 **פִּתְחָה מְצֻדָה - טְמֵאָה בְּמִדְרָס וּבְשְׂאֵר טְמֵאוֹת.**

92) שם פ"ט, מ"ט. 93) מפני שיש לה בית קיבול.

4 **טז. עֲגֻלָּה⁹⁴ שֶׁל קָטָן⁹⁵ - מִתְּמָאָה בְּמִדְרָס, שְׁהָרִי**
5 **נִשְׁעָן עָלֶיהָ⁹⁶.**

94) משנה ביצה כג, ב. 95) שמשחק בו ילד קטן, או שמתלמד בו ללכת (תוספות שם ד"ה עגלה). 96) ונשען מטמא כיושב, כמבואר בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א.

6 **יז. מִקְלָה⁹⁷ שֶׁל זָקָנִים - טְהוֹר מִכָּלּוֹם, שְׂאִינָה אֶלָּא**
7 **לְסִיעָע⁹⁸.**

97) שבת סו, א. 98) וסיוע אינו שענה ממש.

8 **יח. סִנְדֵּל⁹⁹ שֶׁל סִידִין¹⁰⁰, וְהוּא סִנְדֵּל שֶׁל עֵץ -**
9 **מִתְּמָא בְּמִדְרָס¹⁰¹, מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיד פְּעָמִים מְטִיל בּוֹ**
10 **עַד שֶׁמֵּגִיעַ לְבֵיתוֹ.**

99) עדיות פ"ג מ"ה. 100) מוכרי סיד. נועלים סנדלי עץ כשהם מטפלים בסיד השורף את העור. 101) אף-על-פי שאין נועלים אותו להליכה. פסק כר' עקיבא, שגם ר' מאיר (גמרא שבת שם) סובר כמותו.

11 **יט. קֶבֶד¹⁰² שֶׁל קִטְעָה¹⁰³ שִׁישׁ בּוֹ בֵּית קְבוּלָה כְּתִיתִין¹⁰⁴**
12 **- מִתְּמָא בְּשְׂאֵר טְמֵאוֹת מִפְּנֵי בֵּית קְבוּלָה¹⁰⁵;**
13 **וּמִתְּמָא בְּמִדְרָס, שְׁהָרִי נִשְׁעָן עָלָיו¹⁰⁶.**

102) משנה שם. 103) שנקטע חלק מרגלו, עושים תבנית רגל מעץ, וקושרים אותה לגופו, והוא משעין עליה את חלק הרגל שנשאר. 104) חלקי בשר הרגל (רבינו בפירושו למשנה שם. ורש"י מפרש שנותנים מוכין רכים בבית הקיבול, כדי שלא תינזק הרגל מהעץ הקשה). 105) ואין לו דין פשוטי כלי עץ. 106) כל כובד גופו נשען עליו, ואינו דומה למקל.

14 **כ. וְאֵלֶּי¹⁰⁷ טְמֵאִין מְשֻׁם מֶרְקָב¹⁰⁸:**

107) כלים פכ"ג מ"ב. 108) טומאת מרכב, קלה מטומאת משכב ומושב: הנושא את המשכב (או המושב), וכן הנוגע בו מטמא אדם וכלים כל זמן שלא פירש הטומאה, אבל המרכב הנוגע בו אינו מטמא אדם וכלים אלא הנושא בלבד (רבינו בהלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב). ומונה רבינו כאן כמה דברים שמטמאים טומאת מרכב בלבד.

15 **מִרְדַּעַת שֶׁל חֲמוֹר, וְטַפִּיטָן שֶׁל סוֹס¹⁰⁹, וְכֵר הַגָּמֶל,**

מִלְמַטָּה³¹ - טְהוֹרָה מִפֶּל טְמֵאוֹת³², אֵף עַל פִּי
שֶׁאִפְשָׁר לִישֹׁב עָלֶיהָ כִּכְסָא; מִפְּנֵי שֶׁעָקַר מַעֲשִׂיהָ
לְקַבְּלָהּ³³, וְכִבְר בְּטַל הָעֵקֶר. וְהַמְּגוּרֹת³⁴ שֶׁלָּה -
מִתְּטַמְּאוֹת³⁵ וְאֵינָן חֲבוּרִי לָהּ³⁶. וְכֵן³⁷ מִשְׁפָּלָת³⁸
שֶׁנִּפְתְּחָהּ³⁹ מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים⁴⁰, אֵף עַל פִּי שְׂרָאוּיָה
לְמִדְרָס⁴¹ - הֵרִי הִיא טְהוֹרָה מִכָּלִים; מִפְּנֵי שֶׁעָקַר
מַעֲשִׂיהָ לְקַבְּלָהּ, וְהוֹאִיל וּבְטַל הָעֵקֶר - בְּטָלָה
הַטְּפָלָה⁴².

(26) שם פ"ט מ"ט. (27) נשבר אחד מדפנותיה הצדדיים.
(28) שהרי היא ראוייה עדיין לקבלה. (29) נימוק לטומאת
מידרס. (30) הדופן העליון נשבר. (31) שוליה נשברו,
ואינה ראויה לקבל. (32) אפילו מטומאת מידרס שנוהגת
גם בדברים שאין להם בית קיבול. (33) תשמישה העיקרי
היא לקבל חפצים ופירות, ולצורך זה עשו אותה, ובית
קיבולה עושה אותה כלי ראוי לקבל טומאת מת ושרץ,
ומפני שלפעמים יושבים עליה - מיטמאה גם במידרס, אבל
כשאינה ראויה לקבל, יצאה לגמרי מתורת כלי ובטלה
הכשרתה לקבל טומאת מת ושרץ, ומתוך כך בטלה גם
הכשרתה לטומאת מידרס שבאה לה כטפילה. פסק כחכמים
במשנה, שם. (34) אם היו מגירות בתיבה, שאפשר
להוציאן (ראה למעלה פ"ג ה"ו). (35) אף-על-פי שהתיבה
נפחתה מלמטה. והטעם, מפני שיש להן בית קיבול משלהן
- נידונות ככלים בפני עצמם. (36) אפילו לא נפחתה
התיבה כלל, והיא מקבלת טומאה - אין המגירות מתטמאות
כשנגע אב הטומאה בתיבה, ואם נגעה טומאה כזו במגירה
לא נטמאה התיבה. (37) שם מ"ו. (38) סל גדול עשוי
להולך בו זבל, ויש לו מקום ישיבה בשביל הנהגה. [יש
מפרשים שפיתחה מן הצד]. (39) נשברו שוליה.
(40) כשיעורה לטהרה (ראה למעלה פ"ו ה"ב). (41) יותר
מתיבה שנפחתה מלמטה, שהרי נשאר בה מקום נוח
לישיבה. (42) כדעת חכמים במשנה, שאפילו אם נשאר
מקום לישיבה בטלה טומאת מידרס, מפני שהמשפלת
נעשתה להולכת זבל ולא לישיבה. [ונראה, שאם ייחדה
לישיבה אחר שנפחתה, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא
ככל פשוטי כלי עץ].

ז. עֲרֵכָה⁴³ שֶׁל עֵץ שֶׁמִּגְבְּלִין⁴⁴ בָּהּ הַבְּנִין⁴⁵ אוֹ אֶת
הַגִּפְסִיס, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְבֵּלָתָּ שֶׁאֵר טְמֵאוֹת - אֵינָה
מִתְּטַמְּאָה בְּמִדְרָס⁴⁶. וְשִׁלְשִׁין בָּהּ אֶת הַבִּצָּק,
שֶׁמִּחְזֵקת מִשְׁנֵי לִגְיָן⁴⁷ וְעַד תִּשְׁעָה קִבְיִין⁴⁸, שֶׁנִּסְדָּקָה
עַד שֶׁאֵינָה יָכוֹל לְרַחֵץ בָּהּ רִגְלוֹ אַחַת מִפְּנֵי הַסֵּדֶק⁴⁹
- הֵרִי זֶה מִתְּטַמְּאָה בְּמִדְרָס; שֶׁסִּתְּמָהּ⁵⁰ שְׁכּוּפְתָּהּ⁵¹
וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ לְפִי גְדָלָה וְסִדֵּק שָׁלָה. הַנִּיחָה
בְּגִשְׁמִים⁵² עַד שֶׁנִּתְּפְחָה וְנִסְתָּם הַסֵּדֶק - אֵינָה
מִתְּטַמְּאָה בְּמִדְרָס, שֶׁהִרִי הִיא רְאוּיָה לְלוּשׁ בָּהּ
וְתַחֲלַת מַעֲשִׂיהָ לְלוּשׁ בָּהּ⁵³, וּמִקְבֵּלָתָּ שֶׁאֵר טְמֵאוֹת.
חִזּוֹר הַנִּיחָה בְּקָרִים⁵⁴ וְנִפְתַּח הַסֵּדֶק - חִזְרָה לְקַבֵּל
טְמֵאוֹת מִדְרָס⁵⁵, וְטְהוֹרָה מִשֶּׁאֵר טְמֵאוֹת.

(43) שם פ"כ מ"ב. (44) מערבים. (45) הטיט והחול

הזב (ראה למעלה פכ"ה ה"ה). [במשנתנו הגירסא: "טהור",
וברור שלרבינו גירסא אחרת]. (11) קרש שגובהו טפה,
ראוי לישיבה.

1 ג. פֶּסֶא¹² שֶׁל כֶּלֶה¹³ שֶׁנִּטְּלוּ חֲפוּיִיו¹⁴ - טְהוֹר. וְאִם
2 לֹא הָיוּ¹⁵ חֲפוּיִיו יוֹצְאִים¹⁶ וְנִטְּלוּ - עֲדִין הוּא רְאוּי
3 לְמִדְרָס, שֶׁכֵּן דִּרְכּוֹ¹⁷ לְהִיט מִטְּהוֹ עַל צִדּוֹ¹⁸ וְיֹשֵׁב
4 עָלָיו.

(12) שם מ"ד. (13) כסא מיוחד להושיב עליו את הכלה
ביום חופתה. לכיסא זה ריפוד מיוחד במקום המושב או
טבלא של שיש, וריפוד זה נקרא במשנה "חיפוי".
(14) מפני שאינו ראוי למלאכתו, ואין דרכם של בני אדם -
חוץ לכלה - לשבת עליו והרי הוא כאילו נשבר. (15) דין
זה נאמר במשנה ה בכיסא רגיל ולא בשל כלה (ראה פירוש
רבינו שם), ונראה שגם בדברי רבינו כאן מדובר בכיסא
פשוט. ופירוש הדברים: ארבע רגלי הכיסא מחוברות זו לזו
בארבע קרשים קטנים, ועליהם מונח מושב מורכב משלושה
קרשים והם נקראים "חיפויים". (16) קרשי המושב אינם
בולטים, מחוץ למסגרת, שעליה הם נשענים. (17) רגיל
הוא לעשות כך אפילו כשהחיפויים קיימים. (18) מניח את
הכיסא על אחד מקרשי המסגרת. דקדק רבינו וכתב "שכן
דרכו" (וכן כתוב גם במשנה), כי אלמלא דרכו בכך
כשהכיסא שלם, הרי זה שניטל חיפוייו היה כלי שבור,
שאינו ראוי למלאכתו ולא היה מיטמא במידרס [נראה שכל
דין זה מקומו הנכון בסוף הלכה ד, ונשתרע לכאן בטעות].

5 ד. פֶּסֶא¹⁹ שֶׁנִּטְּלוּ חֲפוּיִיו²⁰ וְעֲדִין הוּא רְאוּי
6 לְיִשְׁבָּה²¹ - מִתְּטַמְּא. נִטְּלוּ שְׁנֵים מִחֲפוּיֵיוֹ זֶה בְּצַד
7 זֶה - טְהוֹר²².

(19) שם מ"ו. (20) מדובר בחיפויים יוצאים מחוץ למסגרת,
ואי אפשר לשבת על הכיסא כשהוא מוטח. (21) כגון
שניטל הקרש האמצעי של המושב או השניים החיצוניים.
(22) כחכמים במשנה, שם.

8 ה. שְׂדָה²³ שֶׁנִּטְּלָה הָעֲלִיּוֹן²⁴ שָׁלָה - טְמֵאָה מִפְּנֵי
9 הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא רְאוּי לְמִדְרָס; נִטְּלָה הַתַּחְתּוֹן - טְמֵאָה
10 מִפְּנֵי הָעֲלִיּוֹן; נִטְּלוּ שְׁתֵּיהֶן - הֵרִי הַדְּפִין²⁵ טְהוֹרִין.

(23) שם מ"ח. ברור שרבינו כאן מפרש ששדה היא מרכבה
כפירוש רש"י (שבת מד, ב ובקהלת ב, ח), ויש בה שני
מקומות ישיבה זה תחת זה. [בפירושו למשנה כתב ששדה
היא ארון, שיש לו בית קיבול בעליונה ובית קיבול
בתחתונה (לפי תרגום דיהרנבורג), אולם כאן אי אפשר
לפרש כך, שהרי כתב מתטמאה במידרס, וארון אין לו דין
מידרס]. (24) הכיסא העליון. (25) כותלי השדה (ראה
השלמות).

11 ו. תֵּבָה²⁶ שֶׁנִּפְתְּחָה מִצִּדָּהּ²⁷ - מִתְּטַמְּאָה בְּמִדְרָס
12 וּבִשְׂאֵר טְמֵאוֹת²⁸, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיָה אֵף לְיִשְׁבָּהּ²⁹ וְהִפֵּל
13 יוֹשִׁבִין עָלֶיהָ. נִפְתְּחָה מִלְּמַעְלָה³⁰ - טְהוֹרָה מִן
14 הַמִּדְרָס, שֶׁהִרִי אֵינָה רְאוּיָה לְיִשְׁבָּה, וּמִתְּטַמְּאָה
15 בִּשְׂאֵר טְמֵאוֹת, שֶׁעֲדִין הִיא מִקְבֵּלָתָּ. נִפְתְּחָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חדשות, תורת מיטה עליה, ונקט "עשה חדשות" לרבותא, שלא תחשוב שעשיית החדשות מוכיחה שאין בדעתו כלל להחזיר את הישנות למקומן ('סדרי טהרות').

- י. מְטָה⁷² שְׁהִיְתָה טְמֵאָה מְדֻרָּס⁷³ וְנִטְלָה קְצָה⁷⁴ 12
וְשְׁתֵּי פְרָעִים⁷⁵ - עֲדִין הִיא בְּטִמְאָתָהּ, שְׁעֲדִין צוּרָה 13
הַמְטָה עוֹמְדָתָה⁷⁶; נִטְלָה אֶרְפָּה וְשְׁתֵּי פְרָעִים⁷⁷ - 14
טְהוֹרָה⁷⁸. 15

(72) שם פ"ח מ"ה. (73) הוא-הדין בטומאות אחרות, ונקט מדרס מפני שמיטה רגילה להיטמא טומאת מדרס על-ידי ישיבת אשה נדה. (74) הדופן שמצד הראש או מצד הרגליים. (75) שתי כרעי המיטה שמשני צידיה. (76) ואפשר לשכב עליה, אמנם באופן לא נוח כל-כך. (77) שמצידיה. (78) אי-אפשר לשכב על מיטה משופעת לכל אורכה (ראה ה"ג). ואם החזיר למקומם את החלקים שניטלו – חזרה הטומאה ('תפארת ישראל').

- יא. קֶצֶץ⁷⁹ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת⁸⁰ שֶׁל מְטָה בְּאַלְכֶסוֹן⁸¹, או 16
שְׁקָצִין שְׁתֵּי פְרָעִים טָפַח עַל טַפְחָהּ⁸² בְּאַלְכֶסוֹן, או 17
שְׁמַעְטָן⁸³ פָּחוֹת מִטַּפְחָהּ⁸⁴ - הָרִי זוֹ נִשְׁבְּרָה וְטְהוֹרָה. 18
נִשְׁבְּרָה אֶרְפָּה⁸⁵ וְתִקְנָה - עֲדִין הִיא אֵב טְמֵאָה 19
כְּשֶׁהִיְתָה⁸⁶; נִשְׁבְּרָה הָאֶרְפָּה הַשְּׁנִיָּה וְתִקְנָה⁸⁷ - 20
טְהוֹרָה מִן הַמְדֻרָּס⁸⁸, אֲבָל טְמֵאָה מִגַּעַ מְדֻרָּס⁸⁹. לֹא 21
הַסֵּפִיק לְתַקֵּן אֶת הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַשְּׁנִיָּה - 22
טְהוֹרָה⁹⁰. 23

(79) שם. (80) העצים שבארבע זוויות המיטה שראשי הארוכות והקצרות תחובים בחריצים שבהם. (81) הארוכות והקצרות מחוברות בצורת מרובע, וקצץ את שתי הלשונויות שבראשי אלכסון המרובע, כגון מזרחית-דרומית ומערבית-צפונית, ומתוך כך נתפרקה המיטה לשני חלקים ובכל חלק ארוכה וקצרה. (82) הגר"א בהגהותיו למשנה, מוחק את המלים "טפח על טפח", ומסתבר שגם בדבריו רבינו כאן יש למוחקן לפי דעתו. וכן הוא גורס בתוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ה ה"ב. (במשניות שנדפסו בששה סדרי משנה, הכניסו: "טפח על טפח", ובמשנה שנספחה למסכת נדה, הוצאו מילים אלו.) (83) את כל ארבעת הכרעיים. (84) קצץ חלק מן הכרעיים והשאיר פחות מטפח בגובהן, והמיטה מונחת פחות מטפח מעל גבי הקרקע. רבינו בפירושו למשנה מבאר, שהמילים "פחות מטפח" נמשכות גם לדין קצץ שתי כרעיים באלכסון. ולמה צריך להשמיענו שקצץ ארבע כרעיים טהורה, אחר שהודיע כבר שקצץ שתיים – טהורה? מפני שאפשר לומר שאם כל הרגליים שוות – המיטה אינה מתנוודת וראוייה יותר לשכיבה ממיטה ששתי רגליה באלכסון האחד קצרות יותר מאלו שבאלכסון השני. (85) שם, מ"ו. (86) אפשר להשעין המיטה לכותל. (87) מדובר במיטה טמאה מדרס. (88) ואע"פ שהשנייה נשברה אחר תיקון הראשונה. והטעם, מפני ששכירת שתי הארוכות מבטלת את המיטה שנטמאה, וזו המתוקנת פנים חדשות היא, ומיטה זו לא נטמאה טומאת מדרס (ראה שבת קיב, ב). (89) ככל דבר הנוגע במדרס שנעשה ראשון לטומאה. וטעמו של דבר: הארוכה

לצורך הבניין. (46) אין דרכם של בני אדם לשבת או לעמוד בעריבה כזו, מפני הלכלוך. (47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"א. (48) הקב מחזיק ששה לוגין. (49) שהמים יוצאים מהר דרך הסדק. ומדובר, כשהיא עדיין מקבלת רימונים ומטמאה בשאר טומאות. (50) כלומר, מתחילה היא עומדת לכך, שאם תיסדק ישתמשו בה לישיבה. תיבה נוספת זו נאמרה, כדי לתרץ תמיהת האחרונים, למה לא אמרו בזה "בטל העיקר בטלה הטפילה" כמו בהלכה הקודמת (ראה 'תוספות חדשים' למשנתנו). (51) הופכה על פיה. ואם אינה מחזיקה שני לוגין - דינה ככל כלי בית, שטהרתם במוציא זיתים, מפני שאין משתמשים בה לרחיצת רגליים. (52) משנה, שם. (53) ואם אדם יושב על עריבה ראוייה ללישה, אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו". (54) צ"ל "בקדים", וכן הגירסא במשנה. ופירש רבינו שם שהניחה ברוח מזרחית וייבשה את העריבה, ומתוך כך נפתח הסדק. (55) בתוספתא שם, אמר רבי יוסי: מטמאת ומיטהרת אפילו עשר פעמים ביום.

- ח. עֲרֵבָה⁵⁶ גְדוּלָּה⁵⁷ שְׁהִיא יָתֵר עַל תְּשַׁעָּה קִבְּבִין 1
שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִלְּקַבֵּל רְמוֹנִים⁵⁸ וְהִכְנִינָה⁵⁹ לְיִשְׁבִּיבָה - הָרִי 2
זוֹ טְהוֹרָה אֶף מִטְּמֵאָת מְדֻרָּס עַד שֶׁיִּקְצִיעַ⁶⁰; שְׁאִין 3
הַמְחַשְׁבָּה מוֹעֵלָת פְּעֵרָה גְדוּלָּה שֶׁנִּפְתְּחָה עַד 4
שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה⁶¹. עֲשֵׂאָה⁶² אֲבוֹס לְבִהמָה⁶³, אֶף 5
עַל פִּי שְׁקָבָהּ בִּפְתָל - טְמֵאָה⁶⁴ כָּל הַטְּמֵאוֹת⁶⁵. 6

(56) שם מ"ד. (57) למעלה מתשעה קבים. (58) ויצאה מתורת כלי מפני שאינה ראויה לקבל. (59) במחשבה או בדיבור. (60) יחתוך את הקצוות, כדי שתהיה נוחה לישיבה. (61) דעת חכמים במשנתנו. (62) לעריבה גדולה שנפתחה ('תפארת ישראל' במשנתנו). (63) והתקינה לכך על-ידי מעשה. (64) אבוס משמש להניח בו חבילות קש ועשבים, ולפיכך חזרה לקבל טומאה אף-על-פי שניקבה במוציא רימון. (65) פירוש, בכל שאר הטומאות אבל לא במדרס, שהרי אבוס הקבוע בכותל אינו ראוי לישיבה או לשכיבה. ולמה אינו נידון כמחובר לקרקע שאינו מקבל טומאה? מפני שלא נעשה מתחילתו לקביעה בקרקע וגם אינו משמש את הקרקע, שהרי אינו חלק של הבנין ואפשר להשתמש באבוס שאינו מחובר לכותל ('ברטנורא' ו'תפארת ישראל' שם).

- ט. מְטָה⁶⁶ שְׁנִטְלָה⁶⁷ שְׁתֵּי אֶרְפּוֹת⁶⁸ שֶׁלָּה אַחֵר 7
שֶׁנִּטְמָאת וְעָשָׂה לָּהּ אֶרְפּוֹת חֲדָשׁוֹת וְלֹא שָׁנָה אֶת 8
הַנִּקְבִּים⁶⁹ וְנִשְׁבְּרוּ הַחֲדָשׁוֹת⁷⁰ - עֲדִין הִיא 9
בְּטִמְאָתָהּ⁷¹; נִשְׁתְּבְּרוּ הַיְשָׁנוֹת - טְהוֹרָה, שְׁהַפֵּל הוֹלֵךְ 10
אַחֵר הַיְשָׁנוֹת. 11

(66) שם פ"ט מ"ו. (67) ולא נשברו. (68) שני הדפנות הארוכים הנמשכים ממראשותי המיטה עד למרגלותיה. (69) חריצי לשונות המיטה שהארוכות תחובות בהם (ראה למעלה פ"ד ה"ב תיאור מלא של תבנית המיטה). (70) פירוש, אפילו נשברו. (71) מפני שהישנות קיימות, ואפשר להחזיר בנקל למקומן הראשון ללא כל שינוי – לא פקעה טומאתה של המיטה. והוא-הדין כשלא עשה לה

טו. המפרק¹⁰⁵ את המטה להטבילה - הנוגע¹³
במקבילים¹⁰⁶ שלה טהור¹⁰⁷.¹⁴

(105) שם פ"ט מ"א. (106) המסורגים בין דפנות המיטה.
(107) לפני הפריקה דין החבלים כדין המיטה מפני שהם מחוברים לה, וכשפרקה נפסק החיבור, וחבלים בלתי ארוגים אינם מקבילים טומאה כלל בפני עצמם ומשום כך נטהרו.

יום חמישי כ' אדר ה'תשפ"א

פרק שבעה ועשרים

(1) יבאר ששלוש דרכים הן בשלוש תיבות ובשלוש עריבות.
'וג' עגלות 'וג' תריסים 'וג' תרבוסיס 'וג' בסיסים 'וג' מיטות
'וג' מטפחות 'וג' סבכות 'וג' סנדלים 'וג' קופות 'וג' פנקסות.

א. שלש² תבות הן: תבה שנפתחה מצדה - טמאה¹⁵
מדרס⁴; מלמעלה⁵ - טמאה טמא מת⁶; והבאה¹⁶
במצדה⁷ - טהורה מקלום⁸.¹⁷

(2) כלים פרק כ"ד משנה ד. (3) רובי ההלכות שבפרק זה הם סיכום דינים שנכתבו בפרקים הקודמים. (4) וכן בשאר טומאות. (5) נפתחה מלמעלה. (6) אבל לא טומאת מידרס. [כלל הוא בידו: כל מקום שאמרו טמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות (ראה למעלה פרק כ"ג הלכה א) ובמקום שאמרו "טמא מת" הכוונה לכל הטומאות חוץ למידרס]. (7) שהיא מחזיקה ארבעים סאה. (8) המדובר בתיבה שאינה מיוחדת למידרס, אלא שלפעמים יושבים עליה, ולפיכך, כל זמן שהיא ראוייה לעיקר מלאכתה - לקבלת חפצים - היא מיטמאה גם במידרס, וכשבטלה מתורת כלי קיבול אינה מיטמאה מידרס מפני שבטל העיקר בטלה הטפילה, כמו שנתבאר בפרק כ"א הלכה ו. אבל דבר המיוחד לשכיבה או ישיבה מיטמא מידרס מן התורה אפילו אם הוא בא במידה, ומתוך כך מיטמא גם בשאר טומאות מדברי סופרים, בהתאם להכלל האמור בנדה מט, א: "כל המטמא מידרס מטמא מת".

ב. שלש ערבות הן: ערבה משגי לגין ועד תשעה¹⁸
קבין שנסדקה - טמאה מדרס¹⁹; שלמה - טמאה
טמא מת⁹; והבאה במצה - טהורה מקלום²⁰.

(9) וכן שאר טומאות חוץ לטומאת מידרס.

ג. שלש עגלות הן: העשויה פקתדרה¹⁰ - טמאה²¹
מדרס¹¹; פמטה¹² - טמאה טמא מת¹³; ושל אבנים¹³
- טהורה מקלום¹⁴.²³

(10) בתבנית כיסא שארכו כרחבו ומוקף משלושה צדדים.
(11) עשויה לשבת עליה. (12) ארוכה וצרה. עגלה שכזו תשמישה להוביל בה משאות ואם יושב עליה אדם אומרים לו: עמוד ונעשה מלאכתנו. (13) העשויה להוליך בה אבנים גדולות. (14) שוליה הם עצים מונחים לאורך העגלה ולרחבה וביניהם ריווח גדול ואי אפשר לשבת עליה.

המתקנת הראשונה נגעה במיטה הטמאה מידרס, וקיבלה טומאת מגע שלא פקעה ממנה כשנשברה ארוכה שנייה, מפני שטומאה זו באה לה מחמת עצמה, וטומאתה זו מתפשטת על כל המיטה המחוברת לה (דינים דומים תמצא למעלה, בפ"ז הי"ב, ובפכ"א הלכות ט"י). (90) לגמרי, ואין עליה טומאת מגע מידרס אפילו אחר שתקינה, שאין התיקון מועיל להחזירה לטומאתה, מפני שמיטה חדשה באה לבאן, כמו שביארנו למעלה.

יב. מטה⁹¹ שהיתה טמאה מדרס או בשאר טמאות, ונגנב חציה או אבד חציה או שחלקיה אחין⁹² או שתפין - הרי זו טהורה⁹³, שהרי זו ככלי שנשפך⁹⁴.
החזירה - מקבלת טמאה מקאן ולהבא⁹⁵. הרי זה דומה למי שעשה פלי אחד משברי פלים שנשטמא, שהוא טהור⁹⁶ ומקבל טמאה להבא.

(91) שם מ"ט. (92) שנפלה להם בירושה. (93) אפילו אם נשאר ארוכה ושתי כרעיים, פקעה טומאתה הישנה. (94) ואין זה דומה לדין שבה"ט, כי במקרים שאנו דנים בהם כאן אין הדבר מתקבל על הדעת שיוחזרו החלקים החסרים למקומם. (95) טומאה ראשונה פקעה כשנחלקה המיטה, ואחר שחזר והשלימה נידונית כמיטה חדשה שלא נטמאה מעולם. ואין זה דומה לניטלו שבהלכה י, מפני שכאן לא העלה על דעתו שיוחזרו, ולפיכך בטלה מתורת כלי. ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שהרי זו ככלי שבור". (96) חוץ לכלי מתכות (ראה למעלה פ"ב ה"א).

יג. מטה⁹⁷ שנפרקו איבריה, אם נשברה⁹⁸ ארקה ושתי פרעים או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו מתטמאין⁹⁹, מפני שראויין לסמן בפתל ולישן עליהן¹⁰⁰.

(97) שם. (98) חזון איש גורס: נשברה. (99) החלקים השלמים שנשארו, שהם קצרה ושתי כרעיים או ארוכה ושתי כרעיים - מקבילים טומאה. (100) סוכה טז, א. [למעלה בהלכה י מדובר במיטה טמאה. ואמרנו, שאם נשברה ארוכה ושתי כרעיים נטהרה, מפני שאין לה צורת מיטה, ואם יסמכה בכותל תהיה מיטה חדשה, וכאן אנו דנים על קבלת טומאה מכאן ולהבא, ומיטה חדשה זו מקבלת טומאה לדעת חכמים במשנתנו, ופסק כמותם. ונראה שמדובר בחישוב עליה לסומכה בכותל] (ראה ראב"ד וכסף-משנה)

יד. מטה¹⁰¹ שנשטמאת פלה¹⁰², אם הטבילה איברים איברים¹⁰³ - טהורה¹⁰⁴.

(101) כלים, שם. (102) כשהיא שלימה. (103) פירקה והטביל כל חלק בפני עצמו. (104) הטבילה מועילה. רבינו מפרש מחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים במשנתנו, בטבילת איברי מיטה טמאה שנתפרקה, ופסק כחכמים. אולם במשנה עצמה פירש אחרת (ראה ר"ש שם, ו'תוספות' סוכה טז, א ד"ה מיטה). ומדובר כשנשארו ארוכה או קצרה ושתי כרעיים מחוברות, אבל כשלא נשארו - פרח טומאתה ואינה צריכה טבילה.

- 1 ד. שְׁלֹשָׁה תְּרִיסִין¹⁵ הֵן: תְּרִיס הַפָּפוּף¹⁶ - טָמֵא
- 2 מִדֶּרֶס¹⁷; וְשִׁמְשֻׁחִין בּוֹ בְּקַמְפוֹן¹⁸ - טָמֵא טָמֵא מֵת;
- 3 וְדִיצַת הָעֶרְבִיִּים¹⁹ - טְהוֹרָה מְּכָלוּם; לָפִי שֶׁהִיא
- 4 עֲשׂוּיָה לְצוּרָה²⁰ בְּלִבֵּד וְאֵינָהּ מִמְּשֻׁמְשֵׁי אָדָם, וְכָל
- 5 כָּלִי שֶׁאֵינוֹ מִמְּשֻׁמְשֵׁי אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה כָּל
- 6 עֶקֶר.
- 7 ה. שְׁלֹשָׁה תְּרַבּוּסִין שֶׁל עוֹר²¹ הֵן: שֶׁל סְפָרִים²² -
- 8 טָמֵא מִדֶּרֶס; וְשֹׂאכְלִין עָלָיו - טָמֵא טָמֵא מֵת²³;
- 9 וְשִׁשׁוּטָחִים עָלָיו אֶת הַזֵּיתִים - טְהוֹר מְּכָלוּם, לָפִי
- 10 שֶׁאֵינוֹ מִמְּשֻׁמְשֵׁי אָדָם²⁴.
- 11 ו. שְׁלֹשָׁה בְּסִסָּאוֹת²⁵ הֵן: שְׁלֹפְנֵי הַמָּטָה²⁶ וְשְׁלֹפְנֵי²⁷
- 12 הַסּוֹפְרִים²⁸ - טָמֵא מִדֶּרֶס; שֶׁל שְׁלָחַן²⁹ - טָמֵא טָמֵא
- 13 מֵת; וְשֶׁל מַגְדָּל³⁰ - טְהוֹר מְּכָלוּם, לָפִי שֶׁהוּא מְקַצֵּת
- 14 מַגְדָּל³¹ וְצוּרָתוֹ מִזְכָּחַת עָלָיו.
- 15 כלים המשמשים להעמיד עליהם מה שהוא.
- 16 (26) שהיורד מן המיטה מעמיד רגליו עליו, כדי שלא לעמוד על הקרקע או הריצפה הקרה. (27) המשמש לו הדום לרגליו. (28) לא נתברר לי למה קרא לשני אלה "בסיס". (29) במשנתנו כתוב "של דלופקי" ובמשנה כלים פרק כ"ב, א מפרש רבינו שדלופקי "הוא שולחן מוכן לשתייה והוא ארוך ובו מקומות לכלי היין ולכלי הפירות". ונראה שגם כאן התכוון לשולחן כזה. [בירושלמי שבת פרק י"ז הלכה ב אמר רבי לעזר: "דולפקי למה היא טמאה? מפני שהשמש אוכל עליה, בסיס ידיה (שלו) למה טמאה? מפני שהשמש עומד עליה". משמע, שהמסובים אינם יושבים ליד הדולפקי והוא משמש להעמיד עליו הכלים והאוכלין ומשקין שהשמש מגישם למסובים, ולפיכך שאל רבי לעזר למה הוא מקבל טמאה הלא הוא משמש כלים בלבד? והשיב מפני שהשמש אוכל עליו. ולמה אין הבסיס מקבל טמאת מידרס, הלא השמש עומד עליו? מפני שהבסיס לא נעשה לשם דריסת האדם עליו, ואף על פי כן הוא מקבל שאר טומאות כחלק מן הדולפקי. (30) שמעמידים עליו ארון גדול עשוי כמגדל, והוא מקבל ארבעים סאה. (31) הוא חלק מן המגדל שאינו מקבל טמאה.
- 17 ז. שְׁלֹשׁ מְטוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה לְשִׁכְיָה - טָמְאָה
- 18 מִדֶּרֶס; וְשֶׁל זַגָּגִים שְׁנוֹתָנִין בָּהֶּן כָּלִי זְכוּכִית - טָמְאָה

- 17 טָמְאָת מֵת; וְשֶׁל סָרְגִין שְׁמֶסְרִגִין עָלֶיהָ אֶת הַסִּבְכוֹת
- 18 - טְהוֹרָה מְּכָלוּם, לָפִי שֶׁאֵינָהּ מִמְּשֻׁמְשֵׁי אָדָם.
- 19 ח. שְׁלֹשׁ מִשְׁפָּלוֹת³² הֵן: שֶׁל זָבֵל - טָמְאָה מִדֶּרֶס³³;
- 20 שֶׁל תֵּבֶן³⁴ - טָמְאָה טָמֵא מֵת; וְהַפְּחִלִין שֶׁל גַּמְלִים³⁵
- 21 - טְהוֹר מְּכָלוּם; לָפִי שֶׁהַחֲבָלִים שֶׁלֹּו קָשִׁים בְּיוֹתֵר³⁶
- 22 וְעֵבִים וְאֵינוֹ רְאוּי לְקַבֵּל תֵּבֶן וְכִיּוּצָא בּוֹ³⁷, וְנִמְצָא
- 23 שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כָּלִי אֲלֵא חֲבָלִים בְּלִבֵּד.
- 32 סלים גדולים שמוליכים בהם זבל או תבן. (33) מפני שיש לה כיסוי חלקי מלמעלה והנהג יושב עליו.
- 34 פתוחה מלמעלה והנהג יושב על התבן. (35) רשת עשויה מחבילים עבים וניקבי הסריגה רחבים יותר מכמוציא רימון. (36) ואי אפשר לשבת עליו. (37) והדומה לו, ולכן אינו מקבל שאר טומאות שהרי אינו ראוי לקבלה.
- 24 ט. שְׁלֹשָׁה מִפְּצִין³⁸ הֵן: הָעֲשׂוּי לִישִׁיבָה - טָמֵא
- 25 מִדֶּרֶס³⁹; וְשֶׁל צִבְעִים שְׁמוֹנִיחִין בּוֹ אֶת הַכָּלִים⁴⁰ -
- 26 טָמֵא טָמֵא מֵת⁴¹; וְשֶׁל גִּתּוֹת שְׁנוֹתָנִין עָלָיו עֲנָבִים
- 27 וּמַחְפִּין בּוֹ - טְהוֹר מְּכָלוּם, לָפִי שֶׁאֵינוֹ מִמְּשֻׁמְשֵׁי
- 28 אָדָם⁴².
- 38 מחצלאות. (39) בשבת פד, ב למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא", שמפץ מיטמא מידרס אף על פי שהוא מפשוטי כלי עץ. ומתוך שמיטמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות, מן הכלל: שכל המטמא מידרס מיטמא טמא מֵת. (40) וכורכים אותם בו. (41) מפני שהוא עשוי לקבלה אינו נידון כפשוטי כלי עץ, ומפני שלא נעשה לשיבה אינו מיטמא מידרס. (42) וכבר נתבאר, שפשוטי כלי עץ, שאינם משמשים את האדם עצמו אלא כליו או חפציו ורק בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טמאה.
- 29 י. שְׁלֹשׁ חֲמֻטוֹת⁴³ הֵן וְשְׁלֹשָׁה תוֹרְמָלִין⁴⁴ הֵן:
- 30 הַמְּקַבְּלִין בְּשַׁעֲוֵר - טָמֵאִין מִדֶּרֶס. וְכִמְהָ שְׁעוֹרָן?
- 31 הַחֲמֻט - אֲרִבְעָה קִבְּיִן, וְהַתוֹרְמָלִי - חֲמֻשָּׁה. וְשֶׁאֵינֶן
- 32 מְקַבְּלִין בְּשַׁעֲוֵר - טָמֵאִים טָמֵא מֵת; וְשֶׁל עוֹרוֹת הַדָּג
- 33 - טְהוֹר מְּכָלוּם⁴⁵.
- 43 נודות. (44) ילקוט הרועים. (45) נתבאר למעלה בפרק א הלכה ג, שעור בעלי חיים שבים אינו מיטמא כלל.
- 34 יא. שְׁלֹשָׁה עוֹרוֹת הֵן: הָעֲשׂוּי לְשִׁטִּית⁴⁶ - טָמֵא
- 35 מִדֶּרֶס; וְהָעֲשׂוּי לְתַכְרִיף כָּלִים⁴⁷ - טָמֵא טָמֵא מֵת;
- 36 וְשֶׁל רְצוּעוֹת⁴⁸ וְשֶׁל סִנְדָּלִין - טְהוֹר מְּכָלוּם, לָפִי
- 37 שֶׁאֵין עָלָיו צוּרַת כָּלִי.
- 46 שפורסים אותו על הקרקע ויושבים עליו. (47) לכרוך בו כלים. (48) פירוש, עור שייחדו לרצועות ולא תתכו עדיין, ואם כן לא נגמרה מלאכתו ונתבאר כבר כמה פעמים, שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו מקבל טמאה, אבל רצועות תחכות מקבלות טמאה (רבינו בהלכות טומאת צרעת פרק י"ג הלכה ו).

1 וְשֵׁל שְׂפִירָה⁶⁸ - טְהוֹר מְפֻלָּם⁶⁹. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל
2 כָּלִי שְׂאִינוּ רְאוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמִרְכָּב, אוֹ שֶׁהוּא רְאוּי
3 וְלֹא נַעֲשֶׂה [לְכָךְ] אֲלֹא לְמִלְאכָה אַחֶרֶת - הֲרִי הוּא
4 טְהוֹר מִן הַמִּדְרָס; נַעֲשֶׂה לְמִלְאכָה אַחֶרֶת וּמִשְׁמַשׁ
5 עֲמָה אֶת הַיְשִׁיבָה, כְּגוֹן הַטְּלִית וְהַרְדִּיד - מִתְּטַמָּא
6 בַּמִּדְרָס. וְכָל הַמִּתְּטַמָּא בַּמִּדְרָס - מִתְּטַמָּא בָּמֶת; וְיֵשׁ
7 מִתְּטַמָּא בָּמֶת וְאִינוּ מִתְּטַמָּא בַּמִּדְרָס, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
8 וְכָל הַמִּתְּטַמָּא בָּמֶת - מִתְּטַמָּא בְּשֶׁאֵר אַבּוֹת
9 הַטְּמָאוֹת, בֵּין אַבּוֹת שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם,
10 וּמִתְּטַמָּאִין בְּמִשְׁקִין⁷⁰.

65) היוצאים למלחמה מנעילים סנדלי ברזל על פרסות
סוסייהם. (66) בשבת נט, א נאמרו שלושה טעמים בדבר:
א. במלחמה, כשאין כלים מצויים, שותים החיילים בהם
מים; ב. כשהאדם בורח הוא שם את הסנדלים על רגליו ורץ
על הקוצים והברקנים; ג. החיילים נותנים בו שמן לסוך את
גופם. (67) מין עץ רך. (68) מין גמי. ויש מפרשים לולבי
דקל. (69) המדובר בסנדלים של בהמה, וכלי בהמה -
אינם מקבלים טומאה. וסנדלים אלה אינם ראויים
לתשמישים האמורים למעלה. (70) אף על פי שהם ראשון
לטומאה (ראה פרק ז מהלכות אבות הטומאות הלכה ב).

11 יז. שֵׁלש קָפוֹת הֵן: מְהוּהָה⁷¹ שֶׁטְּלָאָה עַל הַבְּרִיאָה⁷²
12 - הוֹלְכִין אַחֵר הַבְּרִיאָה⁷³; קֶטְנָה עַל הַגְּדוּלָה⁷⁴ -
13 הוֹלְכִין אַחֵר הַגְּדוּלָה; הֵיוּ שְׁוֹת⁷⁵ - הוֹלְכִין אַחֵר
14 הַפְּנִימִית. בִּיצֵד הוֹלְכִין אַחֲרֶיהָ? שְׂאֵם נִקְבָּה⁷⁶
15 בְּמוֹצֵא רְמוֹן - שְׁתִּיָּהן טְהוֹרוֹת⁷⁷.

71) בלוייה. (72) בבריאה היה נקב קטן וחיבר לה את
המהוה וסגר את הנקב, ואחר כך ניקבה הגדולה כמוציא
רימון ונקב זה לא תוקן. (73) ואם נגעה טומאה במהוה
לא נטמאה, אף על פי שהיא שלימה (כסף משנה).
(74) ושתיהן בריאות או מהוהות. (75) ושתיהן בריאות או
מהוהות. (76) אחר שטלא את הנקב הקטן הראשון.
(77) אינן מקבלות טומאה. מפני שהמהוה היא טפילה
לבריאה וכן הקטנה לגדולה והחיצונה לפנימית.

16 יח. שֵׁלש פְּנִקְסוֹת הֵן: הָאֶפִּירִין⁷⁸. שְׁמִנְיָחִין⁷⁹
17 עָלִיו הַסְּפָרִים - טָמֵא מִדְרָס⁸⁰; וְשֵׁשׁ בּוֹ בֵּית קְבוּל⁸¹
18 שְׁעוֹהָ⁸² - טָמֵא טָמֵא מִת⁸³; חֲלָקָה⁸⁴ - טְהוֹרָה
19 מְפֻלָּם, לְפִי שְׂאִין עָלֶיו צוּרַת פְּלִי⁸⁵ וְאִינוּ רְאוּי
20 לְמִדְרָס⁸⁶.

78) שני לוחות עץ מחוברים בצירים וביניהם מונחים
הניירות או הקלף. על גבי הלוחות מניחים ספרים
וכשהסופר רוצה לכתוב הוא פותח את הקיפול ויושב על
שני הלוחות וכותב על הקלף המונח ביניהם. (79) משום
שהוא עשוי גם לשיבה. (80) המדובר כאן בלוחות קטנים
שאינם ראויים לשיבה. ואם יש בהם בית קיבול להניח בו
שעווה למרוח על הלוח ולכתוב עליו בחרט (בתקופה
העתיקה רגילים היו לכתוב בחרט על גבי שעווה ואפשר
היה להחליק את החרוט על השעווה ולכתוב עליה שנית).

1 יב. שֵׁלש סְדִינִין הֵן: הָעֲשׂוֹי לְשִׁיבָה - טָמֵא
2 מִדְרָס; וְהָעֲשׂוֹי לְפִרְכָּת - טָמֵא טָמֵא מִת⁴⁹; וְשֵׁל
3 צוּרוֹת, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ כְּדִי שְׁיִתְּלַמֵּד מִמֶּנּוּ הַרוֹקֵם⁵⁰
4 - טְהוֹר מְפֻלָּם, לְפִי שְׂאִינוּ מִמִּשְׁמַשִּׁי אָדָם.

(49) מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו יש עליו
תורת בגד (ביצה יד, ב). (50) עשו צורות שונות על הסדין
כדי שהרוקם ירוקם כמותן.

5 יג. שֵׁלש מְטַפְחוֹת הֵן: שֶׁל יָדִים⁵¹ - טָמֵא מִדְרָס⁵²;
6 וְשֶׁל סְפָרִים - טָמֵא מִתָּמֵא מִת⁵³; וְשֶׁל תְּכִירֵי הַמֶּת
7 וְשֶׁל נְבִלֵי בְנֵי לְוִי⁵⁴ - טְהוֹרָה מְפֻלָּם, לְפִי שְׂאִין
8 מִמִּשְׁמַשִּׁי אָדָם.

(51) שמנגבים בה את הידיים. (52) בירושלמי כלאיים פרק
ט הלכה ב מפרש: מפני שנותנה על הכסת וישן עליה.
(53) בירושלמי שם אמרו: "מפני שעושה אותה כמין תוך
ונותנה בחיקו ומתחמם בה". (54) שהלויים המנגנים
בבית המקדש מכסים בהן נבליהם וכלי ניגון אחרים.

9 יד. עוֹר הָעֲשׂוֹי כְּמוֹ יָד, שְׁמִכְנִיסִין בּוֹ הַיָּד
10 וְהָאֲצָבָעוֹת מִפְּנֵי הַצָּנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, הוּא הַנִּקְרָא
11 פְּרָקְלִינִין. וְשֵׁלש פְּרָקְלִינִין הֵן: שֶׁל צִידֵי חַיָּה
12 וְעוֹף⁵⁵ - טָמֵא מִדְרָס, שֶׁהֲרִי נִשְׁעָן עָלֶיהֶם⁵⁶; וְשֶׁל
13 חֲגָבִים⁵⁷ - טָמֵא טָמֵא מִת, שְׁנוֹתֵנִין בּוֹ הַחֲגָבִים;
14 וְשֶׁל קִנְצִים⁵⁸, שְׁבוֹ מְקִינִין פְּרוֹת - טְהוֹר מְפֻלָּם,
15 לְפִי שְׂאִינוּ מִמִּשְׁמַשִּׁי אָדָם⁵⁹.

(55) הציידים משתמשים בעופות גדולים וחזקים מלומדים
לצוד עופות וחיות קטנות, וכשהם יוצאים לצייד לובשים
פרקלין על היד ומעמידים עליו את העוף הנשמע לפקודתו
ורודף אחר בעלי חיים כשבעליו נותן לו את האות. הפרקלין
הוא חזק ורחב ומגן על ידו של הצייד מפני שריתות ציפורני
העוף. (56) כשהצייד רוצה לנוח הוא מוריד את העוף מעל
ידו, פושט את הפרקלין ומשעין גבו על עץ, וכדי שלא
ילכלך את בגדיו הוא משים את הפרקלין ביניהם ובין העץ.
(57) שתופסים בהם חגבים. (58) מלקטי פירות לחים.
(59) תשמישם הוא להגן מפני הלכלוך בלבד ואין זה צורך
גוף האדם עצמו (ראה למעלה פרק ז הלכה ב).

16 טו. שֵׁלש סְבִכּוֹת הֵן: שֶׁל יֵלְדָה⁶⁰ - טָמֵא מִדְרָס⁶¹;
17 וְשֶׁל זִקְנָה⁶² - טָמֵא מִתָּמֵא מִת⁶³; וְשְׁעוֹשִׁין לְשִׁחַק
18 בָּהּ לְשׁוֹתֵי שִׁכְר⁶⁴ - טְהוֹרָה מְפֻלָּם, לְפִי שְׂאִינָהּ
19 מִמִּשְׁמַשִּׁי אָדָם.

(60) סבכה שאשה צעירה מכסה בה את ראשה.
(61) לפעמים היא מסירתה ויושבת עליה. (62) אין דרכן
להוריד הסבכות. (63) ככל תכשיטי אדם ובגדיו. (64) נשים
בלתי צנועות באות למסבאות ומשחקות לפני האורחים.
נשים אלו לובשות סבכות מיוחדות שנקביהן רחבות מאוד
והשערות בולטות דרכן, ולפיכך אין עליהן תורת כלי.

20 טז. שֵׁלש סְנִדְלִין הֵן: שֶׁל אָדָם - טָמֵא מִדְרָס; שֶׁל
21 מִתְּכּוֹת שֶׁל בְּהֵמָה⁶⁵ - טָמֵא טָמֵא מִת⁶⁶; שֶׁל שְׁעָם⁶⁷

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(16) שם מ"א. (17) כלים שיש להם טהרה במקווה נקראים "כלי שטף", מלשון הכתוב (ויקרא ו, כא): "ושטף במים" (פשוטי כלי שטף = כלי שטף שאין להם בית קיבול). המדובר בכלי עץ, אבל בכלי מתכת אין הבדל בין ראוי למדרס לבין לא ראוי. [סתם כלי שטף בלשון רבינו אינו כולל כלי מתכות]. (18) לשבת או לשכב עליהם. (19) מעץ או עור ששוחים אותה על הקרקע ואוכלים עליה. [במשנה אמרו "והדלפקי" (ראה למעלה פכ"ז ה"ו)]. (20) מסגרת. כשיש לה מסגרת אינה כלי פשוט, שהרי ראוייה לקבלה. (21) ראה למעלה פ"א ה"י. (22) הצד העליון שהוחלק במעצד כדי שיהיה נוח לאכול עליו - נקרא "תוך", ו"אחוריו" היינו מהצד השני. (23) אין הבדל בין אחוריהם לתוכם. (24) בכורות לה, א. (25) שם מ"ג. (26) כלים שמודדים בהם יין ושמן, ושואבים בהן את המשקין מן החבית, והמשקה הסמך נדבק בהם משני הצדדים אגב שאיבה. (27) במשנה: וזומא ליסטרא. בכלים פ"ג מ"ב, מפרש רבינו: כלי שראשו האחד עשוי כעין כף גדולה מנוקבת, ומניחים עליו בשר לצלותו על האש, וראשו השני עשוי כמזלג בעל שלוש שיניים, ותוחבים אותו בבשר הנצלה. (28) המידות מתלכלכים שני צידיהם בשוה אגב מלאכתם, ולפיכך אין לחלק ביניהם לענין טומאה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). וזומא ליסטרא, אפשר להשתמש בה משני ראשיה ומשני צידיה, ומסנתת וכן משמרת יש להן בית קיבול קטן מאחוריהן, ולפעמים משתמש בו (ר"ש שם). [ב'תפארת ישראל' מבאר, ששוליהן כפופים קצת כלפי מעלה, כדי שלא יסתתמו ונקביהם כשמניחים את המסנתת בכלי שאינו מנוקב]. (29) בכל מקום שהוא. (30) מפני ששני הצדדים תשמישם שוה, אין אנו אומרים זה עיקר וזה טפל, והטפל יהיה דינו כאחוריים, אלא דנים הכל כגוף אחד. [במשנה-למלך הקשה מתוספתא כלים, בבא בתרא פ"ג, האומרת שאם נטמא המזלג לא נטמא הכף, אולם מלשון התוספתא משמע, שנאמרה לפי דעת ר' מאיר במשנתנו, שזומא ליסטרא יש לה אחוריים ותוך. ראה שם].

ד. המרדע³¹ והמלמד³² - יש להן אחוריים ותוף.²³
פיעד? נפלו משקין על החרחור³³ - לא נטמא מן העץ הסמוך לחרחור אלא שבעה טפחים³⁴ בלבד,²⁵ ושאר העץ טהור. וכן אם נפלו משקין על הדרך²⁶ - לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכים לדרך.²⁷ נפלו חוץ לשבעה וחורץ לארבעה - הרי זה פקלי²⁸ קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמאו אלא²⁹ במקום מגעו ולחורץ.³⁵

(31) שם מ"ב. (32) שנותנים על צואר הבהמה לכוון הילוכה [למעלה בפרק יג הלכה כב, כתב רבינו שמרדע הוא מלמד, וצ"ע]. (33) המרדע הוא עץ ארוך, שראשו האחד מחובר ברזל רחב לנער בו את העפר שנדבק במחרישה, ולחתוך בו שרשים המעכבים את החרישה. ברזל זה נקרא חרחר (ראה למעלה פ"א הכ"ב), ולראשו השני מחובר ברזל יותר קטן, ונקרא "דרבן". (34) שיערו חכמים שהחרחר זקוק לשיעור כזה לצורך מלאכתו. (35) חלקי

(81) ככל כלי קיבול. (82) כלומר, הלוח הוא שטוח ואין בו בית קיבול. (83) והוא קרש פשוט. (84) המדובר בקטן שאין בו כדי ישיבה.

פרק שמונה ועשרים

(1) יבאר הכלים שיש להם אחוריים ותוך, ושארין להם וכו'. ודין כיס שבתוך כיס, שנטמא אחד מהן במשקין.

א. כל הכלים² שיש להן בית קבול שנטמאו אחוריהן במשקין³ - לא נטמא תוכן לתרומה⁴, ולא אגניה⁵ ולא אגניה⁶ ולא מקום אצבע השוקע בשפת הכלי⁶. נטמא תוף הכלי - נטמאו פליו⁷. נפלו משקין טמאין על פני הכלים⁸ או על אגניה⁹ או על אגניה¹⁰ והן או על ידות הכלים⁹ המקבלין - הרי זה מנגנן¹⁰ והן טהורין¹¹. ונאפלו אחורי הכלי פלו לא נטמאו.

(2) כלים פכ"ה מ"ו. (3) משקין טמאים נגעו באחורי הכלי. (4) אבל לקודש גם תוכן טמא (שם מ"ט). [בפסחים יז, ב אמר ר' יהודה: "במה דברים אמורים? שנטמאו מחמת משקין (שמטמאים כלים מגזירת חכמים), אבל נטמאו מחמת שרץ (שמטמא מן התורה) נטמא תוכו - נטמא גבו, נטמא גבו - נטמא תוכו"]. (5) שפתות הכלים. (6) רגילים היו לעשות שקיעה בשפת הכלי, מקום להניח בו אצבע אגודל כשהאדם נושא את הקדירה. (7) כל אלו שנימנו למעלה. (8) בסיסי הכלים המחוברים להם. (9) כגון יד של מחבת. (10) כדי שלא יגעו המשקין שעליהם במקום המקבל טומאה. (11) לא גזרו טומאת משקין אלא בנוגעים בגוף הכלי, אבל לא בנגעו בחלקים הטפלים להם, והם נידונים כמובדלים מן הכלי, ואפילו אם יש להם בית קיבול אינם מיטמאים (רבינו בפירושו).

ב. אחד¹² כלי השק¹³, כגון השקין והמצופין¹⁴, או כלי העור, כגון הפרים והקסותות, ואחד כלי עץ, אפלו קפות ומשפלות, אם נטמאו אחוריהן במשקין - לא נטמא תוכן¹⁵.

(12) בין. (13) שם. (14) שקים גדולים לאריות סחורות. (15) כלים אלה אפשר להפוך, ונמצא התוך נעשה גב, והגב תוך. ומלמדנו רבינו, שלא תטעה לומר שבהם אין לחלק בין גב ותוך, ולכן אם נטמא גבם נטמא תוכם.

ג. פשוטי¹⁶ כלי שטף¹⁷ שאין ראויין למדרס¹⁸, כגון השלחן וטבלא¹⁹ שאין לה דפן²⁰, הואיל ואין מקבלין טמאה מן התורה²¹, אם נטמאו אחוריהן במשקין - לא נטמא תוכן²². אכל פשוטי כלי שטף הראויים למדרס, כגון המטה והעור שישנים עליו והפסא וכיצא בהן - אין להם אחוריים ותוף²³, אלא בין שנגעו משקין בהן מתוך או מאחוריהן - נטמא הכלי פלו²⁴. וכן מדות²⁵ יין ושמן²⁶, וזומא ליסטרות²⁷, ומסנתת של חרדל, ומשמרת של יין - אין להן אחוריים ותוף²⁸, אלא אם נפלו משקין על מקצתן²⁹ - נטמאו פליו³⁰, כמו הבגדים.

הלכות מקואות

מַצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהָיָא. שְׂיִטְבֵּל כָּל טָמֵא בְּמֵי
מִקְוָה וְאַחֵר כֶּף יִטְהַר.
וּבְאֹר מַצְנֶה זֶה בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הטמאים, בין אדם בין כלים, אין להם טהרה אלא במקווה. הכלים שאין להם טהרה במקווה. זמן חייבי טבילות אימתי, ואם טבלו בבגדיהם. אם צריך כוונה לטבילה ואם צריכים ראוי לביאת מים. דבר החוצץ באדם וכלים.

א. כָּל הַטְּמֵאִין, בֵּין אָדָם בֵּין כָּלִים,² בֵּין שְׁנֵטְמָאוּ
טָמְאָה חֲמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שְׁנֵטְמָאוּ בְּטָמְאָה שֶׁל
דְּבָרִיהֶן³ - אֵין לָהֶן טְהָרָה אֲלָא בְּטַבִּילָה בְּמֵים
הַמִּקְוִין בְּקֶרְקָע.⁴

(2) להוציא אוכלין שאין להם טהרה כלל. (3) דברי חכמים.
(4) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשתא ט, ה"א. ויתבאר בהלכות הבאות.

ב. כָּל מְקוֹם שְׁנֵטְמָר בְּתוֹרָה רְחִיצַת בֶּשֶׂר וּכְבוֹס
בְּגָדִים מִן הַטְּמָאָה - אֵינוֹ אֲלָא טַבִּילַת כָּל הַגּוֹף
בְּמִקְוָה. וְזֶה שְׁנֵטְמָר בְּזָב: וְיָדָיו לֹא שִׁטְף בְּמֵים⁵ -
כְּלוּמַר, שְׂיִטְבֵּל כָּל גּוּפוֹ.⁶ וְהוּא הָדִין לְשֹׁאֵר
הַטְּמֵאִין, שְׁאֵם טָבַל כְּלוֹ חוּץ מֵרֹאשׁ אֲצַפֵּעַ הַקֶּטֶנָּה
- עֲדִין הוּא בְּטָמְאָתוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֵף עַל
פִּי שֶׁהֵן מִפִּי הַשְּׂמוּעָה,⁷ הָרִי נֶאֱמַר: בְּמֵים יוֹבֵא
וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר - בְּנֶזֶן אֶבֶן⁸ לְכָל הַטְּמָאִים
שְׂיִכְבוּאוּ⁹ בְּמֵים¹⁰.

(5) ומשמע לכאורה ששטיפת ידיים מטהרת. (6) חלקי הגוף הנראים לעיניים (ראה לקמן ה"י). (7) ששמע תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. (8) אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן, ופירושה: אם נאמרו בתורה פרטי דינים בענין אחד, יש ללמוד מזה לכל הענינים הדומים שיהיה דיניהם כך. (9) כל גופם. (10) הסמיכו חכמים דין זה על הכתוב.

ג. כָּל הַכָּלִים שְׁנֵטְמָאוּ - יֵשׁ לָהֶן טְהָרָה בְּמִקְוָה,¹¹
חוּץ מִכָּלִי חֶרֶס¹² וּכְלִי זְכוּכִית¹³ וְכֵן הַמַּפְצִין¹⁴. כָּלִי
חֶרֶס - נֶאֱמַר בּוֹ: וְאֵתוֹ תִּשְׁבֹּר, וְאֵין לוֹ טְהָרָה אֲלָא
שְׂבִירָה. אֲפִלּוּ חִבְרוּ בְּקֶרְקָע¹⁵, וְאֲפִלּוּ קָבְעוּ בְּמַסְמָר,¹⁶
וְאֲפִלּוּ מִלְּאָהוּ סִיד אוֹ גַּפְסִיס - הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהָיָה
עַד שִׁישְׁבֹּר. וּכְלִי זְכוּכִית - כָּלִי חֶרֶס עֲשֹׂאוּם¹⁷
בְּדָבָר זֶה¹⁸.

(11) שבת פד, א. (12) שם יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה . . . ועל כלי זכויות. ובדף טו, ב שם אמרו שאין להם טהרה במקוה - כמו כלי חרס. (13) מחצלת. שם פד, ב. (14) תוספתא,

1 העץ משני צידי מקום נגיעת הטומאה המרוחקים יותר
2 משבעה טפחים מן החרחור וארבעה מן הדרבן.

3 ה. כִּיס³⁶ שֶׁבְּתוֹף כִּיס שְׁנֵטְמָא אֶחָד מֵהֶן בְּמִשְׁקִין -
4 לֹא נְטָמָא חִבְרוּ³⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁸ כְּשֶׁהָיָה
5 שְׁפִתוֹתֶיהֶן שׁוּין; אֲבָל אִם הָיָה הַחִיצוֹן עוֹדֶה³⁹
6 וְנְטָמָא הַפְּנִימִי - נְטָמָא הַחִיצוֹן⁴⁰, נְטָמָא הַחִיצוֹן -
7 לֹא נְטָמָא הַפְּנִימִי⁴¹. וּבִשְׂרִין, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, אִם
8 נְטָמָא אֶחָד מֵהֶם - לֹא⁴² נְטָמָא חִבְרוּ.

(36) שם פרק כו מ"ב. (37) אפילו הם מחוברים. והטעם, מפני שתוכו של כיס זה נידון כגבו של השני. (38) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (39) בולט למעלה משפת הפנימי. במקרה זה נידון הפנימי כתוך, והחיצון כאחוריים. (40) כדן נטמא תוכו - נטמא גבו. (41) שבטומאת משקין, נטמא גבו - לא נטמא תוכו. (42) למחוק את התיבה: "לא" (משנה למלך). בתוספתא כתוב: "אבל בשרץ שניהם שווים", פירוש, אם נטמא אחד מהם - נטמא גם השני. והטעם, מפני שטומאת שרץ היא מן התורה לא חילקו בין תוך ואחוריים, כמו שנבאר למעלה בהלכה א.

9 ו. הַחֹזֶק⁴³ רַבֵּעַ⁴⁴ וְחָצִי רַבֵּעַ בְּעֵץ אֶחָד⁴⁵ וְנְטָמָא
10 אֶחָד מֵהֶן בְּמִשְׁקִין - לֹא נְטָמָא הַשְּׂנִי⁴⁶, אֵף עַל פִּי
11 שֶׁהֵן עֵץ אֶחָד. בִּיעֵד? נִגְעוּ מִשְׁקִין טָמֵאִין בְּתוֹף
12 הָרַבֵּעַ - הָרַבֵּעַ וְאַחֲרָיו טָמֵאִין, וְחָצִי הָרַבֵּעַ וְאַחֲרָיו
13 טָהוֹרִין; נִגְעוּ בְּחָצִי הָרַבֵּעַ מִתּוֹכוֹ - חָצִי הָרַבֵּעַ
14 וְאַחֲרָיו טָמֵאִים, הָרַבֵּעַ וְאַחֲרָיו טָהוֹרִין. וּכְשֶׁהוּא
15 מְטַבֵּיל - מְטַבֵּיל אֶת הַכָּל⁴⁷. נְטָמָא אַחֲרֵי הָרַבֵּעַ אוֹ
16 אַחֲרֵי חָצִי הָרַבֵּעַ בְּמִשְׁקִין - הָרִי אַחֲרֵי הַכָּל⁴⁸
17 טָמֵא, שְׁאֵין חוֹלְקִין אֶת הָאֲחֻרִּים⁴⁹.

(43) שם פרק כה מ"ד. (44) רביעית הקב = לוג. (45) רובע בראשו האחד, וחצי רובע בשני. (46) מפני שהם כשני כלים, ולכל אחד מהם תשמיש מיוחד לו, ואין השני משמש עמו. (47) אפילו אותו החלק שלא נטמא, לפי שהוא "עצם גוף אחד" (רבינו בפירושו. ראה השלמות להלכה ג). (48) פירוש, אחורי כל הכלי. (49) לענין טומאה הבאה להם מחמת עצמם, אבל כשנטמאו על ידי התוך - אין טומאתם מתפשטת יותר מטומאת התוך עצמו.

18 ז. קְמָקוּמוֹס⁵⁰ שֶׁהָיָה אַחֲרָיו טָמֵאִין וְהָיָה מְרִיתִחַ -
19 אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֵצְאוּ מִשְׁקִין מִתּוֹכוֹ וְנִגְעוּ
20 בְּאַחֲרָיו וְחִזְרוּ לְתוֹכוֹ, אֲלָא הָרִי הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ
21 טָהוֹרִין לְתַרְוּמָה⁵¹.

(50) שם מ"ח. (51) אבל לא לקודש, שאין אחוריים ותוך לקודש, כמו שביארנו למעלה בהלכה א.

פסולים כמבואר בהל' פרה אדומה פ"ו הי"ב גבי מי חטאת, שהתורה אמרה בהם גם כן "מים חיים".

- ו. פל חיבי טבילות²⁶ טבילתן ביום²⁷, חוץ מנדה¹³
- ויולדת שטבילתן בלילה²⁸, כמו שפארנו²⁹ בענין¹⁴
- נדה. ובעל קרי טובל והולך כל היום פלו, מתחלת¹⁵
- הלילה³⁰; שנאמר: והיה לפנות ערב³¹ ירחץ במקום¹⁶
- מלמד, שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב¹⁷
- שמש³².¹⁸

(26) שבת קכא, ב. (27) ביום האחרון לטומאתם, ואינם רשאים בלילה שלפניו אע"פ שהלילה שייך ליום שלאחריו. ומלמדנו עוד, שאינם צריכים לחכות עד גמר יום הטומאה, היינו עד שקיעת החמה. במגילה כ, א למדו מהכתוב (במדבר יט, ט): "וזהו הטהור על הטמא . . . ביום השביעי", שהזאה פסולה בלילה, וטבילה לומדים בהיקש מהזאה. נואע"פ שלמדו טבילה מהזאה, נראה שיש הבדל גדול בין שתיהן: טבילה בלילה שאחרי ימי הטומאה, כשירה והזאה פסולה, שהרי במשנה (פרה פ"ב מ"א) אמרו סתם "פסול", וכן גם לשונו של רבינו בהל' פרה אדומה פ"א ה"א. ונשאר לברר למה לא אמרו כזה: אין היקש למחצה. ראה 'תוספות' נדה סז, ב ד"ה משום סרך]. (28) בליל שמיני לתחילת ראייתה. בנדה כתבה תורה (ויקרא טו, יט): "שבעת ימים תהיה בנדתה" - תהא בנדתה כל שבעת הימים, ויולדת איתקש (הושוותה) לנדה (פסחים ז, ב). (29) בספר קדושה, בהל' איסורי ביאה פ"ד ה"ו. (30) אם ראה קרי בלילה, רשאי לטבול לפני הנץ החמה (ראה השלמות). (31) רבינו מפרש כשהגיע הערב, ולא כפירוש רש"י (ראה רש"י 'תוספות' נזיר סו, א בענין קושיות שמואל). (32) למחרת היום.

- ז. פל הטובל³³ צריך שטיבל כל גופו כשהוא ערום¹⁹
- בבית אחת. ואם היה בעל שער - יטביל כל שער²⁰
- ראשו, והרי הוא כגופו דין תורה. וכל הטמאין²¹
- שנטיבלי בבגדיהן - עלתה להן טבילה³⁴, מפני²²
- שהמים באין בהן³⁵ ואינן חוצצין. וכן הנדה³⁶²³
- שטיבלה בבגדיה - מתרת לבעלה.²⁴

~ נקודות משיחות קודש ~

חוץ מראש אצבע קטנה...

בפ"א ה"ב כתב "אם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו", ומוסיף כאן אודות הצורך להטביל כל ראשו שהוא כגופו דין תורה.

מכאן יש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע גם דבר פעוט ופעולה קטנה של יהודי, שהרי השיער הוא טפל לגוף וזה שנמצא באדם בשעת הטבילה הוא באקראי, שכן יכול היה לגלח ראשו ולטבול, ובכל זאת גם עניין פעוט זה יש לו ערך גדול עד שחייב להטביל כולו.

כך גם פעולות הנראות קטנות כמו נתינת פרוטה לעני חשובות הן וצריכות להיעשות בפרסום כי לעולם לא ידע

כלים בבא-קמא פ"ו ה"ט. (15) שבת טו, ב: "הואיל ותחילת ברייתם (של כלי זכוכית) מן החול, שווינהו רבנן (עשו אותם חכמינו) ככלי חרס". (16) וכן לענין טהרה במקוה, ומה שאמר "בדבר זה" התכוון להוציא קבלת טומאה מגביהם, שכלי חרס אינו מטמא אלא כשנגעה טומאה באווירו, וכלי זכוכית מיטמא רק מגבו (צידו החיצון). ראה הל' כלים פט"ו ה"ה. ובגמרא שם (טז, א) נימקו: מפני שכשנשתברו יש להם תקנה על ידי היתוך כמו כלי מתכת, השוו חכמים דינם לכלי מתכת בענין זה.

- ד. המפץ¹⁷ אינו בכלל הכלים המקבילים שאר כל¹
- הטמאות¹⁸. לפי שאינו פלי קבול, אינו מפלל פלי²
- עץ האמורין בתורה¹⁹. והואיל והוא ראוי למשקב,³
- נתרפה לטמאת מדרס בלבד²⁰ דין תורה²¹. וכיון⁴
- שאין לו טמא וטהרה בפרוש ונתרפה²² לטמא,⁵
- לא יתרפה לטהר במקנה; שאין מתטהר במקנה⁶
- אלא הכלים האמורין בתורה. ואין למפץ טהרה⁷
- אלא קריעתו, עד שישאר פחות מששה על ששה⁸
- טפחים²³.⁹

(17) שם פד, ב. (18) חוץ מטומאת מידרס, כמבואר לקמן. (19) ויקרא יא, לב. ובמדבר לא, כ. מפני שהוקשו (הושוו) כלי עץ לשק האמורים שם שיש לו בית קיבול. (20) שנאמר (ויקרא טו, כד): "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא" לרבות פשוטי כלי עץ המיוחדים למשכב ומושב. (21) אבל מקבל טומאה מגזירת חכמים, כפי הכלל המקובל בדינו: כל המטמא מידרס מטמא טמא מת (ראה הל' כלים פכ"ג ה"א). (22) מהדרשה שהבאנו למעלה. בשבת פד, א - למדו מן הכתוב, שכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו מקבל טומאת מידרס, וביארו שם שלא מיעט הכתוב אלא דבר שאין במינו דבר שיש לו טהרה, כגון כלי חרס, שכל דבר העשוי מחרס אינו נטהר במקוה, אבל מפץ שיש במינו דבר המתטהר במקוה, כגון סלים, נתרבה לטומאת מידרס מ"וכל המשכב". [מלשונו של רבינו כאן יוצא ברור, שכל פשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקוה, מפני שלא נכללו בכתוב "וכל כלי עץ", ונתרבו לטומאת מידרס מן הכתוב "וכל המשכב" מפני שיש במינם כלים המיטהרים במקוה. והראב"ד חולק, ומחלק בין פשוטי כלי עץ ובין מפץ העשוי מגמי ועשבים אחרים, שאינם כלי כלל, ודעתו שפשוטי כלי עץ כלולים באמור "וכל כלי עץ", ומכיוון שנתרבו לטומאה נתרבו גם לטהרה הכתובה באותו ענין, אבל מפץ של גמי שאינו כלי כלל לא נכלל באמור לענין טומאה, ולפיכך אין לו טהרה במקוה (ראה 'תוספות' שבת שם ד"ה מפץ, שכתבו כהראב"ד)]. (23) כשיעורו לטומאה. משנה, כלים פ"ו מ"ז.

- ה. הזב²⁴ אין לו טהרה אלא במעין²⁵, שהרי נאמר¹⁰
- בו: במים חיים. אכל הזבה ושאָר הטמאין, בין¹¹
- אדם בין כלים - טובלין אף במקנה.¹²

(24) מקוואות פ"א מ"ח. (25) של מים מתוקים ראויים לשתיה, אבל מלוחים או מרים וכן מעיינות חמים -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ' אדר – ספר טהרה – הלכות מקואות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ומובן שהוא הדבר בקופץ לתוך המקוה. וגדולה הפליאה שהריב"ש לא הביא ברייתא זו.

י. בֵּית הַסֵּתְרִים⁴⁹ וּבֵית הַקִּמְטִים אֵינָן צָרִיכִין שְׂיִבְאוּ
בֵּהֶן הַמַּיִם; שְׁנֵאמַר: וַיְדִי לֹא שָׁטַף בָּמֵים - אֵיבָרִים
הַנֶּרְאִים בְּלִבְדָּ⁵⁰. וְאֵף עַל פִּי כֵן צָרִיכִין לִהְיוֹת
רְאוּיִין⁵¹ שְׂיִבְאוּ בֵּהֶן הַמַּיִם וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָין⁵².
לְפִיכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ⁵³: לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ, שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה מְדִיחָה בֵּין קִמְטִיָּה בָּמֵים וְאַחֵר
כֶּף תִּטְבֹּל. וְהָאִשָּׁה טוֹבֶלֶת כְּדֶרֶךְ גְּדִילֶתָּהּ⁵⁴, כְּאוֹרֶגֶת
וּכְמִנְיָקָה אֶת בְּנָהּ.

(49) המקומות בגוף שאינם מגולים כשהאדם נמצא במצב טבעי. (50) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע, פ"ד ה"ה דרשו: "מה ידינו בנראה אף כל בנראה, פרט לבית הסתרים". (51) קידושין כה, א. (52) בין אותם המקומות לבין המים אם יגיעו לשם. בפרק הבא יבואר מה הם הדברים החוצצים (ראה הלכה יב). (53) מימרא של רבא, נדה סו, ב. (54) כדרך עמידתה הטבעית בשעה שהיא אורגת או מיניקה את בנה, שהיא מתכופפת קצת (שם פז, א).

יא. אִשָּׁה⁵⁵ אֵינָה טוֹבֶלֶת בְּנִמְלָה⁵⁶, מִפְּנֵי שְׁמַתְבִּישֶׁת
מִפְּנֵי הָעִיר⁵⁷ וְאֵינָה טוֹבֶלֶת בַּהֶגְן⁵⁸. וְאִם הָקִיף לָהּ
מִפֶּץ וְכִיּוּצָא בּוֹ כְּדִי לְהַצְנִיעָהּ⁵⁹ - טוֹבֶלֶת בְּנִמְלָה. וְלֹא
תִטְבֹּל עַל גְּבִי כְּלִי חֶרֶס⁶⁰ אוֹ סֵל וְכִיּוּצָא בֵּהֶן, מִפְּנֵי
שְׁמַתְבִּישֶׁת וְלֹא תַעֲלֶה לָּהּ טְבִילָה.

(55) שם. (56) מקום שהספינות עוגנות. (57) הבאים שמה לרגל עסקיהם. (58) כך פירש רבינו חננאל (ראה 'תוספות' שם טו, ב ד"ה אשה), אולם רש"י מפרש מפני הטיט המצוי שם, והוא נדבק על רגליה - וחוצץ. והוא יפרש שאביו של שמואל הניח מפצים על קרקע הנחר לעמוד עליהם. (59) שלא יראוה המסתובבים בנמל. רבינו מפרש כך מה שאמרו שם: אבוא דשמואל עביד לבנתיה (עשה לבנותיו) ... ומפצי בימי תשרי. וכן פירש בערוך. (60) שם.

יב. אֶחָד הָאָדָם אוֹ הַפִּלִּים⁶¹ לֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָין
בֵּינָם וּבֵין הַמַּיִם. וְאִם הָיָה דָּבָר חוּצָין בֵּינָם וּבֵין
הַמַּיִם, כְּגוֹן שֶׁהָיָה צֶצֶק אוֹ טִיט מְדַבֵּק עַל בָּשָׂר
הָאָדָם אוֹ עַל גּוֹף הַפִּלִּי - הָרִי זֶה טָמֵא בְּשִׁהְיָהּ, וְלֹא
עֲלָתָה לָהֶן טְבִילָה. דָּבָר תּוֹרָה⁶²: אִם הָיָה דָּבָר
הַחוּצָין חוּפָּה אֶת רֹב הָאָדָם אוֹ רֹב הַפִּלִּי - לֹא עֲלָתָה
לָהֶן טְבִילָה. וְהוּא⁶³ שֶׁנִּקְפִּיד עָלָיו וְרוּצָה לְהַעֲבִירוֹ;
אֲבָל אִם אֵינוֹ מִקְפִּיד עָלָיו וְלֹא שָׁם אוֹתוֹ עַל לֵב בֵּין
עֶבֶר בֵּין לֹא עֶבֶר - אֵינוֹ חוּצָין וְאֵף עַל פִּי שֶׁחוּפָּה
אֶת רֹבוֹ. וְכֵן אִם הָיָה חוּפָּה מְעוּטוֹ - אֵינוֹ חוּצָין, אֵף
עַל פִּי שֶׁהוּא מִקְפִּיד עָלָיו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁶⁴: שֶׁכָּל
דָּבָר הַחוּצָין, אִם הָיָה מִקְפִּיד עָלָיו - לֹא עֲלָתָה לוֹ
טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עַל מְעוּטוֹ, גְּזֵרָה מִשּׁוּם
רְבוֹ; וְכָל דָּבָר הַחוּצָין, אִם הָיָה חוּפָּה אֶת רֹבוֹ - לֹא
עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד עָלָיו,

מי רואהו ועד כמה השפיעה פעולתו על אדם אחר שראה את נתינת הצדקה. ואין מקום לטעון שהרי מדובר בסכום זעום כל כך ומה היא החשיבות הגדולה לכאורה, כי נתינת צדקה היא מצות ה' וכשמדובר על ציווי ה' אין חילוק בין גדול לקטן ובכל מקרה מקיימים ציווי ה'. ובנוסף, כשיקיים מצוה זו הרי "מצוה גוררת מצוה" יעורר הדבר אצלו את ה'ת'יאבון' לקיים עוד ועוד מצוות, עד שיהיה שלם בכל ענייני התורה ומצוותיה.

(על פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן לב)

(33) עירובין ד, ב. (34) ביצה יח, א. (35) הבגדים סופגים ומעבירים את המים לגוף. (36) שם.

ח. כָּל הַטּוֹבֵל³⁷ צָרִיךְ לְהִתְכַּוֵּן לְטְבִילָה, וְאִם לֹא
נִתְכַּוֵּן - עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה לְחִלּוּן³⁸. אֲפֹלוּ נִדָּה
שֶׁטְבִילָה בְּלֹא כוֹנֵה, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ
יָרְדָה לְהִקְרֹךְ³⁹ - הָרִי זֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ⁴⁰; אֲבָל
לְתַרומָה וּלְקִדְּשִׁים אֵינָה טְהוֹרָה עַד שֶׁתִּטְבֹּל
בְּכוֹנֶה⁴¹.

(37) חולין לא, א. (38) שם. (39) ולא התכוונה להיטהר מטומאתה. (40) כרב שם, נגד דעת רבי יוחנן. ואף-על-פי שכלל בידינו: רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן, פסק כאן כרב, מכיוון שמסקנת הגמרא שם גבי גל שנתלש היא לפי דעת רב (כסף-משנה). (41) שם. ובמשנה חגיגה יח, ב אמרו: לתרומה - צריכה כוונה לטהרת תרומה, ולקודש - צריכה כוונה לטהרת קודש.

ט. הַכּוֹפֶת⁴² יְדִיו וְרַגְלָיו וַיֵּשֶׁב לוֹ בְּאַמַּת הַמַּיִם⁴³, אִם
נִכְנְסוּ מַיִם דְּרָךְ כָּלוּ - טְהוֹרִים⁴⁴. הַקּוֹפֶץ⁴⁵ לְתוֹךְ
הַמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגֻנָּה. וְהַטּוֹבֵל פְּעָמִים⁴⁶ בַּמִּקְוָה -
הָרִי זֶה מְגֻנָּה. וְהָאוֹמֵר⁴⁷ לְחִבְרוֹ: כֶּבֶשׂ יָדְךָ⁴⁸ עָלַי
בַּמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגֻנָּה.

(42) הקושר (תוספתא, מקואות פ"ח ה"א). (43) בחפירה שמכונסים בה ארבעים סאה מים. (44) כשאדם נכנס למים כדרכו בעמידה על רגליו מתקבל על הדעת שנכנס המים דרך כולו, אבל אדם כפופ שישב במים צריך לבדוק אם נכנסו או לא. (45) שם פ"ה ה"י. (46) שם. (47) שם. (48) ללחוץ על ראשו, כדי שייכנס כולו למים. בתשובות הריב"ש סי' רצג (מובאה בכסף-משנה כאן) מפרש טעם הגיוני, מפני שבכל שלושת המקרים הללו נראה כאילו כוונתו להקר או - באומר כבוש ידך - לשם שחוק, וטבילה צריכה כוונה לתרומה ולקודש (למעלה ה"ח), ואם יגע הטובל הזה בתרומה וקדשים, יאמרו הרואים שטבילה אינה צריכה כוונה ויבואו לידי מכשול. [במסכת כלה רבתי פ"י, אמרו: "הטובל שני פעמים הרי זה מגונה, דילמא דייב על אינשי ולא חזי ליה" פירוש שמא יתיו מים על אנשים העומדים שם בין טבילה לטבילה והוא לא יראה אותם (לפני טבילה ראשונה הוא מסתכל ורואה). ושם אמרו שקופץ לתוך האמבטי "הוא דרך המיתה" (סכנה יש בדבר)

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השתלשלות העולמות" והתלבשה בגוף הגשמי עד שיש לה שייכות לגשמיות. לכך בחר אדמו"ר הזקן במילים "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ כו" כי נשמות ישראל בטלים לקב"ה משום שהם חלק אלוה ממעל מצד מעלת עצמם, ולכן אין בין ישראל לקב"ה גם לא דבר החוצץ כי גם הציור הגשמי שבו התלבשה הנשמה אינו חוצץ בין ישראל לקב"ה.

(על פי לקו"ש חל"ט ע' 75)

61) לקמן בפ"ב נימנו הדברים החוצצים באדם, ובפ"ג - החוצצים בכלים. 62) מכאן ועד סוף הפרק, היא מימרא של רבי יצחק, עירובין ד, ב. 63) וזה נאמר (בתנאי). 64) מגזירת חכמים.

יום שישי כ"א אדר ה'תשפ"א

פרק שני

1) יבאר דברים החוצצים באדם ושאין חוצצים. ותקנת עזרא שתהיה אשה חופפת את שעה. אשה שנתנה תבשיל לבנה וטבלה או שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה. ודין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ.

א. אלו חוצצין² באדם: לפלוף³ שחוצץ לעין, וגלד⁴ שחוצץ למפה, ויהדס⁵ ששעל גפי המפה, והרטיה⁶ שעליה, וגלדי צואה⁷ שעל בשרו, ובצק או טיט שתחת הצפרן, והמלמולין⁸ שעל הגוף, וטיט הנון⁹, וטיט היוצרים¹⁰, וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה¹¹ - כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט: כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים¹²; וכשהוא יבש - חוצץ.

2) מקוואות פרק ט. 3) ליחה שהעין פולטת והיא נדבקה בעור שמחוץ לעין. [רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש, ומזה משמע שגם לח חוצץ]. 4) ליחה שנפלטת מן המכה והגלידה על שפתה. 5) צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה. 6) כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שייריהם שנדבקו בידיו, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על הידיים גרגירי בצק או טיט. גרגירים אלו נקראים "מילמולים". 7) במשנה מפורש: זה טיט הבורות. 8) עושי כלי חרס. 9) טיט זה נתייבש יפה ואינו נמחה במים. 10) במי המקווה והם מגיעים לעור.

ב. הדבש והדיף והחלב והדם, ושאר התות¹¹ והתאנה והשקמה¹² והחרוב - יבשין חוצצין¹³, לחין אינן חוצצין¹⁴. ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין חוצצין¹⁵. ודם שנסרף¹⁶ בפשור, אפילו לח - חוצץ¹⁷. האיקר והבשר המדלדלים¹⁸ - חוצצין¹⁹.

11) שרף הנוסף מעץ התות. 12) דקל. 13) מפני שאינם נימוחים במים. 14) אינם מעכבים על המים מלהגיע לגוף. 15) בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם לכלוכי

1 גזרה משום רבו המקפיד עליו. נמצאת אומר: שאם היה על בשר האדם או על גוף הפלי דבר מדכרים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן, אפילו טפה כחרדל, והוא מקפיד עליו - לא עלתה לו טבילה; ואם אינו מקפיד עליו - עלתה לו טבילה, אלא אם כן היה חופה רב הפלי או רב האדם, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

אינו חוצץ...

עיקוב החציצה הוא תנאי צדדי בטבילה ולא פגם במהותה ולכן אם דבר חופה רק את מיעוטו או אפילו את רובו ואינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה מן התורה. אבל העיקוב ב"טובל ושרץ בידו" הוא פגם במהות הטבילה כי עניינו של שרץ הוא היפך הטהרה.

וראיה לדבר שמהתורה אם טבל כולו חוץ מראש אצבע קטנה הרי הוא בטומאתו, אבל אם טבל בחציצה שאינו מקפיד עליה בכל זאת נקרא טובל כולו, ומכאן שהוא תנאי צדדי.

(על פי לקו"ש חל"ט ע' 19 הע' 19)

~ נקודות משיחות קודש ~

דבר החוצץ...

שני דינים בטבילה וכל אחד בעל גדר שונה; הדין שצריך לטבול כל גופו במקוה הוא דין במעשה הטבילה של האדם שאפילו אם השאיר ראש אבר קטן בחוץ אין כאן מעשה טבילה (מן התורה), והדין שלא תהיה חציצה בינו ובין המים אינו חיסרון במעשה הטבילה אלא עניין צדדי - דבר החוצץ שבתנאים מסוימים אינו מעכב כי אין כאן פגם במעשה הטבילה.

בכך יובן מדוע בחר אדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פרק ה') לתאר את הקשר שבין ישראל לקב"ה (על פי הפסוק כי חלק ה' עמו כו') במילים: "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך", כי הוא חידוש לגבי מה שביאר (בחלק א' פרק מ"ח) ש"הארץ הלזו הגשמית... מלא כל הארץ כבודו" היינו אור-אין-סוף ברוך-הוא כמו שנאמר "את השמים ואת הארץ אני מלא, נאום ה'" כי שני הדינים בטבילה הם בדוגמת שני האופנים המתוארים בפרק מ"ח ובאגרת התשובה.

בפרק מ"ח מדבר על כך שהקב"ה נמצא בכל מקום בשווה אצל כל הנבראים כי הוא מצד גדולתו של הקב"ה שאין לו סוף, והוא בדוגמת הטבילה המקיפה את כל האדם בשווה. אבל באגרת התשובה מדבר על דבר מעלתם של ישראל מצד עצמם שהם "חלק הוי' עמו" ו"חלק משם הוי' ב"ה" והיה מקום לחשוב שאי אפשר שהוי' עצמו "יגיע" אל נשמת ישראל כפי שירדה "ממדרגה למדרגה על ידי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א אדר - ספר טהרה - הלכות מקואות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעֶרְבֵי³⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵץ טָמֵא. וְכֵן מִי שֶׁפָּלַע²²
טַבַּעַת טָמְאָה וְטָבַל - הָרִי זֶה טָהוֹר; וְאִם הִקְיָאָה²³
אֲחֵר שֶׁטָבַל - נִטְמָא בְּמַגְעָהּ⁴⁰. שֶׁבֶכֶר בְּאַרְנוֹ, שֶׁפָּל²⁴
הַבְּלוּעִים בְּגוֹף הַחַי לֹא מִטְמָאִין וְלֹא מִטְמָאִין.²⁵
נִכְנָסוּ צְרוּרוֹת וְקִיסְמִין בְּסֻדְקֵי רִגְלָיו מִלְמָטָה -²⁶
חוֹצְצִין.⁴¹²⁷

(35) לא נכנס כולו לתוך הבשר. (36) מפני שנדבק קצת בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). (37) שאינו מגולה. (38) והחץ אינו חוצץ. (39) ככל חייבי טבילות שטבלו שאסורים בתרומה עד אחר הערב שמש. (40) בשעת ההקאה. (41) בתוספתא שם פרק ח הלכה ד אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים". ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו, לא פסק רבינו כמותו מפני שכבר נפסקה הלכה, שבית הסתרים אינו צריך ביאת מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים.

ט. אֶסְפְּלַגִּית, מְלוּגְמָא וְרִטְיָה⁴² שֶׁעַל בֵּית הַסְּתָרִים²⁸ - חוֹצְצִין; אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ צָרִיךְ שְׂיִכְנָסוּ בֵּהֶן²⁹ הַמִּים, צָרִיכִין שְׂיִהְיוּ רְאוּיִין וְלֹא יִהְיֶה בֵּהֶן דָּבָר חוֹצֵץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. הֵיתָה בּוֹ שְׁעָרָה אֶחָת אוֹ שְׁתֵּים⁴³ חוּץ לַמִּכָּה וְרֹאשָׁהּ מְדַבֵּק לַמִּכָּה, אוֹ שְׂהִיו שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת רֹאשָׁם מְדַבֵּק בְּטִיט אוֹ בְּצוֹאָה, אוֹ שְׂהִיו שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּרִיסֵי עֵינָיו מִלְמָטָה וְנִקְבָּן וְהוֹצִיאָן בְּרִיסֵי עֵינָיו מִלְמָעְלָה - הָרִי אֵלּוֹ חוֹצְצִין.³⁵

(42) מיני רטיות שונים שמשמים על גבי מכה. (43) מפני ששתי שערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת (ראה הלכה טו), משמעו רבינו שבנדבוקו למכה - גם שתיים חוצצות.

י. לֹא יִטְבַּל אָדָם בְּעֶפֶר שֶׁעַל רִגְלָיו⁴⁴. וְאִם טָבַל -³⁶
אִינוֹ חוֹצֵץ.³⁷

(44) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף.

יא. הָאוֹחוֹז בְּאָדָם וּבְכָלִים וְהַטְבִּילָן - הָרִי הֵן בְּטִמְאָתָן, וְאֵף עַל פִּי שְׂרִפָּה יָדִיו⁴⁵ עַד שֶׁפָּאוּ בֵּהֶן³⁸ הַמִּים, גִּזְרָה שֶׁמָּא לֹא יִרְפָּה. וְאִם הִדִּים יָדָיו בְּמִים⁴⁰ - עֲלָתָה לָהֶן טְבִילָה⁴⁶.⁴¹

(45) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה" משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (46) שהמים שעל ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה.

יב. הַמִּפְשָׁלַת בְּנֶה לְאַחֲרָהּ⁴⁷ וְטָבְלָה - לֹא עֲלָתָה⁴² לָהּ טְבִילָה; שֶׁמָּא הִיא טִיט בְּרִגְלֵי הַתִּינוּק אוֹ בִּינְדִי וְנִדְבֵק בָּאָמוֹ בְּשַׁעַת טְבִילָה וְחָצָץ, וְאַחֲרֵי שֶׁעֲלָתָהּ⁴⁴ נִפְלָה⁴⁸.⁴⁵

(47) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה. (48) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך לטבילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ.

הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה י"ב). (16) שנדבק יפה וקשה להעבירו. (17) מנחות כא, א. [רש"י שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו חוטי דם. ואולי שני השיעורים דומים]. (18) שנתלשו מן הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. (19) אם יש עליהם דבר החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה).

ג. בֵּית הַסְּתָרִים בְּאִשָּׁה - חוֹצֵץ עַד שְׁתַּדִּיחַ תַּחֲלָה²⁰,
שֶׁהִזְעָה שֶׁם תִּמְיֵד וְהָאֵבֶק מִתְקַבֵּץ וְחוֹצֵץ. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּנִשְׁוֹאָה²¹; אֲבָל בְּפִנוּיָהּ, הוֹאִיל
וְאִינָה מְקַפֶּדֶת - אִינוֹ חוֹצֵץ²².

(20) אינה רשאית לטבול בלי הדחה תחילה. (21) שמקפידה כדי שלא תתגנה על בעלה. (22) אפילו אם יש שם לכלוך (תוספתא שם הלכה ד).

ד. הָאֵגֶד²³ שֶׁעַל גְּבִי הַמִּכָּה, וְהַקְשָׁקְשִׁין שֶׁעַל גְּבִי
הַשְּׂבָר²⁴, וְהַשִּׁירִים²⁵ וְהַנְּזָמִים²⁶ וְהַקְטָלִיּוֹת²⁷
וְהַטְבָּעוֹת: בְּזֶמַן שֶׁהֵן חֲזָקִים²⁸ וּבְכוּקִים בְּפֶשֶׁר -
חוֹצְצִים; רְפִים²⁹ - אִינֶם חוֹצְצִין.

(23) תחבושת. (24) החובש קושר קשקשי מתכת על השבר אחרי שקירב שני חלקיו זה לזה. קשקשים אלה שומרים שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. (25) שרשראות לקישוט. (26) נזמי האף. (27) מתרזות של גרגירי זהב שהנשים עונדות סביב צוואריהן. (28) מהודקים בחזקה. (29) אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף.

ה. חוּטֵי צֶמֶר וְחוּטֵי פִשְׁתָּן וְהָרְצוּעוֹת שֶׁקּוֹשְׁרוֹת
הַנָּשִׁים בְּרֹאשֵׁיהֶן לְנוֹי - חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁמְבַדִּילִין⁹
בֵּין הַגּוּף וּבֵין הַמִּים. אֲבָל חוּטֵי שֹׁעַר - אֵין חוֹצְצִין,¹⁰
מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים בָּאִין בֵּהֶן אֵף עַל פִּי שֶׁאִינֶן רְפִין.¹¹¹²

ו. חוּטִין שֶׁבְּצוּאָר³⁰ - אֵינֶן חוֹצְצִין, אֲפִלּוּ שֶׁל
פִּשְׁתָּן³¹, לְפִי שֶׁאֵין אִשָּׁה חוֹנֶקֶת עֲצָמָה בֵּהֶן³². אֲבָל
חֲבָקִים³³ שֶׁבְּצוּאָר, בְּגוֹן קְטָלִיּוֹת וְעֻנְקִים - חוֹצְצִין,¹³
לְפִי שֶׁהָאִשָּׁה חוֹנֶקֶת עֲצָמָה בֵּהֶן כְּרִי שֶׁתִּרְאֶה בַּעֲלָתָהּ¹⁶
בְּפֶשֶׁר.¹⁷

(30) שהאשה קושרת בצווארה. (31) שאפילו רבי יהודה מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. (32) אין הנשים מהדקות אותם יותר מדאי. (33) תכשיטים של מתכת שחובקים את הצוואר.

ז. שֹׁעַר שֶׁעַל הַלֵּב שֶׁנִּתְקַשֵּׁר וְנִעֲשָׂה קְלָקְלִי³⁴, וְכֵן
קְלָקְלִי הַזָּקֵן - חוֹצְצִין.¹⁸¹⁹

(34) סבך כעין שרשרת. נסתכנו השערות ונידבקו על ידי זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד, ותתפרש המלה "והזקן" כפשוטה - זקן האיש.

ח. חֵץ הַתְּחוּב בְּאָדָם: בְּזֶמַן שֶׁהוּא נִרְאֶה³⁵ - חוֹצֵץ³⁶,
וּבְזֶמַן שֶׁאִינוֹ נִרְאֶה³⁷ - טוֹבֵל³⁸ וְאֲוָכַל בְּתִרְוֻמָּתוֹ²¹

59) סורקת, כדי להפריד את השערות. (60) כגון שלא תמצא מים חמים סמוך לטבילה. (61) שהרי אי אפשר לה לחוף בשבת והוא הדין לחוף ביום ראשון בערב ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשונו, שאין להרחיק יותר מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה).

יז. טבילה ועליתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם באותו היום שחפפה טבילה - אינה צריכה לחוף פעם שניה, אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד; ואם לאו - צריכה לחוף פעם שניה⁶² ולטבול.

62) אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמא ישנן עוד חציצות ולא הרגישה בהן.

יח. לא תחף אשה בנותר⁶³, מפני שמקטף⁶⁴ את השער; ולא באהל⁶⁵, מפני שמסיר⁶⁶ את השער; אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה, מפני שהחמין משירין⁶⁷ את השער ומסלסלין אותו; אבל הצוננין מקלקלין ומקבצין את השער ומתקשר.

63) רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת טפל. (64) מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. (65) בערוך פירש: אלון. [בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"]. (66) מסבך. (67) בגמרות שבידינו כתוב: "דקירי ומשרו מזיא" פירוש מים קרים "משרו" את השער, ופירש רש"י מקשה את השיער ואין הלכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה עוזר להעברת הלכלוך.

יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבילה⁶⁸ - לא עלתה לה טבילה, מפני השמנונית שעל ידיה.

(68) בלי רחיצת ידיים.

כ. שרטה בבשרה והוציא דם וטבילה: בתוך שלשה ימים - אין מקום השריטות חוצץ⁶⁹; לאחר שלשה ימים - חוצץ, מפני שהדם נקפה שם כגלד שעל גבי המפה⁷⁰. וכן לפלוף שבעין⁷¹, אם היה יבש, והוא שהתחיל להזיק⁷² - חוצץ בנדה.

69) השלושה ימים הראשונים הם שעל מקום זה עודנו רך והוא כחלק מן הבשר (רש"י). (70) פירוש, שחוף למכה, אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששנינו במקואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה). (71) למעלה בהלכה א למדנו שלפלוף מחוץ לעין חוצץ בין לח ובין יבש, וכאן המדובר בליפלוף שבתוך העין. בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירשו, מפני שהדמעה שבתוך העין מרטיבה את הלפלוף ומעכבת את ההתייבשות, אבל הלפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממהר להתייבש. (72) לפלוף יבש צבעו ירוק [ומה שכתב רבינו "וכן" מפרש הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם הלפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירושי הרא"ש והטור].

1 יג. נדה שנתנה שעררה בפיה או שקפצה⁴⁹ ידה או שקרצה⁵⁰ בשפתותיה או שנמצא עצם בין שניה⁵¹ - באלו לא טבילה. וכן שאר כל הטמאים. נתנה מעות בפיה ונדה וטבילה - טהרה מטמאת הנדה⁵², והרי היא טמאה על גב רקה⁵³, ונמצאת ראשון לטמאה⁵⁴ כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בנב.

(49) סגרה והידקה. (50) הדביקה השפתיים זו לזו בחוזק. (51) נידה סו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבילה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת. (52) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה אדם וכלים כנידה. (53) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה מגרות את בלוטי הפה והם מוציאים רוק. ותוספת רוק זה תורת משקה עליו, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני הפירושים כתבם הר"ש שם). (54) ומטמאה אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים.

7 יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקלי הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף שבעין, וגלד שהעלתה המפה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה שתחת הצפרן⁵⁵, וצפרן המזלדלת, וכשות הקטן, והוא השער הדק שעל בשרו - כל אלו אינן חוצצין.

(55) שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת.

טו. שתי שערות או יתר שהיו קשורין פאחת קשר אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושעררה אחת שנקשרה - חוצצת. והוא שיהיה מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, עד שיהיה רב שעריו⁵⁶ קשור נימא נימא בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ונראה לי, ששעריו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רב השער⁵⁷, אלא אף על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא, אם אינו מקפיד עליו - עלתה לו טבילה; אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על גופו⁵⁸ ונמצא הפל רב גופו, כמו שבארנו. ואחד הנדה ואחד שאר הטמאין שיש בראשן שער.

(56) נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין חציצה בפחות מרוב. (57) אין אנו אומרים שרוב השיער מספיק כדי לדונן כרובו שאינו מקפיד. (58) כאן משמיענו רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב.

טז. תקנת עזרא היא, שתהיה אשה חופפת⁵⁹ את שעררה ואחר כך תטבל. ואם אפשר לה לחוף בלילה ולטבל מיד תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת הדחק⁶⁰ או מפני החלי חופפת אפלו בערב שבת וטובלת למוצאי שבת⁶¹.

(2) מקוואות פ"ט מ"ה. (3) תוספתא שם פ"ז ה"ב. (4) זפת הדבוק בתוך הכוס, והצלוחית חוצץ, מפני שהאדם מקפיד עליו. (5) אינו מקפיד. למדנו בפרק א הלכה יב, שבחציצה קובעת ההקפדה. (6) המשתמש בזפת ואינו מקפיד על קצת זפת בצד החיצון של הכלי. (7) בעל הבית מקפיד שכליו יהיו נקיים גם מבחוץ. (8) קערה גדולה. (9) בכלים אלה משתמשים בחמים, והזפת שעל גביהם בחור נמס ומלכלך, לפיכך גם האומן מקפיד.

ב. המר והקומוס¹⁰, בין בכוס בין בצלוחית בין בתמחוי וקערה, בין מפעל הבית בין מבית האמן, בין מתוכן בין מאחוריהן - חוצצין¹¹. היה זפת או חמר¹² וכיוצא בהן על הטבלא¹³ ועל השלחן ועל הדרגש¹⁴: אם היו נקיים - חוצצין, מפני שמקפיד עליהן; ועל הכלוסין¹⁵ - אינן חוצצין, מפני שאינן מקפיד עליהן.

(10) תוספתא מקוואות פ"ז ה"ב (במשנה מקוואות פ"ט ה, כתוב: "המור בכלי זכוכית", אולם רבינו מוחק כנראה את המלים "בכלי זכוכית" (וגם בתוספתא אינו) בהתאם לשיטתו (בהלכות כלים פרק א הלכה ה), שכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה). בספר עבודה, הלכות כלי המקדש פרק א הלכה ג, כתב רבינו: "המור הוא הדם הצרור בחיה שבהורו הידוע לכל, שמתבשמים בה בני אדם" (ראה אבן-עזרא ורמב"ן בפירושיהם לתורה (שמות ל, כג) שדחו פירושו של רבינו). והקומוס הוא מין עפר שצבעו שחור, ונותנים אותו לתוך הדיו (רבינו בפירושו למשנה שבת קד, ב). (11) על מור וקומוס מקפידים גם האומנים. (12) משנה שם. (13) לוח שאוכלים עליו. (14) רבינו במשנתנו מפרש: כסא קטן שעולים ממנו על כסא גדול. אולם בגמרא סנהדרין כ, א פירשו שדרגש הוא מין מיטה, וכן פירש רבינו שם. (15) מלוכלכים (ראה שבת עו, ב "עיסה בלוסה" פירוש לא נקיה).

ג. היו על מטות¹⁶ פעל הבית - חוצצין; על מטות של עני - אינן חוצצין¹⁷. על אפך פעל הבית - חוצצין; ועל זקקין¹⁸ - אינו חוצצין. על המרדעת¹⁹ משני צדדין²⁰ - חוצצין²¹.

(16) שם. (17) אין דרכם להקפיד כל-כך על הניקיון. (18) נודות של עור, שמניחים על החמור. (19) כר שנותנים על גב החמור ורוכבים עליו. [במשניות שנספחו לגמרא נדה, לא נזכר כלל "מרדעת". אולם במשניות ישנה, וכן בגמרא שבת קיד, א]. (20) אם הרבב הוא מעבר לעבר. (21) שבת שם.

ד. היו זפת או חמר²² וכיוצא בהן על בגדי תלמידי חכמים²³, אפלו מצד אחד - חוצצין²⁴, מפני שמקפידין על מלבושן להיות נקי. על בגדי עמי הארץ: משני צדדין - חוצצין, מצד אחד - אינו חוצצין.

(22) שם משנה ו. (23) במשנה: "של בנאים", ובגמרא שבת

1 כא. פחל⁷³ שפצין - אינו חוצצין; שעל גב העין - חוצצין. ואם היו עיניה פורחות⁷⁴ - אף על גבי העין אינו חוצצין⁷⁵.

(73) צבע כחול שהנשים נותנות בעיניהן (נדה שם). (74) עוצמת ופוחתת תדיר. (75) מפני שתנועת העפעפיים מורידה את הכחול ונשארה רק שיכבה דקה מאוד שאין בה ממש (רש"י שם).

4 כב. פתחה עיניה ביותר או עצמתן ביותר - לא עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות⁷⁶; אבל להתירה לבעלה - הרי זו מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט ישן, או שהיה על גב עינה כחל, ובין פתחה עיניה או עצמתן - הרי זו מתרת לבעלה⁷⁷. שפל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן, ולענין טהרות גזרו, לענין ביאה לא גזרו⁷⁸. וכל החוצץ בנה לטהרות - חוצץ בשאר הטמאין לענין טהרות, וחוצץ בגר בשעת טבילה⁷⁹.

(76) שאם נגעה בטהרות נטמאו. (77) רבינו חזר ומונה בקיצור נמרץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווהו במקומו לשרטה בבשרה ושניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. (78) הרי"ף גורס בנידה שם: "ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי איתמר הכי לענין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לענין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. (79) כשהוא טובל לגירותו. גוי המתגייר צריך מילה וטבילה.

14 כג. מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אף על פי שנתעסק באותו המין⁸⁰ כל היום פלו - הרי הוא בטמאתו, עד שיאמר: יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם הטבילה. הואיל והחזק טמא⁸¹ - העמד טמא על טמאתו עד שתדע בודאי שטהרה⁸².

(80) שנמצא על גופו אחר שנתעסק בו. (81) לפני הטבילה. (82) וכאן ספק, שמה היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטומאתו.

פרק שליש

(1) יבאר דברים החוצצים בכלים. ואם כל הכלים שווים בדבר זה. וכל סדר טבילת כלים. ואם מטבילים כלים בתוך כלים טהורים.

19 א. ואלו חוצצין² בכלים: הזפת והחמר וכיוצא בהן. הזפת שבכוס ושבצלוחית³ - מתוכן חוצצין⁴, מאחוריהן⁵ אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית האמן⁶; אבל מפעל הבית - בין מתוכן בין מאחוריהן חוצצין⁷. הזפת שבתמחוי⁸ ושבקערה, בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מפעל הבית בין מבית האמן - חוצצין⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם פירשו שהכוונה לתלמידי חכמים, שעוסקים בבניינו של עולם. (24) מפני שתלמידי חכמים מחוייבים להקפיד שמלבושיהם יהיו נקיים.

1 ה. הָיוּ עַל הַמְטָפוּחוֹת²⁵ שֶׁל זָפֶתִים²⁶ וְשֶׁל יוֹצְרִים²⁷
2 וְשֶׁל מְפַסְלֵי אֵילָנוֹת²⁸ - אֵינָן חוֹצְצִין²⁹.

(25) שם משנה ז. (26) מוכרי זפת. (27) עושי כלי חרס. (28) כורתים את הענפים הדקים, כדי שיתעבה האילן. (29) מטפחותיהם תמיד מלוכלכים ואינם מקפידים.

3 ו. טָבַח³⁰ שֶׁהָיָה דָם עַל בְּגָדָיו - אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי
4 שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד.

(30) זבחים צח, ב.

5 ז. מוֹכֵר³¹ רֶכֶב³² שֶׁהָיָה רֶכֶב עַל בְּגָדוֹ - אֵינוֹ חוֹצֵץ.
6 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הָיָה הַטָּבַח מוֹכֵר רֶכֶב וְהָיָה עַל
7 בְּגָדוֹ דָם וּרְכֵב - הָרִי זֶה סָפֵק אִם חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
8 שְׁנֵים וּמְקַפֵּיד, אוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, שֶׁהָרִי מְלַאכְתּוֹ הִיא
9 וְאֵינוֹ מְקַפֵּיד³³.

(31) שם. (32) כל דבר הניתך ונבלע בכבד, נקרא רכב (רש"י שם). (33) שם בעיא שלא נפשטה [לא נתבאר לי למה כתב רבינו כאן שהוא ספק, הרי דרכו לפסוק לקולא כל בעיא בענין דרבנן שלא נפשטה? ואולי מפני שיש כאן חזקת טומאה].

10 ח. הָיָה הַזָּפֶת³⁴ אוֹ הַחֲמֵר וְכִיּוּצָא בָּהֶן עַל הַסַּנְדֵּל
11 מִתּוֹכּוֹ - מְלַמְעָלָה חוֹצֵץ³⁵, מְלַמְטָה אֵינוֹ חוֹצֵץ³⁶.
12 עַל הַסַּפְסָל - מְלַמְעָלָה אוֹ מִן הַצִּדֵּין חוֹצֵץ³⁷,
13 מְלַמְטָה³⁸ אֵינוֹ חוֹצֵץ.

(34) תוספתא מקוואות פרק ז הלכה ב. (35) האדם מקפיד שלא יתלכלך השטח העליון של רגלו. (36) אינו מקפיד על לכלוך השטח התחתון של רגלו, שאינו נראה. (37) מקפיד, כדי שלא יתלכלכו בגדי היושב עליו. (38) השטח שכלפי האדמה.

14 ט. לְכָלוּכֵי צוּאָה שֶׁבִּכְסֵּא וְשֶׁבִּקְתָּדָרָה הַמְּכַבְּשִׁין⁴⁰,
15 בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מְלַמְטָה בֵּין מִן
16 הַצִּדֵּין - אֵינָן חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵמָּה מְעַבִּירִין
17 אוֹתָן. אֲבָל לְכָלוּכֵי שְׁמֵרִים שֶׁבִּפְּנֹס וְשֶׁבִּצְלוֹחִית,
18 וְהַמּוֹף שֶׁבִּשְׂרִיר⁴¹ וְשֶׁבִּזְגוּ⁴², וְהַטִּיט וְהַבָּצֵק שֶׁעַל יָד
19 הַקֶּרֶם וְשֶׁעַל יָד הַמְּגַרְפָּה [אֵינָן חוֹצְצִין; הַגְּלִירוֹ⁴³]
20 - חוֹצְצִין⁴⁴.

(39) שם. (40) בתוספתא הגירסא "והמכובשין", ומפרש ב'מנחת ביכורים': לחלוח שחור שנתייבש (הגר"א גורס "המכובסין", ואיני יודע לפרש). (41) שיר הוא תכשיט חלול, ורגילים למלאותו מוך. (42) פעמון. נותנים בתוכו מוך, כדי שלא יקשקש. (43) נתייבשו. נראה שזה נמשך לטיט ובצק בלבד, אבל לא ללכלוכי שמרים, שהרי הפסיק באמצע וכתב דין מוך שבשיר ושבוזג שלא שייך בהם הגלדה [ובכלל קשה להבין, מה ענין מוך בשיר וזוג לכאן,

הרי בדיני לכלוכים אנו עוסקים? ואולי הכוונה למוך שנתלכלך. וזה דוחק]. (44) מלשון "אבל" שבתחילת בבא זו, יש ללמוד שלכלוכי צואה בכסא וקתדרה, אפילו הגלירו אינם חוצצים, מפני שהמים מעבירים גם את היבשים. [למעלה בפ"ב ה"א מחלק רבינו בין מיני טיט שונים, וכאן לא חילק. ונראה שיש לחלק בין טיט שעל עור ושעל כלי].

21 י. דָּבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁכָּל מְקוֹם שְׁאִמְרָנוּ בְּזָפֶת וּבְחֲמֵר
22 וְכִיּוּצָא בָּהֶן שְׁאִינָן חוֹצְצִין בְּכָלִים - מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ
23 מְקַפֵּיד הוּא. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה רֶב הַכָּלִי חָפוּי בְּזָפֶת
24 אוֹ בְּחֲמֵר וְכִיּוּצָא בָּהֶן - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה, כְּמוֹ
25 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁵, אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד. אֵינָן⁴⁶ בְּדָבָר זֶה
26 הַפֶּרֶשׁ בְּכָלִי מִן הַכָּלִים, אֲלָא כָּל הַכָּלִים שְׁוִין בְּדָבָר
27 זֶה.

(45) למעלה בפרק א הלכה יב, שרובו חוצץ אפילו אינו מקפיד. (46) נראה שצ"ל "ואין".

28 יא. כָּל יְדוֹת הַכָּלִים⁴⁷ שֶׁהֵן חֲלוּלִין שֶׁהִכְנִיסָן שְׁלֹא
29 בְּדַרְכָּן⁴⁸, אוֹ שֶׁהִכְנִיסָן בְּדַרְכָּן וְלֹא מִרְקָן⁴⁹, אוֹ שֶׁהָיָה
30 שֶׁל מִתְּכַת וְנִשְׁפָּרוּ⁵⁰ - לֹא עֲלָתָה לָּהֶן טְבִילָה.

(47) מקוואות פרק י משנה א. (48) באופן שאין המים נכנסים לתוך חלל הידות. (49) לא הכניסם באופן שהמים ישטפו אותן לכל אורכן ורוחבן (מלשון הכתוב ויקרא ו 'ומורק ושוטף במים'). (50) לא נשברו לגמרי אלא נקטמו, ומתוך כך נסתם החלול ואין המים נכנסים לכולו. [פירוש זה מסתמך על פירוש רבינו למשנתנו. אולם הכסף-משנה, הברטנורא, ה'תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל', מפרשים שהמדובר במשנה ביד שאינו מחובר לכלי אלא מכניסים אותה לכלי ולפעמים מסירים אותה, ומלמדת המשנה, שאם הכניס את יד הכלי בצורה בלתי נכונה - אינה חיבור לכלי, ולפיכך היד חוצצת בטבילת הכלי, שהרי המים אינם נכנסים למקום שהיא יושבת, "ולא מירקן" מתפרש: שלא גמר את הכנסתו, כמו: "מירקן אחר שחיטה על ידו" (יומא לב, ב) ואם נשברו אינן ראויות למלאכתן ולכן חוצצות. ולשון המשנה: "הרי אלו חוצצין", סיוע לפירושם. ורבינו כאן שינה לשון המשנה, וכתב: לא עלתה להן טבילה.

31 יב. כָּלִי⁵¹ שֶׁהָפֵךְ פָּיו לְמַטָּה וְהַטְבִּילוֹ - כָּאִלוֹ לֹא
32 טָבַל, מִפְּנֵי שְׁאִין הַמַּיִם נִכְנָסִין בְּכָלִי⁵². הָיָה בּוֹ
33 מְקוֹם שְׁאִין הַמַּיִם נִכְנָסִין בּוֹ⁵³ עַד שִׁיטְנוֹ עַל צִדּוֹ -
34 לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה עַד שִׁיטְנוֹ עַל צִדּוֹ.

(51) שם. (52) האוויר שבכלי שאין לו מקום לצאת, מעכב על המים מלהכנס, אבל כשמכניסים את הכלי ושוליו למטה, או כשהוא מוטע על צידו - דוחפים המים את האוויר לחוץ ותופסים את מקומו. (53) במשנה: "זבורית", ופירש שם רבינו: זוויות ותוספות שהמים אינם נכנסים לתוכם, כשהוא מטביל את הכלי דרך שוליו.

35 יג. כָּלִי⁵⁴ שֶׁהוּא צָר מִפָּאן וּמִפָּאן וְרִחָב בְּאַמְצָע⁵⁵ -
36 אֵינוֹ טָהוֹר עַד שִׁיטְנוֹ עַל צִדּוֹ.

(54) שם. (55) לא מצאתי פירוש לזה במפרשי המשנה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א אדר - ספר טהרה - הלכות מקואות קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שירבו על מי החטאת (ר"ש במשנתנו). (78) כמבואר בהלכות טומאת אוכלין שם.

יט. כליי⁷⁹ שתוכו טהור וגבו טמא⁸⁰, והיה מלא יין לכן או חלב⁸¹, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם היה רב הפלי פנוי כדי שירבו המים פתוכו - טהור, מפני שטמאתו מדבריהן⁸². אבל אם היה בו יין אדם או שאר משקין⁸³ - לא עלתה לו טבילה⁸⁴.

(79) זבחים עח, ב רעט, א. (80) כגון שנגעו משקין טמאים בגב הכלי, ולמדנו בהלכות טומאת אוכלין פרק ז הלכה ב, שגזרו חכמים על משקין טמאים שיטמאו כלים, ואם נגעו בגב הכלי - נטמא הגב בלבד ולא התוך. (81) יין לכן וחלב, אין צבעם מתבלט כל-כך במים. (82) בהלכה הקודמת, המדובר בכלי שיש עליו טומאה מן התורה, ולא חילקנו שם בין רוב למיעוט, ואפילו מיעוט משקין חוצצים, אבל בטומאה דרבנן מועיל רוב מי מקווה לבטל את המשקין שבכלי. [ומה שכתב שם "מלא משקין", הכוונה שהכלי אינו ריק]. (83) שצבעם אדום. (84) אם לא דיהה מראה היין. ואם דיהה, הכל מודים שהטבילה כשירה. כר' יהודה בזבחים שם.

כ. לגינין⁸⁵ שהוא מלא מים טמאין, והיה על פיו טיט טופח⁸⁶, והיה הטיט שוקע במים⁸⁷, והטבילו - טהור⁸⁸. ואם היה טיט הינו⁸⁹ וביצא בו - פאלו לא טביל⁹⁰. וכן טבעת⁹¹ שנתנה בלבנה של טיט טופח והטבילה - טהורה⁹². ואם היה טיט יון - פאלו לא טבילה.

(85) כד, בקבוק (תוספתא מקוואות, פרק ז הלכה א). (86) לח ורך. (87) בתוספתא הגירסא: המים שוקעין בטיט. פירוש, הטיט היה סופג את המים. ונראה שגם רבינו התכוון לכך. (88) טיט זה אינו חוצץ, מפני שמי המקווה חודרים לתוכו ומגיעים ללגין. (89) טיט עבה חפור מבורות. (90) דין טיט היוון, נאמר כבר למעלה בפרק ב הלכה א. ומסרנו מקורו במשנה, ונכפל כאן אגב שאר הדינים שנאמרו בתוספתא זו. (91) שם. (92) משמינו, שאפילו כל הכלי שקוע בטיט רך כזה - מועילה הטבילה.

כא. אליו⁹³ שאין צריכין שיבואו המים בהן: סתם קשרי בגדי עניים⁹⁴; ואם הקפיד עליהן⁹⁵ - חוצצין. וקשרי בגדי בעלי בתים - סתמן⁹⁶ חוצצין⁹⁷; ואם אינו מקפיד עליהן - אינן חוצצין. וקשרי נימי הבגדים⁹⁸ שנקשרו מאליהן⁹⁹. וחבט הסנדל¹⁰⁰. ותפלה של ראש¹⁰¹ בזמן שהקציצה¹⁰² דבוקה¹⁰³ עם הרצועה שבה וחזקה. ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת¹⁰⁴. ואזני החמט¹⁰⁵ והתורמיל¹⁰⁶. וכל פיוצא באלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד להתירם.

(93) משנה מקוואות פרק י, ב"ג. (94) שנקרעו וקשר מקום הקרע. אין דרכם של עניים להקפיד על זה, ואנו מניחים שאין דעתם להתיר את הקשר ולתפור את הקרעים. כל דבר המחובר באופן קבוע, אינו חוצץ. (95) גילה דעתו באיזו

יד. צלוחית⁵⁶ שפיה שוקע⁵⁷ - אינה טהורה עד שישטנה על צדה⁵⁸.

(56) שם. (57) בדומה לדיונות שמשתמשים בהן תלמידי בתי ספר, ודיונתה כזו שומרת על הדיו שלא יישפך. (58) במשניות שלפנינו: "עד שינקבנה". ולפי אותה גירסא, אין הבדל בין צלוחית לקלמרין שבבבא הבאה. ונראה ברעת רבינו, שצלוחית פיה שוקע קצת וגם אינו צר כל-כך כמו פי דיונתה, ולפיכך מספיקה הטייה על צידה.

טו. קלמרין⁵⁹ אינה טהורה עד שיקבנה מצדה⁶⁰, כדי שיקנסו המים לעקמומיות שפה.

(59) דיונתה שפיה שוקע הרבה, והמים אינם נכנסים לשטח שבין הכפיה ובין דפנות הקלמרין, מפני שאין מוצא לאוויר הנמצא באותו שטח. (60) ויטבילנה כשהנקב למעלה.

טז. בהמה⁶¹ שהיה השיר⁶² שעליה רפוי⁶³ ונטמא - מטבילין אותו במקומו⁶⁴.

(61) משנת שבת נא, ב. וגמרא נב, ב. (62) שתולים על צווארי בהמות קטנות לנוי. (63) בלתי מהודק לצוואר, והמים יכולים להיכנס. (64) בצוואר הבהמה.

יז. לא יטביל⁶⁵ אדם את הקמקום בפחמין שבו⁶⁶, אלא אם כן שפשו⁶⁷.

(65) שם פרק ט משנה ב. (66) כשיש בו פחמים. (67) הכניס ידו לתוך הקומקום, ולקח את הפחמים ואחז אותם בידו. [כך פירש רבינו במשנה. ומפרשים אחרים פירשו, שהכוונה לפיח שעלה על הקומקום, וצריך לשפשו ולהסירן].

יח. כלי⁶⁸ שהוא מלא משקין⁶⁹ והטבילו - פאלו לא טביל⁷⁰. היה מלא מים והטבילו - הרי המים⁷¹ והפלי טהורין פאחת⁷², מפני שהמים יש להן טהרה במקוה, כמו שבארנו בטמאת אכלין ומשקין⁷³. היה הפלי מלא מי רגלים - רואין אותו פאלו הוא מים⁷⁴. היה בו מי חטאת⁷⁵: אם היה רב הפלי פנוי⁷⁶ כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה טהור; ואם לאו - עדן הוא בטמאתו⁷⁷, וכאלו הן שאר משקין שחוצצין⁷⁸ בין גוף הפלי ובין מי המקוה.

(68) שם משנה ו. (69) חוץ למים. (70) שהמשקין חוצצים בין מי המקווה והכלי. (71) שנטמאו בנגיעתם בכלי. (72) הטבילה מטהרת שניהם. (73) בהלכות טומאת אוכלין פרק ב הלכה כא. שם כתב רבינו: "שאם הטביל מים טמאים במקווה, כיון שצפו מי מקווה עליהן - טהרו". (74) שם פ"ה הל' למדנו, שמי רגלים דינם כמים לענין הכשר, וה"ה להשקה. (75) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (76) ונתמלא במי מקווה. (77) מפני קדושתם הם חשובים, ואינם בטלים לגבי מי המקווה עד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 וְהַקָּמִיעַ¹²⁷ וְהַתְּפִלָּה - אֵינָן צָרִיכִין שְׂיִבְאוּ הַמַּיִם
14 לְחֻלְלָן. זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁאֵין דְּרָכּוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיֵּס
15 - טוֹבֵל סְתוּם.

(123) שם משנה ב. (124) שמניחים על גבי הבהמה לרכב עליה, כסת זו עשויה מעור וממלאים אותה מוכין ותופרים אותה, ואין דרכם לפרוס את התפר ולהוציא את המוכין. (125) שמשחקים בו. (126) דפוס של מנעל עשוי מעור ממולא מוכין. (127) לשמירה. את הקמיע נותנים בתיק קטן של עור או בד, ותופרים אותו.

16 כד. הַמְּטִבִּיל¹²⁸ בְּגָדִים הַמְּכַבְּסִין¹²⁹ - צָרִיכִין שְׂיִכְנְסוּ
17 בָּהֶן הַמַּיִם עַד שְׂיִכְעָבְעוּ¹³⁰. הַמְּטִבִּילֵן נְגוּבִין - עַד
18 שְׂיִכְעָבְעוּ וְיִנְיחוּ מִבְּעֻבּוּעֵן¹³¹.

(128) שם משנה ד. (129) בעודם לחים. (130) כשנותנים בגד במים עולים כעין אבעבועות. ומובן, שמי המקווה לא הגיעו למקומות אלה הגבוהים קימעא, ואף-על-פי-כן מועילה הטבילה, מפני שהמים הנמצאים בבגד מתחברים עם המקווה ומתטהרים בהשקה ונעשו כמי המקווה. הבעבוע מוכיח, שמי המקווה כבר נספגו לתוך הבגד. (131) ויתפשט כל הבגד על פני מי המקווה, כי לפני כן לא הגיעו מי המקווה לראש הבועה שהוא גבוה משטח מי המקווה.

19 כה. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים¹³² שֶׁהֵן אַרְבָּעִים יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרֶךְ
20 וְעֵתִיד לְקַצֵּץ - מְטִבִּילֵן עַד מְקוֹם הַמֶּדָּה¹³³. מִצֵּד?
21 שֶׁלֹּשֶׁת דְּלֵי גְדוֹל - אַרְבַּעַת טַפָּחִים¹³⁴, וְקָטָן -
22 עֶשְׂרֶה. מְטִבִּיל מִן הַשְּׁלִשִּׁת עַד מְדָה זֹו בְּכֶבֶד¹³⁵,
23 וְהַשָּׂאָר טָהוֹר¹³⁶.

(132) שם משנה ה. (133) מידת היד שהכלי צריך לה, להיות ראוי לתשמישו. (134) ראה הלכות כלים פרק ט הלכה טו. (135) ואפילו אם נגמרה המידה באמצע טבעת, אינו צריך לטבול את כל הטבעת, ורואים אותה כאילו נחתכה. [ולמה אין מקום חיבור שני חלקי הטבעת חוצץ? מפני שבית הסתרים בכלים אינו צריך להיות ראוי לביאת מים (ר"ש וברטנורא)]. (136) המדובר כשנגעה טומאה בדלי, ונטמא חלק השלשלת שהכלי צריך לו, והשאר - למעלה מארבעה טפחים בדלי גדול ומעשרה בקטן לא נטמא כלל, כמו שנתבאר בהלכות כלים שם.

24 כו. כָּלִי טָמֵא¹³⁷ שֶׁנֶּחֱנַח בְּתוֹכוֹ כֵּלִים אֲחֵרִים וְהַמְּטִבִּיל
25 הַכֹּל - עֲלֵתָה לָהֶן טְבִילָה¹³⁸, אֵף עַל פִּי שְׂפֵי הַכֵּלִי
26 צַר בְּיוֹתֵר¹³⁹; שֶׁהֵרִי הַמַּיִם נִכְנָסִין לוֹ¹⁴⁰, וּמִתּוֹךְ
27 שֶׁעֲלֵתָה טְבִילָה לַכֵּלִי הַגְּדוֹל - עֲלֵתָה טְבִילָה לַכֵּלִים
28 שֶׁבְּתוֹכּוֹ¹⁴¹. וְאִם הָטְהוּ עַל צִדּוֹ וְהַמְּטִבִּיל¹⁴² - לֹא
29 עֲלֵתָה לָהֶן טְבִילָה¹⁴³ עַד שִׁיְהִיָּה פִּי רֻחָב כְּשׁוֹפְפֶתָה
30 הַנּוֹד¹⁴⁴. וְכֵן אִם הָיָה הַכֵּלִי טָהוֹר וְנִמְנָח לְתוֹכוֹ כֵּלִים
31 טָמֵאִים וְהַמְּטִבִּילֵן - לֹא עֲלֵתָה לָהֶן טְבִילָה¹⁴⁵ עַד
32 שִׁיְהִיָּה פִּי רֻחָב כְּשׁוֹפְפֶתָה הַנּוֹד. בְּמָה דְּבָרִים
33 אֲמוּרִים? ¹⁴⁶ לְתוֹמָה; אֲבָל לְקֵדֶשׁ - אֵין מְטִבִּילִין
34 כֵּלִים לְתוֹךְ כֵּלִים טָהוֹרִין כָּלִל, וְאֶפְלוּ הָיָו בָּסֵל אוֹ
35 בְּקַפָּה¹⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְמַעַלָּה בְּמִקּוּמוֹ¹⁴⁸.

צורה שהיא, שאינו רוצה להשאיר את הקשר. (96) אם לא גילו דעתם כלל. (97) דרכם להקפיד ולתפור. (98) החוטם שבשפת הבגד שאינם ארוגים, שמשאירים אותם לנוי. (99) במשנתנו כתוב סתם "והנימין", אולם בתוספתא שם פרק ח הלכה א מחלק בין קשרן ובין נקשרו מאליהן (ראה ההלכה הבאה). וטעמו של דבר נראה, מפני שנימין שנתקשרו מאליהן קשה מאוד להתירן ויש להניח שישאירן כך, אבל אם קשרן אדם הוא קושר בסדר מתאים לפי תכנית שקבע לעצמו, ואפשר שלפעמים יתירן לשם שינוי תבנית הבגד. ב'מנחת ביכורים' מפרש, כשנקשרו מאליהן אין הקשר מהדוק כל-כך והמים נכנסים, ולכן אינן חוצצין. מה-שאין-כן כשקשרן האדם. וקשה מאוד לקבל פירושו, שהרי כל ההלכה עוסקת בדין קשרים שאין דרכו להתירם, ואינם צריכים ביאת מים]. (100) הלולאה הקשורה בסנדל שמכניסים בה הרצועה. (101) תפילין מקבלות טומאה, מפני שיש להן בית קיבול (ראה הלכות כלים פרק ז הלכה יב). (102) כל התפילה בלי רצועותיה נקראת קציצה. (103) מהודקת מאוד ואינה זזה ממקומה. (104) כשהאדם קושר את התפילה ומזיזה, אין הרצועה זזה ממקומה שבתוך התפילה. (105) נוד. (106) ילקוט הרועים.

1 כב. וְאֵלּוֹ¹⁰⁷ שְׂצָרִיכִין שְׂיִבְאוּ בָּהֶן הַמַּיִם: הַקָּשְׁרִים
2 שֶׁבְּפִתְחֵי הַחֲלוּקִים¹⁰⁸ שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְוִלָּאוֹת. וְכֵן קָשְׁרֵי
3 לְוִלָּאוֹת שֶׁבְּפִתְחָן¹⁰⁹. וְשִׁפְהָ שֶׁל סִדִּין צָרִיךְ לְמַתַּח¹¹⁰.
4 וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמָּן שֶׁאֵינָה קְבוּעָה בְּרֻצְעָה. וְשֶׁל
5 זְרוּעַ בְּזִמָּן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת. וְשִׁנְצִים¹¹¹ שֶׁל
6 סַנְדָּל. וְקָשְׁרֵי נִימֵי הַבְּגָדִים שֶׁקָּשְׁרָן¹¹². וְכֵן כָּל
7 פְּיוּצָא בָּאֵלּוֹ הַמְּקוּמוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לְגַלּוֹתָן
8 וּלְמַתַּחָן¹¹³. הַסִּלִּין¹¹⁴ שֶׁל גֵּת¹¹⁵ וְשֶׁל בֶּדֶם¹¹⁶: אִם הָיָו
9 חֲזָקִים¹¹⁷ - צָרִיךְ לְחַטֵּט, וְאִם הָיָו רַפִּים - צָרִיךְ
10 לְנַעֵר¹¹⁸. הַפֶּרֶי¹¹⁹ וְהַקֶּסֶת¹²⁰ שֶׁל עוֹר - צָרִיכִים שְׂיִבְאוּ
11 בָּהֶן¹²¹ הַמַּיִם¹²².

(107) שם משנה ד. (108) בצד החזה. (109) חלוקים שלובשים אותם על-ידי הכנסת ראש במקום הפתוח למעלה. בחלוקים אלה תופרים לולאות במקום שכנגד הכתף, וקושרים אותם אחר לבישת החלוק. (110) הסדין רחב, ולפיכך שפתיו נקמטות כשמטבילים אותו במקווה וצריך למתוח אותן. (111) הרצועות. (112) האדם. ראה הלכה כא. (113) כשישתמש בהם, ומשום זה צריך לגלותם ולמתוחם לפני הטבילה. (114) תוספתא מקוואות פרק ח הלכה א. (115) שדורכים בו ענבים. (116) שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם. (117) הסלים עשויים מענפים דקים ארוגים. ואומר רבינו, שאם הענפים מהודקים בחוץ, צריך לחטט את הפסולת הדבוקה בהם. (118) מנענע אותם והפסולת נופלת. (119) משנה שם. (120) סוף פרק ד מפרש רבינו ששניהם משימים תחת הראש, אלא שכר הוא קטן וכסת יותר גדולה, ושניהם ממולאים צמר וכדומה (ראה ברטנורא ו'תוספות יום טוב' כאן). (121) בפנים. (122) מפני שלפעמים מוציאים מה שבתוכם.

12 כג. כֶּסֶת¹²³ עֲגָלָה¹²⁴ וְהַפֶּדְדוֹר¹²⁵ וְהָאֵמּוֹם¹²⁶

(ראה תוספתא, חגיגה יא, א - ד"ה ברום). (7) שהם 960
לוגים. (8) בכלים. ואפילו כל המים הם שאובים טובלים
בהם (וכן ב'תוספות' פסחים יז, ב ד"ה אלא).
ב. מדברי סופרים⁹, שהמים השאובין פסולין
לטבילה. ולא עוד, אלא מקנה מים שאינן שאובין
שנפל לתוכן שלשה לגין מים שאובין - פסלו
הכל¹⁰. אף על פי שפסול מים שאובין מדברי
סופרים, למדוהו בהקשר¹¹. שהרי הוא אומר: אף
מעין ובור מקנה מים יהיה טהור. המעין אין בו
תפיסת יד אדם כלל¹², והבור פלו בידי אדם, שהרי
פלו מים שאובין. אמרו חכמים: המקנה לא יהיה
פלו שאוב כבור, ואין צריך להיות פלו בידי שמים
כמעין, אלא אם יש בו¹³ תפיסת יד אדם¹⁴ - כשר¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר

"דין תורה שכל מים מכונסין טובלין בהם, שנאמר מקוה
מים.. כו" אבל מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה".
ובעבודת האדם עניין הטבילה הוא להביא נפשו במי
הדעת, ובזה יש חילוק בין מעיין "בידי שמים" שהם
העניינים המפורשים בתורה, ובור ש"בידי אדם" הם
העניינים שלא התפרשו בתורה, ופונה לגדול ממנו שיויה
לו דרך תשובה ומורה לו ע"פ מה שמתקבל על דעתו איך
שצריך לנהוג.

מדן תורה "כל מים מכונסין טובלין בהם" וגם בבור שכולו
בידי אדם, ובענייני האדם הוא כשפונה לגדול ממנו לקבל
דרך תשובה ומשיב לו כפי שמתקבל על דעתו ואפשר
לסמוך על דבריו שהם בבחינת "מי הדעת". אבל מד"ס
גזרו שהמים השאובין (בידי אדם) פסולין לטבילה כי אחרי
ירידת הדורות הוצרכו לגזירות וסייגים שלא כולם
מתקבלים על דעתו של אדם - ידי אדם - ואמרו חכמים
שאינן לסמוך כלל על דעתו של אדם כדי שיחשב כמי
הדעת.

ולאידך גם מד"ס אין צריך להיות כולו בידי שמים "אלא
אם יש בו תפיסת יד אדם כשר" כי ההוראות בענייני תורה
ומצוות, צריכות להיות באופן של התלבשות ובמדידה
והגבלה, ובזה יכול וצריך להיות "תפיסת יד אדם" מצד
המעלה שבעבודת המטה.

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן לג)

(9) גזירת חכמים. (10) מדובר כשהיה במקוה 40 סאה פחות
שלושה לוגים, ונתן לתוכו שלושה לוגים שאובים והשלים
את השיעור, אבל מקוה שיש בו 40 סאה מים שאינם
שאובים אינו נפסל על ידי הוספת מים שאובים (ראה לקמן
ה"ו). (11) הסמיכוהו על ההיקש. (12) ידו של אדם אינה
משתתפת בעשייתו. (13) אפילו אם יש בו. (14) הבור
עשוי בידי אדם. בהלכות הבאות יתבאר. (15) היקש זה

(137) שם פרק ו משנה ב, כפי שנתפרשה בחגיגה כב, א.
(138) ואף-על-פי שכלים אלו אינם מונחים במקוה עצמו,
אלא במים המחוברים לו, כמו ששינו (שם פרק ו משנה
א): "כל המעורב למקוה - כמקוה". (139) ונתבאר שם,
שעירוב מקוואות כשר לטבילה רק אם אמת המים המחברת
אותם רחבה כשפופרת הנוד (כרוחב חלול השפופרת
שנותנים בפי הנוד, היינו מקום שאפשר לגלגל בתוכו שתי
אצבעות סביב). (140) לכל הכלי הגדול ומטהרים אותו.
(141) אע"פ שלא נטבלו במי המקוה, ולא במים המחוברים
להם ברוחב שפופרת הנוד. (142) ולא מילאו המים את
הכלי הגדול ונשאר בטומאתו. אם מניחים במים כלי שפיו
צר ובטנו רחב, כשהוא מוטה על צידו, הם נכנסים וממלאים
את הכלי עד כנגד פיו, וכשמגיעים למקום זה הם סותמים
את פיו וסוגרים על האוויר שלמעלה ממנו, ומתוך כך הוא
מעכב על המים מלהיכנס, כמו כלי שהפכו בהלכה יב. [ראה
'בית יוסף' יורה-דעה סימן רטו, ובש"ך שם סעיף-קטן כח.
ביאורינו זה נותן הסבר מלא לשיטת רבינו]. (143) אפילו
אם המים שבתוך הכלי הגדול, כיסו אותם מכל צד.
(144) בפחות מזה אין עירוב מקוואות מועיל, כמו שביארנו.
(145) שהרי המים לא עשו שום פעולת טהרה שתגרוור
אחריה טהרת הכלים הקטנים. (146) משנה חגיגה כב, ב.
שם נימנו אחת-עשרה מעלות שעשו חכמים בקודש על
התרומה. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ב. (147) שפיהם
רחב יותר משפופרת הנוד. (148) בהלכות שאר אבות
הטומאות פרק יב הלכה א.

פרק רביעי

(1) יבאר שמים שאובין פוסלים את המקוה. ואם צריך
שיהיה כולו בידי שמים. המניח כלי תחת הצינור בכל עת
ובכל זמן. כיצד פוסלין שלושה לוגים מים שאובים את
המקוה. שאובה שהמשיכה ואמבטיה ומרחצאות שלנו. מי
גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ויורדים
למזרה.

א. דין תורה², שכל מים מכנסין³ טובלין בהן;
שנאמר: מקנה מים⁴ - מכל מקום. והוא שיהיה בהן
פדי להעלות בהן פדי טבילה לכל גוף האדם בבת
אחת. שיערו חכמים: אמה על אמה⁵ ברום שלש
אמות⁶. ושיעור זה הוא מחזיק ארבעים סאה⁷ מים.
בין שאובין⁸ בין שאינן שאובין.

(2) עירובין ד, ב - ובכמה מקומות. (3) אפילו שאובים
בכלי. (4) כל מים נקווים שהם. [בכל המקומות שבגמרא,
למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ה) "ורחץ במים". דרכו של
רבינו, כשהוא מוצא לימוד יותר פשוט מזה שאמרו בגמרא,
הוא מסתמך עליו (יד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ד)].
(5) נחלקו האחרונים בקביעת שיעור האמה שבתקופת
התלמוד. יש מקטינים עד חצי מטר אירופאי, ויש מגדילים
עד למעלה מששים סנטימטר, ויש קובעים שיעורים
ממוצעים בין שני אלה. וקביעת הלכה למעשה בשיעור
מקוה, מסורה בידי גדולי התורה. (6) אמנם לדעת מקטיני
האמה - קומתו של האדם הבינוני היא יותר משלוש אמות,
אבל חכמים שיערו שאפשר לו לטבול על ידי הרכנת הראש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מניח, בין תחת צינור בין בחצר. (31) לא התכוון למי גשמים, כרב משרשיא שם. (32) שבהלכה הקודמת. (33) כשנתפזרו העבים, בטלה מחשבתו הראשונה לקבל לתוכן מי גשמים, וכשחזרו ונתקשרו באו גשמים שלא חשב עליהם (ראה השלמות). (34) ראה למעלה ה"ג ובהשלמות שם.

ה. הסייד³⁵ ששכח עציץ³⁶ במקוה ונתמלא³⁷ מים, 25
אף על פי שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי 26
העציץ יש בו רב המקוה - הרי זה ישבר את העציץ 27
במקומו³⁸ ונמצא המקוה פלו פשר. וכן³⁹ המסדר 28
את הקנקנים בתוך המקוה כדי לחסמן⁴⁰ ונתמלאו 29
מים⁴¹, אף על פי שבלע המקוה את מימיו ולא 30
נשאר שם מים פלל אלא מים שבתוך הקנקנים - 31
הרי זה ישבר את הקנקנים⁴² והמים הנקוין מהן 32
מקוה פשר. 33

(35) מקוואות פ"ב מ"ח. (36) הסד את הבור בסיד, והשאר את העציץ בבור ושקע, ובו היו מים כשרים. (37) צ"ל ונתמלא. (38) אבל לא יהפוך אותו על פיו. במניח קנקנים על הגג ככוונה ברורה לנגבם, אמרנו בה"ג שמותר גם להפכם, מה שאין כן בנידון כאן (בית יוסף י"ד סי' רא בשם הרא"ש). (39) שם מ"ט. (40) שיבלעו מים ולא יבלעו אחר כך את המשקין שיתנו לתוכם. (41) נכנסו מי המקוה גם לתוכם. (42) אבל לא יכפס. [בבית יוסף] שם קובע הבדלי הדינים שבין שלושת המקרים שנאמרו במשניות ז"ט, ומבאר נימוקיהם. והרי תוכן דבריו הנוגעים לדעת רבינו כאן: א. המניח כלים בראש הגג כדי לנגבם (הלכה ג) ולא התכוון כלל שישאבו לחלוחית, יכול לשוברים ואפילו לכפותם והמים כשרים לטבילה אפילו כשאין במקוה מים אחרים כלל; ב. עציץ של סיד (הלכה ה): כאן התכוון לקצת שאובה, שהרי יש טיט בעציץ ויש להניח שהוא רוצה שייבלעו קצת מים, ולפיכך מטילים כאן שתי חומרות: אחת, שצריך שיישארו בבור מעט מים, ושנייה שאסור לכפות אלא לשבור; ג. המסדר קנקנים בתוך המקוה: כאן יש צד אחד להקל יותר מבעציץ, היינו שלא התכוון להכניס מים לתוך הקנקנים אלא לדפנותיהם, אולם אינו דומה למניח כלים בראש הגג, שאינו רוצה כלל בשאיבת מים, וכאן רוצה שאיבה בדפנות, ולפיכך הקילו מצד אחד, שאפילו לא נשארו מים במקוה - ישבור, והשאירו חומרא שאסור לכפות אלא ישבור. ביאור זה מניח ביותר את הדעת.

ו. פיצד פוסלין המים השאובין את המקוה בשלשה 34
לגין⁴³? שאם היה במקוה פחות מארבעים סאה⁴⁴, 35
[ונפלו לתוכן שלשה לגין והשלימום לארבעים 36
סאה] - הכל פסול⁴⁵. אבל מקוה שיש בו ארבעים 37
סאה מים שאינן שאובין, ושאב בכד ושפף לתוכו 38
פל היום פלו - פשר. ולא עוד⁴⁶, אלא מקוה עליון 39
שיש בו ארבעים סאה מים פשרין, והיה ממלא 40
בכלי ונותן לתוכו עד שירבו המים וירדו למקוה 41
התחתון ארבעים סאה - הרי התחתון פשר⁴⁷. 42

מקורו ב'תורת כהנים' פרשת שמיני, פ"ט ה"א. כללו של דבר: כולו בידי אדם, כגון ששאב מים ונתן לתוך הבור - פסול; מקצתו מפעל שמים ומקצתו מפעל אדם - כשר.

ג. פיצד? המניח¹⁶ קנקנים בראש הגג לנגבם וירדו 1
להם גשמים ונתמלאו, אף על פי שהיה עונת 2
הגשמים¹⁷ - הרי זה ישבר את הקנקנים או יכפסם¹⁸ 3
והמים הנקוים מהם¹⁹ כשרים לטביל, ואף על פי 4
שפל המים האלו היו בכלים, שהרי לא מלאן 5
בירדו²⁰. לפיכך, אם הגביה את הקנקנים והערים²¹ - 6
הרי כל המים שבהם שאובין. 7

(16) משנה, מקוואות פ"ב, מ"ז. (17) והיה לו לחשוב על האפשרות שיפלו מים לתוכם. (18) יהפכם על פיהם במקום שהם עומדים. (19) בקרקע. (20) וגם לא העמידם לשם קבלת מי גשמים, ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם, העמידם לשם קבלת מי גשמים ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם אינו מילוי בידי אדם. כרבי יהושע שם. (21) הרי עשה האדם בידיים כל פעולת מילוי המקוה.

ד. המניח²² כלים תחת הצנור²³ תמיד בכל עת ובכל 8
זמן²⁴, אחד כלים קטנים ואחד כלים גדולים, אפלו 9
כלי אבנים וכיוצא בהן מכלים שאינן מקבלין 10
טמאה, ונתמלאו מי גשמים - הרי אלו פסולין²⁵. 11
ואם כפאן על פיהן או שברן - המים הנקוין מהן 12
כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו; שחזקת 13
הצנור לקלח מים. ואפלו שכח הכלים תחת הצנור²⁶ 14
- פסולין, גזרו על השוכח מפני המניח. וכן 15
המניח²⁷ את הכלים בחצר²⁸ בעת קשור העבים²⁹ 16
ונתמלאו - המים שבהן פסולין, שהרי לדעתו 17
נתמלאו. וכן גזרו³⁰ על השוכח בחצר בשעת קשור 18
עבים משום מניח. הניח בחצר בעת פזור עבים³¹ 19
ובאו עבים ונתמלאו - הרי אלו פשרין, כמו שפניחין 20
בראש הגג לנגבן³². וכן אם הניח בעת קשור 21
העבים ונתפזרו וחרזו ונתקשרו ונתמלאו - הרי אלו 22
פשרין³³. ואם שברן³⁴ או כפאן - המים הנקוין מהן 23
פשרין. 24

(22) משנה, מקוואות פ"ד מ"א, כפי שנתבאר בגמרא שבת טז, ב. (23) מדובר בצינור שאינו פוסל המים העוברים בו (ראה לקמן פ"ו ה"ו בהשלמות). (24) פירוש בכל זמן שהוא, בין כשהשמים מעוננים ובין כשאינם מעוננים. (25) אם הניחם תחת הצנור, אפילו בשעה שאין עננים, גילה דעתו שהוא רוצה שיפלו לתוכם מי גשמים. (26) הניחם שם מתוך כוונה לסלקם מיד, ושכח ולא סילקם. (27) במשנתנו נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בדין שוכח. ופסק בבית-שמאי, כדברי רבי מאיר, שנמנו ורבו בית-שמאי על בית-הלל, ונקבעה הלכה כמרובים. (28) לא תחת הצנור. (29) מניחים אנו שהתכוון שיפלו גשמים לתוך הכלים. (30) דעת רבינו, שבכל מקום גזרו שוכח משום

צריכין שיהיו שם רב מים פשרין. וזה שהצריך רב
והמשכה - דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו
בסוף: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה. לפי דברי
זה, אם היה ממלא בכלי ושופך, והמים נזחלין
והולכין למקום אחד - הרי זה מקוה פשר. וכן כל
אמבטי שבמרחצאות שלנו מקואות פשרין, שהרי
כל המים שבהן שאוב ושנמשך הוא. ומעולם לא
ראינו מי שעשה מעשה בענין זה.

(59) שיטת רבינו בזה מבוארת יפה בהלכה הקודמת.

י. מי גשמים⁶⁰ ומים שאובין שהיו מתערבין פחצר
ונמשכין⁶¹ ויורדין לעוקה⁶² שבחצר, או שמתערבין
על מעלות המערה ויורדין למערה: אם רב מן
הפשר⁶³ - פשר⁶⁴; ואם רב מן הפסול - פסול;
מחצה למחצה - פסול. אימתי? בזמן שמתערבין
עד שלא יגיעו למקוה ונמשכין ויורדין⁶⁵; אבל אם
היו הפשרים והפסולים מקלחין⁶⁶ לתוך המקוה: אם
ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים פשרין עד
שלא ירדו לתוכו שלשה לגין מים שאובין - פשר,
ואם לאו - פסול.⁶⁷

(60) מקואות פ"ד מ"ד. (61) כשהם מעורבים.
(62) לגומא, לבור. (63) פירוש, אם יש רוב שיעור מקוה,
היינו 20 סאה ומשהו. (64) המים המעורבים שבחוקה או
שבמערה, הם מקוה כשר. (65) כשהם מעורבים. מפני
שהפסולים לא נפלו בפני עצמם אלא כשהם מעורבים עם
הכשרים, מועילה ההמשכה כשיש רוב כשרים, ואף-על-פי
שגם הכשרים אינם בפני עצמם. ואם אינם מעורבים אלא
יורדים למקוה, אלה בפני עצמם ואלה בפני עצמם – המקוה
פסול, משום שפסולים עומדים בפני עצמם - פוסלים
כשרים עומדים בפני עצמם. (66) ישר לתוך המקוה שלא
בהמשכה. (67) המקוה הזה פסול. יש בזה שני דינים: אם
נפלו למקוה יותר מעשרים סאה מי גשמים לפני שנפלו
שלושה לוגין שאובים, אפשר להכשיר את המים המעורבים
על ידי המשכה למקום אחר, ואם קדמו שלושה לוגין
שאובים - נפסלו המים ואין להם תקנה לדעת רבינו החולק
על חכמי מערב למעלה בה"ט (על-פי ה'כסף משנה').
[רבינו מונה כאן כמה חילוקי דינים בהמשכה בסדר של "זה
ואף זה", הדין הראשון (תחילת הלכה ח): המים הכשרים
שיש בהם רוב מקוה, עומדים בפני עצמם לפני שהמשיכו
להם את השאובים שהשלימו את המקוה. בזה מועילה
ההמשכה ללא כל פקוקים, מפני שיש כאן שני נימוקים
להכשיר: א. הכשרים באו תחילה ועומדים בפני עצמם; ב.
הפסולים באו בהמשכה. הדין השני ("וכן גג") מוסיף,
שאפילו נפלו השאובים שלא בהמשכה לעשרים ומשהו
כשרים, ונפסלו כולם, אפשר להכשיר את המים הללו על
ידי המשכה למקום אחר. בדין זה יש צד לפסול מפני
שהשאובה באה שלא בהמשכה, ואעפ"כ מועילה ההמשכה
השניה כשהיו רוב כשרים. הדין השלישי (הלכה ט'): כשרים
ושאובים מעורבים שהמשיכו אותם למקוה. כאן לא קדמו

(43) ראה למעלה ה"ב. (44) מים כשרים. (45) שם פ"ג
מ"א. (46) שם פ"ו מ"ח. (47) אפילו לא היו בו כלל מים
כשרים אחרים. והטעם, מפני שהמים השאובים שנפלו
לעליון שיש בו 40 סאה הפכו לכשרים.

ז. מקוה⁴⁸ שיש בו ארבעים סאה מכוננות ונתן לתוכו
סאה מים שאובין ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי
זה פשר. וכן נותן סאה ונטל סאה והוא פשר, עד
רבו⁴⁹.

(48) שם פ"ז מ"ב. (49) כרב יהודה בר שילא ביבמות פב, ב,
שפירש: עד רובו, היינו שלא יוציא מן המקוה יותר מעשרים
סאה מים כשרים. [רבים תמחו שמכשיר כאן רק עד רובו,
ובהלכה הקודמת הכשיר אפילו ביותר מרובו, ומשנה
מפורשת היא, ולכן נטו מדעתו ופירשו, שבנתן סאה ונטל
סאה - מדובר במי פירות ולא במים שאובים. וב'כסף משנה'
מיישב את הסתירה ומבאר שבנתן סאה ונטל סאה פסול
משום מראית העין שלא יאמרו שאובים כשרים, אבל בשפך
לעליון ונפלו לתחתון אין הדבר ניכר כל-כך שניטלו ביד].

ח. אין המים השאובין⁵⁰ פוסלין את המקוה
בשלשה לגין עד שיפלו לתוך המקוה מן הפסול⁵¹.
אבל אם נגררו⁵² המים השאובין חוץ למקוה
ונמשכו וירדו למקוה - אינן פוסלין את המקוה עד
שיהיו מחצה למחצה; אבל אם היה רב מן הפשרים
- הרי המקוה פשר⁵³. כיצד? מקוה שיש בו עשרים
סאה ומשהו מים פשרין, והיה ממלא ושואב חוץ
למקוה והמים נמשכין ויורדין למקוה, בין שהיו
נמשכין על הקרקע או בתוך הסילון⁵⁴ וכיוצא בו
מדברים שאינן פוסלין את המקוה - הרי הוא פשר
ואפילו השלימו לאלף סאה; שהשאובה שהמשיכה
- פשרה, אם היה שם רב ארבעים סאה מן הפשר⁵⁵.
וכן גג⁵⁶ שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו מי
גשמים ומלא בכתפו ונתן לתוכו⁵⁷ פחות מעשרים,
שנמצא הפל פסול, ופתח הצנור ונמשכו הפל
למקום אחד - הרי זה מקוה פשר; שהשאובה
שהמשיכה פלה - פשרה, הואיל והיה שם רב מן
הפשר⁵⁸.

(50) תמורה יב, א ר"ב. (51) ישר מן הכלי אל המקוה.
(52) על הקרקע או על דבר שאינו פוסל את המים.
(53) בגמרא שם מסיימים: "שהשאיבה מטהרת ברבייה".
(54) לקמן בפרק שישי יבואר איזה סילון אינו עושה שאיבה.
(55) פירוש, רוב משיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו, כמו
שיתבאר לקמן. (56) תוספתא, מקואות פ"ד ה"ב.
(57) ישר מן הדלי. (58) ואף-על-פי שנפסלו תחילה ע"י
השאיבה שנפלה לתוכם - מועילה ההמשכה, אבל מקוה
שאובה שלא היו בה מעולם 20 סאה ומשהו כשרים – אין
המשכה מועלת.

ט. הורו⁵⁹ מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו
חכמים: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה, אין אנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האחרים. וגם מרן בשולחן ערוך יורה דעה סימן רא סעיף טו קיבל להלכה דעת הטור].

- ב. שנים שהטילו זה לזה ומחצה וזה לזה ומחצה, 13
והסוחט פסותו⁸ והגביהה⁹ והמים שבה נופלין 14
ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצרצור¹⁰ שמטיל 15
ממקומות הרבה - הרי אלו פוסלין¹¹. 16

(8) שטבל אותה במקווה שהיו בו מ' סאה מצומצמות. (9) ואינה נוגעת במי המקווה [שאם היא נוגעת, שנינו בפרק ז ממקואות משנה ז שהמים הבלועים בתוכה כמחברים למקווה]. (10) כלי ששפתו עשויה כעין מסרק. (11) כחכמים במשנה. ונימוקם, מפני שכל הקילוחים באים מכלי אחד.

- ג. המטביל פר או פסת של עור במקוה שיש בו 17
ארבעים סאה מכונות, כיון שהגביה שפותיהן מן 18
המים נמצאו המים שבתוכן שאובין¹². כיצד יעשה? 19
מטבילן ומעלן דרך שוליהן¹³. אבל הקפה¹⁴ והשק 20
- מטבילן ומעלן בדרך ואינו חושש¹⁵. 21

(12) שהרי מים אלה נותקו ממי המקווה אף על פי שהכר והכסת עורם בו. ואין זה דומה לכסות שבהלכה ב שסופגת מים ולפיכך כל זמן שהיא נוגעת במי המקווה - כל המים שספגה מחוברים למקווה, ולא דוקא מכוונות כי גם במקווה גדול נעשו שאובים, אלא שבמקווה גדול לא איכפת לנו אם ייעשו שאובים, אבל במקווה קטן אפשר שיפלו לתוכו בחזרה המים שנפסלו ויפסלוהו. ואפילו ייזהר ולא יפלו, גם כן ייפסל המקווה מפני שאין בו ארבעים סאה. (13) יהפוך אותם על פיהם ויעלם מן המקווה ויישארו המים שבהם מחוברים למקווה. (14) סל קלוע מענפים דקים. (15) מפני שנקביהם גסים והמים נשפכים דרכם מהר - אינם נעשים שאובים.

- ד. מקוה שיש בו שלש גמיות¹⁶ ממים שאובין, לך 22
בכל גמא, ונפלו לתוכו¹⁷ מים פשרים: אם ידוע 23
שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים פשרים עד שלא 24
נגיעו לגמא השלישית¹⁸ - פשר, ואם לאו - פסול¹⁹. 25

(16) המדובר בבור שכתליו משופעים ובהם שלוש גומות זו למעלה מזו, ועיקר המקווה נמצא למטה מכולן. (17) לתוך המקווה עצמו מבלי לנגוע בגומות. (18) ואם כן היו במקווה ארבעים סאה מים כשרים לפני שנתערבו בהם שלושה לוגים שאובים. (19) משמע שאם אינו יודע - פסול. [בתוספות יום טוב מבאר, שלדעת רבינו שאפילו כולו שאוב כשר מן התורה אין טעם לפסול מפני הספק אפילו כשיש אפשרות שמי המקווה נגעו בגומא העליונה לפני שהיו בו שלושה לוגים מים כשרים. ולפיכך הוא מפרש שספיקו כשר, ומה ששנינו "ואם לאו פסול" הכוונה אם ידוע שלא היו ארבעים סאה לפני שהגיעו לגומא השלישית].

- ה. שני מקואות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה²⁰, 26
ונפל לזה לזה ומחצה ולזה לזה ומחצה, ונתערבו שני 27

רוב המים הכשרים לפסולים ואף-על-פי-כן מועילה ההמשכה מפני שגם הפסולים לא קדמו. ולבסוף מלמדנו, שני תנאים הכרחיים להכשרת שאיבה: רוב כשרים, והמשכת פסולים שלא קדמו לכשרים.

יום ש"ק כ"ב אדר ה'תשפ"א

פרק חמישי

(1) יבאר מקווה שנפלו אליו שלושה לוגים מים מכלי אחד או משנים ושלושה כלים אם מצטרפים. ודין שניים שהטילו זה לזה ומחצה וזה לזה ומחצה. ודין המטביל כר או כסת במקווה שיש בו ארבעים סאה מכוונות. ודין שני מקואות ואין בכל אחד ארבעים סאה ונפל לכל אחד לוג ומחצה ונתערבו. ודין בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו. וכל דיני פיסול למקווה במים שאובים.

- א. מקוה² שנפלו אליו שלשה לגין מים שאובין³ 1
מפלי אחד או משנים ושלושה פלים - מצטרפין; 2
והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. 3
מארבעה פלים - אין מצטרפין⁴. כמה דברים 4
אמורים⁵? בזמן שלא נתפנו לרבות⁶; אבל אם נתפנו 5
לרבות את מי המקוה⁷, אפלו נפל משקל דינר בכל 6
שנה - מצטרף לשלושה לגין. בין שקדמו השאובים 7
את הפשרים בין שקדמו הפשרים את השאובים או 8
שנפלו שתייהן באחת, כיון שנפלו שלשה לגין 9
שאובין לתוך ארבעים סאה [קדם שנפלו בו 10
ארבעים סאה או לפחות מארבעים] נפסל הפל 11
ונעשה שאוב. 12

(2) מקואות פרק ג משנה ד. (3) המדובר במקווה שאין בו ארבעים סאה מים כשרים, שאם יש בו שיעור זה אין השאובים הנופלים לתוכו פוסלים אותו. (4) בברייתא תמורה יב, ב נחלקו תנא קמא ורבי יוסף בן חוני בזה, תנא קמא אומר - מצטרפים, ורבי יוסף בן חוני אומר - אין מצטרפים. ובפירושו שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי יוסף בן חוני, וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני ששיטתו נשנית בסתם משנה, וכל מחלוקת בברייתא וסתם משנה הלכה כסתם. ורבינו גרשום בתמורה שם מפרש נימוקו של רבי יוסף בן חוני, מפני שלוג היא כמות חשובה ומצטרפת לפסול את המקווה, ומה שאמר בשלושה כלים מצטרפים המדובר כשכל כלי מכיל לכל הפחות לוג, ומשום כך ארבעה אין מצטרפים, שהרי אין לוג שלם בכל כלי וכלי, וכן פירש גם רש"י שם (ראה בית יוסף יורה דעה סימן רא). [ויוצא מזה, שאם אין לוג שלם בכל כלי וכלי - גם שלושה או אפילו שניים אינם מצטרפים. ורבינו לא גילה דעתו בזה]. (5) שארבעה אין מצטרפים. (6) כשהוסיף את השאובים לא התכוון להרבות את מי המקווה, כדי שיוכלו לטבול בו הרבה אנשים (כסף משנה). (7) במשנתנו כתוב סתם: "נתכוון לרבות" ופירשה רבינו כמו שכתבנו, אולם הטור ביורה דעה סימן רא מפרש שבשעה ששפך מן הכלי הראשון הייתה כוונתו לשפוך גם את המים שבכלים

קבים והקב ארבעה לוגים ולכן אם יצאו מהסאה חמישה קבים ורובע הקב נשארו שלוש לוגים וכשיצא עוד משהו נשארו פחות משלושה לוגים. בנידון זה, שבמקוה נמצאו מים כשרים עומדים בפני עצמם, הקילו חכמים ואמרו: אנו תולים שהמים האחרונים דחפו את הראשונים ותפסו מקומם. (29) הכשרים הראשונים והשאובים שנפלו לתוכם. [ההבדל בין דין זה לבין הדין הקודם בולט. שם אין אנו תולים שהראשונים הם גם ראשונים ליציאה אלא משערים לפי חשבון, כמו שנתבאר למעלה, אבל בנידון אנו מקבלים הנחה זו. והנימוק: שם קדמו השאובים והם פוסלים את הכשרים הנופלים לתוכם ובנידון המדובר כשקדמו הכשרים]. (30) המקוה הכשר מכשיר את הפסול. זה נקרא "השקה".

ז. המסלק את הטיט³¹ לצדדים³² ונמשכו ממנו שלשה לוגים למקוה - הרי זה פשוט³³. היה תולש הטיט ומגביהו בידו והבדילו מן המקוה לצדה ונמשכו ממנו שלשה לוגין - הרי אלו פסולים³⁴.

(31) שבקרקעית המקוה. (32) וחלק ממנו מתבלט מעל פני המים. (33) מפני שהמים שבתוך הטיט היו מחוברים למי המקוה לא נעשו שאובים. (34) כשלא נשארו במקוה 40 סאה בלי המים שבטיט, ברגע שנבדל הטיט מן המקוה נעשו המים שבו שאובים.

ח. גיס³⁵ העובר ממקום למקום, וכן בהמה³⁶ העוברת ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשה לוגין למקוה - הרי זה פשוט. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקוה בתחלה³⁷ - הרי זה פשוט.

(35) צבא. מובן שלא דוקא צבא אלא גם בשכונות מרובות אוכלוסים הדין כך. (36) בתוספתא כתוב: "לגיון וכן בהמה וכו'", ופירש הרא"ש (מובא בטור יורה דעה סימן רא), שלגיון היינו פרשים והסוסים העבירו ברגליהם את המים והוא מחלק בין רגלי אדם לרגלי בהמה, רגלי אדם או ידיו פוסלים, ורגלי בהמה אינם פוסלים. (37) פירוש, שלא היו שם מים ניקווים כלל והלגיון הביא ברגליו כל ארבעים הסאה. [בתוספתא שם הלכה ב מחלק רבי יוסי בין זילף בידי וברגליו ובין הולכים על הקרקע. ומפרש רבינו כוונת רבי יוסי שנטל בידי ורגליו ממש את המים ונתנם למקוה, ורבינו מתכוון כשהולכים עם הקרקע (כסף משנה).

ט. מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכו³⁸ פחות משלשה לוגין מים טמאין³⁹ שאובין - הרי זה פשוט לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים⁴⁰, ופסולין להקנות עליהן⁴¹. ירדו עליהן גשמים ורבו עליהן⁴² - הרי אלו פשוטים להקנות עליהם⁴³. נפל לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים⁴⁴, ופסולין להקנות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן - הרי הן פשוטין לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים⁴⁵, ופסולין להקנות עליהן עד שיצאו כל המים הראשונים שנעשו פלן פשוטין ולא ישאר מהן אלא פחות

1 המקואות - הרי אלו פשוטין, מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול²¹. אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה שנפל לתוכו שלשה לוגין מים שאובין ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים פשוטים על כל אחד מהן²² - הרי אלו פסולין; שפל המקוה פלו שנפסל ממים שאובין הוא חשוב²³, וכאלו כל מימיו נשאבו בקלי.

(20) ובשניהם יחד יש ארבעים סאה. (21) פחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים כלל אפילו מים מועטים, וכשנתערבו ויש בהם שלושה לוגים הרי יש כאן ארבעים סאה כשרים ואמרנו כבר שארבעים סאה אינם נפסלים על ידי שאובים. [מקוה, שאין בו 40 סאה אינו פסול אלא חסר]. (22) עד ארבעים סאה. (23) ואינם חוזרים להיות כשרים כשנשארו בהם פחות משלושה לוגים שפסלו אותם, כי הם פסולים מצד עצמם, מובן, שאפשר להכשירים על ידי המשכה למקום אחר, מפני שיש בהם רוב כשרים.

8 ו. בור שהוא מלא מים שאובים והאמה²⁴ נכנסת לו ויוצאת ממנו - לעולם הוא בפסולו עד שתחשב שלא נשארו מן השאובין שהיו בבור שלשה לוגין²⁵. 11 מקוה שנפל לתוכו²⁶ מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים פשוטים עד שנמצאו הפשוטים ארבעים סאה - הרי הוא בפסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו²⁷ ויפחתו השאובין משלשה לוגין. ביצע? מקוה שיש בו עשרים סאה מי גשמים ונפל לתוכו סאה מים שאובים ואחר כך הרבה עליו מים פשוטים - הרי זה בפסולו עד שידע שיצאו ממנו עשרים סאה שהיו בו וחמשה קבין ויותר מרביע הקב²⁸, ולא נשאר מן הפל שנפסל²⁹ חוץ מפחות משלשה לוגין. וכן אם עשה מקוה שיש בו ארבעים סאה מים פשוטים וערבו עם המקוה הזה הפסול - טהרו אלו את אלו³⁰.

(24) שטף של מי גשמים. ואם הם מי מעיין מספיק כל שהוא לטהר את כל השאובים (בית יוסף יורה דעה סימן רא). (25) החשבון הוא כזה: קובעים כמה מים שאובים היו בבור וכמה נכנסו לו מן האמה של מי גשמים ותולים שהמים שיצאו מכילים תערובת של הכשרים והפסולים לפי יחס כמותם שנכנסו לבור (בית יוסף בשם הראב"ד. וראה ש"ך שם סעיף קטן נו). לדוגמא: בבור 40 סאה ואמת המים הכניסה 120 סאה (היינו פי שלושה) ויצאו 80 אנו אומרים: 3 חלקים היינו 60 יצאו ממי האמה ושליש מזה היינו עשרים - ממי הבור. [הראב"ד כתב פירוש שני לחשבון האמור במשנה, היינו מחצה על מחצה, כלומר אנו מניחים שחצי המים היוצאים הם מהשאובים וחציים השני מן האמה. ראה בית יוסף שם]. (26) כאן המדובר במקוה שיש בו מים כשרים אלא שאין בהם 40 סאה ולא כמו בדין הקודם שקדמו שאובים לכשרים, ולפיכך הקילו יותר בדין זה. (27) פירוש עד שיצאו מים כשיעור המים שהיו במקוה לפני נפילת השאובים. (28) הסאה היא שישה

16 בְּאֶמְצָעָה⁸ וּמִקְבְּלִין - אֵין פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה, בֵּין
17 שֶׁהָיוּ שָׁל מִתְּכַת אוֹ שָׁל חֶרֶס.

(5 שם. (6 תשמישו של הכלי אינו לקבל. (7 צינורות, רבינו כותב "סילונות" סתם, ומשמע אפילו אינם פתוחים מלמעלה והם כקנה חלול - אינם פוסלים (וכן כתב גם ה'תפארת ישראל'). (8 ומים מתעכבים במקום זה. והטעם, שגם מקום זה לא נעשה לקבלה אלא לחזק את הזרם היוצא.

18 ג. הַשְׁקָתָה⁹ שֶׁפְּסָלָה¹⁰ - אֵינָה פּוֹסְלָת אֶת הַמְּקוֹה, לְפִי
19 שְׂאֵינָה פְּלִי¹¹. אֲבָל כְּלִי שֶׁחִבְרוּ בְּסָלַע - פּוֹסֵל אֶת
20 הַמְּקוֹה, אִף עַל פִּי שֶׁחִבְרוּ בְּסִיד¹². נִקְבָּה מִלְּמָטָה¹³
21 אוֹ מִן הַצֵּד בְּשׂוֹפְרַת הַנּוֹד¹⁴ - כְּשֶׁרָה, וְאֵינָה פּוֹסְלָת
22 אֶת הַמְּקוֹה¹⁵.

(9 שם משנה ה. (10 שחקקה בסלע. (11 מפני שהיא מחוברת לקרקע, הרי היא כקרקע. [כתב ב'תפארת ישראל', שאפילו סלע שנעקר ממקומו הטבעי והשקיעו אותו באדמה ואחר-כך חקקו בו את השוקת - אינו פוסל, כמו שאמרו בבבא בתרא סו, א שקבעו ולבסוף חקקו כשר. "קבעו", משמע שהאדם קבע אותו. (12 מכיוון שהיה כלי לפני החיבור - אין החיבור מועיל לבטלו מתורת כלי. (13 אפילו כל שהיא. (14 נתבאר למעלה פרק ג הלכה כו. (15 המים שבשוקת הנקובה, אינם נחשבים כשואבים מפני שהם נשפכים מאליהם. [הר"ש מפרש כך ה'במה דברים אמורים', שבתוספתא פרק ד הלכה ד, שמן הצד צריך שפופרת הנוד, אבל למטה - כמלוא מחט, והתוספתא אינה חולקת על המשנה אלא מבארת אותה. ונראה שזו היא גם דעת רבינו].

23 ד. הַלּוֹקֵחַ כְּלִי גְדוֹל, כְּגוֹן חֲבִית גְּדוֹלָה אוֹ עֲרֵכָה
24 גְּדוֹלָה, נִקְבּוּ נִקְבַּ הַמְּטֵה־רו¹⁶ וְקִבְּעוּ בְּאֶרֶץ וְעִשְׂאָהּ
25 מְקוֹה¹⁷ - הֲרִי זֶה כְּשֶׁר¹⁸. וְכֵן אִם פִּקֵּק¹⁹ אֶת הַנִּקְבַּ
26 בְּסִיד וּבִבְנִין²⁰ - אֵינּוּ פּוֹסְלִין²¹, וְהַמִּים הַנּוֹקִיין בְּתוֹכוֹ
27 מְקוֹה כְּשֶׁר. סִתְמוֹ בְּסִיד אוֹ בְּגַפְסִיס - עֲדִין הוּא
28 פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוֹה²² עַד שֶׁיִּקְבְּעֵנוּ בְּאֶרֶץ אוֹ יִבְנֶה. וְאִם
29 הוֹלִיכֵנוּ²³ עַל גֵּב הָאֶרֶץ וְעַל גֵּב הַסִּיד²⁴ וּמִרַח בְּטִיט
30 מִן הַצֵּדָדִין - הֲרִי זֶה כְּשֶׁר²⁵.

(16 נקב כזה בכלי שנטמא, מטהר אותו מפני שיצא מתורת כלי (ראה בפרק יט מהלכות כלים, שיעורי הנקב בכלי חרס). (17 נתן לתוכה 40 סאה. (18 לטבול בו. כשם שיצא מתורת כלי לענין טומאה, כך גם לענין שאובה, שאין מימיו שואבים. (19 סתם. (20 בצורות שמשתמשים בהם לבנין (ר"ש). (21 סתימת סיד וגופסס אינה יעילה. (22 פירוש, לא רק שפסול לטבול בו, אלא מימיו פוסלים את המים הכשרים שבמקווה (כסף-משנה). [לכאורה דין זה סותר לדין שחיברו בסלע שבהלכה הקודמת, שהצריך נקב כשפופרת הנוד, ומסתימת לשונו שם משמע, שגם בכלי חרס הדין כך, וכאן כתב "נקב המטהרו", והרי שיעור הנקב לטהר כלי חרס הוא כמוציא זיתים (פרק יט מהלכות כלים) שהוא פחות משפופרת הנוד. בכסף-משנה עמד על סתירה זו, וביאר את ההבדל שבין שני דינים אלה. שם המדובר

1 מְשַׁלְשָׁה לָגִין. וְכֵן מְקוֹה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה חֶסֶר
2 דִּינָר⁴⁶ וְנִפְלוּ לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין מִים שְׂאוּבִין טְמֵאִין
3 - הֲרִי זֶה פְּסוּל לְחֵלָה וְלִתְרוּמָה וְלִטֵּל מִמֶּנּוּ לְיָדַיִם,
4 וּפּוֹסְלִין לְהַקְוֹת עָלֶיהֶן. נִפֵּל לְתוֹכוֹ פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה
5 לָגִין מִים, אֲפִילוּ כֶּלֶן טְמֵאִין, וְאַחֵר כֶּף נִפְלוּ לְתוֹכוֹ
6 מִשְׁקַל דִּינָר מִי גִשְׁמִים שֶׁהִשְׁלִימוֹ - כְּשֶׁר⁴⁷; כְּשֶׁם
7 שֶׁשְׁהוֹר לְטַבִּילָה, כֶּף שְׁהוֹר לְכָל דֶּבֶר⁴⁸.

(38 נפלו שלא לרצון בעלים. (39 טמאין ממש. (40 מפני שהשואבים בטלו בכשרים הטהורים וגם לא נטמאו בנגיעת הטמאים. כי משקין הנקווים בקרקע (לא בכלים) אינם מיטמאים אלא לרצון. (41 אפילו אם יוסיפו על תערובת זו מים כשרים עד ארבעים סאה יישאר המקווה בפיסולו. ומה שאמרנו שפחות משלושה לוגים שואבים אינם פוסלים היינו במים טהורים, אבל טמאים פוסלים (כסף משנה). (42 על מי התערובת. (43 כשאין במקווה 40 סאה ביחד עם מי הגשמים שרבו, אבל אם מי הגשמים השלימו לארבעים סאה אינו צריך להקוות. (44 לא נתבאר טעמו של הבדל זה בין שלושה לוגים לבין פחות מזה. [ואולי נימוקו, מפני ששלושת הלוגים הועילו לעשות את המים שבמקווה כשואבין, הועילו גם לטמאם]. (45 מפני שמי הגשמים המרובים שבאו באחרונה טיהרו אותם כבית הילל במקוואות פרק א משנה ה (ראה פרק ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כו). (46 כמות מועטת שמשקלה כמשקל דינר. (47 קשה להבין מה בין דין זה לדין הראשון שבהלכה זו שפסק רבינו, שפסולים להקוות עליהם וצריך ריבוי מי גשמים. בכסף משנה מיישב בדוחק, שמכאן שהמקווה הגיע קרוב לארבעים סאה ונקרא עליו כבר שם ארבעים סאה, אין פחות משלושה לוגים פוסלים אותו ואפילו הם טמאים. (48 גם סיום זה בלתי מובן כלל, שהרי אפילו לפני השלמת המקווה היו המים כשרים לכל דבר. סוף דבר: כל הלכה זו צריכה עיון רב ולא עלתה בידינו לדרת לתוך עומק דעת רבינו (ראה ראב"ד).

פֶּרֶק שְׁעִי

(1 יבאר המים הנקראים שואבים לפסול את המקווה. ודין גיסטרא טמאה שהיא בתוך המקווה ושפתה למעלה מהמים וכו'. ודין חבית מלאה מים שנפלה לים וטבל שם. ודין שתי בריכות זו למעלה מזו ובתחתונה מים שואבים וכותל ביניהן ונקב בכותל.

8 א. כָּל הַפְּלִיִּים הַמְּקַבְּלִין שֶׁהִלְכוּ הַמִּים עָלֵיהֶן אוֹ
9 שֶׁנִּפְּלוּ מִתּוֹכָן³ - הֲרִי אֵלּוּ שְׂאוּבִין וּפּוֹסְלִין אֶת
10 הַמְּקוֹה. וְהוּא שֶׁיַּעֲשׂוּ לְקַבְּלָהּ⁴. אֲפִילוּ הָיוּ כְּלִים
11 שְׂאִין מִקְבְּלִין טְמֵאָה, כְּגוֹן כְּלִי אֲבָנִים וְכְלִי אֲדָמָה
12 - הֲרִי אֵלּוּ פּוֹסְלִין.

(2 מקוואות פרק ד משנה א. (3 צ"ל "לתוכן". (4 ראה הלכה הבאה.

13 ב. כָּל כְּלִי⁵ שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְקַבְּלָהּ⁶, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא
14 מְקַבֵּל - אֵינּוּ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוֹה. כְּגוֹן הַסִּילוֹנוֹת⁷
15 שֶׁהַמִּים נִמְשְׁכִין מֵהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן רִחְבִּים

ישראל שם). (33) בבא בתרא סה, ב. מכיוון שנעשה כלי לפני קביעתו בקרקע, אין הקביעה מועילה לבטלו מתורת כלי. (34) שם. (35) כפי השיעור של שברי כלי חרס המחוזקים עד סאה (ראה הלכות כלים פ"ח הי"ג). (36) פירוש, לא סתמו לגמרי את החטיטה מפני שאינם מהודקים, והמים נכנסים ביניהם. (37) נתהדקו ונסתמה הגומא לגמרי, ואין מים מחלחלים לתוכה.

ז. הספוג³⁸ והדלי³⁹ שהיו בהן שלשת לגין מים ונפלו למקנה - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא פלי שנפלו בו⁴⁰ מים שאובין.

(38) שם פרק ו משנה ד. (39) המדובר בדלי שפיו צר מאוד, ולא נתערבו מימיו במי המקווה אלא נוגעים בהם. וכן ספוג מלא מים אין מימיו נשפכים למקווה (ראה לקמן פ"ח הי"ב דין סגוס). (40) נראה שצ"ל "שנפל ובר".

ח. השדה⁴¹ והתבה שבים⁴² - אין מטבילין בהן אלא אם הן נקובים כשפופרת הנוד⁴³. ואם היה שק או קפה - מטבילין בהן⁴⁴. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור - אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקנה⁴⁵.

(41) שם משנה ה. (42) המדובר בכלים גדולים מאוד. (43) למעלה בהלכה ד גבי כלי חרס, קבע רבינו השיעור המטהר כלי טמא שהוא פחות משפופרת הנוד. אבל בכלי עץ, הואיל והשיעור המטהר הוא גדול מאוד - כמוציא רימון (הלכות כלים פרק ו הלכה ב), מספיק שיעור כשפופרת הנוד לענין טבילה (כסף-משנה למעלה הלכה ד). (44) מפני שהם מלאים נקבים גסים, נחשבים המים שבהם כמחברים למקווה, אע"פ שאין בכל נקב כשפופרת הנוד. (45) מאותו נימוק (ראה למעלה פרק ה הלכה ג).

ט. גסטר⁴⁶ טמא שהיא בתוך המקנה ושפתה למעלה מן המים⁴⁷ והטביל בה הפלים⁴⁸ - טהור⁴⁹ מטמאתו⁵⁰; אבל פשיגביהם מן המים עד שהן באויר⁵¹ הגסטר⁵² מתטמא המים שעל גבן מאויר הגסטר⁵³ וחוזר ומטמא אותן⁵⁴. וכן מעין⁵⁵ היוצא מתחת התנור⁵⁶ הטמא ונרד⁵⁷ וטבל בתוכו - הוא טהור⁵⁸ וידיו טמאות מאויר התנור⁵⁹; אלא אם הן היו המים למעלה מן התנור פרום ידיו⁶⁰, שנמצא כשטבל - ידיו למעלה מן התנור. שאין פלי חרס מתטהרין במקנה⁶¹, כמו שבארנו⁶².

(46) כלי חרס שבור. (47) אבל חלק מהפגומות (כלי חרס שנשבר, אין מקום השבר שוה אלא יש בו כמה פגומות) נמצא תחת שטח מי המקווה שנכנסים לתוך הגיסטרא דרך הפגומות. (48) כלים טמאים. (49) מפני שהמים שבגיסטרא מחברים למי המקווה. (50) מהטמאה שהיתה עליהם לפני הטבילה. (51) בחלק הבולט מן המים. (52) שכלי חרס מטמא מאוירו. מים שעל גבי הכלים אינם נחשבים כמחברים למקווה. (53) את הכלים, שהרי גזרו

בכלי שלם שחיברו לקרקע ואינו יוצא מידי שלימותו אלא בנקב כדול, אבל כאן המדובר בכלי שניקב לפני חיבורו, ולפיכך מספיק שיעור המטהר. מקור הלכה זו בתוספתא שם: "קסטלין המחליק מים לכרכים, אם היה נקוב כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקווה, ואם לאו פוסל...". אמר ר' אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית. ומפרש רבינו ש"קסטלין" הוא כלי גדול מאוד של חרס, שבני כרכים מניחים במקום מוצא המים, והם מתקבצים באותו הכלי וממנו מעבירים את המים לכרך. וסובר רבינו שהלכה כר' אליעזר בר' יוסי שהודו לו חביריו, ומפרש מה שאמר "הוריתי ברומי לטהרה" הכוונה שהורה להכשירו לטבול בו אם ניקב כשיעור המטהר מטמאה (כסף-משנה. ראה לקמן הלכה ח דין שידה תיבה ומגדל). (23) בתוספתא: הושיבו. (24) פירוש, או ע"ג הסיד. (25) לטבול בו. משמיענו שאפילו לא השקיעו בקרקע, וגם לא בנה סביבו אלא מירח מן הצדדים - דינו כמחובר לקרקע. [בתוספתא שבידינו כתוב: "או שמירחו", ורבינו גורס כדבריו כאן (כסף-משנה)].

ה. המניח²⁶ טבלא תחת הצנור והרי המים נמשכין על הטבלא ויורדין למקנה: אם היה לטבלא דפן²⁷ - הרי זו פוסלת את המקנה, ואם לאו - אינה פוסלת. זקפה²⁸ תחת הצנור כדי להדיחה, אף על פי שיש לה דפן - אינה פוסלת, שהרי לא עשאה לקבל²⁹.

(26) משנה מקוואות פרק ד, ב. (27) כל ארבעה צדדים (ר"ש). (28) על צידה. (29) לא העמידה באופן שתוכל לקבל. [הרא"ש בפירושו למשנתנו אומר, שאם המים אינם יכולים להגיע למקווה בלי הטבלא - נפסלו, ולא מפני שאובה, אלא מפני שמקווה צריכה הווייה בטהרה. פירוש, צריכה להתהוות שלא באמצעות כלים המקבלים טמאה].

ו. החוטט³⁰ בצנור³¹ מקום לקבל בו הצרורות המתגלגלין במים כדי שלא ירדו עם המים: אם היה הצנור של עץ וחרפר בו פל שהוא - פוסל, שהרי פל המים שיורדין באין מתוך פלי שנעשה לקבלה³². ואפלו שקבעו אחר שחקק בו³³, הואיל והיה עליו תורת פלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל³⁴. ואם היה צנור של חרס - אינו פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית³⁵. אף על פי שנתמלא המקום החקוק שבצנור צרורות המתגלגלין בתוכו³⁶ - הרי הוא בפסולו ואינו פסותם. ירד לתוך המקום שחקק עפר או צרורות וסתמו ונקבש³⁷ - הרי זה פשר.

(30) שם משנה ג. (31) לפני שקבע אותו (בתרגום העתיק לפירוש רבינו במשנה, נפלה טעות. ותרגומו של דיהנבורג: "וחקק בו קודם שיקבעהו" הוא הנכון). (32) החטיטה הקטנה הזו, עושה את כל הצנור כלי עשוי לקבל (תפארת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האדם הטמא (ראה השלמות). בכיכר של תרומה משמינו רבותא, לא רק האדם שחזקת טומאה עליו נשאר בטומאתו, אלא גם התרומה שהיא בחזקת טהרה - נטמאה (גמרא שם).

7 **יא. מִיָּמִים שְׁאוּבִין⁶⁸ שֶׁהָיוּ בְּצֵד הַמְּקוּהָ, אֵף עַל פִּי**
8 **שְׁהָמִים נוֹגְעִין⁶⁹ בְּמֵי הַמְּקוּהָ - לֹא פָסְלוּהוּ⁷⁰, מִפְּנֵי**
9 **שֶׁהָיוּ בְּמְקוּהָ סָמוּךְ לַמְּקוּהָ. הָיוּ הַשְׁאוּבִין בְּאֻמְצָעוֹ⁷¹**
10 **- פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוּהָ.**

(68) מקוואות פרק ו' משנה י'. (69) אבל אינם מתערבים במי המקוה. (70) אף-על-פי שנגעו לפני שהיו 40 סאה במקוה. (71) והמים המגיעים למקוה נמשכים על גביהם. בכסף-משנה מבאר, שזהו דין אביק שבמשנתנו. שנינו שם: "האביק שבמרחץ, באמצע פוסל, מן הצד אינו פוסל". ב'תפארת ישראל' מפרש את המשנה, שאביק הוא כעין קערה של מתכת שקועה בקרקעית המקוה והיא נקובה, וסותמים את הנקב במגופה וכשרוצים להחליף את המים שבמקוה מסירים את המגופה והמים יוצאים, ואחר-כך סותמים וממשיכים מים כשרים אחרים. מובן שהמים הנכנסים למקוה נופלים לתוך האביק לפני שהיו במקוה ארבעים סאה ונעשו שאובים, וכל המים המגיעים למקוה אחר שנתמלא האביק - ונפסלו, ואע"פ שמים שאובים אינם פוסלים מקוה שיש בו ארבעים סאה - בנידון שלנו פוסלים מפני שבאו לפני הכשרים (ראה למעלה פ"ה סוף הלכה ה), אבל כשהאביק מן הצד הרי זה כמקוה כשר בצד מקוה פסול. ואין זה דומה לגיסטרא שבהלכה ט, מפני שבגיסטרא הגיעו לתוכה מי המקוה כשהם מחוברים למקוה, ולא נעשו מעולם שאובים. ולמה לא הוכשרו המים שבאביק על-ידי השקה? מפני שמים הנמצאים בכלים מועילה בהם השקה רק לטהרם מטומאתם בלבד, אבל לא להכשירם לטבילה (וכן כתב ה'תפארת ישראל' בפ"ה, יכין אות ב). מפירוש זה יוצא, שרבינו פסק כר' מאיר באביק מן הצד נגד דעת חכמים. ולא נתבאר למה העדיף דעת יחיד בניגוד למקובל בכל מקום. ובפירושו למשנה כתב בפירוש "והלכה כחכמים". [בכסף-משנה מבאר, שפסק כתנא-קמא. והדברים מפליאים, שהרי במשנה כתוב בפירוש "דברי ר' מאיר"].

11 **יב. שְׁתֵּי⁷² בְּרִכּוֹת⁷³ זֹו לַמַּעְלָה מִזֹּו וְכֹתֵל**
12 **בִּינֵיהֶן⁷⁴, וְהָעֲלִינָה מְלֵאָה מִיָּמִים כְּשֶׁרִים**
13 **וְהַתְּחַתּוּנָה מְלֵאָה מִיָּמִים שְׁאוּבִין, וְנֶקֶב בִּפְתָּל שְׁפִין**
14 **הָעֲלִינָה לַתְּחַתּוּנָה, אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב⁷⁵ שְׁלִשָּׁה**
15 **לָגִין מִיָּמִים שְׁאוּבִין - נִפְסְלָה הָעֲלִינָה; מִפְּנֵי**
16 **שֶׁהֶנֶקֶב בָּאֵלוֹ הוּא בְּאֻמְצָע הָעֲלִינָה, לֹא**
17 **בְּצִדָּהּ⁷⁶.**

(72) שם מ"א. (73) אבמטיות מחוברות לקרקע, וכשירות לטבול בהן. (74) הבריכות עומדות זו בצד זו, והאחת במקום יותר גבוה. (75) פירוש, שבחלול הנקב (רבינו בפירושו למשנה). (76) ראה ההלכה הקודמת. וכל-שכן אם בעלינה שאובים ובתחתונה כשרים.

18 **יג. בְּמָה⁷⁷ יִהְיֶה בִּנְקֵב וְיִהְיֶה בּוֹ שְׁלִשָּׁה לָגִין? הִפֵּל**
19 **לְפִי הַבְּרִכָּה: אִם הִיְתָה הַבְּרִכָּה הַתְּחַתּוּנָה אֲרָבָעִים**

על המשקין שיטמאו את הכלים. והרויח בטבילתם שיצאו מטומאה יותר חמורה שצריכה הערב שמש, וקיבלו טומאת משקין דרבנן שאינה צריכה הערב שמש. (54) שם. (55) תנורים שבתקופתם, של חרס היו, כעין קדירה גדולה שאין לה שוליים, והיו מעמידים אותם על הקרקע ומחברים בטיט. (56) אדם טמא. (57) ואפילו כשהתנור אינו מלא מים, שאדם אינו מתטמא מאוויר כלי חרס. (58) גזור חכמים שידיים מתטמאות מאוויר כלי חרס. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה א. גזירה זו היא משמונה עשר דברים שגזרו כשרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יג, ב). (59) וכשיוציא ידיו מן המים המטהרים, יימצאו למעלה מאוויר התנור הטמא. (60) ולפיכך נשאר התנור בטומאתו, אף-על-פי שהמים שבו מטהרים את הנטבל בהם. (61) בפרק א מהלכות כלים הלכה ג. [ולמה הצריך כאן שיהיו מים כרום ידיו למעלה מן התנור, ולמעלה בדין גיסטרא אין הכלים מתטמאים אלא כשהמים אינם מגיעים לשפת הגיסטרא, שהרי אמר: "עד שהם באוויר הגיסטרא מתטמאים המים שעל גבן", ומשמע שאם אינם באוויר אינם מתטמאים? הרא"ש בפירושו למשנתנו מבאר את ההבדל, שם המדובר בכלים, וכלים אינם מתטמאים מאוויר כלי חרס, ואם-כן טומאתם באה על-ידי המים שעליהם שנטמאו באוויר הגיסטרא, ומשקין מטמאים כלים מגזירת חכמים, אולם כל זמן שהכלי בתוך המים, הרי המים שעל גבו מחוברים למקוה ומטהרים בהשקה, אלא כשהגביה את הכלי ונפרדו המים שעל גבו מהמקוה, ובאותה שעה הם באוויר הגיסטרא - נטמאו. מה-שאין-כן בידים שהן עצמן - בלי תיווך המים - מתטמאים מאוויר התנור, צריך שלא יימצא כל שהוא מהם באוויר זה ללא טבילה, וכשחלק מידיה הוא למעלה מן המים, הרי החלק התחתון של היד נמצא באוויר הכלי הטמא ללא טבילה, אף-על-פי שהוא במים, שאין טבילה לחצאין].

1 **י. חֲבִית⁶² מְלֵאָה מִיָּמִים⁶³ שְׁנִפְלָה לַיָּם, אֶפְלוּ לַיָּם**
2 **הַגָּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם⁶⁴ לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה; אִי**
3 **אֶפְשָׁר לְשַׁלְּשָׁה לָגִין שְׁלֹא יִהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד⁶⁵. וְכִפָּר**
4 **שָׁל תְּרוּמָה שְׁנִפְלָה לַיָּם⁶⁶ - נִטְמָא בְּמִים הַשְׁאוּבִין⁶⁷,**
5 **שֶׁהָרִי הַמִּים עוֹמְדִין שָׁם. אֲבָל הַנְּהָרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן,**
6 **הוֹאִיל וְהֵם נִמְשָׁכִין - הָרִי זֶה טּוֹבֵל שָׁם.**

(62) מכות ד, א. (63) שאובים. (64) נראה שרבינו מפרש שטבל בתוך החבית (ראה ההערה הבאה). [מלשונו של רש"י שם, שמחק הגירסא "אי אפשר" לא משמע כן]. (65) ברור אמנם שנתערבו שם גם מי הים, אבל בוודאי נשארו שלושה לוגים במקום אחד. ומה שאמרנו למעלה (פרק ד הלכה ו), שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקוה כשר לא פסלוהו, היינו דוקא כששפך ונתערבו המים במי המקוה, אבל כאן השאובים עומדים במקומם (כסף-משנה). [רש"י שם גורס: "חיישינן" (חוששים אנו) במקום "אי אפשר", ומכאן שהוא מפרש שנשפכו המים במקום אחד, כגון שנשברה החבית בתוך הים. אבל רבינו גורס "אי אפשר", ולפיכך יש להניח שהמדובר בטבל בתוך החבית]. (66) אחר טבילת הטמא. (67) שנטמאו מנגיעת

כָּל הַפְּרוֹת - אֵינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה בְּשִׁלְשָׁה לָגִין,²²
שֶׁלֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִמֶּנּוּ שְׁאוּבִין, וּפּוֹסְלִין בְּשָׁנִי מְרָאָה.²³
אֶפְלוּ מְקוֹה שֵׁשׁ בּוֹ מֵאָה סָאָה וְנִפְל לֹו לֵג יֵין אוֹ
מִי פְרוֹת וְשָׁנָה אֶת מְרָאֵי - פְּסוּל.²⁴ וְכֵן מְקוֹה שֵׁשׁ
בּוֹ עֶשְׂרִים סָאָה מִמֶּנּוּ כְּשֵׁרִים אוֹ פְּחוֹת מִזֶּה וְנִפְל
לְתוֹכוֹ סָאָה יֵין אוֹ מִי פְרוֹת וְלֹא שָׁנָה אֶת מְרָאֵי -
הָרִי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים כְּשֶׁהָיוּ. וְאֵינָן הַסָּאָה שֶׁנִּפְלָה עוֹלָה
לְמִדַּת הַמְּקוֹה.²⁵ וְאֵם נִסְפָּה עַל הַעֲשָׂרִים עֶשְׂרִים
אֲחֵרִים מִמֶּנּוּ כְּשֵׁרִים - הָרִי זֶה מְקוֹה כָּשֵׁר.²⁶

(2) חולין קו, א: "מים שנפסלו משתיית בהמה - בקרקע כשרים". ובשבת יד, ב - אמרו, שהיו טובלים במי מערות מכונסים וסרוחים. (3) מקוואות פ"ז מ"ג. (4) מימרא של רב פפא, בשבת קמז, ב. (5) שנינו בחולין כה, ב: התמד משהחמיץ אינו פוסל את המקוה (ראה לקמן הי"א). (6) מקוואות שם. (7) שם מ"ב: "מקוה יש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם - לא העלהו". גירסת הגר"א: "לא פסלו ולא העלהו". נראה שלעניי הכסף משנה היתה גירסא אחרת במשנתנו, ולפיכך מצא מקורו במשנה מקוואות פ"ז למה אינה עולה, והרי במשנתנו כתוב בפירוש: "לא העלהו".

ב. יֵשׁ מַעְלִין²⁷ אֶת הַמְּקוֹה וְלֹא פּוֹסְלִין, פּוֹסְלִין וְלֹא
מַעְלִין, לֹא מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין.²⁸

(8) שם מ"א. (9) משלימים לארבעים סאה.

ג. וְאֵלּוּ²⁹ מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין: הַשֵּׁלֶג, וְהַבָּרָד,
וְהַכֶּפֶז,³⁰ וְהַגְּלִיד,³¹ וְהַמֶּלַח, וְטִיט הַנְּרוֹק.³² כִּי־עַד?
מְקוֹה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה חָסֵר אֶחָת וְנִפְל לְתוֹכוֹ
סָאָה מֵאֶחָד מֵאֵלּוּ - הָרִי זֶה עוֹלָה לְמִדַּתוֹ³³ וְהָרִי
הַמְּקוֹה כָּשֵׁר וְשֵׁלֶם.³⁴ נִמְצָא³⁵ מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין.
אֶפְלוּ הִבִּיא אַרְבָּעִים סָאָה שֶׁלֶג בְּתַחֲלָה וְהִנִּיחַן
בְּעוֹקָה³⁶ וְרִסְקוּ³⁷ שֵׁם - הָרִי זֶה מְקוֹה שֵׁלֶם וְכָשֵׁר.³⁸

(10) שם. (11) רבינו במשנה מפרש: "הוא שיקפא לפעמים. ואחרים פירשו: הטל הנקפא והוא כשיכתב שלג דקה מאוד. (12) קרח. (13) טיט רך כל-כך עד שאפשר להוריקו מכלי אל כלי. (14) משלים את המידה לארבעים סאה. (15) אף-על-פי שהיו מונחים בכלי לפני נפילתם למקוה - לא נעשו שאובים, בתנאי שלא נימחו בכלי. (16) מזה יוצא, שהם מעלים ולא פוסלים. (17) בגומא. (18) ב'בית יוסף' יו"ד סי' ר"א מפרש מיעך את השלג ואע"פ שלא נמס. (19) במשנה שם, אמר רבי עקיבא: "והעידו אנשי מידבא משמו (של רבי ישמעאל) שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה", ופסק רבינו כרבי ישמעאל, מפני שעשה מעשה. ונראה שהתירו לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים ולא פוסלים הם רק משלימים את המקוה החסר, אבל מקוה שכולה מהם - פסולה. [בטיט הנרוק, נאמר בפירוש (בסוכה יט, ב) שכולו טיט - פסול] ויש להניח שצריך רוב מים, היינו 20 סאה ומשהו.

סָאָה - צָרִיף שִׁיְהִיָּה הִנָּקֵב אֶחָד מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
וְעֶשְׂרִים לְבִרְכָּה; הִיתָה עֶשְׂרִים סָאָה - צָרִיף לְהִיּוֹת
הִנָּקֵב אֶחָד מִמֵּאָה וְשֵׁשִׁים לְבִרְכָּה. וְצָא וְחָשַׁב³⁹ לְפִי
חֲשׁוֹנָיו זֶה, שֶׁהַסָּאָה שֶׁשָּׁה קִבִּין, וְהִנָּקֵב אַרְבָּעָה לָגִין,
וְהִלָּג שֵׁשׁ בְּיָצִים.⁴⁰

(77) שם. (78) החשבון הוא פשוט: בסאה = 24 לוגים, וארבעים סאה = 960 לוג, נמצא ששלושה לוגים הם אחד מן 320 בארבעים סאה, או אחד מן 160 בעשרים סאה. (79) דרך-אגב מוסר רבינו שיעור הלוג, ואין לזה כל ענין מיוחד לדין שאנו עוסקים בו.

יד. שִׁלְשָׁה מְקוֹאוֹת⁴¹ זֶה בְּצֵד זֶה, בְּכָל אֶחָד מֵהֶן
עֶשְׂרִים סָאָה מְכוּנוֹת, וְאֶחָד מֵהֶן שְׁאוֹב מִן הַצֵּד,
וְיָרְדוּ שִׁלְשָׁה וְטָבְלוּ⁴² שִׁלְשָׁתָן, וְנִעְרְמוּ הַמֵּיִם⁴³
מִפְּלֵן וְנִתְעַרְבוּ מִלְּמַעְלָה - הַמְּקוֹאוֹת כְּשֵׁרִים⁴⁴
וְהַטּוֹבְלִים טְהוֹרִים; שֶׁהָרִי נִעְשָׂה הַכֹּל שֵׁשִׁים
סָאָה, מֵהֶן אַרְבָּעִים כְּשֵׁרִים זֶה בְּצֵד זֶה, וְאֵין
הַמֵּיִם הַשְּׁאוֹבִים פּוֹסְלִין מְקוֹה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים
סָאָה⁴⁵, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. הִנֵּה הַשְּׁאוֹב בְּאֲמָצֵעַ וְיָרְדוּ
וְטָבְלוּ בֵּהֶן, וְנִעְרְמוּ הַמֵּיִם וְנִתְעַרְבוּ הַמְּקוֹאוֹת -
הָרִי הַמְּקוֹאוֹת כְּשֶׁהָיוּ⁴⁶ וְהַטּוֹבְלִין טְמֵאִין כְּשֶׁהָיוּ;
שֶׁהָרִי לֹא נִתְעַרְבוּ אַרְבָּעִים סָאָה הַכְּשֵׁרִין⁴⁷, לְפִי
שְׁאִינָן זֶה בְּצֵד זֶה, שֶׁהַשְּׁאוֹב מְבַדִּיל בִּינֵיהֶן.⁴⁸

(80) שם משנה ג. (81) בבת אחת, כל אחד ואחד במקוה אחר. (82) עלו למעלה משפתם. (83) שלשתם כשרים (רבינו בפירושו למשנתנו). (84) שני המקוואות הסמוכים זה לזה הצטרפו לארבעים סאה מים כשרים, ואין מי השאוב פוסלם, יתר על כן: גם השאוב הוכשר מפני שמימיו נתערבו במי מקוה כשר. [ואף-על-פי שנגעו מי האמצעי במי השאוב שבצידו לפני שנתערבו במי הכשר - אין בכך כלום, שהרי נתחברו עם הכשרים לפני שנפלו לתוכם השאובים (ר"ש ורא"ש). וב'תפארת ישראל' מנמק: מפני שבאו בהמשכה וברוב כשרים. ראה הערה פה]. (85) נשאר במצבם שלפני טבילת הטמאים, הכשרים - כשרים, והשאוב פסול. (86) פירוש, לא נתערבו הכשרים באופן ישר אלא דרך הפסולים. ואף-על-פי-כן לא נפסלו הכשרים מפני שהפסולים באו אליהם דרך המשכה (לא בנפילה), והכשרים מרובים (ראה למעלה פ"ד ה"ח).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר שאין המקוה נפסל בשינוי טעם וריח אלא בשינוי מראה. ודין יש מעלים את המקוה ולא פוסלים או בהיפך או לא מעלים ולא פוסלים. מקוה שנפל לתוכו דבר ששינה את מראיו כיצד תקנתו. שלושה לוגים מים שנשתנה מראהם שנפלו למקוה.

א. אֵין הַמְּקוֹה⁴⁹ נִפְסָל לֹא בְּשָׁנִי הַטַּעַם וְלֹא בְּשָׁנִי
הָרִיחַ, אֶלָּא בְּשָׁנִי מְרָאָה⁵⁰ בְּלִבָּד. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין
עוֹשִׂין בּוֹ מְקוֹה לְבִתְחִילָה - פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוֹה בְּשָׁנִי
מְרָאָה.⁵¹ כִּי־עַד? הֵיֵין אוֹ הַחֲלָב וְהַדֶּם וְכִי־צָא בֵּהֶן מִמֵּי

ט. מקנה³⁸ שְׁנָפֵל יֵין או מֵהֶלֶל³⁹ או שְׁאָר מִי פְרוֹת
וְשֵׁנו אֶת מִרְאֵיו וְנִפְסֵל - פִּיצֵד תִּקְנָתוֹ? יִמְתִּין עַד
שִׁינְדוֹ גְּשָׁמִים⁴⁰ וְיִחְזְרוּ מִרְאֵיו לְמִרְאֵה מַיִם. וְאִם
הָיָה בַּמִּקְוָה אַרְבָּעִים סָאָה מַיִם בְּשָׂרִים - מִמֶּלֶא
וְשׂוֹאֵב לְתוֹכָן⁴¹ עַד שִׁיחְזְרוּ מִרְאֵיו לְמִרְאֵה מַיִם. נִפְל
לְתוֹכָן⁴² יֵין או מֵהֶלֶל וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וְנִשְׁתַּנָּה מִרְאֵה
מִקְצָתוֹ⁴³, אִם אֵין בָּהּ מִרְאֵה מַיִם שְׁלֵל נִשְׁתַּנָּה כְּדִי
אַרְבָּעִים סָאָה - הֲרִי זֶה לֹא יִטְבֹּל בּוֹ⁴⁴. וְהַטּוֹבֵל
בְּמִקְוֶה שֶׁנִּשְׁתַּנָּה⁴⁵ - לֹא עֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה. אֲפִלּוּ
חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁנִּשְׁתַּנָּה בֵּינָם הַגְּדוֹל⁴⁶ וּמִרְאֵה אוֹתוֹ
מִקְוֶה בְּמִרְאֵה שֶׁל יֵין, הַטּוֹבֵל פְּאוֹתוֹ מְקוֹם - לֹא
עֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה.

(38) שם. (39) זיעת הזיתים המונחים בכלי (יש גורסים
"מההל"). (40) וירבו מימיו ויבטלו את מראה מי הפירות.
מדובר במקוה שאין בו 40 סאה, ואם ימלא מים בכלים ויתן
לתוכו יפסלוהו מדין שאובים. (41) נתבאר כבר כמה
פעמים שמקוה שיש בו 40 סאה, אין השאובים פוסלים
אותו. (42) שם מ"ד. (43) במקום אחד נשתנה מראה
המים, ובמקומות אחרים לא נשתנה. (44) לא יטבול אפילו
בצד שלא נשתנה, מפני שאין במקוה 40 סאה מים כשרים.
(45) כאן מדובר, אפילו אם נשאר 40 סאה שלא נשתנו ויש
כאן מקוה כשר, אף-על-פי-כן הטבילה במקום שנשתנה -
פסולה. [אי-אפשר לפרש בבא זו כשלא נשאר ארבעים
סאה, שהרי במקרה זה גם הטבילה במקום שלא נשתנה -
פסולה, כמו ששינוי בתוספתא מקוואות פ"ה ה"ח: "הטובל
בין במקום היין בין במקום המים, כאילו לא טבל"].
(46) תוספתא, שם ה"ט.

י. שְׁלֹשָׁה לָגִין⁴⁷ מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁנִּפְל לְתוֹכָן אֲפִלּוּ
מִשְׁקַל דִּינָר יֵין וְשֵׁנָה מִרְאֵיהֶן, וְהֲרִי מִרְאֵה הַפֶּל
מִרְאֵה יֵין, וְנִפְלּוּ לַמִּקְוָה - לֹא פְסִלוּהוּ⁴⁸, אֲלֹא אִם
שֵׁנו אֶת מִרְאֵיו⁴⁹.

(47) משנה, שם פ"ז, ה. (48) משום שנידונים לעניין זה
כיון, שאינו פוסל בשאובים אלא בשינוי מראה.
(49) מראה מי המקוה.

יא. שְׁלֹשָׁה לָגִין⁵⁰ חֶסֶר דִּינָר מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁנִּפְל
לְתוֹכָן דִּינָר חֲלָב⁵¹ או מִי פְרוֹת, וְהֲרִי מִרְאֵה הַפֶּל
מַיִם⁵², וְנִפְלּוּ לַמִּקְוָה - לֹא פְסִלוּהוּ⁵³; עַד שִׁיפִּלּוּ
שְׁלֹשָׁה לָגִין מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁאֵין בָּהֶן תַּעֲרֹכֶת מִשְׁקָה
אַחֵר וְלֹא מִי פְרוֹת.

(50) שם. (51) שאינו פוסל בשלושה לוגים. (52) ואם כן,
יש כאן שלושה לוגים שאובים שכולם מראה מים.
(53) כתנא-קמא שם נגד דעת רבי יוחנן בן נורי.

יב. מִקְוָה⁵⁴ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִרְאֵה מִימָיו מִחֲמַת עֲצָמוֹ וְלֹא
נִפְל לוֹ דָּבָר - הֲרִי זֶה כָּשֵׁר. לֹא אֲמָרוּ אֲלֹא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה
מִחֲמַת מִשְׁקָה אַחֵר.

(54) דין זה למד רבינו מדין הדיח בו סלי זיתים וענבים
למעלה ה"ז (כסף-משנה).

ד. וְאִלּוּ²⁰ פּוֹסְלִין²¹ וְלֹא מַעְלִין: מַיִם שְׁאוּבִין, בֵּין
טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִים, וּמִי כְּבָשִׁים²², וּמִי שְׁלֻקוֹת²³,
וְהַתְּמָד²⁴ עַד שְׁלֵל הַחֲמִיץ²⁵, וְהַשְּׂכָר²⁶. פִּיצֵד? מִקְוָה
שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה חֶסֶר מִשְׁקַל דִּינָר, וְנִפְל מֵאֶחָד
מֵאלוֹ מִשְׁקַל דִּינָר לְתוֹכָן - אֵינוֹ עוֹלָה לְמַדַּת הַמִּקְוָה
וְלֹא הַשְּׁלִימוֹ. וְאִם נִפְל מֵאֶחָד מֵהֶן שְׁלֹשָׁה לָגִין מֵהֶן
פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה.

(20) שם מ"ב. (21) אם נפלו שלושה לוגים מהם למקוה
שארין בו 40 סאה. (22) מים שכבשו בהם פירות או ירקות.
(23) ששלקו בהם כל דבר מאכל שהוא. (24) משקה עשוי
ממים שנתנו בהם שמרי יין או חרצנים וזגים של ענבים.
(25) דרכו להחמיץ כשהוא שוהה זמן רב, וכל זמן שלא
החמיץ - דינו כמים. (26) מימרא של שמואל, בעירובין
כט, ב.

ה. וְאִלּוּ²⁷ לֹא פּוֹסְלִין וְלֹא מַעְלִין: שְׁאָר הַמִּשְׁקִין,
וּמִי פְרוֹת, וְהַצִּיר²⁸, וְהַמְרוֹץ²⁹, וְהַתְּמָד מִשְׁהַחֲמִיץ.
פִּיצֵד? מִקְוָה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה חֶסֶר אֶחָת וְנִפְל
מֵאֶחָד מֵאלוֹ סָאָה לְתוֹכָן - לֹא הַעֲלָהוּ, וְהֲרִי הַמַּיִם
בְּשָׂרִים כְּשֶׁהָיוּ; שֶׁאֵין אֵלּוֹ פּוֹסְלִין אֲלֹא בְּשֵׁנוֹ
מִרְאֵה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁰.

(27) שם. (28) מים המתמצים מדגים מלוחים. (29) שומן
מדגים מלוחים. (30) למעלה ה"א.

ו. וּפְעָמִים³¹ שְׁאֵלּוֹ מַעְלִין אֶת הַמִּקְוָה. פִּיצֵד? מִקְוָה
שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה וְנִפְל לְתוֹכּוֹ סָאָה מֵאֶחָד
מֵאלוֹ, וְיִחְזְרוּ וְלָקַח סָאָה מִמֶּנּוּ - הֲרִי הָאֲרָבָעִים
שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִקְוָה כְּשֶׁר³².

(31) שם. (32) ביבמות פב, ב - אמר רבי יוחנן "עד רובו".
כלומר, שלא יטול יותר מתשע-עשרה פעמים כדי שישארו
רוב מים (פירוש אחר: שלא יתן רוב מי פירות. ראה שם).
[רש"י שם שואל למה מעלים כשנטל סאה, הרי בסאה זו
שנטל יש הרבה מים, ולא נשארו 40 סאה מים? ומתוך
שהסאה מי פירות בטלה ברוב מים, וכל 41 סאה הוכשרו].
וכל זה כשנתן תחילה סאה מי פירות ואחר-כך נטל סאה,
אבל להיפך - פסול, שהרי כשנטל סאה מים כשרים נשארו
39 סאים, ומי הפירות שהוסיף אחר-כך אינם משלימים (ראה
למעלה פ"ד ה"ו בדין נתן סאה מים שאובים ונטל סאה).

ז. מִקְוָה³³ שֶׁהִדִּיחַ בּוֹ סָלִי זִיתִּים וְעֵנָבִים³⁴ וְשֵׁנו אֶת
מִרְאֵיו - כְּשֶׁר³⁵.

(33) שם מ"ג. (34) סלים ריקים שנדבק בהם לכלוך הפירות
שהיו בהם. (35) הלכלוך אין בו ממש, ואינו נידון כמי
פירות.

ח. מִי הַצִּבְעָה³⁶ פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה בְּשִׁלְשָׁה לָגִין³⁷,
וְאֵין פּוֹסְלִין אוֹתוֹ בְּשֵׁנוֹ מִרְאֵיו.

(36) שם. (37) במכות ג, ב - אמרו: "מיא דציבעא מקרי"
(מי צבע' שמם). פירוש, נשאר עליהם שם מים, ולפיכך
דינם כמים - פוסלים בשאובים ואין פוסלים בשינוי מראה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב אדר ה'תשפ"א

"המעביר דיו על גבי דיו בשבת - פטור" (משום כותב)
שאינן כתוב עליון כתב, והשווה הל' שבת פ"א, ה"ט.

ה. מי שכתב [גט] לגרש את אשתו, ונמלך ולא
גרשה, ונתחיד עמה אחר שכתבו - לא יגרשנה
באותו הגט פעם אחת כשירצה לגרשה. ואם גרשה
באותו הגט הישן - יהי זה מגרשת, ותנשא בו
לכתחלה; שהרי נכתב לשמה, והרי נתן לה עתה
בעדים להלכתו. ולמה לא יגרשנה בו לכתחלה?
גזירה שמה יאמרו: גטה קודם לבנה¹².

(12) משנה, גיטין עט, ב וכדעת בית הלל. והטעם: "שמה
ישהה את הגט שנתיים ושלש בין כתיבה לנתינה, והיה לה
בנים ממנו בתוך הזמן ואחר-כך יגרשנה בו, ולימים
כשיסתכל הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו
סבורים שניתן לה משעת כתיבה, ויאמרו מן הפנויה נולד
משגרשה והוי פגם" - רש"י שם (וראה דברי רבינו לקמן
פ"ט הכ"ה). וכבר ביארנו לעיל פ"ב ה"ב, שאין זה דומה
ל'גט מוקדם' שהוא פסול.

ו. אמר לסופר: כתב גט לפלונית ויהיה עמי,
לכשאשאנה אגרשנה בו, ונכתב ונשאה וגרשה בו
- אינו גט; מפני שלא היתה בת גירושין ממנו
כשנכתב גט זה, ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין¹³.
אבל אמר לו: כתב אותו לארסתי, לכשאשאנה
אגרשנה, וכנסה וגרשה בו - כשר¹⁴. כתבו
ליבמתי¹⁵, ואחר שניקמה גרשה בו - הרי זו ספק
גירושין, הואיל ואינה אשתו גמורה כשכתבו¹⁶.

(13) יבמות נב, ב. (14) להנשא בו לכתחילה, הואיל ובידו
לגרשה כשהיא ארוסה, נמצא שגט זה נכתב לשם גירושין
(שם), אבל לכתחילה ודאי לא יגרשנה בו, כמבואר בהלכה
הקודמת. וכן פירש רש"י (שם נב). ועי' ראב"ד ו'תוספות'
שם ד"ה לכשאכנסנה. (15) אשת אחיו שנפלה לפניו
ליבום, ועדיין לא כנסה. (16) ספק הוא אם יבמתו הזקוקה
לו יש לה דין ארוסה, או שמה כל עוד לא קידשה במאמר
("מדברי סופרים שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש
אותה בפני שני עדים בפרוטה, וזהו הנקרא מאמר". הל'
יבום פ"ב, ה"א) אינה כארוסתו (יבמות, שם).

ז. מפני תקנת סופר¹⁷ התירו חכמים לסופר שיכתב
טפסי¹⁸ גטין, וינתי¹⁹ מקום האישה²⁰ ומקום האשה
ומקום הזמן ומקום 'הרי את מתרת לכל אדם'²¹ כדי
שיכתבם לשם האיש המגרש²² ולשם האשה
המתגרשת, ואחר כך יחתמו העדים לשמו ולשמה²³.

(17) שיהיו מזומנים אצלו שטרי גיטין כשיבוא אליו אדם
לשכרו (גיטין כו. וברש"י). (18) נוסח אחד כללי, ובו
מקומות פנויים למילוי פרטים ידועים. ומן הדין היה לכתוב
גם את הטופס לשמה, גזירה שמה יכתוב גם את התורף (=

יום ראשון ט"ז אדר ה'תשפ"א

הלכות גירושין

פרק שלישי

(1) כלל בו רבינו דין כתיבה שלא לשמה, גט ישן, כתיבת
טופסי גיטין, כתיבה לשמה, הכשרים לכתוב הגט, גט
שנכתב בשבת ויו"ט.

א. כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם
האשה המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב
גט ללמד² או להתלמד, ובא הבעל ומצא שם
שנכתב בגט זה כשמו, ושם האשה כשם אשתו,
ושם העיר כשם עירו, ונטלו וגרש בו - אינו גט³.

(2) לתלמידיו, נוסח כתיבת הגט. (3) כיון שלא נכתב לשם
גירושין (גיטין כד:).

ב. יתר על זה: כתב לגרש את אשתו ונמלך⁴, ומצא⁵
בן עירו ואמר לו: שמי כשמה ושם אשתי כשם
אשתך, ונטלו ממנו וגרש בו - אף על פי שנכתב
לשם גירושין, אינו גט⁶.

(4) חזר בו מלגרש. (5) בכת"י התימנים ובדפוס רומי ודפוס
שונצינו: "ומצאו". (6) הואיל ולא נכתב לשם גירושין זוג
זה (שם).

ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן
שוות, וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך וגרש בו את
הקטנה - אינו גט⁷. אף על פי שנכתב לשם האיש
המגרש, לא נכתב לשם זה שנכתב בו.

(7) שם, ובכל שלש הלכות אלו שכתב רבנו ש"אינו גט" -
אינו פוסלה לכהונה, ואם היה בעלה כהן - לא נאסרה עליו
משום גרושה, וכמבואר לקמן פ"ה ה"א.

ד. יתר על כן: אמר לסופר: כתב ואי זו שארצה⁸
אגרש בו, וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו אחת
מהן - הרי זו ספק גירושין⁹. וכל גט שכתבו שלא
לשמה, אף על פי שהעביר עליו קולמוס¹⁰ לשמה
- אינו גט¹¹.

(8) מאלה ששמותיהן שוים. (9) ספק הוא, אם אין ברירה
(=אין) אומרים הוברר הדבר למפרע) שבשעת כתיבה היתה
דעתו לזו ונכתב לשמה (שם כה). או, שיש ברירה (=הוברר
למפרע שלזו נכתב), ולפיכך הרי זה ספק גירושין, ואם בא
אחר וקידשה חוששים לקידושו, שמה יש ברירה, ועלינו
להחמיר מספק, וזהו שכתב רבינו: "הרי זו ספק גירושין"
(ר"ן, שם) וראה לקמן פ"ה ה"ג בדין ספק גירושין. (10)
קנה כתיבה. שחזר וכתב כל אות ואות. (11) גיטין כ, א.
שכתב על גבי כתב - אינו כתב. וכן אמרו שם (יט).

לז, (כה) מתרגם אונקלוס: והא שיירת ערבאי. (34) גיטין כז, א. (35) ויש לחוש שמא מעוברים ושבים אחרים נפל, ונכתב לאיש ואשה אחרים ששמן כשם אלה. (36) אע"פ שראינו אנשים עוברים שם (שם כז:). (37) הכרת הדבר ע"י הסתכלות העין בלבד ללא נתינת סימנים. (38) קשור, או מקופל בכלי. (39) שזהו הגט שאבד ממנו.

י. החזק באותו המקום⁴⁰ איש אחד⁴¹ ששמו כשמו שפגט⁴² - חוששים שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם ואף על פי שלא שעה⁴³. ואם נתגורשה בו - הרי זו ספק מגורשת. אבל אם לא עבר אדם שם - הרי זה בחזקתו, אף על פי שהחזקו שם שנים ששמותיהן שוין⁴⁴.

(40) הכתוב בגט, פלוני בן פלוני שממקום פלוני. (41) ובדפוס שונצינו ווניציאה: איש אחר. (42) וגם שיירות מצויות במקום שאבד. (43) כאן הואיל ולפנינו שני ליקויים, שיירות מצויות, והחזק שם אחר כשם שבגט, החמיר רבינו שאפילו לא שהה אדם אלא רק עבר בלבד, יש לחוש שמא נפל הגט מאיש אחר. ומדברי רבינו נראה, שאם אבד במקום שאין שיירות מצויות, אפילו החזק באותו מקום איש ששמו כשמו, אפילו מצאו לאחר זמן מרובה הרי זה בחזקתו, כי כל שאין שם מעבר של אנשי שיירות, אין לחוש לנפילת הגט מאדם שני, וכן היא דעת הרי"ף בגיטין פ"ג, ובבבא-מציעא פ"א (מגיד-משנה). (44) גיטין כז, ב. וכן ברי"ף שם.

יא. היו לעדים פגט סימן מבהק⁴⁵, פגון שאמרו: נקב יש בו בצד אות פלוני, או שאמרו: מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות כשמות אלו⁴⁶ - הרי זה בחזקתו ותתגרש בו, ואף על פי שמצאו אחר זמן מרבה ובמקום שהשירות מצויות והחזקו שם שנים ששמותיהן שוין⁴⁷.

(45) טוב ומצוין ביותר, בניגוד לסימן רגיל. (46) ולא החזקו באותו מקום עדים אחרים ששמן כשמן. או שהם מכירים חתימותיהם (שו"ע אהע"ז סי' קלב ס"ד). (47) שם. והוא-הדין אם השליח עצמו יש לו סימן מובהק בגט, שהוא נאמן (מגיד-משנה, ועי' ראב"ד). והשווה דברי רבינו בהל' גזילה ואבידה פ"ג, ה"ה: "הסימנים המובהקים סומכים עליהם ודנים על פיהם בכל מקום דין תורה".

יב. שנים⁴⁸ ששלוהו שני גטין ונתערבו - נותנין שניהן לזו ושניהן לזו בעדי מסירה⁴⁹. לפיכך, אם אבד אחד מהן - הרי השני בטל⁵⁰.

(48) שהם שוים בשמותיהם. (49) השליחים נותנים שני הגיטין זו ולזו, וממילא כל אחת קיבלה את גיטה שנכתב לשמה, ואין צורך שתהיה מסירה מבוררת לשמה (גיטין פו:). (50) שאינו ידוע של מי הוא. ומובן מאלי, שאם עבר השליח ונתנו לאחת מהן, ודאי שהיא ספק מגורשת. ואם נתנו השליח לשתייהן, הרי שתיהן ספק מגורשות (מגיד-משנה). ואע"פ שכתב רבינו: "השני בטל", אינו בטל ממש מן התורה, אלא כוונתו, שאין בו ממש, הואיל

שם האיש ושם האשה וכו') שלא לשמה, ולפי שאין זה אלא מדברבן, הקילו משום תקנת הסופר (גיטין שם, וכת"ק ולא כרבי אליעזר, הגזור טופס אטו תורף). ובקצת ספרי רבינו כתוב: "סופר שכתב טופסי גיטין, והניח מקום האיש והאשה וכו' הרי זה פסול" (מאירי). וכן נראה שהיה לפני בעל המגיד משנה, ועי' 'כסף משנה' ולפי"ז פסק ההלכה כרבי אליעזר שגזר טופס אטו תורף (וכן כתב בפירוש המשנה שם). אבל להלן הי"ח נראה כנוסחתנו (כסף-משנה). (19) וישאיר חלק. (20) שם האיש. (21) כי כל אלה הם עיקר הגט ותורפו, ואם לא נכתבו לשמן - הגט בטל. (22) כשיצטרך אליו. (23) וראה לקמן הלכות יד-יח.

ח. סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו, וחתמו העדים שלא לשמה - הואיל ומסרו לה בעדים, הרי זה גט. (אלא שהוא פסול²⁴. ולמה אינו בטל?²⁵ לפי שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם²⁶. ויש מי שאומר²⁷, שאם חתמו העדים שלא לשמה - הואיל והוא כמזיף מתוכו, הרי זה גט בטל. וכן אם היה אחד מעדיו פסול²⁸, או שהיה בו עד אחד בלבד פשר, אף על פי שנמסר בעדים - הרי זה גט בטל²⁹. ולא יראה לי דבר זה. אלא כמזיף, לא מזיף ודאי. והואיל ונמסר בעדי מסירה פשרין, הרי זה פסול מדבריהם³⁰.

(24) מדברי סופרים. ובכת"י התימנים, הנוסח: "הרי זה פסול, שאין העדים חותמים" וכו'. (25) מן התורה, ראה לעיל פ"ב, ה"ז. (26) תקנת האשה, שמא יתן לה בפני שני עדים וימותו, ונמצא הגט שבידה כחרס, שהרי אין בו עדים (לעיל פ"א, ה"ו), והואיל וכל חתימת העדים בגט אינה אלא מדבריהם, אפילו כשחתמו בו שלא לשמה אינה בטל. (27) דעת גאון, הובאת ברי"ף גיטין פ"ט. (28) לעדות, משום עבירה או שהיה קרוב לבעל או לאשה. (29) ואם נשאת, תצא והולד ממזר. (30) שמא יבוא לסמוך על עדי חתימה בלבד, שהרי לא ניכר פסולם בתוך הגט. אבל כשפסולם ניכר, כגון כשהרחיק חתימת העדים מן הכתב (לעיל פ"א, הי"ח) אם מסרו בפני עדים, הרי זה כשר "שעיקר הגירושין בעדי מסירה", ולא יבוא לסמוך על עדי החתימה, שהרי פסולם ניכר לעין (כסף-משנה, והשווה לעיל פ"א, הי"ז).

ט. המביא³¹ גט ואבד ממנו ומצאו³²: אם אבד ממנו במקום שאין השירות מצויות, אפילו מצאו לאחר זמן מרבה - הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא הגט שנמצא ותתגרש בו³⁴; אבד במקום שהשירות מצויות³⁵, אם מצאו מיד ועדין לא שעה אדם³⁶ שם מן העוברים, או שמצאו בפלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין³⁷ בארפו ורחבו של גט שהיה פרוץ³⁸ - הרי הוא בחזקתו³⁹ ותתגרש בו.

(31) שליח הבעל. (32) אותו השליח. (33) חבורת אנשים הולכי רגל או ברכב, "והנה אורחת ישמעאלים" (בראשית

ולכתחילה אין לגרש בו כלל. ורבינו נמשך בזה אחר לשון המשנה (שם) האומרת: "הרי השני בטל".
 1 יג. מי שהיה לו שני נשים, וכן אשה שיש לה שני
 2 נשים - כשגירש כתב שמו ושמה שהן רגילות בו
 3 ויודעין⁵¹ בו ביותר, ואומר⁵²: איש פלוני וכל שם
 4 שיש לו גרש אשה פלונית וכל שם שיש לה⁵³. ואם
 5 כתב חניכיתו וחניכיתה⁵⁴ - פשוט⁵⁵.
 (51) בדפוס ויניציאה, וכן בכת"י התימנים: וידועים.
 (52) רצונו לומר: וכתב. כמפורש לקמן פ"ד הי"ב, בנוסח
 הגט לרבינו. (53) גיטין לה, ב. שאם לא כן, אתה מוציא
 לעז על בניה מן השני, שיאמרו לו גירשה בעלה. שאין זה
 שמו (רש"י שם). וראה בבאורנו לקמן פ"ד, הי"ב.
 (54) שם לווי של משפחה כולה (רש"י גיטין פז:). "כגון
 שהוא ממשפחת רותן ברג והיא ממשפחת וייל. ולא הזכיר
 בגט רק שם ראש משפחתו ממשפחה שכתב: מגזע רותן
 ברג מגרש אשתו ממשפחת וייל" ('קרבן נתנאל' פ"ט
 דגיטין סי' ט אות ז). וכשנתן הגט בעדי מסירה, שאם לא
 כן מה אנו יודעים איזה מן המשפחה מגרש ('קרבן נתנאל'
 שם). ויש מפרשים חניכה - שם לווי של האיש עצמו, או
 של האשה (רבינו חננאל ורבינו'תם ב'תוספות' שם פח.).
 ובדברי רבינו יש מקום לשני הפירושים ('בית יוסף' אהע"ז
 סי' קכט). והמדובר כאן כשהחניכה מפורסמת (עי' ראב"ד).
 שאם לא כן - הגט פסול, כמו שכתב להלן בסמוך שאם
 כתב שם שאינו ידוע ביותר, וכתב כל שם שיש לו - הרי
 זה פסול. ועל-אחת-כמה-וכמה, שאם כתב חניכה שאינה
 ידועה ביותר, שוודאי הגט פסול (ט"ז אהע"ז סי' קכט
 סק"ב, וראה בבאורי הגר"א שם ס"ק ז). (55) אף-על-פי
 שלא כתב: "וכל שם שיש", וכל-שכן שאם כתב שם שהוא
 רגיל וידוע בו, ולא כתב "וכל שם שיש" שוודאי כשר
 (מגיד-משנה). והנה מקור דין זה הוא במשנה (גיטין פז:):
 "כתב חניכיתו וחניכיתה - כשר", ומשמע שדווקא בדיעבד
 כשר. אבל יש אומרים שכשר אפילו לכתחילה, והם גורסים
 במשנה אחר-כך "וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין"
 ('תוספות' גיטין פח. ד"ה וכן, ועוד).

ולכתחילה אין לגרש בו כלל. ורבינו נמשך בזה אחר לשון המשנה (שם) האומרת: "הרי השני בטל".
 1 יג. מי שהיה לו שני נשים, וכן אשה שיש לה שני
 2 נשים - כשגירש כתב שמו ושמה שהן רגילות בו
 3 ויודעין⁵¹ בו ביותר, ואומר⁵²: איש פלוני וכל שם
 4 שיש לו גרש אשה פלונית וכל שם שיש לה⁵³. ואם
 5 כתב חניכיתו וחניכיתה⁵⁴ - פשוט⁵⁵.

(51) בדפוס ויניציאה, וכן בכת"י התימנים: וידועים.
 (52) רצונו לומר: וכתב. כמפורש לקמן פ"ד הי"ב, בנוסח
 הגט לרבינו. (53) גיטין לה, ב. שאם לא כן, אתה מוציא
 לעז על בניה מן השני, שיאמרו לו גירשה בעלה. שאין זה
 שמו (רש"י שם). וראה בבאורנו לקמן פ"ד, הי"ב.
 (54) שם לווי של משפחה כולה (רש"י גיטין פז:). "כגון
 שהוא ממשפחת רותן ברג והיא ממשפחת וייל. ולא הזכיר
 בגט רק שם ראש משפחתו ממשפחה שכתב: מגזע רותן
 ברג מגרש אשתו ממשפחת וייל" ('קרבן נתנאל' פ"ט
 דגיטין סי' ט אות ז). וכשנתן הגט בעדי מסירה, שאם לא
 כן מה אנו יודעים איזה מן המשפחה מגרש ('קרבן נתנאל'
 שם). ויש מפרשים חניכה - שם לווי של האיש עצמו, או
 של האשה (רבינו חננאל ורבינו'תם ב'תוספות' שם פח.).
 ובדברי רבינו יש מקום לשני הפירושים ('בית יוסף' אהע"ז
 סי' קכט). והמדובר כאן כשהחניכה מפורסמת (עי' ראב"ד).
 שאם לא כן - הגט פסול, כמו שכתב להלן בסמוך שאם
 כתב שם שאינו ידוע ביותר, וכתב כל שם שיש לו - הרי
 זה פסול. ועל-אחת-כמה-וכמה, שאם כתב חניכה שאינה
 ידועה ביותר, שוודאי הגט פסול (ט"ז אהע"ז סי' קכט
 סק"ב, וראה בבאורי הגר"א שם ס"ק ז). (55) אף-על-פי
 שלא כתב: "וכל שם שיש", וכל-שכן שאם כתב שם שהוא
 רגיל וידוע בו, ולא כתב "וכל שם שיש" שוודאי כשר
 (מגיד-משנה). והנה מקור דין זה הוא במשנה (גיטין פז:):
 "כתב חניכיתו וחניכיתה - כשר", ומשמע שדווקא בדיעבד
 כשר. אבל יש אומרים שכשר אפילו לכתחילה, והם גורסים
 במשנה אחר-כך "וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין"
 ('תוספות' גיטין פח. ד"ה וכן, ועוד).

6 יד. כתב השם שאינם ידועים בו ביותר, וכתב: כל
 7 שם שיש לו⁵⁶ - הרי זה פסול⁵⁷. שנה שמו או שמה
 8 ושם עירו או שם עירה, אף על פי שכתב: כל שם
 9 שיש לו וכל שם שיש לה - אינו גט⁵⁸.

(56) שהזכיר הטפל. ואת השם העיקר פלל ולא פירשו. אבל
 אם הזכירו בפירוש אלא שהקדים הטפל לעיקר - כשר
 (ריב"ש סי' מג, ע"פ גיטין לד:). (57) גיטין, שם. ובכת"י
 התימנים, הנוסח: הרי זה ספק גירושין. (58) שם פ, א
 במשנה. ולקמן פ"ד הי"ב יבואר אם צריך להזכיר שם עיר
 מגורי הבעל, או עיר של מקום כתיבת הגט וחתימתו.

10 טו. הפל פשרין לכתב את הגט, חוץ מחמשה:
 11 עפ"ם ופ"ד וחרש ושוטה וקטן. אפלו אשה עצמה
 12 פותחת את גטה⁵⁹. ושראל שהמיר לעפ"ם⁶⁰ או
 13 שהוא מחלל שפחות⁶¹ בפריסה - הרי הוא פ"ד פ"ד
 14 לכל דבריו⁶².

15 טז. ולמה אין פותחין אלו החמשה? מפני שצריך
 16 הפותח לכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה
 17 המתגרשת, והעפ"ם על דעת עצמו הוא פותח⁶³,
 18 וחרש ושוטה וקטן אינן בני דעה⁶⁴, והעבד אינו
 19 בתורת גטין וקידושין⁶⁵, לפיכך הוא פסול בעפ"ם
 20 לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מחמשה אלו - אינו
 21 גט, אף על פי שחתמו בו עדים פ"ד ונמסר לה
 22 בפשרים.

(63) ואינו כתב לשמה ('תוספות' גיטין כג. ד"ה עובד
 כוכבים), ואפילו ישראל עומד על גביו, ומצווהו לכתוב
 לשם גירושיו הזוג, אינו כותב על דעת ישראל אלא על דעת
 עצמו (גיטין שם) והשווה הל' תפלין פ"א, הי"א. וראה
 להלן הערה סג. (64) שם. ולא ידעו לכתוב לשמה.
 (65) שאין קידושיו תופסים, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד
 הט"ו, והתורה אמרה: "וכתב - ונתן" מי שישנו בנתינה
 ישנו בכתיבה (לשון רש"י גיטין י: אליבא דרבי מאיר,
 דאמר ד"וכתב" היינו חתימת העדים, והוא-הדין לדין
 דפסקין כרבי אלעזר, ד"וכתב" היינו כתיבת הגט). ובגוי
 לא הטעים רבינו "שאינו בתורת גיטין וקידושין" מפני
 ש"גוי" כולל גם ישראל שהמיר (כנ"ל הט"ו), שהוא בתורת
 גיטין וקידושין כנ"ל הערה ס ('בית שמואל' סי' קכג סק"ה).

19 יז. כתב אחד מחמשה אלו טפס⁶⁶ הגט והניח מקום
 20 התרף⁶⁷, שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום
 21 הזמן ומקום הרי את מרת לכל אדם, וכתב
 22 הפקח הגדול הישראלי לשמו - הרי זה גט פשוט⁶⁸.

(66) מבואר לעיל ה"ז. (67) עיקר השטח ותמציתו.
 (68) גיטין כג, א. הואיל ועיקר הגט, שעליו הקפידה תורה:
 "וכתב לה", שיהא לשמה - נכתב בכשרות.

27 יח. מתר להניח חרש ושוטה וקטן לכתב טפס הגט
 28 לכתחלה. והוא, שיהיה גדול הפקח עומד על גבין⁶⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסולים (ראה הערה עח), וכמו שכתב רבינו למעלה פ"א הי"ז. ואם עשו כן בשבת או ביום הכיפורים הגט בטל, מפני שכתבו מומר לחלל שבתות (למעלה הט"ו) ולחלל יום הכיפורים שדינו לענין זה כשבת, שהרי שבת ויום הכיפורים הם קדושה אחת, כמו שכתב רבינו בפ"ח מהל' עירובין ה"י]. אבל המחלל יום-טוב אינו כמומר לחלל שבתות, ולפיכך אם לא חתמו בו העדים ונתנו לה בפני עדי מסירה - הרי זה גט כשר (חלקת מחוקק' רביית שמואל' סי' קכג ס"ה).

יום שני י"ז אדר ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) נכתב בו כמה כותבין הגט ועל מה, נוסח הגט, ודיני כתיבתו.

- א. אין כותבין את הגט אלא בדבר שרשומו עומד², כגון דיו וסקרנא וקומוס וקנקנתום וכיוצא בהן. אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד, כגון משקין ומי פרות וכיוצא בהן - אינו גט. כתבו באבר בשחור ובשיחור - פשר, ואין כותבין בהן לכתחלה³.

(2) מתקיים. (3) כנראה שאינם מתקיימים כל כך כמו דיו וסיקרא וכו' וכיוצא בהן.

- ב. כותבין במי עפצא לכתחלה על גב הנגר והעור וכיוצא בהן; אבל לא על גבי מגלה עפוצה, מפני שאינו נפרד⁴. ואם כתב - אינו גט. וכן כל כיוצא בו. על הכל כותבין את הגט, ואפילו על אסורי הנאה⁵. וכותבין על דבר שישכח להזדוף. והוא, שיתנו לה בפני עדי מסירה.

(4) שמראה הקלף כמראה הכתב. (5) כגון עור עגל שהקריבו לעבודה זרה, שכולו אסור בהנאה. ומה שכתב רבינו: "כותבין את הגט" אין הכוונה שיותר לכתוב לכתחילה, שהרי הוא נהנה מעבודה זרה בזה שמסדר עליו את גיטו וחוסך נייר, אלא הכוונה שמצד הלכות גיטין הגט כשר ואפשר לכתוב עליו, אבל מצד הלכות עבודה זרה בוודאי יש בזה איסור. וכן דעת התוספות בגיטין: שאסור לכתחילה לכתוב גט על איסורי הנאה.

- ג. כיצד? כותב (אותו) על הנגר המחוקק⁶, על הדפתרא ועל החרס ועל העלין, ועל ידו של עבד ועל קרן של פרה, ומוסר לה העבד והפרה⁸ או הנגר המחוקק והדפתרא וכיוצא בו בפני עדים⁹.

(6) שנכתב עליו איזה כתב ונמחק. (7) עור שאינו מעובר כל צרכו, מלוח וקמוח ואינו עפרון, ואין המחק שלו ניכר. (8) ואינו חותך את הקרן לאחר הכתיבה. (9) אלה הם "עדי מסירה".

- ד. הנה הגט חקוק על ידו של עבד בכתב קעקע¹⁰, והנה יוצא מתחת ידה¹¹, והיו העדים חקוקים על ידו - הרי זה מגרשת אף על פי שאין לה עדי

- 1 אכל העפוס והעבד אין כותבין הטפס לכתחלה
- 2 ואפילו ישראל עומד על גפן⁷⁰; שלא התירו לכתב
- 3 טפסי גטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת
- 4 סופרי⁷¹, כמו שפארנו⁷².

(69) ואומר לו כתוב לשם פלוני ופלונית (גיטין כג. וברש"י). אבל כשאין גדול עומד על גבם, אין להניחם לכתוב טופס הגט, גזירה משום 'תורף' שלא יבוא לכתוב גם התורף, שאז הוא גט בטל מן התורה. (70) שהם עושים על דעת עצמם, נמצא שהטופס נכתב שלא לשמה, והרי הם כחרש ושוטה, שאין גדול עומד על גבם, שאין כותבים הטופס לכתחילה. (71) הטרוד בכתבתו, ורוצה שיהיו לו טפסים מזומנים לעת הצורך. (72) לעיל ה"ז.

- 5 יט. הפותב⁷³ גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה⁷⁴
- 6 ונתנו לה⁷⁵ - הרי זה מגרשת⁷⁶. כתבו⁷⁷ וחתמו בו
- 7 ביום⁷⁸ בזדון ונתנו לה⁷⁹ - אינה מגרשת, שהרי
- 8 העדים פסולין מן התורה⁸⁰. כתבו⁸¹ ביום טוב
- 9 בזדון⁸² ונמסר לה בפני עדים פשרים⁸³ ביום טוב⁸⁴
- 10 - הרי זה גט פסול⁸⁵.

(73) היינו גמר כתיבת הגט, ובכלל זה גם חתימת העדים, וראה להלן הערה עט]. (74) ששכחו ששבת היום או יום כיפור היום, או שלא ידעו שכתובה אסורה בימים אלו. (75) שלא בפני עדים. וראה למעלה בפ"א הט"ז שאם חתמו בו עדים ועבר ונתנו לה שלא בפני עדי מסירה - הגט כשר לדעת רבינו]. (76) הואיל ושגגו גם הכותב וגם העדים אינם פסולים. ובכל זאת אינה מגורשת אלא בדיעבד, שלכתחילה צריך לתת לה בפני עדי מסירה (למעלה פ"א הט"ו) ואפילו בפני עדי מסירה אסור לגרשה, שאין מגרשים בשבת ויום טוב, כמו שכתב ה'מגיד משנה' בפכ"ג מהל' שבת הי"ד בשם התוספתא בפ"ד דיו"ט. וראה בט"ז אהע"ז סי' קכג סק"ז]. (77) בשוגג, כמו ברישא, שאילו כתב בזדון - הגט בטל אפילו אם העדים כשרים, שהרי הוא מומר לחלל שבתות (ראה למעלה הט"ו). וראה להלן בנוסחת ה'טור']. (78) ה'טור' (סי' קכג) הביא בדברי רבינו: "כתבו וחתמו בזדון ביו"ט". וכ"ה בכת"י תימן (וראה להלן הערה פב). ולפי זה, יש לפרש שגם הכתיבה היתה בזדון, ואף-על-פי-כן אין הכתיבה פסולה, שהמחלל יום-טוב אין דינו כגון]. (79) שלא בפני עדים. ואם מסרו לה בפני עדים כשרים (בשבת, אם כתבו בשוגג, וביום-טוב אפילו אם כתבו במזיד) - הרי זה גט פסול מדרבנן, כדלהלן הערה פג]. (80) שהמחלל יום-טוב פסול לעדות מן התורה (פ"י מהל' עדות ה"ג). (81) כלומר, גמרו. ובכלל זה גם חתימת העדים (כנ"ל הערה עא). וה'טור' (שם) הביא: "כתבו וחתמו". (82) כלומר, גם הכתיבה וגם החתימה היו בזדון]. (83) שאילו נתנוהו שלא בפני עדים - אינה מגורשת, שהרי העדים פסולים לעדות מן התורה. (84) ה'טור' (שם) לא הביא תיבת "ביו"ט". [ויתכן כי איזה מגיה הוסיף זאת למעלה בגליון לתקן "ביו"ט" במקום "בו ביום" (ראה הערה עו) ונכנסה לכאן בטעות המעתיק]. (85) מדרבנן. שהוא כמזויף מתוכו על-ידי חתימת עדים

מצד גריעות העור [=ולא הרישום עצמון] הרי זה כתב גמור. (30) ואף על פי שלעיל כתב רבינו: "ואם אינם יודעים לקרות קוראים בפניהם וחותמים והוא שיכירו לשון הגט", הרי שאינם צריכים להכיר אלא את הלשון ולא את הכתיבה, - אך כאן, הואיל והעדים חתמו בכתב אחר אין ההקראה מספקת, אלא צריכים שהם עצמם יכירו כתיבת הלשון.

ח. אחד מן העדים חתם בכתב (לשון אחת), והעד השני בכתב לשון אחרת - פשר. אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת ומקצתו בלשון אחרת - פסול³¹.

(31) "גט שכתבו בחמש לשונות וחתמו עליו חמשה עדים בחמש לשונות פסול". וסובר רבינו שאפילו חתום בלשון אחת, כל שלא נכתב בלשון אחת פסול, הואיל והגט הוא עניין לעצמו צריך שלא יהיו בו חילופים ושינויים לשוניים, אבל חתימת העדים יכולה להיות בשתי לשונות כי כל חתום הוא עניין בפני עצמו. אבל מקצתו לשון הקודש ומקצתו ארמית כשר, כי שתייהן ניתנו בסני וכלשון אחת הן, ולכן נוהגים עכשיו לכתוב גט מקצתו בלשון הקודש ורובו ארמית.

ט. כל לשון שכתב בה הגט, צריך שיזהר הסופר בדבריו הגט שלא יהא משמעון שני ענינים, עד שנמצא הקורא אומר: שמא לכה ולכה נתפנו שאין משמעון לשון גרושין, או שמא לענין זה נתפנו שמשמעון לשון גרושין; אלא יהיו הדברים שאין בהן ספק באותו הלשון, אלא משמעון ענין אחד, שגרש ושלח פלוני את פלונית.

י. וכן צריך שיהיה אותו הפתב מבאר היטב באותו הפתב שכתב בו, עד שידעו הקטנים לקרותו שפכירים אותו כתב שאין לא נבונים ולא סכלים (ולא בקטנים) אלא בינונים. ולא יהיה כתב מעקם ומבלבל, שמא תדמה אות לאות ונמצא הענין משתנה.

יא. היה בו משמעון שני ענינים, או שהיה בכתבו עקום או בלבוש עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל ונקרא לענין הגרושין ויש בו משמע גרושין, הרי זה פסול³². כבר נהגו כל עם ישראל לכתב הגט לשון ארמי³³ וכןסח זה, אף על פי שמותר לכתבו בכל לשון לכתחלה.

(32) רק מדבריהם. ואינו בטל מן התורה. (33) וגם במשנה הוא מנוסח בארמית.

יב. וזה הוא נסח הגט:

בכה בשפת. בכה וכה לירח פלוני, בשנת כה וכה ליצירה או לשטרות, למנינא דרגילנא למימני בה הקא במקום פלוני. (איה) אנא פלוני בר פלוני

מסירה, שהרי אין יכול להזדייה¹². אפלו היו מחזקין בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת: בעדים נמסר לי¹³ - הרי זו ספק מגרשת, שמא מעצמו נכנס לה, שהגודרות אין להן חזקה¹⁴.

(10) חרותה בעור בצבע שאינו נמחק. (11) שהביאתו לפנינו ואומרת בעלי גרשני בו. (12) כי כתובת קעקע אינה נמחקת. (13) ואינם לפנינו. (14) בהמות וכל בעל חי נקראים "גודרות" על שם "גדרות צאן נקנה למקננו" ואדם שתפשו אינו יכול לטעון לבעליהן: מכרתן לי (אם אין לו שטר מכירה), כי יש לומר שמעצמן באו אליו.

ה. היה הגט חקוק על הטבלא¹⁵ והעדים עליו, והוא יוצא מתחת ידה¹⁶, אף על פי שהן מחזקין בטבלא שהוא שלה - הרי זו מגרשת, שהאשה עצמה פותחת את גטה¹⁷; שאין קיום הגט אלא בחותמיו¹⁸, אם אין שם עדי מסירה¹⁹.

(15) לוח. (16) וטוענת בעלי גרשני בזה. (17) והיא מקנתו לבעלה שיהא שלו לקיים בו: "ונתן בידה" - משלו, כי אילו לא הקנתה לו איך היא יכולה להתגרש, הרי לא נתן לה כלום. (18) בעדים החתומים בו ובוודאי הקפידו שתקנה לו את הקלף לפני הכתיבה. (19) כי אילו היו לפנינו עדי מסירה, הרי היו יודעים אם הקנתה לו או לא.

ו. חקק הגט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת, אם חפר ירכיב²⁰ האותיות - פשר, שהיה כתב הוא. הרי הוא אומר: כתובה בעט ברזל. כלומר, שהוא חפרי²¹. וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס²² עד שפלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוף האות²³ עד שיראו הירכות גבוהות מפאן ומפאן²⁴, בכתב דינר זהב שהכתב בולט²⁵ - אינו גט, שאין זה כתב²⁶.

(20) גופי. (21) הרי שכתובה שוקעת שמה כתיבה. (22) אף על פי שחקיקת האותיות (מאחורי הטס) נעשית באופן הפוך - הרי נראות כסדרן בפני הטס. (23) החלק הפנימי של האות, החלל שלו. (24) שגם מצדי האותיות שמבחוץ חקק, ונמצאת האות עשויה מאליה. (25) על ידי הכאת חותם המטבע בקורנס על הדינר. (26) כי לא עשה מעשה בגוף האות.

ז. המקרע על העור תבנית כתב²⁷, או שרשם על העור תבנית כתב²⁸ - הרי זה פשר²⁹. פותבין את הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שנכתב בכתב מן הלשונויות, ועדיו חתומין בכתב אחר - פשר. והוא, שיהיו העדים מכירין לשון הפתב והפתיבה³⁰.

(27) שחורץ ומסרט בעור ואינו ממלאו בדיו אלא סריטתו זוהי כתיבתו. (28) אף על פי שרישום על עור אינו מתקיים, כי אפשר לנגבו ולהסירו מהר. (29) הואיל ורישום [=כזה] מתקיים על דבר אחר, וכאן אינו מתקיים

מערער אבל עדים מעידים שזוהי טעות סופר אין ערעורו ערעור, והגט כשר.

טו. גט שמחק בו אות או תבה³⁶, או שתלה בין השטין³⁷: אם מטפס³⁸ הגט - הרי זה פשר, ואם מן התרף³⁹ - אינו גט⁴⁰. ואם חזר ופרש בסוף הגט⁴¹ שאות פלונית תלויה או על מחק - אפלו מתרף הגט פשר, כשאר שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב⁴², שהוא קרע של בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר השטרות. אבל אם נקרע ואינו קרע של בית דין - פשר.

(36) ונשאר במקומו מקום חלק, או שכתב על מחק. (37) בין השורות. (38) מהמלים שהם נוסח אחד וכללי בכל הגיטין. (39) מהמלים המיוחדים לגט זה, כגון: שם האיש והאשה ומקום מגוריהם וכן הזמן וכו'. והמלים "הרי את מותרת לכל אדם." (40) שמא במקום המחק היה איזה תנאי והוא מחקו. (41) לפני חתימת העדים. (42) לאורכו ולרחבו.

טז. נמוק או שהרקיב או שנעשה ככברה - פשר. נמחק או נשטטש ובבואה שלו קימת: אם יכול לקרות - פשר, ואם לאו - אינו גט.

יז. במה דברים אמורים? פשהה הגט יוצא מתחת ידה בעדי תתימה ואין שם עדי מסירה; אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה פשר⁴³ - הרי זה פשר, אף על פי שהיה תרף הגט על המחק או בין השטין או פשהה קרוע שתי וערב⁴⁴. כשנתן לה בפניהם.

(43) שלא היה מטושטש. (44) שהרי אפילו אם כתבו כולו על נייר מחוק כשר כשנתנו לה בעידי מסירה.

יח. חמשה שקתבו גט אחד לחמש נשותיהן: אם כתבוהו בכלל⁴⁵, כגון שקתבו: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית, וכן אמר כל אחד מהן לאשתו 'ליכי די תהויין', וכל טפס הגט, ושני עדים חותמין מלמטה - הרי זה גט פשר, וינתן לכל אחת מהן בעדי מסירה; ואם אין שם עדי מסירה כלל - כל מי שתצא מגלה זו מתחת ידה מגרשת. אבל אם כתב: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית, והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגלה וכתב: וכיום זה או בכך בשבת גרש פלוני לפלונית, והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין, והעדים מלמטה: אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי מסירה - הרי כלן מגרשות; ואם אין שם עדי מסירה, והיתה מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן: אם היתה זו שגטה באחרונה שהעדים נקראין עמו - הרי זו מגרשת, ואם היתה המגלה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות - הרי זו ספק מגרשת⁴⁶.

1 דמקום פלוני, וכל שום אחרון וחניכה דאית לי ולאבהתי ולאחרי ולאחריהון דאבהתי, צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטריית ושבקית ותרובית ותיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דממתא פלונית, וכל שום אחרון וחניכה דאית ליכי ולאבהתיכי ולאחריכי ולאחריהון דאבהתיכי, די הוית אנתתי מן קדמת דנא, וכדו פטריית ושבקית ותרובית ותיכי ליכי, דיתהויין ושאא ושלטאא בנפשיכי למחא להתנסבא לכל גבר דיתצביין, ואינש לא ימחה בדיכי מן שמי מן יומא דנן ולעלם. והרי את מותרת לכל אדם. ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרובין וגט פטורין ואגרת שבוקין קדת משה וישאראל.

14 והעדים חותמים למטה כמו שבארנו: פלוני בן פלוני עד. פלוני בן פלוני עד.

16 יג. כשיכתב הגט בלשון הזה ובנסח זה, לא יכתב 'ודין' ביו"ד, שמא יקרא הקורא 'ודין'. כלומר, משפט יהיה ביני וביניך. ולא יכתב 'ואיגרת' ביו"ד, שמא יקרא הקורא 'ואי גרת'. כלומר, אם זנית. לא יכתב 'לימחא' ביו"ד, שמא יקרא הקורא 'לי מהך'. [וכן ירחיק רגל הה"א מגלה, שמא יקרא 'למחא']. כלומר, לשחוק. ולא יכתב 'תהויין' ו'תצביין' בשני יודין, שמא יקרא הקורא 'תהויין' ו'תצביין'. כלומר, שהוא מדבר עם שתי נשים. ונמצא שאינו מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך לוי"ו ד'וכדו', שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמעו 'וכדו'. כלומר, בתנאי זה אפטור אותך. וכן יאריך לוי"ו ד'תרובין' ו'שבוקין', שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמע 'תריבין' ו'שבוקין'. כלומר, שהוא אומר לה שהיא שבה וגרשה אותו. ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שיכתב, שלא יהיה בו משמע שתי ענינות.

33 יד. הרי שקתב בנסח זה ולא האריך ווי"ן אלו, או לא כתב היודין היתרות, או שקתב היודין שאמרנו שלא יכתבו - הרי זה גט פסול³⁴. וכן כל פיוצא בזה בכל לשון - פסול³⁵.

(34) כיון שאמרו חכמים לא לשנות והוא שינה ממטבעם הרי זה פסול ולא תינשא בו לכתחילה. (35) וכתב הראב"ד בשם גאון: "כל אלו הדקדוקים, כשהבעל עומד ומערער" כלומר, כשהבעל בעצמו כתב הגט או הכתיב לסופר מפיו ואחרי כן ערער וטוען שבכוונה כתבו כך כדי לפסלו ולקלקלה, אזי יש בדבריו ממש. אבל כאשר אמר הבעל לסופר לכתוב הגט סתם, וטעה הסופר באחד מאלה הדקדוקים, ואין הבעל מערער - הגט כשר, ואפילו כשהבעל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ח אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סופו, וחזר וכתב גט אחר מאמצע הקלף ועד סופו השני.
(58) שאין החתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה.

כד. שִׁיר מִקְצֵת הַגֵּט וְכִתְבוּ בַדֵּף הַשְּׁנִי, וְהַעֲדִים
מִלְמַטָּה בְּסוֹף הַדֵּף הַשְּׁנִי - כְּשֶׁר. וְהוּא, שְׂוִיהֵי נָכֵר
בְּמַגְלָה שְׁלֹא נִחְתָּם⁵⁹ וְשִׁלְכָהּ נִתְּכֹן הַסּוֹפֵר שְׂוִישָׁלִים
בַּדֵּף הַשְּׁנִי; אָבֵל אִם אֵינוּ נָכֵר, אָף עַל פִּי שְׁנִמְסֵר
בְּעֵדִים - הֲרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשֶׁת, שְׁמָא שְׁנִי גִטִּין הֵיוּ
וְנִחְתָּם מִקְצֵת זֶה מִסּוֹף הַדֵּף⁶⁰ וּמִקְצֵת הַשְּׁנִי מֵרֹאשׁ
הַדֵּף⁶¹.

(59) לא מלמעלה ולא מלמטה. (60) מפני תנאי שהיה בו.
(61) ונמצא מגרשה בגט שאינו שלו, וגם העדים לא חתמו
על גט שלו כי אם על השני שהוא גט של אדם אחר וגם
עדי מסירה לא יועילו כאן, שהרי הגט השני לא נכתב לגמרי
בשביל זה, אם לא ישעירו, שגט אחד היה מתחילתו.

כה. הֲרִי שְׁכֶתֶב הַגֵּט, וְאַחֵר שְׁגָמַר כְּתֹב: שְׁאֵלוּ
בְּשָׁלוֹם פְּלוֹנִי, או: שְׁלוֹם עֲלֶיךָ פְּלוֹנִי רַעִי, וְכִיּוֹצֵא
בְּזֶה, וְחֲתָמוּ הָעֵדִים מִלְמַטָּה, וְהֲרִי גִט זֶה יוֹצֵא
מִתַּחַת יָדָה - הֲרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשֶׁת, שְׁמָא לֹא חֲתָמוּ
הָעֵדִים אֲלֵא עַל שְׂאִילַת שְׁלוֹם. אָבֵל אִם כְּתֹב:
וְשְׁאֵלוּ בְּשָׁלוֹם פְּלוֹנִי, או: וְשְׁלוֹם עֲלֶיךָ רַעִי, וְכִיּוֹצֵא
בְּזֶה, שְׁהֲרִי לָזֶה דְּבָרִים אֲלוּ עַל דְּבָרֵי הַגֵּט⁶² וְעַל
שְׂנִיָּהֶם חֲתָמוּ - הֲרִי זֶה מִגְרָשֶׁת. וְאִם נִמְסֵר לָהּ
בְּעֵדִים - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף הֲרִי זֶה גִט כְּשֶׁר⁶³.

(62) וא"ו החיבור מוספת על עניין ראשון. (63) שאפילו לא
חתמו העדים אלא על שאילת שלום בלבד, הרי יש לפנינו
עדי מסירה והם העיקר.

יום שלישי י"ח אדר ה'תשפ"א

פרק חמישי

(1) כלל בו רבינו דיני נתינה לידה, זרק הגט לידה והחוט
הקשור בו.

א. זֶה שְׁנִמְסֵר בְּתוֹרָה וְנִתְּן בְּיָדָה, אֵין עֲנִין הַכְּתוּב
אֲלֵא שְׂנִיָּע הַגֵּט לָהּ, וְאַחֵד יָדָה או חִיקָה² או חֲצֵרָה
או שְׁלוּחָה שְׁעָשְׂתָה יָדוֹ כִּידָה - הִכַּל אֶחָד הוּא³.
וְאַחֵד חֲצֵרָה הַקְּנוּיָה לָהּ⁴ או חֲצֵרָה הַמְּשֻׁכֶּרֶת⁵ או
שְׂאוּלָה לָהּ⁶ - הִכַּל רְשׁוּתָהּ הוּא, וּמִשְׁנִיָּע גִט
לְרְשׁוּתָהּ נִתְּגַרְשָׁה.

(2) הרייות שממעל לחגורה בין הבגד ובין החזה, ככתוב
(שמות ד, ו): "הבא נא ירך בחיקך". ולדעת ה'תוספות'
(גיטין עח.) חיק זה - כשבגדיה נגררים על גבי קרקע וזרק
הגט עליהם. (3) גיטין עז, א. שאילו היה נאמר: "ובידה
יתננו", היה משמע בידה דוקא, אבל עכשיו שנאמר "ונתן
בידה" - נתינה כל שהיא במשמע, וידה לאו דוקא. ועל
כרחק "ידה" פירושה - רשותה, ככתוב (במדבר כא, כו):
"ויקח את כל ארצו מידו" (רש"י שם, וכן בבבא-מציעא נו):
וכתבה התורה "ידה", ללמדנו שכל רשות תהיה משתמרת

(45) בצורה כוללת ובנוסח אחד לכולן. (46) שיש לחוש
שחתימת העדים אינה אלא על הגט האחרון.

יט. כְּתֹב: אֲנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גִרְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית
וּפְלוֹנִית, וְהַשְׁלִים הַגֵּט - אָף עַל פִּי שְׁנִמְסֵר לְכָל
אֶחָת מֵהֶן בְּעֵדֵי מְסִירָה, אֵינוּ גִט. שְׂאִין שְׁתֵּי נָשִׁים
מִתְּגַרְשׁוֹת בְּגִט אֶחָד, שְׁנִמְסֵר: וְכִתְבֵהּ לָהּ - וְלֹא לָהּ
וְלַחֲבֵרָתָהּ. חֲזֹר וּפְרָטֵן בְּתוֹף הַגֵּט, וְכִתְבֵהּ: פְּלוֹנִי גִרְשָׁה
פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גִרְשָׁה פְּלוֹנִית בְּזִמְן פְּלוֹנִי⁴⁷ - הֲרִי אֲלוּ
כְּשֶׁרִים⁴⁸.

(47) באותו הזמן האחד לכולן. (48) כל שהזוג מודגש
בנפרד אין לו דין של שתי נשים מתגרשות בגט אחד.

כ. כְּתֹב שְׁנִי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִין⁴⁹ בְּמַגְלָה אֶחָת זֶה בְּצַד
זֶה: אִם יֵשׁ שֵׁם שְׁנֵי עֵדִים נִקְרָאִים בְּסוֹף גִּט זֶה וּשְׁנֵי
עֵדִים בְּסוֹף גִּט זֶה - הֲרִי זֶה כְּשֶׁר, וְכָל שְׁתֵּאצָּא מִגְלָה
זֶה מִתַּחַת יָדָה - מִגְרָשֶׁת⁵⁰.

(49) טורים. (50) ואין השנייה מתגרשת עד שתביא עדי
מסירה.

כא. הֵיוּ שֵׁם שְׁנֵי עֵדִים בְּלִבְד בְּאִים מִתַּחַת גִּט זֶה
לְתַחַת גִּט זֶה⁵¹: אִם יֵצֵא מִתַּחַת יָד זֶה שְׁנֵי עֵדִים
נִקְרָאִים עִם גִּטָּה⁵² - הֲרִי זֶה מִגְרָשֶׁת; וְאִם יֵצֵא
מִתַּחַת יָד שְׁנִיָּה שְׂאִין הָעֵדִים נִקְרָאִים עִמוֹ - אֵינוּ
גִט עַד שְׁיִמְסֵר לָהּ בְּעֵדִים.

(51) כגון שחתום תחת הראשון: ראובן בן, ותחת הגט השני:
יעקב עד. (52) זה הראשון שחתום בו: ראובן בן (כי
"יעקב עד" אינו אלא המשך של החתימה הקודמת), אבל
אילו היה חתום תחת הראשון ראובן, ותחת השני: בן יעקב
עד, שניהם כשרים, כי אלו הם שני עדים נפרדים, הראשון
חותם: ראובן והשני חותם עצמו: בן יעקב עד.

כב. כְּתֹב שְׁנִי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִין זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה,
וְהָעֵדִים בֵּין שְׁנֵי הַגִּטִּין, שְׁנִמְסֵרוּ בְּסוֹף הָרֹאשׁוֹן
וּלְמַעַלָּה מִן הַשְּׁנִי, אִם הִיא יוֹצֵא מִתַּחַת יָד זֶה
שְׁנֵי עֵדִים נִקְרָאִין בְּסוֹף גִּטָּה - הֲרִי זֶה מִגְרָשֶׁת, וְזֶה
שְׁנֵי עֵדִים נִקְרָאִין בְּרֹאשׁ גִּטָּה מִלְמַעַלָּה אֵינָה
מִגְרָשֶׁת⁵³. הָעֵדִים שְׁחֲתָמוּ בְּרֹאשׁ הַדֵּף שֶׁל גִּט או
מִצְדוֹ אוּ מֵאַחֲרָיו⁵⁴ - אֵינוּ גִט; וְאִם נִמְסֵר לָהּ בְּעֵדִים
- כְּשֶׁרִים⁵⁵.

(53) שצריך שיהיה גג החתימה מכון כלפי רגלי הכתב כדרך
החותמים. (54) מעבר לדף. (55) שאין זה גרוע מגט שלא
חתמו עליו כלל ונמסר בעדים, שהוא כשר.

כג. הַקִּיף⁵⁶ רֹאשׁ הַדֵּף זֶה לְרֹאשׁ דֵּף זֶה וְהָעֵדִים
בְּאִמְצָעוֹ⁵⁷, שְׁנִמְסֵרוּ הָעֵדִים בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַגִּטִּין -
שְׁנִיָּהֶם בְּטִלְיִין⁵⁸; וְאִם נִמְסְרוּ לָהֶן בְּעֵדִים - שְׁנִיָּהֶם
כְּשֶׁרִים.

(56) חיבר. (57) שהתחיל לכתוב גט מאמצע הקלף ועד

לדעתה כמו ידה, פרט לנתנו ביד עבדה והוא ניעור, שאינו משתמר לדעתה, שהוא משמר את עצמו ואת מה שבדיו, כמבואר להלן הי"ז. (4) לצמיתות. (5) לזמן קצוב, שגם שכירות הרי היא כקנין, כמבואר במשנה (מעשר שני פ"ה, מ"ט). (6) גיטין עז, ב. ואין אומרים בחצרה: "מה שקנתה אשה, קנה בעלה" ואם כן עדיין לא יצא הגט מרשות הבעל, כי אנו אומרים: "גיטה וחצרה באים כאחת". כלומר, על-ידי הגט, באה לה חצרה לעצמה, שהרי משנתגרשה פסקה זכות הבעל בקניניה (שם).

ב. הוֹרֵק גֵּט לְאִשְׁתּוֹ לְתוֹךְ חֲצֵרָה: אִם הָיְתָה עוֹמֶדֶת שֶׁם בְּצֵד חֲצֵרָה - נִתְגַּרְשָׁה; וְאִם לֹא - לֹא נִתְגַּרְשָׁה, עַד שֶׁתַּעֲמִד בְּצֵד חֲצֵרָה. וְאִם עַל פִּי שֶׁהִיא חֲצֵר שִׁישְׁתָּמֵר הֶגֶט בְּתוֹכָהּ. שְׁחֹבֵב הִיא לָהּ הַגְּרוּשִׁין, וְאִין חֲבִין לְאֶדָם אֶלָּא בַּפְּנִיָּו.¹⁰

(7) שחצרה כידה. מה ידה סמוכה לה, אף חצרה הסמוכה לה (שם). (8) שהיא נעולה. (9) ובדפוס קושטא: שחובת. (10) שלא תאמר: תקנה לה חצרה את גיטה מידה מדין שליחות, שמשנתן הגט בחצרה, יהיה כמו שנתן הגט לשלוחה, ושלוחה כמותה, לפיכך מסביר רבינו: הואיל והגט הוא לחובתה, אי אפשר לנו למנות שליח שלא בהסכמתה ושלא בפניה, ולפיכך אינה מגורשת (בבא-מציעא יב. וראה הל' זכיה ומתנה פ"ד, ה"ב). ולפי זה, אם היא תאמר לו זורק לי גיטי בחצרי ותזכה לי חצרי, וזרקו בחצרה - תהיה מגורשת אע"פ שלא עמדה בצדה, שהרי עשתה חצרה שליח לקבלה, וכיוצא בזה אמרו ב'ירושלמי' (גיטין פ"א, ה"א): "נתן לה גיטה ואח"כ אמרה תזכה לי חצרי שבעכ, נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה" ('בית יוסף' אהע"ז ס' קלט בשם הרשב"א).

ג. הָיְתָה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ הַגֵּט שֶׁלָּהּ וְהָיָה מְלַמֵּטָה בְּחֲצֵרָהּ, וְזָרְקוּ לָהּ לְמַעַלָּה - פִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְאוֹר מַחֲיצוֹת הַמַּעֲקָה¹¹ או לְפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפָּחִים¹² סְמוּךְ לַגֵּט¹³ נִתְגַּרְשָׁה¹⁴. וּבִלְבָד שֶׁיִּנְוָה¹⁵. אֲבָל אִם נִמְחַק¹⁶ או נִשְׂרָף קֹדֶם שֶׁיִּגִּיעַ לָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁנִּמְחַק לְאַחֵר שֶׁהִגִּיעַ לְאוֹר מַחֲיצוֹת או אַחֵר שֶׁהִגִּיעַ לְפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפָּחִים סְמוּךְ לַגֵּט¹⁷, פְּגוֹן שֶׁנִּשְׂבָּה הָרוּחַ וְהִעֲלֵתָהּ וְנִמְחַק או נִשְׂרָף - הוּאִיל וְאִינוּ הוֹלֵךְ לְנוֹחַ, אִינוּ גֵּט וְלֹא נִתְגַּרְשָׁה¹⁸.

(11) שמסביב לגט, שהוא מקום המשתמר מפני הרוח וכדומה. (12) כל פחות משלשה טפחים סמוך לארץ, הרי הוא כלבוד (כמחובר) לארץ. (13) אפילו כשאין שם מעקה. (14) גיטין עט, א. (15) על הגג ממש, ואז הרי היא מגורשת למפרע, שאפילו מת הבעל לפני הנחתו, או אם קידשה אחר בינתיים (משהגיע לאור מחיצות המעקה) הרי היא מגורשת מראשון ומקודשת לשני (מגיד-משנה). ובדפוס רומי וקושטא: "ובלבד שלא יורד לנוח". (16) ע"י גשמים. (17) ובדפוס רומי וקושטא: כיון. (18) שהרי זה אור שאין סופו לנוח, ואינו כמנוח. וכ"ה בגיטין שם: "נמחק דרך עליה - לא", ומפרש רבינו, כל שהבעל היה צריך להעלות הגט, שלא כדרך תנועתו הטבעית (שהיא

ד. הָיְתָה הַגֵּט שֶׁלּוֹ, וְהָיָה מְלַמֵּעָלָה בְּיָדוֹ¹⁹, וְהָיָה מְלַמֵּטָה בְּחֲצֵר שֶׁלָּהּ, וְזָרַק לָהּ גֵּטָה - פִּיּוֹן שֶׁיִּצָּא הֶגֶט מִמַּחֲצוֹת הַגֵּט וְהִגִּיעַ לְמַחֲצוֹת²⁰ מְקוֹמָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בּוֹ נִתְגַּרְשָׁה²¹.

(19) ובכת"י התימנים, תיבת "בו" איננה. (20) החצר, שעל-ידי המחיצות יש לה דין של מקום משתמר. (21) גיטין, שם. אע"פ שעדיין לא הגיע לארץ ולא נח, שכל שזרקו דרך תנועתו הטבעית (מלמעלה למטה) הרי זה הולך לנוח ודינו כמנוח ממש, וזהו שאמרו שם: "שנמחק דרך ירידה" (מגיד-משנה).

ה. זָרְקוּ לְרִשְׁוֹתָהּ לְתוֹךְ הָאֵשׁ²² וְנִשְׂרָף או לְתוֹךְ הַמַּיִם [וְנִמְחַק או] נֶאֱבַד - אִינוּ גֵּט²³. אֲבָל אִם הִגִּיעַ לְרִשְׁוֹתָהּ [וְנָח]²⁴ וְאַחֵר כֶּף בָּא הָאֵשׁ וְשִׂרְפָתָהּ - הָרִי זֶה גֵּט²⁵.

(22) שקדמה דליקה לזריקת הגט. (23) גיטין, שם. "שמתחילה לשריפה הלך" ולא ירד לנוח, וזהו: "אור שאין סופו לנוח" (ראה זבחים כה: , וכן בבא-מציעא יב.). (24) כיון שהגיע לרשותה הרי זה כנח, ואפילו לא נח ממש. ובכת"י התימנים, תיבת "ונח" איננה. (25) גיטין, שם.

ו. זָרְקוּ עַל גְּבִי קֶנֶה או רִמַּח הַנְּעוּצִים בְּרִשְׁוֹתָהּ²⁶ - אִינוּ גֵּט, עַד שֶׁיִּנְוָה בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתָּמֵר בְּיָדוֹ²⁷. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זֹו לְפָנִים מְזוּ, הַפְּנִימִית שֶׁלָּהּ וְהַחֲצִירוֹנָה שֶׁלּוֹ, וְכִתְלֵי הַחֲצִירוֹנָה גְּבוּהוֹת עַל הַפְּנִימִית - פִּיּוֹן שֶׁזָּרַק הֶגֶט לְתוֹךְ אֹרֵז הַחֲצִירוֹנָה²⁸ נִתְגַּרְשָׁה; שֶׁהַפְּנִימִית בְּכִתְלֵי הַחֲצִירוֹנָה מִשְׁתַּמֶּרֶת²⁹. מִה שְׁאִין בֵּין בְּקָפוֹת.

(26) והם גבוהים ממחיצות חצרה. (27) ואלו אינם משתמרים, שרוח תנשבם ותטילם חוץ למחיצות החצר (גיטין שם וברש"י). (28) "כגון שהחיצונה מקפת הפנימית, ומחיצות החיצונה גבוהות על מחיצות הפנימית, והוא זרקו לה נגד הפנימית אע"פ שלא הגיע לאור מחיצות הפנימית, כיון שהיא כנגדה, ותוך אור מחיצות החיצונה" (באופן שהרוח לא תוכל להוציאו לחוץ) (מגיד-משנה). "ויש מפרשים אותה, אף כשהגיע כנגד אור החיצונה" ('מאירי' לדעת רבינו, ועי' בר"ן). (29) גיטין, שם.

ז. פִּיצַד? שְׁתֵּי קָפוֹת³⁰ זֹו לְפָנִים מְזוּ, הַפְּנִימִית שֶׁלָּהּ וְהַחֲצִירוֹנָה שֶׁלּוֹ³¹, וְזָרַק לָהּ גֵּטָה בְּתוֹכָן³², אֶפְלוּ הִגִּיעַ לְאוֹר הַפְּנִימִית - אִינָה מְגַרְשָׁת, עַד שֶׁיִּנְוָה עַל צֵד הַקֶּפֶה הַפְּנִימִית³³. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהֲיוֹתָהּ מְטָה עַל צֵדָה וְאִין לָהּ שׁוּלִים³⁴; אֲבָל יֵשׁ לָהּ שׁוּלִים, אֶפְלוּ נָח בְּקִרְקָעִיתָהּ - אִינָה מְגַרְשָׁת³⁵. שְׁפָלִי הָאִשָּׁה בְּרִשְׁוֹת הַבַּעַל אִינוּ קוֹנֶה לָהּ הֶגֶט אֶלָּא אִם בֵּין אִינוּ מְקַפִּיד עַל מְקוֹמוֹ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ח אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על מקום גבוה עשרה טפחים, הרי זה נחשב כמקום אחד ומגורשת (מגיד-משנה).

י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך⁴⁷ רשותה¹⁹ שהיא עומדת בה ונפל חוץ לרשותה, אף על פי שעבר בפחות משלשה⁴⁸ סמוך לארץ - אינה מגרשת, עד שנינוח ברשותה⁴⁹.

(47) ובדפוס וויניציאה: מתוך. (48) טפחים. (49) שכל אור שאין סופו לנוח אינו כמנוח, כמבאר בזבחים כה, ב. והשווה הל' מעשה הקרבנות פ"ד, ה"ט. וראה בבבא מציעא יב, א.

יא. היתה עומדת על גגה (זו) וזרקו לה ונפל בגג אחר⁵⁰ סמוך לו, אם יכולה לפשט ידה ולטלו - הרי זו מגרשת. שאף על פי שדיוורין⁵¹ חלוקין למעלה בשם שהן חלוקין למטה⁵², אין בגי אדם מקפידין על מקום פיוצא בזה⁵³.

(50) של איש אחר. וראה ב'מגיד משנה' שיש חולקים בזה, ולדעתם מתפרשת הלכה זו - שמקורה בגיטין עט, ב - באופן ששני הגגות הם של הבעל, והשאל לה גג אחד. וראה גם ב'מאירי' שם. (51) שיכוני דירה, רשות שכנים. (52) והרי הן שתי רשויות נפרדות, ולענין שבת אסור להוציא או להעביר מגג זה לזה. (53) הואיל והיא עצמה עומדת על גג שלה, אלא שפושטת ידה לקבל גיטה הנזרק לה על גג אחר (גיטין עט, ב:).

יב. היתה ידה קטפרס⁵⁴, וזרק הגט על ידה ונפל לארץ⁵⁵: אם נפל לתוך ארבע אמות שלה⁵⁶ ונח - הרי זו מגרשת⁵⁷; נפל לתוך הים או לתוך האש - אינה מגרשת. והוא, שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת נפילתו לאבוד היתה עומדת⁵⁸.

(54) מדרו (מורד, ביוניתי), שראשי אצבעותיה מוטות כלפי קרקע. (55) מתוך ידה. (56) ברשות שאינה שלה, כי ברשות השייכת לה, הרי היא מגורשת ואפילו לא הגיע לידה כלל, ואפילו חוץ לארבע אמותיה (אהע"ז ס"ו קלט, סט"ו). (57) כי ארבע אמות של אדם קונות לו "בסמטא או בצדי רשות הרבים או בחצר שאין לה בעלים", כמבאר בהל' זכיה ומתנה פ"ד, ה"ט. (58) שהרי קדמו המים והאש לזריקת הגט, והרי זה אור שאינו ראוי לנוח (גיטין עח: וברש"י). ואם לא עמדה על גבי מים, ולפני שהגיע הגט לארץ באו מים ומחקוהו, הרי זו ספק מגורשת, כי שמא ארבע אמות שתקנו חכמים, לא תקנו באוירין (מגיד-משנה ע"פ סוגיית הגמרא הנ"ל).

יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם: קרוב לו⁵⁹ - אינה מגרשת; היתה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה - הרי זו ספק מגרשת⁶⁰; היתה קרוב לה כדי שתשם ותטלנו - הרי זה⁶¹ פסול⁶², עד שיעצם גט לידה ואחר כך תנשא בו לכתחלה.

(30) סלים או חביות. (31) ושתיהן ברשות הבעל (מגיד-משנה). (32) ובכת"י התימנים: לתוכה. (33) שם עט, ב: "שאר מחיצות כלי עשויות לאוירן לשמור, שאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו" (רש"י שם). וזהו ההבדל בין שתי חצרות שבהלכה הקודמת, לשתי קופות בנידון שלפנינו. (34) ומתוך כך אין הבעל מקפיד על מקומה, הואיל ואינה ראויה לשימוש. (35) הרי היא ראויה לשימוש, והבעל מקפיד על מקומה (מגיד-משנה).

ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - אינה מגרשת, עד שיעצם הגט לידה או לכלי³⁶ מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו, כגון צלוחית או כפית³⁷ קטנה או פיוצא בהן³⁸. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה³⁹, והיתה גבוהה עשרה טפחים - הרי זו מגרשת; שהרי חלקה רשות לעצמה⁴⁰, ואין הבעל מקפיד על מקום פרעי המטה⁴¹.

(36) ובדפוס רומי וקושטא, ובכת"י התימנים, נוסף: או לחיקה. (37) סל. (38) שם עח, א: "שהמכנים אשתו לתוך ביתו, על-מנת להיות כלי תשמישיה קטנים עמה - הוא מכניסה" (רש"י). (39) לדעת ה'מעשה רוקח' דוקא שזרק לה גיטה בשעה שישבה על מיטתה, ואין דרך הבעל להקפיד להקימה ממנה. (40) כל גובה עשרה טפחים מהווה רשות לעצמו, כמבאר בברכות כה, ב. והל' קריאת שמע פ"ג, ה"ט. ומעתה אין רשות הבעל מבטלת את רשות מיטתה. (41) רגלי מיטתה, אע"פ שהם למטה מעשרה טפחים - אין הוא מקפיד על מקומם, הואיל והמיטה עצמה גבוהה עשרה, ונוחה להשתמש תחתיה (גיטין שם, וברש"י). ויתכן שאין זה אלא בכלי האשה ברשות הבעל, אבל כליו של לוקח ברשות מוכר, לא יקנו לו אפילו כשהכלי גבוה עשרה טפחים ואור תחתיו (מגיד-משנה). וראה בבא-בבא פה, ב. והל' מכירה פ"ד, ה"א.

ט. השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא יחד⁴² [לה], וזרק לה גט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת בהן - הרי זו מגרשת⁴³. נתגלגל⁴⁴ ונפל על גבי קורה או על גבי סלע רחוק ממנה: אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה ואין לו שם לוי - הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו היא והיא במקום אחד; ואם יש שם אחד משלשה דברים אלו - חלק רשות לעצמו⁴⁵, ומקום אחד השאיל לה, שני מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד שיעצם הגט לידה⁴⁶.

(42) לא סימן את גבולות המקום. (43) אבל הגיע חוץ לארבע אמותיה אינה מגורשת, שהרי אפילו בחצר שלה אינה מתגרשת עד שתעמוד בצדו, קל-וחומר למקום המושאל לה בחצרו שאינה מתגרשת עד שתעמוד בצדו קרוב לו. (44) אחרי שכבר נח מתחילה בארבע אמותיה רגע קט. (45) ואינו בטל לגבי שאר החצר. (46) גיטין עז, ב. ומשמע מזה כל שהגיע הגט לארבע אמותיה, אפילו נפל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(70 חוט, חבל דק. 71) שהתורה אמרה (דברים כד, ג): "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ו"כריתות" היינו כריתה והבדלה, וכיון שיכול לנתקו ולהביאו אצלו אין זה "כריתות" (גיטין עח:). (72) [כן הוא ב'מאירי' לגיטין, שם. אבל בדפוס רומי (ר"מ) "עד שתפסק". וכן העתיק ה'בית יוסף' שם, וכתב שזמה משמע קצת שאפילו אם קפצה ידה ועל-ידיה נפסקה המשיחה - מגורשת, כיון שעיקר הנתינה לידה היתה על-ידי הבעל (ה'בית יוסף' מפרש "שתפסק" שהיא פסקה). ויש סוברים שאם גרמה היא לפסיקה אינה מגורשת, עיי"ש ב'בית יוסף']. (73) ואם נפסקה אחר-כך המשיחה, כיון ששוב אינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו, הרי זו מגורשת. ויש אומרים שכיון שבעת הנתינה לידה יכול היא לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת אף-על-פי שנפסקה המשיחה, שהרי בעת הפסיקה אינו נותן לה ('בית שמואל' סי' קלח ס"ק ד). (74) כגון שהגט כבר והחוט דק, ואם ימשוך הגט אליו ינתק החוט. (75) גיטין, שם.

יז. נתן הגט ביד עבדה והוא נעור והיא משמרתו: 16
אם היה כפופה 76 - הרי זה גט 77, וכאלו הגיע לחצרה 17
שהיא עומדת בצדה; ואם אינו כפופה - אינו גט 78. 18
נתנו ביד העבד והוא לשן והיא משמרתו - הרי זה 19
פסול 79. ואם היה כפופה - הרי זה מגרשת 80. 20

(76) קשור בידי או ברגליו ואינו יכול להלך. (77) בגמרא (גיטין עח:): "אמר רבא, כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו - הרי זה גט, ניעור - אינו גט". ובמסקנא אמרו שישן אינו מספיק (גזירה משום ניעור לדעת הרמב"ם) - "והלכתא בכפות", ומפרש רבינו שהכוונה שבמקום "ישן" שאמר רבא, צריך לומר "כפות" (הגר"א סי' קלט סקי"ט), שכפות אינו מהלך וגם משתמר לדעתה. (78) שהוא כחצר המשתמרת שלא לדעתה, שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו (שם עח:). ועוד, משום שחצר מהלכת אינה קונה לבעליה, כי לא ריבתה התורה אלא גגה חצרה וקרפיפה - שאינם נדים ממקומם, אבל לא דברים העשויים לנוד (בבא-מציעא ט: וברש"י שם). וה'טור' (שם) הביא דברי רבינו בלשון זו: "נתן הגט ביד עבדה והוא ניעור והיא משמרתו, אפילו היה כפופ אינו גט", וכן הביא ה'מאירי' שם בדברי רבינו. ולפי זה, צריך שיהא גם ישן, שישתמר לדעתה, וגם כפופה, שלא יהא כחצר המהלכת. אלא שיש הבדל ביניהם: ניעור פסול מן התורה, אפילו אם הוא כפופ, שכיון שהוא ניעור משתמר הוא לדעתו; ואילו ישן ואינו כפופ, שמשתמר לדעתה, אינו פסול אלא מדרבנן, שהרי אינו מהלך, אלא גזרו משום ניעור. וראה להלן הי"ח ובהערה שם. (79) מדבריהם. אבל מדין תורה כשר הוא, שהרי הוא משתמר לדעתה, אלא גזרו בישן משום ניעור, שלא יבואו להכשיר בניעור כי שניהם מצויים, אבל לא גזרו כפות משום אינו כפופה, שאינו מצוי שיהיה כפופה, וכל דבר שאינו מצוי לא גזרו בו (מגיד-משנה ע"פ סוגיית התלמוד, גיטין כא:). (80) דברים אלו מתאימים לנוסחת ה'טור' וה'מאירי' בדברי רבינו (למעלה הערה עו). אבל לפי נוסחת

(59) מבואר בהלכה הבאה. (60) ודינה מבואר לקמן פ"י, ה"ג: "לא תנשא, ואם נשאת תצא". (61) כ"ה בכת"י ובדפוס רומי. (62) מדבריהם, ואם נשאת לא תצא, כמבואר לקמן פ"י ה"ב, שמה יאמרו על רחוק שהוא קרוב (גיטין עח: וברש"י).

1 יד. פיצד הוא קרוב לו? היה הוא יכול לשמרו,
2 והיא אינה יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו 63;
3 שניהם יכולים לשמרו או ששניהם אין יכולין
4 לשמרו - זה הוא מחצה למחצה 64.

(63) ואפילו במרחק של מאה אמה. (64) והרי היא ספק מגורשת (גיטין, שם). ולא ביאר רבינו דין "היא יכולה לשמרו, והוא אינו יכול" ואינו קרוב אליה כדי שתשוח ותטלנו, ונראה שהיא ספק מגורשת, ואע"פ שלענין קידושין פסק רבינו שהיא מקודשת, כמבואר בהל' אישות פ"ד הכ"ב, אפשר שבגט יש להחמיר מחמת חומר איסור אשת איש, שלא לדונה כמגורשת ודאי עד "כדי שתשוח ותטלנו" (מגיד-משנה). וכל זה אינו סותר למה שנאמר לעיל בהלכה יב: "היתה ידה קטפרס . . . אם נפל לתוך ארבע אמות . . . הרי זו מגורשת". כי שם ידובר שכשכבר הגיע הגט לידה ונפל ממנה, ולפיכך כשנח תוך ד' אמותיה הרי הוא כנח בידה.

5 טו. פא הוא תחלה 65 ועמד, ואחר כך עמדה היא
6 פנגדה, וזרקו לה, אם היה הגט בתוך ארבע אמות
7 שלו - אינה מגרשת, אף על פי שאם תשח תטלנו 66.
8 עמדה היא תחלה, וכא הוא ועמד פנגדה, וזרקו
9 לה, אף על פי שהוא מחצה למחצה 67, הואיל והוא
10 לתוך ארבע אמות שלו - הרי זה גט פסול 68, עד
11 שניגיע הגט לידה 69.

(65) לרשות הרבים או לרשות שאינה של שניהם. (66) הואיל וארבע אמות של אדם קונות לו, כבר זכה בהן, ואין זכותה נכנסת לתחומו והרי היא כאילו לא באה (גיטין עח:). (67) שהרי שניהם יכולים לשמרו. (68) מצד הדין הוא גט גמור, אלא פסול הוא מדבריהם משום גזירה, כמבואר לעיל בסוף הי"ג. (69) שם. וכל הדברים האלו אמורים רק ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם, אבל זרק גיטה לתוך חצרה הרי זו מגורשת אפילו אם לא הגיע לידה, כמבואר לעיל ה"א: "ומשיגיע גט לרשותה נתגרשה". וב'ערוך' ערך "גט", מביא קבלה בשם רבותינו שאפילו זרק גיטה לתוך חצרה אינה מגורשת עד שיגיע לידה, ומסתמך על ה'ירושלמי' (גיטין פ"ח, ה"ב): "המחזור שבכולן עד שיתנו לתוך ידה" (ראה ב'תוספות' גיטין עח:) וכבר פסק הרמ"א (אה"ע"ז סי' קלט סי"ד), "שאין לגרש לכתחילה אפילו לזרוק הגט לתוך חצרה או לתוך מלבושיה אלא לתוך ידה ממש".

12 טז. זרק הגט לידה, והיה קשור במשיחה 70, וקצת
13 המשיחה בידו: אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו -
14 אינה מגרשת 71, עד שתפסק 72 המשיחה 73; ואם אינו
15 יכול לנתקו 74 - הרי זה מגרשת 75.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ט אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- הספרים שלנו זה מיותר, שאם כפות וניעור הרי זה גט, כל-שכן כפות וישן (כסף-משנה).
- יח. כתב הגט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו - פיון שזכתה בעבד זכתה בגט ונתגרשה⁸¹, אם היה כפות⁸². ואם אינו כפות ונעור - קנתה העבד, ואינה מגרשת עד שיעיג הגט לידה⁸³. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנו לה - פיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או בחזקה⁸⁴ נתגרשה⁸⁵.
- (81) נעשה העבד כחצרה, וגיטה וחצרה באים לה כאחד (גיטין כא.). (82) זה מתאים לנוסחת הספרים שלפנינו למעלה בה"י, אבל לנוסחת ה"טור" וה"מאירי" צריך שיהא גם ישן וגם כפות (שם בהערה). (83) שם. (84) שנעלה או גדרה את החצר, כמבואר בהל' מכירה פ"א, ה"ח. (85) גיטין, שם.
- יום רביעי י"ט אדר ה'תשפ"א
- פרק נשי
- (1) כלל בו רבינו דיני שלוחים לקבלה, להולכה ולהובאה, הכשרים לשליחות, אם האשה עושה שליח לקבל גטה מיד שליח בעלה, קטנה אם עושה שליח לקבלה, והבעל ששינה שליח קבלה להולכה, אם יכול שליח להולכה להיות שליח לקבלה, ביטול הגט, המביא גט והניח הבעל חולה או גוסס.
- א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא הנקרא שליח קבלה, ומשיגיג הגט ליד שלוחה תתגרש פאלו הגיע לידה². וצריכה לעשותו בשני עדים³. וצריכה שני עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה. ואפילו הם הראשונים⁴ או אחד מן הראשונים⁵ - הרי זו עדות גמורה⁶.
- (2) גיטין סב, ב. ואפילו רצה הבעל לחזור בו - אינו יכול, כי כבר נתגרשה בקבלת השליח, בניגוד לשליח הולכה, שדינו מבואר לקמן ה"ה. (3) שם סג, ב. וראה לקמן ה"ד. (4) שעדי הקבלה הם עדי האמירה. (5) ואחד מן האחרונים ועד שלישי שראה בזו ובזו מצטרף עמהם (שם), ובדפוס רומי (ר"מ) נוסף: "ואחד מן האחרונים". (6) ואין אומרים כת שקרנית היא זו, שאינו מצוי שיראו את שתייהן, ושמה האשה שכרתם להעיד שקר, ואפילו כשהשלישי הוא יחיד שראה שתייהן, אין חוששים שמה שכרתו (תוספות' שם), וב'ירושלמי' גיטין פ"ו ה"ב, אמרו: כשהשליח קרוב (לבעל או לאשה), אבל כשאינו קרוב - יכול אף הוא להצטרף עם עד אחר ולהעיד, וראה שו"ע אהע"ז סי' קמא, ס"ט.
- ב. במה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע; אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שליח קבלה - אינו צריך עדים⁷. בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו בין שנמסר לו בעדים - ציאתו מתחת ידו פיציתו מתחת ידי האשה⁸. ואף על פי כן לא יתן לו הגט לבתחלה אלא בעדי מסירה⁹, כמו האשה עצמה.
- 7) עדי קבלה, אבל עדים על מינוי השליח הוא צריך (כסף-משנה). (8) גיטין סד, א. שאם "חתמו בו שנים ועבר ונתנו בינו לבניה - הרי זה כשר" (לעיל פ"א, ה"ז). (9) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל שם ה"ח).
- ג. הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו¹⁰, אבל יכול לעשות שליח להוליה הגט לאשתו. וזה הוא הנקרא שליח הולכה¹¹.
- (10) שתהא מגורשת עם קבלתו בידו, שהגט חוב הוא לאשה, ואין חבים לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו (גיטין סב: וברש"י). (11) ולא תתגרש אלא כשיגיע הגט לידה, כמבואר בסמוך.
- ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גט מיד בעלה¹². וזה הוא הנקרא שליח הבאה. ואין שליח הולכה ובהאה צריך עדים¹³.
- (12) גיטין סג, א. ודף סה, א. (13) על מינוי שליחותם, כדברי רבינו בהל' אישות פ"ג, ה"ו: "שאינ מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר", ולדעת הראב"ד שם, אין צורך בעדים הואיל וגטו יוצא מתחת ידו, גטו מוכיח שנעשה שליחו, וכן בר"ן לקידושין פ"ג. ולדבריו מוכן מאד הטעם, ששליח לקבלה צריכה האשה לעשותו בשני עדים, הואיל ואין שום הוכחה שבכתב בידו, ולמה נאמינו שהוא שלוחה. ולדעת רבינו אפשר להסביר החילוק בין שליח הולכה לשליח קבלה, שבראשון אין מעשה הגירושין מתחיל אלא בשעת מסירת הגט מידי השליח לאשה, ולפיכך מינוי השליחות להולכה אינו צריך עדים, שאינו אלא הכנה למעשה הגט, לא כן בשליח לקבלה שהוא לא יחזור שנית לאשה למסור לה הגט אלא מיד בקבלת הגט מידי הבעל תתגרש על סמך מינויו הקודם, נמצא שמעשה הגירושין מתחיל כבר משעת התמנותו כשליח שלה, שאפילו אם לא תרצה לקבל הגט כבר מגורשת היא, ולפיכך צריך הוא עדים על מינויו, שאין איסור ערוה ניתר פחות משנים (ע"פ ה"ט"ז אהע"ז סי' קמא, ס"ט) וראה לקמן פ"ט, הל"ב. וכיום נוהגים להצריך כתב הרשאה חתומה בעדים המעידים על מינוי שליח הולכה (אהע"ז סי' קמא, ס"א, ונוסח ההרשאה נמצא שם סעיף ל).
- ה. ואין האשה מתגרשת בגט ששליח הבעל או שהביא לה שליח הבאה עד שיעיג גט לידה¹⁴. וכל מקום שנאמר בענין גטין שליח סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.
- (14) גיטין סב, ב. ודף סה, א. כי בשליח להולכה הרי הוא במקום הבעל, וכל שלא מסרו ליד האשה הרי זה כאילו בעלה עומד לגרשה ועדיין לא נתן הגט בידה, שאינה מגורשת ואין השליח עדיף משולחו. ובשליח הבאה אע"פ שהיא מינתה אותו, אבל מתוך שהדגישה: הבא לי גיטי, הרי זו כאילו התנתה שאינה רוצה להתגרש אלא כשיגיע גט לידה (ר"ן לגיטין סב:).
- ו. הפל פשרין לשליחות הגט, בין לשליח קבלה

שמא יבואו מחר עדים ויקיימו חתימת עדי הגט, נמצא שתפסו בה קידושי השני (כסף-משנה).

ח. היה השליח קטן כשנשן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש ונתפסק²⁶, שוטה ונשתפה²⁷, עכו"ם ונתגיר, עבד ונשתחרר - הרי זה בטל²⁸. אבל אם נתן לו הגט והוא פקח, ונתחרש ונחזר ונתפסק; הריה שפוי²⁹ כשנשן לו הגט, ונשתטה ונחזר ונשתפה כשהביא הגט ליד אשה - הרי זה גט פשר, מפני שתחלתו וסופו בדעת³⁰.

(26) נפקחו אזניו לשמוע ופיו לדבר. (27) חזרה אליו דעתו ונצטלה. (28) שתחילת הנתינה בפסול היתה, ולא הוכשרו להיות שליחי גט. (29) מיושב בדעתו. (30) גיטין כג, א.

ט. האשה שעשתה שליח בעדים, ואמרה לו: טל לי גטי ויהא³¹ לי בידך - הרי זה שליח לקבלה, וכאלו אמרה לו 'התקבל לי גטי'. ויש³³ לאשה לעשות שליח לקבל לה גטה מיד שלוחו של בעלה³⁴. וקטנה אינה עושה שליח לקבלה, אף על פי שחצרה קונה לה גטה כגדולה³⁵. מפני ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעידין על הקטן, שאינו בן דעה גמורה³⁶.

(31) או שאמרה לו: "יהא לי בידך". ובכתי' התימנים, הנוסח: טול לי גיטי יהא לי. (32) גיטין סג, ב. ובכתי' התימנים: "התקבל לי". וכן בדפוס רומי: "התקב (=התקבל) לי". (33) יכולה. (34) שהוא שליח הולכה. ואין בזה בזיון הבעל לומר: קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה (גיטין, שם). (35) שאם יתן הגט לחצרה, הרי זו מגורשת כאילו נמסר לידה ממש, כמבואר בבבא-מציעא י, ב שחצרה של קטנה נלמדת מ"ידה", וכמבואר בה' גזילה פ"ז, ה". (36) לדעת הראב"ד, אין לטעם הזה "לא טעם ולא ריח" אלא כשם שהשליח צריך להיות בן דעת, כך השולח צריך שיהיה בן דעת, וכמו שאמרו (גיטין סה:): "אין קטן עושה שליח", ולפי-זה גם שליח הבאה אינה יכולה לעשות. אולם דעת רבינו היא, הואיל ואנו רואים, שאשה גדולה עושה שליח קבלה והיא מתגרשת שלא בפניה, על כרחך משום שזכות היא לה - שכן גילתה דעתה על-ידי מינוי שליחה - ולפיכך זוכה לה השליח שלא בפניה. אם כן גם בקטנה נאמר: הואיל וגילתה דעתה על-ידי שליחה שהיא רוצה להתגרש, נאמר שזוכה לה הבעל או בית-דין את גיטה, כדין ה"מזכה על ידי אחר", אע"פ שאינו שליח, ויהא שליחה זה כחצרה ותתגרש מיד, לפיכך מתיר רבינו, שהמינוי צריך עדים ואין מעידים על הקטן, וגם צריך שהעדים ידעו שזכות היא לה גם עכשיו בשעת מסירת הגט, ולא חזרה בה מדעתה הקודמת, והואיל ואינה בת דעת גמורה - חוששים גם שמא חזרה בה עכשיו, וחוב הוא לה ('מרכבת המשנה').

י. האשה שעשתה שליח לקבלה, ואמר לו הבעל:

1 בין לשליח הולכה והבאה, חוץ מן ההמשכה;
2 העכו"ם, והעבד, והחרש, והשוטה, והקטן¹⁵. ואם
3 קבל או הביא אחד מהן - אינו גט¹⁶.

(15) גיטין כג, א. חרש שוטה וקטן - משום שאינם בני דיעה, ואינם ראויים לשליחות, שנאמר בה "איש": ויקחו להם איש שה לבית אבות - אחד לוקח לכולם. כמבואר בקידושין מב, א (רש"י), ונכרי ועבד אינם בתורת גיטין וקידושין, שאין להם תפיסת קידושין ואין גט נוהג בהם, וכל דבר שאין ראוי לו לאדם לעצמו, אינו יכול למלא בו פעולת שליח (רש"י שם). (16) כדעת הר"ף שם, שלא חילק בעבד בין הולכה לקבלה (עי' בר"ן שם) וכן משמע ב"ירושלמי" גיטין פ"ב ה"ו, שאפילו בהולכה הגט בטל, ודעת רבי יוסף הלוי אבן מגאש, שרק לקבלה פסול, אבל להולכה כשר העבד להיות שליח. כי שליח הולכה אינו אלא כשאר שליח סתם, והעבד כשר להיות שליח. אבל שליח קבלה משעה שהגיע הגט לידו מגורשת, ועבד אין לו "יד" לקבל גירושין הואיל ואינו בתורת גיטין (ר"ן שם). ואם שלח הגט ביד גוי שיתנו פלוני ישראל, ומינה הבעל בכתבו לאותו פלוני שיהיה שליחו להוליך גיטו לאשתו כשר, שהגוי אינו עושה כאן אלא "מעשה קוף" בלבד (רא"ש גיטין סי' ב', אות כז. וראה בשו"ע אה"ע"ז סי' קמא, סל"ה).

4 ז. אבל הנשים והקרובים - פשרים¹⁷. ואפילו
5 הפסולין מדברי סופרים בעברה¹⁸ - כשרין
6 לשליחות גט¹⁹. אבל הפסולין בעברה מדברי תורה²⁰
7 - פסולין להבאת הגט²¹; ואם הביאו - הרי זה
8 פסול²². במה דברים אמורים? כשנתקנים הגט
9 בחותמיו²³; אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי
10 פסול בעברה מן התורה²⁴ - אינו גט²⁵.

(17) לשליחות הגט, כמבואר בגיטין כג, ב. (18) כגון משחקים בקוביא, מלווים בריבית, ומפריחי יונים, המנויים במשנה (ראש השנה פ"א, מ"ח) שהם גזלנים מדבריהם. (19) כשם שכשרים להעיד באשה שמת בעלה להתירה להנשא (ראש השנה כב. ולקמן פ"ב, ה"ז. (20) כגון גזלן ממש, או שחילל יום-טוב ראשון, או האוכל נבילות ושקצים בין לתאבון בין להכעיס, כמבואר בה' עדות פ"י, ה"ג. ומאה וששים ושמונה מצוות לא-תעשה בתורה הן, שאין בהן כרת ולא מיתת בית-דין אלא עונש מלקות בלבד, וכולן מנויין בה' סנהדרין פ"ט, ה"ד. (21) שהם חשודים לשקר ואינם נאמנים לומר שהבעל עשם שליח להוליך הגט (משנה למלך, וכן ב'הגהות הגר"א' אה"ע"ז סי' קמא, עא). (22) ואם נשאת לא תצא, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. (23) שהעידו עדים על חתימת עדי הגט שהיא נכונה ואינה מזויפת. (24) שלא נתקיים הגט בחותמיו. (25) בטל לגמרי ואפילו אם נשאת תצא, כל עוד לא יבואו עדים לאשר חתימת עדי הגט. שכל מי שפסול בעבירה מן התורה אינו נאמן בעדות אשה כלל, כמבואר ביבמות כה, ב. אמנם אם יבוא אחר ויקדשנה תהיה מקודשת קידושי ספק לשני,

25 גַּט זֶה פְּקֻדוֹן אֶצְלָךָ⁴⁴, אוּ שְׁאֻמְרָה לוֹ: הֲרִי אִתָּךְ
26 שְׁלִיחַת לְקַבְּלָהּ לִי⁴⁵ - הֲרִי זוֹ מְגֵרֶשֶׁת בְּסִפְקָא⁴⁶ עַד
27 שְׁנִינִיעַ גַּט לְיָדָהּ, וּמִשְׁנִינִיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ תִּתְּגַרְשׁ
28 וְדֹאֵי⁴⁷.

(44) ונתכוונה לומר שיהיה שלוחה לקבלה. מקור הדברים אלה הוא לפי גירסת הרי"ף גיטין פ"ו. (45) ו"בפקדון" אין צורך שתאמר: "לי", שהרי הבעל לא בתורת פקדון הפקידו אצלו אלא לשם גירושין נתנו לו, ובוודאי נתכוונה לומר, שיהא שלוחה לקבלה (ר"ן גיטין סג.). (46) גיטין, שם. נסתפק לחכמים אם יכול השליח להיעזק מהולכה לקבלה, טרם שגמר שליחות הבעל שמינהו להולכה. (47) שהרי לא חזר השליח מהיות שליח האיש, ועדיין בשליחותו הוא עומד.

29 יד. שְׁלִיחַת שְׁהִיבָא גַּט, כְּשֶׁהוּא נֹתֵנוּ לָהּ נֹתֵנוּ לָהּ
30 בְּפָנֵי שְׁנֵים⁴⁸. וְאוֹתָן הַשְּׁנַיִם צָרִיכִין לְקָרוֹתָו, וְאַחֲרֵי
31 כֵּן יִתֵּן לָהּ בְּפָנֶיהֶם. שְׂדֵינָהּ שְׁלִיחַת עִם הָאִשָּׁה בְּדִין
32 הַבֶּעַל עִמָּה⁴⁹, שְׁתַּחֲתִּי הוּא קָם. לְפִיכָךְ, אִם נִתְּנוּ
33 הַשְּׁלִיחַת לָהּ וְלֹא קָרְאוּהוּ עַדִּי מְסִירָה, וְנִטְּלָתָו וְזָרְקָתָו
34 לֵים - הֲרִי זוֹ סִפְקָא מְגֵרֶשֶׁת⁵⁰.

(48) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה", כמבואר לעיל פ"א, הט"ו. (49) שבשעת נתינת הגט צריכים העדים לקרותו, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט. (50) שמה לא היה זה גט כלל, והרי אי אפשר לבדוק אחריו שנזרק לים. ואפילו נתנו הבעל לידה וזרקתו לים, אינו נאמן לומר גט כשר היה, כמבואר לעיל פ"א, הכ"א.

35 טו. עֶבֶר הַשְּׁלִיחַת וְנִתְּן הַגֵּט בֵּינוּ לְבֵינָהּ - יִטְּלֶנָּה
36 מִמֶּנָּה⁵¹ וְיִחְזֹר וְיִתְּנָהּ לָהּ בְּפָנֵי שְׁנֵים⁵². וְאִם מֵת -
37 הוֹאִיל וְהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ מְקִיָּם בְּחוֹתְמֵיו⁵³, הֲרִי
38 זֶה גַּט כְּשֶׁר⁵⁴.

(51) אפילו לאחר שנשאת, וכמבואר לקמן פ"ז, ה"ז. (52) שהרי יש מן הגאונים שהורה, שכל שלא נמסר הגט בפני שנים אע"פ שחתמו בו שנים, הרי זה גט פסול (ראה לעיל פ"א, הט"ו), לפיכך צריך לחוש לדבריו ולתקן זה במקום האפשר וביחוד כשהשליח מסר, שאין כוחו יפה כמסירת הבעל (מגיד-משנה). (53) מאושר ע"י העדים החתומים בגט כי הן חתימותיהם, או שעדים אחרים יעידו על כך. (54) כשיטת רבינו לעיל פ"א, הט"ז, שבדיעבד כשר הגט בעדי חתימה בלבד.

39 טז. שְׁלִיחַת שְׁנִטְלָה הַגֵּט, וְקָדַם שְׁנִינִיעַ לִידָהּ הָאִשָּׁה חֲזָר
40 הַבֶּעַל וְאָמַר לוֹ: גַּט שְׁשַׁלַּחְתִּי עִמָּךְ בָּטֹל הוּא, או
41 שְׁקָדַם וְאָמַר לָאִשָּׁה: גַּט שְׁשַׁלַּחְתִּי לִיךְ בָּטֹל הוּא, או
42 שְׁשַׁלַּח שְׁלִיחַת אַחֵר לְבִטְלוֹ, אוּ שְׁאֻמְרָה לְאֲחֵרִים: גַּט
43 שְׁשַׁלַּחְתִּי לְאִשְׁתִּי בָטֹל הוּא - הֲרִי זֶה בָּטֹל⁵⁵, וְאָף עַל
44 פִּי שְׁהִינִיעַ גַּט לְיָדָהּ⁵⁶. וְכָל הַמְּבַטֵּל בְּפָנֵי אַחֲרִים, צָרִיךְ
45 שִׁיבִטֵּל בְּפָנֵי שְׁנֵים⁵⁷. וְאִם אַחֲרֵי שְׁהִינִיעַ גַּט לְיָדָהּ או
46 לִידָהּ שְׁלִיחַת קִבְּלָהּ⁵⁸ - אִינוּ יָכוֹל לְבַטְלוֹ. וְאָף עַל פִּי

1 אִין רְצוֹנִי שְׁתַּקַּבֵּל לָהּ גִּטָּה, אֲלֹא הֲרִי זֶה גִּטָּה הוֹלֵךְ
2 אוֹתוֹ לָהּ - הֲרִישוֹת בִּידָהּ הַבֶּעַל, וְנַעֲשֶׂה זֶה שְׁלִיחַת
3 לְהוֹלֵכָה וְלֹא שְׁלִיחַת לְקַבְּלָהּ³⁷. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ:
4 הַתַּקַּבֵּל לָהּ גִּטָּה, [או: הִיא לִי], או: זָכָה לָהּ - לֹא
5 עָקַר שְׁלִיחוֹת הַקַּבְּלָהּ. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ לָהּ -
6 עָקַר שְׁלִיחוֹת הַקַּבְּלָהּ, וְנַעֲשֶׂה שְׁלִיחַת הַבֶּעַל. וְכָךְ אִם
7 אָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ - עָקַר שְׁלִיחוֹת הַקַּבְּלָהּ³⁸.

(37) ולפיכך אם רצה הבעל לחזור - חזור, כל עוד שלא הגיע הגט לידה (גיטין סב.). (38) שם. הואיל והזכיר לשון "הולך" גילה דעתו, שאין רצונו אלא למנותו שליח הולכה. אבל אם לא אמר אלא "תן לה" בלבד, הרי זה כאומר: "זכה לה", ולא עקר שליחות הקבלה, כמבואר בה"ל זכיה פ"ד ה"ד, שהאומר: תן, כאומר: זכה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קמ, סי"ח. וראה שם בבית שמואל סי' ט).

8 יא. שְׁלִיחַת הָאִשָּׁה שְׁבֹא לְקַבֵּל גַּט מִן הַבֶּעַל, וְאָמַר
9 לוֹ: שְׁלִיחַת קִבְּלָהּ אֲנִי, וְאָמַר לוֹ הַבֶּעַל: הוֹלֵךְ גַּט
10 זֶה כְּמוֹ שְׁאֻמְרָה, כְּלוּמַר: אֲנִי עוֹקֵר שְׁלִיחוֹתָךְ, אֲלֹא
11 בֵּין שְׁעִשְׂתָּה אוֹתָךְ שְׁלִיחַת קִבְּלָהּ אוּ שְׁלִיחַת הַבָּאָה הֲרִי
12 אִתָּךְ כְּמוֹ שְׁאֻמְרָה, וְהִבִּיא אֶת הַגֵּט, וְאָמַר לוֹ: לֹא
13 [שְׁלִיחַת לְקַבְּלָהּ³⁹] שְׁמַתִּיךָ אֲלֵא שְׁלִיחַת הַבָּאָה - אֲפִלוּ
14 הִגִּיעַ לְיָדָהּ, אִינָּה מְגֵרֶשֶׁת; שְׁהֲרִי עָקַר הַשְּׁלִיחַת
15 שְׁלִיחוֹת שְׁאֻמְרָה הִיא, וְאָמַר לַבֶּעַל: מַעוֹלָם לֹא
16 נַעֲשִׂיתִי שְׁלִיחַת הַבָּאָה לָהּ⁴⁰.

(39) בכת"י התימנים, וכן בדפוס קושטא, תיבות אלו אינן. (40) אלא שלא שליח לקבלה, שאין טרחתו מרובה, והרי זה כאומר: שליח לקבלה אפשר - שליח להולכה אי אפשר, ואפילו נמלך אח"כ והוליד הגט לאשה אין זה גט, שמתחילה לא קבלו כשליח הולכה (גיטין סג.), אבל אמר הבעל לשליח: הולך ותן לה, ולא אמר: כמו שאמרה, הרי זו מגורשת כשיגיע גט לידה, שכשפשט ידו וקיבל הגט מהבעל - על דעת דברי הבעל קיבל ונעשה שליח להולכה (מגיד-משנה).

17 יב. אָמַר שְׁלִיחַת לַבֶּעַל: שְׁלִיחַת הַבָּאָה אֲנִי, וְאָמַר לוֹ
18 הַבֶּעַל: הוֹלֵךְ כְּמוֹ שְׁאֻמְרָה, וְהִבִּיא אֶת הַגֵּט, וְאָמַר
19 לוֹ: שְׁלִיחַת לְקַבְּלָהּ שְׁמַתִּיךָ - בֵּין שְׁהִינִיעַ גַּט לְיָדָהּ
20 מְגֵרֶשֶׁת⁴¹; שְׁהֲרִי לֹא עָקַר שְׁלִיחוֹת שְׁאֻמְרָה, אֲלֹא
21 גָרַע אוֹתָהּ⁴². שְׁהֲרִי הִיא אוֹמֶרֶת לְקַבְּלָהּ, וְהוּא אוֹמֵר
22 לַבֶּעַל לְהַבָּאָה בְּלִבְדִּי⁴³.

(41) ואינה מגורשת עם מסירת הגט לידי השליח, שהבעל סמך על דברי השליח, ולא עשאו אלא שליח הולכה. (42) הכביד עליה לטרוח ולהמציא הגט לידה. (43) ואין כאן עקירה, שאם מתרצה הוא בשליחות הבאה, כל-שכן שמתרצה בשליחות קבלה, שהקבלה בכלל הבאה לענין טורח (גיטין שם, וכן בבבא-מציא עז: וברש"י).

23 יג. הַבֶּעַל שְׁשַׁלַּח גַּט לְאִשְׁתּוֹ, בָּא שְׁלִיחַת לְתַנּוּ לָהּ
24 וְלֹא נִטְּלָתָו, אֲלֹא אָמַר לוֹ בְּפָנֵי עֲדִים: יִהְיֶה (לִי)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 אַחֲרֵיהֶם⁷¹ - הָרִי זֶה בָּטֹל. וְזוֹ הִיא מְסִירַת הַמִּדְעָא
17 עַל הַגֵּט⁷². וְכֵן אִם אָמַר לָהֶם: כָּל גֵּט שֶׁיִּכְתֹּב לִי
18 פְּלוּנִי בָּטֹל, אוֹ: כָּל גֵּט שֶׁאֶכְתֹּב בְּבֵית דִּינֹו שֶׁל פְּלוּנִי
19 הָרִי זֶה גֵּט בָּטֹל, אוֹ: כָּל גֵּט שֶׁאֶכְתֹּב מִפָּאן וְעַד
20 עֶשְׂרִים שָׁנָה בָּטֹל - הָרִי⁷³ גֵּט בָּטֹל. וְכֵן אִם אָמַר
21 בְּפָנַי שְׁנַיִם: כָּל גֵּט שֶׁאֶכְתֹּב לְפָלוּנִית אֲשֶׁתִּי בָּטֹל
22 הוּא, וְכָל דָּבָר שֶׁאֶכְתֹּב בּוֹ מִדְעָא זֹאת הָרִי הוּא
23 בָּטֹל, וְכָתֵב אַחֵר כֶּף וּנְתָנוּ לָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁבָּטֹל
24 הַמִּדְעָא קֹדֶם שֶׁיִּכְתֹּב הַגֵּט - הָרִי הַגֵּט בָּטֹל⁷⁴.

(69) עומד לכתוב. (70) שאין דעתי נכונה ומסכמת לזה, ואיני כותבו אלא מחמת סיבה מסויימת המניעה אותי לכך. (71) משמע, אילו היה נותנו בפני שנים הראשונים היה הגט כשר, הואיל ומוסרו לפניהם ודאי ביטל את מודעתו הקודמת, אולם מתוך דברי רבינו בהל' מכירה פ"י ה"ו, האומר: "עדי המודעה יש להם לחתום הם עצמם באותו הממכר שנמסרה להם המודעה עליו, ואין בכך כלום" - משמע שאפילו נתן הגט בפני שנים הראשונים מודעתו קיימת. (72) המבואר בערכין כא, ב. ואפילו אין אנו יודעים לו שום אונס למתן גט זה, מודעתו קיימת. (73) כן בדפוס רומי. (74) שהרי ביטל מראש את ביטול המודעה, ואע"פ שביטלה - לא ביטל המודעה דמודעה.

25 כ. אִם כֵּן, מֵהוּ תִּקְנַת דָּבָר זֶה? שִׁיאֲמָרוּ לוֹ הַעֲדִים
26 קֹדֶם פְּתִיבַת הַגֵּט: אָמַר בְּפָנֵינוּ שְׁפָל הַדְּבָרִים
27 שֶׁמִּסְרָתָ, שְׁגוּרִמִּין פְּשִׁימְקִימוֹ אוֹתָן הַדְּבָרִים לְבָטֹל
28 גֵּט⁷⁵, הָרִי הֵן בָּטֵלִים. וְהוּא אוֹמֵר: הֵן⁷⁶. וְאַחֵר כֶּף
29 אוֹמֵר לָהֶם לְכָתֵב וּלְחַתֵּם וּלְתֵן לָהּ. וְלֹא יִנְיַחוּהוּ
30 לִילָף עַד שֶׁיִּגְעֶה הַגֵּט לִידָה, כְּדִי שְׁלֹא יֵצֵא וַיִּבָּטֵל⁷⁷.
31 וְאִין הַמוֹסֵר מוֹדְעָא וְלֹא הַמְּבַטֵּל מוֹדְעָא צָרִיךְ
32 קִנְיָן⁷⁸.

(75) ובכת"י התימנים: לבטל גט זה. (76) שדברו האחרון כולל לבטל כל מה שמסר והודיע נגד גט זה. ואחרי דברו האחרון אנו הולכים, שהוא כולל לכל מה שקדם לו והכל בטל. ולדעת הרשב"א צריך שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו, שבזה הוא מוכיח שהביטול שלו הוא בלב שלם שעוקר את כל מה שפעל עד כה לביטול הגט (מגיד-משנה). ובשו"ע אהע"ז סי' קנד ב"סדר הגט" - מצריך שיאמר הבעל בפני עדי חתימת הגט: "הנני מבטל לפניהם כל מודעי ומודעי דמודעי . . . שמסרתי על גט זה . . . וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר שיפסל הגט מחמתו, והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או אמרתי שום דבר שיבטל גט זה או שיוע כוחו מחמתו". (77) ואז יבטל הגט, כי הכל הולך אחרי דבריו האחרונים. (78) קנין סודר (המבואר בבאורנו לעיל פ"י מהל' אישות ה"ט). ומכיון, שאין זה אלא גילוי דעת בלבד, אין אנו צריכים לקנין. וכן מבואר בבבא-בבא-בבא, מ, א. וגם ביטול המודעה אינו אלא גילוי דעת בלבד, כמבואר בערכין כא, ב שאמירתו בלבד מספיקה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קלד

1 שְׁחִזַר בְּתוֹךְ כְּדִי דְּבוּר⁵⁹ וּבָטֵלוּ, הוּאִיל וְאַחֵר שֶׁהִגִּיעַ
2 לִידָה אוֹ לִיד שְׁלִיחַ קְפָלָה אוֹ לְחֻצְרָה בָּטֵלוּ - אֵינוֹ
3 בָּטֹל, וְהָרִי זֶה גֵּט כְּשֶׁר⁶⁰.

(55) גיטין לב, א. (56) אחרי הביטול. (57) שהם כמו בית-דין, וכן מצינו בשטר פרוזבול (שביעית י, ד): "מוסרני לפניכם פלוני ופלוני הדיינים", הרי שגם שנים נקראים 'בית דין' (גיטין לב:). ובפחות משנים, יש לחוש שלא יודע דבר הביטול ברבים, וביתניים תינשא האשה לאחר ונמצאו בניה ממזרים ('תוספות' שם). וראה לקמן הלכה כו. (58) שידו כידה, כמבואר לעיל ה"א. (59) "כדי שיאמר תלמיד לרב: שלום עליך רבי" (הל' שבועות פ"ב, הי"ז). (60) גיטין לב, א. ונדרים סז, א. שענין חמור ורציני כזה, אין האדם עושה אותו אלא מתוך הסכמה גמורה, ולא היתה דעתו שיוכל לחזור בו בתוך כדי דיבור (ר"ן שם). והשווה הל' אישות פ"ז הכ"ב, והל' עבודה זרה פ"ב ה"ט, ובבאורנו שם.

4 יז. הִיָּה מְחִזַּר וּמִבְקֵשׁ שְׁלִיחַ⁶¹ כְּדִי לְבָטֵלוּ, אוֹ
5 שֶׁהִיָּה מִבְקֵשׁ שְׁנַיִם שֶׁיִּבָּטְלוּ בְּפָנֵיהֶם, וּבֵין שֶׁהוּא
6 מְחִזַּר וְרוֹדֵף הִגִּיעַ גֵּט לִידָה, וְאַחֵר כֶּף בָּטֵלוּ - אֵינוֹ
7 בָּטֹל, אָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה מְחִזַּר לְבָטֵלוּ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ
8 הַגֵּט לִידָה⁶².

(61) שליח שני ששיג את השליח הראשון להודיעו שהגט מבטל ולא ימסרנו לידי האשה, ובכת"י התימנים הנוסח: מבקש השליח, והכוונה שהבעל מבקש את השליח הראשון לבטל את הגט בפניו. (62) גיטין לב, א. כי דברים שבלב אינם דברים ('תוספות' שם).

9 יח. אָמַר לַעֲשֶׂרָה: כְּתֹבוּ גֵט וְתָנוּ לְאִשְׁתִּי⁶³ - יָכוֹל
10 לְבָטֹל לִידָה⁶⁴ שְׁלֹא בְּפָנֵי זֶה⁶⁵. וְאֶפְלוּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם
11 אַחֲרֵיהֶם⁶⁶. שְׁלַח הַגֵּט בִּיד שְׁנַיִם - הָרִי זֶה יָכוֹל לְבָטֹל
12 זֶה שְׁלֹא בְּפָנֵי זֶה⁶⁷. וְאֶפְלוּ הָיוּ עֲשֶׂרָה, מִשְׁבָּטֵלוּ
13 בְּפָנֵי אֶחָד מֵהֶם בָּטֹל הַגֵּט⁶⁸.

(63) אחד מהם כותב ושנים מהם חותמים ואחד מהם נותנו לה, כמבואר לקמן פ"ט, הכ"ז. (64) ובדפוס רומי וקושטא, הנוסח: לבטל גט זה שלא בפני זה. (65) לומר לאחד מהם אל תכתבו או אל תתנהו, וממילא בטל הגט. ואפילו התשעה האחרים אינם יכולים לכתבו או ליתנו, שעדות שבטלה מקצתה - בטלה כולה, כמבואר בהל' עדות פ"ה, ה"ג. (66) כמבואר לעיל בהלכה טז, אלא שלכתחילה אסור לבטל בפני שנים אחרים מפני שגורם להיות ממזרים, שהשליח לא ידע וימסרנו לאשה והיא תינשא ונמצאו בניה ממזרים, כמבואר בסמוך הלכה כו. ומוכן שגם אם אמר לעשרה כתבו ואח"כ יבטל זה שלא בפני זה - קיים אותו החשש, ובוודאי שלכתחילה אסור לו לבטל זה שלא בפני זה (גיטין לג: וב'מעשה רוקח'). (67) וממילא הגט בטל, ששליחות שבטלה מקצתה - בטלה כולה (גיטין, שם). (68) זה חוזר גם על "אמר לעשרה כתבו".

14 יט. וְכֵן מִי שֶׁאָמַר לְשְׁנַיִם: גֵּט שְׁאֵנִי כּוֹתֵב⁶⁹ לְאִשְׁתִּי
15 בָּטֹל הוּא⁷⁰, וְכָתֵב אַחֵר כֶּף גֵּט וּנְתָנוּ לָהּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ט אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 שְׁמִשְׁמִיעִין שְׁאִין בְּדַעְתּוֹ לְגַרְשָׁהּ, שְׁהָרִי שְׁמַח
27 בַּעֲבוּב הַגֵּט - לֹא בָטֹל הַגֵּט⁸⁷, אֲלֹא יִתֵּן וְתִהְיֶה
28 מְגֵרֶשֶׁת, עַד שְׂאֵמַר לוֹ בְּפִרוּשׁ: לֹא תִתֵּן לָהּ, אוֹ
29 יִבְטֹל בְּפִרוּשׁ.

(86) שלא מסרתו לה. (87) אין זה אלא גילוי דעת שאינו חפץ עוד בשליחות, וכבר אמרנו לעיל הלכה יז שדברים שבלב אינם דברים לענין גט (גיטין לד.).

30 כו. מי ששִׁלַּח גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְחָזַר וּבָטְלוּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם
31 אַחֲרָיִם, וְכֵן מִי שְׁמָסַר מוֹדָעָא עַל הַגֵּט - מִפְּנֵי אוֹתוֹ
32 מִפְּת מִרְדּוּת⁸⁸, מִפְּנֵי שְׁגוּרָם לְהִיּוֹת מִמְּזִירִים. שְׁהָרִי
33 יִגְיַע גֵּט לְיָדָהּ וְתִנָּשֵׂא בּוֹ, וְאַחֲרֵי זֶמֶן יֵצְאוּ עֲדִידִים
34 שֶׁבָּטֹל בִּפְנֵיהֶם אוֹ שְׁמָסַר מוֹדָעָא בִּפְנֵיהֶם קִדָּם
35 שְׂיִכְתֵּב הַגֵּט, וְנִמְצָא הַגֵּט מִמְּזִירִים⁸⁹.

(88) מכות מדבריהם, שהן בלי מספר מסויים אלא לפי ראות עיני בית-דין, בניגוד למלקות מן התורה שהיא שלושים ותשע חלקאות (נזיר ד, ג ובפירוש המשנה שם). מרדות - שמרד על דברי סופרים, וראה ב'תוספות יום-טוב' שם ובביאורנו הל' יסודי התורה פ"ו, ה"ג. ורש"י (חולין קמא:) מפרש: מרדות - רידידי בתוכחת שלא ירגיל בזה". (89) קידושין יב, ב: רב מנגיד (=מכה מכת מרדות) על דמבטל גיטא, ועל דמסר מודעה אגטא". והשווה לעיל הל' אישות פ"ג, הכ"ב. ונוהגים היום להצריך ביטול מודעה אפילו למגרש מרצונו (אה"ע ס"י קלד, ס"ג). ומי שמגרש ע"י שליח, טוב שישביעו את הבעל בשבועת התורה שלא ימסור מודעה ולא יבטל הגט (שם ס"י קנד, "סדר הגט" סעיף כו.).

36 כז. שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גֵּט וְנִתְּנוּ לְאִשָּׁה - אֵין אוֹמְרִים
37 שְׂמָא בָטְלוּ הַבַּעַל, אֲלֹא נִתְּנִין אוֹתוֹ לָהּ בְּחֻזְקָת
38 שֶׁהוּא כָּשֶׁר וְתִנָּשֵׂא בּוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֵר כֵּן שֶׁבָּטְלוּ
39 - תֵּצֵא וְהוֹלֵד מִמֶּזֶר. וְכֵן הַפּוֹתֵב גֵּט וְנִתְּנוּ לְאִשְׁתּוֹ -
40 אֵין אוֹמְרִין שְׂמָא מָסַר מוֹדָעָא עַל גֵּט זֶה, אֲלֹא הָרִי
41 הוּא בְּחֻזְקָת פְּשָׁרוֹת וְתִנָּשֵׂא בּוֹ⁹⁰.

(90) מקור הלכה זו ממה שאמרנו למעלה שמכין מכת מרדות את מי שמוסר שמבטל הגט, ואת מי שמוסר מודעה עליו "מפני שגורם להיות ממזרים". הרי שאין האשה צריכה לחשוש שמא ביטל הבעל הגט או שמא מסר מודעה עליו. וכן משמע בגיטין לג, א שהיתה נשאת לאחר בגט שקיבלה על-ידי שליח מבלי שנתברר אם לא נתבטל הגט ע"י הבעל.

42 כח. וְכֵן הַמְּבִיא גֵּט וְהַנִּיתִי⁹¹ הַבַּעַל חוֹלָה אוֹ שֶׁהִיא
43 זָקֵן⁹² - נִתְּנוּ לָהּ בְּחֻזְקָת שֶׁהוּא קַיָּם⁹³. אֲבָל אִם
44 הִנִּיחוּ גוֹסֵס⁹⁴, שָׂרֵב גּוֹסְסִין לְמִיתָה, וְאָף עַל פִּי
45 שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ - הָרִי זֶה סָפֵק גְּרוּשִׁין, שְׁאִין גֵּט לְאַחֵר
46 מִיתָה⁹⁵. וְכֵן עִיר שֶׁהִקְפִּיהָ הַחֵיל וְהִיא בְּמַצּוֹר,
47 וּסְפִינָה הַמְּטַרְפֶּת⁹⁶ בַּיָּם, וְהַיּוֹצֵא לְדוֹן⁹⁷ - הָרִי אֵלּוּ
48 בְּחֻזְקַת חַיִּים. וְאִם הָיָה גֵּט אֶחָד מֵהֵן בְּיַד הַשְּׁלִיחַ -
49 נִתְּנוּ לְאִשְׁתּוֹ וְתִהְיֶה בְּחֻזְקַת מְגֵרֶשֶׁת⁹⁸.

ס"ק ג, ח). וכל זה כשאנו אנוס, אבל אם הוא אנוס, דינו מבואר לעיל פ"ב, ה"כ ('מעשה רוקח').

1 כא. הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט בְּיַד הַשְּׁלִיחַ וּבָטֹל הַגֵּט - הָרִי חוֹזֵר
2 וּמְגַרֵּשׁ בּוֹ כְּשִׁרְצָה; שְׁלֹא בָטְלוּ מִתּוֹרַת גֵּט אֲלֹא
3 מִתּוֹרַת שְׁלִיחוּת⁷⁹. לְפִיכָּךְ, אִם הָיָה הַגֵּט בְּיַד הַבַּעַל
4 וּבָטְלוּ, כְּגוֹן שְׂאֵמַר: גֵּט זֶה בָטֹל הוּא - אֵינוּ מְגַרֵּשׁ
5 בּוֹ לְעוֹלָם, וְהָרִי הוּא בַּחֲרָס הַנּוֹשֵׁב. וְאִם גֵּרַשׁ בּוֹ -
6 אֵינָהּ מְגַרֶשֶׁת. וְכֵן אִם פָּרַשׁ בַּעַת שֶׁבָּטְלוּ וְהוּא בְּיַד
7 הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר: גֵּט שֶׁשְּׁלַחְתִּי הָרִי הוּא בָטֹל מִלְּהִיּוֹת
8 גֵּט - אֵין מְגַרֵּשׁ בּוֹ לְעוֹלָם.

(79) גיטין לב, ב. וכגירסת רבינו חננאל שם: "מתורת גט לא בטליה". וכן בקידושין נט, ב. ויש גירסא אחרת שם: "גט גופיה מי קא בטיל", כלומר אפילו אם יפרש שהוא בטל מלהיות גט - אינו בטל, שכל גט הנכתב בהכשר אי-אפשר לבטלו. כי איך יבוא דיבורו ויבטל מעשה כתיבת הגט, וכשם שאי-אפשר לפסול ספר-תורה הנכתב בהכשר, כך אי-אפשר לפסול גט כשר (ר"ן שם).

9 כב. בָּאֵי זֶה לְשׁוֹנוֹת מִבָּטֹל הַגֵּט? אָמַר: בָּטֹל הוּא,
10 אֵי אֲפָשִׁי בּוֹ, גֵּט זֶה לֹא יוֹעִיל, לֹא יִתִּיר, וְלֹא יַעֲזֹב,
11 וְלֹא יִשְׁלַח, וְלֹא יִגְרַשׁ, יְהִי בַּחֲרָס, יְהִי חֲרָס, הָרִי
12 הוּא בַּחֲרָס. וְאִם⁸⁰ אָמַר אֶחָד מֵאֵלּוּ וְכָל הַדּוּמָה לָהֶן
13 - הָרִי זֶה בָטֹלוֹ⁸¹.

(80) ובכת"י התימנים: אם אמר. (81) גיטין, שם. שבכל הלשונות האלו הוא מבטלו מכאן ולהבא.

14 כג. אֲבָל אִם אָמַר: גֵּט זֶה אֵינוּ גֵּט, פָּסוּל הוּא, אֵינוּ
15 מוֹעִיל, אֵינוּ מִתִּיר, אֵינוּ מְשַׁלַּח, אֵינוּ מְגַרֵּשׁ, חֲרָס
16 הוּא - לֹא אָמַר כָּלוּם. שְׁאִין זֶה לְשׁוֹן מִבָּטֹל, אֲלֹא
17 לְשׁוֹן מוֹדָעָא אֲמַתַּת הַדָּבָר, וְהָרִי הוֹדִיעַ לָנוּ דָּבָר
18 שְׁאֵינוּ כֵּן⁸², כְּמִי שְׂאֵמַר עַל דָּבָר אֲסוּר שֶׁהוּא מִתֵּר
19 אוֹ עַל דָּבָר הַטָּמֵא שֶׁהוּא טָהוֹר.

(82) הוא מודיע לנו שהגט פסול, ואנו יודעים בו שהוא כשר, שהרי אין אנו רואים בו שום פסול (שם וברש"י).

20 כד. אָמַר: גֵּט זֶה בָטֹל, שְׁמִשְׁמִיעוּ פֶּעַל שְׁעֵבֵר, כְּגוֹן:
21 חֲמַק עֵבֵר⁸³ - הָרִי זֶה סָפֵק⁸⁴. לְפִיכָּךְ, אִם נִתְּגַרְשָׁה
22 בְּגֵט זֶה - הָרִי סָפֵק מְגֵרֶשֶׁת⁸⁵.

(83) שהן בפת"ח. (84) אם משמעו לעתיד שהוא רוצה לבטלו מכאן ולהבא, כמו בטל בצירי ואזי הוא בטל, או משמע לשעבר ואין זה מבטל אלא מודיע דבר שאינו כן ואינו מבוטל, כאמור בהלכה הקודמת (שם). ולדעת רש"י שם, הספק הוא הואיל ולא אמר: הוא, אלא "בטל" בלבד, שמא משמעו לשעבר ואין בדבריו כלום. (85) ודינה מבואר לקמן פ"י, ה"ג.

23 כה. מִי שֶׁשְּׁלַח גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְכָא שְׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ:
24 לֹא מְצַאתִיהּ, אוֹ: לֹא רָצָתָה לָקַח, וְאָמַר הַבַּעַל:
25 בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב⁸⁶, אוֹ פִּיוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלא חליצה. אבל שלא במקום יבום, ורוצה להנשא לישראל - אין כאן שום חשש, שממה-נפשך מותרת להנשא, או בתורת גרושה או בתורת אלמנה, ואפילו במקום יבום אם תשבע קודם קבלת הגט שלא תינשא לאחרים בלא חליצה - נותן לה גיטה ולא תשאר עגונה כל ימיה ('בית שמואל' לאהע"ז סי' קמא, קו, ובי'נודע ביהודה' תנינא אהע"ז סי' קלד). (104) ובמקום יבום, חולצת ואינה מתייבמת. (105) שאין גט לאחר מיתה (גיטין יג.) ומתייבמת, ושלא במקום יבום מותרת אפילו לכהן.

9 ל. הפעל ששלה גט לאשתו - הרי הוא חייב
10 במזונותיה ובכל תנאי כתובה¹⁰⁶ עד שיגיע הגט
11 לידה¹⁰⁷ או ליד שליח קבלה.

(106) כגון רפואתה או פדיונה, המנויים לעיל הל' אישות פי"ב, ה"ב. (107) שאפילו בספק מגורשת יש לה מזונות מבעלה, כמבואר בכתובות צז, ב. ולעיל הל' אישות פי"ח, הכ"ה. קל-וחומר בזו שלא הגיע גט לידה כלל. וכ"ה ברי"ף גיטין פרק ב, בסוגיא דנכתב ביום ונחתם בלילה: "וקיימא" לן שלא פקע פדיונה ממנו עד שיגיע גט לידה" ('אור שמח').

יום חמישי כ' אדר ה'תשפ"א

פרק שביעי

(1) נתבאר בו דיני הבאת הגט ממקום למקום, ערעור הבעל, שהאשה נעשית שליח להולכה.

12 א. שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל,
13 אף על פי שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הם
14 עדיו², אלא נתן לו הפעל גט ואמר לו: תן גט זה
15 לאשתי - הרי זה נותנו לה בפני עדים³, ואף על פי
16 שאין עדיו⁴ ידועין אצלנו, ותהיה מגרשת ותנשא
17 בו⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שליח שהביא גט... כו".

מדין שליח שהביא גט, יש ללמוד הוראה לכללות זמן הגלות. הקב"ה וכןסת ישראל הם בדוגמת איש ואשה, ובמתן-תורה היה עניין הקידושין, וכמבואר בחסידות ששלושת הדרכים שבהן נקנית האשה, מרומזים באברהם יצחק ויעקב (אבות האומה); כסף הוא אהבה - עניינו של אברהם אבינו. שטר כנגד הלוחות, כמו שמצינו שחקיקה מהני בגט. וביאה עניינו של יעקב - "ויבן לו בית כו", ונמצא ששבירת הלוחות היא שבירת שטר הקידושין וסיבה לעניין הגלות.

אמנם, הכוונה בשבירת הלוחות ובירידה שבגלות היא העליה שתבוא אחר-כך, ועלי-אחת-כמה-וכמה לעתיד-לבוא, ויתירה מכך שגם בזמן הגלות אין זה מצב של גירושין לאמיתתו אלא מעין ובחיצוניות בלבד.

עניין זה מתבטא בהלכה שהבעל בעצמו אינו נותן את הגט

(91) השליח. (92) ואפילו הגיע לגבורות (שמונים שנה). (93) ואין חוששים שמא מת ובטלה שליחותו, אלא העמד השולח בחזקת חיים. (94) חולה סמוך למיתתו הנאבק עם המות. ופירושו בלשון פסיקת קרב ומלחמה, ובפירוש המשנה לרבינו (ערכין א, ג) אומר: גוסס ידוע והוא שקול גרונו נשמע בשעת המיתה. והרמ"א באהע"ז סי' קכא ס"ז, מפרש: "תרגום 'על צד תאמנה' (ישעיה ס, ד): 'על גססין', כלומר על חזה שלהן. . . שהקרוב למיתה מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה". וראה ב'תוספות יום-טוב' לערכין שם: "מלשון מגיסה בקדירה, שהליחה מתהפכת בגרונו, כמו המגיס בקדירה". (95) ושוא כבר מת, ואע"פ שבין כך ובין כך היא מותרת להנשא, או מחמת הגט או מחמת מיתת הבעל, חשוב לנו לדעת לענין יבום, שאם היא מגורשת אינה זקוקה ליבום, ואם אלמנה היא הרי זקוקה ליבום, ומספק חולצת ואינה מתייבמת. וכן להנשא לכהן אסורה שמא גרושה היא (גיטין כח, ובמגיד-משנה). (96) נשלכה בין הגלים בסער, ועדיין לא טבעה. (97) בדיני נפשות, אפילו בערכאות של גויים. (98) שם כח, ב.

1 כט. אָבֵל עִיר שֶׁכָּבְשָׁה הָגִיס וְהִבְקָעָה, וְסָפִינָה
2 שְׁאֵבְדָּה⁹⁹ פִּיָּם, וְהִיוּצָא לְהֵרֵג מִבֵּית דִּין שָׁל
3 עַפְוִם¹⁰⁰, וְמִי שֶׁגָּרְדָּתוֹ חִיָּה אוֹ שִׁטְפוֹ נֶהָר אוֹ נָפְלָה
4 עָלָיו מִפְּלֶת¹⁰¹ - נוֹתְנִים עָלֵיהֶם חֻמְרֵי חַיִּים וְחֻמְרֵי
5 מֵתִים¹⁰². וְאִם הָיָה גִט אֶחָד מֵהֶם בְּיַד הַשְּׁלִיחַ - אֵינוֹ
6 נוֹתֵנוּ לְאִשְׁתּוֹ¹⁰³. וְאִם נָתַנוּ לָהּ - הָרִי זוֹ סֶפֶק
7 מְגֵרֶשֶׁת¹⁰⁴. וְאִם נִדְעָ שֶׁמֵּת הַפֶּעַל קִדְּם שְׁיָגִיעַ הָגִט
8 לְיָדָהּ - אֵינוֹ גִּט¹⁰⁵.

(99) טבעה, ורבינו בפרושו למשנה (גיטין ג, ד) אומר: "מטרפת - שסוער עליה הים ורוצה לשברה, והמלחים אינם יכולים להנהיגה כפי רצונם. . . אבל העצים והכלים נשארו. והספינה שאבדה - כשנשברו הכלים והעצים שלה ונאבד הכל, ונשארה הספינה על פני המים להנהגת המים ולא נשאר עוגן ולא משוטות". (100) שמא קיבל שוחד, ונשאר הנידון חי (גיטין, שם). (101) התמוטטות קיר או תל וכיוצא בזה. כל אלו השלשה, מנויים ב'ירושלמי' גיטין פ"ג, ה"ד. (102) בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה (חומרי מתים), ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה אביה (חומרי חיים), כמפורש במשנה (גיטין ג, ד). ולא גילה לנו רבינו דין היוצא ליהרג מבית-דין של ישראל, שאמרו בגיטין כט, א. כיון שיצא ליהרג הורגים אותו, ואין חוששים שמא מצאו לו זכות והחזירו אותו, אולם בהל' תרומות פ"ט ה"ב, כותב רבינו: "והיוצא ליהרג מבתי דיני גויים. . . נותנים לו חומרי מתים וחומרי חיים. . . אבל מי שנגמר דינו בבית-דין והניחוהו בבית הסקילה ליהרג, הרי זה בחזקת מת ולא תאכל אשתו". נראה מדבריו, שגמר דין בלבד אינו מספיק להחזיקו כמת, שמא למדו עליו זכות בהיותו בדרך והחזירוהו ופטרוהו, אולם משהניחוהו בבית הסקילה, דבר רחוק הוא שימצא מי שילמד עליו זכות, כביאור ה'כסף משנה' שם. והשווה הל' ערכין פ"א, ה"ג. (103) שלא להחזיקה כגרושה על הספק, ובמקום יבום (שבעלה מת בלא בנים והניח אח), שמא תקל לעצמה ותינשא לאחרים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ' אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4 שְׁהָרִי אֵינָהּ מְגֵרֶשֶׁת⁷. אֲבָד הַגֵּט - הָרִי זֶה סֶפֶק
5 מְגֵרֶשֶׁת. לְפִיכָךְ, נָשִׁים שֶׁחֻזְקָתָן שֶׁהֵן שׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת
6 זֶה - אֵין נֶאֱמָנֹת לְהֵבִיא גֵט בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל זֶה לְזֶה;
7 שָׁמָּה מְזִיגָה הוּא, וְתִתְּכֹפֶן לְקַלְקֵל אוֹתָהּ כְּדִי שֶׁתִּנָּשֵׂא
8 וְתִתְּאָסֵר עַל בַּעְלָהּ⁸.

6 יאֹשֵׁר עַל יְדֵי עַדִי הַחֲתִימָה, וְאֵין מְקַבְלִים דְּבָרֵי הַבֵּעַל
שֶׁהוּא יָחִיד, בְּמָקוֹם הָעֵדִים שֶׁהֵם שְׁנָיִם. (7) וְעַדִּין הִיא
אֶת אִישׁ הוֹאִיל וְהַבֵּעַל מֵעֲרַר עַל נִכְוֹנוֹת הַגֵּט וְחֲתִימַת
הָעֵדִים לֹא אוֹשֶׁרָה, וְהָאִשָּׁה עֲצֻמָּה אֵינָה יוֹדַעַת בִּזְה שׁוֹם דְּבָר
לְהַשִּׁיב, הַעֲמַד אִשָּׁה עַל חֻזְקָתָהּ וְהָרִי הִיא אֶת אִישׁ גְּמוּרָה
מִן הָרָאשׁוֹן. (8) וְתִצָּא מִזֶּה וּמִזֶּה.

9 ג. וְאֵלֹהֵי הַנָּשִׁים שֶׁחֻזְקָתָן שׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת זֶה:
10 חֲמוּתָהּ, וּבֵת חֲמוּתָהּ, וְצִרְתָּהּ⁹, אֶפְלוּ הֵיחָה צִרְתָּהּ
11 נִשְׁאוּתָהּ¹⁰ לְאַחֶר, וְיִכְמוּתָהּ¹¹, אֶפְלוּ הֵיחָה אַחֲוָתָהּ וּבֵת
12 בַּעְלָהּ¹². אֲבָל שָׂאָר כָּל הַנָּשִׁים כְּשִׁרּוֹת.

9) כִּינוּי לִשְׁתֵּי נָשִׁים הַנִּשְׁאוֹת לְבַעַל אֶחָד. (10) עֲכָשִׁי.
11) אֶת אֲחִי בַעְלָהּ, יֵרָאֵה שְׁמָא סוֹפָה לְהִיּוֹת צִרְתָּהּ (בְּמָקוֹם
יְבוּס). (12) שְׁאוּמֶרֶת: זֶה בָּאָה בְּמָקוֹם אֲמִי וְאוֹכֶלֶת כָּל
עֲמֻלָּהּ. וּבִגְמָרָא אִמְרוּ: שֶׁהוּא הָדִין שְׁאֵין הַכֹּלָה נִאֲמַנָּת
לְחֲמוּתָהּ וְלֹא אֶת אֲחִי הַבֵּעַל, שֶׁכְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים
כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" וְכִשֵּׁם שֶׁאֵלֶּה שׁוֹנְאוֹת אֶת אֱלֹהֵי, כֵּךְ
הַשְׁנוּאוֹת חֲזוֹרוֹת לְשׁוֹנְאוֹת.

13 ד. הַמְּבִיא גֵט מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְחָלָה
14 אוֹ נֶאֱנַס¹³ - מְשַׁלְּחוֹ בֵּיד אַחֶר¹⁴. וְכֵן הַשְּׁנִי אִם חָלָה
15 - מְשַׁלְּחוֹ בֵּיד אַחֶר. וְאֶפְלוּ מֵאָה. וְאֵין צִרְיָה עֵדִים
16 לְחֹזֵר וְלַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ בְּפָנֶיהֶם¹⁵. וְהָאֲחֵרוֹן שֶׁהִגִּיעַ
17 הַגֵּט לְיָדוֹ נִתְּנָה לָהּ בְּפָנֶיהָ שְׁנִים וְתִתְּגַרְשׁ בּוֹ, אֵף עַל
18 פִּי שְׁמַת הָרָאשׁוֹן¹⁶.

13) שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ בְּשִׁלְחוֹתוֹ. (14) אֲבָל אִם לֹא
חָלָה אוֹ נֶאֱנַס אֵין שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ, שֶׁהַבֵּעַל מְקַפֵּיד.
15) שְׁאֵין זֶה אֵלָּא גִילּוּי דַּעַת בְּלִבָּד. (16) הַשְׁלִיחַ הָרָאשׁוֹן,
שֶׁכָּל הַשְּׁלִיחִים אֵינֶם בָּאִים אֵלָּא מִכּוֹחַ הַבֵּעַל, וְלִפְיָכֵךְ כָּל
עוֹד שֶׁהַבֵּעַל חֵי לֹא בְּטֵלָה שְׁלִיחָתוֹ, אֲבָל אִם מֵת הַבֵּעַל
בְּטֵלָה שְׁלִיחָתוֹ כּוֹלֵם.

19 ה. שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גֵט מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחוּצָה
20 לְאַרְץ¹⁷, אוֹ מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאַרְץ, אוֹ מִחוּצָה
21 לְאַרְץ לְאַרְץ: אִם הִיא הַשְּׁלִיחַ עוֹמֵד בְּשַׁעַת פְּתִיבַת
22 הַגֵּט וְחֲתִימָתוֹ - הָרִי זֶה אוֹמֵר בְּפָנֶיהָ שְׁנִים: בְּפָנֶיהָ
23 נִתְּבָה וּבְפָנֶיהָ נִתְּמָה¹⁸, וְאַחֶר כֵּךְ יִתֵּן לָהּ בְּפָנֶיהָ
24 וְתִתְּגַרְשׁ בּוֹ. וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין עֵדִי יְדוּעִין אֶצְלָנוּ.
25 וְאֶפְלוּ הָיוּ שְׁמוֹת עֵדֵינוֹ בְּשְׁמוֹת הָעֵפְוִם - אֵין
26 חוֹשְׁשִׁין לָהֶן¹⁹.

17) שְׁאֵין שֵׁם שִׁירוֹת מִצִּיּוֹת וּמִמִּילָא לֹא יוֹדְמָנוּ לָהּ עֵדִים
לְקִיָּם חֲתִימַת עַדִי הַגֵּט. (18) וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין קִיּוֹם שֹׁטֵר
בְּפָחוֹת מִשְׁנֵי עֵדִים, כָּכָל זֹאת נִאֲמָן הַשְּׁלִיחַ כְּשִׁנָּיִם, כִּי מִן
הַתּוֹרָה "עֵדִים חֲתוּמִים עַל הַשֹּׁטֵר נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנִּחְקָרָה

אלא השליח, והבעל - הקב"ה אומר "לא גירשתי מעולם"
- "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה". ובהלכה
שלאח"ז "...חלה או נאנס השליח משלחו ביד אחר, וכן
השני אם חלה משלחו ביד אחר, ואפילו מאה" היינו
שהקב"ה שאינו חפץ בגירושין עושה הכל כדי שלא יהיו
גירושין, וגם כאשר משלחו ביד אחר, אזי השני בא לידי
חולי עד מאה, שאז כבר בוודאי יבוא משיח..

ומסיים בהלכה שם "האחרון שהגיע הגט לידו, נתנו לה
ותתגרש בו אע"פ שמת השליח הראשון". ומקור ההלכה
בגמרא שרב אשי אמר אם מת הראשון בטלו כולן, ומר
בר רב אשי חולק ואומר שאם הבעל חי כל השליחים
קיימים, ופסק הרמב"ם כמותו.

כי כששליח עושה שליח, יש שני אפשרויות: א: שהשליח
מוסר לחבירו רק את מציאות ה"שליח" שבו ולא את כוחו
של המשלח, ונמצא שפעולת השליח השני היא מכח
השליח הראשון ולא מכח המשלח. ב. השליח מוסר לו גם
את כח המשלח שבו - "שלוחו של אדם כמותו", ואז
שליחותו של השליח השני היא מכח המשלח עצמו, ולכן
גם אם מת השליח הראשון קיימת השליחות כיון שהבעל
קיים.

ובפנימיות העניינים הוא, שגם לשליח האחרון ישנו תוקף
השליחות מכוחו של המשלח, ומזה למדים אנו שהמטרה
בזכרון שבירת הלוחות היא כדי שנשוב להטיב ולחזק את
קשר הקידושין שבין הקב"ה וכןסנת ישראל. כשיהודי לומד
תורה מתוך ידיעה ש"משה קיבל תורה מסיני כו'" יכול
שתהיה אצלו חלישות בגלל הידיעה שהתורה מגיעה אליו
לאחר כמה וכמה שלוחים, עד שהשליח האחרון אינו בא
בכח המשלח, ועל כך באה ההלכה הפסוקה שכל
השלוחים כולם באים מכח הבעל - הקב"ה בעצמו.

כשמשא רבינו מוסר את השליחות לשני, הרי היא במלוא
שלימותה, כי מוסר לו גם את כח המשלח, וכן הלאה
"אפילו מאה", ולכן יהודי המקבל את התורה בימינו, כאילו
קיבל אותה מהקב"ה בעצמו, ו"כל הקורא ושונה - הקב"ה
קורא ושונה כנגדו".

(על"פ י"ן מלכות' ספר נשים סימן טז)

2) החתומים בו. 3) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה".
4) עדי החתימה. 5) כי אפילו יבוא הבעל ויערער על הגט
לומר מזויף הוא, יבואו עדי החתימה או אנשים אחרים
המכירים חתימת ידם ויעידו על זהות החתימה ויקיימוהו.
ודווקא בארץ ישראל שעדים מצויים לקיימו (לאשרו),
והואיל ובתי דינים קבועים שם בכל יום שני וחמישי
ומצויות שיירות שהולכות לדון בבית הדין.

1 ב. פֶּא הַבֵּעַל וְעָרַר וְאָמַר: לֹא גֵרֶשְׁתִּיהָ מֵעוֹלָם,
2 וְגַט שְׁהוּבָא לָהּ מְזִיגָה הוּא - יִתְּנֶנָּהּ בְּחוּתְמִי⁶. וְאִם
3 לֹא נִתְּנָהּ וְלֹא נִדְּעוּ עֵדֵינוֹ כָּלָל - תִּצָּא וְהוֹלֵךְ מִמֶּזֶר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 'בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי נִחְתָּם' מִזִּיף³⁰ הוּא - הָרִי זֶה בָּטֹל.
20 שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד שֶׁאָמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב
21 וּבִפְנֵי נִחְתָּם' אֲלָא לְדַחוּת עֲרֵעוּר הַבֶּעַל שָׁאִין עִמּוֹ
22 רְאִיָּה, אֲבָל בְּמָקוֹם עֲדִים שֶׁמְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ לֹא
23 הֶאֱמִינוּהוּ³¹.

30 כגון שהביא עדים שבאותו יום הכתוב בגט לא היה השליח כלל באותו מקום וממילא לא ראה חתימת העדים ושקר העיד. (31) לשליח.

24 י. הַנֶּהְרֹת שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהַנְּסִין³² שִׁפְיָם הַגְּדוֹל³³:
25 שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - הָרִי הֵן כָּאֶרֶץ
26 יִשְׂרָאֵל³⁴, וְשְׂחוּץ לְתַחוּם - כְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וּבַהֲלָכוֹת
27 תְּרוּמוֹת וְתִבְאָרוֹ תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָבֶל כָּאֶרֶץ
28 יִשְׂרָאֵל לְגִטִּין³⁵.

32 האיים. (33) הוא הים התיכון שבמערבה של ארץ ישראל. (34) והמביא גט שנכתב בספינה במים הנ"ל הרי הוא כמביא ביבשת ארץ ישראל, כי יש למים הנ"ל תורת ארץ ישראל לענין גיטין. (35) והמביא גט ממקום למקום בבבל אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הואיל וישיבות קבועות שם.

29 יא. גִּט שֶׁכָּתְבוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְחִתְמוּ כְּחוּצָה לְאֶרֶץ³⁶
30 - צָרִיף שִׁיאָמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי נִחְתָּם'³⁷. כְּתָבוּ
31 כְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְחִתְמוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל³⁸ - אִינוּ צָרִיף
32 לֹמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי נִחְתָּם'³⁹.

36 וחזר ונתנו בארץ ישראל. (37) שהרי נחתם בחוץ לארץ. (38) וגם נתנו בארץ ישראל. (39) שהכול הולך אחר מקום החתימה.

33 יב. נִכְתָּב מְקַצֵּת הַגֵּט בְּפָנָיו, וְנִחְתָּם כָּלֹא⁴⁰ בְּפָנָיו -
34 אִם מְקַצֵּתוֹ הִרְאֵשׁוֹן הוּא, הָרִי זֶה אוֹמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב
35 וּבִפְנֵי נִחְתָּם'. אֲפֹלוּ לֹא נִכְתָּב בּוֹ אֲלָא שֶׁשָּׂה אַחַת⁴¹
36 בְּפָנָיו, וְאֲפֹלוּ שִׁמְעָה קוֹל הַקּוֹלָמוֹס⁴² כּוֹתֵב, וְחִתְמוּ
37 הָעֲדִים בְּפָנָיו - הָרִי זֶה אוֹמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי
38 נִחְתָּם'. וְכֵן אִם יֵצֵא הַסּוֹפֵר לְשׁוּק וְחָזַר וְהִשְׁלִים אֶת
39 הַגֵּט - אִינוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא אַחֵר מִצָּאוֹ וְאָמַר לוֹ, וְלִשְׁם
40 אִשָּׁה אַחֶרֶת כְּתָבוּ, אֲלָא אוֹמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי
41 נִחְתָּם'⁴³.

40 כלומר: שני העדים. (41) שורה אחת, ולדעת רש"י הכוונה לאותה שורה שבה שם האיש, האשה והתאריך, שזהו תורף הגט ועיקרו. ולדעת התוספות הכוונה לשורה הראשונה שבנוסח הגט, שמכיון שהתחיל לכתבו לשמה, בוודאי סיימו לכתבו לשמה. (42) העט. (43) וכל זה אינו אלא בכתיבת הגט, אבל בחתימתו צריך שיראה השליח את חתימת העדים כולה, שעדות החתימה היא העיקר ועדות הכתיבה אינה אלא משום גזירה.

42 יג. אָמַר: בִּפְנֵי נִכְתָּב אֲבָל לֹא בִּפְנֵי נִחְתָּם, בִּפְנֵי
43 נִחְתָּם אֲבָל לֹא בִּפְנֵי נִכְתָּב, בִּפְנֵי נִכְתָּב כָּלֹא וְחִתָּם עַד

עדותם בבית דין" (שאין אדם חצוף לזייף) וחכמים הם שהחמירו להצריך "עדי קיום", ומשום תקנת עגונה הקילו חכמים להאמין השליח כשני עדים, וכדי שלא יחליפו בקיום שאר שטרות להאמין גם בהם עד אחד. - הצריכוהו לומר גם "בפני נכתב" (אף על פי שאין זה נדרש לצורך קיום הגט) להודיע שזהו דין מיוחד בגט, שלא תישאר עגונה. (19) שמא גויים חתמו בו, "מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שומותיהם כשמות גויים" ובוודאי גם אלו ישראל הם, והואיל ובחוץ לארץ רובם נקראים בשמות גויים, לפיכך אף בארץ ישראל אין לחשוש שמא גויים הם, כי כן המנהג לקרוא ישראל בשמות גויים.

1 ו. כָּא הַבֶּעַל וְעַמֵּד וְעֶרְעֵר - אִין מְשַׁגְּחִין בּוֹ²⁰.
2 לְפִיכָף²¹ אָף הַנָּשִׁים שֶׁשׁוֹנְאוֹת זֹאת זֹאת נִאֲמָנוֹת
3 לְהִבְיָא גִט זֶה וְלֹמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי נִחְתָּם'²².

20 כי השליח נאמן כשניים ואין דבריו של אחד במקום שניים. (21) הואיל ואין הבעל נאמן לפוסלה. (22) שאינן מתכוונות לקלקלה בידען שהבעל לא יוכל לערער אחרי עדותן.

4 ז. וְכֵן שְׁלִיחַ שֶׁהִבְיָא גִט בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְאָמַר 'בִּפְנֵי
5 נִכְתָּב וּבִפְנֵי נִחְתָּם', אָף עַל פִּי שֶׁאִינוּ צָרִיף, אִם יָבֵא
6 הַבֶּעַל וְעֶרְעֵר - אִין מְשַׁגְּחִין בּוֹ. וְאִם אִין הַשְּׁלִיחַ
7 עוֹמֵד בְּשַׁעַת כְּתִיבָה וְחִתְמָה²³ - לֹא יִנָּתֵן לָהּ אֲלָא
8 אִם כֵּן נִתְּקִים בְּחוֹתְמֵי²⁴. וַיִּשֶׁשׁ²⁵ לְשְׁלִיחַ לְהִיּוֹת
9 מְכַלֵּל הַשְּׁלִשָּׁה שֶׁקִּיָּמוּ אוֹתָן בְּחוֹתְמֵי²⁶. וְאִם לֹא
10 נִתְּקִים וְנָתַן לָהּ - הָרִי זֶה פְּסוּל²⁷ עַד שִׁתְּקִים. וְאִם
11 כָּא הַבֶּעַל וְעֶרְעֵר וְלֹא נִתְּקִים - אִינָּה מְגֵרֶשֶׁת. אֲבָד
12 הַגֵּט - הָרִי זֶה סָפֵק מְגֵרֶשֶׁת.

23 שאינו יכול לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. (24) על ידי עדים המכירים חתימת עדי הגט. (25) ויכול. (26) שקיום שטרות בשלושה דינים. ואף שהשליח הוא בעצמו עד - יכול הוא להיעשות דיין, שכלל הוא, כל דבר שאינו אלא מדבריהם (מדברי חכמים) עד נעשה דיין. וקיום שטרות אינו אלא מדבריהם בלבד. (27) מדבריהם, אבל אינו בטל מן התורה, שקיום שטרות אינו אלא מדבריהם, אבל מן התורה, עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין.

13 ח. וּמִפְּנֵי מָה הִצְרִיכוּ לֹמַר 'בִּפְנֵי נִכְתָּב וּבִפְנֵי
14 נִחְתָּם' כְּחוּצָה לְאֶרֶץ? כִּדִּי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הָאִשָּׁה
15 צָרִיכָה לְקִיָּמוֹ²⁸ אִם יָבֵא הַבֶּעַל וְעֶרְעֵר. מִפְּנֵי שָׁאִין
16 הָעֲדִים מְצוּיִין לְקִיָּמוֹ מְקוֹם לְמָקוֹם כְּחוּצָה
17 לְאֶרֶץ²⁹.

28 לאשר חתימת עדי הגט. (29) שאין שיירות מצויות שם. ואפילו במקום למקום באותה מדינה, שמצויות שיירות ביניהם - הואיל ואין האנשים מתעכבים זמן רב בבתייהם אלא נודדים מפה לשם וטרודים בסחורתם, אינם מכירים חתימות שביניהם.

18 ט. כָּעַל שֶׁהִבְיָא רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁגִּט זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ

יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' עד שנשפתק⁵⁴ - הרי זה יתקיים בחותמיו ואחר כך ינתן לה⁵⁵.

(54) נאלם, ניטל ממנו כוח דיבורו. (55) ומשמע מדברי רבינו שאפילו אם כותב: בפני נכתב וכו', אינו מועיל, ואף על פי שבעדות מיתת הבעל מועיל כתבו להתיר האשה להינשא כמבואר לקמן: "מה שנשתתק ובדקו אותו ... ונמצאה דעתו מכוונת וכתב שמת פלוני ... סומכים על כתיבתו ותינשא" - שם הקילו משום התרת עגונה, אבל כאן שבעלה חי אפשר להודיעו לשלוח גט על ידי שליח שני, שיוכל לומר בפני נכתב, וגם מתוך שאפשר לקיים חתימת העדים לא הקילו לסמוך על כתב ידו.

יט. הסומא אינו יכול להביא גט זה של חוצה לארץ, מפני שאינו יכול לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. לפיכך, אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא פתוח⁵⁶ ונסתמא - הרי זה אומר בפני שלישה 'בפני נכתב ובפני נחתם' ונותנו לה⁵⁷. וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה לארץ, צריכה שלשה לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'. שלא אמרו בפני שנים אלא בזמן שהשליח פשר לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים ונמצא מכלל השלישי שקימו גט זה בדבריו, שהעד נעשה דין בדבר שהוא מדבריהם.

(56) כשהיו עוד עיניו פקוחות וראה כתיבת הגט וחתימתו. (57) והוא שמכיר האשה בטביעת קול, ואם אינו מכיר לא מועיל אם אחרים יאמרו לו שהיא זאת.

כ. חלה השליח או נאנס⁵⁸ - בא לבית דין ואומר להם: גט זה בפני נכתב ובפני נחתם, והן משלחין אותו ביד שליח אחר. ואין השליח האחרון צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם', אלא אומר: שליח בית דין אני, ונותנו לה בפני עדים.

(58) ואינו יכול להגיע למקום האשה.

כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין. אפלו מאה. והאחרון אומר: שליח בית דין אני, ונותנו לה. אף על פי שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית דין? מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. אבל אם נתקיים הגט בחותמיו, אף על פי שנתנו שליח לשליח אפלו מאה בינים לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה - הרי זה פשר⁵⁹. ואף על פי שלא פרש הבעל ולא אמר לו: שלחו ביד אחר אם תאנס, אם חלה או נאנס - הרי זה משלחו⁶⁰.

(59) כל שנתקיים בחותמיו הרי זה כמביא גט בארץ ישראל. (60) שבוודאי אין הבעל מקפיד אם מוסר שליחותו לאחר.

כב. כל העושה שליח, אינו צריך שיהא השליח

אחד אבל לא העד השני, אפלו היה הוא העד השני - הרי זה יתקיים בחותמיו ואחר כך ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד השני שלא חתם בפניו⁴⁴ - הרי זה פשר ונתנו לה. ואין צריך לומר אם העידו שנים אחרים על כתב העד השני שזה פשר⁴⁵.

(44) שהם מכירים חתימתו. (45) שהרי על חתימת הראשון העיד השליח שראהו חותם והוא נאמן כשניים, ועל חתימת השני ישנם שני עדים.

יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ, אף על פי שלא נכתב ונחתם בפניהם - הואיל ונתנו להם הבעל לתנו לאשתו, הרי אלו נותנין לה ונתנה מגרשת. שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אף על פי שאינו מקים, שהרי שלוחיו הם עדי⁴⁶. שאילו אמרו השנים: בפנינו נתגרשה - הרי זו מגרשת אף על פי שאין שם גט.

(46) ואפילו יערער ויאמר לא שלחתים אינו נאמן נגד שניהם.

טו. במה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא מתחת ידי שניהם⁴⁷; אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם⁴⁸ - צריכין לומר: בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. לפיכך, אם אמר אחד 'בפני נכתב' והאחר אומר 'בפני נחתם', ואפלו שנים אומרים 'בפנינו נכתב' ואחד אומר 'בפני נחתם' - הואיל ואינו יוצא מתחת ידי שניהם, לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו.

(47) שנעשו שניהם שלוחים על ידי הבעל. (48) שלא נעשו שניהם שלוחים.

טז. אמר אחד 'בפני נכתב' ושנים אומרים 'בפנינו נחתם' - פשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם⁴⁹, שהרי נתקיים בחותמיו⁵⁰.

(49) שלא נעשו שלוחים. (50) אושרה חתימת עדי הגט על ידי שני עדים.

יז. שליח שהביא גט בחוצה לארץ ונתנו לה בינו לבינה⁵¹, או שנתנו לה בפני שנים ולא אמר לה 'בפני נכתב ובפני נחתם', אף על פי שנשאת - נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בפני שנים ואומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'⁵². ואם לא נטלו ממנה - הרי זה פסול עד שיתקיים בחותמיו⁵³.

(51) וממילא אין ערך לאמירתו: בפני נכתב ובפני נחתם, שהרי אין לפנינו שלושה שקיימנוהו. (52) אבל אם אינו נוטל ממנה אינו יכול לומר בפני שניים בפני נכתב וכו', שצריך שיאמר סמוך לנתינה, ולא לאחר זמן מרובה. (53) ואפילו נתקיים בחותמיו, עדיין צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתן לה בפני שניים, שעיקר הגירושין בעדי מסירה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צריך לומר בפני נכתב ונחתם. (69) ואז אפילו אמר השליח בפני נכתב - הגט בטל. (70) המביאו בארץ ישראל שאינו צריך לומר כלום. (71) וכן אמרו: "אשה משיגיע הגט לידה מתגרשת". שכבר נתגרשה בקבלתו, ואילו הייתה צריכה לקיים הגט בחותמיו, אזי אפילו אם תאמר בפני נכתב לא נאמין לה, שהרי היא נוגעת בדבר. (72) שבממון אין אדם נאמן על עצמו עד שיביא ראיה לדבריו, וכן אמרו: "עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמו ונכסיו קנויים לך - עצמו קנה (נאמן הוא על שחרורו) נכסים לא קנה", שצריך עדים לקיימו כשאר שטרות.

יום שישי כ"א אדר ה'תשפ"א

פרק שמיני

(1) ביאר בו רבינו דין גירושין על תנאי, התירה לכל אדם חוץ מפלוני ופלוני, קשר אותה בכמה תנאים, נתן לה גיטה והתנה שהנייר שלו, גירש על תנאי ונישאת לאחר לפני שנתקיים התנאי.

א. המגרש על תנאי, אם נתקיים התנאי - הרי זו מגרשת, ואם לא נתקיים התנאי - אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק ששי מהלכות אישות² משפטי התנאין כלם³. ושם⁴ נתבאר, שהמגרש על תנאי - כשיתקיים התנאי, תהיה מגרשת בשעה שיתקיים, לא בשעת נתינת הגט לידה⁵. לפיכך יש לבטל⁶ לבטל הגט⁷ או להוסיף על תנאו או להתנות על תנאי אחר כל זמן שלא נקיים התנאי הראשון, אף על פי שהגיע גט לידה. ואם מת הפעל או אבד הגט או נשרף קדם שיתקיים התנאי - אינה מגרשת⁸. ולכתחלה לא תנשא⁹ עד שיתקיים התנאי. ואם נשאת - לא תצא¹⁰; אלא אם כן לא נשאר בידה לקימה¹¹, שהרי בטל התנאי. ושם¹² נתבאר, שאם אמר לה: הרי את מגרשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך¹³, או שאמר לה: הרי את מגרשת על מנת כך וכך - כשיתקיים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה. לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה. ואם אבד או נשרף, אפילו מת הפעל קדם שיתקיים התנאי - הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה¹⁴. ויש לה להנשא לכתחלה אף על פי שעדיין לא נתקיים התנאי¹⁵, ואין חוששין שמה לא יתקיים, הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל מנת¹⁶.

1 עמו בבית דין; אלא אומר להם: הרי פלוני שליחי, ואפילו שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפילו הן מאה⁶¹.

(61) וכן האשה יכולה לעשות שליח קבלה לקבלת הגט בבית דין אפילו שלא בפני השליח, אלא מודיעה לבית דין: הווי עלי עדים שאני ממנה את פלוני במדינת הים לשליח קבלה לקבל גיטי מיד בעלי. אלא שאין שליח קבלה עושה שליח, כיון שלא מסרה לו אלא "דברים" ודברים אינם נמסרים לשליח, כלומר, אין בדברים כוח להיות חוזרים ונמסרים לאחר, אבל שליח הולכה שקיבל לידיו גט שיש בו ממש, אותו גט חוזר ונמסר משליח לשליח.

4 כג. האיש שנמן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר לה: הרי את שליחתי להולכה עד בית דין פלוני, והם עצמיו שליח ונתנו ליד גט זה ותתגרשי בו - הרי זו נאמנת לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם⁶², והם נוטלין אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה כמאמר הפעל.

(62) אבל אינה מתגרשת עד שתאמר: בפני נכתב וכו'.

10 כד. במה דברים אמורים⁶³? כשהתנה עליה הפעל תנאי זה⁶⁴; אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי הגט יוצא מתחת ידה - אינה צריכה לומר פלוני, והרי היא בחזקת מגרשת, הואיל וגט שבידה כתוב בהלכות⁶⁵ והעדים חתומים עליו. ואף על פי שאין אנו מפריין כתב אותן העדים ולא נתקיים - אין חוששין לה שמה זיפה אותו, שהרי אינה מקלקלת על עצמה⁶⁶. ועוד, שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית דין עד שיהא שם מערער⁶⁷, לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנאו, ואין חוששין שמה ימצא מזיף; כמו שנעמיד הגט בחזקת פשר כשביא אותו השליח⁶⁸, עד שיערער הפעל או עד שביא ראיה שהוא מזיף או בטל⁶⁹. שאם נחוש לדברים אלו וכיוצא בהן, כך היה לנו לחוש לגט שיתן הפעל בפנינו שמה בטלו ואחר כך נתנו, או שמה עדים פסולים חתמו בו והרי הוא פמזיף מתוכו, או שמה שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נעמידנו על חזקתו עד שיוודע שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח⁷⁰ ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה⁷¹. שאין דיני האסורין בדיני הממונות⁷².

(63) שהיא צריכה לומר בפני נכתב. (64) שתהיה רק שליח להולכה לפני בית דין, ועליה לקיים תנאי זה ככל תנאי אחר. (65) ואפילו לא נתן לה בעדי מסירה אלא בינו לבניה, גם כן גט כשר הוא, הואיל ועדים חתומים בו. (66) כי אם יתברר שזיפה אותו הרי אסורה על שניהם. (67) שאין אדם חצוף לזייף. (68) בארץ ישראל, שאינו

(2) הלכה ב. (3) שבין בקידושין ובין בגירושין. . . ובין בשאר דיני ממון, צריך להיות בתנאי ארבעה דברים, ואלו הם: "שיהיה כפול", ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו". והשווה שם הי"ג. (4) הלכה טו. (5) מקור הלכה זו בגיטין עד, א. (6) יכול הוא. (7) לומר לאשה או לאחרים

11 גַּט לְאִשְׁתִּי עַל תְּנָאי זֶה, או: כְּתָבוּ וּתְנוּ לָהּ עַל
12 תְּנָאי; וְאִין צְרִיף לֹמַר, שְׁלֹא יִכְתֹּב בְּתוֹךְ הַגָּט: עַל
13 תְּנָאי זֶה גֵּרֶשׁ פְּלוֹנִי אֶת פְּלוֹנִית²⁵. אֲלֹא בְּיַצֵּד
14 עוֹשֶׂה? אוֹמֵר לְסוֹפֵר לְכָתוּב וְלְעֵדִים לְחַתֵּם, וְכוּתְבִין
15 גַּט פֶּשֶׁר בְּלֹא שׁוּם תְּנָאי בְּעוֹלָם²⁶, וְאַחֲרֵי כֵן נוֹתֵן
16 לָהּ הַגָּט וְאוֹמֵר לָהּ: הֲרִי זֶה גִּטְךָ אוֹ הֲרִי אֶת מְגִרְשֶׁת
17 בְּזֶה עַל מִנֵּת כֶּךָ וְכָךְ. אוֹ יֹאמֵר לָהּ אוֹ לְשֻׁלְיָהּ:
18 תְּנוּ לָהּ גַּט זֶה עַל מִנֵּת כֶּךָ וְכָךְ.

(25) שאם כן, נשארה לו זכות בגופו של גט, והתורה אמרה:
"ספר כריתות" הכורת ומבדיל בינו לבניה, ולא ישאר
ביניהם איזה אגד שהוא (גיטין כא: ופג.). (26) נמצא
שהגט נכתב בכשרות, ללא כל שיוור בינו לבניה (שם פד:).

19 ד. כְּתָב הַתְּנָאי בְּגֵט אַחֵר שֶׁגָּמַר לְכָתוּב תִּרְף²⁷ הַגָּט
20 - הֲרִי זֶה גַּט פֶּשֶׁר. בֵּין שֶׁכְּתָבוּ קֹדֶם חֲתִימַת הָעֵדִים,
21 בֵּין שֶׁכְּתָבוּ לְאַחֵר חֲתִימַת הָעֵדִים²⁸. אֲכַל אִם כְּתָבוּ
22 קֹדֶם תִּרְף הַגָּט, אֲפֹלוּ כְּתָב: עַל מִנֵּת כֶּךָ וְכָךְ²⁹ - הֲרִי
23 זֶה סִפְק גְּרוּשִׁין, שֶׁהֲרִי נִשְׁאַר לוֹ זְכוּת בְּגוּפוֹ שֶׁל
24 גַּט³⁰. וְכֵן אִם הִתְנָה עַל פֶּה קֹדֶם כְּתִיבַת הַתִּרְף - הֲרִי
25 זֶה³¹ סִפְק גְּרוּשִׁין³².

(27) פרטי הגט העיקריים, מקום האיש, האשה, והזמן,
כמבואר לעיל פ"ג הי"ז. (28) הואיל ועיקר הגט, שהוא
התורף, נכתב בכשרות ללא כל תנאי (שם). (29) שהוא
תנאי כשר, בניגוד לתנאי "חוץ" שהוא פוסל הגט אפילו אם
אמרו בפה ולא כתבו בפנים, כמבואר בהלכה הבאה.
(30) כי כל שהוזכר התנאי לפני כתיבת התורף, בין בכתב
בין בעל־פה, לא נכתב הגט לשם כריתות מלאה (גיטין שם,
וברש"י). (31) בדפוס רומי וויניציאה: זו. (32) אמנם
בגמרא (גיטין פד:) אמרו שזהו גט "פסול", אבל רבינו
מסופק אם הוא פסול מן התורה או מדבריהם בלבד, לפי
שפסול זה התלוי בתנאי יש לו יסוד מן התורה, באמרה:
"ספר כריתות", דבר הכורת בינו לבניה ולא ישאר ביניהם
שום קשר, וכל "קשר" שאמרו בו חכמים: "אינו גט", או
"הרי זה גט בטל" ודאי שהוא בטל מן התורה, וכל מה
שיאמרו בו: "פסול", ספק הוא אם הוא מן התורה או אינו
אלא מדבריהם, הואיל ולא אמרו בו בפירוש: "אינו גט"
או: "גט בטל". ראה לקמן פ"ה ה"א, ובמוספנו 'תשובות
רבינו' שם.

26 ה. הַמְּגִרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִתְנָה עָלֶיהָ, בֵּין בְּכָתוּב אַחֵר
27 הַתִּרְף³³ בֵּין עַל פֶּה אַחֵר הַתִּרְף³⁴, וְאָמַר לָהּ: הֲרִי
28 אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, או: אֲלֹא³⁵
29 לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְנָתַן לָהּ הַגָּט עַל תְּנָאי זֶה: אִם הָיָה
30 אוֹתוֹ הָאִישׁ עֲבוּר³⁶ אוֹ עֲבָד³⁷ אוֹ אֶסוּר עָלֶיהָ מִשּׁוּם
31 עֲרֻה, כְּגוֹן אֲבִיהָ וְאִמָּהּ אוֹ אָבִיו אוֹ אִמּוֹ³⁸ - הֲרִי
32 זֶה גַּט פֶּשֶׁר; וְאִם הָיָה אוֹתוֹ הָאִישׁ שֵׁשׁ לִ³⁹ בֶּה
33 קְדוּשִׁין, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחַבֵּי לְאוּיוֹן⁴⁰ וְאָף עַל
34 פִּי שֶׁהוּא קָטָן⁴¹ - אֵינוֹ גַּט, שֶׁהֲרִי שִׁיר בְּגֵט וְאִין זֶה
35 כְּרִיתוֹת⁴². הִיָּה⁴³ בְּעַל אַחֻוּתָהּ, שֶׁאָף עַל פִּי שֶׁהוּא

גט שנתתי לאשתי בטל הוא, וכמבואר לעיל פ"ו הט"ז.
(8) הואיל ואין הגט נגמר אלא כשיתקיים תנאו, ואז כבר מת
הבעל, ואין גט לאחר מיתה, וכל־שכן כשאבד הגט או
נשרף, שבשעת קיום התנאי אין הגט בעולם, ובמה תתגרש?
(גיטין, שם). (9) שמא ימות הבעל או יבטל הגט או ישרף,
ונמצאת אשת איש למפרע. (10) לקמן פ"ט ה"ה, כתב
רבינו: "שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואין גומרין עד
שיתקיים התנאי . . . שהרי הגיע לידה תחילה בתורת
גירושין, ואם נשאת קודם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו
שביארנו". אולם רבים חולקים על רבינו בזה, וסוברים
שאפילו אם נשאת תצא, הואיל ונשאת לפני קיום תנאה הרי
היא אשת איש, והשני שבא עליה בזנות - נאסרה עליו, ועי'
מגיד־משנה וספד־משנה. (11) כגון שהתנה עמה: הרי זה
גיטך אם תתני לי כלי פלוני, ואבד הכלי, כמבואר לקמן
הכ"ג. (12) הלכה טז. (13) שכוונתו: מעכשיו יהיה גט,
על־מנת שתקיימי התנאי (גיטין עד. וברש"י) והשווה דברי
רבינו בהל' זכיה פ"ג ה"ח. (14) גיטין, שם. (15) שם, פג,
א. כי אינה חשודה לקלקל עצמה, וכל תנאי שבידה לקיימו
- אנו בטוחים שתקיימו. אולם תנאי שהוא תלוי ביד אחרים
ואין בידה לקיימו, חוששים שמא לא יתקיים ואסורה
להנשא לכתחילה. ועיי"ש עד, א בברייתא. (16) ואפילו
אבד הגט או מת הבעל, מגורשת היא משעת מסירתו,
כאמור לעיל, בניגוד למגרש על תנאי סתם (שלא אמר
מעכשיו) - שאינה נשאת לכתחילה, שמא יבטלנו הבעל או
ימות, או שמא יאבד הגט או ישרף ונמצאת אשת איש
למפרע.

1 ב. כָּל הַמְּגִרֶשׁ עַל תְּנָאי, בֵּין שֶׁאָמַר מְעַכְשָׁיו בֵּין
2 שֶׁאָמַר אִם יְהִיָּה וְאִם לֹא יְהִיָּה¹⁷ - הֲרִי זֶה לֹא יִתְיַחַד
3 עִם אִשְׁתּוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְקַּים הַתְּנָאי¹⁸ אֲלֹא בְּפָנָי
4 עֵד. וְאֲפֹלוּ עֲבָד וְאֲפֹלוּ שִׁפְחָה, חוּץ מִשִּׁפְחָתָהּ אוֹ
5 בְּנָה קָטָן¹⁹, מִפָּנָי שֶׁאֵינָה בּוֹשָׁה מִלְשִׁמֶשׁ בְּפָנֶיהֶם.
6 וְהִדְבֵּר יָדוּעַ, שֶׁאִם נִתְיַחַד עִמָּה בְּפָנָי שְׁנֵי עֲדִים
7 כְּאֶחָד²⁰, אֲפֹלוּ נִתְקַּים הַתְּנָאי אַחֵר כֶּךָ²¹ - הֲרִי זֶה סִפְק
8 מְגִרְשֶׁת, שֶׁמָּא בְּעֻלָּה²² וּבְטַל הַגָּט²³, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר
9 בְּהַלְכוֹת אֵלּוּ.²⁴

(17) כגון אם תתני לי מאתיים וזו תהיי מגורשת, ואם לא
תתני לא תתגרשי. (18) שאסור להתייחד עם הפנויה,
כמבואר בסנהדרין כא, ב (גיטין עג. וברש"י). (19) שם,
ובתוספתא שם פ"ה ה"ד. (20) שראוהו שני עדים כאחד
שמתייחד עם אשתו, והם לא נכנסו עמו החדרה. ובכתי'
התימנים: נתייחד עמה לבדה בפני שני עדים. (21) ובכתי'
התימנים, וכן בדפוס וויניציאה של"ד, הנוסח: "אפילו
לאחר שנתקיים התנאי". (22) לשם קידושין.
(23) הראשון, כשחזר וקידשה בביאה זו, ולפיכך צריכה גט
שני מספק (גיטין עג:). (24) לקמן פ"ה, הי"ח: "הם הם
עדי יחוד, הם הם עדי ביאה, שכל המקדש בביאה אינו צריך
לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהם ויבעול", והשווה
לקמן פ"ט, הכ"ה.

10 ג. בְּיַצֵּד מְגִרֶשׁ אָדָם עַל תְּנָאי? לֹא שִׁיאֵמַר: כְּתָבוּ

ח. אָמַר לָהּ⁵⁰: הָרִי אֶת מִתְרַת לְרֹאבוּן - הָרִי זֹו אֵינָהּ
מִגְרֶשֶׁת; שֶׁהָרִי לֹא בָטַל תְּנָאוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן. אָמַר לָהּ:
הָרִי אֶת מִתְרַת לְשְׁמֵעוֹן, אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת אֶף
לְשְׁמֵעוֹן - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁינָּה⁵¹. שָׁמָּא לֹא הִתִּירָהּ
אֶלָּא לְשְׁמֵעוֹן, וְרֹאבוּן בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד; וְזֶה שָׁאֲמַר
'אֶף לְשְׁמֵעוֹן', כְּלוּמַר: לְכָל אָדָם אֶף לְשְׁמֵעוֹן. אוֹ
שָׁמָּא הִתִּירָהּ לְכָל; וְזֶה שָׁאֲמַר 'אֶף לְשְׁמֵעוֹן' - וְהוּא
הִדִּין לְרֹאבוּן, שֶׁשְׁמֵעוֹן סָמוּךְ הָיָה לְרֹאבוּן בְּתַנְאוֹ.⁵²

(50) זה שאמר לה תחילה חוץ מראובן ושמעון. (51) ספק
שלא נפשט (שם פג.). ודין ספק מגורשת, מבואר לקמן פ"י
ה"ג.

ט. הִתְנָה עָלֶיהָ וְאָמַר: הַיּוֹם אֵין אֶת אִשְׁתִּי וְלִמְחָר
אֶת אִשְׁתִּי - אֵינָהּ מִגְרֶשֶׁת, וְאֶף עַל פִּי שְׁפָרַת בִּינוּ
לְבִינָה הַיּוֹם⁵². לְפִיכָךְ כּוֹתְבִין בְּגִטִּין: מִן הַיּוֹם הַזֶּה
וְלַעוֹלָם⁵³.

(52) ואין אומרים כיון שכרתה ממנו היום, הרי היא כרותה
ממנו לעולם (שם פו. ולרש"י שם דיעה אחרת בזה).
(53) כמבואר לעיל פ"ד ה"ב, ואין זה אלא מחמת תקנה,
אבל מצד הדין - כל שסתם הרי הוא כמפרש: מן היום הזה
ולעולם (שם פו. ובמגיד-משנה).

י. הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנַּת שְׁלֹא תִשְׁתִּי יַיִן כָּל יְמֵי חַיִּיכִי
- אֵינִי גֵט, שָׁאִין זֶה בְּרִיתוֹת⁵⁴. כָּל יְמֵי חַיִּי אוֹ כָּל
יְמֵי [חַיִּי] פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה גֵט; שֶׁהָרִי כָּרַת בִּינוּ
לְבִינָה, וְלֹא תִשְׁאָר לוֹ עָלֶיהָ רְשׁוֹת בְּשִׁמּוֹת אוֹתוֹ
פְּלוֹנִי⁵⁵.

(54) שכל ימי חייה היא קשורה בו. (55) או כשימות הוא.
נמצא שיהא זמן שלא תהא קשורה בו, ומותרת להנשא מיד
והיא תקיים תנאו (רש"י ותוס' ר"ד שם).

יא. הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנַּת שְׁלֹא תִלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ עַד
שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה גֵט⁵⁶. שְׁלֹא תִלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ
לְעוֹלָם - אֵינִי גֵט, שֶׁהָרִי אֵין זֶה בְּרִיתוֹת⁵⁷. לְפִיכָךְ⁵⁸,
הָאוֹמֵר: הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנַּת שְׁלֹא תִאֲכָלִי בָּשָׂר
(זֶה) לְעוֹלָם, שְׁלֹא תִשְׁתִּי יַיִן (זֶה) לְעוֹלָם - אֵינִי גֵט,
שָׁאִין זֶה בְּרִיתוֹת; עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה גֵט⁵⁹.

(56) שהרי לאחר שלשים יום לא תשאר לו עליה רשות, וגם
אפשר לה לקיים תנאו, ולפיכך אין חוששים שמא לא
תעמוד בו. (57) שכל ימיה היא קשורה בו לקיים תנאי זה
מחמתו (קידושין ה. וברש"י) ואע"פ שאם ימות אביה תהיה
מותרת להכנס לבית זה, שאינו נקרא עוד "בית אביה",
כמבואר בפ"ח מהל' נדרים ה"א - אין זה דומה לדין "כל
ימי חיי פלוני, הרי זה גט" הנזכר בהלכה הקודמת, שהרי
בית זה שנאסרה להכנס בו עולמית לא תותר להכנס בו אף
פעם, ואפילו אם ימות אביה לא תותר להכנס בו מפני
שהאיסור הותר, אלא מפני שהבית כשלעצמו נשתנה (שאינו
עוד "בית אביה"), נמצא שעל מה שהתנה עמה לא תותר
לעולם ואין לאיסורה שום היתר, והרי זה דומה לדין: על

הַיּוֹם אִסּוּר עָלֶיהָ מִשּׁוּם עֲרֻה, אִם תָּמוּת אַחֲרֶיהָ
יִהְיֶה מִתֵּר לָהּ⁴³ - הָרִי זֹו סֶפֶק מִגְרֶשֶׁת⁴⁴.

(33) ואפילו לא הזכירו בשעת נתינת הגט. (34) בזה אינו
פוסל עד שיאמר לה כן בשעת נתינה, וכמבואר לקמן הלכה
טז. (35) חוץ. (36) שאינם בני קידושין, כמבואר לעיל
הל' אישות פ"ד הט"ו. (37) כל אלה אין לה עליהם
קידושין, ש"אין קידושין תופסין בערוה" (שם ד, יב) נמצא
שלא שיר בגט, שאפילו היא פנויה אינה ראויה להם.
(38) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "יש לו".
(39) המנויים לעיל הל' אישות פ"א, ה"ו. ויש להם קידושין,
כמבואר שם פ"ד ה"ד. (40) ואינו בר קידושין עד שיגדל,
כמבואר שם ה"ו. (41) גיטין פה, א. וזה "תנאי חוץ"
הפוסל בגט, שהרי שיר בגוף הגט, שלא התירה גם זה לכל
אדם, לא כן תנאי המנוסח בלשון: "על מנת" אין בגט עצמו
שום שיוור, שהרי התירה לכל אדם, אלא שהתנה עמה על
מנת שלא תנשאי לפלוני, ואין זה אלא כשאר תנאים שהם
(שם פב. וברש"י). (42) אותו פלוני שהגט לא התירה לו.
(43) נמצא שיוור של המגרש מעכבתה מלהנשא לו, ואין זה
כריתות. (44) שם פה, א. ספק שלא נפשט.

ו. אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִמִּי
שִׁינֹלֵד, שְׁאִינוּ עִתָּה בְּעוֹלָם; אוֹ: חוּץ מִזְנוּתֶיךָ,
כְּלוּמַר: תִּהְיֶה מִתְרַת לְהִנָּשֵׂא לְכָל אָדָם, אֲבָל לְזִנּוּת
הָרִי אֶת בְּאִסּוּר אִשְׁתִּי אִישׁ; אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל
מִי שְׂבוּא עָלֶיךָ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ, אֲבָל שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ
הָרִי אֶת בְּאִסּוּרֶיךָ; אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ
מִמִּקְדָּשׁ בְּשִׁטָּר, כְּלוּמַר, שֶׁהִיא מִתְרַת לְהִתְקַדֵּשׁ
בְּכֶסֶף וּבְבִיָּאָה, אֲבָל בְּשִׁטָּר הָרִי אֶת בְּאִסּוּר אִשְׁתִּי
אִישׁ; אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִהֶפְרַת
נְדִיבָהּ⁴⁵, כְּלוּמַר: לֹא נִשְׁאָר לִי עָלֶיךָ שׁוּם אִישׁוֹת
חוּץ מִהֶפְרַת נְדִיבָהּ, שֶׁאֵת אִשְׁתִּי לְעִנְיַן הֶפְרַת נְדָרִים;
אוֹ לְעִנְיַן אֲכִילַת תְּרוּמָה⁴⁶; אוֹ לְעִנְיַן יִרְשָׁה, שֶׁאִם
מִתָּה יִירָשְׁנָה - בְּכָל אֶחָד מֵאלוֹ הָרִי זֹו סֶפֶק
מִגְרֶשֶׁת⁴⁷.

(45) שנאמר בה (במדבר ל, יד): "אִשָּׁה יְקִימוּ וְאִשָּׁה
יִפְרֹנוּ". (46) שהוא כהן, ומגרשה לכל דבר חוץ מזה, שלא
תיאסר באכילת תרומה, והתורה אמרה (ויקרא כב, יא):
"קִנְיִן כִּסְפוֹ הוּא יֵאָכֵל בּוֹ" וע"י קידושו היא אוכלת, נמצא
זה שיר בגיטו (גיטין שם, וב'תוספות'). (47) שם. נסתפק
לחכמים ולא נפשט להם.

ז. אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִרֹאבוּן
וְשְׁמֵעוֹן, וְחֹזֵר וְאָמַר לָהּ⁴⁸: הָרִי אֶת מִתְרַת לְרֹאבוּן
וְשְׁמֵעוֹן - הָרִי זֹו מִגְרֶשֶׁת; שֶׁהָרִי בָטַל הַתְּנָאִי,
שֶׁהֶאֱנָשִׁים שֶׁהִתְנָה בֵּין הַתִּירָן לָהּ⁴⁹.

(48) שחזר ונטלו ממנה ונתנו לה שנית, ואמר (מגיד-משנה).
(49) ואין אומרים שבאמירתו השניה התירה לאלו ואסרה על
כל העולם (שם פב: בעיא שנפשטה בדרך 'אם תמצי
לומר').

השני, משום 'מחזיר גרושתו מן הנישואין' וכך נפסק בשו"ע. ורבינו סובר, שכוונת המגרש היתה שתינשא לפלוני תחילה, ולפיכך כשנשאת לאחר תחילה - בטל הגט ואין לה תקנה. וסוגיית הש"ס (גיטין פד.) מסייעת לדעת רבינו, שהרי לא הוזכרה בה תקנה זו.

יד. הרי זה גטף והנר שלי - אינה מגרשת, שאין זה פרייתות⁶⁹; על מנת שתתני לי את הנר - הרי זה גט, ותתן⁷⁰.

(69) גיטין כ, ב. [כיון שהשאייר לעצמו הנייר של הגט. וראה בחידושי הרשב"א שם. וכעין זה למעלה פ"ה הט"ז. ולפי טעם זה, אם אמר לה הרי זה גיטך והנייר של שמעון - מגורשת, שהרי לעצמו לא השאייר כלום, והרי זה כריתות. אבל רש"י שם פירש: "כיון שהנייר שלו, לא נתן לה כלום שנמצאו אותיות פורחות באויר".] (70) שם. כי בשעת הגירושין היה הנייר שלה, ולאחר זמן היא מחזירתו, ומתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה (רש"י שם עה:).

טו. חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה: הרי זה גטף וכתבתה - פשר. ונתקבלה כתבתה⁷¹, אם יש בטס פדי כתבתה; ואם לאו - ישלים כתבתה⁷².

(71) שם כ, ב. ואין אומרים, שהנתנה היתה לשם פרעון, ועדיין חסרה נתינת הגט שנאמר בו: "ונתן בידה", אלא נתינה אחת עולה לשניהם, ראה ט"ז ופר"ח לאהע"ז סי' קכד, ס"ח. וכתב הרשב"א בחידושו (שם כ:): שהרי זה כאומר: התקבלי גיטך ומחלי כתובתך, שאם נתקבלה כתובתה בטס זה, נמצא כתב הגט פורח באויר ואינה מגורשת [ולדעת רבינו למעלה (ה"ד) - יתכן כי אין צורך לכך, שהרי זוהי כריתות גמורה].] (72) מכיסו.

טז. כל המגרש על תנאי שקמבטל הגט, כגון שהתנה לה שלא תאכל פשר ולא תשתה יין כל ימי חייה⁷³, או שתהיה מתרת לכל אדם חוץ מפלוני⁷⁴, או שהתנה עליה שאר תנאים⁷⁵ קדם כתיבת התנאי: אם היה תנאו כתיב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה - הרי זה ספק מגרשת⁷⁶; ואם היה התנאי על פה⁷⁸ - הרי זה נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל או בתנאי פשר.

(73) שאינו גט, כמבואר לעיל הלכה יא. (74) שאף זה אינו גט, כמבואר לעיל ה"ה, וכל אלה התנאים פוסלים את הגט אפילו אם נכתבו בו לאחר התורף, כמבואר שם. (75) הכשרים, שאינם מבטלים הגט, והם אינם פוסלים אלא כשהזכירם קודם כתיבת התורף, כמבואר לעיל ה"ד. (76) גיטין פד, ב. ודף פה, א. שהרי עיקר הגט, הוא התורף, נכתב בפסול, שנשארה לו זכות בגוף הגט ואין זו כריתות. (77) של "חוץ מפלוני", כמבואר בהלכה הבאה. (78) בשעת נתינתו לידה, אבל התנה תנאי זה לאחר התורף בעל-פה ולא הזכירו בשעת נתינה, הרי זה גט כשר, כמבואר לעיל ה"ה. ומקורו בגיטין פד, ב.

מנת שלא תנשאי לפלוני, המבואר בהלכה הבאה (מגיד-משנה). (58) בדפוס רומי ר"מ: "וכן האומר". (59) גיטין פג, ב.

יב. הרי זה גטף על מנת שלא תנשאי לפלוני - אינו גט. הא למה זה דומה? לאומר לה: הרי זה גטף על מנת שלא תשתי יין לעולם, או שלא תלכי לבית אביך לעולם, או כל ימי חייכי⁶⁰. אבל אם אמר לה: על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה - הרי זה גט⁶¹. ולא תנשא לו כל זמן שהתנה⁶². ואם נשאת - בטל הגט למפרע⁶³. ונתה עמו - הולך פשר והגט פשר, שלא התנה אלא על הנישואין⁶⁴.

(60) ואע"פ שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו פלוני, אין זה דומה לדין: "על-מנת שלא תשתי יין כל ימי פלוני, הרי זה גט" המבואר לעיל הלכה י, כי שם תהיה מותרת לשתות אותו יין שנאסרה בו בחיי פלוני, נמצא שאין היין אסור עליה איסור עולם, אבל זו נאסרה בנישואיו לעולם, ואף פעם לא תותר לו, וכביאורנו לעיל בדין: "שלא תלכי לבית אביך לעולם". ולדעת הרמב"ם והרשב"א זה דומה ל"על-מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני" - שהיא מגורשת (מגיד-משנה, וכן בשו"ע סי' קמג, סכ"ב). (61) שהרי יש היתר לאיסורה. (62) אבל לאחרים מותרת להנשא מיד, ואין חוששים שמה תנשאי לפלוני, שהרי אין נישואין אלא מדעתה, ובודאי לא תקלקל עצמה ('תוספות' גיטין פב:). (63) ובניה מהבעל הקודם שלפני "פלוני" זה - ממזרים, כמבואר בשו"ע (סי' קמג, סט"ז). ואפילו נשאת לפלוני לאחר שמת בעלה הראשון שגרשה על תנאי זה, הגט בטל למפרע - ובניה מהבעל הקודם ממזרים. שאם לא כן, נמצא שלא נאסרה על אותו פלוני עולמית אלא כל ימי חייה הרי זה גט, שהרי כרת בינו לבניה" (מגיד-משנה). ויש סוברים שכיון שמת בעלה, בטל תנאו ('הלכות גדולות'). (64) גיטין פג, א. ואף-על-פי שגם אם נישאת לו לפלוני אין זה אלא כזנות, שהרי הגט בטל - על דעת כן התנה, שלא תעשה בדרך נישואין (מגיד-משנה).

יג. הרי זה גטף על מנת שתנשאי לפלוני, אם נשאת לו - הרי זה גט, פשאר כל התנאים. אבל אמרו חכמים⁶⁵: לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא, שמה יאמרו: נשיהן נותנין במתנה זה לזה⁶⁶; ולאחר לא תנשא, שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו פלוני - לא תצא⁶⁷. נשאת לאחר קדם שתנשא לאותו פלוני - בטל הגט, ותצא והולך ממזר, וצריכה גט משני⁶⁸.

(65) שם פד, א. (66) ואין לך לעז גדול מזה (רש"י שם, וראה שבת סב:). (67) שהרי נתקיים התנאי, ומשום חשש לעז לא תצא. (68) משום מראית עין. שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט, השווה לקמן פ"ה ה"ד. ולדעת הראב"ד (ע"פ הירושלמי' גיטין פ"ה, ה"א) יש תקנה להכשיר את הוולד ע"י שתינשא לאותו פלוני (אחרי שיגרשנה בעלה השני) ויתקיים הגט למפרע, אלא שאסורה לחזור לבעלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסורות פ"ג ה"ה. (86) שהרי לא נתקיים התנאי, ואינה יכולה לומר: תן לי הבן ואניקחו (גיטין עה:), וראה ב'תוספות' שם דיבור-המתחיל מת הבן, שלדעתם הרי זה גט, שלא נתכוין זה לצערה אלא להרויח כדי צרכו, והרי לא הוצרך לכך.

כ. אָמַר לָהּ: עַל מְנַת שְׁתִּינִיקי אֶת בְּנִי אוֹ תִשְׁמְשִׁי אֶת אָבִי שְׁתִּי שָׁנִים - הָרִי זֶה מִשְׁלֶמֶת הַזִּמָּן שְׁפָרַשׁ. מֵת הַבֶּן אוֹ הָאָב בְּתוֹךְ הַזִּמָּן, אוֹ שְׁאֵמַר הָאָב: אֵין רְצוֹנִי שְׁתִּשְׁמְשִׁנִּי - אֵינוֹ גֵּט, שֶׁהָרִי לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנָאִי⁸⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(87) הואיל ופירש זמן מסויים, נתכוין זה לצערה, והרי לא נצטערה ולא נתקיים תנאו (גיטין שם, ובר"ן).

כא. הָרִי זֶה גֵּטָּךְ עַל מְנַת שְׁתִּתְּנִי לִי מֵאֲתָיִם זֶזוּ מִקָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: נָתַנָּה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִדְּעֵתוֹ⁸⁸ - הָרִי זֶה מִגְרָשָׁת, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים - אֵינָה מִגְרָשָׁת⁸⁹. נָתַנָּה לוֹ בְּעַל כְּרַחוּ וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְקַבֵּל - הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל⁹⁰, עַד שֶׁתֵּתֵן מִדְּעֵתוֹ⁹¹. חֲזֹר וְאָמַר לָהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם: הָרִי הֵן מִחוּלִין לָךְ - אֵינָה מִגְרָשָׁת, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה הַתְּנָאִי⁹². מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הוֹאִיל⁹³ וְשָׁלְמוּ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נָתַנָּה⁹⁴, אֵינָה מִגְרָשָׁת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרי הן מחולין לך אינה מגרשת, שהרי לא נעשה התנאי בו".

התנאי אינו מחליש ואינו פוגע במעשה הגירושין, והוא דומה במהותו למה שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית "אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו", כמאמר המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה", בתחילה יראה ואחר מתן-תורה שקטה, וכשם ששם התנאי יכול אמנם לבטל את מעשה הבריאה, אבל הוא עניין נוסף על עצם המעשה, והמעשה עצמו אינו חסר כלום, כך גם התנאי הנ"ל בגירושין שאף שאם לא יתקיים התנאי יתבטל המעשה מעיקרא, מכל-מקום הרי זה כמו דבר שני המבטל את המעשה, ומעשה הגירושין כשלעצמו עומד בשלימותו כל עוד לא נתמלא התנאי.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק י"ט עמוד 192 הערה 47)

(88) בהסכמתו. (89) שהרי לא נתקיים התנאי, ואין אומרים לא נתכוין זה אלא לזרזה בלבד (גיטין עד:). (90) מדבריהם. ולכתחילה לא תנשא, ואם נשאת לא תצא. (91) כי באיסור אשת איש יש לחוש לאותה דיעה הסוברת (גיטין, שם) נתינה בעל כרחו - אינה נתינה. ולפיכך לכתחילה לא תינשא, אבל מן הדין יש לפסוק כדיעה השניה (שם עה). הסוברת: נתינה בעל-כרחו שמה נתינה, ולפיכך אם נשאת לא תצא, והשווה ה"ל' שמיטה ויובל פ"ב, ה"ז. (92) שהרי נתכוין לצערה ולא נצטערה (שם עד:). אבל אם

1 יז. פִּיצַד? הָרִי שְׁנָתָן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ: הָרִי אֶת
2 מִגְרָשָׁת בְּזֶה וּמִתְּרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי, אִם
3 נָטְלוּ מִמֶּנָּה וְחֲזַר וְנָתַנּוּ לָהּ וְאָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מִתְּרַת
4 לְכָל אָדָם, אוֹ: הָרִי זֶה גֵּטָּךְ - הָרִי זֶה מִגְרָשָׁת⁷⁹. וְכֵן
5 כָּל פְּיוּצָא בּוֹ.

(79) אבל אם לא יטלנו ממנה אלא יחזור ויאמר: הרי את מותרת לכל אדם, לא יועיל להכשיר הגט, שכבר זכתה בגיטה להפסל מן הכהונה, כמבואר לקמן פ"ה ה"א. ומאחר שכבר קנתה אותו, אינו יכול לתקנו עד שיטלנו ויתננו לה נתינה כשרה. וראה לעיל פ"א ה"ט (גיטין פד:). ודקדק ה'בית שמואל' לאהע"ז סי' קמז ס"ק ו, שבשאר התנאים המבטלים הגט, כגון שלא תאכל בשר כל ימיה, אם הזכירים בשעת נתינה, הואיל ואינם פוסלים אותה לכהונה, שהרי הגט בטל מן התורה, וכמבואר לקמן פ"ה ה"א, אין צורך לחזור ולטיול גט זה ממנה, אלא יחזור ויאמר שמבטל תנאו והגט כשר, כמבואר לקמן הלכה כג, וזהו שדייק רבינו כאן, ולא מנה אלא "תנאי-חוץ" בלבד.

6 יח. הַנּוֹתֵן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ עַל תְּנַאי שֶׁתֵּתֵן לוֹ מֵאֲתָיִם
7 זֶזוּ, וְחֲזֹר⁸⁰ וְהִתְּנָה עָלֶיהָ תְּנַאי אַחֵר בְּפָנֶי עֲדִים⁸¹
8 שֶׁתִּשְׁמַשׁ אָבִיו שְׁתִּי שָׁנִים - לֹא בָטְלוּ דְּבָרָיו
9 הָאֲחֵרוֹנִים אֶת הָרֵאשׁוֹנִים, אֲלֹא הָרִי זֶה כְּאוֹמַר לָהּ:
10 עֲשִׂי אֶחָד מִשְׁנֵי הַתְּנָאִים. רְצַת - מִשְׁמַשְׁת, רְצַת -
11 נִתְּנָה⁸². וְאֵין אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים וְאֶחָד מִן
12 הָאֲחֵרוֹנִים מְצַטְרְפִין⁸³. אֲבָל אִם הִתְּנָה עָלֶיהָ שֶׁתֵּתֵן
13 לוֹ מֵאֲתָיִם זֶזוּ, וְחֲזֹר וְהִתְּנָה בְּפָנֶי שָׁנִים שֶׁתֵּתֵן לוֹ
14 שְׁלֹשׁ מְאוֹת זֶזוּ - כִּכָּר בָּטַל הַתְּנַאי שֶׁל מֵאֲתָיִם
15 וְצָרִיכָה לָתֵן שְׁלֹשׁ מְאוֹת זֶזוּ⁸⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(80) לפני שקיימה תנאו הראשון. (81) אחרי שכבר מסר הגט לידה עם תנאו הראשון, ובכל זאת יכול להוסיף או לשנות תנאו, כי לא התנה "על מנת" אלא "אם יהיה", כמבואר לעיל ה"א "שיכול להתנות על תנאי אחר, כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון אע"פ שהגיע הגט לידה". (82) גיטין עו, א. (83) כלומר, אחד מן העדים שבתנאי הראשון, ואחד מן העדים שבתנאי השני, אינם מצטרפים להעיד שהיה תנאי בגט זה. (84) כאן ודאי נתכוין בתנאו השני לעקור את תנאו הראשון, שהרי שניהם בענין אחד הם (גיטין, שם).

16 יט. הַתְּנָה עָלֶיהָ שֶׁתַּעֲשֶׂה דְּבָר זֶה סָתֵם - הָרִי זֶה
17 כְּמִפְּרֵשׁ יוֹם אֶחָד, הוֹאִיל וְלֹא פִּרְשׁ כַּמָּה זִמָּן תַּעֲשֶׂה.
18 פִּיצַד? אָמַר לָהּ: הָרִי זֶה גֵּטָּךְ עַל מְנַת שֶׁתַּעֲשִׂי עִמִּי
19 מְלָאכָה, עַל מְנַת שֶׁתִּשְׁמְשִׁי אֶת אָבִי, עַל מְנַת
20 שְׁתִּינִיקי אֶת בְּנִי; אִם עָשִׂתָּה עִמּוֹ מְלָאכָה אוֹ אִם
21 שִׁמְשָׁה אֶת אָבִיו יוֹם אֶחָד, אוֹ שֶׁהִנִּיקָ בְּנוֹ יוֹם אֶחָד
22 בְּתוֹךְ הַזִּמָּן שֶׁהָפֵן יוּגֵק בּוֹ, וְהוּא בְּתוֹךְ אַרְבַּעַת
23 וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ⁸⁵ - הָרִי זֶה גֵּט. מֵת הַבֶּן אוֹ מֵת אָבִיו
24 קֵדָם שְׁתִּינִיק אוֹ שֶׁתִּשְׁמַשׁ - אֵינוֹ גֵּט⁸⁶.

(85) ללידתו, כמבואר לקמן פ"א הכ"ו. וראה ה"ל' מאכלות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ב אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועבר הזמן ולא עשאתו. אבל תנאי שעדיין בידה לקיימו, הדבר תלוי, ואם תקיים התנאי הרי היא מגורשת למפרע, וממילא תפסו בה קידושי השני. (104) שאשת איש היא מראשון, ואין קידושין תופסין באשת איש. ומובן שמותרת לחזור לבעלה הראשון "ואין חוששים שמא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט, כיון שלא נשאת - יאמרו תנאי היה בקידושין ולא נתקיים" (מדברי רבינו לקמן פ"י ה"ו). (105) מדבריהם, שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט, וממילא נאסרה על שניהם, כמבואר ביבמות פח, ב לענין אשה שאמרו לה מת בעלך ונשאת, ושם צא, ב משהו הש"ס דין "נשאת בגט בטל", לדין "מת בעלה ונשאת", השווה לקמן פ"י ה"ד. (106) לעיל הלכה יג.

יום ש"ק כ"ב אדר ה'תשפ"א

פרק תשיעי

(1) ביאר בו רבינו המשך דיני תנאי בגירושין, גט שכיב מרע, חתימת העדים בגט, שליחות.

- א. המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע² - הרי זו
מגרשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי זה דומה לתנאי
ואינו תנאי. דומה לתנאי - שהיא מתגרשת כשיגיע
הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על תנאי הרי
גרש³, וזה עדין לא גרש עד שיגיע אותו הזמן.⁴
לפיכך, המגרש על תנאי צריך לקפל תנאו⁵, וזה
אינו צריך לקפל דברו⁶, ולא לשאר משפטי התנאין
שפארנו⁷.

(2) שאמר לה: זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. (3) שהגיע גט לידה בתורת גירושין, אלא שאינם נגמרים עד שיתקיים התנאי. (4) שלא הגיע גט לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע, כהגדרת רבינו בסמוך ה"ה. (5) הואיל ומעשה הגירושין קיים בפועל, אין התנאי שהוא דיבור בלבד יכול לבטלו, עד שיהיה כפול וממולא בכל משפטי התנאי כחוק, כי אין דיבור מבטל מעשה. (6) הואיל ואין כאן אלא דיבור על גירושין העתידים לחול, בדין הוא שיהא דבר התנאי מבטלו, אף-על-פי שאינו כפול, כי דיבור מבטל דיבור. ומקור הדברים ב"ירושלמי" קידושין פ"ג ה"ג: "הכל מודים, שאם אמר: לאחר שירדו גשמים (תהיי מקודשת), ירדו גשמים מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת", ואע"פ שלא כפל תנאו. והוא-הדין אם אמר לה: הרי את מגורשת לאחר זמן. (7) לעיל הל' אישות פ"ו ה"א-ב.

- ב. פיעד? האומר לאשתו: הרי זה גיטך ולא
תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום - אינה מגרשת
אלא לאחר שלשים יום. ואם מת הפעל⁸ או אבד
הגט או נשרף בתוך שלשים - אינה מגרשת⁹.

(8) כמו שאמרו (גיטין עו:): זה גיטך לכשתצא חמה מנרתיקה ומת בלילה, אינו גט, שאין גט לאחר מיתה. (9) הואיל ואין הגט חל אלא לאחר שלשים יום, צריך שיהיה קיים באותו זמן. והשווה גיטין עז, א.

ביטל התנאי לגמרי הרי זה מגורשת, כמבואר בסמוך הלכה כג (מגיד-משנה). (93) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. (94) בחייו, ולירשיו אינה יכולה ליתן, כמבואר בהלכה הבאה.

- כב. אמר לה: הרי זה גיטך על מנת שתתני לי
מאתים זוז, ולא קבע זמן, ומת קדם שתתן - אינה
יכולה לתן לירשיו, שלא התנה עליה אלא שתתן
לו⁹⁵. ולא בטל הגט, שהרי לא קבע זמן⁹⁶. לפיכך,
אף על פי שאבד הגט או נקרע קדם שיממות - הרי
זו לא תנשא⁹⁷ לזר⁹⁸ עד שתחליץ⁹⁹.

(95) גיטין עד, א. (96) אע"פ שאי-אפשר שיתקיים התנאי שהרי מת הבעל, אולם הואיל ולא קבע זמן לנתינת הכסף אי-אפשר שהתנאי יבוטל בפועל, בניגוד ל"קבע לה זמן", שאז אם לא נתנה בזמן נתבטל התנאי בפועל. ולמד רבינו דין זה ממה שאמרו (גיטין עו: ולקמן פ"ט ה"א): "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, ומת בתוך י"ב חודש. אע"פ שאי-אפשר שיבוא . . . לא תנשא במקום יבם עד אחר י"ב חודש כשיתקיים התנאי" - הרי שאע"פ שמת ואי-אפשר לתנאי להתבטל, אינה מגורשת גירושין גמורים במקום יבם עד אחר י"ב חודש "כשיתקיים התנאי בפועל" (מגיד-משנה). (97) הלשון דחוק, שהרי 'היא הנותנת' הואיל ואבד הגט קודם שימות, לפיכך לא תנשא במקום יבם עד שתחלוץ, וגירסת ה'טור' (אה"ע"ז סי' קמג) בדברי רבינו: "הרי זו מגורשת מספק ולא תינשא" וכהאי גוונא בכת"י תימן, ותיבת "מספק" ליתא. (98) כשהניח הבעל אח. (99) שהרי לא נתקיים התנאי ועדיין זקוקה היא ליבום, ולהתייבם אינה יכולה, שהרי "לא בטל הגט", והרי היא כספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת, השווה הל' יבום וחליצה פ"ו ה"ז.

- כג. הרי זה גיטך על מנת שתתני לי כלי פלוני או
בגד פלוני, ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב,
אף על פי שנתנה לו אלה זוז בדמי - אינו גט, עד
שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו¹⁰⁰, או¹⁰¹ עד
שיבטל התנאי¹⁰².

(100) גיטין עד, ב. שלא נתכוין זה אלא לצערה בהחזרת הבגד עצמו. ולדעת הרא"ש שם (הובאה גם בשו"ע סי' קמג, ס"ו), אם הבעל מתרצה בקבלת דמיו הרי זה גט. (101) בדפוס רומי (ר"מ), תיבה זו אינה. (102) שיאמר: הרי זה גיטך בלא שום תנאי. ואינו צריך לחזור וליטלו ממנה, כמבואר בבאורנו לעיל הלכה יז.

- כד. מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קדם
שיתקיים התנאי, אם נתקם התנאי - הרי זו מקדשת,
ואם לא נתקם התנאי וקטל הגט¹⁰³ - אינה צריכה
גט משני, שהרי אין קדושין תופסין בה¹⁰⁴. אבל אם
נשאת ולא נתקם התנאי וקטל הגט - צריכה גט
משני¹⁰⁵, כמו שפארנו¹⁰⁶.

(103) ע"י ביטול התנאי בפועל, כגון שהתנה עליה לא לעשות דבר זה ועשאתו, או שתעשה דבר זה תוך זמן קצוב

הרבים, שאפילו ממון גמור שלה יוצא בה מרשותה, ופסקה ממילא נתינתו הקודמת, והתורה אמרה: "ונתן בידה" - לא שתקח היא מעצמה, כמבואר לעיל פ"א ה"ב. (19) בדפוס וויניציאה, חסרה תיבה זו. וראה בפ"ד מהל' אישות ה"ז והערה מג. (20) השווה לעיל הל' אישות פ"ז ה"א, שמקורו בקידושין נט, ב. ומשם למד רבינו לענין גירושין, ששניהם הושוו זה לזה, כמבואר בקידושין ה, א.

ו. הנותן גט ביד אשתו ואמר לה: אם לא תתני לי מאתים זהו אין זה גט²¹ או אין את מגרשת - הרי זה לא גרש כלל²², ואין כאן גט, לא על תנאי ולא תלוי במעשה. וכן כל פיוצא בזה.

(21) ולא אמר לה: הרי זה גיטך. (22) אע"פ שמשמעו אם תתן תהיה מגורשת, ש"מכלל לאו אתה שומע הן" (ראה שבועות לו, א) - כל שלא אמר בפירוש "הרי את מגורשת" - אינה מגורשת, משום חומר איסור אשת איש, וכן אמרו ב"ירושלמי" (קידושין פ"ג, ה"ג): "בכל מקום אית לרבי מאיר ממשמע לאו אתה שומע הן, וכאן לית ליה. . . חומר הוא בעריות".

ז. הרוצה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש עד זמן פלוני²³ - הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי, ויתלה²⁴ התנאי בכיאתו בזמן קבוע או בהליכתו. פיצד? כגון שיאמר לה: אם לא באתי מכאן²⁵ ועד שלשים יום - הרי זה גט, ואם באתי בתוך שלשים יום - לא יהיה גט²⁶; ונותן הגט בידה. או יאמר לה: הרי זה גיטך על מנת שלא אבוא למדינה זו עד שלשים יום²⁷. וכן כל פיוצא בזה²⁸.

(23) ואינו רוצה שיהיה לו דין "המגרש לאחר זמן" שיצטרך להיות הגט ברשותה כשיגיע הזמן, כמבואר לעיל ה"ה. (24) ובכת"י התימנים: "ויתנה". (25) = מעכשיו. (26) כאן צריך לכפול תנאו, שאם לא יכפלו אין תנאו קיים, והרי היא מגורשת אפילו אם יבוא בתוך שלשים יום, כמבואר לעיל פ"ו מהל' אישות ה"ה וה"ג. (27) כאן אינו צריך לכפול תנאו, כמבואר לעיל (שם, הי"ז ובביאורנו). (28) גיטין עז, א.

ח. התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום למדינה זו, והיה בא בדרך בתוך שלשים יום, וחקלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום - הרי זה גט²⁹. אפלו עומד וצווח: הרי אני אנוס. שאין אנס בגיטין³⁰. ואף על פי שגלה דעתו שאין רצונו לגרש³¹.

(29) שהרי לא בא. (30) אין טענת אונס לבטל גט (כתובות ב:) והטעם, משום נשים צנועות, שלפעמים לא יאנס ולא יבוא (והרי זה גט), והיא תחשוש שמא נאנס ולפיכך לא בא, ותדאג מלהנשא ותשב עגונה (שם). (31) אין גילוי דעת מועיל בגיטין, כמבואר לעיל פ"ו הכ"ה. ודעת ה'תוספות' בכתובות ג, א שאין הדברים אמורים אלא באונס

ג. הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים¹⁰, ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום¹¹ - הרי זו מגרשת, הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו ויחדה¹² אותו במקום שאינו רשות הרבים¹³, שצדי רשות הרבים אינן כרשות הרבים¹⁴.

(10) סמוך לכתלים, שאין דרך בני אדם לעבור שם ולהתחכך בכתלים (כתובות פו: וברש"י). (11) ה'טור' (אהע"ז סי' קמו) הביא: "הניחה הגט בצדי רשות הרבים בסוף ל' יום, ונגנב משם לאחר ל' יום". (12) הקצתה, קבעה. (13) ומקום זה ראוי הוא לקנות בו חפץ מידי המקנה, והריהו כאילו מונח ברשותה. (14) שאינה מקום הראוי לקנין משיכה, כמבואר בהל' מכירה פ"ב ה"ה. ולפיכך אפילו הגט קיים ביום שמתגרשת בו - אינה מגורשת, שהרי אינו ברשותה (כתובות, שם). וראה בפ"ב מהל' מכירה ה"ט.

ד. וכן אם תלה הגרושין במעשה - דינו כדין מגרש אחר זמן. פיצד? כגון שאמר לאשה: הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זהו - הרי זה מתגרשת אחר שתתן. ואין צריך לכפל תנאו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו. שהרי לא גרש על תנאי, אלא עדין לא גרש זה, אלא תלה הגרושין בעשיית כך וכך ואחר כך תתגרש¹⁵.

(15) כדברי ה'ירושלמי' הנ"ל (קידושין פ"ג ה"ג): "לאחר שירדו גשמים (תהיי מקודשת) - ירדו גשמים מקודשת, ואם לא אינה מקודשת". הרי שאינו צריך לכפול תנאו.

ה. ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגרושין או תלאן במעשה? שהמגרש על תנאי - יש שם גרושין, ואינן גומרין עד שיתקיים התנאי. לפיכך, כשיתקיים התנאי - נתגרשה, אם היה הגט קיים אף על פי שאינו ברשותה, ואינה צריכה לחזור ולטלו או להיותו ברשותה אחר שנתקיים התנאי, שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גרושין. ואם נשאת קדם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו שבארנו¹⁶. אבל התולה גרושין בזמן או במעשה - לא הגיע גט לידה בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד שמתעשה המעשה. לפיכך, כשהגיע הזמן - צריכה להיות הגט ברשותה¹⁷, או תחזור ותטלו, או שיהיה במקום שיחדה אותו בו אף על פי שאינו רשותה¹⁸, כמו שבארנו, ואחר כך תתגרש בו. ואם נשאת קדם שגיע הזמן שקבע או קדם שמתעשה המעשה שתלה בו הגרושין - תצא והולך ממזר; שעדין היא אשת איש גמורה, ואין כאן שם¹⁹ גרושין²⁰.

(16) לעיל פ"ח, ה"א. וראה בביאורנו שם. (17) ואז נחשבת הנתינה הקודמת כאילו נתקיימה עכשיו לאחר הגעת הזמן. (18) כגון בצדי רשות הרבים, שאינם כרשות הרבים, ועדיין לא יצא הגט מרשותה הקודמת, בניגוד להניחתו ברשות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ב אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תורה העמד דבר על חזקתו, ואין לחוש שמא פייסה.
(41) וביטל הגט, שהרי הוא עמה בעיר (שם עו:).
י. וכן כל התנאים שהן תלויין בפרצונה⁴², ואם רצת
ומחלה אותן לבעלה⁴³ בטל הגט - חוששין לה
שלא פיס⁴⁴, עד שיאמר: נאמנת עלי. במה דברים
אמורים? במתגרשת מן הנשואין, שלבו גס⁴⁵ בה;
אבל במתגרשת מן הארוסין - אין חוששין לה שלא
פיס⁴⁶.

(42) ולהנאתה. (43) כאומרת: כלום אמרתי אלא להנאתי,
זוהי הנאתי שלא אתגרש (ר"ן שם). (44) וכל זה בתנאי
"על מנת" שהיא מגורשת משעת נתינת הגט (לכשיקיים
התנאי), לפיכך אינו יכול לבטלו בלא הסכמתה, אבל בתנאי
"אם יהיה" שאינה מתגרשת אלא כשיקיים התנאי - יכול
הוא בעצמו לבטל הגט ואין צורך במחילתה, כמבואר לעיל
פ"ח ה"א. ולדעת הראב"ד אפילו בתנאי "על מנת" כל זמן
שלא נתקיים התנאי, יכול לבטל הגט ואין צורך במחילתה,
והוא צווח: "חיי ראשי, איני יודע מחילה זו מה היא, שאם
נתפיים עמה שלא לגרשה, יכול לבטל הגט שבידה כל זמן
שלא נתקיים התנאי". (45) רגיל ומקורב אליה, ואינו
מתבייש בפניה. (46) גיטין כט, ב. ורש"י מפרש שם:
"בנשואה, חביבה עליו ומחזר לפייסה". והשווה לקמן
הלכה מא.

יא. הרי זה גטף מעכשיו אם לא באתי מכאן⁴⁷ ועד
שנים עשר חדש - אין חוששין שלא פסתר בא,
שאין דרך בני אדם לבוא בצנעה⁴⁸. ואם תם הזמן
שקבע ולא בא - הרי זו מגרשת. מת בתוך שנים
עשר חדש, אף על פי שאי אפשר שיבוא והרי היא
מגרשת - לא תנשא במקום יבם עד אחר שנים עשר
חדש בשיתקיים התנאי⁴⁹.

(47) מהיום. (48) שם עו, ב. וכלשון השניה המקילה בזה.
הואיל וכל החשש הזה אינו אלא מדבריהם, כמבואר
בביאורנו לעיל הלכה ס - הלך אחר המקיל. (49) בפועל,
כמבואר בביאורנו לעיל פ"ח הכ"ב. ואז היא מגורשת
למפרע ואינה זקוקה ליבום, אבל אם תרצה להנשא בתוך
י"ב חודש - תצטרך לחלוץ מיבמה (גיטין, שם).

יב. פריא שהתנה שיהיה זה גט אם מתי⁵⁰, או חולה
שהתנה שיהיה זה גט אם מתי מחלי זה - לא אמר
כלום. שמשמעות 'אם מתי' - לאחר מיתה⁵¹,
ומשמעו מעתה⁵². לפיכך, אם אמר 'אם מתי' - הרי
זה פאומר 'לאחר מותי', ואין גט לאחר מיתה⁵³.

(50) ולא תצטרך ליפול לפני יבם. (51) שהגט יחול אז.
(52) אם יתקיים תנאי זה שאמות, יחול הגט למפרע.
(53) וזקוקה היא ליבום. וכל זכויות האלמנה בנכסי בעלה
נוהגות בה (שם עב). ודעת הראב"ד שהלכה כרבי יוסי
האומר (בבא בתרא קלו): "זמנו של שטר מוכיח עליו".
ומאחר שבגט כתוב תאריך יום נתינתו, הרי זה כאילו אמר
זה גיטך מהיום אם מתי, שהיא מגורשת כשימות, כמבואר
בהלכה הבאה. וראה בפ"ב מהל' זכיה הט"ו.

המצוי, כגון עכבו נהר, או אונס המצוי במקצת, כגון חולי,
שהיה לו להעלות על דעתו ולהתנות בפירוש, שאם יאנס
יתבטל הגט. אבל אונס שאינו מצוי כלל, כגון נפל עליו
הבית, בזה יש טענת אונס בגיטין והגט בטל. ובהל' מכירה
פ"ט ה"ה, כותב רבינו: "המוכר קרקע לחבירו, והתנה עמו
שכל אונס שיוולד בקרקע זה יהיה (המוכר) חייב לשלם,
אפילו בא גוי וגזלה מחמת המוכר - חייב לשלם, אבל אם
נפסק הנהר שהיה משקה אותה . . . או שבאה זועה
והשחיתה אותה . . . פטור, שאונס שאינו מצוי הוא ולא
עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה, וכל אונס
שאינו מצוי - אינו בכלל התנאי הזה". הרי, שאפילו אם
התנה בפירוש לקבל עליו כל אונס, אין אונס שאינו מצוי
בכלל, קל-וחומר לתנאי בגיטין שלא הזכיר דבר האונס
בתנאו, שהגט בטל מחמת אנסו (מגיד-משנה).

ט. התנה עליה שתתגרש פשיעבר מנגד פניה
שלשים יום³², והיה הולך ובה הולך ובה³³ ולא
נתיחד עמה - פשיעבר וישקה שלשים יום³⁴ תהיה
מגרשת. ואף על פי שהיה הולך ובה בתוך שלשים
יום³⁵, הואיל ולא נתיחד עמה, הרי זה גט פשר³⁶.
במה דברים אמורים? בשתתנה ואמר³⁷: הרי היא
נאמנת עלי לומר שלא פיסתיה; אבל אם לא
האמינה - חוששין שלא פיסה פשיעה הולך ובה,
ומחלה לו³⁸, וחרז ובטל הגט³⁹ פשיעסה. ומפני
חשש זה יהיה הגט פסול⁴⁰ אחר שלשים יום. וכן
האומר לאשה: הרי זה גטף לאחר שנים עשר חדש,
והיה עמה במדינה - חוששין שלא פיסה⁴¹, עד
שיאמר: נאמנת עלי שלא פיסתי.

(32) שיששה שלשים יום ולא יראה פניה. והמדובר כשאמר
לה בלשון "על מנת": "הרי את מגורשת ממני על-מנת
שאעבור מנגד פניך שלשים יום", וראה להלן הערה לח.
(33) וראה אותה. (34) רצופים. (35) לנתינת גיטו, כיון
שעברו אחר-כך שלשים יום רצופים שלא ראה אותה -
נתקיים תנאו. (36) כי אילו נתיחד עמה, אסור לגרשה בגט
זה, שמא יאמרו גיטה קודם לבנה, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ה.
(37) בשעת הנתינה, לפני עדים. (38) את תנאו (שם לא
יראה פניה שלשים יום - תתגרש). שכל עיקרו לטובתה
ולהנאתה, שרוצה שיהיה אצלה ולא יתרחק ממנה, ומכיון
שמוחלת לו על תנאו - אף אם לא יראה פניה שלשים יום,
אין זה קיום התנאי, כיון שלא איכפת לה אם אינו בא,
ונמצא שהגט מתבטל על ידה. וראה להלן ה"י. (39) שאף-
על-פי שאמר לה: מעכשיו, או 'על מנת', וכבר נתבאר לעיל
פ"ח ה"א, שמשעה הגט לידה אינו יכול לבטלו - בכל
זאת אם שניהם בטלוהו לפני שנתקיים התנאי - הרי הוא
מבוטל. ויצא לו לרבינו דין זה מגירסתו במשנה (גיטין עו):
"על-מנת שאעבור מנגד פניך וכו'", ואמרו על זה שם
בגמרא: "באומר נאמנת עלי שלא באתי", - הרי שאם לא
האמינה, יש מקום לביטול הגט, אפילו כשאמר לה "על
מנת" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (40) מדבריהם, כי מדין

1 יג. אָמַר לָהּ: הָרִי זֶה גִּטָּךְ מֵעַכְשָׁיו אִם מָתִי, אוֹ
2 מֵהַיּוֹם אִם מָתִי - הָרִי זֶה גִּטָּךְ, וּכְשִׁימוֹת תִּהְיֶה
3 מְגֵרֶשֶׁת.⁵⁴

54) למפרע (שם). וכתב רבינר-תם (הובאו דבריו ב'הגהות מיימוניות') שיותר טוב שיאמר: "מעכשיו" משיאמר "מהיום", שאם אמר "מהיום" ומת באותו יום - יש להסתפק, שמא מסוף היום התכוין וכבר מת ואין גט לאחר מיתה. ולדעת הרמב"ן אפילו אמר "מהיום" ומת בסוף היום - הרי זו מגורשת.

4 יד. אָמַר: הָרִי זֶה גִּטְךָ מֵעֵכָשִׁי אוֹ מֵהַיּוֹם לְאַחֵר
5 מִיַּתִּי⁵⁵, וּמַת - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשְׁתְּ; שְׂמֵא אַחֵר
6 שְׂאֹמֵר מֵעֵכָשִׁי חֲזֹר בּוֹ מִלְשׁוֹן מֵעֵכָשִׁי וְסִמְכָה
7 דַּעְתּוֹ עַל לְאַחֵר מִיַּתָּה. וְאִין גִּט לְאַחֵר מִיַּתָּה⁵⁶.

22 יח. אָמַר לָהּ: אִם לֹא יַעֲמֵד מַחֲלִי זֶה, וְנָפַל עָלַי
23 בֵּית אוֹ נֶשְׁכוֹ נָחַשׁ אוֹ טָרְפוֹ אֲרִי - הֲרִי זוֹ סֶפֶק
24 מִגְרָשֶׁת⁷⁰. הֲרִי זֶה גִטָּה מִעֲקֻשָּׁיו אִם מִתִּי מַחֲלִי זֶה,
25 וְעָמַד וְחָלַף בְּשׁוּק⁷¹ וְחָלָה וּמַת - אוֹמְדִין אוֹתָהּ: אִם
26 מִתְּמַת הַחֲלִי הָרֵאשׁוֹן מַת - הֲרִי זֶה גִטָּה⁷², וְאִם לֹאוֹ
27 - אֵינוֹ גִּט. וְאִם נִתַּק⁷³ מַחֲלִי לְחֲלִי וְלֹא עָמַד⁷⁴ בְּשׁוּק
28 - הֲרִי זֶה גִּט, וְאֵינוֹ צָרִיף אִמְדָּה⁷⁵.

55) כלומר: אמר "הרי זה גיטך מעכשיו לאחר מיתתי" או אמר "הרי זה גיטך מהיום לאחר מיתתי". 56) ולפיכך חולצת (שמא אינו גט), ולא מתייבמת, שמא היא מגורשת וגרושת אחיו אסורה ליבם (שם). ומוכן שאינה ניזונת מנכסי בעלה המת "שאינ מוציאים מיד היורש מספק", כמבואר לעיל פ"ח מהל' אישות הכ"ה.

8 טו. הרי זה גסוף לכשתצא חמה מברתיקה, ומת
9 בלילה - אינו גט⁵⁷. על מנת שתזרח חמה, ומת
10 בלילה - הרי זו מגרשת⁵⁸, וכשתזרח חמה תקלים
11 התנאי⁵⁹. התנה עליה שאם זרחה⁶⁰ חמה יהיה גט
12 ואם לא זרחה לא יהיה גט, ומת בלילה - אינו גט;
13 שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת⁶¹, ואין גט לאחר
14 מיתה⁶².

(57) שלא תכנין זה לגרשה אלא לכשתצא חמה ממרתקה (= מן התיק שלה, כלומר במלוא זהרה וחמימותה, ראה ברש"י לבבא-מציעא פו:). והרי מת מקודם ואין גט לאחר מיתה. (58) שכל האומר "על-מנת" כאומר 'מעכשיו'. (59) והרי זו מגורשת למפרע. (60) שיהיה מחר יום מעונן, וזההרורי השמש לא ייראו. (61) שכל תנאי המנוסה בלשון: "אם יהיה ואם לא יהיה" אין הגט חל אלא לכשיתקיים התנאי, כמבואר לעיל פ"ח ה"א. (62) גיטין עז, א.

15 טז. שְׂכִיב מִרְעָע⁶³ שֶׁכֶּתֶב גָּט לֹא־שָׁתוּ יִגְרָשׁ⁶⁴ וְעַמְד -
16 אֵינוּ יוֹכֵל לַחֲזֹר בּוֹ⁶⁵, שְׂאִין גָּטוֹ כְּמִתְנָתוֹ⁶⁶. שְׂאִם
17 תֹּאמַר יַחֲזֹר בּוֹ, יֹאמְרוּ: גָּטוֹ לְאַחֵר מִיָּתָהּ יִגְרָשׁ⁶⁷,
18 כִּמּוֹ מִתְנָתוֹ שְׂאִינָה קֹנֶה אֶלָּא לְאַחֵר מִיָּתָהּ⁶⁸.

63) "חולה שאינו יכול להלך על רגליו בשוק והריהו נופל על המיטה, הוא הנקרא שכיב מרע" (מלשון רבינו בפ"ה מהל' זכיה ומתנה ה"ב). 64) סתם, ולא הזכיר דבר מיתתו במסירתו. 65) מגישו, לומר לא גמרתי לגרשה אלא אם אמות (לפטרה מזיקת יבום), והרי חי אני. 66) שאם כתב כל נכסיו סתם ועמד מחליו - חוזר בו, שלא נתכוין לתת כלום אלא לאחר מותו, ואפילו לא פירש שהוא מצוה מחמת מיתה, כמבואר בבבא-בטרא קנא, ב'. 67) שהרי אם ימות הרי זה גט, ויבואו להכשיר אפילו אם יאמר בפירוש: זה

70) שמא הכוונה באמרו: "אם לא יעמוד מחולי זה" - אם לא יעמוד מתוך חולי זה, והרי לא עמד ממנו ומגורשת. ושמא הכוונה "מחולי זה" - מחמת חולי זה, והרי לא מת מחמתו. ולפיכך מגורשת מספק וחולצת ולא מתייבמת (גיטין שם, וראה ב'שירי קרבן' ל'ירושלמי' שם, וכן בהגהות 'מחנה אפרים'). 71) אפילו שלא על משענת. וראה בפ"ח מה' זכיה הכ"ו. 72) גיטין עב, א. שבוודאי לא נתפא לגמרי כשעמד מחליו, שהרי מת מאותו חולי. 73) נעתק. 74) "ולא הלך על משענתו בשוק" (מלשון רבינו שם הכ"ה). 75) הואיל ולא הלך בין חולי לחולי - ודאי יש בו מחולי הראשון (שם עב: וברש"י שם).

יט. וּבְכָל אֱלֹהֵי הַתְּנַאֲיִן, כָּל הַיָּמִים שְׁמוֹנְתֵינֵי הַגָּט עַד
שְׁעִמּוֹת וַיִּתְּקֵם הַתְּנַאֲי הָרִי הֵיא מִגְרֵשֶׁת⁷⁶ לְכָל
הַבָּר⁷⁷. וּבְלִבָּד שְׁלֵא תַתִּיחַד עֲמוֹ⁷⁸, כְּמוֹ שְׁבֵאֲרֹנ⁷⁹.

76) כדעת החכמים בתוספתא גיטין פ"ה ה"ד, וכגירסת הרי"ף שם ש"מגורשת לכל דבר". אבל בש"ס שלנו (גיטין עד.) הגירסה: "וחכמים אומרים, מגורשת ואינה מגורשת". 77) שאינו זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ואינו יורשה ואינו מיטמא לה (אם הוא כהן). 78) "שאם נתייחד עמה בפני שני עדים . . . הרי זו ספק מגורשת, שמא בעלה ובטל הגט". 79) לעיל פ"ח ה"ב. וראה לקמן פ"י ה"ח.

כ. חוֹלָה שְׁרָצָה לְגִרְשׁ אֶשְׁתּוֹ עַל תְּנָאי בְּשִׁימוֹת, כְּדִי
שְׁלֹא תִּפְּלֶה לִפְנֵי יָבֵם, וְאִם עָמַד לֹא תִּהְיֶה מִגְרֶשֶׁת⁸⁰,
וְלֹא רָצָה לְגִרְשָׁה מֵעַכְשָׁיו⁸¹ כְּדִי שְׁלֹא תִּטְרָף⁸² דַּעְתּוֹ
- כִּף הוּא פוֹתֵב בְּגִט אַחֵר שְׁפוֹתֵב הַתְּרָף⁸³, אוֹ אוֹמֵר
לֶה בְּשִׁנּוֹתֶן הִגֵּט: אִם לֹא מִתִּי - לֹא יִהְיֶה גִט, וְאִם
מִתִּי - יִהְיֶה גִט, וְאִם לֹא מִתִּי - לֹא יִהְיֶה גִט. כְּדִי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ב אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׁיִהְיֶה⁸⁴ תְּנַאי כְּפֹלֵס⁸⁵, וְהֵן קֹדֶם לְאֹרֶךְ⁸⁶, וְלֹא יִפְתַּח
- 2 פִּי תַחֲלָה לְפָרְעָנוּת⁸⁷. וְאִם מָת - תִּהְיֶה מְגֵרֶשֶׁת
- 3 כְּשִׁמּוֹת⁸⁸. וְהוּא, שְׂגִייעַ הֵגֵט לְיָדָה קֹדֶם מִיתָה⁸⁹.
- 80 ועל כרחו מוכרח להתנות, שאם יגרש סתם, לא יוכל לחזור בו אפילו כשיעמוד מחליו, כמבואר לעיל הלכה טז. (לומר: הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי, כמבואר לעיל הלכה יג. (82) תתבלבל, תחלש עליו דעתו בחשבו שהיא כבר מגורשת ממנו, ואם הוא כהן לא יוכל להחזירה. (83) כי לפני התורף אין כותבים שום תנאי, כמבואר לעיל פ"ח, ה"ד. (84) בכת"י תימן: שיהיה. (85) שאם לא יכפול, מגורשת היא אפילו כשלא יתקיים תנאו. (86) כתנאי בני גד ובני ראובן, וכמבואר לעיל פ"ו מהל' אישות ה"ר"ד. (87) לפיכך הוא מקדים לומר: אם לא מתי, כדי שלא יפתח פיו לשטן (ברכות יט.). ועיקר התנאי הוא פותח ב"הן קודם ללאו" (גיטין עה:). (88) שגיטו ומיתתו באים כאחד, השווה לעיל פ"ו, ה"ח. שכל שהתנאי אינו בדבר אחר אלא במיתה עצמה, אין זה גט לאחר מיתה, אלא בעת המיתה נתקיים התנאי ושניהם באים כאחד. ואין זה דומה לדין "זה גיטך אם מתי, הרי זה כאומר לאחר מותי, ואין גט לאחר מיתה" (לעיל ה"ב) כי שם לא כפל את תנאו ולא התכוין בכלל להתנות, אלא רצה שהגט יחול לאחר מיתה. כי כל האומר: "לאחר זמן קבוע", אינו תנאי (ראה לעיל ה"א), אבל כאן כשכפל את תנאו - לא התכוין לומר שהגט יחול לאחר מיתה, אלא תלה גיטו במיתתו, וכשימות נתקיים תנאו, וגיטו ומיתתו חלים כאחד (לחם-משנה). (89) כי אינה מגורשת אלא בשעת מיתתו, ואם עד אז לא קיבלה גיטה - במה תתגרש? ואם קיבלה גיטה לאחר מותו - מה מועיל לה? ראה לעיל ה"ה.
- 4 כֹּא. פֶּעַל שְׂאֹמֵר לְאַחֵד: זָכָה בָּגֵט זֶה לְאַשְׁתִּי כְּדִי
- 5 שְׁלֹא תִפְּלַל לְפָנַי יָכֵם, וְנָמַן הֵגֵט לְיָדוֹ⁹⁰, וּמָת הַפֶּעַל
- 6 קֹדֶם שְׂגִייעַ הֵגֵט לְיָדָה - הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת. שְׂרָב
- 7 הַנָּשִׁים זָכוּת הוּא לָהֶן שְׁלֹא יִפְּלוּ לְפָנַי יָכֵם, וּלְפִיכֶךָ
- 8 תִּהְיֶה סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ גֵּט לְיָדָה,
- 9 הוֹאִיל וְזָכָה לָהּ בּוֹ אַחֲרָי⁹¹.
- 90 עשאו שליח לקבלה, שתתגרש בגט זה מעכשיו. (91) כי זכין לאדם שלא בפניו, והרי זה כאילו קיבלתו ע"י שליח זה. אבל הואיל ולפעמים היא אוהבת את יבמה (גיסה), נמצא שגט זה הוא לחובתה ואין חבין לאדם שלא בפניו ואינה מגורשת, ולפיכך הרי זה ספק מגורשת וחולצת ואינה מתייבמת (יבמות קיח:).
- 10 כֹּב. אָמַר לְעֵדִים: לְאַחֵר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ כְּתָבוּ גִט⁹² לְאַשְׁתִּי, או שְׂאֹמֵר לָהֶם: כְּתָבוּ וְתָנוּ גִט לְאַשְׁתִּי לְאַחֵר
- 12 שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ - הָרִי אֵלָיו כּוֹתֵבִין⁹³ וְנוֹתְנִין לָהּ⁹⁴
- 13 אַחֵר הַזְּמַן שְׂקָבַע. וְאִם כְּתָבוּהוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן, אִף עַל
- 14 פִּי שְׁנִתְּנוּהוּ לָהּ לְאַחֵר זְמַן שְׂאֹמֵר - אִינוּ גִט⁹⁵.
- 15 כְּתָבוּהוּ אַחֵר זְמַן שְׂאֹמֵר, וּמָת קֹדֶם שְׂנִיתָן לָהּ - אִינוּ
- 16 גִט⁹⁶. וְאִם לֹא נֹדַע אִם מִיתָה קִדְּמָה לְנִתְיָתָה הֵגֵט אוֹ
- 17 נִתְיָתָה הֵגֵט קִדְּמָה לְמִיתָה - הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת⁹⁷.
- (92) בכת"י התימנים: כתבו גט ותנו לאשתי. (93) ואין אומרים שכוונתו שיכתבו בתוך י"ב חודש ויתנו לה לאחר מכאן. (94) ובכת"י התימנים: כותבים אחר הזמן שקבע ונותנים לה. (95) גיטין עו, ב. שלא נעשו שלוחיו לכתבו לפני זמנו. (96) שם. שהשליח בא מכוח הבעל, וכשמת הבעל בטלה שליחותו (שם כט:). (97) שם עו, ב. ואין אומרים נעמידנו בחזקת חי בשעת נתינה, שכיון שעכשיו מת הורעה חזקתו, ומסופקים אנו שמא לפני הנתינה מת (ר"ן שם).
- 18 כֹּג. אָמַר לָהֶן: כְּתָבוּ וְתָנוּ לְאַשְׁתִּי גִט אַחֵר הַשְּׁבוּעֶ⁹⁸
- 19 - אִין כּוֹתֵבִין אֵלָּא עַד שְׁנָה אַחֵר הַשְּׁבוּעֶ⁹⁹. אָמַר
- 20 לָהֶן: לְאַחֵר שְׁנָה - אִין כּוֹתֵבִין [אֵלָּא] עַד לְאַחֵר
- 21 חֹדֶשׁ מִשְׁנָה שְׁנִי¹⁰⁰. אָמַר לָהֶן: לְאַחֵר הַחֹדֶשׁ -
- 22 (אִין) כּוֹתֵבִין עַד לְאַחֵר הַשְּׁבַת מִחֹדֶשׁ שְׁנִי. אָמַר:
- 23 לְאַחֵר שְׁבַת - (אִין) כּוֹתֵבִין לְאַחֵר הַשְּׁבַת עַד סוֹף יוֹם
- 24 שְׁלִישִׁי¹⁰¹. אָמַר לָהֶן: כְּתָבוּ וְתָנוּ לָהּ קֹדֶם הַשְּׁבַת -
- 25 כּוֹתֵבִין מִיּוֹם רְבִיעִי וְעַד סוֹף יוֹם שְׁשִׁי וְנוֹתְנִין לָהּ¹⁰².
- (98) = אחר שמיטה זו. (99) כל השנה השמינית כותבים, אבל אחרי שעוברת שנה זו אין כותבים, שכל 'אחר' פירושו: 'סמוך', ולא מופלג. (100) בדפוס רומי ר"מ: לאחר שנה, כותבים עד לאחר חודש משנה שניה. (101) בדפוס הנ"ל: לאחר החודש, כותבים עד לאחר השבת מחודש שני. אמר לאחר שבת, כותבים לאחר השבת עד סוף יום שלישי. (102) גיטין עז, א. שהימים: א, ב, ג, נקראים על שם השבת שעברה, אבל רביעי חמישי וששי נקראים על שם שבת הבאה (רש"י שם).
- 26 כֹּד. הָרִי שְׂאֹמְרוֹ אַחֵר הַזְּמַן שְׂאֹמֵר וְאַחֵר כֶּךָ כְּתָבוּ
- 27 וְתָנוּ לָהּ, בְּגוֹן שְׂאֹמֵר לָהֶן לְאַחֵר הַחֹדֶשׁ וְכְתָבוּ
- 28 וְתָנוּ לָהּ לְאַחֵר שְׁתֵּי שְׁבָתוֹת מִחֹדֶשׁ שְׁנִי¹⁰³ - הָרִי
- 29 זֶה פְּסוּל¹⁰⁴.
- 103 כלומר, בשבת שניה של חודש שני (כסף-משנה). (104) מדבריהם. ואם נשאת לא תצא, שמצד הדין, כל שהוא אחר הזמן שאמר, אפילו מופלג נקרא 'לאחר', אלא שהחכמים תיקנו לכתוב בזמן שהוא 'אחר' ממש סמוך לו, ואין כאן אלא פסול מדרבנן (כסף-משנה).
- 30 כֹּה. נִתְיָחַד עֲמָה אַחֵר שְׂאֹמֵר לָהֶן לְכַתֵּב וְלִחְתֹּם
- 31 וְלִתֵּן לָהּ - הָרִי אֵלָיו לֹא יִכְתְּבוּ. וְקָל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים:
- 32 אִם הֵגֵט שְׁנִיתָן לָהּ לְיָדָה, פְּשֻׁנְתִּיחַד עֲמָה נִפְסָל¹⁰⁵
- 33 הֵגֵט שְׂמָא כְּעַל¹⁰⁶, קָל וְחֹמֶר לָזָה שְׁלֹא נִכְתְּבוּ¹⁰⁷. וְאִם
- 34 כְּתָבוּ וְנִתְּנוּ לָהּ אַחֵר שְׁנִתְיָחַד עֲמָה - אִינוּ גִט¹⁰⁸.
- (105) בדפוס ר"מ, וכן בכת"י התימנים: נפסד. (106) וקידשה בבאה, כמבואר לקמן פ"י ה"ח. (107) שבוודאי יש לחוש שמא פייסה, וביטל הגט לפני כתיבתו. (108) ובטל לגמרי מן התורה, כי כל שנתייחד עמה אחרי אמירתו - ודאי חזר בו וביטל שליחותם לגמרי. ואין זה דומה לגט ישן, שאם נתגרשה בו תינשא (ראה לעיל פ"ג ה"ה) - כי שם עשה בעצמו מעשה הנתינה אחרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהם פסול, נפסל הגט (ראה למעלה פ"א ה"ז) כדין כל עדות שאם בטלה מקצתה - בטלה כולה, כמבואר במס' מכות ו', א. (119) שם סו, ב. שהרי לא נתקיים תנאו. (120) מדבריהם. (121) וזימן את כולם לחתום כעדים, שאז אם בטלה מקצת העדות - בטלה כולה, כמבואר בפ"ה מהל' עדות ה"ו. ודווקא כשעד אחד מהשנים הראשונים נמצא פסול - אז הגט פסול, שלא יבוא להכשיר גם בשאר שטרות שהעדים הראשונים נראים כעיקר החתימה, אבל אם אחד משאר העדים נמצא פסול - הגט כשר, כי יאמרו השנים הראשונים הם עיקר, והשאר למילוי בלבד, ולא יבוא להחליף בשטרות (כסף-משנה הל' עדות, שם). (122) מן התורה, שהרי אין הגט בטל, אלא פסול מדבריהם, ולמה לא יהיה בטל ממש כבשאר שטרות (לחם-משנה). (123) בגט, שאע"פ שחתומים בו עדים, נותנו בפני שנים "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל פ"א ה"ו), ולפיכך אין לחוש אם אחד מן העדים הראשונים החתומים בגט נמצא פסול, והגט כשר מן התורה, ואילו בשאר שטרות אין עדי המסירה עיקר, כי אם יש בהם עדי חתימה אין צורך בעדי מסירה, ולפיכך אם נמצא אחד מעדי חתימתם פסול - בטל הוא מן התורה. השווה פ"א מהל' מלוה ולוה ה"ב, ופ"ה מהל' עדות ה"ו (מגיד-משנה).

כח. תקנו חכמים, שהאומר לרבים¹²⁴ לכתב גט או לחתום או להוליך גט לאשתו: אם לכתובה - אומר לה: פל אחד מכם יכתב גט לאשתי, וכן להולכה: פל אחד מכם יוליך, ואם לחתימה - יאמר לה: פל שנים מכם יחתמו בגט זה¹²⁵ ויתנו לאשתי.

(124) במעמד רבים. (125) שאם לא ידיגש כן, שמא יטעו לחשוב שלכולם התכוין, והואיל ולא חתמו כולם - נמצא גט בטל (גיטין 120:). אף-על-פי שלפי הדין, כל שלא אמר "כולכם" - אחד כותב ושנים חותמים ואחד מוליך (כדלעיל הכ"ז).

כט. ולמה אמרו חכמים¹²⁶: עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה? גזירה שמה יאמר לרבים: פלכם חתמו. אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה - שמה יעידו שנים, ותטל הגט בידה, ותחשב שפכר העידו בו, ועדין לא נתקיים התנאי¹²⁷.

(126) גיטין י, ב. וראה לעיל פ"א הכ"ד. (127) כי הוא הקפיד על חתימת כולם ונמצא הגט בטל, ולפיכך גזרו אפילו כשלא אמר: "כולכם" שיהא הגט פסול, כמבואר לעיל (שם).

ל. אמר לשלשה: שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו ויתנו לה, והיה בהן אב ובנו - בין שחתם בהן עם האחד¹²⁸, הרי גט פשוט; ויהיה בהן עושה הפן שליית במקום האב¹²⁹.

(128) בדפוס רומי (ר"מ): האחר. (129) גיטין סו, א.

לא. אמר לשנים: כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך

שנתייחד, נמצא שחזק הגט, אבל כאן לא עשה שום מעשה לחיזוק הגט אחרי שנתייחד, ודאי ביטל שליחותם ואין במעשהם כלום (מגיד-משנה).

כו. אמר לעשרה: כתבו גט לאשתי - אחד פותב על ידי פלם¹⁰⁹; פלכם כתבו - פותב אחד מהם במעמד¹¹⁰ פלם. הוליתו גט זה לאשתי - מוליכו אחד מהן על ידי פלם; פלכם הוליתו גט זה לאשתי - מוליכו אחד מהן במעמד פלם¹¹¹.

(109) בעבור כולם. (110) בנוכחות. (111) שהרי הקפיד והתנה על כולם שיוליכוהו כדי לביישה (גיטין 120: וראה ברש"י שם יח:).

כז. אמר לעשרה: כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי - אחד מהן פותב, ושנים מהן חותמין¹¹², ואחד מהן נותנו לה. ואפלו היה הפותב אחד משני העדים שחתמו בו¹¹³, והוא השליח שנתנו לה - הרי זה כשר. אמר לה: פלכם חתמו - פלם חותמין. ואם מנאן, בין שמנה פלם בין שמנה מקצתן, ואמר לה: חתמו - הרי זה כאומר לה: פלכם חתמו¹¹⁴. ושנים שחתמין בתחלה הן משום עדים, והשאר משום תנאים¹¹⁵. לפיכך, אם היו השאר פסולין¹¹⁶, או חתמו זה היום וזה למחר¹¹⁷, אפלו לימים הרבה - הרי זה גט כשר¹¹⁸. מת אחד מהן קדם חתימה - הרי זה גט בטל¹¹⁹. היה אחד משנים הראשונים פסול - הרי זה גט פסול¹²⁰, שמה יאמרו עד פסול כשר בעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים¹²¹. ולא הכשירוהו¹²² בגט שעדי רבים אלא מפני שעדי מסירה הן העקר¹²³.

(112) שם סו, ב. (113) שם פח, א. "חתם סופר ועד כשר". ואין חוששים שמא לא ציוה הבעל שיחתום הסופר, אלא אמר לשנים אמרו לסופר פלוני ויכתוב, ולפלוני ופלוני ויחתמו, וחששו השליחים שמא יתבייש הסופר, שאין מקבלים אותו בעד, והחתמוהו בלא דעת הבעל, נמצא סופר זה חתם שלא כדין, שכבר פסק רבינו לעיל פ"ב ה"ו, שהבעל עצמו צריך לומר לסופר כתוב ולעדים חתמו, ואם אמר ע"י אחרים - הרי זה גט פסול, וכן אמרו בגיטין 120, א: "לא תעשה כן בישראל" וממילא אין כל חשש. ולא נתכווין רבינו להכשיר לכתחילה לסופר לחתום, אלא אם חתם הסופר - כשר הגט בדיעבד, וינתן לה (כסף-משנה). (114) וכל אלה המנויים חותמים (גיטין 120:). (115) שם יח, ב. כאילו הטיל תנאי בגט זה - כדי לביישה - שלא יהיה גט כשר עד שיחתמו כולם. (116) קרובים זה לזה, או פסולים לעדות (ראה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ו). (117) שנים הראשונים חתמו ביום כתיבתו כדין (ראה לעיל פ"א הכ"ה) והיתר חתמו זה היום וזה למחר, ולפני נתינתו לאשה חתמו כולם. (118) שם. כי לא חתמו בתורת עדים אלא לקיים תנאו, ואילו היו השאר משום עדים היה הגט פסול, משום 'מוקדם' (לעיל פ"א הכ"ה). וכן אם נמצא אחד

הרי השליח כבעל עצמו, והיא מגורשת בעדי מסירה אע"פ שאין עדי חתימה בגט (כנ"ל פ"א הי"ח).

לג. האומר לשליח: תן גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר - אינו גט¹⁴². הרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר - פשוט, מפני שמראה מקום הוא לו¹⁴³. אמר: אל תתנהו לה אלא בפית, ונתנו לה בפעליה; אל תתנהו לה אלא בזמין, ונתנו לה בשמאל¹⁴⁴; תנהו לה ביום פלוני, ונתנו לה בתוך הזמן - אינו גט¹⁴⁵. אל תתנהו לה אלא ביום פלוני, ונתנו לה מלפניו או מאחוריו - אינו גט, שהרי הקפיד על עצמו של יום. וכן כל פיוצא בזה¹⁴⁶.

(142) כיון שציין לו מקום פלוני, בוודאי מקפיד הוא, ואין רצונו שילעזו עליו במקום ההוא. (143) שם תמצאנה, אבל אינו מקפיד לגרשה במקום זה דוקא ולא במקום אחר (גיטין סה). (144) שם כט, א. שלא עשאו שליח אלא כשימלא פקודתו בדיוק. (145) "שאין אדם מקדים פורענות לנפשו" (שם יח). לכן אין לשליח רשות לגרשה בתוך הזמן, אבל לאחר מכאן - רשאי (תשובות הגאונים) שערי צדק סי' יח, ומשנה-למלך בשם גדולי האחרונים. (146) מקור הדברים האלו בתוספתא (מגיד-משנה, ושו"ת מבי"ט ח"א סי' קצא, ואינה בתוספתא שלפנינו - תשלום תוספתא להגר"ש ליברמן עמוד 53).

לד. וכן האשה שאמרה לשלוחה: התקבל לי גטי¹⁴⁷ במקום פלוני, וקבלו לה במקום אחר - אינו גט¹⁴⁸. קבא לי גטי במקום פלוני, והביאו לה במקום אחר¹⁴⁹ - פשוט¹⁵⁰.

(147) מפורש לעיל פ"ו ה"א. "התקבל" - כמו קבל, ולשון משנה היא. גיטין פ"ו מ"א; נדרים פ"ח מ"ז; ושבועות פ"ז מ"א. (148) גיטין סה, א. הואיל והיא מתגרשת בקבלת השליח - בוודאי מקפדת היא שלא ילעזו עליה במקום ההוא. (149) בכת"י התימנים: "למקום פלוני - למקום אחר". ולשון המשנה (גיטין שם) "מקום פלוני - ממקום אחר". (150) שהרי אינה מתגרשת עד שיבוא הגט לידה (ראה לעיל פ"ו ה"ד-ה). ומכיון שקיבלתה הרי לא הקפידה, וגם מתחילה בוודאי לא נתכוונה אלא להראות לו מקום, איפה ימצאנה (ר"ן שם).

לה. האומר לשלוחה: הולך גט זה לאשתי¹⁵¹, בין שאמר לו 'הולך' בין שאמר לו 'את הולך', ויחלה או נאנס - משלחו ביד אחר¹⁵². ואם אמר לו: טל ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה - הרי זה לא ישלחנה ביד אחר¹⁵³. ואם שלחו ביד אחר, ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ תחלה ואחר כך נתן לה הגט - הרי זה מגרשת¹⁵⁴.

(151) בארץ ישראל, שאין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (גיטין כט. במשנה וברש"י שם. וראה למעלה פ"ו ה"ד). (152) כרבן שמעון בן גמליאל (גיטין שם, וכ"ה

1 לאשתי, או תנו לשליח שיוליך לה - אחד מהן כותב, ושניהם חותמין¹³⁰ ונותנין לשליח. ואם הולכי הן בעצמן ונתנו לה - אינו גט, שלא עשה אותן שלוחין לגרושין¹³¹. כיצד יעשו? יטלו אותו ממנה ויתנהו לשליח, וחזיר ונתנו לה בפניהן או בפני אחרים¹³². ורבותי¹³³ הורי בגט זה דבר שאינו נראה, מפני שבוש שהיה בנסחאות שלהן¹³⁴.

(130) ראה לעיל הלכה כז. (131) גיטין כט, ב. וראה לעיל פ"ב ה"ט, ולקמן הלכה לט. (132) השווה לעיל פ"ז, הי"ז; פ"ח, הי"ז. (133) הכוונה לר"ף גיטין פ"ו (לדף גז:), שלדבריו הרי זו ספק מגורשת, וכן כתב ה'מאירי' (שם עמוד 281), בכונת דברי רבינו. (134) בנוסח התלמוד שלפניהם, בגיטין שם. הרי"ף (שם) מביא: "כתבו ותנו לשליח מהו. סליקי סלקינהו או דילמא לטרחייהו חייש (= סילוק סלקם או שמא לטרחתם חשש)", וכן הנוסחא לפנינו בגמרא. ונראה מדבריו שפיר, שבעיא זו כדלהלן: אם סילקם מהיות שלוחים להולכת הגט, ותפקידם אינו אלא למסרו לשליח, או שמא התכוין לחסוך להם טרחה בהולכת הגט (ורש"י שם פירש באופן אחר), אבל אם ירצו לטרוח ולהולך לה גיטה בעצמם, רשאים הם. ומתוך שהבעיה עלתה שם ב'תיק', אם הם בעצמם הולכינהו ונתנהו לידה - הרי זו ספק מגורשת. אבל רבינו אינו גורס כגירסא הנ"ל, ומפרש הבעיא באופן שאבד הגט בדרך, אחרי שנמסר לשליח, אם מותר להם לכתוב גט שני ולמסרו לשליח לגרש, או אולי כבר עשו שליחותם ואינם רשאים לכתוב גט שני (וכפירש"י שם גם לפי נוסחת הרי"ף), ורק בזה נשארה הגמרא ב'תיק' והרי היא ספק מגורשת, אבל בדין שלפנינו אין כל ספק שאינם יכולים להולכינהו בעצמם, ואם הולכינהו אינו גט ('מרכבת המשנה', וראה לעיל פ"ב ה"ט, ובמגיד-משנה שם).

לב. אמר לסופר: כתב לי גט לאשתי, כתבו ונתנו לבעל בלא עדים¹³⁵, ונטלו הבעל ונתנו לשליח¹³⁶ ואמר לו: תן גט זה לאשתי בפני עדים¹³⁷, והלך השליח ונתנו לה בפני עדים - הרי זו ספק מגרשת. שאין השליח נאמן להתיר הערוה אף על פי שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו על הגט, שהן כמי שנחקקה עדותן¹³⁸ בבית דין עד שיהיה שם מערער, כמו שבארנו¹³⁹ שם¹⁴⁰. ואם היו שם שני עדים שיעידו שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה בו - הרי זו מגרשת¹⁴¹.

(135) עדי חתימה. (136) בינו לבינו, שהרי שליח הולכה אינו צריך עדים. כמבואר לעיל פ"ו ה"ד. (137) עדי מסירה. ואע"פ שאין עד חתום עליו הרי זה כשר, "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל פ"א הי"ח). (138) גיטין ג, א. (139) לעיל פ"ז הכ"ד. והואיל ואין עדים חתומים על גט זה, הרי היא ספק מגורשת, שמא גט זה מזויף הוא ולא נתנו הבעל לשליח לגרשה. (140) בדפוס רומי וקושטא, חסירה תיבה זו. (141) כיון שיש עדים על מינוי השליחות,

לגרושין¹⁵⁹, ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר
הבעל; ואותו הפלוני הוא שליח לגרושין, הוא
שמוכיחו לה או משלחו ביד אחר אם חלה או
נאנס.

159) שם כט, ב. ומכאן למד רבינו את הדין הנ"ל, שאם
אמר לו: "אל תתנהו לה אתה - תנהו לפלוני", שאין
הראשון יכול לגרשה, הואיל ומתחילה לא נתמנה לגרשה
אלא לשלחו ביד אחר, אין זה שליח לגירושין כלל, והוא
גורע מהשליח שבהלכה שלפנינו.

מ. נתן הגט לשליח ואמר לו: לא תתנהו לה עד
שלשים יום, וחלה או נאנס בתוך השלשים -
משלחו ביד אחר¹⁶⁰; שאף על פי שאינו עכשיו
שליח לגרושין, הואיל ולאחר שלשים יום יהיה
שליח גרושין, עושה שליח אחר בתוך שלשים
יום¹⁶¹.

160) שהוא ימסרנו לה לאחר שלשים יום. 161) גיטין,
שם. "ויש מי שאומר, שלא ימסור מיד לשליח שני אלא
ימסור שליחותו לבית-דין, והם לא יעשו לשני שליח עד
אחר שלשים יום" (אהע"ז סי' קמא, סל"ז). כי יש לחוש,
שלא לא ידקדק בשליחותו ויתנו לה תוך שלשים יום, וכן
משמע בסוגיית הגמרא שם.

מא. במה דברים אמורים? בשלא היה בעלה
עמה במדינה¹⁶³, או שהיתה מתגרשת מן
הארוסין¹⁶⁴; אבל אם מתגרשת מן הנשואין ובעלה
עמה במדינה - חוששין לו שמה פיס¹⁶⁵, ואינו
עושה¹⁶⁶ שליח בתוך השלשים אלא אם כן אמר:
נאמנת עלי שלא פיסתי¹⁶⁷. אבל נותן¹⁶⁸ הגט לה
לאחר שלשים¹⁶⁹, וחוששין לה כמו שבארנו¹⁷⁰ עד
שיאמר: נאמנת עלי שלא פיסתי¹⁷¹.

162) שעושה עכשיו שליח שני לגרשה אחר שלשים יום.
163) שאין חוששין שמה בא ופיס, שאין דרך בני אדם
לבוא בצנעא, למעלה הלכה יא (מגיד-משנה). 164) שאין
לבו גס בה (למעלה הלכה י). 165) ראה למעלה הלכה
ט. 166) השליח הראשון אינו עושה שליח שני.
167) שאם לא יאמר נאמנת עלי, יש לחוש שמה יפייסנה,
נמצא ששליח זה אינו שליח לגירושין כלל, ואין יעשה
שליח שני בתוך שלשים יום. 168) השליח הראשון
בעצמו. 169) הואיל ולא שמענו שפיס. 170) לעיל
הלכה ט, והגט יהיה פסול, לכתחילה לא תינשא בו, ואם
נשאת לא תצא. 171) ואז יכול הוא לעשות שליח שני
בתוך שלשים יום (גיטין כט: וכפירוש 'מרכבת המשנה').

למעלה בפ"ז שם). שכשחלה אין הבעל מקפיד שימסרנו
ע"י שליח אחר, אבל אם לא חלה אינו משלחו ביד אחר,
שיש אנשים המקפידים על זה (ר"ן גיטין, שם). 153) אף-
על-פי שחלה השליח, שאין רצונו של בעל שיהא פקדונו
ביד אחר (משנה, גיטין שם). 154) אע"פ שאין לשלחו
ביד אחר, מפני שמקפיד על החפץ שלא יבוא לידי אחר -
אין שליחות הגט מתבטלת ע"י זה, הואיל ועל הגט אינו
מקפיד כשחלה השליח, כנ"ל, והוא לא שינה מדעת הבעל
וקיבל החפץ תחילה ואחר-כך נתן הגט - כדרישתו (גיטין
שם).

לו. נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה החפץ, אפילו
מיד שליח ראשון - אינו גט, שהרי עבר על דברי
הבעל בדבר שספקם פני אדם מקפידין עליו; שהרי
הבעל אמר לו: טל החפץ תחלה ותן לה הגט¹⁵⁵,
והוא נתן ואחר כך נטל.

155) שם כא, ב - כרבי יוחנן.

לו. אמר לו: תן לה הגט וטל ממנה חפץ פלוני -
הרי זה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה
פקדונו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר - הרי זה
גט, בין שנתנה החפץ תחלה בין שלא נתנה אלא
בסוף¹⁵⁶.

156) כשחלה השליח, כנ"ל. הואיל והבעל לא הקפיד על
לקיחת החפץ תחילה - גם השליח אינו צריך להקפיד.
ואף-על-פי שלענין חזרת מצות למלוה על ידי שליח, בין
שאמר לו תן המעות וקח השטר, בין שאמר לו קח השטר
ותן המעות, חייב לקחת השטר ואחר-כך לתת לו המעות
(פ"א מהל' שלוחין ה"י) - שם חושש שמה יקח המעות ולא
יחזיר לו השטר, אבל כאן שאינה מתגרשת עד שתתן לו
החפץ, אין לו לחוש שמה לא תתן לו (מגיד-משנה).

לח. נתן לשליח הגט ואמר לו: לא תתנהו לה אלא
אתה, ונתנו לאחר ונתנו לה - אינו גט¹⁵⁷. וכן אם
אמר לו: אל תתנהו לה אתה, תנהו לפלוני והוא
יתנהו לה, ונתנו לה השליח הראשון - אינו גט,
לפי שלא עשהו שליח לגרושין¹⁵⁸.

157) אפילו חלה השליח. הרי זה כאומר "אל תתנהו לה
אלא בימין, ונתנו לה בשמאל", כמבואר לעיל הל"ג.
158) נלמד מדין הסמוך בהלכה הבאה.

לט. נתן לו הגט ואמר לו: הולך גט זה לאשתי,
אמר לו השליח: איני מכירה, אמר לו הבעל: תנהו
לפלוני, הוא מכירה - הרי זה שליח שלא נתן

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז-כ"ב אדר ה'תשפ"א

32 אם הנה בקרבתו באפן כף. וזכור ענן זה בכל-מין ממני
33 הטמאה.

יום חמישי כ' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קט.

34 המצוה הק"ט — הצווי שנצטוינו לטבול במי מקנה
35 ואז נטהר מפל-מין ממני הטמאה שנטמאנו בו, והוא
36 אמרו יתעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא טו, טז),
37 ובא בקבלה (ספרא פרשת מצורע): "מים שכל-בשרו עולה
38 בהם והוא שעור מקנה", אלא אם היו מים נובעים
39 (ממעין), שלהם אין שעור, כמו שיתבאר בהלכות מצוה
40 זו (הלכות מקואות). ומתנאיה, שהזב בלבד יהיו המים
41 שיתטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו הכתוב: "במים
42 חיים" (שם, יג). ואין הפנה באמרנו שהטבילה מצות
43 עשה, שכל-טמא חייב לטבול בהכרח, כדרך שכל-
44 המתעטף בטלית חייב לעשות ציצית, או שכל-מי שיש לו
45 בית חייב לעשות מעקה — אלא פנתי בכך לדין טבילה
46 שאנו נצטוינו שכל-הרוצה להטהר מטמאות לא יתכן
47 דבר זה אלא בטבילה במים, ואז יטהר. ולשון ספרא
48 (פרשת אחרי מות): "ורחץ במים, יכול גזרת מלך (הקדוש
49 ברוך הוא, ללא טעם) תלמוד לומר: ואחר זבא אל המנהגה
50 — מפני הטמאה". הריהו רומז לכלל הנה שבתתי לך:
51 שנה דין בלבד למי שרוצה להטהר שיצא-הכף — ודין
52 זה הוא המצוה; אבל לא שנחיהו טבילה דוקא, אלא
53 הרוצה להשאיר בטמאותו ולא יפגס למנהגה שכינה (מעורת
54 ישראל שבבית המקדש ולפנים) אינה זמן — רשאי. וכבר
55 באר ספר האגמט ("ספר התורה") שכל-מי שנטמא וטבל
56 שהוא טהור, אלא שאין טהרתו שלמה עד שיציר שמשו
57 (שתשקע השמש ביום הטבילה). וכן בא גם בפרוש המקבל,
58 שצריך לטבל וגופו ערום נוגע בשטח המים. אמרו
59 (עירובין ד:): "כל-בשרו" — שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין
60 המים". הנה נתבאר לך, שמצוה זו — והיא מצות טבילה
61 — כוללת דיני המקנה ודיני התצצה ודיני טבול יום (זה)
62 שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). ומצוה זו
63 מבארת במסכת מקואות ובמסכת טבול יום.

יום שישי כ"א אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קט.

64 המצוה הק"ט נרפסה ביום הקודם.

יום ש"ק כ"ב אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קט.

65 המצוה הק"ט נרפסה ביום חמישי.

יום ראשון ט"ז אדר ה'תשפ"א

מצות עשה ק.

1 המצוה המשלמת מאה — הצווי שנצטוינו להיות
2 היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

יום שני י"ז אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קו.

3 המצוה הק"ו — הצווי שנצטוינו להיות זבה
4 מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
5 נעשית זבה, ואין מטמאה זולתה אחר שנעשתה זבה.

יום שלישי י"ח אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קד.

6 המצוה הק"ד — הצווי שנצטוינו להיות הזב
7 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
8 נעשה זב, ובאינה אפן הוא מטמא לזולתו.

יום רביעי י"ט אדר ה'תשפ"א

מצות עשה צו.

9 המצוה הצ"ו — הצווי שנצטוינו להיות הנבלה
10 מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
11 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
12 מה-שיזכר לקמן ממני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
13 כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו
14 חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזהירים
15 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה,
16 אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או
17 שדבר זה מטמא באפן כזה, למי שנגע בו — מצות
18 עשה, כלומר: דין זה שנצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו
19 אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא
20 במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר
21 של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
22 ספרא (פרשת שמייני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
23 — "יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה אך-בעים? תלמוד
24 לומר: "ולא-לה טמא" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם
25 נבלה ללך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא
26 תגעו", הוה ביצד? הוה אומר: רשות". אם כן המצוה היא
27 — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
28 בזה נטמא ונעשה טמא וחיוב בכל-חייבי הטמאים:
29 לצאת חוץ למנהגה שכינה (מעורת ישראל) שבמקדש
30 ופנימה) ושלא לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה —
31 וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או

ירמיה פרק נא מ"נ

מ אורידם ככרים לטבוח פאילים עם-עתודים: מא איך נלכדה ששך ותתפש תהלת פל-הארץ איך היתה לשמה בכל בגוים: מב עלה על-בבל הים בהמון גליו נכסתה: מג היו עריה לשמה ארץ ציה וערכה ארץ לא-ישב בהן פל-איש ולא-יעבר בהן בן-אדם: מד ופקדתי על-ל כל בבל והצאתי את-בלעז מפיו ולא-ינהרו אליו עוד גוים גס-חומת בכל נפלה: מה צאו מתוכה עמי ומלטו איש את-נפשו מחרון אפי-יהוה: מו ופן-ירך לבבכם ותיראו בשמועה הנשמעת בארץ ובא בשנה השמועה ואחריו בשנה השמועה וחקם בארץ ומושל על-מושל: מז לכן הנה ימים באים ופקדתי על-פסילי כל וכל-ארצה תבוש וכל-חלליה יפלו בתוכה: מח ורננו על-בבל שמים וארץ וכל אשר בהם פי מצפון יבוא-לה השודדים נאם-יהוה: מט גם-בכל לנפל חללי ישראל גם-לבבל נפלו חללי כל-הארץ: נ פלטים מתחב הלכו אל-תעמורו זכרו מרחוק את-יהוה וירושלם תעלה על-לבבכם:

רש"י

(מ) ככרים. כבשים, (וי"ת) כתורין: (מא) ששך. בבל בגי' דא"ת ב"ש: (מב) עלה על בבל הים. חיל גדול כמו הים: (מד) על כל. על עבודת כוכבים של בבל: את בלעז. שהושפלו כל יושב הארץ תחתיו: ולא ינהרו. ולא יאספו וכן ונהרו אליו כל הגוים (ישעיה ב) כמימי נהרות כולם ההולכים אל הים: (מו) בשמועה הנשמעת בארץ. השמועה הזאת של בלשצר שנהרג: ובא בשנה השמועה. באותה שנה עצמה תבוא השמועה שחרבה בבל מאליה

מן השמים שנאמר (שם יג) והיתה בבל צבי ממלכות תפארת גאון כשדים כמהפכת אלהים את סדום ואת עמורה: ואחריו בשנה. השניה: השמועה. הטובה לכם כה אמר כורש מלך פרס (עזרא א) מי בכם מכל עמו: ומושל על מושל. דריוש המדי מלך שנה אחת ובשנה השנייה כורש הפרסי: (מט) גם בבל. היתה לנפול בה חללי ישראל: גם לבבל. יפלו חללי כל ארצה: (נ) פלטים מחרב. ישראל שגלו לתוכה שפלטו מחרב נבזוראדן:

מצודת ציון

(מ) ככרים. כבשים שמנים: עתודים. הם הזכרים מן העזים: (מא) ששך. הוא בבל בא"ת ב"ש: ותתפש. ענין לכידה: תהלת. מלשון הילול והתפארות: לשמה. לתמהון: (מב) בהמון. ענין ריבוי כמו מהמון רשעים (תהלים ל"ז): נכסתה. מלשון כיסוי: (מג) לשמה. לשממה: ציה. שממה: ערבה. כמו מדבר: (מד) ופקדתי. ענין השגחת הבאת הרעה: כל. כן שם גלולים של בבל: בלעז. מלשון בליעה: ינהרו. ענין משיכה כנהר המושך וכן ונהרו אל טוב ה' (לעיל ל"א): (מו) ירך. ענין פחד ואימה כמו והבאתי מורך (ויקרא כ"ז): וחמס. עושק וגזל: (מז) ופקדתי. ענין השגחת הבאת הרעה: תבוש. מלשון יבשות: (נ) פלטים. ענין המלטה:

מצודת דוד

(מ) אורידם. את אנשי בבל אוריד לטבח כמו שמורידים את הכרים: (מא) תהלת. שהיתה לתהלה ולתפארת בכל הארץ: בגוים. בין כל הגוים היתה לתמהון על גודל חורבנה: (מב) הים. ר"ל אוכלוסין מרובים כמי הים: בהמון. ר"ל במרבית הגבורים נאבדה: (מג) ארץ ציה. להיות ארץ ציה וערבה: ולא יעבור. אפילו דרך העברה בעלמא: (מד) ופקדתי. אשגיח להביא פורעניות על פסל כל העומד בבבל כי האויב ישבר אותו וישא את זהבו: את בלעז. את העושר שבלע אוציא מפיו ר"ל כל העושר שאסף לעובדיו אוציא מהם (ואמר לפי מחשבת בבל שחשבו שפסלו הוא הנותן להם כל העושר אשר לא כן הוא כי הוא הבל ואין בו ממש): ולא ינהרו. עוד לא ימשכו העמים ללכת אליו לעבדו

כי כולם יראו שאין בו ממש: גם חומת וכו'. כ"א מהחומות תפול ולא יתחזקו במעוז העיר: (מה) מחרון. מלטו נפשיכם מחרון אף ה' שתחול על בבל שלא תהיו נלקים עמהם: (מו) ופן ירך. השמרו פן ירך לבבכם, רצה לומר לא יבוא מורך לבבכם ולא תיראו בשמועה הנשמעת בארץ והיא שמלכי מדי ופרס עולים להלחם בבבל: ובא. ר"ל לא תיראו במה שבאה השמועה ההיא בשנה הזאת אשר כבר באו בארץ ונתקיימה הדבר ויצא לפועל: ואחריו. ר"ל ולא תיראו בהשמועה הנשמעת אחריו בשנה ההיא אשר כבר כבשו את בבל ונעשה חמס בארץ והנה יהיה מושל על מושל, רצה לומר פרס ומדי תמשול על בבל שהיתה עד הנה מושלת על כל הגוים וכאומר מכל אלה אל תיראו כי הכל הוא לטובתכם: (מז) ופקדתי. אשגיח להביא פורעניות על פסילי בבל כי האויב ישבר צורתם וישא את זהבם: תבוש. תהיה יבש ר"ל חסר מכל טובה: יפלו בתוכה. כי המורך יבוא בלבם ולא יצאו השדה להלחם מול האויב כי יסגרו בעיר ואחר שיכבוש האויב את העיר יהרוג אותם בתוכה: (מח) שמים וארץ. הוא ענין מליצה ור"ל הרבה שמחה תהיה בעולם באבדן בבל כי הרעו לכל העובדי כוכבים: כי מצפון. כאשר יבואו עליה השודדים מצפון הם פרס ומדי השוכנים במקצוע צפונית מזרחית: (מט) גם בבל לנפול. כי בבל היה סיבה גם לנפול חללי ישראל גם לבבל תחשב הסיבה אשר נפלו חללי כל הארץ ולכן כולם ישמחו במפלתם: (נ) פלטים מחרב. אתם בני ישראל הפליטים מחרב האויב ולא נהרגתם עם אנשי בבל הלכו משם לארצכם ולא תעמדו שמה: זכרו מרחוק. מבבל זכרו את ה' מה שבטלתם עבודת המקדש ומהרו לשוב אליה: וירושלים וכו'. לזכור בה מה שהיא מתאבלת על שוממתה:

עזרא פרק-ב בוי"ס

כו בְּנֵי הָרְמוֹה וְגִבֵּעַ שֵׁשׁ מֵאוֹת עֶשְׂרִים וְאַחַד: (ס) זו אֲנָשֵׁי מִכְכָּם מֵאַה עֶשְׂרִים וּשְׁנָיִם: (ס) כח אֲנָשֵׁי
 בֵּית־אֵל וְהָעֵי מֵאֲתִים עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: (ס) כט בְּנֵי נָבֹו חֲמִשִּׁים וּשְׁנָיִם: (ס) ל בְּנֵי מִגְדִּישׁ מֵאַה
 חֲמִשִּׁים וּשְׁשָׁה: (ס) לא בְּנֵי עֵילָם אַחֵר אֶלֶף מֵאֲתִים חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה: (ס) לב בְּנֵי חָרָם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 עֶשְׂרִים: (ס) לד בְּנֵי־לֵל חֲדִיד וְאוֹנוֹ שֶׁבַע מֵאוֹת עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה: (ס) לו בְּנֵי יֶרֶחוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: (ס) לה בְּנֵי סִנְאָה שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: (ס) לו הַפְּהַנִּים בְּנֵי יִדְעִיָה
 לְבֵית יִשׁוּעַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה: (ס) לז בְּנֵי אֶמֶר אֶלֶף חֲמִשִּׁים וּשְׁנָיִם: (ס) לח בְּנֵי פִשְׁחוֹר
 אֶלֶף מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁבַעַה: (ס) לט בְּנֵי חָרָם אֶלֶף וּשְׁבַעַה עֶשֶׂר: (ס) מ הַלִּוִּים בְּנֵי־יִשׁוּעַ וְקַדְמִיָּאל
 לְבְנֵי הוֹדְוִיָּה שִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה: (ס) מא הַמְּשֻׁרָּרִים בְּנֵי אֶסָּף מֵאַה עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה: (ס) מב בְּנֵי הַשְּׁעָרִים
 בְּנֵי־שְׁלֹום בְּנֵי־אֶמֶר בְּנֵי־מִלְמוֹן בְּנֵי־עֲקֹוב בְּנֵי חֲטִיטָא בְּנֵי שִׁבְי הַכֹּל מֵאַה שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעָה: (ס) מג
 מִן הַנְּתִינִים (ס) בְּנֵי צִיחָא (ס) בְּנֵי חֲשׂוּפָא (ס) בְּנֵי מִבְּעוֹת: (ס) מד בְּנֵי קָרָם (ס) בְּנֵי סִיעָהא (ס)
 בְּנֵי פְדוֹן: (ס) מה בְּנֵי לְבָנָה (ס) בְּנֵי חֲגִבָה (ס) בְּנֵי עֲקֹוב: (ס) מז בְּנֵי חֲגִב (ס) בְּנֵי (שְׁמַלִי) שְׁלָמִי
 (ס) בְּנֵי חֲנָן: (ס) מו בְּנֵי גִרְל (ס) בְּנֵי גִחַר (ס) בְּנֵי רֵאוּחַ: (ס) מז בְּנֵי רִצִּין (ס) בְּנֵי נְקוּדָא (ס) בְּנֵי
 גִזָּם: (ס) מט בְּנֵי עֵזָא (ס) בְּנֵי פֶסַח (ס) בְּנֵי בָסִי: (ס) נ בְּנֵי אֶסְנָה (ס) בְּנֵי (מַעֲיָנִים) מַעֲוִנִים (ס)
 בְּנֵי (נַפִּיסִים) נַפּוּסִים: (ס) נא בְּנֵי בִקְבוּק (ס) בְּנֵי חֲקוּפָא (ס) בְּנֵי חֲרָחוּר: (ס) נב בְּנֵי בַצְלָת (ס)
 בְּנֵי מַחֲיָדָא (ס) בְּנֵי חֲרִשָּׂא: (ס) נג בְּנֵי בִרְקוּם (ס) בְּנֵי סִסְרָא (ס) בְּנֵי תַמְח: (ס) נד בְּנֵי נַצִּיח (ס)
 בְּנֵי חֲטִיפָא: (ס) נה בְּנֵי עֲבָדֵי שְׁלָמָה (ס) בְּנֵי סַמִּי (ס) בְּנֵי הַסְּפָרַת (ס) בְּנֵי פְרוּדָא: (ס) נו בְּנֵי
 יַעֲלָה (ס) בְּנֵי דִרְקוֹן (ס) בְּנֵי גִרְל: (ס) נז בְּנֵי שְׁפַטְיָה (ס) בְּנֵי חֲטִיל (ס) בְּנֵי פִכְרַת הַצְּבִיִים (ס) בְּנֵי
 אֲמִי: נח כָּל־הַנְּתִינִים וּבְנֵי עֲבָדֵי שְׁלָמָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת תִּשְׁעִים וּשְׁנָיִם: (ס) נט וְאַלֶּה הָעֵלִים מִתַּל מִלְחָ
 תַל חֲרִשָּׂא פְרוּב אֶדָן אֶמֶר וְלֹא יִכְלוּ לְהַגִּיד בֵּית־אֲבוֹתָם וְזֶרַעָם אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם: ס בְּנֵי־דִלְיָה
 בְּנֵי־טוֹבִיָּה בְּנֵי נְקוּדָא שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וּשְׁנָיִם: (ס)

רעז"י

(לד) הכהנים בני ידעיה. עד עתה מנה בני יהודה ובנימין ומעכשיו הוא מונה והולך הכהנים והלויים כמו שנאמר למעלה ויקומו ראשי האבות ליהודה ובנימין והכהנים והלויים וגו': **(מא)** המשוררים. הלויים שהיו משוררים וכן השוערים הם הלויים שהיו שוערים משערי בית המקדש: **(מג)** הנתינים. עכשיו הוא מונה אותם נתינים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ומשם היתה יוצאת פרנסתם: **(נח)** ובני עבדי שלמה. עבדים היו לשלמה המלך והללו בנים היו מבני בניהם: **(נט)** ואלה העולים מתל מלח וגו'. ואי זה מעשה הגיע להם ולא יוכלו להגיד וגו': וזרעם. של אבותם לפי שאבדו יחוס שלהם ולא ידעו אם מישראל הם: **(ס)** בני דליה וגו'. גם הם בכלל אלה העולים מתל מלח:

מצודת דוד

(לא) עילם אחר. לפי שחשב למעלה בני עילם והיו כחשבון הזה, לזה אמר שזהו עילם אחר והיו שוין במספר אנשיהן: **(לו) הכהנים.** ר"ל וזהו מספר הכהנים: **בני ידעיה לבית ישוע.** נתן סימן על ידעיה לומר שהיה מיוחס לבית ישוע ומזרעו היה: **(לט) בני חרם.** לא זהו הנזכר למעלה, או יתכן אשר למעלה חשב הישראלים מחרם וכאן חשב הכהנים מחרם: **(מ) לבני הודויה.** נתן סימן על ישוע וקדמיאל לומר שהיו מבני הודויה: **(מב) השוערים.** שהיו שומרים שערי המקדש עד לא גלו והם היו בני שלום וכו': **(מג) הנתינים.** הם הגבועונים ונקראו נתינים ע"ש שנאמר במ יותנם יהושע חוטבי עצים וגו' (יהושע ט: **נה) בני עבדי שלמה.** והם היו בני סטי וכו': **(נט) ואלה.** הנזכרים למטה בני דליה וכו' הם היו העולים מתל מלך וכו' ושמות מקומות הן בבבל: ולא יכלו להגיד. כי לא ידעו מבני מי הם: **בית אבותם וזרעם.** היא היא כי זרעם ר"ל הזרע מי יצאו והוא כפל ענין בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב):

ה הַתְּחִלָּה מִטְּמֵאִין בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, בְּשָׁנִי סִמְנִין: בְּשָׁנִי צָהָב דֶּק, וּבְפִשְׁיֹן. בְּשָׁנִי צָהָב דֶּק – בְּתַחֲלָה, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּבְפִשְׁיֹן – בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּמִטְּמֵאִין בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם.

ו הַקֶּרְחַת וְהַגְּבַחַת מִטְּמֵאוֹת בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, וּבְשָׁנִי סִמְנִין: בְּמַחֲהָ וּבְפִשְׁיֹן. בְּמַחֲהָ – בְּתַחֲלָה, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּבְפִשְׁיֹן – בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּמִטְּמֵאוֹת בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם.

ז הַבְּגָדִים מִטְּמֵאִים בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, וּבְשִׁלְשָׁה סִמְנִין: בִּירְקָק, וּבִאֲדָמָדִם, וּבְפִשְׁיֹן. בִּירְקָק וּבִאֲדָמָדִם – בְּתַחֲלָה, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּבְפִשְׁיֹן – בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּמִטְּמֵאִין בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם.

פירוש ברטנורא

ה הַתְּחִלָּה. נִגְעִים שֶׁבְּרָאשׁ אוּ בִּזְקָן קְרוּיִן נִתְקִים: בְּשָׁנִי צָהָב דֶּק בְּתַחֲלָה. אִם בְּתַחֲלָה נִוָּלַד לוֹ שַׁעַר צָהָב, מַחֲלִטוֹ: צָהָב. דּוּמָה לִזְהָב: בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן וּבְסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי. אִם בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן פֶּשֶׁה אוּ נִוָּלַד לוֹ שַׁעַר צָהָב, מַחֲלִטוֹ. אִם בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, וְאִם לֹא, מִסְגִּירוֹ שְׁנִי, וְאִם בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי פֶּשֶׁה אוּ נִוָּלַד לוֹ שַׁעַר צָהָב, מַחֲלִטוֹ. וְאִם לֹא, פֶּטוּר. וְאִם לְאַחַר הַפֶּטוּר פֶּשֶׁה אוּ נִוָּלַד לוֹ שַׁעַר צָהָב, מַחֲלִטוֹ:

ו הַקֶּרְחַת וְהַגְּבַחַת. לִקְמֵן בְּכ"י מִפְּרֵשׁ אִיזוּ הִיא קֶרַחַת וְאִיזוּ הִיא גְּבַחַת: בְּמַחֲהָ וּבְפִשְׁיֹן. אֲבָל בְּשַׁעַר לִבָּן אֵין מִיטְמֵאִין, לְפִי שֶׁאֵין שַׁעַר צוֹמַח בֵּהֶן: ז בִּירְקָק וּבִאֲדָמָדִם. הֵא דְקָרִי בִּנְגָדִים וּבִבְתִּים סִמָּן טוֹמָאָה יִרְקָק וְאֲדָמָדִם, וְלֹא קָרִי לְעִיל סִמָּן טוֹמָאָה לְאַרְבַּעָה מֵרֵאוֹת שְׁבַעוֹר בֶּשֶׁר, מִשּׁוּם דְּאַרְבַּע מֵרֵאוֹת שְׁבַעוֹר בֶּשֶׁר אֶפְלוֹ עוֹמְדִים כּו כְּמָה שְׁנִים אֵינָן מַחֲלִטִּים בְּלֹא שַׁעַר לִבָּן וּבְלֹא פִסְיֹן וּבְלֹא מַחֲהָ, אֲבָל בִּנְגָדִים כְּשַׁעוֹר הִירְקָק אוּ אֲדָמָדִם שְׁנִי

משניות מבוארות – קהתי

בְּמַחֲהָ – מִיטְמֵאוֹת הַקֶּרַחַת וְהַגְּבַחַת, בְּתַחֲלָה – בֵּין שְׁנֵאוֹתָהּ בֵּהֶן הַמַּחֲהָ בְּתַחֲלָה, כְּשֶׁהוּבָאוּ אֶל הַכֶּהֱן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – בֵּין שְׁנֵאוֹתָהּ לְאַחַר הַהִסְגָּר, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, אוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, אוּ לְאַחַר הַפֶּטוּר – לְאַחַר שְׁטִיהֶרּוֹ הַכֶּהֱן. וּבְפִשְׁיֹן – מִיטְמֵאוֹת, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – כְּשֶׁפֶּשֶׁה הִנֵּגַע לְאַחַר הַהִסְגָּר הִרְאשׁוֹן, אוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי – לְאַחַר הַהִסְגָּר הִשְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר – לְאַחַר שְׁטִיהֶרּוֹ הַכֶּהֱן. וּמִטְמֵאוֹת בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם – שְׁנֵי הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁל הַהִסְגָּר, אֵינֶם אֵלָּא שְׁלוּשָׁה עָשָׂר יוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת.

יוֹם שְׁנִי

באור משנה ז

כְּתוּב בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא יג, מו-נח): "וְהַבֵּגֶד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צֹרֵעַ, בִּבְגַד צֹמֵר אוּ בִּבְגַד פְּשִׁיטִים, אוּ בְשֵׁתִי אוּ בְעֶרֶב לְפָשִׁיטִים וּלְצֹמֵר, אוּ בְעוֹר אוּ בְכָל מְלֹאכֶת עוֹר. וְהָיָה הִנֵּגַע יִרְקָק אוּ אֲדָמָדִם בִּבְגַד... נֶגַע צֹרֵעַ הוּא. וְקִרְאָה אֶת הַכֶּהֱן. וְרָאָה הַכֶּהֱן אֶת הִנֵּגַע, וְהִסְגִּירוֹ אֶת הִנֵּגַע שְׁבַעֲתַי יָמִים. וְרָאָה אֶת הִנֵּגַע בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי פֶשֶׁה הִנֵּגַע בִּבְגַד... צֹרֵעַ מִמִּצְרַת הִנֵּגַע. טָמֵא הוּא. וְשָׂרָף אֶת הַבְּגֵד... אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ הִנֵּגַע, כִּי צֹרֵעַ מִמִּצְרַת הוּא, בָּאֵשׁ וְתִשְׂרָף. וְאִם יִרְאָה הַכֶּהֱן וְהָיָה לֹא פֶשֶׁה הִנֵּגַע בִּבְגַד... וְצוּהוּ הַכֶּהֱן וּכְבֹּסוּ אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּגַע. וְהִסְגִּירוֹ שְׁבַעֲתַי יָמִים שְׁנִי. וְרָאָה הַכֶּהֱן אַחֲרֵי הוּכַסְבָּ אֶת הִנֵּגַע וְהָיָה אֶל הַפֶּךָ הִנֵּגַע אֶת עֵינוֹ וְהִנֵּגַע לֹא פֶשֶׁה, טָמֵא הוּא. בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ... וְאִם רָאָה הַכֶּהֱן וְהָיָה כְּהָה הִנֵּגַע אַחֲרֵי הוּכַסְבָּ אוֹתוֹ, וְקִרְעוּ אוֹתוֹ מִן הַבְּגֵד... וְאִם תִּירְאָה עוֹד בִּבְגַד... פּוֹרֶחַת הוּא, בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּגַע. וְהַבְּגֵד... אֲשֶׁר תִּכְבֹּס וְסָר מִהֶם הִנֵּגַע, וּכְבֹּס שְׁנִי וְסָרָה... – מִשְׁנַתּוֹ מִסְכַּמַּת דִּינֵי הַטּוֹמָאָה שֶׁל נִגְעֵי הַבְּגָדִים.

הַבְּגָדִים – שֵׁשׁ בֵּהֶם נֶגַע, מִטְּמֵאִים בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת – שֶׁל הַסֵּגֶר, וּבְשִׁלְשָׁה סִמְנִין – דִּהֵינּוּ: בִּירְקָק, וּבִאֲדָמָדִם, וּבְפִשְׁיֹן. בִּירְקָק וּבִאֲדָמָדִם, בְּתַחֲלָה – שֶׁאִם בִּשְׁעָה שֶׁהוּבָא אֶל הַכֶּהֱן הִיָּה הִנֵּגַע יִרְקָק אוּ אֲדָמָדִם, מִסְגִּירִים אוֹתוֹ לִשְׁבוּעַ, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – שֶׁאִם בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ עֵמַד הִמְרָאָה בְּעֵינָיו, מִסְגִּירִים אוֹתוֹ לִשְׁבוּעַ שְׁנִי, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי – אִם הִמְרָאָה עֵמַד בְּעֵינָיו גַּם בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הַשְּׁנִי, הִרִי הוּא סִמָּן טוֹמָאָה גָּמוּר, וְצִרִיךְ לִשְׂרֹף אֶת הַבְּגֵד, לְאַחַר הַפֶּטוּר – וְכֵן אִם נִרְאָה הִנֵּגַע שְׁנִי לְאַחַר שְׁטִיהֶרּוֹ הַכֶּהֱן, הֵינּוּ שְׁהִיָּה יִרְקָק אוּ אֲדָמָדִם, יֵשׁ לִשְׂרֹף אֶת הַבְּגֵד. וּבְפִשְׁיֹן – מִיטְמֵא הַבְּגֵד, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – אִם פֶּשֶׁה בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי – אוּ שְׁפֶשֶׁה בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר – אוּ שְׁפֶשֶׁה לְאַחַר שִׁכְבֵּר טִיהֶרּוֹ הַכֶּהֱן, בְּכָל אֶחָד מֵאֵלּוֹ שִׂרְף אֶת הַבְּגֵד. וּמִטְמֵאִין בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם – שְׁנֵי הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁל הַהִסְגָּר אֵינֶם אֵלָּא שְׁלוּשָׁה עָשָׂר יוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ הֵטַעַם בַּמִּשְׁנִיּוֹת הַקּוֹדֶמֹת.

יוֹם רִאשׁוֹן

באור משנה ה

כְּתוּב בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא יג, כט-לז): "וְאִישׁ אוּ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע, בְּרָאשׁ אוּ בִּזְקָן. וְרָאָה הַכֶּהֱן אֶת הִנֵּגַע וְהָיָה מֵרֵאוֹת עֵמַק מִן הָעוֹר, וְכִּי שַׁעַר צָהָב דֶּק, וְסָמָא אוֹתוֹ הַכֶּהֱן, נִתַּק הוּא. צֹרֵעַ הִרְאֵשׁ אוּ הִזְקָן הוּא. וְכִי יִרְאָה הַכֶּהֱן אֶת נֶגַע הַנֶּתֶק וְהָיָה אֵין מֵרֵאוֹת עֵמַק מִן הָעוֹר וְשַׁעַר שְׁחוֹר אֵין בוֹ, וְהִסְגִּירוֹ הַכֶּהֱן אֶת נֶגַע הַנֶּתֶק שְׁבַעֲתַי יָמִים. וְרָאָה הַכֶּהֱן אֶת הִנֵּגַע בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָיָה לֹא פֶשֶׁה הַנֶּתֶק וְלֹא הָיָה בוֹ שַׁעַר צָהָב, וְמֵרֵאוֹת הַנֶּתֶק אֵין עֵמַק מִן הָעוֹר. וְהִתְגַּלְזָה, וְאֵת הַנֶּתֶק יָלַגְזָה. וְהִסְגִּירוֹ הַכֶּהֱן אֶת הַנֶּתֶק שְׁבַעֲתַי יָמִים שְׁנִי. וְרָאָה הַכֶּהֱן אֶת הַנֶּתֶק בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָיָה לֹא פֶשֶׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר וְמֵרֵאוֹת אֵינֶנּוּ עֵמַק מִן הָעוֹר, וְסָרָה אוֹתוֹ הַכֶּהֱן וּכְבֹּס בְּגָדָיו וְסָרָה. וְאִם פֶּשֶׁה יִפְשֶׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר, אַחֲרֵי שִׁתְּרָתוֹ. וְרָאָה הַכֶּהֱן וְהָיָה פֶּשֶׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר, לֹא יִבְקֵר הַכֶּהֱן לְשַׁעַר צָהָב טָמֵא הוּא. וְאִם בְּעֵינָיו עֵמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שְׁחוֹר צֹמַח בוֹ, נִרְפָּא הַנֶּתֶק, טָהוֹר הוּא. וְסָרָה הַכֶּהֱן... – מִשְׁנַתּוֹ מִסְכַּמַּת דִּינֵי טוֹמָאֹת הַנֶּתֶק.

הַתְּחִלָּה – הַנִּגְעִים שֶׁבְּרָאשׁ אוּ בִּזְקָן (כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ בְּתוֹחִיחָה לְמִסְכַּחַתּוֹ), מִטְּמֵאִין בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת – שֶׁאִם הִנֵּגַע עֵמַד בְּעֵינָיו, הִרְיָה טָמֵא שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת שֶׁל הַסֵּגֶר, בְּשָׁנִי סִמְנִין – וְהוּא נַעֲשֶׂה טָמֵא מוֹחֲלָט בְּשֵׁי סִמְנִים אֵלּוֹ: בְּשָׁנִי צָהָב דֶּק – אִם נִרְאָה נִגְעַת שַׁעַר צָהָב דֶּק, וּבְפִשְׁיֹן – אוּ אִם פֶּשֶׁה הִנֵּגַע. בְּשָׁנִי צָהָב דֶּק – מִיטְמֵאִים הַנֶּתְקִים, בְּתַחֲלָה – בֵּין שְׁנֵאוֹתָהּ בֵּהֶם בְּתַחֲלָה, כְּשֶׁהוּבָאוּ אֶל הַכֶּהֱן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – בֵּין שְׁנֵאוֹתָהּ בֵּהֶם בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הִרְאֵשׁוֹן שֶׁל הַסֵּגֶר, אוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי – שֶׁל הַסֵּגֶר, לְאַחַר הַפֶּטוּר – אוּ לְאַחַר שְׁטִיהֶרּוֹ הַכֶּהֱן. וּבְפִשְׁיֹן – מִיטְמֵאִים הַנֶּתְקִים, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – כְּשֶׁפֶּשֶׁה הִנֵּגַע לְאַחַר הַהִסְגָּר בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, אוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, אוּ לְאַחַר הַפֶּטוּר – לְאַחַר שְׁטִיהֶרּוֹ הַכֶּהֱן. וּמִטְמֵאִין בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם – שְׁנֵי הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁל הַסֵּגֶר אֵינֶם אֵלָּא שְׁלוּשָׁה עָשָׂר יוֹם, שִׁיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁל הַהִסְגָּר הִרְאֵשׁוֹן עוֹלָה לְהַסְגָּר הִרְאֵשׁוֹן וְלַהִסְגָּר הַשְּׁנִי.

באור משנה ו

כְּתוּב בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא יג, מב-מד): "וְכִי יִהְיֶה בְּקֶרַחַת אוּ בִּגְבַחַת נֶגַע לִבָּן אֲדָמָדִם, צֹרֵעַת פּוֹרֶחַת הִיא בְּקֶרַחַת אוּ בִּגְבַחַת. וְרָאָה אוֹתוֹ הַכֶּהֱן וְהָיָה שֶׁאֵת הִנֵּגַע לִבְנָה אֲדָמָדִם בְּקֶרַחַת אוּ בִּגְבַחַת. כְּמֵרֵאוֹת צֹרֵעַת עוֹר בֶּשֶׁר. אִישׁ צֹרֵעַ הוּא טָמֵא הוּא. טָמֵא יִסְמָנוּ הַכֶּהֱן בְּרָאשׁוֹ נֶגַע... – מִשְׁנַתּוֹ בָּאֵל לִסְכֵּם דִּינֵי הַטּוֹמָאָה שֶׁל הַקֶּרַחַת וְהַגְּבַחַת, וְכִּבְרֵי בִּארְנוּ עֵינֵינוּ בְּתוֹחִיחָה לְמִסְכַּחַתּוֹ (עֵינֵינוּ שֶׁם).

הַקֶּרַחַת וְהַגְּבַחַת – שְׁנֵאוֹתָהּ בֵּהֶן נֶגַע, מִטְּמֵאוֹת בְּשָׁנִי שְׁבוּעוֹת – שֶׁל הַסֵּגֶר, וּבְשָׁנִי סִמְנִין – וְנַעֲשֶׂה טָמֵא מוֹחֲלָט בְּאֶחָד מִשְׁנֵי סִמְנִים אֵלּוֹ: בְּמַחֲהָ – אִם נִרְאָה בִּנְגַע מַחֲהָ בֶּשֶׁר חִי, וּבְפִשְׁיֹן – אִם פֶּשֶׁה הִנֵּגַע. אֲבָל בְּשַׁעַר לִבָּן אֵינָן מִיטְמֵאוֹת לְפִי שֶׁאֵין שַׁעַר צוֹמַח בֵּהֶן.

ח הַבַּתִּים מִמָּמַאִין בְּשִׁלְשָׁה שְׁבוּעוֹת, וּבְשִׁלְשָׁה סִימָנִים: בִּירְקָק, וּבְאֶדְמָדָם, וּבְפִשְׁיוֹן. בִּירְקָק וּבְאֶדְמָדָם – בַּתְחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּבְפִשְׁיוֹן – בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי, לְאַחַר הַפֶּטוּר. וּמִמָּמַאִין בְּשִׁלְשָׁה שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה עָשָׂר יוֹם. אֵין בִּנְגָעִים פָּחוֹת מִשְׁבֹּעַ אֶחָד, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה שְׁבוּעוֹת.

פ ר ק ר ב י ע י

א יֵשׁ בְּשַׁעַר לָבָן מֵה שְׁאִין בְּפִשְׁיוֹן, וְיֵשׁ בְּפִשְׁיוֹן מֵה שְׁאִין בְּשַׁעַר לָבָן. שְׁשַׁעַר לָבָן מִמָּמַא בַּתְחִלָּה, וּמִמָּמַא בְּכָל מֵרָאָה לָבָן, וְאֵין בּוֹ סִימָן מִתְהַרָּה. יֵשׁ בְּפִשְׁיוֹן, שֶׁהַפִּשְׁיוֹן מִמָּמַא בְּכָל שְׁהוּא, וּמִמָּמַא בְּכָל הַנְּגָעִים, חוּץ פִּירוּשׁ בִּרְטָנוּרָא

שבועות אע"ג דלא פשה כתיב באש תשרפנו, להכי קרי להו בבגדים סימן טומאה. וכן בבתיים שלשה שבועות כשחזר הנגע לכמות שהיה, או מירקק לאדמדם או מאדמדם לירקק, כתיב (ויקרא י"ד) ונתן את הבית, כאילו פשה, להכי קרי להו סימן טומאה: לאחר הפטור. כגון שבה, אם חזר אחרי כן, שורף:

ח שהם תשעה עשר יום. ראשון ושביעי של שבוע אמצעי עולים לפניהם ולאחריהם: פחות משבוע אחד. כגון שחין ומכוה: שלשה שבועות. כגון נגעי בתים:

ד א יֵשׁ בְּשַׁעַר. שְׁשַׁעַר לָבָן מִמָּמַא בַּתְחִלָּה. כשהובא אל הכהן ויש בנגע שער לבן, טמא. מה שאין כן בפסיון שאינו מטמא אלא בסוף שבוע: ומטמא בכל מראה לובן. אפילו למטה מארבעה מראות, דכתיב (ויקרא י"ג) ומראה הנגע עמוק, מראה הנגע עמוק ולא מראה שער לבן עמוק. משא"כ בפסיון שאין פסיון מטמא למטה מארבע מראות, שכאותן מראות שהאדם הפסיון מטמא: ואין בו סימן מטהר. ואילו בפסיון יש בו סימן מטהר, שאם פרח בכולו פסיון מטמא למטה מארבע מראות, שכאותן מראות שהאדם הפסיון מטמא: ואין בו סימן מטהר. ואילו בפסיון יש בו סימן מטהר, שאם פרח בכולו

משניות מבוארות – קהתי

שלישי: בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי – שאם חזר הנגע בסוף שבוע השלישי, נותן את הבית; לְאַחַר הַפֶּטוּר – שאם בסוף השבוע השלישי לא חזר הנגע וטהירו הכהן, ולאחר כמה ימים חזר הנגע לבית, אם כבר הביא צפרים על הנגע הראשון, הרי זה נידון כנגע חדש, ואם חזר הנגע קודם שהביא צפרים, נותן את הבית. וּבְפִשְׁיוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן – שאם פשה הנגע בסוף שבוע הראשון, חולץ את האבנים שבהן הנגע וקוצה העפר וטח את הבית ומסגירו שבוע שני, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי – שאם הנגע עמד בעיניו בסוף השבוע הראשון, ופשה בסוף השבוע השני, חולץ וקוצה וטח ומסגירו שבוע שלישי; ואף על פי שכבר שנינו לעיל, שאפילו עמד הנגע בעיניו בסוף השבוע השני, חולץ וקוצה וטח ומסגירו לשבוע שלישי, מכל מקום באה כאן המשנה להשמיענו, שאפילו פשה הנגע בסוף השבוע השני מכל מקום אינו נותן את הבית, אלא חולץ וקוצה וטח ומסגירו לשבוע שלישי: בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי – כלומר אם חזר הנגע בסוף השבוע השלישי, נותן את הבית (אבל פסיון ממש אין בסוף השבוע השלישי, שהרי אין הכהן מסגירו לשבוע שלישי אלא לאחר שחלץ וקצה וטח): לְאַחַר הַפֶּטוּר – אף כאן הכוונה היא, שמשטהירו הכהן חזר הנגע לבית לאחר כמה ימים, אם חזר לאחר שעשה את הצפרים על הנגע הראשון, הרי זה נידון כנגע חדש, ואם חזר קודם שעשה את הצפרים נותן את כל הבית. וּמִמָּמַאִין בְּשִׁלְשָׁה שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה עָשָׂר יוֹם – שלשת השבועות של הסגר אינם אלא תשעה עשר יום, שיום השביעי של ההסגר הראשון ושל ההסגר השני עולה לכאן ולכאן. אֵין בִּנְגָעִים פָּחוֹת מִשְׁבֹּעַ אֶחָד – של ההסגר, והיינו בשחין ובמכוה, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה שְׁבוּעוֹת – היינו בנגעי בתים.

י ו ס ש ל י ו י

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו דנה בהבדלים שבין סימני הטומאה שער לבן ופסיון. יֵשׁ בְּשַׁעַר לָבָן מֵה שְׁאִין בְּפִשְׁיוֹן, וְיֵשׁ בְּפִשְׁיוֹן מֵה שְׁאִין בְּשַׁעַר לָבָן. שְׁשַׁעַר לָבָן מִמָּמַא בַּתְחִלָּה – כשהובא הנגע אל הכהן ויש בו שער לבן, הרי הוא מטמא, מה שאין כן בפשיון, שאינו מטמא אלא לאחר ההסגר, בסוף שבוע; וּמִמָּמַאִין בְּכָל מֵרָאָה לָבָן – אפילו במראה שהוא למטה מארבעת מראות הנגעים, היינו למטה מקרום ביצה, מה שאין כן בפסיון שאינו מטמא אלא באחד מארבעה המראות שעיקר הנגע מטמא בהם (תורת כהנים; עין "תוספות יום טוב") וְאֵין בּוֹ סִימָן מִתְהַרָּה – שאפילו נתמלא כל הגוף שערות לבנות לא נטהר (הרא"ש), מה שאין כן בפסיון, שאם פרח בכולו

ב א ו ר מ ש נ ה ח

משנה זו מסכמת דיני הטומאה של נגעי הבתים, כמו שנאמר בתורה (ויקרא יד, לה-למ): "וְאִם אִשֶּׁר לֹא הָיִיתָ וְהָיִיד לְכֶחָד לְאִמֹּה, כִּנְגַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית, וְצוּהוּ הַכֹּהֵן וּפָתַח אֶת הַבַּיִת בְּטָרֶם יִבְאוּ הַכֹּהֵן לְדַוֵּאת אֶת הַנֶּגֶעַ וְלֹא יִסְמָא כָּל אִשֶּׁר בַּבֵּית, וְאִחֶר כֵּן יִבֵּא הַכֹּהֵן לְדַוֵּאת אֶת הַבַּיִת. וְדָאָה אֶת הַנֶּגֶעַ וְהִנֵּה הַנֶּגֶעַ בְּקִירוֹת הַבַּיִת שִׁקְעוּרוֹת יִירָקוּת אוֹ אֲדָמָדְמוֹת, וּמִרְאִיתָן שֶׁפֶל טֶן הַקִּיר. וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶת פֶּתַח הַבַּיִת, וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים. וְשֶׁב הַכֹּהֵן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְדָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגֶעַ בְּקִירוֹת הַבַּיִת. וְצוּהוּ הַכֹּהֵן וְחָלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַנֶּגֶעַ, וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל מִחוּץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טָמֵא. וְאֵת הַבַּיִת יִקְצִיעַ מִבֵּית סִבִּיב, וְשִׁפְכוּ אֶת הָעֵפֶר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל מִחוּץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טָמֵא. וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבִּיאוּ אֶל תַּחַת הָאֲבָנִים, וְעָפֶר אַחֲרֵי יִקְחוּ וְטָח אֶת הַבַּיִת. וְאִם יִשׁוּב הַנֶּגֶעַ וּפְרַח בַּבֵּית אַחֲרֵי חֲלָץ אֶת הָאֲבָנִים, וְאַחֲרֵי הַקְצוֹת אֶת הַבַּיִת וְאַחֲרֵי הַטָּח, וְבֵא הַכֹּהֵן וְדָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגֶעַ בַּבֵּית, צִרְעַת מִמָּאֵרָה הִיא בַּבֵּית טָמֵא הוּא. וְנָתַן אֶת הַבַּיִת אֶת אֲבָנָיו וְאֵת עִצּוֹ וְאֵת כָּל עֹפֶר הַבַּיִת, וְהוֹצִיא אֶל מִחוּץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טָמֵא... וְאִם בּוֹא יִבְאוּ הַכֹּהֵן וְדָאָה וְהִנֵּה לֹא פֶשֶׁה הַנֶּגֶעַ בַּבֵּית אַחֲרֵי הַטָּח אֶת הַבַּיִת, וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת הַבַּיִת כִּי נִרְפָּא הַנֶּגֶעַ."

הַבַּתִּים – שנראה בהם נגע, מִמָּמַאִין בְּשִׁלְשָׁה שְׁבוּעוֹת – שאם הנגע עמד בעיניו בסוף שבוע הראשון, מסגירו הכהן לשבוע שני, ואם הנגע עמד בעיניו גם בסוף השבוע השני, חולץ את האבנים אשר בהן הנגע וקוצה את העפר סביב האבנים וטח את הבית, כמו שנאמר: "וְצוּהוּ הַכֹּהֵן וְחָלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַנֶּגֶעַ, וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל מִחוּץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טָמֵא. וְאֵת הַבַּיִת יִקְצִיעַ מִבֵּית סִבִּיב וְשִׁפְכוּ אֶת הָעֵפֶר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל מִחוּץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טָמֵא. וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבִּיאוּ אֶל תַּחַת הָאֲבָנִים, וְעָפֶר אַחֲרֵי יִקְחוּ וְטָח אֶת הַבַּיִת". ואף על פי שפסוקים אלו מוסיבים על מה שנאמר קודם לכן: "וְשֶׁב הַכֹּהֵן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְדָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגֶעַ בְּקִירוֹת הַבַּיִת", כלומר שאם בסוף ההסגר הראשון פשה הנגע, הדין הוא שחולץ וקוצה וטח, מכל מקום דרשו מן המקראות (בתורת כהנים), שהוא הדין בסוף ההסגר השני, אף כשלא פשה הנגע, שחולץ וקוצה וטח, ומסגירו עוד שבעה ימים, ואם בסוף השבוע השלישי לא פשה הנגע, הכהן מטהרו, כמו שכתוב: "וְאִם בּוֹא יִבְאוּ הַכֹּהֵן וְדָאָה וְהִנֵּה לֹא פֶשֶׁה הַנֶּגֶעַ בַּבֵּית אַחֲרֵי הַטָּח אֶת הַבַּיִת, וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת הַבַּיִת". מכל מקום נמצא הבית טמא שלושה שבועות; וּבְשִׁלְשָׁה סִימָנִים – מיטמאים הבתים: בִּירְקָק, וּבְאֶדְמָדָם – אם היה הנגע ירקק או אדמדם, כמו בנגעי בגדים, וּבְפִשְׁיוֹן – אם פשה הנגע. בִּירְקָק וּבְאֶדְמָדָם, בַּתְחִלָּה – אם בתחילה, כשבא הכהן לראות את נגע הבית, היה הנגע ירקק או אדמדם, מסגירו הכהן לשבוע, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן – שאם בסוף שבוע ראשון עמד הנגע בעיניו, מסגירו לשבוע שני, כמו שבארנו לעיל, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי – אם גם בסוף שבוע שני עמד הנגע בעיניו, חולץ את האבנים סביב הנגע וקוצה העפר וטח את הבית ומסגירו שוב לשבוע

לנגע, מה שאין פן בשער לבן.

ב יש במחיה מה שאין בפשיון, ויש בפשיון מה שאין במחיה. שהמחיה מטמא בתחלה, ומטמא בכל מראה, ואין בה סימן מרהר. יש בפשיון, שהפשיון מטמא בכל שהוא, ומטמא בכל הנגעים, חוץ לנגע; מה שאין פן במחיה. **ג** יש בשער לבן מה שאין במחיה, ויש במחיה מה שאין בשער לבן. ששער לבן מטמא בשחין ובמכה, במכנס ובמפזר, במבצר ושלל במבצר. יש במחיה, שהמחיה מטמא בקרחת ובגפחת, הפוכה ושלל הפוכה, ומעכבת את ההופך פלו לבן, ומטמא בכל מראה, מה שאין פן בשער לבן.

פירוש ברטנורא

מהור: מטמא בכל שהוא. אבל שער לבן אינו מטמא בפחות משתי שערות, דמיעוט שער שנים: חוץ מן הנגע. כשפשה חוץ לנגע, טמא. אבל שער לבן בעין שהוא בנגע, כדכתיב (ויקרא י"ג) ושער בנגע הפך לבן:

ב בכל מראה. היינו כמראה הבשר בין כושי בין לבן בין אדום: מטמא בכל שהוא. אבל במחיה כעיא כעדרשה: חוץ מן הנגע מה שאין פן במחיה. שהמחיה צריכה להיות בתוך הנגע:

ג ובמכנס. שהשתי שערות במקום אחד בנגע: במפורד. זה במור הנגע וזה במערב: מבוצר. שתי שערות באמצע הנגע, כמבצר שבאמצע העיר: שאינו מבוצר. כחוט היוצא מן הנגע, ויש ברחבו שתי שערות. מה שאין פן במחיה דבעין מבוצרת ומכנסת: הפוכה ושלל הפוכה. בין שהבחרת קדמה למחיה, בין שהמחיה קדמה לבחרת. מה שאין פן בשער לבן, שאם קדם לבחרת, מהור: ומעכבת את ההופך פלו לבן. דאם הוחלט במחיה, ופרחה הצרעת בכולו חוץ ממקום המחיה, עדיין טמא הוא. אבל אם פרחה בכולו אע"פ דכל גופו מלא שער לבן, מהור, שאין שער לבן מעכב:

משניות מבוארות – קהתי

ופשיון יש בו סימן טהרה, שאם פרח בכולו טהור. (ד' בשיעור מובדלים, שהפשיון מטמא בכל שהוא, ומחיה כעדרשה, ושער לבן בשתי שערות. – ה) במיני נגעים מובדלים, שהפשיון מטמא בכל הנגעים, והמחיה אינה מטמאה אלא בעור הבשר ובקרחת ובגפחת, ושער לבן מטמא בנגעי עור הבשר ובשחין ובמכה. (ו' – במקום מובדלים, שהפשיון מטמא חוץ לנגע, ושער לבן בתוך הנגע, ומחיה דיוקא במבוצרת, שיהא בה שיעור שתי שערות מכל צד (כמבואר במשנה הבאה).

יוס רביעי

באור משנה ג

משנתנו דנה בהבדלים שבין סימני הטומאה שער לבן ומחיה.

יש בשער לבן מה שאין במחיה, ויש במחיה מה שאין בשער לבן. ששער לבן מטמא בשחין ובמכה – כלומר גם בנגעי עור הבשר וגם בשחין ובמכה, ואילו מחיה אינה מטמאה אלא בנגעי עור הבשר, **במכנס ובמפזר** – בין ששתי השערות מכוסות וצומחות סמוכות זו לזו, בין שאחת בקצה האחד של הנגע ואחת בקצה האחר, מה שאין פן במחיה שאינה מטמאה אלא אם כן היא מכוסת כעדרשה במקום אחד: **במבצר ושלל במבצר** – בין שהשערות באמצע הנגע, שמוקפות הן על ידי הנגע כמבצר, בין שהשערות בקצה הנגע, מה שאין פן במחיה שאינה מטמאה אלא במבוצרת, היינו כשהנגע מקיף אותה, כמבצר המקיף את העיר. **יש במחיה** – מה שאין בשער לבן, **שהמחיה מטמא בקרחת ובגפחת** – ואילו שער לבן אינו מטמא בקרחת ובגפחת, **הפוכה** – בין שהבחרת קדמה למחיה, ואחר כך מקצת הבהרת נהפכה למחיה, **ושלל הפוכה** – ובין שהמחיה קדמה לבחרת, והבהרת פרוחה סביב למחיה, אבל שער לבן אינו סימן טומאה אלא בהפוך, שהבהרת קדמה לשער לבן, כמו שכתוב (ויקרא י"ג, ג) "ושער בנגע הפך לבן". שהנגע הפך את השער ללבן; **ומעכבת את ההופך פלו לבן** – שאם הוחלט לטומאה במחיה ואחר כך כולו הפך לבן, דהיינו שכיסה הנגע את כל הגוף, חוץ ממקום המחיה, עדיין טמא הוא (הריש; הרי"ב); וכן אם כולו הפך לבן ונטהר, ואחר כך נראתה בו מחיה כעדרשה, טמא (תפארת ישראל). כמו שכתוב (ויקרא י"ג, י"ד): "וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר את הנגע, כולו הפך לבן טהור הוא. וביום הראות בו בשר חי ויטמא". אבל שער לבן אינו מעכב את ההופך כולו ללבן, שאם פרח הנגע בכולו, אף על פי שכל גופו מלא שער לבן, מהור; **ומטמא בכל מראה** – כמו שבארנו במשנה הקודמת, **מה שאין פן בשער לבן** – שאינו סימן טומאה אלא כשהוא לבן; ואמנם מטמא הוא בכל מראה לובן, כמו ששינונו לעיל (משנה א), אבל בכל מראה אחר אינו מטמא.

טהור, כמו שכתוב (ויקרא י"ג, י"ב): "ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכתתה הצרעת את כל עור הנגע ומאשו ועד רגליו, לכל מראה עיני הכהן. וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר את הנגע. כולו הפך לבן טהור הוא". **יש בפשיון** – מה שאין בשער לבן, **שהפשיון מטמא בכל שהוא** – אבל שער לבן אינו מטמא אלא בשתי שערות, שמיעוט "שער" שניים (תורת כהנים; עיין "תוספות יום טוב"), **ומטמא בכל הנגעים** – בכל נגעי אדם, בנגעי בגדים ובנגעי בתים, כמפורש לעיל (ג, ח-ט), אבל שער לבן אינו סימן טומאה אלא בנגעי עור הבשר ובשחין ובמכה, כמו ששינונו לעיל (ג, ט-ד); **חוץ לנגע** – כשהפשיון הוא חוץ לנגע הרי הוא סימן טומאה, אבל שער לבן אינו סימן טומאה אלא אם כן שתי השערות בתוך הנגע, **מה שאין פן בשער לבן** – כמו שבארנו לעיל בפרטי הדברים.

באור משנה ב

משנה זו דנה בהבדלים שבין סימני הטומאה מחיה ופשיון.

יש במחיה מה שאין בפשיון, ויש בפשיון מה שאין במחיה. **שהמחיה מטמא בתחלה** – כשהוא אל הכהן, ובו מחיית בשר חי, הרי הוא מטמא, מה שאין פן בפשיון, **ומטמא בכל מראה** – בין שהיה מראה המחיה אדום או שחר או לבן, והוא שלל יהיה הלובן מארבעה המראות (רמב"ם); ויש מפרשים: בכל מראה – היינו כמראה הבשר של המנוגע, בין כושי בין לבן בין אדום (הריש; ברטנורא), מה שאין בפשיון שאינו מטמא אלא באחד מארבעה המראות, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת, **ואין בה סימן טהרה** – מה שאין פן בפשיון, שאם פרח בכולו טהור, כמו שהבאנו במשנה הקודמת. **יש בפשיון** – מה שאין במחיה, **שהפשיון מטמא בכל שהוא** – אבל מחיה אינה מטמאה בפחות מכעדרשה, **ומטמא בכל הנגעים** – אבל מחיה אינה מטמאה אלא בנגעי עור הבשר ובקרחת ובגפחת, **חוץ לנגע** – הפשיון מטמא כשהוא חוץ לנגע, **מה שאין פן במחיה** – שאינה מטמאה אלא כשהיא בתוך הנגע.

הג"א כותב: שמונה עשר חילוקי טומאה נישנו במשניות א-ג שבפרקנו, שמובדלים שלשת סימני הטומאה – שער לבן ומחיה ופשיון – זה מזה, כל אחד ואחד בששה דברים: א) בתחילה מובדלים הם, ששער לבן מטמא בתחילה, והוא שהבהרת קדמה לו, ואחר כך הפך לבן; ומחיה מטמאה בתחילה, אף שלא הפוכה; ופשיון אינו מטמא בתחילה אלא בסוף שבו. ב) במראה מובדלים, שהמחיה מטמאה בכל מראה, ואפילו שחורה; ושער לבן מטמא בכל מראה לובן (כמבואר במשנה הבאה), ופשיון אינו מטמא אלא בארבעה מראות הנגעים. ג) בסמן מרהר מובדלים, שהמחיה אין בה סימן טהרה, ואף מעכבת היא את הסימן טהרה של פריחה, ושער לבן אינו מעכב את הפריחה ואין בו סימן טהרה,

ד שתי שְׁעוֹת, עֶקְרָן מִשְׁחִיר וְרֹאשֵׁן מִלְּבִין – טְהוֹר. עֶקְרָן מִלְּבִין וְרֹאשֵׁן מִשְׁחִיר – טָמֵא. כִּמְאֵה יֵהָא בְּלִבְנֻנִית? רַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל שֶׁהָיָה רַבִּי שֶׁמֶעוֹן אָמַר: כִּדִּי לְקִרְוֵן בְּזוּג. הִיתָה אַחַת מִלְּמִטָּה, וְנִחְלָקָה מִלְּמַעְלָה, וְהָיָה נִרְאִית בְּשֵׁתִים – טְהוֹר. בְּהֶרֶת וְכֵה שֶׁעַר לָבָן אוֹ שֶׁעַר שְׁחֹר – טָמֵא. אֵין חוֹשֵׁשִׁין שְׁמָא מַעֲט מְקוֹם שֶׁעַר שְׁחֹר אֶת הַבְּהֶרֶת, מִפְּנֵי שְׁאֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁ.

ה בְּהֶרֶת בְּגָרִים וְחוֹט יוֹצֵא מִמֶּנָּה, אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹת – זִזְקָה לְשֶׁעַר לָבָן וּלְפִשְׁיוֹן, אָבָל לֹא לְמַחֲיָה. שְׁתֵּי בְּהֶרֶת וְחוֹט יוֹצֵא מִזּוֹ לֹו, אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹת – מִצְרָפָן; וְאִם לֹא – אֵין מִצְרָפָן.

ו בְּהֶרֶת בְּגָרִים וְכֵה מַחֲיָה כְּעֶדְשָׁה, וְשֶׁעַר לָבָן בְּתוֹךְ הַמַּחֲיָה, הִלְכָה הַמַּחֲיָה – טָמֵאָה מִפְּנֵי שֶׁעַר לָבָן; הִלְךְ שֶׁעַר

פירוש ברטנורא

ד עֶקְרָן מִשְׁחִיר וְרֹאשֵׁן מִלְּבִין טְהוֹר. דאמר קרא (ויקרא י"ג) ושער בנגע הפך לבן, העיקר הסמוך לנגע הפך לבן: כִּדִּי לְקִרְוֵן בְּזוּג. כִּדִּי שֵׁיטַל בְּפִי הוּוּג שֶׁל מִסְפָּרִיִּים. והלכה, דשיעור שער לבן, ארכו אין פחות מכדי שֵׁיטַל בְּפִי הוּוּג, אבל הלבונית שבו בכל שהוא: ונראית כשתים טהור. שיש שערות שמתחלקות בראשן לשתיים ובעיקרן אינן אלא אחת: הכי גרסין, בהרת ובה שער לבן ושער שחור טמא. בהרת שהיא כגרים מצומצם ובה שתי שערות לבנות, והשאר מלאה שערות שחורות, טמא. ולא אמרין שמקום השערות שחורות ממעט הבהרת מכגרים:

ה זִזְקָה לְשֶׁעַר לָבָן וּלְפִשְׁיוֹן. דאי איכא באותו החוט שער לבן, מחליטו. או אם פשה אצל החוט בסוף שבע, טמא. אבל אם אין ברוחב החוט שתי שערות ואית ביה שער לבן לא ממא, דלא חשיב מן הנגע. וכן אם פשה אצל החוט שאין ברחבו שתי שערות, כפסיון רחוק מן הנגע הוא חשוב, ובעי כגרים: אבל לא למחיה. דאפילו יש ברוחב החוט שתי שערות, אין מחיה שבו מטמאה. שהמחיה צריך שתהא מבוצרת באמצע הנגע כמבצר שהוא באמצע העיר: מצרפן. ונידונים כנגע אחד, ואם פשה אחת מהן משהו או נולד שער לבן באחד מהן, מחליט על שתיהן; ואם לאו אינו מצרפן. ונידונים כשני נגעים, ואם פשתה האחת והאחרת לא פשתה, מחליט כזו ומסגר בזו. ונפקא מינה, דלכי מיטער, בעי לאתויי שתי קרבנות:

ו בְּהֶרֶת כְּגָרִים. בלא מקום מחיה. דהיינו תשע עדשות בהרת, ועדשה אחת מחיה. עשר עדשות בין הכל: גרים. הן תשעה עדשות, ומחיה אין

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו עוסקת במראה שער לבן ובשיעורו.

שְׁתֵּי שְׁעוֹת – לבנות שבנגע, עֶקְרָן מִשְׁחִיר וְרֹאשֵׁן מִלְּבִין – אם רק ראשן לבן, אבל עיקרן הסמוך לנגע שחור, טְהוֹר – הנגע; **עֶקְרָן מִלְּבִין וְרֹאשֵׁן מִשְׁחִיר, טָמֵא** – שנאמר (ויקרא יג, ג) "ושער בנגע הפך לבן", ומשמע שיעקרו של שער הסמוך לנגע הפך לבן, כלומר הולכים אחר שורש השערות, שאם שרשן לבן טמא הנגע, שסימן הוא שמחמת הנגע נתלבנו; אבל אם רק ראשן לבן, טהור, שזה מורה שאין הלבנונית מחמת הנגע, שאלו היה מחמת הנגע היה גם שרשן לבן ("תורה תמימה"). כִּמְאֵה יֵהָא בְּלִבְנֻנִית – כמה יהא אורך הלוּבן בשערות? רַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל שֶׁהָיָה רַבִּי שֶׁמֶעוֹן אָמַר: כִּדִּי לְקִרְוֵן בְּזוּג – כדי שיהא אפשר לחתוך את השער הלבן במספריים, והוא שיעור אורך השער הלבן בנגע (כדעת רבי עקיבא במסכת נידה ו, יב), וסובר רבי שמעון, שהשער צריך להיות לבן בכל השיעור. ואמנם ההלכה היא, ששיעור אורך השער הלבן כדי לקרוץ בזוג, אבל בכל שהוא לבנונית סמוך לעיקרו דיו לטמא. הִיתָה אַחַת מִלְּמִטָּה – היתה שערה לבנה אחת מלמטה, בעיקרה, וְנִחְלָקָה מִלְּמַעְלָה, וְהָיָה נִרְאִית בְּשֵׁתִים – כשתי שערות, טְהוֹר – הנגע, שצריכות להיות שתי שערות בעיקרן. בְּהֶרֶת – והוא הדין מראה אחר, שכן כל נגעי עור הבשר נקראים במסכתנו בשם "בהרת" (כמו שכבר העירונו בסוף הפתיחה למסכתנו). וְכֵה שֶׁעַר לָבָן – כלומר בהרת שהיא כגרים מצומצם, ויש בה שערות לבנות יותר משתיים, או שֶׁעַר שְׁחֹר – או בהרת שהיא כגרים מצומצם ויש בה שערות שחורות, טָמֵא – כלומר שאם יש בה שערות לבנות יותר משתיים אין השערות ממעטות את שיעור הגרים של הבהרת, והוא טמא מוחלט; ואם יש בה שערות שחורות, הרי הוא צריך הסגר (הר"ש). שכן אֵין חוֹשֵׁשִׁין שְׁמָא מַעֲט מְקוֹם שֶׁעַר שְׁחֹר אֶת הַבְּהֶרֶת – משיעור המצומצם כגרים, מִפְּנֵי שְׁאֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁ – שמקום השער הוא זעיר ביותר ואין בו שיעור של ממש. ויש גורסים במשנתנו: בהרת ובה שער לבן ושער שחור, והם מפרשים: בהרת שהיא כגרים מצומצם ויש בה שתי שערות לבנות ואף שערות שחורות, טמא – הנגע, ואין חוששים שמא מיעט מקום שער שחור את הבהרת, מפני שאין בו ממש (רמב"ם; ברטנורא; "תפארת ישראל").

בתורת כהנים מובא: "שאלו תלמידיו את רבי יוסי: בהרת ובה שער שחור,

החוששים אנו שמא מיעט מקומה את הבהרת כגרים? אמר להם: ובה שער לבן, כלום חוששים אנו שמא מיעט מקומה את הבהרת כגרים?! אמרו לו: לא, אם אמרת בשער לבן שסימן טומאה הוא, תאמר בשער שחור שאינו סימן טומאה? אמר להם: הרי שיש בהן שש שערות לבנות, כלום הם סימני טומאה אלא שתיים, החוששים אנו על המותר שמא מיעט מקומן את הבהרת כגרים?! אמרו לו: לא, אם אמרת בשער לבן שהוא מין טומאה, תאמר בשער שחור שאינו מין טומאה? אמר להם: אף שער שחור הופך והוא מין טומאה, ואמר: "ושערה לא הפך לבן וחסרי" – אם יש בה שער שחור אינו ממעט" (שמשננו: אף על פי שנדיין שחור הוא יסגיר – הר"ש). ברייתא זו המובאת גם בתוספתא, מסייעת קצת לגרסה שבמשנתנו: ובה שער לבן או שער שחור (כפירוש הר"ש). כן מתיישב גם מה שנקטה המשנה: אין חוששין שמא מיעט מקום שער שחור את הבהרת, ולא נקטה גם "שמא מיעט מקום שער לבן את הבהרת", משום שדין שער לבן שאינו ממעט הוא פשוט וברור ("תוספות יום טוב").

י ו ט ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה

בְּהֶרֶת בְּגָרִים וְחוֹט יוֹצֵא מִמֶּנָּה – מן הבהרת, הנמשך על העור, **אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹת, זִזְקָה לְשֶׁעַר לָבָן וּלְפִשְׁיוֹן** – שאם יש שתי שערות לבנות בחוט, או אם החוט פשה במשהו בסוף השבוע של הסגר, טמא; **אָבָל לֹא לְמַחֲיָה** – שאם נולדה בחוט מחיית בשר חי, אינו טמא, שכן המחיה צריך שתהא כשיעור שתי שערות על שתי שערות, וצריך שתהא מבוצרת באמצע הנגע, היינו שיהא הנגע בכל צד לא פחות מרוחב שתי שערות, והרי כל רוחב החוט אינו אלא כשתי שערות ("תפארת ישראל"). ברם, אם אין בחוט רוחב שתי שערות, אף שער לבן ופשוין אינם מטמאים בו, הואיל והם חשובים כרחוקים מגוף הנגע (הר"ש; ברטנורא; "תפארת ישראל"; עיין "תוספות יום טוב"). שְׁתֵּי בְּהֶרֶת וְחוֹט יוֹצֵא מִזּוֹ לֹו, אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹת – מִצְרָפָן – החוט מצרף את שתי הבהרות, ודין כנגע אחד, שאם יש שער לבן או פשוין באחת מהן, שתייהן טמאות (הר"ש; ברטנורא); ויש כותבים, שאם נולדה שערה לבנה אחת בזו ושערה אחת בזו, הרי זה סימן טומאה לשתיהן ("כסף משנה"). וְאִם לֹא – שאין בחוט רוחב שתי שערות, אֵין מִצְרָפָן – ונידונות כשני נגעים נפרדים.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

בְּהֶרֶת בְּגָרִים וְכֵה מַחֲיָה כְּעֶדְשָׁה – שהיא שיעור מחיה, והבהרת

לָבָן – טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִפְכָּתוּ הַבְּהֵרֶת. בְּהֵרֶת הִיא וּמַחִיָּה בְּגָרִים, וְשֹׁעַר לָבָן בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת, הִלְכָּה הַמַּחִיָּה – טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לָבָן; הִלֵּךְ שֹׁעַר לָבָן – טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִפְכָּתוּ בְּהֵרֶת בְּגָרִים. וּמוֹדָה, שְׂאֵם יֵשׁ בְּמָקוֹם שֹׁעַר לָבָן בְּגָרִים – שֶׁהוּא טָמֵא.

ז בְּהֵרֶת וּבִה מַחִיָּה וּפְשִׁיזוֹ, הִלְכָּה הַמַּחִיָּה – טָמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיזוֹ; הִלֵּךְ הַפְּשִׁיזוֹ – טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה. וְכֵן בְּשֹׁעַר לָבָן וּבַפְּשִׁיזוֹ, הִלְכָּה וְחִזְרָה בְּסוֹף שְׁבוּעָה – הֵרִי הִיא כְּמוֹת שְׁהִיָּתָהּ. לְאַחַר הַפְּטוּר – תִּרְאָה בְּתַחֲלָה. הִיָּתָה עֲזָה וְנַעֲשִׂית כְּהָה, כְּהָה וְנַעֲשִׂית עֲזָה – הֵרִי הִיא כְּמוֹ שְׁהִיָּתָהּ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תִתְמַעַט מֵאַרְבַּעַת מְרָאוֹת. כְּנֶסֶה וּפְשִׁתָּהּ, פְּשִׁתָּהּ וְכֶנְסָה – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֲכָמִים מְטַהֲרִין.

פירוש ברטנורא

פחות מעדשה. וכל היכא דתנינן בהרת, הוא תרין לשאר מראות חלקות ופתוכות: והלכה המחיה. שבא הנגע על מקומה: הלך שער לבן. שגשר, או הפך לשחור: ר' שמעון מטטר. אהלכה מחיה קאי: שלא הפכתו בהרת. ששער לבן קדם לבהרת כגרים, דמקום המחיה היה חסר מכגרים. ובאן נמי לא פליג ר"ש אלא אהלכה מחיה. ואין הלכה כר' שמעון: כגרים.

ז בְּהֵרֶת וּבִה מַחִיָּה וּפְשִׁיזוֹ. בהרת כגרים והסגירה, ולסוף שבוע מצא בה מחיה ופשיון והחליטו: הלכה המחיה. כגון שבא עליה הנגע, טמא הבהרת מפני הפשיון: הלך הפשיון. כגון שכנסה הבהרת וחזרה לכגרים: וכן שער לבן ופשיון. אם הלך האחר, טמא מפני השני: הלכה וחזרה בסוף השבוע. כגון שהסגירו על בהרת כגרים, והלכה הבהרת באמצע השבוע, ובסוף השבוע חזרה: הרי היא כמות שהיתה. ומסגירו הסגר שני: לאחר הפטור. דראה אותה הכהן בסוף השבוע כשהלכה לה ופטור, אם אחרי כן חזרה, תיראה בתחילה. והאי חזרה היינו במקומה הראשון, דאי במקום אחר א"כ הרי זו בהרת אחרת: חיתה עזה. כשלג כשהסגירו: ונעשית כהה. בסוף שבוע ראשון, כגון כסיד או כקרום. או שהיתה כקרום בשעת הסגר, ונעשית עזה כשלג בסוף שבוע ראשון: הרי היא כמות שהיתה. ומעונה הסגר שני, כמו עמד בעינו: ובלבד שלא תתמעט מארבע מראות. שאם נתמעטה מארבע מראות, פטורו מיד וטהור: כנסה ופשיתה. היכא דהסגירה בבהרת כגרים, ובסוף שבוע כנסה, ואח"כ פשתה את מקום הכנסה ולא יותר. או שפשיתה בסוף שבוע, ואח"כ כנסה

משניות מבוארות – קהתי

אלא אגב הלכות שבמשנה הקודמת ("משנה אחרונה"; עיי' "תפארת ישראל" שמצא חידוש בהלכה זו). וכן בְּשֹׁעַר לָבָן וּבַפְּשִׁיזוֹ – אם הלך האחד טמא מפני השני. הִלְכָּה וְחִזְרָה בְּסוֹף שְׁבוּעָה – הלכה הבהרת בתוך ימי ההסגר, ובסוף השבוע חזרה למקומה כמו שהיתה (ברטנורא), או שבסוף השבוע הלכה הבהרת וחזרה בו ביום (הר"ש). הֵרִי הִיא כְּמוֹת שְׁהִיָּתָה – שאם הוא בסוף שבוע ראשון, מסגירו לשבוע שני; ואם הוא בסוף שבוע שני, מטהרו הכהן. לְאַחַר הַפְּטוּר – אם כבר טיהרו הכהן, כגון שהלכה הבהרת בסוף שבוע ראשון, או כגון שעמדה בעינה בשני שבועות של הסגר, ולא פשתה ואחר כך הלכה, ושוב חזרה למקומה, תִּרְאָה בְּתַחֲלָה – כבהרת חדשה, ומעונה שני הסגרים. הִיָּתָה עֲזָה – כשלג, כשהסגירה, וְנַעֲשִׂית כְּהָה – ובסוף השבוע נעשתה כהה במראיתה כגון כסיד ההיכל או כקרום ביצה, כְּהָה – או שהיתה כהה כשהסגירה, כגון שהיתה כקרום ביצה, וְנַעֲשִׂית עֲזָה – ובסוף השבוע נעשתה עזה כשלג. הֵרִי הִיא כְּמוֹ שְׁהִיָּתָה – כאילו עמדה בעינה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תִתְמַעַט מֵאַרְבַּעַת מְרָאוֹת – שאם נתמעטה מארבעה המראות הטמאים, הרי היא כאילו הלכה, ומטהרו הכהן. כְּנֶסֶה וּפְשִׁתָּהּ – הסגיר הכהן בהרת כגרים ובסוף השבוע כנסה, היינו נתמעטה מכגרים, ואחר כך פשתה, והרי היא כגרים כמו שהיתה, פְּשִׁתָּהּ וְכֶנְסָה – או שפשיתה בסוף השבוע ואחר כך כנסה את מקום הפשיון, ונעשתה כמו שהיתה, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא – את הבהרת, שהרי פשתה; וְחֲכָמִים מְטַהֲרִין – שאין זה פשיון, אלא הרי היא כמו שהיתה, ואם הוא בסוף שבוע ראשון מסגירו לשבוע שני, ואם הוא בסוף שבוע שני, פטורו, וטהור.

בארנו את הסיפא לפי הרב מברטנורא, שפירשה בעקבות הרמב"ם, אבל יש מקשים על פירוש זה, ומביאים פירושים אחרים (עיי' "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

יש כותבים, שאם הבהרת היתה כגרים וכנסה ופשיתה או פשתה וכנסה, כמו שבארנו, אף רבי עקיבא מודה שטהורה, ולא נחלקו במשנתנו אלא בכגון שהיתה הבהרת בתחילה משהו יותר מכגרים והסגירה, ובסוף שבוע שני או לאחר הפטור כנסה ופשיתה, כלומר שנתמעטה ועמדה על כגרים, ואחר כך פשתה וחזרה לכמות שהיתה בתחילה, רבי עקיבא מטמא, שהרי פשתה, וחכמים מטהרין, שהוואל וחזרה לכמות שהיתה אין כאן פשיון. וכן גם אם פשתה וכנסה, רבי עקיבא מטמא, הוואל ופשיתה; וחכמים מטהרים, מהטעם שבארנו לעיל (הר"ש; עיי' "תפארת ישראל").

כן כותב הר"ש שמדובר כאן, ככגון שבסוף השבוע כנסה ופשיתה לעיני הכהן, וקודם שפטרו. אבל אם פטרו, לדברי הכל טהור, מאחר שכבר נסתלק, והבהרת

היא כגרים חוץ ממקום המחיה, וְשֹׁעַר לָבָן בְּתוֹךְ הַמַּחִיָּה – והרי הבהרת טמא מחמת המחיה, ולא משום השער הלבן, מאחר שאינו בתוכה: הִלְכָּה הַמַּחִיָּה – ובאה הבהרת במקומה, טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לָבָן – שהרי עכשיו השער הלבן הוא בתוך הנגע. הִלֵּךְ שֹׁעַר לָבָן – שנשרו השערות או השחירו, טָמֵא – המנוגע, מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה – שנשארה בבהרת. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר – כשהלכה המחיה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִפְכָּתוּ הַבְּהֵרֶת – שלא הבהרת הפכה את השער ללבן אלא המחיה הפכתו. בתורת כהנים מובא טעם המחלוקת, שרבי שמעון דורש ממה שנאמר (ויקרא יג, כ): "וישערה הפך ללבן" – "ושערה" ולא שער מחייתה. וחכמים דורשים ממה שנאמר (שם טו, ג): "וישער בנגע הפך ללבן", נגע זה מכל מקום, כלומר שהנגע הפכו, והרי היה כאן נגע קודם שהפך (הר"ש). בְּהֵרֶת הִיא וּמַחִיָּה בְּגָרִים – אם הבהרת אינה כגרים אלא בצירוף מחייתה, וְשֹׁעַר לָבָן בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת – לא בתוך המחיה, הִלְכָּה הַמַּחִיָּה – ובאה הבהרת במקומה, טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לָבָן – שהרי הוא בבהרת כשיעור גרים; הִלֵּךְ שֹׁעַר לָבָן, טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה – שנשארה. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר – כשהלכה המחיה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִפְכָּתוּ בְּהֵרֶת בְּגָרִים – שלא הפכה בהרת כשיעור גרים את השער ללבן, מאחר שהשער הלבן נולד בבהרת כשהיתה פחותה מכגרים. רבי שמעון דורש: "וישערה לא הפך ללבן" – "ושערה" ולא שער מקצתה (תורת כהנים). וּמוֹדָה – רבי שמעון, שְׂאֵם יֵשׁ בְּמָקוֹם שֹׁעַר לָבָן בְּגָרִים – שאם הבהרת כגרים ובה מחיה כעדשה, כמו ששינוי בריש, ויש שער לבן בתוך הבהרת, שֶׁהוּא טָמֵא – לפי שהבהרת כגרים הפכה את השער ללבן ולא המחיה שבה, מאחר שהשער אינו במחיה אלא בבהרת.

בעל "תוספות יום טוב" כותב, כי נראה לו שהסיפא באה להשמיענו, שאף על פי שאין אנו יודעים אם קדמה הבהרת לשער לבן אם לא, מכל מקום מודה רבי שמעון שאם יש במקום שער לבן בהרת כגרים, שהוא טמא (עיי' "משנה אחרונה" שטובאר שם חידוש אחר בסיפא).

י ו ש י

באור משנה ז

בְּהֵרֶת – כגרים או יותר, וּבִה מַחִיָּה וּפְשִׁיזוֹ – שלאחר ההסגר, בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני, מצא בה מחיה ופשיון, וטימא: הִלְכָּה הַמַּחִיָּה, טָמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיזוֹ; הִלֵּךְ הַפְּשִׁיזוֹ, טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה – הלכה זו פשוטה היא, ולא נשנתה כאן

ח בהרת פגרים ופשתה פחצי גרים, והלך מן האום פחצי גרים – רבי עקיבא אומר: תראה בתחלה; וחכמים מטהרין.

ט בהרת פגרים ופשתה פחצי גרים ועוד, והלך מן האום פחצי גרים – רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין. בהרת פגרים ופשתה פגרים ועוד, והלכה לה האום – רבי עקיבא מטמא; וחכמים אומרים: תראה בתחלה.

י בהרת פגרים, ופשתה פגרים, נולדה לפשיון מחיה או שער לבן, והלכה לה האום – רבי עקיבא מטמא; וחכמים אומרים: תראה בתחלה. בהרת פחצי גרים ואין בה כלום, נולדה בהרת פחצי גרים ובה שיערה אחת – הרי זו

פירוש ברטנורא

את מקום הפשיון ולא יותר: ר' עקיבא מטמא. שהרי פשה: וחכמים מטהרים. שאין זה פשיון, אלא הרי הוא כמו שהיתה. ואי קאי בסוף שבוע ראשון, מסגירו הסגר שני. ואי קאי בסוף שבוע שני, פוטרו וטהרו:

ח ופשתה פחצי גרים. לצד המורה: והלך מן האום פחצי גרים. לצד מערב: תיראה בתחלה. דחשיב כנגע אחר, ונגע חדש הוא זה ויסגרו: וחכמים מטהרין. דלא חשיב פשיון אלא אם כן מוסיף על שיעור הנגע שהיה בתחלה, וזה שאינו עכשיו אלא כגרים, נחשב כראשון שעמד בעינו וטהרו:

ט ופשתה פחצי גרים ועוד כו'. רבי עקיבא מטמא. משום ועוד דאשתיר ביה מן הפשיון. ובפשתה לאחר הפטור איירי: וחכמים מטהרין. דכיון דאולי ליה פחצי גרים מן האום, ליכא מנגע חדש אלא פחצי גרים ועוד: ופשתה כגרים ועוד. לאחר הפטור, ואחר כך הלכה לה כל האום ולא נשתיר אלא הגרים ועוד החדש: רבי עקיבא מטמא. דהא פשה ליה משיעור קמא. ורבנן סברי, כיון דאולי ליה קמא כוליה, והאי נגע דקאי חדש, תיראה בתחלה ויסגרו:

י בהרת פגרים ופשתה פגרים. כשפשתה לאחר הפטור איירי: ר' עקיבא מטמא. דיש כאן נגע וסימן טומאה עמו: תיראה בתחלה. ואע"ג דכשתיראה בתחילה נמי יטמאנה הכהן מיד, דמחיה ושער לבן מטמאים בתחילה, מ"מ נפקא מינה דלרבנן בעי אתווי קרבן אבל חד וחד, ולרבי עקיבא כנגע ראשון

משניות מבוארות – קהתי

האום – מעיקר הבהרת, פחצי גרים – והרי שיש עכשיו פחצי גרים מן האום וכחצי גרים ועוד מן הפשיון, **רבי עקיבא מטמא –** שמצטרפים האום והפשיון לכגרים ועוד, וכיון שיש כאן משהו פשיון יותר מכגרים, הריהו טמא, **וחכמים מטהרין –** שלא חשוב פשיון אלא אם כן מוסיף על שיעור הנגע שהיה בתחילה, וכיון שלא נשאר מן האום אלא פחצי גרים, אין כאן נגע שלם ואינו מיטמא מחמת הפשיון (דמב"ט); ולדעת המפרשים שמדובר כאן לאחר הפטור, טעמם של חכמים הוא, שאותו פחצי גרים שנשאר מן האום הריהו נחשב כאילו איננו, ואין כאן אלא נגע חדש של פחצי גרים ועוד, הלכך טהור לגמרי (הר"ש; ברטנורא). **בהרת פגרים ופשתה פגרים ועוד –** בסוף שבוע ראשון או שני ('תוספות יום טוב'), או דווקא לאחר הפטור (הר"ש; ברטנורא), **והלכה לה האום –** עיקר הנגע הלך לגמרי, ונשאר רק הפשיון, **רבי עקיבא מטמא –** שהרי פשתה הבהרת מבתחילה; **וחכמים אומרים: תראה בתחלה –** שהואיל והבהרת הראשונה הלכה כולה, אין כאן אלא בהרת חדשה כגרים ועוד, ויסגירנה.

באור משנה י

בהרת פגרים, ופשתה פגרים – לאחר הפטור (הר"ש; ברטנורא), ואחר כך נולדה לפשיון מחיה או שער לבן, **והלכה לה האום –** עיקר הנגע הלך לו, ונשאר הפשיון כגרים, והמחיה או השער הלבן שבו, **רבי עקיבא מטמא –** שיש כאן נגע וסימן טומאה בו, **וחכמים אומרים: תראה בתחלה –** שהבהרת הראשונה הלכה לה, ועכשיו יש בהרת חדשה כגרים. ואף על פי שגם כשיראה הכהן בתחילה יטמאנה מיד משום המחיה או השער הלבן שבה, מכל מקום יש הבדל בין רבי עקיבא לחכמים, שלדעת חכמים אין הבהרת טמאה עד שיראנה הכהן, וכיון שצריכה ראייה חדשה יש בזה קולה, כגון ברגל, שאין הכהן נזקק לראיית הנגע עד אחר הרגל, ואולי בינתיים יתרפא הנגע וייעשאר בטהרתו; אבל לדעת רבי עקיבא עדיין זה הנגע הראשון, ומדובר כאן בכגון שכבר הוחלט לטומאה מחמת הפשיון (מח"ס), הלכך אף על פי שהלכה לה האום, מכל מקום הואיל ויש עוד נגע כגרים ובו סימן טומאה, הריהו נשאר בטומאתו (הרא"ש; תפארת ישראל). ויש מפרשים שנפקא מינה לענין קרבנות, שלדעת חכמים יש כאן נגע חדש וצריך להביא קרבן על כל נגע ונגע, ולדעת רבי עקיבא נגע אחד הוא ואינו מביא לכשיתרפא אלא קרבן אחד (הר"ש; ברטנורא; ועיי' 'תוספות יום טוב'). ובכל אותן המחלוקות של

חזרה לכמות שהיתה. אבל הרא"ש כותב, שמדובר במשנתנו לאחר הפטור (ועיי' 'משנה אחרונה').

באור משנה ח

בהרת פגרים – והסגירה, **ופשתה פחצי גרים –** מצד אחד, **והלך מן האום –** מעיקר הבהרת, **פחצי גרים –** מצד אחר, כלומר שלאחר ההסגר ראה הכהן שפשתה פחצי גרים והלך מן האום פחצי גרים, **רבי עקיבא אומר: תראה בתחלה –** הרי היא נחשבת כבהרת חדשה ומסגירה. **וחכמים מטהרין –** כלומר שאם היא בסוף שבוע שני, הואיל והבהרת אינה עכשיו אלא כגרים, הריהו נחשבת כאילו עמדה בעינה וטהורה. ברם, אם הוא בסוף שבוע ראשון נחשבת לשבוע (ברטנורא; 'תוספות יום טוב'). ויש מפרשים, שחכמים סוברים, הואיל ולא נשאר מעיקר הנגע אלא פחצי גרים, הריהו נחשב כאילו איננו, ואם כן אין כאן אלא פחצי גרים חדש, וטהור לגמרי ('תפארת ישראל'; 'משנה אחרונה').

ומהר"ם מפרש, שמדובר כאן לאחר הפטור, כלומר שנגע כגרים עמד בעינו שני שבועות וטהרו הכהן, ואחר כך פשה פחצי גרים מצד אחד והלך מן האום פחצי גרים מצד אחר, רבי עקיבא סובר: כשם שאם עמד הנגע בעינו שני שבועות ופטרו ואחר כך פשה, הריהו מיטמא משום פשיון, ואין אומרים, שהואיל ופטרו הרי עיקר הנגע נחשב כאילו איננו, אף כאן כשלאחר הפטור הלך פחצי גרים מן האום ופשה פחצי גרים, אין אומרים שפחצי גרים שנשתיר מן האום נחשב כאילו איננו, אלא מצטרף הוא עם פחצי גרים שפשה, ולפיכך תיראה בתחילה, שנחשב הוא כנגע חדש. וחכמים סוברים, שדווקא אם נשאר כגרים מהאום אין אומרים שנחשב כאילו איננו, ומצטרף לפשיון להיטמא. אבל כאן, הואיל ולא נשאר אלא פחצי גרים מן האום, הריהו נחשב כאילו איננו, ושוב אינו ראוי להצטרף עם פחצי גרים שפשה, הלכך טהור לגמרי. ועדיין קשה, כיצד מתיישבים דברי רבי עקיבא במשנתנו עם דבריו בסיפא של המשנה הקודמת: "כנסה ופשתה, פשתה ונכנסה. רבי עקיבא מטמא". וזהו שהזכרנו בשולי המשנה הקודמת, שמקשים על פירושו של הרב מברטנורא. ואמנם יש מפרשים שאף מה ששינוי ב"כנסה ופשתה" רבי עקיבא מטמא, הכוונה היא שתיראה בתחילה (כסף משנה). והגר"א מפרש, שהמשניות ח"ט הם פירוש למחלוקת ששינוי בסיפא של המשנה הקודמת ("אליהו רבא" על המשנה הקודמת).

שבת קודש

באור משנה ט

בהרת פגרים ופשתה – לאחר ההסגר, בסוף שבוע ראשון או שני ('תוספות יום טוב'; דמב"ט); ויש מפרשים: לאחר הפטור (הר"ש; ברטנורא). **פחצי גרים ועוד –** משהו יותר מכחצי גרים, **והלך מן**

לְהַסְגִּיר. בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁעָרָה אַחַת, נוֹלְדָה בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁעָרָה אַחַת – הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר. בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, נוֹלְדָה בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁעָרָה אַחַת – הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר.

פירוש ברטנורא

חשיב, וכי מתמי מהאי מייתי חד קרבן, ובכל הנך דפליגי ר"ע וחכמים במתניתין, הלכה כחכמים: ואין בה כלום. אין בה שער לבן; ובה שְׁעָרָה אַחַת וְנוֹלְדָה בְּהֶרֶת כו' הרי זו לְהַסְגִּיר. ואע"פ שקדם כגרים בהרת לשער האחרון, כיון דלא קדמה את הראשון, לא מהני, דבעינן שתקדים כגרים בהרת לשתי השערות: בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות כו' הרי זו לְהַסְגִּיר. ואע"ג דחצי גרים הראשון קדם לשתי שערות, לא מהני עד שיקדים הגרים שלם לשתי שערות:

משניות מבוארות – קהתי

כולה, ששיעורה כגרים, הפכה את שתי השערות ללבן, אבל כאן לא הפכה בהרת כגרים אלא שְׁעָרָה אַחַת ללבן, היינו השְׁעָרָה השנייה, אבל השְׁעָרָה הראשונה נהפכה ללבן על ידי כחצי גרים (תורת כהנים). בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת – לבנות, נוֹלְדָה בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁעָרָה אַחַת – לבנה, אף על פי שכחצי גרים הראשון קדם לשתי שערות, והבהרת כגרים הפכה עוד שְׁעָרָה אַחַת ללבן, הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר – לפי שלא קדמה בהרת כגרים לשתי השערות הלבנות, שכן בהרת כחצי גרים הפכה שתי השערות ללבן ולא בהרת כגרים.

רבי עקיבא וחכמים ששינוי בפרקנו הלכה כחכמים. בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת – אין בה שום שער לבן, נוֹלְדָה בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים – אצל כחצי גרים הישן, וְכָה שְׁעָרָה אַחַת – לבנה, הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר – שיש כאן בהרת כגרים, ואין בה אלא שְׁעָרָה לבנה אחת. בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁעָרָה אַחַת – לבנה, נוֹלְדָה בְּהֶרֶת פְּחָצִי גָרִים וְכָה שְׁעָרָה אַחַת – אף על פי שיש כאן בהרת כגרים ושתי שערות לבנות בה, מכל מקום הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר – שאין שער לבן סימן טומאה אלא אם כן בהרת כגרים קדמה לשתי השערות הלבנות, שנאמר (ויקרא יג, י): "והיא הפכה שער לבן", שהבהרת

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

כבוד המתפללים - והגבאים בראשם - דבית הכנסת

שומרי שבת ומשתתפים בהקביעות עתים לתורה

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי ע"י הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"נ וכו' הרי"ל שי' רסקין,

מהקביעות עתים בלימוד תורתנו הק' ברבים בביהכ"ס הנ"ל,

וגודל הענין דלימוד שיעורי תורה בבית הכנסת בודאי אין דורש אריכות, שהרי מבואר הוא בכ"מ בספרינו הק' ובביאור היטב במכתבי ושיחות הק' של כ"ק רבותינו נשיאנו זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

ולא באתי אלא לזירוז ולהעדפה ע"פ מאמר חז"ל אין מזרזין אלא למזורזין, זירוז בהשתדלות להרבות מספר המשתתפים בשיעורי לימוד בתורה, בנגלה דתורה ובפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, וכן להשתדל לכלול כל מתפללי בית הכנסת בזה.

ויש לרמז בתחלת וראש פרשת שבוע זה:

ואתה תצוה גו' ויקחו אליך שמן זית וגו' להעלות נר תמיד,

לימוד התורה, הנגלה והפנימית (מאור שבתורה) המרומזים שניהם בכתוב האמור: להעלות

נר, ויקחו שמן זית

המשך בעמוד הבא

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף טו ע"ב: מעשה נוסף בענין זה: **וּזְמַרְא בַּר מִזְבֵּיָה הָהוּא קִפְסִיק מִדְּרָא** - היה מלמד פרשיות קמיה דרב יהודה, **בִּי מָמָא לְהָא פְּסוּקָא** - כשהגיע לפסוק (שמואל ב' כג א) **'וְאֵלֶּה דְּבָרֵי דְּוֹד הָאֲחֵרֹנִים'**, **אָמַר** ליה לרב יהודה, ממה שנאמר **'אֲחֵרֹנִים' מִכְּלָל** [-משמע] **דְּאִיכָא דְּבָרִים רַאשׁוֹנִים** שאמר קודם, וקשה **רַאשׁוֹנִים מָאי נִינְחוּ**, הרי לא מצאנו פעם אחרת שאמר דוד 'דברי' בלשון נבואה כמו כאן. **שְׁתִּיק** רב יהודה **וְלֹא אָמַר לִיה וְלֹא מִיָּד**. סבר זוטרא שלא הבין קושייתו, ולכן **הָדַר אָמַר לִיה**, **אֲחֵרֹנִים מִכְּלָל דְּאִיכָא רַאשׁוֹנִים**, **רַאשׁוֹנִים מָאי הִיא**. אולם רב יהודה חשב שרוצה להקניטו ולקנטרו, ולכן **אָמַר לִיה בְּדֶרֶךְ כַּעַס, מָאי דַּעְתָּהּ**, וכי מי **דִּלְא יַדַּע פִּירוּשָׁא דְּהָא קָרָא לָאו נִבְרָא רַבָּה הוּא**. **יַדַּע** זוטרא **דַּנְקֻמַּ מִלְּתָא בְּדַעְתָּיה** - שרב יהודה לקח דבריו לליבו וכעס עליו, ולכן **נָהֲג נְזִיפוּתָא בְּנַפְשִׁיהָ חַד יוֹמָא**.

מבררת הגמרא: **וּדְאָתָן עָלָה מִיָּהָא** - מאחר שבאה השאלה לידינו, נברר אכן את הדיוק **אֲחֵרֹנִים מִכְּלָל דְּאִיכָא רַאשׁוֹנִים**, **רַאשׁוֹנִים מָאי הִיא**. משיבה הגמרא: הדברים הראשונים הם מה שנאמר בתחילת הפרק הקודם (שם כב א) **'וַיְדַבֵּר דְּוֹד לַה' אֵת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל ה'** **אֶתוּ מִכָּפָה כָּל אֲנִיָּו וּמִכָּפָה שְׂאוּל'**.

כיון שהובא פסוק זה, הגמרא מביאה דברי ה' לדוד על שירתו זו: **אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדוֹד, דְּוֹד, שִׁירָה אֲתָה אוֹמֵר עַל מַפְלְתּוֹ שֶׁל שְׂאוּל**, הרי **אֶלְמָלִי** [-אילו היית] **אֲתָה** נולד במזלו של **שְׂאוּל**, **וְהוּא** במזלו של **דְּוֹד**, **אִיבְדְתִי כְּמָה דְּוֹד מִפְּנֵיו**, כלומר הייתי כבר מאבד אותך מפניו, כיון שהוא צדיק ממך. **וְהִינֵנִי דְּכָתִיב** (תהלים ז א) **'שִׁנְיוֹן לְדוֹד אֲשֶׁר שָׁר לַה' עַל דְּבָרֵי כּוֹשׁ בֶּן יִמְיִי'**, כלומר שגגה היתה לדוד אודות כוש בן ימני, והוא שאוּל המלך, ויש לבאר, **וְכִי כּוֹשׁ שָׁמוֹ, וְהָלֹא שְׂאוּל שָׁמוֹ, אֶלָּא** נקרא כוש לרמז שמה **בוֹשִׁי מְשׁוֹנָה בְּעוֹרוֹ, אֵף שְׂאוּל** היה **מְשׁוֹנָה בְּמַעֲשָׁיו**, שהיה צדיק גמור. **בִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֲתָה אוֹמֵר** על הפסוק (במדבר יב א) **'וַתַּדְבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵנִית אֲשֶׁר לָקַח, וְכִי בּוֹשִׁית שְׁמָה, וְהָלֹא צִיפּוֹרָה שְׁמָה, אֶלָּא** נקראת כוֹשִׁית לרמז שמה **בוֹשִׁית מְשׁוֹנָה בְּעוֹרָה, אֵף צִיפּוֹרָה** היתה **מְשׁוֹנָה בְּמַעֲשֵׂיהָ** הטובים. **בִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֲתָה אוֹמֵר** לבאר הפסוק בעבדו של צדקיה המלך (ירמיה לח ז) **'וַיִּשְׁמַע עֶבֶד מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי, וְכִי בּוֹשִׁי שָׁמוֹ וְהָלֹא צִדְקִיָּה שָׁמוֹ, אֶלָּא** נקרא כוֹשִׁי לרמז שמה **בוֹשִׁי מְשׁוֹנָה בְּעוֹרוֹ, אֵף צִדְקִיָּה** היה **מְשׁוֹנָה בְּמַעֲשָׁיו**, שהיה צדיק גמור. **בִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֲתָה אוֹמֵר** לבאר הפסוק (עמוס ט ז) **'הֲלֹא כִבְנֵי כְּשִׁיִּים אַתֶּם לִי (בית) [בְּנִי] יִשְׂרָאֵל, וְכִי בּוֹשִׁיִּים שְׁמֹן, וְהָלֹא יִשְׂרָאֵל שְׁמֹן, אֶלָּא** נקראו כך לרמז שמה **בוֹשִׁי מְשׁוֹנָה בְּעוֹרוֹ, אֵף יִשְׂרָאֵל מְשׁוֹנִין בְּמַעֲשֵׂיהֶן** הטובים **מִכָּל הָאוֹמוֹת**.

הגמרא מבארת את המשך הפסוק שהובא לעיל: **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מָאי דְּכָתִיב** (שמואל ב' כג א) **'נָאִם דְּוֹד בֶּן יִשִּׁי וְנָאִם הַנֶּבֶר הַקָּם עָלַי, פִּירוּשׁוֹ, נָאִם דְּוֹד בֶּן יִשִּׁי שֶׁהָקִים עוֹלָה שֶׁל תְּשׁוּבָה, כלומר ששב תחילה ונתן דרך לשבים.**

המשך מעמוד הקודם

וכמארוז"ל, הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר שמן זית גוי,

ומחויבים בתלמוד תורה תמיד, ביום ובלילה כפשוטם, וביום ובלילה ברוחניות, בזמן שבית המקדש קיים ובזמן הגלות, אשר על אז נאמר השוכן אתם בתוך טומאותם.

וכמרומוז בכתוב ומבואר במרז"ל תמיד ואפילו בטומאה,

ועי"ז תומשך אורה לכל בני"י בכל מושבותיהם.

40 להמנות עמו אחר, ואף אם לא היו הפסחים מתעריבים, שהרי אם
 41 לא ימנה אחר וישאר לבדו לא ישחטו עליו את הפסח, ולכן זה
 42 שבא מן השוק ונמנה עם היחיד על פסחו בכל מקום שהוא, כְּאֶחָד
 43 מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה דָּמִי – נחשב כאחד מבני החבורה הראשונה, ונמצא
 44 שגם אם היחיד מסתלק מפסחו, ומתמנה על פסחו של אותו שבא
 45 מן השוק שנמנה עם חבירו, עדיין נחשב שנשאר אחד מבני
 46 החבורה הראשונה מנוי עליו.
 47 ראיה ממשנתנו שהיא כרבי יהודה: אָמַר רַב אֲשֵׁי, מִתְּנִיתִין נְמִי
 48 דִּיקָא – אף ממשנתנו מדויק שהיא כשיטת רבי יהודה, שצריך
 49 שאחד מבני החבורה הראשונה ישרא מנוי על הפסח, דְּקָתְנִי –
 50 ששנינו בה, וְכֵן חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת שָׁל חֲמֵשֶׁה חֲמִשָּׁה יַעֲשׂוּ כֵן, והיינו
 51 שכל חבורה תתחלק לחמשה פסחים, ויעשו חמש חבורות חדשות,
 52 שבכל אחת יש אחד מכל חבורה מן החבורות הראשונות, וכל
 53 ארבעה וארבעה, שבכל חבורה יתנו עם החמישי, שאם הפסח
 54 שברשותם הוא פסחו, הם מסתלקים מפסחם ונמנים על שלו.
 55 ומדויק, שדווקא באופן שכל החבורות היו שָׁל חֲמֵשֶׁה אֲנָשִׁים, אִין
 56 – אכן יש תקנה על ידי שיתחלקו בני החבורה לחמשת הפסחים,
 57 אֲבָל אִם הָיוּ שָׁל חֲמֵשֶׁה וְאַרְבָּעָה, כלומר שבאחת מהחבורות היו רק
 58 ארבעה, שאין בה אנשים לחלק לכל פסח ופסח, לֹא, ומה הטעם,
 59 לֹא מִשּׁוּם דִּלָּא פִּיִּישׁ חֵד מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה נִבְיָה – האם לא משום שלא
 60 נותר אחד מבני החבורה הראשונה מנוי על הפסח, כיון שאם
 61 החבורה של הארבעה תתחלק רק לארבעה פסחים, נמצא שיש
 62 כאן חמש חבורות חדשות, שבארבע מהן יש חמשה אנשים, אחד
 63 מכל חבורה שהיתה תחילה, ובחמישית יש ארבעה אנשים
 64 מארבע חבורות, ואין בה אף אחד מהחבורה שהיתה בתחילה של
 65 ארבעה אנשים, ויש לחשוש שמא הפסח שנמצא עתה אצל
 66 החבורה החמישית, הוא הפסח שהיה בתחילה בחבורה של
 67 הארבעה, ונמצא שאין עליו בעלים. ואילו לרבי יוסי, החבורה
 68 הראשונה של הארבעה יכולים למנות אחד מן השוק על הפסח
 69 שלהם בכל מקום שהוא, ושוב נמצא שיש לכל חבורה חמשה
 70 אנשים, ויכולים להחלק לחמשת החבורות, שהרי רבי יוסי לא
 71 הצריך שישאר על הפסח אחד מהנמנים עליו בשעת לקיחתו,
 72 אלא רק שלא ישרא בלא בעלים. ומכך שהעמידה המשנה דווקא
 73 באופן שכל החבורות הן של חמשה, ולא של חמשה וארבעה,
 74 משמע, שבחבורות של חמשה וארבעה אכן אין תקנה להקריב את
 75 הפסחים שנתערבו, וכשיטת רבי יהודה. מסיקה הגמרא: שְׂמַע מִיָּנָה
 76 – אכן יש להוכיח כן.

77 הדרן עלך מי שהיה מנא וסליקא לה פסח שני

1 מִכָּאֵן – מפני דבר כזה אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁנֶּפֶשׁ הַשְּׂתִיקָה לְחֲכָמִים, שהרי
 2 אם אמרו זה לזה להיות שליחם לשחיטת הפסח, כולם אוכלים
 3 מהנשחט ראשון, והשני אין לו תקנה וישרף, ואילו אם לא אמרו
 4 זה לזה, שני הפסחים ראויים להקרבה ושניהם נאכלים, שהרי
 5 אינם אחראים זה לזה וכל אחד אוכל מן הפסח שלו, ואם יפה
 6 השתיקה לחכמים, קָל וְחֹמֶר שִׁפָּה לְטַפְשִׁים, שְׁנֵאמַר (משלי יז כח) אִיל
 7 אִיל מִפְּרִישׁ חֶכֶם יִחְשָׁב, כלומר, אף טיפש ששותק, אין זה נחשב
 8 לו לטיפשות אלא נחשב בכך לחכם.
 9 שנינו במשנה: שְׁנֵים שְׁנֵתְקָרְבוּ פֶּסַחֵיהֶם וכו' זה מושך לו אחד וזה
 10 מושך לו אחד, זה ממנה עמו אחד מן השוק וזה ממנה עמו אחד
 11 מן השוק, זה בא אצל זה וזה בא אצל זה, וכך הם אומרים, אם שלי
 12 הוא פסח זה, ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי, ואם שלך הוא
 13 פסח זה, ידי משוכות משלי ונמנית על שלך.
 14 הגמרא דנה כדעת מי נאמרה הלכה זו. שואלת הגמרא: לִמָּא
 15 מִתְּנִיתִין – האם נאמר שמשנתנו היא דִּלָּא כְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה,
 16 דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, נאמר בענין המנוי על קרבן פסח (שמות יב ד) וְאִם
 17 יִמְעַט הַבֵּית מִקְהִיֹּת מִשָּׁה, והלשון וְאִם יִמְעַט מְלֶמֶד, שָׁאם רִצּוֹ
 18 הַמְנוּיִים מִתְּמַעְטִין וְהוֹלִיבִין – יכולים להתמעט ולמושך עצמם
 19 מפסחם, וּבְלִבְדִּי שְׁבַעַת שְׁחִיטָתוֹ יִהְיֶה אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה הָרִאשׁוֹנָה
 20 שֶׁנִּמְנָתָה עַל פִּסְחָא זֶה בִּשְׁעַת לְקִיחָתוֹ קִיָּם, כלומר שעדיין יהיה מנוי
 21 על הפסח, ש'אם ימעט' משמע שעדיין נותר חלק מהמנויים, אלא
 22 שנתמעטו. ואף שנמנו עליו אחרים בינתיים, אין די בהם בלא אחד
 23 מן החבורה הראשונה שנמנתה על הפסח בשעת לקיחתו, דְּכָרִי
 24 רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מותר להתמעט אף אם לא ישאר אחד
 25 מבני החבורה הראשונה מנוי על הפסח, וּבְלִבְדִּי שְׁלֹא יִנְיָחוּ אֶת
 26 הַפֶּסַח כְּמוֹת שֶׁהוּא דְּהֵינּוּ בְּלֹא בְעֵלִים, כלומר, אם כל בני החבורה
 27 הראשונה רוצים להמשך מן הפסח, ימנו עליו תחילה אחרים, כדי
 28 שלא ישאר הפסח בלא בעלים כלל. אך לא הקפידה התורה
 29 שישארו עליו מבני החבורה הראשונה. וכיון ששנינו במשנה,
 30 ששני יחידים שנתערבו פסחיהם, ימנה כל אחד מהם אדם מן
 31 השוק, וכל אחד מהם ילך אצל האדם מן השוק שהמנה חבירו,
 32 ויתנה, שאם החליפו פסחיהם ידיו משוכות מפסחו והוא נמנה על
 33 פסחו של אותו שבא מן השוק, נמצא שיתכן שמשאירים את
 34 הפסח בלא הבעלים הראשונים, ומשנתנו אינה כשיטת רבי יהודה.
 35 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילוּ תִּיקָא – אפילו אם תאמר
 36 שמשנתנו היא כרבי יהודה, ניתן ליישבה, כִּיֵּן דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 37 בַּמִּשְׁנָה לַעִיל (א.א.) שְׁאִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד, לכן במשנתנו
 38 כשנמנו שני היחידים על פסחם, כל אחד מהם מְעִיקָא לְאִמְנִי
 39 אֲתֵרִינָא כְּהִרִי קָאִי – מתחילה כשהופרש הפסח עומד הוא

המשך מעמוד הקודם

וכמורמוז בכתוב ומבואר במאחז"ל למה צריך לנר, בשביל להאיר לנו, להעלות נר תמיד שיהא
 אורך לפני תמיד,

לפני בניי דוקא, וכמורמוז בכתוב ומבואר ברז"ל ואתה תצוה את בניי - מפני שהמליכוני
 עליהם על הים,

ומאז ועד עתה פעמיים בכל יום, כשקורין את שמע, בערבין ובשחרית, וכמרז"ל יקבל עליו עול
 מלכות שמים, אמליכתי למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים,

והקדמה לכל האמור הוא כאמור בכתוב, כתית למאור, וכפירוש רבנו הזקן בעל התניא (פוסק
 בנסתר דתורה) והשו"ע (פוסק בנגלה דתורה): ע"י כתית (ונפשי כעפר לכל תהי' - נעשה) למאור (פתח
 לבי בתורתך - ועד למאור שבתורה).

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור

מכאן אמרו — מפני דבר כזה אמרו יפה שתיקה כו', שאילו אמר ואמרו — השני אין לו תקנה, לא אמר ולא אמרו — שניהן ראויין, זה אוכל משלו כו'. לימא מתניתין — דקתני: "שנים שנתערבו פסחיהן כו'". ולא כרבי יהודה — דבעי שיהא אחד מבני חבורה הראשונה קיים עליו. דהא ודאי אותן שנים שהביאו מן השוק אינן חשובין מבני חבורה, הואיל ולא היו בשעת לקיחתן. ועל כרחיך רבי

יהודה אבני שעת לקיחתו קפיד, דאי אמוניין בתר הכי סגי — מאי איכא בין ידיה לרבי יוסי? ונמצא שאם הוחלפו בשעת שחיטה על ידי התנאי והמשכה — אין אחד מן הראשונים קיים עליו. ורישא דקתני דבעינן שהוחלפו מכל חבורה לכל הפסח — טעמא משום דבעי אתנאי, ומימר: אם שלך הוא הפסח הזה — ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך, ואם לאו, דאיכא חד מבעליו התם — מאן קא ממני עליה, והיאך יכולין לומר ונמנינו על זה בלא רשות בעליו. ואם ימנע — משמע: אם רצו — מתמעטין ונמשכין. ובלבד שיהא אחד מבני החבורה קיים, דאם ימנע — משמע שיש שזיור. כמות שהוא — בלא בעלים. ואם רצו כולן לימשך — ימנו עליו אחרים תחלה. אבל לבני

חבורה ראשונה לא קפיד קרא. כיון דאמר רבי יהודה — בפרקין דלעיל (צא.א), מעיקרא לאימנימי אחרנא עליה קאי, ואפילו אין שם תערובת, הלכך זה האן מן השוק ונמנה עליו בכל מקום שהוא — הוה ליה אחד מבני חבורה ראשונה. מתניתין נמי דייקא — דרבי יהודה היא. חמשה וארבעה לא — חמש חבורות שיש בהן אחת של ארבעה אנשים, ואין בה כדי לתת חלק אחד לכל פסח ופסח — לא שרי מתניתין. מאי טעמא לאו משום דלא פש אחד מבני חבורה נביה — שאם נתחלפו פסחן של אלו לאותה חבורה שנתחדשה אחרי כן, שיש ארבעה מארבע חבורות ומאותה של ארבעה לא היה בה, דלרבי יוסי טעמא משום דצריך אחד מבעליו שימנה בו את האחרון, אבל אחבורה ראשונה דשעת לקיחה לא קפיד, אפילו איכא בהו חבורה של ארבעה — נמי איכא תקנתא שימנו מן השוק אחד עמהן בכל מקום שהוא פסחן, ונמצאו עליו חמשה אנשים כדי לחלק אחד לכל פסח ופסח, אלא שמעת מינה אבני חבורה קפיד.

הדרן עלך מי שהיה טמא

הדרן עלך מי שהיה טמא וסליקא לה פסח שני

ערב

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר, תשכ"ד

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ הר"צ שיי המכונה ד"ר הרכבי

שלום וברכה!

באיחור זמן נתקבל מכתבו, בו כותב אודות שילוח עניני דפוס ובריבוי וכו' לשם וכו' וכו'.

וכיון שבענין זה ישנם כמה סברות לכאן ולכאן הנני מושך את ידי מלחוות דיעה ומלהשתתף וכו' ואתו רוב הסליחה.

לפלא שזה מזמן רב שלא נתקבל כל עניני דפוס שבהוצאתו, אף שבטח כמנהגו מאז במשך זמן זה הו"ל כמה מהם ובטח ישלח ע"י עו"ר מכל שהופיע, ותודה מראש.

ארשה לעצמי על יסוד סגנון חז"ל עד מאה פעמים- לעורר על מה שנדברנו כ"פ גודל ענין לימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, במיוחד בדורנו רב המבוכות וערעור היסודות וכו' ובפרט בארץ הקדושה עלי' נאמר עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, וכבר משנים רבות נעשה לימוד זה נפוץ והולך ומוסיף כדברי רבנו הזקן מייסד תורת חב"ד, אשר תורת החסידות היא נחלת כל עם ישראל כולו, כפירושו כפשוטו לא כענין אשר מייקרים אותו יקר מכל יקר ולכן מצניעים אותו מעין כל וגם מעיני עצמו, ובסגנון הידוע רזא דרזין, כי בדורותינו אלה "מצוה לגלות זאת החכמה", גילוי גם בחיי היום יומים דימי החול ועד שיהי' ניכר בכל דרכיך דעהו, ואין הדבר תלוי אלא ברצון כי היכולת נתונה מאז ומקדם, והציווי הרי מבואר הוא בכמה מספרנו הק' ובהדגשה מיוחדת בספרי הגר"א לא פחות מאשר בספרי רבנו הזקן.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ובברכת פורים שמח.

מ. שניאורסאהן

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף צט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

ערב פסחים אי גרסינן "ערבי" – ניחא. ואי גרסינן "ערב" – הכי קאמור: ערב ששחטון בו פסחים. אי נמי: ערב פסח ראשון ושני. **לא** יאכל אדם – פירוש: אפילו התפלל. ומשום מצה, כדאמרין בגמרא. דבלא התפלל תפלת מנחה – אפילו בשאר ימות השנה אסור, כדתנן בפרק קמא דשבת (ט.ב). ואם תאמר: ומה לא יאכל? אי מצה – אפילו קודם

נמי אסור, כדאמרין בירושלמי: כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו. ואי במיני תרגימא – הא אמר בגמרא (ק.ב): אבל מטבל הוא במיני תרגימא! ויש לומר: דאיירי במצה עשירה, דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה ודבתו ואוכלה קודם זמנה. אבל מצה עשירה – שריא וכן היה נהגו רבינו הם.

סמוך למנחה לא יאכל – ואם תאמר: והא אמר ב"כ של שעה" (לעיל מ.א): בציקות של גוים ממלא אדם כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באדרונה, והכא אסר לאכול אפילו מבעוד יום! ויש לומר: דבאותה הסעודה אדם נהדר, ואינו אוכל כל שובע, כדי שיאכל מצה לתיאבון. אבל מבעוד יום – אין אדם נהדר, ואוכל כל שובע, וסבר שעד הלילה יתאחד, ואדרבה, יהיה שבע יותר, כי יתברך המאכל במעויו. והא דריק רבא לקמן (ק.ב) דחמרא גריר, דאי אמרת מיסעד סעיד – בין הבסות הללו אמאי ישתה? אף על גב דבאותה סעודה נהדר מלאכול שובע – אבל בשתיה אי אפשר להחזיר. אי נמי: מבין ראשון לשני דאיכא אגדתא והלל דייק דדמי לסעודה אחרת.

עד שתחשך – מקשים: אמאי איצטריך עד שתחשך? פשיטא! ועוד: דבגמרא גבי שבתות וימים טובים לא קתני ליה! ואומר דרב ר' יצחק מקורביל: דגבי מצה דווקא בעינן עד שתחשך, כדתניא בתוספתא: הפסח ומצה ומורור מצותן משתחשך. וטעמא משום דכתיב (שמות יב): "ואכלו את הבשר בלילה הזה" ומצה ומורור איתקשו לפסח. אבל סעודת שבת וימים טובים – מצי אכיל להו מבעוד יום, כדאמר בפרק "תפלת השחר" (ברכות כ.ב): מתפלל אדם של שבת בערב שבת, ואומר קידוש היום מבעוד יום. ואומר מורורו הרב ר' יחיאל דכי פריך בגמרא מאי איירא ערבי פסחים בו? – לא מצי לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דבעי למיתני עד שתחשך, דכבר אשמעין ב"אידיהו מקומין (ובחסים נ.ב) דקתני: הפסח אינו נאכל אלא בלילה, והכא בגא אורחיה תנייה בקוצר. ורבינו יהודה תירץ: אפילו אי בעינן גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך – הכא איצטריך למיתני, דאתא לאשמועין דאף על גב דשחטת פסחים מבעוד יום – אינו נאכל מבעוד יום כשאר קדשים. וכן ביירושלמי בריש פירקין: תני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יטעם כלום עד שתחשך.

ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב – דסלקא דעתך דהסיבת עני לא חשיבא הסיבה, דאין לו על מה להסב ואין זה דרך חירות. ויש מפרשים, דאדלעיל קאי: עד שתחשך, ואפילו עני שבישראל. פירוש: אפילו עני שלא אכל כוזה ימים – לא יאכל עד שתחשך. **לא** יפחתו לו – פירש רבינו שמואל בן מאיר: גבאי צדקה. וגרס "לא יפחתו". וכן

נראה, מרלא קתני "לא יפחתו", לשון יחיד. וליכא למימר דיפחתו ארבע כוסות קאי – דאם כן הוה ליה למיתני ארבע כוסות בלא מ"ם. והא דקאמר מן התמחוי – לא ימנע מלקבל, כדי לקיים ארבע כוסות. ר' ארבע כוסות" פירש רבינו שמואל בן מאיר: כנגד ארבעה לשוני גאולה, וכן שי בירושלמי.

לא יפחתו לו מארבע כוסות – מתוך הלשון משמע קצת שאין נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו, והוא מוציא את כולם בשלו. וסברא הוא, דמאי שנא ארבע כוסות מקידוש דכל השנה שאחז מוציא את כולם. ומיהו, גם בקידוש – שמא היה לכל אחד כוס, כדמשמע לקמן (ק.א) גבי חויה להוואי סבא דגזין ושת. אבל בפרק "בכ מערבין" (עירובין מ.ב) גבי זמן, משמע קצת שלא היה לכל אחד כוס. ועוד, דאמר בגמרא (לקמן ק.ב): השקה מזה לבניו ולבני ביתו – יצא, והוא דשתה רובא דכסא, משמע דהם יצאו בשמיעה דהא בעינן רובא דכסא. ועוד, דמשמע דלכתחלה אין גרילות להשקותם. מידו שי לחדות, בשיש להם כוס לעצמם. אי נמי, בבניו ובני ביתו קטנים מיירי, שלא הגיעו לחינוך, ואין אשתו בכלל. ומיהו בגמרא משמע שצריך כל אחד ארבע כוסות, דקתני (שם): הכל חייבין בארבע כוסות אחד נשים ואחד תינוקות. אמר רבי יוחנן: מה תועלת לחינוך ביינן. משמע, דלתנא קמא צריך כוס אף לחינוך. ויש לחדות: דחייבין לשמוע ברכת ארבע כוסות קאמר, ומשום חינוך. ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד. והמתחמיר צריך ליהדר שלא יהא כוסם פגום, דאמר בגמרא (לקמן ק.ב): טעמו פגמו. **מאי** איירא ערבי פסחים – ואם תאמר: אמאי לא משני דתנא בפסח קאי? כדמסינן בפרק "כל שעה" (לעיל ל.א) גבי פת עבה. ויש לומר: משום דבפסח קאי – אין לו להניח ערבי שבתות דתריירי בכל שובע. אי נמי: הכא דאיכא למיטעי ולממיר דרוקא נקט ערב פסח משום חיובא דמצה – לא הוה ליה למיתני ערב פסח. וכן בריש "מקום שנהגו" (לעיל ג.ב) איכא למיטעי דרוקא בערב הפסח אסור לעשות מלאכה, משום קרבן. **מן** המנחה ולמעלה – השתא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למנחה.

ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין, ואפילו מן התמחוי. גמרא מאי איירא ערבי פסחים? אפילו ערבי שבתות וימים טובים נמי, דתניא: לא יאכל אדם בערב שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה, כדי שיכנס לשבת פשהוא תאווה, דכרי רבי יהודה, רבי יוסי אומר: אוכל והולך עד שתחשך. אמר רב הונא: לא צריכא אלא לרבי יוסי, דאמר: אוכל והולך עד שתחשך, הני מילי – בערבי שבתות וימים טובים, אבל בערב הפסח, משום חייבא דמצה – מודה, רב פפא אומר: אפילו תימא רבי יהודה, היתם בערבי שבתות וימים טובים – מן המנחה ולמעלה הוא דאסיר, סמוך למנחה – נמי שרי. אבל בערב הפסח, אפילו סמוך למנחה – נמי אסור. ובערב שבת סמוך למנחה שרי? והתניא: לא יאכל אדם בערב שבת וימים טובים מהשע שעות ולמעלה, כדי שיכנס לשבת פשהוא תאווה, דכרי רבי יהודה, רבי יוסי אומר: אוכל והולך עד שתחשך! אמר מר זוטרא: מאן ליכא לן דמתרצתא היא?

דילמא

משנה ערבי פסחים סמוך למנחה – קודם למנחה מעט. לא יאכל – כדי שיאכל מצה של מצה לתיאבון, משום הידור מצוה. ואפילו עני שבישראל לא יאכל – בלילי פסחים, עד שיסב כדרך בני חורין, זכר לחירות, במטה ועל השלחן. **ארבע כוסות** – כנגד ארבעה לשוני גאולה האמורים בגלות מצרים: "והוצאתי אתכם" "והצלתי אתכם" "וגאלתי אתכם" "ולקחתי אתכם" בפרשת "וארא". ואפילו – מתפרנס מתמחוי של צדקה, דהיינו עני שבועיים. דתנן במסכת פאה (פרק שמיני משנה ז): מי שיש לו מזון שתי סעודות, לא יטול מן התמחוי. **גמרא** כשתוא תאווה – ולא תבא סעודת שבת על השובע. לא צריכא – דקתני: ערב פסחים לא יאכל עד שתחשך, אלא לרבי יוסי, דאמר: הולך ואוכל עד שתחשך. **אפילו תימא** – מתניתין מן רבי יהודה היא, ובדין הוא דליתני ערבי פסחים, לרביי סמוך למנחה. **מתשע שעות** – היינו סמוך למנחה.

רשב"ם

משנה ערבי פסחים סמוך למנחה – מנחה קטנה, קודם למנחה מעט חצי שעה בתחלת שעה עשירית. דתנן (לעיל נ.א): תמיד נשחט בשמנה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה, נמצאת מנחה קטנה בתשעה ומחצה, וסמוך ליה היינו חצי שעה קודם, בסוף שעה תשיעית ותחלת שעה עשירית. **לא יאכל אדם בו** – כדי שיאכל מצה של מצה לתיאבון, משום הידור מצוה. ואפילו עני שבישראל לא יאכל – בערבי פסחים, עד שיסב כדרך בני חורין במטה ועל השלחן, זכר לחירות. ולא יפחתו לו – גבאי צדקה המפרנסין את העניים, כדתנן (פאה פרק שמיני ז): אין פוחתין לעני העובר ממקום בו, אלמא, לישנא דלא יפחתו – אנגבאי צדקה קאי. והוא הדין נמי אם לא יתנו לו שצריך שיחזיר בכל כחו אחריו. אלא אורחא דמילתא נקט, שרגילין ליתן לו ארבע כוסות, וסדוק מפורש לפנינו. ומצינו בבראשית רבה (פרשה פח), רב הונא בשם רבי אבא אמר: כנגד ארבע לשוני גאולה האמורין בגלות מצרים: "והוצאתי" "וגאלתי" "ולקחתי" "והצלתי" בפרשת "וארא". ואפילו – הוא מתפרנס מתמחוי של צדקה, דהיינו עני שבועיים, דתנן במסכת פאה: מי שיש לו מזון שתי סעודות – לא יטול מן התמחוי. אפילו הכי, אם לא נתנו לו גבאי צדקה – ימכור את מלבושו, או ילוה או ישיכר את עצמו בשביל יין לארבע כוסות. **גמרא** אפילו ערבי שבתות בו – אליבא דרבי יהודה, כדי שיהא קידוש וסעודת שבת חביב עליו. משום חיובא דמצה – שלא תהא נאכלת על השובע. גריסין דהויא לילה הראשון חובה, דכתיב (שמות יב): בערב תאכלו מצה. הכי גרסינן **אפילו תימא רבי יהודה** היתם מן המנחה ולמעלה בו – במילתיה דרבי יהודה קתני: "מן המנחה ולמעלה", ובמתניתין תנן: "סמוך למנחה. מתשע שעות ולמעלה" – היינו חצי שעה סמוך למנחה.

דילמא

דילמא, לישנא דלא יפחתו – אנגבאי צדקה קאי. והוא הדין נמי אם לא יתנו לו שצריך שיחזיר בכל כחו אחריו. אלא אורחא דמילתא נקט, שרגילין ליתן לו ארבע כוסות, וסדוק מפורש לפנינו. ומצינו בבראשית רבה (פרשה פח), רב הונא בשם רבי אבא אמר: כנגד ארבע לשוני גאולה האמורין בגלות מצרים: "והוצאתי" "וגאלתי" "ולקחתי" "והצלתי" בפרשת "וארא". ואפילו – הוא מתפרנס מתמחוי של צדקה, דהיינו עני שבועיים, דתנן במסכת פאה: מי שיש לו מזון שתי סעודות – לא יטול מן התמחוי. אפילו הכי, אם לא נתנו לו גבאי צדקה – ימכור את מלבושו, או ילוה או ישיכר את עצמו בשביל יין לארבע כוסות. **גמרא** אפילו ערבי שבתות בו – אליבא דרבי יהודה, כדי שיהא קידוש וסעודת שבת חביב עליו. משום חיובא דמצה – שלא תהא נאכלת על השובע. גריסין דהויא לילה הראשון חובה, דכתיב (שמות יב): בערב תאכלו מצה. הכי גרסינן **אפילו תימא רבי יהודה** היתם מן המנחה ולמעלה בו – במילתיה דרבי יהודה קתני: "מן המנחה ולמעלה", ובמתניתין תנן: "סמוך למנחה. מתשע שעות ולמעלה" – היינו חצי שעה סמוך למנחה.

דילמא

פרק עשירי - ערבי פסחים

אחר שהתבארו בפרקים הקודמים דיני ביעור חמץ, ודיני קרבן פסח, יבוארו בפרק זה סדר ליל פסח ומצוותיו.

משנה

המשנה מבארת דין איסור אכילה בערב פסח: **עֶרֶב פֶּסַחִים** – ביום ארבעה עשר בניסן מסמך ו- חצי שעה קודם לזמן תפילת מנחה קטנה, כלומר, מסוף תשע שעות זמניות מתחילת היום, שהם תחילת שעה עשירית, **לֹא יֵאָכֵל אָדָם פֶּת עֵד שֶׁתִּחְשֹׁף** – שתשקע השמש, כדי שבלילה יהיה רעב, ויאכל מצה של מצוה לתאבון, שכן הוא הידור המצוה. המשנה מתחילה לבאר את דיני ליל פסח. ובתחילה מבארת דין הסיבה: **אֲפִילוּ עֲנִי שְׂבִי־שְׂרָאֵל, לֹא יֵאָכֵל בְּלִיל פֶּסַח עַד שֶׁיִּשָּׁב** – שישב מוטה על מיטה ועל יד שולחן כדרך בני חורין, וזכר לחירות. חכמים תקנו לשנות ארבע כוסות של יין בליל פסח. מתחילה המשנה לבאר דין זה: **וְלֹא יִפְתְּחוּ לוֹ** – ולא יתנו גבאי הצדקה לעני פחות **מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן** שתקנו חכמים לשנות בליל פסח. **וְאֲפִילוּ הוּא עֲנִי** ביותר המתפרנס מן התמכחי של צדקה, חייב לחזור אחר ארבע כוסות, אם לא קיבלם מגבאי הצדקה.

גמרא

שנינו במשנה, ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. מקשה הגמרא: **מֵאֵי אֵיזִיָּא** – מדוע נקט התנא במשנתנו לענין איסור האכילה מן הזמן הסמוך למנחה, דווקא **עֶרְבֵי פֶּסַחִים**, והרי **אֲפִילוּ בְּעֶרְבֵי שְׁבִתוֹת** וערבי שאר ימים טובים נמי – גם כן הדין כן לדעת רבי יהודה, **דִּתְּנִיא בְּבִרְיִיתָא, לֹא יֵאָכֵל אָדָם בְּעֶרְבֵי שְׁבִתוֹת** וערבי ימים טובים מן זמן המנחה ולמעלה, **כְּדִי שִׁיבְנֵם לְשִׁבְתָּ כִּשְׁהוּא** **שֶׁתִּחְשֹׁף**. הרי מפורש בביריתא שאף בערבי שבתות ושאר ימים טובים אסור רבי יהודה לאכול כבר מסמוך למנחה, ואם כן אין לתרץ שמשנתנו נשנתה אף בשיטת רבי יהודה, ונקטה ערבי פסחים משום שבשאר ערבי ימים טובים לא אסור רבי יהודה לאכול אלא מזמן מנחה ממש. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב זִוְרָא, מֵאַן לִיָּא לָן** – מי יאמר לנו דברייתא זו השניה **מִתְּרַצָּתָא הִיא** – גירסתה מתוקנת יותר מן הראשונה, שלכך אתה מוכיח ממנה שלדעת רבי יהודה אף בערבי שבתות וימים טובים אסור לאכול כבר מסמוך לזמן מנחה,

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תשכ"ד

ברוקלין.

מר מתתי ש"י

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיו"ד אדר.

בעת רצון יזכירו את אמו תחי' ואותו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שיבשר טוב בתוכנו,

ובפרט שככתבו נמנה הוא על צאצאי בעל התניא אשר בעל הציון הק' כ"ק מו"ח אדמו"ר, נינו ומ"מ בתור נשיא ישראל.

ועי'פ האמור התקוה חזקה שיש לו קביעות לימוד בתורת בעל התניא היא תורת חסידות חב"ד בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קדש הוא לה', ובודאי לדכוותי ההכרח בזה אין דורש אריכות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

יהודה ורבי יוסי בערב פסח בְּהַפְסָקָה מלאכול משחשיכה,
כמבואר לקמן, ובזה הוצרכו לפסוק כרבי יהודה. אך בדין התחלת
האכילה מסמוך למנחה מודה רבי יוסי לרבי יהודה בערב פסח
שאסור, והוצרכה משנתנו ללמדנו דין זה לשיטתו, כתירוץ רב
הונא.
מביאה הגמרא את מקור מחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי לענין
הפסקה: דְּתַנִּי בְּתוֹסְפָתָא (ברכות פ"ה ה"א, ה"ב), מְפַסְקִין לְשִׁבְתוֹת –
אם התחילו לאכול בערב שבת בהיתר קודם לזמן הסמוך למנחה
והמשיכו לאכול עד הלילה, מיד כשחשיכה צריכים להפסיק
לאכול, ועוקרים את השולחן ממקומו, ומקדשים קידוש היום על
היין ואחר כך מברכים ברכת המזון, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי
אָמַר, אֵין מְפַסְקִין, אלא מסיימים סעודתם אף אחר חשיכה
ומברכים ברכת המזון, ואחר כך יקדשו על היין.
מביאה הברייתא מעשה בענין זה: וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
[וְרַבִּי יְהוּדָה] וְרַבִּי יוֹסִי, שֶׁהָיוּ מְסוּבִין ואוכלים בערב שבת בְּעָבֹר,
וְקָדַשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם – והחשיך היום וקדש יום השבת. אָמַר לוֹ רַבִּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יוֹסִי, בְּרַבִּי, רְצוֹנְךָ שְׁנַפְסִיק מלאכול ונקדש
קידוש היום, וְנִיחֹשׁ לְדָבָרֵי יְהוּדָה חֲבִירֵנוּ הסובר שמפסיקים
לשבתות, כמבואר בתחילת הברייתא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בְּכָל יוֹם וְיוֹם אֲתָה מְחַבֵּב דְּבָרֵי לְפָנֵי רַבִּי יְהוּדָה
ופוסק הלכה כמותי, וְעַכְשָׁיו אֲתָה מְחַבֵּב דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּפָנֵי
ופוסק הלכה כמותי, והוסיף לתמוה במליצת לשון הפסוק (אסתר ז'
ח) הִנֵּנִי לְבָבוֹשׁ אֶת הַמֶּלֶכָה עִמִּי בְּבֵית, כלומר, בפני אתה מביישני,
לנהוג שלא כדעתו. אָמַר לוֹ רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יוֹסִי, אִם
כֵּן, כִּיֹּן שְׂמַחִית בִּידֵי שְׂלָא להפסיק, לֹא נִפְסִיק מלאכול, שְׂמָא יֵדְאוּ
הַתְּלִמִּידִים שאנו מפסיקים וְנִקְבְּעוּ בטעות הַלָּכָה לְדוֹרוֹת שמפסיקים
כרבי יהודה. אָמַרְוּ, לֹא זֶה מִשָּׁם עַד שֶׁקִּבְּעוּ הַלָּכָה בְּרַבִּי יוֹסִי שאין
מפסיקים.
הגמרא מבארת את ההלכה במחלוקת אם מפסיקים לשבתות:
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, אֵין הַלָּכָה לֹא בְּרַבִּי יְהוּדָה הסובר
שהאוכל בערב שבת ויום טוב צריך להפסיק סעודתו לגמרי
משחשך, ולסלק את השולחן ולברך ברכת המזון, וְלֹא בְּרַבִּי יוֹסִי
הסובר שאינו צריך להפסיק כלל, אלא יגמור סעודתו אפילו אחר
חשיכה ויברך ברכת המזון ואחר כך יקדש, אָלֵא ההלכה היא,
כשתחשך, פֻּרְסָם מִפֶּה עַל הַמַּאכֵל, וּמְקַדֵּשׁ קידוש היום, ואחר כך
ממשיך לאכול עד שגומר סעודתו.
מקשה הגמרא על דברי רבי יהודה: אֵינִי – האם כך הם דברי
שמואל, וְהָא – והרי אָמַר רַב תַּחְלִיפָא בְּרַב אֲבָדִימִי אָמַר שְׂמוּאֵל,
בְּשֵׁם שְׂמַפְסִיקִין הסעודה לְקִידוּשׁ משחשך, אף אם התחיל
בהיתר,

יֵלְמָא מְשַׁבְּשָׁתָא הִיא – שמא גירסת ברייתא זו משובשת, שהיה
לו לתנא לשנות בדברי רבי יהודה, מתשע שעות ומחצה, או
לשנות מן המנחה ולמעלה, כברייתא הראשונה, ועל כן לא קשה
ממנה על רב פפא.
דוחה הגמרא את תירוץ מר זוטרא: אָמַר לִיה מְרִימָה למר זוטרא,
וְאִיתִימָא – ויש אומרים שאמר זאת רַב יִמְרָה למר זוטרא, ברייתא
זו אינה משובשת, שהרי אָנָּא אִיקְלָעִי לְפִידְקָיָה – הזדמנתי לדרשתו
דְּרַב פִּנְחָס בְּרִיה דְּרַב אַמִּי, וְקָם תַּנָּא וְתַנִּי קָמִיָּה – ועמד אחד
החכמים [הרגיל לשנות ברייתות] ושנה לפניו את הברייתא השניה
כגירסתה לפנינו 'מתשע שעות ולמעלה, וְקִבְּלָה מִיָּנִיָּה – וקיבל
ממנו רב פנחס ברייתא זו, ולא אמר שמשובשת היא. הרי
שגירסתה מתוקנת, ונדחה תירוץ של מר זוטרא.
מאחר שנדחה תירוץ של מר זוטרא, חוזרת הגמרא לקושייתה על
תירוץ של רב פפא: אֵי הָךְ – אם כך שגירסת הברייתא מתוקנת,
ולדעת רבי יהודה דין ערבי שבתות וימים טובים שיה לערב פסח,
שאסור לאכול כבר מסמוך לזמן המנחה, קָשְׁיָא – קשה על תירוץ
של רב פפא שהעמיד את משנתנו כשיטת רבי יהודה, מדוע אם כן
נקט התנא של משנתנו דווקא ערבי פסחים, ולא שנה ערבי
שבתות ושאר ימים טובים.
מסיקה הגמרא: אָלֵא מְחֻוּרָתָא – דבר ברור הוא שיש לתרץ בְּרַב
הוֹנָא – כתירוצו של רב הונא, שמשנתנו האוסרת לאכול מסמוך
לזמן המנחה דווקא בערב פסח, היא כשיטת רבי יוסי הסובר
שבערבי שבתות ושאר ימים טובים מותר לאכול עד שתחשך.
מקשה הגמרא אף על תירוץ של רב הונא: וְלְרַב הוֹנָא שְׂתִירִץ
שמשנתנו האוסרת להתחיל לאכול מן הזמן הסמוך למנחה בערב
פסח היא כשיטת רבי יוסי שמודה בזה לרבי יהודה בערב פסח, מִי
נִיחָא – האם הדבר מיושב, וְהָאָמַר – והרי אמר רַבִּי יְהוֹנָתָן אָמַר רַבִּי
יְהוֹנָן, וְאִיתִימָא – ויש אומרים שדבר זה אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, הַלָּכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שאסור להתחיל
לאכול מסמוך למנחה, וְהַלָּכָה בְּרַבִּי יוֹסִי בְּעֶרֶב שַׁבַּת שהולך ואוכל
עד חשיכה. מדייקת הגמרא: מִכָּךְ שהוצרכו האמוראים לפסוק
'הַלָּכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח', מְבַלְל – משמע מזה דְּפָלִיג
[שחולק] רַבִּי יוֹסִי בְּתַרְוֵיהֶו – בשניהם, גם בערב שבת וגם בערב
פסח, וכשם שחולק על דברי רבי יהודה וסובר שבערב שבת מותר
לאכול עד חשיכה, כך סובר גם לענין ערב פסח. וקשה על רב
הונא שהעמיד את משנתנו האוסרת לאכול בערב פסח מסמוך
למנחה כרבי יוסי.
מתרצת הגמרא: לֹא, המדייק מדברי האמוראים שרבי יוסי חולק
על רבי יהודה בערב פסח, אין זה בדין התחלת האכילה מסמוך
למנחה, אלא בדין אחר. וכך מדייקים דבריהם, 'הַלָּכָה כרבי
יהודה בערב פסח' מְבַלְל – משמע מזה דְּפָלִיג – שחולקים רבי

אגרות קודש

[י"ג אדר תשכ"ח]

(1) אי שילוח מכתב - בודאי שלא יוסיף מאומה לתיקון ושיפור. ושילוחו - עכ"פ מידי ספק לא יצא (ובנוגע לכללות הענין, אבל) בנוגע ליחידים - בודאי שכו"כ ימנעו עי"ז.

מפני הכבוד ועוד טעמים להתחיל (ולכתוב?) להרב מרא דביהכ"נס.

(2) - עיין בפרשת שבת זו: משה טען: הבאת עליו חטאה גוי' ואחרן הצטדק אתה ידעת את העם כי ברע הוא גוי' - ופשוט בחז"ל כי משה הצודק והזוקק אהרן לכפרה (תו"כ לשמיני ט, ב).

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף ק עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו

דילמא משבשתא היא – וברייאת קמייתא דקתני מן המנחה ולמעלה – היא עיקר, משום ולדרידה אתיא מנתיקין כבולי עלמא.
הכי גרסין: **והאמר** ר' ירמיה אמר ר' יוחנן ואיתימא רבי אבהו אמר ר' יוסי בר ר' חנינא ולא גרס: רבי יוחנן אמר ר' אבהו – דרבי אבהו תלמידיה דר' יוחנן הוה.

מכלל דפליגי בהפסקה כדנתיא – לא גרס "דנתיא" – דהא בברייתא לא פליגי בהפסקה דפסח, אלא "בדנתיא" גרס, ומיית: כי הכי דפליגי בהפסקה דשבת – הכי קים ליה דפליגי נמי בהפסקה דפסח, ומורי רבינו יחיאל אמר: דגרס "דנתיא", ודיק מדקאמר ר' יוסי אין מפסיקין, והיינו אפילו בערב הפסח דאין מתחילין, דבערב שבת שרי רבי יוסי אפילו להתחיל. עוד נראה, דאמר לקמן (קכא), בני חבורה שויה מוסבין וקודש בן וקתני פלוגתא דר' יהודה ורבי יוסי, דהתם סתמא קתני וקידש בין שבת בין פסח, **מפסיקין** לשבתות – פירוש: בעקרת שולחן, כדמוכח בסמוך, דהיינו שמברך ברכת המזון, כדנתיא לקמן (שסב), ראשון אומר עליו ברכת המזון, והיו רגילין לסלק השולחן לפני ברכת המזון כדאמר בפרק "כיצד מברכין" (ברכות מבא), סילק – אסור מלאכול, ולכן קאמר בסמוך דבעי לר' יהודה עקרת שולחן, ולספרים גרסי לקמן: ראשון אומר עליו קידוש היום, ושני ברכת המזון – הוה עוקרין את השולחן לפני קידוש כדי להפסיק, אלא שהקידוש עושה קודם לפי שאסור לשלוח כוס של ברכת המזון בלא קידוש, דעל כרחך פסח שולחן אינו בין קידוש לברכת המזון, מדקאמר פורס מפה ומקדש, ופריסת המפה היא במקום עקרת שולחן לרבי יהודה, **רבי** יוסי אומר אין מפסיקין – וגומר כל הסעודה ומברך ברכת המזון ואחר כך מקדש, כדמוכח בברייתא דלקמן (קכא), משמע, דאין צריך לעשות סעודה שלם שבת, דאי צריך מה לו להמתין? יפסיק מיד! ואם תאמר: ואין יעשו קידוש בלא סעודה? הלא אין קידוש אלא במקום סעודה! ויש לומר: דחשיב קידוש במקום סעודה, כיון שמיא אחר הסעודה עושה קידוש, ואותה סעודה עולה לו לסעודת שבת, כדמוכח בתוספתא, דקתני במילתיה דרבי יוסי: ומכיר של שבת בברכת המזון, ומידו קשה: לר' יוסי איך יעשו ארבע כוסות, כיון שלא יקדשו אלא אחר ברכת המזון, ולא יעשו סעודה אחרת? ויש לומר: דיעשו ארבע כוסות שלא בסדר הרגילין לעשות כוס ברכת המזון ואחריו כוס של קידוש, ויקרות, ואחריו כוס שליש ל"מה נשתנה", ואחריו מרור, ועל כוס רביעי הלל, **אין** מפסיקין – בהתחילו בהיתר איירי, דבהתחילו באיסור מודה ר' יוסי דמפסיקין, ולרבי יהודה נמי דמפסיקין, היינו כשכבר קידש היום, כדמוכח בעובדא דמיית, דקתני וקידש עליהן היום, אבל גיגית שעת מנחה – אין מפסיקין, והלכה כרבי יוסי, ובערבי שבתות וימים טובים, אפילו להתחיל – שרי כר' יוסי, דרבי יהודה ור' יוסי – אפילו כר' יוסי כדמוכח בעירובין (מוג), ובערבי פסחים – אסור להתחיל, ואם התחיל, חזרו בהו – מפסיקין בברכת המזון, דבהא פסקין כר' יהודה, ומורי רבינו יחיאל אומר: מדפסיק כר' יוסי בהפסקה בההוא עובדא, מכלל דלכתחלה לא קיימא לן כוותיה, ועוד כתב בהלכות גדולות: דבערב שבת אין להתחיל לאכול מן המנחה ולמעלה, דאפילו ר' יוסי לא קאמר אלא דלא יפסיק, אבל לאתחילי – לא, ועל כרחך הכי פירוש: דלא קיימא לן כרבי יוסי אלא להפסקה, אבל לא להתחיל, **שהיו** מוסבין – והתחילו בהיתר, שהרי רבי יהודה היה שם, הכי גרסין בתוספתא: אמר לו אם כן לא נפסיק, והכי פירוש: אם כן, כיון שמנחת זיהוה לא נפסיק, שמא יראו להתחיל, ופירוש מפה ומקדש, **אלא** פורס מפה ובהיתר – פירוש רבינו שמואל בן מאיר: דאית ליה לשמואל דהלכה כר' יוסי, אלא שבא להחמיר על דבריו שלא לגמור סעודה קודם קידוש, דאי לא תימא הכי, שמואל דאמר כמאן? דברייתא דקתני: פורס מפה ומקדש, לא מיירי בהפסקת אכילה אלא בבא להתחיל לאכול, ובתנא דהוה, דשמואל כבר כחכמים, דהכי איתא בירושלמי, רב יהודה בשם שמואל: זו דברי ר' יהודה ור' יוסי, אבל כחכמים אומרים פורס מפה ומקדש, וצריך לדקדק כמאן הלכה, דאף על גב דאמר ר' יוחנן לעיל הלכה כר' יוסי, וב"מ שהוציאיהו"ט שם מן המנחה דהלכה כר' יוחנן לגבי שמואל – איכא חד לישנא דלא אמר ר' יוחנן, ורב נמי סבר לקמן (קחא), כשמואל, וקאמר: שבת קבעה נפשה, ואף על גב דבשל סופרים הלך אחר דמיקל – היינו דוקא בשוין, כדאמר בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (א,ו),

משבשתא היא – והכי איבעי ליה למיתני: מתשע שעות ומחצה ואילך, וקא **תנא** קמיה – להך מנתיא הכי: מתשע שעות ולמעלה, אלמא: מתרצתא היא, אלא מחזורתא כרב **הווא** – ר'מן המנחה? דקתני מנתיא קמייתא – סמוך למנחה קאמר, הלכה מכלל **דפליגי להפסקה** – הא דאמר רבי ירמיה: הלכה כרבי יהודה בערב הפסח, דמשמע דפליגי נמי רבי יוסי בערב הפסח – להפסקה הוא דפליגי, דאם התחיל לאכול – אף בערב הפסח אינו מפסיק, אבל להתחיל – מודה רבי יוסי דאסור, ומנתיקין בהתחלה לרבי יוסי איצטריך, דקמשמע לן דמודה רבי יוסי בערב הפסח דאין מתחילין, **דנתיא** – דבהפסקה נמי פליגי, אין הלכה כרבי יהודה – דאמר: מפסיקין, דמשמע עקרת שולחן, ולא כרבי יוסי – דאמר: אין מפסיקין כלל, **אלא פורס מפה** – על השולחן ומקדש היום, וחזור ואוכל, **כך**

רשב"ם
דילמא משבשתא היא – דהוה ליה למיתני: מתשע שעות ומחצה ולמעלה, אי נמי, מן המנחה ולמעלה, כדנתיא בהדיא קמייתא, **אמר מריב** – לאו משבשתא היא, **אליא** קשיא – דהך ברייתא בברייתא דקתני מתשע ולמעלה, אלמא: סמוך למנחה נמי קאמר רבי יהודה בערבי שבתות ויום טוב, וליכא לאוקומי השוא מנתיקין כרבי יהודה, דמאי שנא "ערבי פסחים" דנקט בהו סמוך למנחה, טפי משבחתו ויום טוב, **אלא מחזורתא כרב הווא** – ולדברי יוסי איצטריך, ר'מן המנחה? דקתני הך ברייתא – סמוך למנחה קאמר, מכלל דפליגי רבי יוסי בחרווייהו – אפילו בערב הפסח, והכי מוקי למנתיקין כרבי יוסי, מכלל דפליגי להפסקה – הא דאמר רבי ירמיה: הלכה כרבי יהודה בערב הפסח, דמשמע דפליגי נמי רבי יוסי בערב פסח – להפסקה כרבי יוסי, דאי התחיל לאכול – אף בערב פסח אינו מפסיק, אבל להתחיל – מודי רבי יוסי דאסור, ומנתיקין בהתחלה ולרבי יוסי איצטריך דקא משמע לן דמודי רבי יוסי בערב הפסח דאין מתחילין, **דנתיא** – דבהפסקה נמי פליגי, **מפסיקין לשבתות** – אם התחיל סעודתו בהיתר קדם המנחה והיה אוכל והולך עד שתחשך, אפילו לרבי יהודה מפסיק סעודתו מיד כשיחשיך ומקדש היום, וקדש עליהן – כד חששיה, הכי גרסין בתוספתא דברכות: אמר לו רבן גמליאל לרבי יוסי ברבי: רצונך שנפסיק לרבי יהודה חבירנו? אמר לו: בכל יום אתה מחבב דבריו לפני יהודה, ועכשיו אתה מחבב דברי יהודה בפני? "הגם לכבש את המלכה עמי בבית!" אמר לו: אם כן לא נפסיק שמא יראו כו', **כרבי** – כך קראו רבן שמעון בן גמליאל לרבי יוסי בר הלפתא, כלומר גדול הדור, **הגם לכבש** – כלומר, בפני אתה ממיישני, **אמר לו רבן שמעון בן גמליאל אם כן לא נפסיק בו** – שמעין מהבא דבערבי פסחים – אסור לאכול מסוף תשע שעות ולמעלה, כסתם מנתיקין, אבל בערבי שבתות ויום טובים – מותר לאכול מן המנחה ולמעלה, דהא סתם לן תנא דמנתיקין כרבי יוסי, מדרגט "ערבי פסחים" מכלל דבשאר יום טוב שרי, וקיימא לן נמי (עירובין מוג), "הלכה כרבי יוסי מחבירו" דרבי יוסי אפילו להתחיל ולאכול אחר תשע שרי בהדיא לקמן בשמעתין, דאמר: אלא דא דנתיא "ושון שנותחילין" איתנא, אי בערב שבת – הא פליגי רבי יהודה, ומיזו לענין הפסקה אין הלכה כרבי יוסי בערבי פסחים, אלא כרבי יהודה שאם התחיל לאכול קודם תשע ומנשך ואכלתו עד שחשיכה, צריך לעקור את השולחן מיד כשיחשיך ולהתחיל לשלם פסח, ונבשרות וביצים טובים לא יפסיק, אלא פורס מפה ומקדש ואחר כך גומר סעודתו, **לא כרבי יהודה** – דאמר "מפסיקין", דמשמע עקרת שולחן, ולא כרבי יוסי – דאמר: אין צריך להפסיק כלל, אלא יגמור סעודתו אפילו משחשיכה ויברכו ברכת המזון ואחר כך מביא לו כוס שני לקידוש היום, כדנתיא לקמן בשמעתין, אלא פורס מפה על המאכל כדין כל שבתות השנה שהביאו להם על השולחן קודם קידוש כדנתיא לקמן, אי נמי: משום סילוק פתורא, ואחר כך אומר קידוש היום על הכוס וחזור ואוכל וגומר סעודתו, ונראה בעיני דסבירא ליה לשמואל דהלכה כרבי יוסי, כדקתני בברייתא שקבעו הלכה כמנחה, אלא שבא להחמיר על עצמו קצת שלא יגמור סעודתו ויקדש אחר כך, אלא יקדש תחלה ואחר כך יגמור סעודתו, דאי לא תימא הכי, שמואל דאמר כמאן? דהא ברייתא דקתני: פורס מפה ומקדש, לא קאי אהפסקת אכילה כלל, אלא בבא לקדש עתה ולאכול בשבת לכתחלה מיירי.

בך מפסיקין להבדלה - רב אית ליה לקמן דלהבדלה אינה קובעת, ואם התחיל אין מפסיקין להבדלה. בהבדלה פליג אשמואל.

לאו לעקירת שלחן - היינו ברכת המזון, כדפרשיית לעיל שהיו רגילין לסלק, שהיו להם שולחנות קטנים שכל אחד אוכל על שולחנו, והיו מסלקין מלפני כולם ולא מלפני המבכר.

ואנו שאנו אוכלים בשלחן אחד - אין נכון לסלקא.

איכלע פירס מפה וקידש - בהתחלת סעודה
איירי כדפירש רבינו שמואל בן מאיר.
ושוין אי גרסינן "ושוין" - קאי ארבי יהודה
ורבי יוסי כדפירש רבינו שמואל בן מאיר.
שאין מביאין את השלחן אלא אם כן קידש -
הוא דאמר ב"כל כתבי" (שבת קט"ב), מצא שלחן
ערוך מלאך טוב אמר כו' - לא קשה, דערוך
הוא במקום אחר אך אין מביאין אותו למקום
סעודה עד אחר קידוש. ועכשיו שלחנות שלנו
שהם גדולים יותר מדאי, וקשה להביאם אחר
קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה,
אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש. והטעם מפורש
בשאלותיו: כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא
דשבתא. ויש מפרשי: זכר לזמן שלא היה יורה
בשבתות וימים טובים, והיה טל מלמעלה
ומלמטה והמן ביניהם.

ידי קידוש יצאו - אף על פי שלא שחו, רק שיטעמו המבכר או אפילו אחד מהם. כדמוכח בסוף "בבל מערבין" (עירובין מג.). ולכתחלה צריך שיטעמו כולם. ונראה דהלכה כשמואל, דאמר: אין קידוש אלא במקום סעודה. ואף על גב דבעלמא הלכה כרב באיסורו, וגם ר' יוחנן סבר לקמן כרב - הכא הלכה כשמואל, דרב הווא ורבה ואביי כולוה סברי בסמוך אין קידוש אלא במקום סעודה. וכן פסק במגילת סתרים. והמקדש שדעתו לאכול במקום אחר - יכול לדחציא את האוכלים שם, דלדידוהו הוי מקום סעודה. וכן משמע, דמסתמא אחר מבני העיר היה מקדש בבית הכנסת ומוציא האורחים. והכא דליכא אורחים סמוך לבית הכנסת - אין לקדש. דהויא בריכה לבטלה, דקימא לן כשמואל. ואין לומר במקדש כאן על דעת שרצה לאכול במקום אחר מודה שמואל דיש קידוש. והא דפליגי - בסתמא. מדפריך: ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא. ומיהו, ממוקם למקום בבית אחד כגון מאיגרא לארעא - נראה דמודה שמואל אם קידש באיגרא כדי לאכול בארעא דחשיב קידוש במקום סעודה. וכן מוכח בירושלמי, דקאמר רבי יעקב בשם שמואל: קידש ביהוה ותמלך לאכול בבית אחר - צריך לקדש, ר' אחא בשם ר' אשעיא, אמר רב: מי שסוכתו עריבה עליו - מקדש לל יום טוב האחרון בביתו, ועולה ואוכל בסוכתו. אמר ר' בון: ולא פליגי, מאי דאמר רב - בשלא היה בדעתו לאכול בבית שקידש, ומאי דאמר שמואל - שהיה בדעתו לאכול בבית שקידש. והא דקאמר ולא פליגי - היינו ממוקם למקום בחד בית, ולא דוקא נקט בירושלמי קידש בביתו וזוהי נמלך לאכול בבית אחר, ויתיישב שלא הילק הדיושלמי עם התלמוד שלנו. כתב בשם רב נטוראי גאון בחשבותיו: מקדשין בבית הכנסת ונותן לתוך עינו לרפואה, כדאמר (ברכות מג.). פסיעה גסה נטלה אחד מחמש מאות מאור עינו, ואימת מהדרא ליה - בקידושא דבי שימשי. ומיהו באבי העזרי כתוב דהאי רפואה מצי למיעבד בקידוש שבבית.

ידי יין לא יצאו - וחיובין לברך בביתם "בורא פרי הגפן" משום שינוי מקום, אבל משמע אם קידש בביתו על שולחנו - שוב אינו צריך לברך על היין הן הסעודה. אף על גב דסבר יין קידוש אלא במקום סעודה, ולא שייך קידוש לסעודה, אם כן, אם הבדיל על שולחנו - פטור מלברך על היין שבתוך הסעודה, אף על גב דיש הבדלה שלא במקום סעודה לכולי עלמא. והכא יש לדחות: דאיכא למימר דלא פטר אלא אם כן רוצה לשנות לפני המזון, אבל הן המזון - לא פטר. אך יש להביא ראיה מ"כיצד מברכין" (שם מג.), דתנן: בריך על היין שלפני המזון - פטור את היין שלאחר המזון. פירוש: שהיו רגילין לשנות אחר הסעודה לפני ברכת המזון. משמע, דכל שכן שפוטרי היין שבתוך המזון, שלא בא אלא לשירות אכילה שבמבנינו. ואפילו למאן דאמר דהם בגמרא: אין שבתוך המזון לא פטר יין שלאחר המזון, היינו משום דאין יין שבה לשירות פוטר את היין הבא לשנות. אבל יין שלפני המזון שבה לשנות, דעריך טפי - כולי עלמא מודו דפוטרי את היין שבתוך המזון. ועוד: אם צריך לברך בתוך המזון, מאי קאמר שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון? תיפוק ליה דפטור יין שבתוך המזון למאן דאמר דהם דפוטרי ודחוק לומר בשלא שחו יין הן הסעודה. ואף על גב דהתם מוקי לה בשבתות וימים טובים ובשעת הקדש הם שאדם קובע סעודתו על היין - הוא הדין בחול גמי אם דעתו לשנות יין בתוך הסעודה, אלא נקט שבתות וימים טובים דאו גרירות לקבוע סעודתו על היין. ותדע דביום טוב אם נמלך ואין בדעתו לשנות יין לא פטר, משמע דהכל חלוי בדעתו. בלתי כפי' על היין לפני המזון דעתו לשנות בתוך המזון - אינו צריך לברך אחריו "על הגפן" ולא הן המזון "בורא פרי הגפן", אבל אם נמלך - אינו פוטר, וגם צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש.

בך מפסיקין להבדלה - אם היו מסובין בשבת עד הלילה - מפסיקין אכילתן ומבדילין. אין מביאין את השולחן - לאכול משקדש היום, אלא אם כן קידש. ואם הביא - קודם לכן, אי גמי: אין מביאין את השולחן בערב הפסח אפילו מבעוד יום אלא אם כן קידש, כדאמר דאפילו רבי יוסי מודה בערב הפסח. איקלע לבי ריש גלותא - והיו מסובין על השולחן בערב שבת וקידש עליהן היום, ופרס מפה וקידש. ידי יין לא יצאו - שאם יש להם יין לשנות בביתם - וחיובין לברך "בורא פרי הגפן" שאינם פטורין בברכת הכוס (על שתיית) יין בלא ברכה. מאחר שעקרו ממקומן. אין קידוש

רשב"ם

בך מפסיקין להבדלה - אם היו מסובין בשבת עד הלילה, מפסיקין אכילתן ומבדילין. מאי לאו עקירת שולחן - ומדקאמר: כיום שמפסיקין, מכלל דלא סגי במפה. הכי גרסינן: רבה בר בר חנה איקלע לבי ריש גלותא אייתי תבא לקמיה פריס מפה וקידש תניא נמי הכי - ולא גרסינן: "ושוין", אלא הכי גרסינן. אין מביאין כו' - והכי פירושה: רבה בר בר חנה איקלע לבי ריש גלותא, ולא היו אוכלין קודם חשיכה, ולאחר שיצאו מבית הכנסת החשך. אייתי תבא לקמיה - הביאו את הפת על השולחן, כמו שאנו עושין קודם קידוש, פריס מפה על הלחם ואחר כך קידש, לפי שברצונו לא היו מביאין את הלחם על השולחן עד לאחר קידוש, כדנתיא לקמיה, לפיכך פריס מפה על הלחם - והיינו כעין סילוק שולחן, וכמי שאינו דומה, וראה לרבי שכן עושין - דקתני מתניתין (לקמן קידא), מזוג לו כוס ראשון ואחר כך הביאו לפניו ירקות וחזרת, מטבל בחזרת. מכלל דעד השתא לא אייתי. וטעמא כדפירש בשאלותיו דרב אחאי נאון בפרשת "וישמע יתרו", וכתוב בהו דהי: וקריבו תבא מקמי דליקדש לקדושא דשבתא - לא מקריבינן, מאי טעמא - כי היכי דתיתי סעודה ליקרא דשבתא, ויחייב דקריבו - לא מסלקינן ליה, אלא פורס עליו מפה ומקדש. דתניא: ושיון שאין מביאין את השולחן אלא אם כן קידש, ואם הביא פורס עליו מפה ומקדש. והכא דאתחיל סעודתא מדאדנר במעלי שבתא. וקידש עליה יומא - פורס מפה ומקדש. ומטעם זה נהוג לפרוס מפה ללחם עד לאחר קידוש בשבתות ויום טוב. ויש מפרשי: איקלע לבי ריש גלותא והיו מסובין על השולחן בערב שבת, וקידש יומא ופריס מפה וקידש. ולא נהויא לי, דהא ברייתא דלקמיה דמסייעין ליה מנייה לא מפרשא בהפסקא אלא בתחלת אכילת לילי שבת. ושיון - לא ידענא אהכא קאי. ואיכא למימר: ושיון רבי יוסי ורבי יהודה דפליגי בהפסקא, הבא מודי רבי יוסי דלכתחלה מיהוין אין מביאין קודם קידוש, אף על פי שלא אכלו עד לאחר קידוש. ואית דמפרשי: ושיון בית שמאי ובית הלל דפליגי באלו דברים (ברכות נא.), דאמרי בית שמאי: נטלין לידים ואחר כך מוהגין את הכוס לקידוש, ובית הלל אמרי: איפכא. אפילו הכי היכא דנשל ידיו - מודין בית שמאי דאין מביאין את השולחן עד אובולין אלא אם כן קידש, וכדפרשיית טעמא לשני, ונראה בעיני דאידיד דאמרין לקמיה: תנא חדא שוין שאין מתחילין בו, שישוב למעלה הספרים וכתבו גמי: ושיון שאין מביאין בו, וטעות הוא בידם ולא גרסינן ליה. תני חדא שוין - רבי יהודה ורבי יוסי דפליגי לעיל, בין באכילת ערב שבת מן המנחה ולמעלה בין בהפסקא. שאין מתחילין - לאכול מן המנחה ולמעלה. משכחת לה כערכה הפסח - כדקאמר, דאפילו רבי יוסי מודי בערב הפסח, כאן קורס תשעה - שוין שמתחילין לאכול ומשתחילין בהיתא, אובליין עד השתחך אפילו לרבי יהודה. כאן לאחר תשע - הוא דפליגי, דלרבי יהודה אין מתחילין כדנתיא לעיל בהדיא: לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מתשע שעות ולמעלה כו' רבי יוסי אומר בו. שקידשו בבית הכנסת - הוא קידוש שמקדש שליח ציבור בלילי שבתות וימים טובים בבית הכנסת. ידי קידוש יצאו - אף על פי שלא שחו. דקימא לן דהמקדש צריך שיטעמו, אם לא טעם אלא אחד מהם - יצאו כולן ידי חובתן כדמוכח בעירובין בשלח "בבל מערבין" (מג.), ומיהו, לכתחלה צריך שיטעמו כולן ולא צריכין תו לאקדושי בביתן, דלא בעי רב קידוש במקום סעודה. הלכך, אף על גב דלא אכלי בבית הכנסת - נפקי ידי יין לא יצאו - שאם יש להם יין בביתם לשנות - וחיובין לברך "בורא פרי הגפן", שאינם פטורין בברכת הכוס של שתיית יין ששתו בבית הכנסת, מאחר שעקרו ממקומן, דהוה ליה היסח הדעת וצריך לברך. אבל המקדש בביתו על שולחנו בשבת - אינו צריך לברך על היין שבתוך הסעודה, שהרי פוטרו יין שלפני הסעודה. כדנתיב מ"כיצד מברכין" (ברכות מג.), בריך על היין שלפני המזון - פטר את היין שלאחר המזון, ומקי לה בגמרא בשבתות וימים טובים, דהואיל ואדם קובע סעודתו על היין.

דין זה בערב הפסח, כמבואר בגמרא לעיל (צט"ט), שרבי יוסי מודה
לדברי רבי יהודה בערב פסח, שאסור להתחיל לאכול מן הזמן
הסמוך למנחה, כמבואר בתירוצו של רב הונא שם. אלא הא
דתניא – אלא מה ששנינו בברייתא השניה ששון רבי יוסי ורבי
יהודה שמתחילין – שמותר להתחיל לאכול, אימת – צריך ביאור
על איזה זמן מדובר בברייתא, אי נמיא – אם נאמר שמדובר בערב
שבת, שרבי יהודה ורבי יוסי שוים בדין זה שמותר להתחיל לאכול
בערב שבת אחר הזמן הסמוך למנחה, הא מיפלג פליגי – והרי בזה
נחלקו בברייתא לעיל (שם) ולדעת רבי יהודה אין להתחיל לאכול
מזמן זה.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן – המבואר בברייתא לפנינו
שלדעת כולם מותר להתחיל לאכול, מדובר בערב שבת קודם
תשעה – לפני סוף השעה התשיעית שהוא הזמן הסמוך למנחה,
ואילו כאן – המבואר בברייתא לעיל שנחלקו רבי יוסי ורבי יהודה
דבר, מדובר בערב שבת לאחר תשעה – אחר סוף השעה
התשיעית, שלדעת רבי יהודה אסור להתחיל לאכול ואילו לדעת
רבי יוסי מותר, כמבואר שם בברייתא.
נאמר בתורה (שמות כ ח) 'זכור את יום השבת לקדשו', ודרשו
חכמים (לקמן קו), שיש לזכור את השבת על ידי שמקדשה על היין
בכניסתה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים, אם הקידוש צריך
להיות במקומה של הסעודה או לא: אותם בני אדם שקידשו בבית
הבית – ששמעו קידוש מן שליח הציבור בבית הכנסת בליל
שבתות וימים טובים, אמר רב, ידי חובת ברכת היין לא יצאו,
וכשבאים לביתם, אם רוצים לשתות יין צריכים לברך לפניו אף
אם שתו מן היין בבית הכנסת, משום שבוה שעקרו ממקומם נחשב
שהסחיתו דעתם, אבל ידי חובת קידוש יצאו, אף אם לא טעמו מן
היין, ושוב אינם צריכים לקדש כשיבואו לביתם. משום שדעת רב,
שהקידוש אינו צריך להיות במקום הסעודה, ויכול לקדש במקום
אחד ולאכול במקום אחר.
ושמואל אומר,

כך אם היו אוכלים בשבת והגיע הלילה של מוצאי שבת, מפסיקין
אכילתם לצורך הבדלה ומבדילים. מדייקת הגמרא: מאי – מהו
ביאור דברי שמואל מפסיקין להבדלה, לאו – האם אין כוונתו
לעקירת שולחן לצורך ברכת המזון, ומלשונו 'כשם שמפסיקים
לקידוש כך מפסיקים להבדלה' משמע שאף בקידוש לא די
בפריסת מפה אלא מפסיקים בעקירת השולחן וברכת המזון כרבי
יהודה, וכיצד אמר רב יהודה ששמואל פסק לא כרבי יהודה ולא
כרבי יוסי. מתרצת הגמרא: לא, אין כוונת רב תחליפא בר אבדימי
לומר בשם שמואל שמפסיקים בעקירת השולחן, אלא אף הוא
כוונתו להפסקה בפריסת מפה על המאכל וקידוש בתוך הסעודה,
וכדברי רב יהודה בשם שמואל, ואין כאן קושיא.
הגמרא מביאה מעשה המלמדנו דין פריסת מפה על הלחם בשעת
הקידוש: רבה בר רב הונא איקלע – נודמן בערב שבת לבי ריש
גלותא, ואחר שהחשיך כששבו מבית הכנסת, אייתו תבא קמיה –
הביאו את הלחם על השולחן לפניו, פרום רבה בר רב הונא תחילה
מפה על גבי הלחם ואחר כך קידש קידוש היום.
מביאה הגמרא ראייה לדין זה: תניא נמי הכי – שנינו כן בברייתא
כמנהגו של רבה בר רב הונא, (ושון) שאין מביאין את הלחם על
השולחן בליל שבת אלא אם כן קידש, ואם הביא את הלחם על
השולחן קודם קידוש, פרום מפה על הלחם ומקדש. הרי שמפורש
בברייתא כמנהגו של רבה בר רב הונא.
הגמרא מביאה שתי ברייתות המבארות במה מודים רבי יוסי ורבי
יהודה זה לזה לענין אכילה בערב שבת ובערב יום טוב: תני תרדא
– שנינו בברייתא אחת, שון רבי יהודה ורבי יוסי החולקים לעיל
(צט"ט) לענין התחלת אכילה ולענין הפסקת האכילה בערב שבת
ובערב יום טוב, שאין מתחילין לאכול מסמוך לזמן המנחה והלאה.
ותניא אידך – ושנינו בברייתא אחרת, שון רבי יהודה ורבי יוסי
שמתחילין – שמותר להתחיל לאכול.
מבארת הגמרא את הבריות. מקשה הגמרא: בשלמא – מובן
הדבר הא דתניא – מה ששנינו בברייתא הראשונה ששון רבי יוסי
ורבי יהודה שאין מתחילין לאכול, שכן משפחת לה – מוציא אתה

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב אדר, תשכ"ד
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה נתן מנחם שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ספרו, רמב"ם על התורה, ותי"ח על שימת לבבו לשלחו לי.

ויהי רצון אשר ינצל האפשריות אשר ישנה בידו להפצת היהדות המסורתית כפי שנתבאר וע"פ
ההוראות דתורתנו תורת חיים, אשר שני ענינים עיקרים בזה, הוראה (תורה מלשון הוראה) בחיים,
ותורה (שהיא הנותנת) חיים ומורה דרך, איך שיהיו החיים מתאימים לשמם.

שהעיקר בכל האמור, הרי הוא המעשה בפועל, ובלשון חז"ל, המעשה הוא העיקר, קיום מצות
מעשיות, כולל גם דקדוקיהם ועד לדקדוק קל של דברי סופרים ומנהגי ישראל, בהקדמת שלילת כל
דבר אסור ואפילו בלתי רצוי וכו',

שע"י כל זה האדם (אתם קרוים אדם) מקיים תכלית בריאתו, וכמ"ש נעשה אדם בצלמנו
כדמותנו, אדם על שם אדמה לעליון, וכמודגש במיוחד בתור הקדמה למתן התורה, ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים, והרי גם עבודת הכהנים הוא בסדר האמור, רחיצה (והרחקת כל דבר בלתי רצוי)
בכור, ולאחר זה העבודה בקדש.

בכבוד ובברכה.

המשך בעמוד הבא

אף יד חובת קידוש לא יצא, כיון שאינם סועדים בבית הכנסת, ולדעת שמואל צריך לקדש במקום הסעודה, כמבואר להלן, על כן צריכים לקדש בביתם בשנית.

שואלת הגמרא על דברי רב: אלא לדעת רב, שיצא השומע ידי חובתו בקידוש ששמע בבית הכנסת, למה ליה לקדוש בבייתיה – מפני מה צריך לחזור ולקדש בביתו. משיבה הגמרא: לכך חוזר ומקדש בביתו, כדי להוציא ידי חובת קידוש את בניו ובני ביתו שלא שמעו קידוש בבית הכנסת.

שואלת הגמרא אף על דברי שמואל: ולדעת שמואל, מאחר שאין הציבור יוצאים ידי חובתם במה שמקדשים בבית הכנסת, למה לי לקדוש בבי בבייתיה – מפני מה צריך לקדש בבית הכנסת. משיבה הגמרא: לכך מקדשים בבית הכנסת כדי לאפוקי – להוציא את האוחזים ידי חובתן, דאכלו ושתו ונגנו (ישינים) בבי בבייתיה, ועבורם הקידוש בבית הכנסת הוא במקום סעודתם.

מבארת הגמרא טעמו של שמואל, שאין יוצאים ידי חובה בקידוש שבבית הכנסת: ואזלא שמואל למעמיה – ודבר זה שאמר שמואל, שאין יוצאים ידי חובת קידוש בקידוש שבבית הכנסת, לשיטתו אמרו, דאמר שמואל, אין מקיימים מצות קידוש אלא במקום הסעודה, ואם קידש ולא אכל באותו מקום, לא יצא ידי חובת קידוש.

הגמרא דנה בדעת שמואל: קבור מינה – מדברי שמואל שאותם המקדשים בבית הכנסת ואוכלים בביתם לא יצאו ידי חובת קידוש משום שאינו במקום סעודה, היו סבורים התלמידים בני הישיבה ללמוד, הני מילי – שדברים אלו, שצריך לחזור ולקדש אם שינה מקומו אחר הקידוש לסעוד במקום אחר, אינם אלא אם שינה מקומו ועבר מבית קידוש בו לבית אחר לאכול בו, אבל אם עבר ממקום למקום בחד ביתא – בבית אחד, כגון שקידש בבית ועלה לסעוד בעלייתו, לא צריך לחזור ולקדש, משום שנחשב בקידוש במקום הסעודה. אמר להו רב ענן בר תחליפא לתלמידים, אין הדבר כן, שהרי זמנין נתיין הוה קאמינא קמייה דשמואל – פעמים רבות הייתי עומד בשבת לפני שמואל, ובהגיע זמן הסעודה, נחית מאינרא לאינרא – ירד מגג הבית לארץ ולמקום הסעודה, והדר מקדש – ולאחר מכן קידש, משום שלדעתו נחשב שינוי מקום אפילו ממקום למקום בבית אחד, ולכן לא קידש בגג הבית כיון שלא היה במקום הסעודה.

מביאה הגמרא דעת אמוראים נוספים הסוברים כשמואל, שאין קידוש אלא במקום סעודה: ואף רב הונא קבר שאין קידוש אלא במקום סעודה. מביאה הגמרא מעשה להוכיח שכן דעת רב הונא: דרב הונא קריש, ויאתעקרא ליה שרגא – ואחר שקידש קודם שאכל נפל נרו וכבה, ולא יכול היה לאכול שם בחשיכה, ועיילי ליה למניה לבי גנניה דרבה קריה – והעלו לו כלי סעודתו לבית חופת רבה בנו, דהוה שרגא – ששם בבית המשתה היו נרות דולקים, וקריש שם בשנית, ויפעים מידי – ואכל שם דבר מה. אלא קסבר – מוכח מכך שרב הונא קידש בשנית, שסובר, שאין קידוש אלא במקום סעודה, ולכן לא יצא ידי חובתו בקידוש הראשון. אמורא נוסף הסובר כן: ואף רבה קבר, שאין קידוש אלא במקום סעודה. מוכיחה הגמרא שכן דעת רבה: דאמר אביי, פי הוינא פי מר – כאשר הייתי בביתו של רבה, פי הוה מקדש – כאשר היה מקדש בשבת, והיינו רוצים ללכת לבתינו, אמר לן מעימו מידי –

תאכלו כאן דבר מה, כדי שתצאו ידי חובתכם בקידוש שקידשתי, דילמא אדאלייתו לאושפיא מתעקרא לכו שרגא – שמא עד שתלכו ותגיעו למקום אכסנייתכם יכבה שם הנר, ולא מקדש לכו – ולא תוכלו לקדש ולאכול סעודתכם בבית האבילה שלכם משום שאין דרך לאכול בלא נר, ואפילו לא תחששו לכך ותלכו לישון בלא לאכול, ותהיו סבורים שיצאתם ידי חובת קידוש בקידוש ששמעתם כאן, בקידושא דהקא לא נפקיתו – בקידוש ששמעתם כאן לא תצאו ידי חובתכם אם לא תטעמו כלום, משום דאין קידוש אלא במקום סעודה.

מקשה הגמרא על דברי אביי: איני – האם נהג רבה כשמואל, והאמר אביי, כל מילי דמר הוה עביד כרב – בכל דבריו של רבה, בדברים שנחלקו רב ושמואל, היה נוהג כדעת רב, לבר מהני תלת – חוץ משלושה דברים אלו, דעביד – שהיה נוהג בהם כשמואל, ואלו הם: א. נחלקו רב ושמואל (מנחות אא), אם מותר להתיר חוטי ציצית הקשורים בטלית אחת על מנת לקשרם בטלית אחרת, רב אסור, ושמואל מתיר. ונהג רבה כדעת שמואל שמתירין חוטי ציצית מלבד אחד וקושרים אותם ללבד אחר. ב. נחלקו רב ושמואל (שבת כב), אם מותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה אחר, רב אסור, ושמואל מתיר. ואף בזה נהג רבה כדעת שמואל שמדליקין מנר לנר, ואינו צריך להדליק מנר שאינו של חנוכה. ג. עוד נחלקו רב ושמואל (שם), לדעת רב הלכה כרבי יהודה (ביצה כג) שדבר שאינו מתכוין אסור, כלומר, שאסור לעשות מלאכה מותרת אם על ידי כך תיעשה מלאכה אסורה אף שאינו מתכוין למלאכה האסורה, ואילו לדעת שמואל הלכה כרבי שמעון (שם) שמותר. ואף בזה נהג רבה כשמואל שהלכה כרבי שמעון בקריה שמותרת משום שאינו מתכוין. דתניא, רבי שמעון אומר, גזיר אדם מטה כסא וספסל על גבי קרקע בשבת, אף אם על ידי כך נעשה חריץ בקרקע, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, משום שסובר רבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר. ואם כן קשה, כיון שבכל דבריו נהג רבה כרב, מפני מה הצריך קידוש במקום סעודה כשמואל.

מתרצה הגמרא: ביאור דברי אביי שרבה היה נוהג תמיד כרב, הוא שדווקא בחיובי דרב הוה עביד – במקום שרב מחמיר היה רבה נוהג כדעתו, לבד משלושת הדברים שהוזכרו לעיל שהיה מיקל כשמואל, אבל בקול דרב – במקום שרב מיקל לא הוה עביד – לא היה נוהג כדעתו. וכיון שכאן רב מיקל לומר שאף אם קידש שלא במקום סעודתו יצא ידי חובתו, לכך היה רבה נוהג להחמיר כשמואל.

חזרת הגמרא לענין השומעים קידוש בבית הכנסת, ומביאה דעה נוספת: ורבי יוחנן אמר, השומעים קידוש בבית הכנסת, יצאו ידי חובתם כרב, ואף ידי ברכת הין נמי יצאו, אם שתו מן היין בבית הכנסת, ואם רוצים לשתות יין בביתם אינם צריכים לברך עליו בשנית, שכיון שדעתם לשתות בביתם, אין יציאתם מבית הכנסת נחשבת היסח הדעת.

מבארת הגמרא את טעם רבי יוחנן, שיצאו ידי ברכת היין: ואזלא רבי יוחנן למעמיה – ודבר זה שאמר רבי יוחנן, שאף ידי ברכת היין יצאו, לשיטתו אמר זאת, דאמר רבי חנין בר אביי אמר רבי פדת אמר רבי יוחנן, אחר שינוי יין – דין אחד הוא אם שינה את היין, כגון שביקר על יין מחבית אחת ושתה, ואחר כך הביאו לפניו יין מחבית אחרת שטעמו שונה, ורוצה לשתות ממנו,

המשך מעמוד הקודם

ג.ב. לעצם הענין דרמב"ם על התורה, מובן שרובי השקפות הרמב"ם ופי' על התורה יש למצוא, לא בספריו שהם פסקי הלכות, כי אם בספריו ומאמריו שתוכנם עיקרי הדת, פירושים וביאורים וכו' שמוזה המסקנא, שאף שמכמה טעמים מוכרח להביא הנמצא בפסקי דינים יד החזקה שהביאורים שבתורה דשם גם הם הלכה פסוקה ומוחלטת, לכל לראש מקום לצטט מספרו מורה נבוכים, האגרות שלו ופירוש המשניות, וק"ל.

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"ט תוספות

אף ידי קידוש לא יצאו — דאין קידוש אלא במקום סעודה, משום דכתיב: "וקראת לשבת
עונג", כלומר, במקום קריאת קידוש שם תהא עונג.
ולשמואל למה לי לקדוש בבי כנישתא — לרב צריך לקדושי בבי כנישתא להוציא כל
אותם שאין להם בני בית שלא יצטרכו לקדש בביתם.
דאכלו ושחו ונתנו וכו' בבי כנישתא — ואם תאמר:
הוא אמרין בפרק "בני העיר" (מגילה
כח,א): בתי כנסתין אין אוכלין בהן ואין שותין
בהן? אף על גב דאביהא ושתיא של מצוה מותר,
כדאמרין בירושלמי שהיו אוכלים שם בקידוש
החדש, וגם עשויין נוהגין לשתות כוס הבדלה
וברית מילה — מכל מקום שאינה של מצוה ושינה
אסור! ואפילו בשל בבל אין אוכלין בהן. דקאמר
התם: רבינא ורב אדא רב אהבה שלא היו רוצים
ליכנס בבית הכנסת מפני הגשמים אי לאו משום
דשמעתא בעיא צלותא. והא דקאמר התם: בתי
כנסיות של בבל על תנאי עשויין — היינו לאחר
שחירבו שאין נוהגין בהן קדושה. ויש לומר: דלא
דוקא בבי כנישתא, אלא חדרים שהיו סמוכין
לبيت הכנסת קרי בבי כנישתא ומשם היו שומעים
הקידוש. ולפי מה שפירשתי דממקום למקום חזר
בית כשדעתו לאכול במקום אחר יש קידוש בו
אתי שפיר.

אבל ממקום למקום בחד ביהא — פירוש: מחזר
לبيت או מבית לעליה כמו מאיגרא
לארעא, אבל מפניה לפניה יש קידוש, כי היכי
דלא חשוב שני מקום בסמוך. ולקמן גבי שני
מקום דקאמר לא שנו אלא מבית לבית. ומידו שני
מקומות בחד בית קרי ליה מבית לבית. ומידו יש
ספרים דגרסי הכא מפניה לפניה בו.
מעיימו מידו — נראה דהיינו טעימת לחם,
כדאמרין בפרק שלישי דשבועות (כב,ב):
כדאמרי אינשי ניטעום מידו ואולי ואבלי ושתו.
ואם מועיל מיני תרגומא להשלים שלש סעודות
שבת כמו בסוכה — היינו דוקא בסעודה שלישית,
אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד
שבת. ובקידושא דהכא לא נפקותו — ומה
שלא היה מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול
בלא נר כדפירש בקונטרס — היינו משום שיוכלו
לעשות למחר שלש סעודות, או שמא יוכלו
לאכול במקום שיש שם נר חדש. וכן שני.
מתירין מבגד לבגד — ואף על גב דשמואל
אית ליה בפרק "התכבול" (מנחות מא,א): כלי
קופסא וחיבין בציצית — מודה אם אין ציצית לכל בגדיו שיתיר ציצית מבגד שמצניעו ליתן
בבגד שרוצה ללבוש ותהא המצוה עליו.

והלכה כר' שמעון בגריה — קשה: תיפוק ליה משום דרבי יוחנן סבר כר' שמעון, דפרקי
בבמה דוכתי (שבת פא,ב). והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן: נזיר חופה
ומפספס בו, אלאמא סבירא ליה דרבר שאין מתכוין מותר! יש לומר: שמא רבי יוחנן לא סבר
לה כוותיה בגריה, לפי שקרוב לעשות חריץ דמי לפסיק רישיה.
ורבי יוחנן אמר אף ידי יין יצאו — ומיירי ששתו בבית הכנסת, אף על גב דלענין קידוש
יצאו בשמיעה כדפירשתי לעיל — לענין לא יין פטר אלא אם כן שתה דהוי הפסק. כדאמרין
בפרק "כיצד מברכין" (ברכות מא,א) גבי המוציא שאם הפסיק שצריך לחזור ולברך.
שינוי יין אין צריך לברך — מידו "הטוב והמטיב" צריך לברך כדאמרין ב"הרואה" (שם)
וט,ב). ופירש רבינו שמואל מן מאיר. דדוקא היכא דמשבח מן הראשון, וכן בהלכות גדולות
וכן משמע בירושלמי דסוף "כיצד מברכין", דקאמר: אבא בר רב הונא אמר יין חדש וישן
צריך לברך, שינוי יין אין צריך לברך, שינוי מקום צריך לברך, דיסח הדעת כמו שהוא שינוי
מקום. משמע שרוצה לומר דין חדש וישן צריך לברך לפי שהיו שוב מן החדש, אבל שינוי
יין סתם אין צריך לברך כיון שאין ידוע שהשינוי משוב. מידו, עובדא דביתר הכי פליג עליה,
דקאמר דעל כל חבית וחבית מברך, מה היה מברך? ואמר רבי יצחק בשם רבי "ברוך... הטוב
המטיב". משמע בכל ענין, אפילו מטבא בלישא. מידו יש לדחות, שהיה מברך לפי שלא

קידוש אלא במקום סעודה — ואם קידש ולא סעד — לא יצא ידי קידוש. ממקום למקום
— מבית לעליה לא צריך לחזור ולקדש, אם קידש שבת בבית והלך לאכול בעליה. דילמא
מיתעקרא לבו שרגא — ולא תאכלו. ואפילו אתם הולכים לישן בלא אכילה — בקידושא
דהכא לא נפקיתו ידי קידוש (היום). דאין קידוש בו, כל מילי דבר — רבה. כחזרונו דרב
הוה עבדי — בר מהני תלת דעביד לקולא
כשמואל. בקול דרב — כגון קידוש — לא עביד.
הכי גרסינן: ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו.
אחד שינוי יין — שהביאו לו יין מחבית אחרת.
אינו

רשב"ם
אף ידי קידוש לא יצאו — כדפירשתי טעמיה
לקמיה — אין קידוש אלא במקום סעודה,
דכתיב (ישעיה נח): "וקראת לשבת עונג"
במקום שאתה קורא לשבת. כלומר, קרייה
דקידוש — שם תהא עונג. ומדברש הוא. אי נמי:
סברא היא, מדאיקבע קידוש על היין. כדנתיב
לקמן (ק"א), וזכרנו על היין — מסתמא על
היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב. אין קידוש
אלא במקום סעודה — ואם קידש ולא סעד
באותו מקום — לא יצא ידי קידוש. הני מילי
— דאין קידוש אלא במקום סעודה — אלא
מבית לבית, אבל ממקום למקום, מבית לעליה
— אינו צריך לחזור ולקדש. איתעקרא ליה
שרגא — נפל הני וכוהה קודם שאכל. לבי נגמא
דרבה ביה — בית חופת בנו. שהיו שם נרות
דולקין בבית המשתה. פו — רבה. כי הוה
מקדש — ואנו רוצין דהיינו ליפטר משם ולילך
לבינתו. דילמא מיתעקרא לבו שרגא — ולא
תאכלו. ואפילו אתם הולכים לישן בלא אכילה
— בקידוש דהכא לא נפקיתו ידי קידוש בו. כל
מילי דבר — רבה. מתירין מבגד לבגד — מתירין
ציצית של ט"ז ונותנין אותם לטלית אחרת.
מדליקין — מנר חנוכה לנר אחרת של חנוכה,
ואין צריך להדליק נר אחרת שאינה של
חנוכה. והלכה כרבי שמעון בגריה — גורר
אדם מטה כסא וספסל בו, דרבר שאין מתכוין
מותר. והני שלשה מילי פלוגתא דרב ושמואל
ב"במה מדליקין" (שבת כב,א), וכלוה עביד
רבה כשמואל מדליק. והכא, אמאי עביד
כשמואל להצריך קידוש במקום סעודה? הואיל
ובכל מילי עביד כרב, בר מהני תלת ומנשני:
כחזרונו דרב עביד — בר מהני תלת דעביד כשמואל לקולא. וכגון קידוש, דקולי דרב —
לא עביד. ואף על גב דתנאי (עירובין ו,ב): העושה כחזרוני בית שמאי, כקוליהון
וכחזרוניהון בו — הא קיימא לן: הני מילי היכא דסתין אחרדי. כגון: כמה חסרון בשדרה
בו, ואמר שמואל: וכן לטריפה. דחומרא דהתם — קולא הוא הכא, וקולא דהתם —
חומרא הוא הכא. ומהכא שמעינן דהתלכת כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה.
והמקדש לאחרים חוץ מביתו — נראה בעיני שאין צריך לסעד שם, שאפילו לא סעד
שם — יצאו בני אותו הבית. דלדידהו הוי מקום סעודה. הכי גרסינן: ורבי יוחנן אמר אף
ידי יין נמי יצאו — שאין צריך לחזור ולברך על היין שבתוך הסעודה. שהרי לא הסיח
דעתו ביציאתו מבית הכנסת, שעדיין דעתו לאכול ולשתות בביתו. אחד שינוי יין —
שהביאו לו יין מחבית אחרת ויש לו טעם משונה או גרוע או משובח — אין צריך
לברך שנית על היין, אבל "הטוב והמטיב" מידת מברך אם משובח מן הראשון.
כדאמרין ב"הרואה" (ברכות טז,ב), אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרנו
שינוי יין אין צריך לברך — אבל אומר הטוב והמטיב. ושינוי יין — היינו מחבית אחרת.
כדאמרין בברכות ירושלמי בפרק "כיצד": על כל חבית וחבית שהיה פותח — היה
מברך עליה, ומה היה מברך? אמר רבי יצחק בשם רבי — אומר: "ברוך... הטוב
המטיב".

והוא
היה מכירו, אבל אם ידוע שהשני גרוע — לא. ונראה דאפילו השני גרוע — מברך, דעל ריבוי ינות הוא מברך, וכלבר שלא היה האחרון רע יותר מדאי, שאין יכולין לשתותו אלא מדרחק.
וצריך לברך "הטוב והמטיב" בין בשעת סעודה בין שלא בשעת סעודה, ויחיד אין צריך לברך אי ליכא אחרניא בהדיה כדמוכח ב"הרואה" (שם). ודוקא בין מברכין, לפי שזיבול כרמיקן
בדמיקן של ישראל, ר'הטוב" שלא הסריהו, ר'המטיב" שניתנו לקבדה וועיין תוספות ברכות נט,ב דיבור המתחיל "והטוב".

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

אלא דברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן — פירש רבינו שמואל בן מאיר: כגון מים ופירות שאין צריכין אחריהם ברכה חשובה מעין שלש. ומהאי טעמא אין צריך לברך במקומן, הלכך עמידתו זו היא גמר סעודתו, והך — סעודה אחרית היא, וצריך לברך בתחלה. אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן, כגון יין וכל שבעה מינין — לקיבעא קמא הדר. והא דתנן ברכות

(א.א.) מי שאכל ושכח ולא בירך לכתחלה צריך לברך במקומן — בכל שבעה מינים מיירי, וברייתא דמיתא בסמוך לא גרסין "לשתות יין" מומדקדק הגמרא דאיידי דבריהם הטעונים ברכה לאחריהם במקומן, מוקחני "עקרו" ולא דייק מוקחני יין שהוא משבעה מינים. אבל בברייתא דתנא כוותיה דרב חסדא גרסין "יין". ומיהו קשה: דאי הוה יין בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן, אם כן אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל? דרבי יוחנן אריי בין דאמאי דקאמר ר' יוחנן אף ידי יין נמי יצאו קאמר, ואודא ר' יוחנן לטעמיה דאמר שינוי מקום אין צריך לברך, וברייתא איירי — דבריהם שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן. ועוד: דאם כן פליג רב חסדא ארב ושמואל דאמר לעיל: ידי יין לא יצאו. ולכאורה משמע דלא פליג אלא עם רב ששתו עוד קשה. דאמר בירושלמי סוף פרק "כיצד מברכין": יהי אוכל במורחה של תאנה ובא לו במערבה צריך לברך, אלמא: בשבעה מינים נמי שינוי מקום צריך לברך. ודוחק לומר דאתאי כרב ששת שאין הלכה כמותו לך נראה דין וכל שבעה מינים לא הוה בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן, אלא פת וכל מיני פת שמברכין עליו "המוציא", או שמא כל מיני מזונות שיש בהם מתמשה מינין הוה בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן, ולהאי פירוש נמי לא גרסין בברייתא בדסמוך "לשתות יין" ולא דתנא כוותיה דרב חסדא. בדפת או בהמשה מינין מיירי, מוקחני "עקרו" וכן הלכה בכל דבר חוץ מפת ומיני מזונות שהם מתמשה מינין אין צריך ברכה אחריהם במקומן, ושינוי מקום צריך לברך בהם. ושינוי מקום היינו אפילו בחד בית כמו מאיגרא לארעא או מחדר לבית אבל מפניה פניה לא. ולכל הירושמי: אם הלך באמצע סעודה למקום אחר — יכול לשתות יין או מאנוס בלא ברכה, דכיון שהוא בתוך הסעודה לקיבעיה קמא הדר. **בשהו** יוצאין טעונין ברכה למפרע כו' — משמע, היכא דאיכא היסט הדעת לא סגי שיבירך ברכת "המוציא" אלא צריך שיבירך ברכת המזון. ואם כן הא דאמר לקמן (א.ב.) כיון דאמר ברכה וניבירך איחסר לכו למיטש — היינו עד שיבירך ברכת המזון. וכן משמע ב"כיצד מברכין" (ברכות מב.א), דקאמר: רבה ורבי זירא אבלי, סליקו תבא מקמייהו איתוי להו ורסתא, רבה אבל ורבי זירא לא אבל. אמר ליה: לא סבר לה מר סילק אסור מלאכול? אמר ליה. אנא אתבא דרשי גלותא סמיכא. והשתא, אם לא היה צריך לברך ברכת המזון, למה לא אבלו ויש לדחות: דאיתו מאכל היה מעורב בו לחם, והיה לו טורח ליטול ידיו ולברך "המוציא". והא דקאמר הכא: טעונין ברכה למפרע — היינו משום שחא ישוהו מלחור עד שירעבו ואז לא יוכלו לברך ברכת המזון, כדאמר ב"אלו דברים" (שם נא.ב), ומיהו, אם יצאו ולא בירכו — למפרע כשיחזרו לא יברכו רק ברכת "המוציא". ותדע, דאם לעולם טעונין ברכה למפרע, אמאי איצטריך לשמעינן כשתן חזרין ומברכין ברכה לכתחלה? פשיטא: כיון דלעולם מברכין למפרע! והא דאמר בשמעתין: שינוי מקום צריך לברך

ואחד שינוי מקום - אין צריך לברך. מיתבי: שינוי מקום - צריך לברך; שינוי יין - אין צריך לברך. תיובתא דרבי יוחנן תיובתא. יתיב רב אידי פר אבין קפיה דרב חסדא, ויתיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא: הא דאמרתי שינוי מקום צריך לברך - לא שנוי אלא מפיית לבית, אבל ממקום למקום - לא. אמר ליה רב אידי פר אבין: הכי תנינא ליה במתניתא דבי רב הונא, ואמרי ליה: במתניתא דבי פר הונא פותיה. ואלא רב הונא מתניתא קא משמע לן? רב הונא מתניתא לא שמעי ליה. ותו, יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה: הא דאמרתי שינוי מקום צריך לברך - לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן, אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן - אין צריך לברך. מאי מעמא? לקיבעא קמא הדר. ורב ששת אמר: אחד זה ואחד זה צריך לברך. מיתבי: בני חבורה שהיו מסובין לשתות, ועקרו גליהן לצאת לקראת חתן או לקראת פלה, פשהו יוצאין - אין טעונין ברכה למפרע; פשהו חזרין - אין טעונין ברכה לכתחלה. במה דברים אמורים - שהניחו שם זקן או חולה. אבל לא הניחו שם לא זקן ולא חולה, פשהו יוצאין - טעונין ברכה למפרע; פשהו חזרין - טעונין ברכה לכתחלה. מוקחני: "עקרו גליהן" - מפלל דבדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן עסקין, ומעמא דהניחו שם זקן או חולה, הוא דפשהו יוצאין - אין טעונין ברכה למפרע, ופשהו חזרין - אין טעונין ברכה לכתחלה. אבל לא הניחו שם זקן או חולה, פשהו יוצאין - טעונין ברכה למפרע, ופשהו חזרין - אין טעונין ברכה לכתחלה. קשיא לרב חסדא! אמר רב נחמן פר יצחק: מאן

אינו צריך לברך — שניה על היין. במקום למקום — מבית לעלילה. בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם — כגון מים או פירות. שאין טעונים ברכה חשובה בפני עצמן כגון (שבעת המינים) דודאי כיון דעמד והלך למקום אחר — עמידתו זו היא גמר סעודתו והך סעודה אחרית היא וצריך לברך בתחלה. אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן — כלומר, ברכה חשובה בפני עצמן, כגון: שבעת המינים, הואיל ולא בירך אחריה ועמד לילך למקום אחר לסעוד — על קביעת הראשון הלך לברך אחריהם ברכה אחת על שתיהן, ולפניהם נמי אין צריך לחזור ולברך. לקיבעיה קמא הדר — כלומר, על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל עכשיו, לסיים סעודתו. אחד זה ואחד זה — בין שטעונין ברכה לאחריהם במקומן בין שאינן צריכין. כשתן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע — כלומר, לברך ברכה של אחריהן, הואיל ועתידין לחזור. הכי גרסין: במה דברים אמורים כו' — ולא גרס בהא "רבי יהודה". מוקחני עקרו מפלל דבדברים הטעונין כו' — ד"עקירות" משמע: משום מהירות חתן וכלה הן נעקרי, אבל אם לא כן, עדיין היו צריכין לעמוד ולברך ברכה שלאחריהם.

רשב"ם

ואחד שינוי מקום — לכל דבר הנאכל, אם אכל ממנו במקום זה, וחזרו ואוכל במקום אחר — אינו צריך לברך שניה, וכגון שלא היה לו היסט הדעת בניתים. שינוי מקום צריך לברך — כרב ושמואל דאמר: ידי יין לא יצאו, ותיובתא דרבי יוחנן. הכי גרסין: במתניתא דבי רב הונא כוותיק. ותו יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה. ולא גרסין: "מתניתא אתא לאשמעינן" ושיבש גמור היא, שכן הוא שיטת הגמרא להשמיעו האמור דבר המפורש בברייתא. דרימנן שאין הכל בקיאין בברייתא וגם האמורא עצמה יומקין ולא ידע לה להחליא ברייתא עד דמיתיה ליה סיעתא מיניה. ולפי שראו דיתבי רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה, וטעו לומר: מכלל שחזר בו ממה שאמר למעלה משמיה דרב הונא, והגיהו בספרים קושיא זו, ואינה, אלא שני דברים אמר רב חסדא בהדא ברייתא: חזא משמיה דרב הונא, והוא משמיה דנפשיה. דבריהם שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן — כגון: מים או פירות

שאין טעונין ברכה חשובה בפני עצמם אלא "כורא נפשות רבות", הלכך אינו צריך לברך במקומן אחריהן, דודאי, כיון דעמד והלך במקום אחר — עמידתו זו היא גמר סעודתו, והך סעודה אחרית היא וצריך לברך בתחלה. אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן — כלומר, ברכה חשובה בפני עצמה (והלכך) צריכין במקומן. כגון שבעת המינים דאית בהו ברכה אחת מעין שלש, והואיל ולא בירך אחריהן, כגון במקום אחר לסעוד — על דעת קביעת הראשונה הלך, לברך ברכה אחת על שתיהן. ולפניהן נמי אינו צריך לחזור ולברך — מהכא שמעינן. דהא דתנן (ברכות א.א.) מי שאכל ושכח ולא בירך בית שמאי אמורים כו' ושמעינן מינה דלכתחלה צריך לברך במקומן — בשבעת המינים מיירי, דאיכא כעין ברכת המזון ברכה אריכתא וחשיבותא מעין שלש. לקיבעיה קמא הדר — כלומר, על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל עכשיו לסיים סעודתו. ואם תאמר: אמאי איתותב רבי יוחנן מוקחני תיובתא? הא איכא לתרוצ: ברייתא כרב חסדא בשאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן, וכליתיה דרבי יוחנן בשטעונין, והלכך אין צריך לברך! ליכא לתרוצי הכי, דרבי יוחנן סתמא קאמר שינוי מקום אינו צריך לברך — בכל דבר הנאכל קאמר, מדלא פירש שהאמורא יש לו לפרש דבריו יותר מן הברייתא. ועוד: יודעין היו האמוראין שהשיבו מהזיה ברייתא לרבי יוחנן דבכל מקום קאמר רבי יוחנן: שינוי מקום אינו צריך לברך, אבל הברייתא שקדמה להם הברה, יש להם לפרש כן וכן. אחד זה ואחד זה — בין שטעונין ברכה לאחריהם במקומן, בין שאינן טעונין שאינן משבעת המינים. שהיו מסובין לשתות ועקרו גליהן כו' — גרסין. ולא גרסין "יין". כשהו יוצאין אין טעונין ברכה לאחריהם למפרע — כלומר, לברך ברכה שלאחריה הואיל ועתידין לחזור. הכי גרסין: במה דברים אמורים כו' — ולא גרסין בהא "רבי יהודה". מוקחני עקרו מפלל דבדברים הטעונין כו' — ד"עקירות" משמע דמשום מהירות חתן וכלה הן נעקרי, אבל אם לא כן עדיין היו צריכין לעמוד ולברך ברכה שלאחריהם. קשיא לרב חסדא! דאילו לא חזרו למקומן אלא גמרו סעודתן במקום אחר — אין צריך לברך תחלה, והואיל ועדיין לא בירך אחריהן, והכא מוכח דאפילו חזרו למקומן הראשון — צריך לברך תחלה.

עליהם ברכה אחרונה דווקא במקום שאכלם, כגון שבעת המינים, 44
והוא משום שיש להם ברכה אחרונה חשובה לעצמם, ברכת מעין 45
שלש, אם אכלם ושינה את מקומו קודם שבירך ברכה אחרונה 46
ורוצה לאכול במקום השני, אין צריך לברך ברכה ראשונה בשנית. 47
מאי טעמא ו-מהו הטעם, משום דלוקינא קמא תר - כיון שהלך 48
לאכול במקום אחר ולא בירך ברכה אחרונה, מוכח שעל דעת 49
קביעת סעודתו הראשונה הלק, ובכוונתו להמשיך סעודתו 50
הראשונה במקום השני ולברך ברכה אחרונה על שתיהן, ועל כן 51
אינו צריך לברך ברכה ראשונה בשנית. 52
ורב ששת אמר, אחד זה ואחד זה - בין דברים הטעונים ברכה 53
לאחריהם במקומם, ובין דברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם 54
במקומם ושאינם משבעת המינים, אם שינה מקומו בתוך אכילתם 55
ורוצה להמשיך לאכול, צריך לברך ברכה ראשונה בשנית. 56
מקשה הגמרא: מיתבי - הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן, 57
ששינו בברייתא, בני חבורה שהיו מסובין לשותה, ועקרו רגליהן 58
ממקומם לצאת לקריתא תמן או לקריתא פלה ללוחות ולשמהם, 59
בששת יוצאין ממקומם אין טענין לברך ברכה למפרע - ברכה 60
אחרונה קודם יציאתם, כיון שעתידים לחזור למקומם, ובששת 61
חוזרין למקומם ורוצים להמשיך באכילתם, אין טענין לברך 62
בשנית ברכה לבתחלה - ברכה ראשונה. מבארת הברייתא, בשה 63
דברים אחרים, שאינם צריכים לברך ברכה אחרונה קודם יציאתם 64
וברכה ראשונה אחר חזרתם, באופן שלא יצאו כולם אלא הניחו 65
שם במקום אכילתם, אדם וכן או חולה שלא יצא אתם לקראת 66
החתן או הכלה, אבל אם יצאו כולם ולא הניחו שם לא יקנו ולא 67
חולה, בששת יוצאין הם טענין לברך ברכה למפרע, ובששת חוזרין 68
הם טענין לברך בשנית ברכה לבתחלה קודם שימשיכו לאכול. 69
מדייקת הגמרא בלשון הברייתא: מדקתני 'עקרו רגליהן' שמשמע 70
שמיהרו לצאת, משמע שדווקא משום שמהירו לצאת לקראת 71
חתן או כלה יצאו בלא לברך ברכה אחרונה, אבל בלא זה היו 72
מברכים ברכה אחרונה במקומם קודם שיצאו, מפלל - משמע 73
מזה, דבדברים הטענין ברכה לאחריהן במקומן עסקין ו-הברייתא 74
עוסקת, וטעמא - וטעם הברייתא, שרק משום דהניחו שם יקנו או 75
חולה, שלא יצאו כולם, הדין הוא דבששת יוצאין אין הם טענין 76
לברך ברכה למפרע, ובששת חוזרין אין הם טענין לברך ברכה 77
לבתחלה, אבל אם לא הניחו שם יקנו או חולה, אזי יהיה הדין 78
שבששת יוצאין הם טענין לברך ברכה למפרע, ובששת חוזרין הם 79
טענין לברך ברכה לבתחלה, אם כן קשיא לרב חסדא, הסובר 80
שבדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אין שינוי מקום 81
מחייב לברך ברכה ראשונה בשנית, אפילו כשהמשיך לאכול 82
במקום אחר, ובברייתא מוכח שאף בדברים הטעונים ברכה 83
לאחריהם במקומם, שינוי המקום מחייב לברך ברכה ראשונה 84
בשנית אפילו חזרו למקומם הראשון. 85
מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, 86

ואחד שינוי מקום - ודין אחד הוא אם בירך על מאכל ואכל במקום 1
אחד, ואחר כך שינה מקומו ורוצה לאכול במקום אחר, ולא הסיח 2
דעתו מלאכול בינתים, שבשניהם אין צריך לברך בשנית ברכה 3
ראשונה. וזהו כשיטתו במה שאמר שהשותים מין הקידוש בבית 4
הכנסת אינם צריכים לברך בשנית ברכה ראשונה על היין 5
ששותים בביתם. 6
מקשה הגמרא: מיתבי - הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן, 7
שינוי בברייתא, שינוי מקום בתוך אכילתו גורם שצריך לברך 8
ברכה ראשונה בשנית, אבל שינוי ממין יין אחד למין יין אחר אין 9
גורם שצריך לשוב ולברך ברכה ראשונה בשנית. הרי מפורש 10
בברייתא כדעת רב ושמואל הסוברים שצריך לברך בשנית אחר 11
שינוי מקום, וקשה על רבי יוחנן הסובר שאין מברכים בשנית אחר 12
שינוי מקום. 13
אומרת הגמרא: תיובתא - לכאורה דבר זה הוא פירכא דרבי יוחנן 14
- לדברי רבי יוחנן, מסיקה הגמרא: תיובתא - אכן פירכא היא, 15
ונדחו דבריו. 16
הגמרא דנה בדיני שינוי מקום בברכות: יתיב ו-ישב רב אידי בר 17
אבין קמיה ו-לפני דרב חסדא, ויתיב רב חסדא וקאמר ו-והיה 18
אומר משמיה דרב הונא, הא דאמרת - המבואר בברייתא לעיל, 19
ששינוי מקום בתוך אכילתו גורם שצריך לברך בשנית, לא שנו כן 20
אלא כאשר שינה מקומו מפי' לפי, אבל אם שינה מקומו ממקום 21
למקום בבית אחד, כגון שבירך ואכל בבית ועלה לעליותו, לא - 22
אינו צריך לברך בשנית. אמר ליה רב אידי בר רב חסדא, - 23
הכי תנינא ליה - כדברים אלו שנינו במתניתא דבי רב הונא - 24
בברייתא השנויה בבית מדרשו של רב הונא, ואמרי ליה - ויש 25
אומרים ששינוי כן במתניתא דבי רב הונא - בברייתא השנויה 26
בבית מדרשו של בר הונא, כדבריך בשם רב הונא. 27
שואלת הגמרא: ואלא רב הונא מתניתא קא משמע לן - וכי רב 28
הונא מלמדנו דבר השנוי כבר בברייתא, ומה מוסיף הוא על 29
דבריה. משיבה הגמרא: רב הונא מתניתא לא שמי' ליה - רב הונא 30
לא היה יודע ברייתא זו, ולכן אמר דבר השנוי כבר בברייתא. 31
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים, על אלו דברים צריך לחזור 32
ולברך אחרי שינוי מקום: ותו יתיב ו-ושבו ישב רב חסדא וקאמר 33
משמיה דנפשיה - והיה אומר בשם עצמו, הא דאמרת - המבואר 34
לעיל בברייתא ששינוי מקום בתוך אכילתו גורם שצריך לברך 35
בשנית, לא אמר - אין הדברים אמורים אלא בדברים שאין טענין 36
ברכה לאחריהן במקומן - דברים שאין צריך לברך עליהם ברכה 37
אחרונה דווקא במקום שאכלם, כגון מים ופירות, משום שאין להם 38
ברכה אחרונה מיוחדת אלא ברכת בורא נפשות, ולכן כיון שאינו 39
צריך לשוב למקום אכילתו כדי לברך, אם הלך למקום אחר אחרי 40
שאכל נחשב שינוי המקום לגמר הסעודה, וכששוב אוכל הרי 41
סעודה אחרת היא. וצריך לברך שם ברכה ראשונה בשנית, אבל 42
דברים הטענין ברכה לאחריהן במקומן - דברים שצריך לברך 43

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אדר, תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

מר אברהם שי קרינצי

שלום וברכה!

אף שזמן רב לא שמעתי מכ' באופן ישיר, אבל מובן שמקבל אני פ"ש מאנשי כפר חב"ד,
שמודיעים לי גם כן מזמן לזמן על דבר התענינותו הערה בעניני הכפר, וכאיש מעשי ורב פעלים הרי זו
מתבטאת בעזרה ממשית, ובפרט בנוגע לגנים ופרחים, שהיא ג"כ הסיסמה של רמת גן.

המשך בעמוד הבא

44 תִּיהְיוּ תְּיֻבָּתָא – כוונת המקשן שנאמר שאף מכאן תהיה פירכא
 45 לרבי יוחנן, שאף אם נתרץ את הקושיא מן הברייתא הראשונה או
 46 שתדחה הברייתא הראשונה מחמת ברייתות אחרות, תהיה
 47 מברייתא זו פירכא לרבי יוחנן.
 48 מתרצת הגמרא את הקושיא על דברי רבי יוחנן: אִמְר לְךָ רַבִּי יוֹחָנָן
 49 לתרץ את קושייתך, אכן לדעת חכמים הוא הדין דאִפְּלוּ דְּבָרִים
 50 שְׂאִין מְעוּנִין בְּרַכָּה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמִקּוּמָן, נְמִי –גם כן אין צָרִיכִין לְבָרֵךְ
 51 לפנייהם ברכה ראשונה בשנית אחר שינוי מקום, ודברי רבי יוחנן
 52 הם כדברי חכמים, וְהָא דְּקָתְנִי – ומה ששינונו עָקְרוּ רַגְלֵיהֶן
 53 שמשמע שהברייתא עוסקת דווקא בדברים הטעונים ברכה
 54 אחריהם במקומם, וְזוּ לְהוֹדִיעָךְ כּוּ – את גודל חידושו דְּרַבִּי
 55 יְהוּדָה, דִּאִפְּלוּ בְּדָבָרִים שְׂמִיעוּנִין בְּרַכָּה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמִקּוּמָן, מְעָמָא –
 56 הטעם שרבי יהודה מודה ששכחתי באמצע הסעודה אין
 57 מברכים ברכה אחרונה קודם יציאתם וברכה ראשונה אחר
 58 חזרתם, הוא דווקא משום דְּהִנִּיחוּ שם מְקַצֵּת חֲבֵרִים ולא יצאו
 59 כולם, אֲבָל אם יצאו כולם ולא הניחו מְקַצֵּת חֲבֵרִים, בְּשִׁשָּׁה יוֹצְאִין
 60 מְעוּנִין בְּרַכָּה לְמַפְרַע קודם יציאתם וּבְשִׁשָּׁה חוֹזְרִין מְעוּנִין בְּרַכָּה
 61 לְבִתְחִלָּה, וְדִין זֶה שֶׁשֶּׁשֶּׁם יוֹצְאִים טַעֲוִים בְּרַכָּה לְמַפְרַע, לא היה
 62 יכול רבי יהודה לחדש בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם
 63 במקומם, משום שכיון שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומם,
 64 אינם צריכים לברך קודם שיצאו.
 65 הגמרא מביאה ברייתא כדעת רב חסדא (לעיל קא), הסובר
 66 שבדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אין שינוי מקום
 67 מצריך לברך בשנית: תִּנְיָא בְּנֻחִיתָ דְּרַב חֲסִידָא – שנינו בברייתא
 68 כדעת רב חסדא, חֲבֵרִים שְׂהִיוּ מְסֻבִּין לְשִׁתּוֹת יָין שהוא מהדברים
 69 הטעונים ברכה לאחריהם במקומם, וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶן ויצאו קודם
 70 שביכרו ברכה אחרונה, וְאַחַר כֵּךְ חֹזְרִים וְרוֹצִים לְהַמְשִׁיךְ לשתות יין,
 71 אֵין צָרִיכִין לְבָרֵךְ בשנית ברכה ראשונה. וְזוּ כְּדִבְרֵי רַב חֲסִידָא,
 72 שבדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם לא נאמר הדין
 73 ששינוי מקום צריך לברך.
 74 הגמרא חוזרת למחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי המבוארת לעיל (ק),
 75 בענין האוכל בערב שבת, אם צריך להפסיק סעודתו משהחשיך
 76 היום, ומבארת את סדר הקידוש וברכת המזון לשיטתם: תְּנִי בְּרַבִּי
 77 בברייתא. כְּגִי חֲבִירָה שְׂהִיוּ מְסֻבִּין לֹאכֹל בערב שבת ויום טוב,
 78 וְקָדַשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם – החשיך היום, צריכים להפסיק את סעודת
 79 החול ולברך ברכת המזון, אך כיון שהגיע זמן הקידוש יש לקדש
 80 תחילה, ולכך מְבִיאִין לוֹ לְמַקְדֵּשׁ בֹּס שֶׁל יוֹן, וְאוֹמְרִים עֲלֵיוּ קְדוּשַׁת
 81 הַיּוֹם תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּךְ מְבִיאִים לוֹ בֹּס יוֹן שְׁנֵי וְאוֹמְרִים עֲלֵיוּ בְּרַכַּת
 82 הַמְּזוֹן, ואחר כך אוכלים סעודה חדשה לכבוד השבת, דְּבָרִי רַבִּי
 83 יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמְרִי, אין צריך להפסיק כלל את הסעודה כדי
 84 לאכול סעודה חדשה לכבוד השבת, אלא אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ – ממשיך
 85 בסעודתו עַד שֶׁתִּשְׁחָשֵׁךְ וגומר סעודתו.

1 מֵאֵן תִּנְיָא – מי הוא התנא ששנה ברייתא זו העוסקת בענין עָקְרוֹת
 2 – בדין מי שעקר ממקומו קודם ברכה אחרונה, שמבואר בה שאף
 3 בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם צריך לברך ברכה
 4 ראשונה בשנית אחר שינוי מקום, רַבִּי יְהוּדָה הוא, דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא
 5 אַחֲרָת, חֲבֵרִים שְׂהִיוּ מְסֻבִּין לֹאכֹל, וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם לִלְךָ לְבֵית
 6 הַכִּנְסָתָא לְהַתְּפִלָּה אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, בְּשִׁשָּׁה יוֹצְאִין מְמֻקְּמוֹם אֵין הם
 7 מְעוּנִין לְבָרֵךְ בְּרַכָּה לְמַפְרַע – ברכה אחרונה קודם שיצאו, וּבְשִׁשָּׁה
 8 חוֹזְרִין לְמַקְּמוֹם וְרוֹצִים לְהַמְשִׁיךְ בְּאִכְלָתָם אֵין הם מְעוּנִין לְבָרֵךְ
 9 בְּרַכָּה לְבִתְחִלָּה – ברכה ראשונה. אִמְר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמָה דְּבָרִים
 10 אֲמֹרִים שאינם טעונים ברכה אחרונה קודם יציאתם וברכה
 11 ראשונה לאחר חזרתם, כְּגִי שְׂהִנִּיחוּ שָׁם – במקום אכילתם מְקַצֵּת
 12 מִן הַחֲבֵרִים שלא יצאו, אֲבָל אם לא הניחו שָׁם מְקַצֵּת חֲבֵרִים, בְּשִׁשָּׁה
 13 יוֹצְאִין הם מְעוּנִין לְבָרֵךְ בְּרַכָּה לְמַפְרַע קודם יציאתם, וּבְשִׁשָּׁה חוֹזְרִין
 14 הם מְעוּנִין לְבָרֵךְ בְּרַכָּה לְבִתְחִלָּה קודם שימשיכו באכילתם. וכיון
 15 שעל דברי חכמים בברייתא נקט רבי יהודה בלשונו 'במה דברים
 16 אמורים', משמע מכך שחכמים חולקים על דבריו וסוברים שאף
 17 באופן שיצאו כולם ולא הניחו שם מְקַצֵּת חֲבֵרִים, כשחוזרים אינם
 18 צריכים לברך ברכה ראשונה בשנית קודם שימשיכו באכילתם,
 19 ואם כן הברייתא לעיל (קא) שמבואר בה שאם לא הניחו זקן או
 20 חולה ויצאו, כשחוזרים צריכים לברך בשנית ברכה ראשונה,
 21 כדעת רבי יהודה היא שנויה, וממילא אין להקשות ממנה על רב
 22 חסדא משום שאמר את דבריו כדעת חכמים.
 23 מדייקת הגמרא את דברי הברייתא ומקשה על דעת רבי יוחנן:
 24 אִלָּא מְעָמָא – הטעם שחכמים חולקים על דעת רבי יהודה הוא
 25 משום דְּבְּדָבָרִים הַמְּעוּנִין בְּרַכָּה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמִקּוּמָן אֵינוֹ עוֹסְקִים, שהרי
 26 שנינו 'עקרו' כדיוק הגמרא לעיל (קא), משום כך סוברים חכמים
 27 דְּבְּשִׁשָּׁה יוֹצְאִין אֵין מְעוּנִין בְּרַכָּה לְמַפְרַע קודם שיצאו, וּבְשִׁשָּׁה חוֹזְרִין,
 28 אֵין מְעוּנִין בְּרַכָּה לְבִתְחִלָּה קודם שימשיכו באכילתם, כיון שאין
 29 יציאתם נחשבת לגמר הסעודה, אלא ממשיכים סעודתם במקום
 30 אחר, אֲבָל בְּדָבָרִים שְׂאִין מְעוּנִין בְּרַכָּה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמִקּוּמָן, שבהם
 31 הברייתא אינה עוסקת, לא יהיה הדין כן, אלא בזה יודו חכמים
 32 לרבי יהודה, וְאִפְּלוּ לְרַבִּי, כיון ששינוי החברים את מקומם, בְּשִׁשָּׁה
 33 יוֹצְאִין הם מְעוּנִין לְבָרֵךְ בְּרַכָּה לְמַפְרַע – ברכה אחרונה קודם
 34 שיצאו, וּבְשִׁשָּׁה חוֹזְרִין הם מְעוּנִין לְבָרֵךְ בְּרַכָּה לְבִתְחִלָּה – ברכה
 35 ראשונה קודם שימשיכו באכילתם, כיון שיציאתם נחשבת לגמר
 36 הסעודה וכעת היא סעודה חדשה. לִימָא תִּיהְיוּ תְּיֻבָּתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן
 37 – האם נאמר שברייתא זו היא פירכא לדעת רבי יוחנן (לעיל קא).
 38 הסובר שהמשנה מקומו בתוך סעודתו אינו צריך לברך בשנית,
 39 ולא חילק בין דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם לבין
 40 דברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומם.
 41 שואלת הגמרא על המקשן: וְלֹא מִי אוֹתִיבֵיהּ תִּנְיָא וְיָמָא – וכי לא
 42 דחינו את דברי רבי יוחנן כבר פעם אחת לעיל (קא), ומה תועלת
 43 תהיה אם אף מכאן ידחו דבריו. משיבה הגמרא: נִימָא מְהָא נְמִי

המשך מעמוד הקודם

ובהמשך לשיחתנו כשהי כאן, עצור מלים לא אוכל, להוסיף שבדאי הפרחים האמתיים ענינם לא רק להרהיב העין, אלא בעיקר לעשות פירות ופירי פירות טובים למאכל והכרחיים לקיום המין. ובמובן הרוחני אצל יהודים, וכלשון השגור בפי חכמינו ז"ל, אין פירות אלא מצוות ומעשים טובים שיפיים והדורים הם ונותנים המשך וקיום נצחי לדורות ודורי דורות.

ולסיים מימי הפורים דאזלינן מהם, המביאים אורה ושמחה וששון ויקר לכל היהודים, יהי רצון שכן תהי לו ולכל אשר לו בתוככי כלל ישראל, ושבבריאות הנכונה ימשיך בפעולותיו בישוב ארצנו, אשר ארץ הקדש יקרא לה, שגם בזה חיבור ארציות וקדושה, ועד שנעשה דבר אחד.

בכבוד ובברכה.

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכג
רש"י
תוספות

1 **מאן תנא** — להך ברייתא דקתני: אף על גב דדברים הטענין ברכה לאחריהן
2 צריך לברך — רבי יהודה היא. חברים שהיו מסובין ועקרו בו' — ולא גרסין
3 'לשתות יין'. ומקשינן: **אלא טעמא** דברכים הטענין ברכה לאחריהם — משום
4 הכי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה. הא בדברים שאין טענין ברכה לאחריהן —
5 אפילו רבנן מודו דצריך לברך פעם אחת
6 בתחלה. **לימא** תיהוי תיובתא דרבי יוחנן —
7 דאמר לעיל: שנינו משום שאין צריך לברך. —
8 ולא מפליג בין דברים הטענין לדברים שאינן
9 טענין. **לאו** אותביניה דא זימנא — לעיל.
10 הכי גרסינן: תניא כוותיה דרב חסדא חברים
11 שהיו מסובין לשתות יין בו' — והיינו כרב חסדא
12 דאמר: דברים שטענין ברכה לאחריהן אין
13 צריך לברך. והא בהדיא מסייעא לרב חסדא.
14 מדקתני "יין", אבל בהדיא דלעיל, לא תנא יין
15 בהדיא: ואומר עליו קידוש היום — באמצע
16 סעודתו. ושי — מיד אומר עליו ברכת המזון
17 ומפסיק בדאמר רבי יהודה לעיל. ומיהו, הואיל
18 והגיע ענת קידוש צריך לקדש תחלה. לא
19 גרסינן: ראשון אומר עליו ברכת המזון שני
20 אומר עליו קידוש היום.

גמור

רשב"ם

1 **מאן תנא** עקירות — מאן תנא להך ברייתא
2 דקתני: אף על גב דדברים הטענין ברכה
3 לאחריהן במקומן צריך לברך — רבי יהודה
4 היא. הכי גרסינן: חברים שהיו מסובין ועקרו
5 רגליהם בו' — ולא גרסינן 'לשתות יין'. **אמר**
6 רבי יהודה כמה דברים אמורים בו' —
7 מכלל דרבנן פליגי עליה ברישא. דאף על
8 גב דלא הניחו שם מקצת חברים — אין
9 צריך לברך. כרב חסדא דאמר רבי יוחנן
10 בעירובין בפרק חלק (פבא): כל מקום שאמר
11 רבי יהודה "במה" — לחלוק, "אימת" —
12 לפרש דברי חכמים בא. ומקשינן **אלא טעמא**
13 דברכים הטענין ברכה לאחריהן — משום
14 הכי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה, הא
15 בדברים שאין טענין — אפילו רבנן מודו
16 דצריך לברך פעם אחת בתחלה. **לימא**
17 תיהוי תיובתא דרבי יוחנן — דאמר לעיל:

18 שינוי מקום אין צריך לברך, ולא מפליג בין דברים הטענין לדברים שאינן טענין.
19 **לאו** אותביניה דא זימנא — לעיל. **נימא** תיהוי תיובתא נמי מהא — שאם יבא
20 אדם ויתרץ להך קמייא או ישכב אותה על ידי ברייתו אחרת, נותביה מזה.
21 **להודיע** כח דרבי יהודה בו' — כשהן יוצאין טענין ברכה למפרע בו', אבל בשאר
22 דברים לא היה יכול לומר טענין ברכה למפרע בו', דהא אין צריכין ברכה לאחריהן
23 במקומן. וליכא לאקשוי: אדרבה לישמעין דברים שאין צריכין ברכה לאחריהם
24 במקומן, להודיע כח דרבנן דמקילין כל כך שאפילו (הם) [עליה] אין צריכין לברך.

25 ומשום דכח היתרא עדיף אין לומר כן, דאין כח כח וחשיבות אם אין מצריכין לברך, דסברא הוא דכין שלא היה היסט הדעת בינתיים, למה יחזור ויברך? אבל כח דרבי
26 יהודה עדיף טפי שנחמיר שתי חומרות על דברי חכמים, ולא מביעיא דברים שאין צריכין ברכה לאחריהן במקומן שחיבי (אחריהם) לברך אף על פי שהביאנו שטרין, אפילו
27 דברים הצריכין ברכה אחריהן במקומן נמי דחיבי, הלכך הכא כח דאיסורא עדיף. הכי גרסינן תניא כוותיה דרב חסדא **חברים** שהיו מסובין לשתות יין בו' — והיינו כרב
28 חסדא דאמר: דברים שטענין ברכה לאחריהן במקומן — אין צריך לברך. והא בהדיא מסייעא לרב חסדא. מדקתני "יין", אבל בהדיא דלעיל, לא תנא יין בהדיא. מיהו שמעין
29 משמעתין: שנינו יין אין צריך לברך ברכת היין, אבל מברך "הטוב והמטיב". שנינו מקום בשבעת המינין שטענין ברכה לאחריהן במקומן מעין שלש, כגון אוכל בבייתו או חור
30 ואכל בבית אחר קודם שבירך אחריהן, או שאכל בבית זה והלך לשוק חזור וגמר סעודתו בבית אחר — בכל אלו אין צריך לחזור ולברך תחלה דלקיבעיה קמא חדר דהא
31 תניא כוותיה דרב חסדא, אבל שאר פירות ומשקן שאינן משבעת המינין, שאינן צריכין ברכה לאחריהן במקומן, ואכל בבית זה חזור ואכל בבית אחר — צריך לברך תחילה,
32 אבל מפניה לפניה בבית אחד — אין צריך לברך בדחיתא מנותיאת דבי רב הניק. ומשום דקבעי למייתי "ועקרו רגליהן כדי לילך לבית המדרש" — הלכך נקט חברים תלמידי
33 חכמים. הכי גרסינן: תנו רבנן בני המורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום מביאין לו כוס של יין ואומר עליו קידוש היום באמצע סעודתו והשני מיד אומר עליו ברכת המזון
34 ומפסיק בדאמר רבי יהודה לעיל ומיהו הואיל והגיע שעת קידוש צריך לקדש תחלה. לשון אחר גרסינן: ראשון אומר עליו ברכת המזון, שני אומר עליו קידוש היום ובתוספתא
35 דברכות מוכח כלשון ראשון. רבי יוסי **אומר** אוכלין וחולבין — עד שתגמר סעודתו, אי נמי: חולבין ואוכלין משתחשך ורבי יוסי לטעמיה דלדידיה אין מפסיקין כלל.

גמור

1 לברך — היינו לפניו ולא למפרע. וכן פירש רבינו שמואל בן מאיר ורבינו תנאל לקמן (קבב).
2 איתסר לכו למישינו עד דברכיתו "בורא פרי הגפן". ואף על פי שלא היה יודע אם רוצים
3 לשתות בלא ברכה — מכל מקום היה מורה להם שלא ישותו בלא ברכה. וכן נראה עיקר,
4 דהא בפרק "כל הבשר" (חולין ק"ב). אמר: השמש מוכר על כל פרסה ופרסה לפי שמסח
5 דעתו, ולא משמע שיצטרך בכל פעם לברך ברכת
6 המזון, ועוד, ולקמן גבי חד בריך אבסא קמא
7 ואבסא דברכתא "בורא פרי הגפן", ומייתי ראיא
8 מהב וניבריך דאסור למישינו עד שיברך, ואי
9 "בורא פרי הגפן" — מייתי שפיר, אבל אי אסור
10 למישינו עד שיברך ברכת המזון — מנא ליה
11 דאחר ברכת המזון יצטרך לברך "בורא פרי
12 הגפן"? אף על פי שיש לדחות דמוכח שפיר, דאי
13 אחר ברכת המזון אין מברך "בורא פרי הגפן" דלא
14 הוי הפסק — בהב וניבריך אמאי אתסר למישינו?
15 אבל לא משמע הכי, מדלא פירש עד דברכיתו
16 ברכת המזון "ורבא פרי הגפן". וסברא הוא: כיון
17 דהב וניבריך הוי הפסק כאילו כבר בירכו — סגי
18 בברכת "בורא פרי הגפן" כמו אחר ברכת המזון.
19 והא דתניא בתוספתא דברכות: בעל הבית שזיח
20 מיטב ואוכל, קרא חבירו לברך נענו אין צריך
21 לברך בו', הפליג — צריך ברכה למפרע, וכשהוא
22 חוזר — צריך ברכה לתחלה, לאו כשחזור טעון
23 ברכה למפרע, אלא כשורצה לצאת, ומיירי
24 שקראו להפליג ומברך שמוא ישהה בדפרשיית.
25 ותדע, דאמר בפרק שלשי רימא (לא): דיבר עם
26 חבירו והפליג — טעון נטילת ידיים, ומשמע דהוא
27 הדין ברכת המוציא, אבל ברכת המזון לא קאמר
28 דצריך, ומיירי שלא ידע מתחלה שיפליג. ואין
29 הלכה כאותן ברייתות אלא אפילו ברכה —
30 לתחלה לא צריך, דקיימא לן כרב חסדא דאמר
31 לקיבעיה קמא חדר, והנהו ברייתות וההיא
32 דתוספתא אתו כרבי יהודה.

ועקרו

1 רגליהם לילך לבית הכנסת בו' — מבאן
2 משמע שאם שכח להתפלל ונוכר
3 באמצע סעודה והתפלל, שאינו צריך ברכה
4 אפילו לתחלה. ומה שהביא הרב ר' יום טוב
5 ראיא מפרק "כיסוי הדרם" (חולין פ"א). דאמר:
6 מישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר, שצריך
7 לברך ברכת המזון ולשילוי דיו — אינה ראיא,
8 דדוקא גבי ברכת המזון אמרינן הכי, דהוי הפסק
9 וגמר סעודה, אבל תפלה אף על גב דמיכל צולוי בהדי הדדי לא אפשר, אין בכך כלום.
10 **תניא** כוותיה דרב חסדא — פירש רבינו שמואל בן מאיר: הא דלא מייתי רב חסדא
11 מרבנן דר' יהודה, משום דבהדיא לא קתני בהדיא יין, וזה פירש לפי שיטתו דגרסינן
12 הכא "יין". ויש לומר: משום הכי לא מייתי סיעתא מינה, משום דאיכא דאמרי בסנהדרין
13 (כהא) דבמה נמי לפרש, ואף על גב דחזור מייתי ראיא לרב חסדא. דטעמא דשנינו מקום
14 דצריך לברך משום שעמידתו ממקומו היא גמר אכילתו, והוא הדין נמי חוזר.

הכי

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

תוספות

הבי גרסינ: **ראשון** אומר עליו ברכת המזון — להפסיק, והשני אומר עליו קידוש היום סמוך לסעודת שבת. ולגידסא זו אתי שפיר הא דמשמע לעיל (קב ושם) דמפסיק לר' יהודה בעקידת שלחן קודם קידוש, לפי שהיו רגילין לעקור שלחן לפני ברכת המזון. אבל ספרים דגרסו "ראשון אומר עליו קידוש היום" וטעמא שאינו יכול לטעום מכוס ברכת המזון

בלא קידוש — קשה, מנא ליה לעיל דמפסיק? לרבי יהודה בעקידת שלחן קודם קידוש? והא דקתני בתוספתא דברכות: "אורחין שהיו מסובין אצל בעל הבית וקדש עליהן היום עקרו עם חשיכה לבית המדרש חזרו ומזגו להם את הכוס אומר עליו קידוש, דברי רבי יהודה" וברכת המזון לא מזכיר כלל — היינו משום דמתחלה עשו ברכת המזון קודם יציאתם לעשות הפסח בין סעודת חול לסעודת שבת, ולכך נמי עשו עקירה לבית המדרש. **ונימרינן** לתרוייהו אחד כסא — לר' יוסי פריך, כיון דתרוייהו אסעודת שבת קאתו כדפרישית לעיל (קא) דהך סעודה עולה לו לסעודת שבת והוה ליה למימר תרוייהו אחד כסא. אבל לר' יהודה לא פריך, כיון דברכת המזון אסעודת חול וקידוש על סעודה הבאה, אין לומר שניהם על כוס אחד. **שאני** אומרים שתי קדושות על כוס אחד — ויש נהוגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבע ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחד ואין מברכין על השני "בורא פרי הגפן" כיון שכבר בירך על כוס ברכת המזון, כי אין נכון לברך פעמים, אך רבינו משלים הדיו אומר הכל על כוס אחד, דלא דמי לברכת המזון וקידוש דתרי מילי נגיזו כדאמרין בסמוך, אבל הכא חזא מלתא היא דברכת המזון גורם לברכת נישואין, וברכת אידידין ונישואין נהוגו לומר על שתי כוסות, וטעמא — דרגילין זה בלא זה, כדאמר בכתובות (ב.ו.) מברכין ברכת האירוסין בבית אירוסין וברכת חתנים בבית חתנים, ועוד דנהוג לקרות כתובה ביתנים והוי הפסק, ולכך מחבובים, ולכך צריך שתי כוסות.

מיתבי הנכנס לביתו כו' — הוה מצי למיפיר ממתניתין "אלו דברים" (ברכות נא.ב) דמיתבי בסמוך: "בית שמאי אומר: נר ומזון ובשמים והבדלה" כו' אלא פריך מבייאת משום דבעי לשנויי: אין לו שאני, דקתני ברייתא "אין לו אלא כוס אחד" כו' ודרך ההלמול להקשות ממקום שמוצא לתרץ בפשיטות. **מניחו** לאחר המזון — הקשה הרב ר' נסים: איך יאכל קודם הבדלה? הא אמרין לקמן: אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל! ואמרינן נמי בת סוטה, כדאמר לקמן (קא). ותירץ: דהבא מיירי כשאכל מבעדו יום עד שחשיכה, ואף על גב דמפסיקין להבדלה לשמואל וכל שכן לר' יהודה דמחמיר טפי. ודך ברייתא מוקי לה בסמוך בבית שמאי ואליבא דרבי יהודה, הא דקאמר מניחו לאחר המזון — לא שמונת לאכול, אלא כלומר כשיפסיק סעודתו בברכת המזון או יבדיל. וקשה: דלשון "הנכנס לבית" משמע שלא התחיל לאכול מבעד יום! ועוד הקשה מורי הרב ר' יחיאל: דלקמן (קה.ב) אמרין על דף ברייתא "שמע מינה טעם מבדיל" ולפירושו רבינו נסים דמיירי באכל מבעד יום — אין להוכיח כלום! אלא יש לומר: דודאי בהנך — אין לו לאכול קודם הבדלה, אבל כשאין לו אלא כוס אחד — מותר לאכול קודם הבדלה, כדי לעשות על הכוס ברכת המזון. **ראית** ליה ואמר רב יקנ"ה — פירש בקונטרס: דסלקא דעתך דביום טוב ראשון של פסח מיירי, דאית ליה כוסות טובא, כדתנן (לעיל עט.ב): לא יפתחו לו מארבע כוסות. וקשה: דהא כל ארבע כוסות צריכי כל חד למילתיה. ועוד: דבסמוך דפריך מיקנ"ה, לימא דבשמיני של חג מיירי דאיכא זמן ואכיל ושתה כל מה דהוה ליה. ועוד: דאיבאל כל מה דהוה ליה — לשון אכילה לא היה לו להזכיר אכוסות. לכך נראה לפרש: דביום טוב ראשון מסתמא אדם מכין הרבה, ובשמיני של חג נמי שהוא רגל בפני עצמו רגילין להכין הרבה, כדתנן (חולין פא.א.) ארבעה פרקים בשנה צריך השבת לחזויע אמה מברתי לשחות, וחשיב יום טוב האחרון של חג. **רב** אמר יקנ"ה — ומה שאין מזכיר בשמים, פירש רבינו שמואל בן מאיר: דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה, וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה. וקשה: דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים? לכך נראה דביום טוב ליכא נשמה יתירה. והכא אין מזכיר בשמים — משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים. ויש טעמים לא נכונים, והה טעם נכון ועיקר. **יקנ"ה** — יין ברישא. ואם תאמר: אמאי לא תקינו נמי בברכת המזון יין ברישא כמו בכל מקום? למימר דפטר ליה יין שבתוך הסעודה, דכיון דאמר "זה וברכך" יאסתר למישרתו ויש לומר: דברכת המזון בא לשם

נמרו — סעודתן. **אומר עליו כו'** — רבי יוסי קאמר לה. משלשלי — עד לאחר המזון. אלמא אמרין שתי ברכות על כוס אחד הבדלה וברכת המזון. **ואמר רב יקנ"ה** — כדמפרש, בשביעי עסקין ובשביעי ליכא זמן, ומכל מקום שמעינן מינה קידוש והבדלה על כוס אחד. **ומשנינן מדלא קאמר זמן** — בשביעי של פסח עסקין. דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחת. **והא יום ראשון דאית ליה** — דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות. קידוש והבדלה **חזא מלתא חזא** — דתרוייהו משום קדושת כוסות נניהו, ובהבדלה עצמו הוא מזכיר קדושת יום טוב דהמבדיל בין קדש לקדש קא מברך.

הבי

רשב"ם

נמרו — סעודתן. **כוס ראשון אומר עליו ברכת המזון כו'** — רבי יוסי קאמר לה, ורבותא הוא שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו ויברך ברכת המזון, ואחר כך יקדש. ומיהו, אם פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן דשפיר טפי. דאי לא תימא הכי, אלא דוקא קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברכת המזון, אם כן שמואל דאמר כנאזי (לעיל קא.א.) וליפרינהו תרוייהו אחד **כסא** — קידוש היום וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך, דאילו לרבי יהודה, כיון דמפסיק וצריך עקירת שלחן — צריך שני כוסות. שני קדושות — ברכת המזון קודם קדושת קידוש היום, כלומר שתי מצות תבילות תבילות — דמחזיו עליה כמשוי. מברך על חיון — תחלה, לפי שהוא תדיר ותדיר קודם. על המאור ועל הבשמים — בבית שמאי מוקמינן לה במסכת ברכות בפירק "אלו דברים" (נב. א.), דאמרו: מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף. לפי שאלו הראשונות קצרות וברכת הבדלה ארוכה, לפיכך אומרה לבסוף. משלשלי — לשון ששלח, שמתברר יחד עם ברכת המזון, אלמא אמרין שתי ברכות על כוס אחד. הבדלה וברכת המזון. **[אין לו שאני]** — דלית ליה יין לשני כוסות, ואגן בדאית ליה עסקין. **אחר השבת** — מוצאי השבת. **דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה** — קא סלקא דעתך: ביום טוב הראשון של פסח שחל להיות אחר השבת עסקין, דאית ליה כוסות הרבה, דהנן לעיל (עט.ב.) אפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה, אלמא קידוש והבדלה על כוס אחד מצי אמר. **ומשני מדלא אמר רב יקנ"ה** **אלמא בשביעי של פסח עסקין** — דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרסכו במקומו, וכן דרבא דרביא. **והא יום טוב ראשון דאית ליה** — דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות. **קידושא והבדלה חזא מילתא חזא** — תרוייהו משום קדושת ימים טובים נניהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יום טוב, ד"המבדיל בין קדש לקדש" מברך. **גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת** — צריך להבדיל ולקדש. ומשמע שאם לא היה יום טוב — לא היו חולקין האמוראין הללו, אלא כולי עלמא מודו: יין מאור והבדלה. והשתא דאיכא קדושת היום — פליגי, ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם: ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר ממכות שרגיל. **רב אמר יקנ"ה** — ביבא ליה: קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי: דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת היום כמשוי, ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (ברכות נא.ב) דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתות שזנר קודם להבדלה. **ושמואל אמר ינה"ק** — שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש, כדמפרש טעמא לקמיה: משל רבי יהושע בן חנניא, למה דהרב דומה? למלך שיצא ואפרסכו נכנס, מלזין את המלך השבת — להבדיל, ואחר כך יוצאין לקראת אפרסכו — לקראת יום טוב לקדש. ועל מלחיה דשמואל לא חזא ביהדיא בברכות בירושלמי ביאלא דביום רבי חנינא אמר ינה"ק, ואתי רבי חנינא כשמואל. דאמר רבי חנינא בשם שמואל: משל למלך יצא ושלטון נכנס, מלזין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון, הלכך יין תחלה ואחר כך מאור, ואחר כך הבדלה, דכיון דהבדלה קודם לקידוש — יעשה כל סדר הבדלה כדון מוצאי שבתות דעלמא ואחר כך יקדש, ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים — לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהרי גם ביום טוב יש לנו נשמה יתירה כשבת.

ורבה

נמרו — סעודתן. **כוס ראשון אומר עליו ברכת המזון כו'** — רבי יוסי קאמר לה, ורבותא הוא שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו ויברך ברכת המזון, ואחר כך יקדש. ומיהו, אם פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן דשפיר טפי. דאי לא תימא הכי, אלא דוקא קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברכת המזון, אם כן שמואל דאמר כנאזי (לעיל קא.א.) וליפרינהו תרוייהו אחד **כסא** — קידוש היום וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך, דאילו לרבי יהודה, כיון דמפסיק וצריך עקירת שלחן — צריך שני כוסות. שני קדושות — ברכת המזון קודם קדושת קידוש היום, כלומר שתי מצות תבילות תבילות — דמחזיו עליה כמשוי. מברך על חיון — תחלה, לפי שהוא תדיר ותדיר קודם. על המאור ועל הבשמים — בבית שמאי מוקמינן לה במסכת ברכות בפירק "אלו דברים" (נב. א.), דאמרו: מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף. לפי שאלו הראשונות קצרות וברכת הבדלה ארוכה, לפיכך אומרה לבסוף. משלשלי — לשון ששלח, שמתברר יחד עם ברכת המזון, אלמא אמרין שתי ברכות על כוס אחד. הבדלה וברכת המזון. **[אין לו שאני]** — דלית ליה יין לשני כוסות, ואגן בדאית ליה עסקין. **אחר השבת** — מוצאי השבת. **דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה** — קא סלקא דעתך: ביום טוב הראשון של פסח שחל להיות אחר השבת עסקין, דאית ליה כוסות הרבה, דהנן לעיל (עט.ב.) אפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה, אלמא קידוש והבדלה על כוס אחד מצי אמר. **ומשני מדלא אמר רב יקנ"ה** **אלמא בשביעי של פסח עסקין** — דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרסכו במקומו, וכן דרבא דרביא. **והא יום טוב ראשון דאית ליה** — דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות. **קידושא והבדלה חזא מילתא חזא** — תרוייהו משום קדושת ימים טובים נניהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יום טוב, ד"המבדיל בין קדש לקדש" מברך. **גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת** — צריך להבדיל ולקדש. ומשמע שאם לא היה יום טוב — לא היו חולקין האמוראין הללו, אלא כולי עלמא מודו: יין מאור והבדלה. והשתא דאיכא קדושת היום — פליגי, ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם: ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר ממכות שרגיל. **רב אמר יקנ"ה** — ביבא ליה: קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי: דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת היום כמשוי, ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (ברכות נא.ב) דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתות שזנר קודם להבדלה. **ושמואל אמר ינה"ק** — שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש, כדמפרש טעמא לקמיה: משל רבי יהושע בן חנניא, למה דהרב דומה? למלך שיצא ואפרסכו נכנס, מלזין את המלך השבת — להבדיל, ואחר כך יוצאין לקראת אפרסכו — לקראת יום טוב לקדש. ועל מלחיה דשמואל לא חזא ביהדיא בברכות בירושלמי ביאלא דביום רבי חנינא אמר ינה"ק, ואתי רבי חנינא כשמואל. דאמר רבי חנינא בשם שמואל: משל למלך יצא ושלטון נכנס, מלזין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון, הלכך יין תחלה ואחר כך מאור, ואחר כך הבדלה, דכיון דהבדלה קודם לקידוש — יעשה כל סדר הבדלה כדון מוצאי שבתות דעלמא ואחר כך יקדש, ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים — לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהרי גם ביום טוב יש לנו נשמה יתירה כשבת.

ורבה

נמרו — סעודתן. **כוס ראשון אומר עליו ברכת המזון כו'** — רבי יוסי קאמר לה, ורבותא הוא שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו ויברך ברכת המזון, ואחר כך יקדש. ומיהו, אם פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן דשפיר טפי. דאי לא תימא הכי, אלא דוקא קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברכת המזון, אם כן שמואל דאמר כנאזי (לעיל קא.א.) וליפרינהו תרוייהו אחד **כסא** — קידוש היום וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך, דאילו לרבי יהודה, כיון דמפסיק וצריך עקירת שלחן — צריך שני כוסות. שני קדושות — ברכת המזון קודם קדושת קידוש היום, כלומר שתי מצות תבילות תבילות — דמחזיו עליה כמשוי. מברך על חיון — תחלה, לפי שהוא תדיר ותדיר קודם. על המאור ועל הבשמים — בבית שמאי מוקמינן לה במסכת ברכות בפירק "אלו דברים" (נב. א.), דאמרו: מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף. לפי שאלו הראשונות קצרות וברכת הבדלה ארוכה, לפיכך אומרה לבסוף. משלשלי — לשון ששלח, שמתברר יחד עם ברכת המזון, אלמא אמרין שתי ברכות על כוס אחד. הבדלה וברכת המזון. **[אין לו שאני]** — דלית ליה יין לשני כוסות, ואגן בדאית ליה עסקין. **אחר השבת** — מוצאי השבת. **דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה** — קא סלקא דעתך: ביום טוב הראשון של פסח שחל להיות אחר השבת עסקין, דאית ליה כוסות הרבה, דהנן לעיל (עט.ב.) אפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה, אלמא קידוש והבדלה על כוס אחד מצי אמר. **ומשני מדלא אמר רב יקנ"ה** **אלמא בשביעי של פסח עסקין** — דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרסכו במקומו, וכן דרבא דרביא. **והא יום טוב ראשון דאית ליה** — דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות. **קידושא והבדלה חזא מילתא חזא** — תרוייהו משום קדושת ימים טובים נניהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יום טוב, ד"המבדיל בין קדש לקדש" מברך. **גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת** — צריך להבדיל ולקדש. ומשמע שאם לא היה יום טוב — לא היו חולקין האמוראין הללו, אלא כולי עלמא מודו: יין מאור והבדלה. והשתא דאיכא קדושת היום — פליגי, ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם: ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר ממכות שרגיל. **רב אמר יקנ"ה** — ביבא ליה: קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי: דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת היום כמשוי, ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (ברכות נא.ב) דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתות שזנר קודם להבדלה. **ושמואל אמר ינה"ק** — שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש, כדמפרש טעמא לקמיה: משל רבי יהושע בן חנניא, למה דהרב דומה? למלך שיצא ואפרסכו נכנס, מלזין את המלך השבת — להבדיל, ואחר כך יוצאין לקראת אפרסכו — לקראת יום טוב לקדש. ועל מלחיה דשמואל לא חזא ביהדיא בברכות בירושלמי ביאלא דביום רבי חנינא אמר ינה"ק, ואתי רבי חנינא כשמואל. דאמר רבי חנינא בשם שמואל: משל למלך יצא ושלטון נכנס, מלזין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון, הלכך יין תחלה ואחר כך מאור, ואחר כך הבדלה, דכיון דהבדלה קודם לקידוש — יעשה כל סדר הבדלה כדון מוצאי שבתות דעלמא ואחר כך יקדש, ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים — לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהרי גם ביום טוב יש לנו נשמה יתירה כשבת.

ורבה

מוסיף רבי יוסי ומבאר: אחר שנקמו סעודתם, מביאים למברך שני כוסות של יין, הכוס הראשון מברך עליו ברכת המזון, והכוס השני אומר עליו קדושת היום, ואין צריך לאכול סעודה נוספת לכבוד שבת אחר הקידוש.

הגמרא דנה בדברי רבי יוסי. שואלת הגמרא: אמאי – מפני מה מחלק רבי יוסי את הברכות לשני כוסות, כוס אחד לברכת המזון וכוס אחד לברכת קידוש, ונפרצוהו לתריוהו אחדא בסקא – שיאמר את שתי הברכות על כוס אחד.

משיבה הגמרא: אמר רב הונא אמר רב ששית, לכך אין לומר ברכת המזון וקידוש על כוס אחד, משום שאין אומרים שתי קדושות, כלומר שתי מצוות, כגון ברכת המזון וקידוש, על כוס אחד.

מבררת הגמרא: מאי פקעא אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד. מבארת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לפי שאין עושין את המצות אגודות יחד כהפלות הפלות, משום שנראה בכך שהמצוות הן כמשא עליו.

מקשה הגמרא על תשובת רב ששית: ולא – וכי אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, והא תניא – והלא שנינו בברייתא, הנכנס לביתו פמוצאי שבת, ובא להבדיל על הכוס, מברך על היין תחילה ברכת 'בורא פרי הגפן', ועדיין אינו שותהו, ואחר כך מברך על הפאור – על הנר ברכת 'בורא מאורי האש', ואחר כך מברך על המשמים ברכת 'בורא מיני בשמים', ואחר כך אומר את ברכת ההבדלה על הכוס, ושותהו. מוסיפה הברייתא: ואם אין לו אלא כוס אחד של יין, לא יברך עליו מיד, אלא פניחו לאחר המזון – משאיר את הכוס עד אחרי שיאכל, ומשלישן – מחבר בשלשלת את כל הברכות פולן לאחרי – לאחר ברכת המזון, כלומר, אומר ברכת המזון על הכוס, ואחר כך אומר עליו את כל ברכות ההבדלה ושותה את הכוס, ועל ידי כך נמצא שבירך ברכת המזון והבדיל על הכוס. הרי שמבואר בברייתא, שאם אין לו אלא כוס אחד אומר עליו שתי קדושות, דהיינו ברכת המזון והבדלה, ושלא בדברי רב ששית.

מתרצת הגמרא: אין לו אלא כוס יין אחד שאני – שונה הדין בזה, ובאופן זה יכול לומר שתי קדושות על כוס אחד, אבל אם יש לו יין לשני כוסות, אין לו לומר שתי קדושות על כוס אחד.

ממשיכה הגמרא ומקשה: והא יום טוב שחל להיות אחר השבת – במוצאי שבת, שצריך לומר גם הבדלה על השבת וגם קידוש על היום טוב, וביום טוב ראשון של פסח בהכרח דאית ליה – שיש לו הרבה כוסות, ואמר רב שמקדש ומבדיל על כוס אחד, וסדר הברכות הוא יקנה – יין, קידוש, נר, הבדלה, מבואר, שאף כאשר יש לו שני כוסות אומר קידוש והבדלה על כוס אחד, וקשה על

דברי רב ששית.

מתרצת הגמרא: אמר – אמרו בני הישיבה, מכלא אמר רב שצריך לברך אף ברכת ימן – ברכת שהחיינו, מפלל – משמע מזה דבשביעי של פסח עסקינן, שהוא היום טוב היחידי שאין אומרים בו ברכת שהחיינו, ואפשר שהוא עני, דכל מאי דהוה ליה – שכל אוכלים ומשקים שהכין לימי הפסח אכיל ליה – אכלם בימי הפסח שקדמו לו, ולית ליה – וכעת אין לו יין לשני כוסות, ולא נותר לו אלא יין לכוס אחד, ולכך אומר קידוש והבדלה על כוס אחד.

ממשיכה הגמרא להקשות: והא יום טוב ראשון דדאית ליה – יש לו יין לשני כוסות, ואפילו הוא עני, ואמר אביי שאם חל במוצאי שבת מקדש ומבדיל על כוס אחד, וסדר הברכות הוא יקנה – יין, קידוש, זמן, נר, הבדלה, ורקא אמר, סדר הברכות הוא יקנה – יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן, וכיון שהזכירו האמוראים את ברכת הזמן, בהכרח שעוסקים ביום טוב ראשון, ומבואר בדריהם, שאומר שתי קדושות, קידוש והבדלה על כוס אחד, אף שיש לו שני כוסות, וחזרת הקושיא על דברי רב ששית.

מתרצת הגמרא: אלא באמת אף כשיש לו יין לשני כוסות אומר קידוש והבדלה על כוס אחד, משום שהבדלה וקידוש חדא מילתא היא – דבר אחד הם, ואינם נחשבים שתי קדושות, משום ששניהם נאמרים משום קדושת ימים טובים, שאף בהבדלה מזכיר את קדושת יום טוב, ולכך אומרים שניהם על כוס אחד אף אם יש לו שני כוסות, אבל ברכת המזון וקידוש הרי מילי גינהו – שני דברים הם, ולכך אמר רב ששית שאין לומר את שניהם על כוס אחד, אלא יש לומר כל אחד על כוס בפני עצמו.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי סדר קידוש והבדלה ביום טוב שחל במוצאי שבת: גופא – נשוב למימרא שהובאה לעיל ונבאר אותה. יום טוב שחל להיות אחר השבת – במוצאי שבת, וצריך עתה לקדש את יום טוב בכניסתו, ולהבדיל על הכוס בצאת השבת. נחלקו אמוראים בסדר הברכות, רב אמר יקנה – יין, קידוש, נר, הבדלה. דהיינו, תחילה יברך על היין 'בורא פרי הגפן', שכן ברכת היין לעולם קודמת לברכות הקידוש וההבדלה, ולאחר מכן יקדש את יום טוב בכניסתו, לפי שדעת רב היא שברכת קידוש קודמת לברכת הבדלה, ואחר כך יברך על הנר 'בורא מאורי האש', ויאמר ברכת 'המבדיל', כמו בשאר מוצאי שבתות שברכת הנר קודמת לברכת ההבדלה.

ושמואל אמר יתק – יין, נר, הבדלה, קידוש. שכן הוא סובר שברכת הבדלה קודמת לברכת קידוש, ועל כן אומרים תחילה את סדר ההבדלה שבכל מוצאי שבת ויין, נר, וברכת המבדיל, ולאחר מכן מוסיפים את ברכת הקידוש.

אגרות קודש

ב"ה, עשי"ק כ"ט אדר, תשכ"ד
ברוקלין.

נשי חב"ד אשר בכפר חב"ד מיסודו ובהנהלתו של כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל,

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי הפ"ש ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ וכי"ה מו"ה שמחה שי' גארדאדעצקי,

כן מסר הנר שעוה להדלקה ביום ההילולא של כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) אביו של כ"ק מו"ח
אדמו"ר - זצוקלה"ה נבי"מ זי"ע.

תחילה, וְהָרָא אֲשָׁמִים – ורק לאחר מכן מברכים על הבשמים, ומדוע הקדמת את ברכת הבשמים לברכת הנר.
מבררת הגמרא: וּפְאִי הִיא – והיכן מצינו את דבריהם של בית שמאי ובית הלל. מבארת הגמרא: דְּתַנּוּ – שכן שינוי במסכת ברכות (אבא). לגבי אדם שאין לו אלא כוס יין אחת, והוא צריך גם להבדיל בה וגם לברך עליה ברכת המזון, שנחלקו בית שמאי ובית הלל כיצד יאמר את סדר הברכות. בֵּית שְׁמַאי אומרים, סדר הברכות כך הוא, נר, וברכת המזון, וְאֶמְרָ לוּ כָּךְ, משנה זו שאותה אומרים, יברך כסדר הזה, נר, וְכַשְׁמִים, וברכת המזון, וְהַבְדִּילָה. ומתבאר מדברי המשנה, שבין בית שמאי ובין בית הלל מודים שברכת הנר קודמת לברכת הבשמים, ולא נחלקו אלא לגבי ברכת המזון, אם קודמת היא לבשמים או לא, ולפיכך תמה רב הונא בר יהודה על רבא, שהקדים את ברכת הבשמים לברכת הנר.
הגמרא מביאה את תשובת רבא לקושיא זו: עֲנִי רַבָּא בְּתַרְיָה – ענה רבא אחר דברי רב הונא בר יהודה, וְאֶמְרָ לוּ כָּךְ, משנה זו שאותה שונה דְּבִי רַבִּי מֵאִיר הִיא, שכן שנה את מחלוקת בית שמאי ובית הלל. אֲבָל דְּבִי הַיְּהוּדָא אומרים, שְׁלֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַיְּהוּדָא עַל הַמְּזוֹן שֶׁהוּא בְּתַחֲלָה – שמברכים עליו בתחילה, וְעַל תְּהַבְדִּילָה שֶׁהִיא בְּסוֹף כָּל הַבְּרֵכּוֹת, עַל מֶה נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַיְּהוּדָא, עַל בְּרַכַּת הַמֵּאִיר וְעַל בְּרַכַּת הַכְּשָׁמִים, שְׁבֵית שְׁמַאי אומרים, מברך תחילה על הַמֵּאִיר וְאַחֵר כֶּךָ עַל הַכְּשָׁמִים, וּבֵית הַיְּהוּדָא אומרים, מברך תחילה על הַכְּשָׁמִים וְאַחֵר כֶּךָ עַל הַמֵּאִיר. וְאֶמְרָ עַל כֶּךָ רַבִּי יוֹחָנָן, נִהְנוּ הָעַם לַהֲלַכָּה בְּדַעַת בֵּית הַיְּהוּדָא, וְאֶלִּיקָא – וכפי שיטתו דְּרַבִּי יְהוֹדָה, דְּהֵינּוּ, שמברכים כסדר הזה, מזון, בשמים, נר והבדלה. ונמצא, שיש להקדים את ברכת הבשמים לברכת הנר.
הגמרא מביאה מעשה נוסף באמורא שנודמן לבית רבא, ועוברת לדון בענין ברכה ראשונה על כוס יין של ברכת המזון: רַב יַעֲקֹב בְּרַב אֶלְקָע – (נודמן לְבִי – לביתו של) רַבָּא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. תְּנִיחָה – ראהו רב יעקב לרבא, דְּבִרְרִי – שבירך ברכת 'בִּזְרָא פְרִי תְּנִיחָה' אֶבְסָא קָמָא – על כוס ראשון של יין ששתה, ולאחר סיום הסעודה וברכת המזון דְּרַבִּי בְּרִיךְ – חזר רבא ובירך 'בִּזְרָא פְרִי תְּנִיחָה' אֶבְסָא דְּבִרְרִי – על כוס היין שבירך עליה ברכת המזון, וְאֶשְׁתִּי – ושתה לאותה הכוס. אֶמְרָ לִיה רַב יַעֲקֹב לרבא, לְמַה לָּךְ בּוֹלִי הָאִי – מדוע צריך אתה לכל זה, לברך 'בִּזְרָא פְרִי תְּנִיחָה' כמה פעמים, הָא בְּרִיךְ לָן מִרְּחֵיבָא וְיִמְנָא – הרי כבר ברכת פעם אחת, וברכה זו פוטרת אף את כוס היין של ברכת המזון.
אֶמְרָ לִיה רַבא לרב יעקב, כִּי תִינַח בִּי רִישׁ גְּלוּתָא חֲבִי עֲבָדִין – כשהיינו בביתו של ראש הגולה כך עשינו, שברכנו 'בִּזְרָא פְרִי תְּנִיחָה' על כל כוס של יין שהוגשה לפנינו.
אֶמְרָ לִיה רַב יַעֲקֹב לרבא, תִּינַח בִּי רִישׁ גְּלוּתָא דְּחֵבִי (עֲבָדִין) – מיושב הדבר שהיינו עושים כן בבית ראש הגולה, דְּכַפֵּס מִיְיָתִי לָן סָפֵס לֹא מִיְיָתִי לָן – לפי שמסופקים היינו מתחילה, בשעה שהביאו לנו כוס אחת של יין, אם יביאו לנו לאחר מכן כוס נוספת, ולפיכך כאשר ברכנו על הכוס הראשונה לא נתכוונו לפטור בברכה זו כוס אחרת, ועל כן הוצרכנו לחזור ולברך על כל כוס וכוס. אֲבָל תְּנָא – כאן, הָא מִנָּה כְּסָא קָמָן וְדַעֲתָן עֵלְיוּתָא – הרי מונחת הכוס לפנינו ודעתנו עליה, שכבר מתחילה כשברכת על הכוס הראשונה יודע היית שתשתה לאחר הסעודה כוס של ברכת המזון, ונתכוונת לפטרה בברכה הראשונה, ואם כן מדוע הוצרכת לשוב ולברך עליה 'בִּזְרָא פְרִי תְּנִיחָה'.
ומחמת קושיא זו השיב רבא לרב יעקב טעם אחר. אֶמְרָ לִיה רַבא, אֶמְרָ עֲבָדִי – אני נהגתי בזה בתלמידי דְּרַבִּי. שכן מעשה היה, דְּרַבִּי בְּרִינָא וְרַב תַּנְהֵל תַּלְמִידֵי דְּרַבִּי הָיוּ יְתִבִּי בְּסַעֲדָתָא – יושבים היו בסעודה,

וְרַבָּא אֶמְרָ, יִהְיֶה – יין, 'הבדלה', נר, 'קידוש', לפי שהוא סובר כשמואל, שיש להקדים את ברכת ההבדלה לברכת הקידוש, אך מאידך הוא סובר שאין ראוי לסמוך אותן יחדיו, שכן סותרות הן זו לזו, ועל כן קבע ביניהם את ברכת 'מֵאוּרֵי הָאֵשׁ'. וברכת היין ראשונה לדעתו משום שהוא 'תדיר'.
וְלִי אֶמְרָ, קִנְיָה – 'קידוש', נר, 'יין', 'הבדלה'. שכן הוא סובר כרב, שקידוש קודם להבדלה, אך נחלק עליו לגבי ברכת היין, וסובר שיש לסמוך אותה לברכת ההבדלה, שאם לא כן אין נראה הדבר שמבדיל על היין.
וְרַבִּנָּא אֶמְרָ, קִנְיָה – 'קידוש', 'יין', 'נר', 'הבדלה'. וסוברים כרב, שקידוש קודם להבדלה, וכלוי, שיש לסמוך את ברכת היין לברכת ההבדלה, אלא שהם סוברים שיש להקדים את ברכת הנר לברכת ההבדלה, כמו בכל מוצאי שבת, ולפיכך קבעו תחילה את ברכת הקידוש, ולאחריה סדר הבדלה הרגיל, יין, נר והבדלה.
מִרְּחֵיבָא וְרַבָּא אֶמְרָ, נְקִי"ה – נר, 'קידוש', 'יין', 'הבדלה'. וטעמו, שיש להקדים קידוש להבדלה, כרב, וכן צריך לסמוך את ברכת היין להבדלה, כלוי, אך הוא סובר שיש להקדים את ברכת הנר לכל הברכות, לפי שהוא נהנה ממנו תחילה.
מִתְּחֵלָה אֶמְרָ מִשְׁמִיחָה דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ, נְחִי"ק – נר, 'יין', 'הבדלה', 'קידוש'. שהבדלה קודמת לקידוש, כשמואל, והיין קודם להם שהוא 'תדיר'.
שְׁלֹחַ לִיה אֲבוֹתָא – (אביו) דְּשִׁמְוֵאל לְרַבִּי, וְלִמְדֵנוּ רַבִּינוּ, סֵדֶר הַבְּדִלּוֹת הַיָּדֵךְ – כיצד מבדילים ביום טוב שחל במוצאי שבת. שְׁלַח לִיה רַבִּי, כֶּךָ אֶמְרָ רַבִּי יְשִׁמְעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי, שְׁאֶמְרָ מִשּׁוּם אֲבִיו, שְׁאֶמְרָ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן תַּנְהִי, נְחִי"ק – נר, 'הבדלה', 'יין', 'קידוש'. שכן הוא סובר שהבדלה קודמת לקידוש, ודעתו היא שיש לקבוע את ברכת היין בין הבדלה לקידוש מאחר והוא נתקן על שניהם, אבל ברכת הנר ניתן לאומרה אף בלא כוס.
הגמרא מבארת את טעם הסוברים שברכת הבדלה קודמת לברכת הקידוש: אֶמְרָ רַבִּי תַנְהִי, מִשְׁל – משולים דבריו דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן תַּנְהִי, הַסּוֹבֵר שֶׁהַבְּדִלָה קודמת לקידוש. לְמַלְךְ שְׁיִזְבֵּא מִן הָעִיר, וּבִאֲתָתָה שַׁעַת אֶפְרָסִים – (שר) נִכְנָס לָעִיר, אִזִּי בְנֵי הָעִיר מְלוּוִין תַּחֲלִילָה אֶת הַמֶּלֶךְ, וְאַחֵר כֶּךָ הֵם יוֹצֵאִים לְקִרְיַת הָאֶפְרָסִים לְקַבֵּל פָּנָיו. כך ישראל מלוים תחילה את שבת המלכה בברכת הבדלה, ולאחר מכן מקבלים את היום טוב בברכת הקידוש.
הגמרא מבארת מה היא הדין לשיטת רב כשמוסיפים ברכת 'זמן': מֵאִי הָיוּ עֲלֵה – מה היא עליה, כלומר, מה היא הדין לשיטת רב הַסּוֹבֵר 'קִנְיָה', באופן שמוסיפים גם את ברכת 'זמן' ('שהחיינו'), היכן יש להוסיף אותה.
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בענין זה: אֲבִי אֶמְרָ, יִקְוִנָה – 'יין', 'קידוש', 'זמן', נר, 'הבדלה'. וטעמו, שמאחר ומתחיל לקדש יש לו לגמור את כל ענין הקידוש עד סופו, וברכת 'זמן' אחר הקידוש היא נמשכת, שהרי קדושת היום היא הגורמת לברכת 'זמן', אבל ההבדלה אינה גורמת לומר ברכה זו.
וְרַבָּא אֶמְרָ, יִקְנָה"ז – 'יין', 'קידוש', נר, 'הבדלה'. וטעמו, שכשם שבקידוש סתם אומרים את ברכת 'זמן' לבסוף, כך יש לאומרה אף כאן בסוף כל הברכות, אחר ברכות הנר וההבדלה.
מסיקה הגמרא: וְהִתְקַבְּלָה – והלכה כדברי רַבָּא.
הגמרא מביאה מעשה בענין סדר ברכות הבדלה שבכל מוצאי שבת: רַב הוֹנָא בְּרַי הַיְּהוּדָא אֶלְקָע – (נודמן לְבִי – לביתו) רַבָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֵייתֵי לְקַמְיֵיהוּ – הביאו לפניו הַמֵּאִיר – (נר) וְכַשְׁמִים להבדלה. בְּרִיךְ רַבָּא אֶבְשָׁמִים בְּרִישָׁא – בירך רבא על הבשמים תחילה, וְאַחֵר אֶמְאִיר – ואחר כך בירך על הנר. אֶמְרָ לִיה רַב הוֹנָא בְּרַי הַיְּהוּדָא לרבא, לאחר שגמר את ההבדלה, וְהָא – והרי' בין בית שְׁמַאי וּבֵין בֵּית הַיְּהוּדָא סוֹבְרִים שֶׁמְבָרְכִים עַל הַמֵּאִיר בְּרִישָׁא –

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז רש"י תוספות

רבה אמר ית'ק ולוי אמר קני'ה – רבינו שמואל בן מאיר מהפך הגירסא, משום דרב ושמואל ולוי חברים היו. ואין צריך להפך משום זה, דגמרא נקט כל אותם שאומרים יין תחלה, יקני'ה ית'ק ית'ק. ואחר כך – אותם שאומרים קידוש ברישא, קני'ה קני'ה, ואחר כך – נר תחלה נקני'ה ניה'ק, ומיהו, בירושלמי משמע כפירוש רבינו שמואל בן מאיר.

קני'ה – פירש רבינו שמואל בן מאיר: דרוצה לסמוך יין להבדלה משום דמקדש על הפת ואין מבדילין על הפת. ולפי מה שפירש רבינו תם לקמן (קוב' בדיבור המתחיל "מקדש") דאין מקדשין על הפת, יש לפרש: שאם היה מרחיק יין מן הבדלה, יאמרו שאינו בא אלא בשביל קידוש שהוא לבדור יום טוב.

והלכתא כרבא – משום ואינן אמוראין אצטריך לפסוק כרבא ולא משום אביי, דקיימא לן (בבא קמא עגא), בבולי גמרא כרבא לגבי אביי בר מיעיל קני'ה.

ואמר רבי יוחנן נהנו העם כבית הלל – והשתא חולק רבי יוחנן אסתם משנה, ואיכא למימר שבלשון יחיד היה שונה אותה היתה שונה בה דברי רבי מאיר בדיא. והאי נהנו" לא הוי כהאי נהנו דבפרק תבא דתענית (כ"ב), דמפרש דאוריי לא מורין ואי עבדי – לא מחזין בדידין.

כריך אבסא קמא – של קידוש ואבסא דברכתא של ברכת המזון, והא דתנן ביכיצד מברכין (ברכות מבא), בריך על היין שלפני המזון פטר בן שלאח המזון – היינו לאחא הסעודה וקודם ברכת המזון, שהיו רגילים לשתות יין אחר הסעודה קודם ברכת המזון.

לא הוי ידעיתו אי משקו – פירש רבינו שמואל בן מאיר: כי ברכיתו אבסא קמא לא ידעיתו אי ית'בו לכו כסא אחרינא וזהו כל חד כתחלת סעודה, ולפירושו משמע שהיו מברכין נמי תוך הסעודה, וקשה: דהא משמע שהיו עושים ב' ריש גלותא כרבא, דברין אבסא קמא ואבסא דברכתא ולא על כל כסא, וזהו דוחק לומר שלא היו שותים ב' ריש גלותא יין באמצע הסעודה לכך נראה לפרש: שלא היו מברכין תוך הסעודה, כי היו יודעים שיתנו להם יין כל צרכן, אבל בברכת המזון לא היה כוס כי אם לבדור היין מסתפקים אם יגיע להם לשתות ממנו.

אנא דעבדי כתלמידי דרב – פירש רבינו שמואל בן מאיר: אף על גב דמשעתין מהא דברכת המזון אפסוקי סעודתא דזא, מכל מקום לא בעי לברוכי אחר יין שבסעודה מקמי דליברין ברכת המזון, לפי שברכת המזון פטרתה, דהשתא בברכה אחת מעין שלש סגי, כל שכן בשלש ברכות, והכי איתא בלחכות גדולות. ומיהו אין זה קל דחומר, דהא פסקין בברכות (מאב), דברים הבאים של מחמת הסעודה אחר הסעודה, פירוש: וקודם ברכת המזון, טענין ברכה לפניהם ולאחריהם. וכן תאנים וענבים בתוך הסעודה לרב ששת, ולא מיפטרו בשלש ברכות דברכת המזון. ורש"י פירש בתשובה: דצריך לברך אחריי כמו תאנים וענבים לרב ששת. ואין נראה, דהא מסקינן התם: אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טענין ברכה לפניהם ולא לאחריהם. לאחר הסעודה טענין בין לפניהם בין לאחריהם, והיינו דלא כרב ששת. ואף על גב דרש"י פירש התם: לאחר הסעודה – כלומר דברים

מקום לא בעי לברוכי אחר יין שבסעודה מקמי דליברין ברכת המזון, לפי שברכת המזון פטרתה, דהשתא בברכה אחת מעין שלש סגי, כל שכן בשלש ברכות, והכי איתא בלחכות גדולות. ומיהו אין זה קל דחומר, דהא פסקין בברכות (מאב), דברים הבאים של מחמת הסעודה אחר הסעודה, פירוש: וקודם ברכת המזון, טענין ברכה לפניהם ולאחריהם. וכן תאנים וענבים בתוך הסעודה לרב ששת, ולא מיפטרו בשלש ברכות דברכת המזון. ורש"י פירש בתשובה: דצריך לברך אחריי כמו תאנים וענבים לרב ששת. ואין נראה, דהא מסקינן התם: אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טענין ברכה לפניהם ולא לאחריהם. לאחר הסעודה טענין בין לפניהם בין לאחריהם, והיינו דלא כרב ששת. ואף על גב דרש"י פירש התם: לאחר הסעודה – כלומר דברים

הכי גרסינן שאמר משום רבי יהושע בן חנניה נה'ק, הכי גרסינן משל רבי יהושע בן, והלכתא כרבא – דקדושא וחדר אבדלתא. דכי מבדיל ברישא – מיחוי עליה קדושת שבת כמשאוי. נר ומוזן בשמים והבדלה – היכא דאין לו אלא כוס אחת. על המזון שהוא בתחלה – כיון דגמר סעודתו – בהווא אחייב ברישא, ואין מעבדים על המצות. אבסא קמא – כשמתחיל לשתות על המזון שבתחלה.

והדר בריך – "בורא פרי הגפן" אבסא דברכת המזון כמו שאנו עושין בכל סעודה וסעודה, ובשאר סעודות עסקין דלאו במוצאי שבת. לא הוי ידעיתו אי משקו לכו בתר כסא קמא אי לא, ומשום הכי בעיתו למיחד וברוכי.

קא

רשב"ם

ורבה אמר ית'ק – סבירא ליה כרב דמשוי מאור בין קידוש להבדלה שאין נכון בעיניו של רבה לסמוך הבדלה לקידוש, שזה מביחש כחו של זה, הקידוש עושהו קודש והבדלה עושהו קודש קל, וסבירא ליה כשמואל והבדלה קודם לקידוש. ומיהו יין בראש כולו, דתדיר קודם. והכי נמי בברכות ירושלמי: יום טוב שחל להיות במוצאי שבת רבי יוחנן אמר יקני'ה, רבי חנינא אמר ית'ק ולוי אמר ית'ק. מסתברא דלוי דאמר מעין עשין, ונראה לי דהבא גרסינן (נמי) ולוי אמר ית'ק רבה אמר קני'ה שכן דרך האמוראין. רב ולוי ושמואל חברים הם ורבה אחייהו. קני'ה – סבירא ליה דקידוש קודם להבדלה כרב, ולמה אינו רוצה לומר יין ברישא? לפי שאם כן אינו נראה שמבדיל על היין הואיל ומרחיק הבדלה מעל ברכת היין, והרי עיקר הבדלה ליה תיקנא אלא על היין, אבל קידוש אפילו על הפת יכול לקדש, כדלקמן (ק"ב). הלכך קידוש ברישא, וחדר מאור, לפי שאנו רוצין לסמוך יין להבדלה, והבדלה על כרחך לבסוף תהיה כשאר כל מוצאי שבתות, והאי דלא מקדים יין מקמי מאור כשאר מוצאי שבתות – שאם כן היה נראה על הקידוש ולא על הבדלה, אבל במוצאי שבתות דעלמא, דליכא קידוש – מקדמי ליה. קני'ה – סבירא ליה כרב דקידוש קודם להבדלה. ורוצה נמי לסמוך יין להבדלה טפי מקידוש, הלכך קידוש ברישא וחדר כל סדר הבדלה של סדר כל מוצאי שבת, דהוי יין מאור להבדלה. אי נמי, רוצין להבדיל בין קידוש להבדלה בכל היכולת. נקי'ה – קידוש קודם להבדלה כרב, ויין נמי רוצה לסמוך להבדלה כמו שפירשתי, הלכך נקי'ה בעינן. ומאור משוי ברישא מקמי קידוש, דהא כל מוצאי שבת קודם להבדלה לפי שנתנה בו תחלה – הכי נמי קודם לקידוש שהרי נתנה בו תחלה, והרי אי אפשר לאומרו בין יין להבדלה כדון שאר מוצאי שבת שהיין קודם לו בשביל שתדיר, דאם כן יש כאן הפסק בין יין להבדלה. הכי גרסינן: שאמר (מש"ס) רבי יהושע בן חנניה נה'ק – וטעמא כדמפרש לקמן דהבדלה קודם לקידוש, והלכך נר תחלה לפי שרוצה ליתן יין סמוך להבדלה ולקידוש ששניהן נתקנו על היין, אבל מאור אומרו בלא יין אם אין לו כוס. הכי גרסינן: משל רבי יהושע בן חנניה ב' – אביי ורבה סבירא להו כרב דאמר יקני'ה. ובזמן הוא דפליגי: אביי סבירא ליה: יקוני'ה – מאחר שמתחיל לקדש יגמור ליה הקידוש ויאמר זמן, שאם אין כאן קידוש – אין כאן זמן, אבל הבדלה אינה גורמת לומר זמן, ורבה סבירא ליה: מה מצינו בכל מקום זמן לבסוף, והכא נמי זמן לבסוף, וטעמא של דבר דזמן אומרו אפילו בשוק ועיקרו אינו על הכוס הלכך אומר לבסוף. והלכתא כרבא – במוצאי שבת של חול. בריך אבשמים ברישא – כמנהג שלנו. אמר ליה – רב הונא לרבא, לאחר שגמר הבדלה. והא בין בית שמאי ב', "ולא פליגי" לא גרסינן. נר ומוזן בשמים והבדלה – היכא דאין לו אלא כוס אחד. וזו רבי מאיר – דהכי הוה תני לפלוגתאיהו דבית שמאי ובית הלל דסתם מתניתין רבי מאיר. על המזון שהוא בתחלה – דכיון דגמר סעודתו – בהווא מחייב ברישא ואין מעבידין על המצות. ואמר רבי יוחנן נהנו בו. רבי יעקב בר אבא איקלע לבי רבא – שבת הוה כדאמרין לקמיה: כי מטא לאבדולי ב', אלמא דמיעיקרא סעודת שבת ביזם הוי אוכלין. אבסא דברכתא – ברכת המזון בריך עליו לבסוף "בורא פרי הגפן" כמו שאנו עושין. לא הוי ידעיתו אי משקו לכו תו בתר כסא קמא אי לא, ובי ברכיתו אקמא, לא הוה דעתייכו אבסא אחרינא וזהו ליה כל חד כתחלת סעודה, ומשום הכי בעיתו למיחד וברוכי.

מקום לא בעי לברוכי אחר יין שבסעודה מקמי דליברין ברכת המזון, לפי שברכת המזון פטרתה, דהשתא בברכה אחת מעין שלש סגי, כל שכן בשלש ברכות, והכי איתא בלחכות גדולות. ומיהו אין זה קל דחומר, דהא פסקין בברכות (מאב), דברים הבאים של מחמת הסעודה אחר הסעודה, פירוש: וקודם ברכת המזון, טענין ברכה לפניהם ולאחריהם. וכן תאנים וענבים בתוך הסעודה לרב ששת, ולא מיפטרו בשלש ברכות דברכת המזון. ורש"י פירש בתשובה: דצריך לברך אחריי כמו תאנים וענבים לרב ששת. ואין נראה, דהא מסקינן התם: אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טענין ברכה לפניהם ולא לאחריהם. לאחר הסעודה טענין בין לפניהם בין לאחריהם, והיינו דלא כרב ששת. ואף על גב דרש"י פירש התם: לאחר הסעודה – כלומר דברים

דברים הרגילים לבא אחר הסעודה כגון תאנים וענבים, אפילו באים בתוך הסעודה, צריכין
ברכה לפניהם ולאחריהם — אין נראה פירוש זה, כדמפרש שם. ועוד: דלא דמי לתאנים
וענבים. ודין חשיב בא מחמת הסעודה ולא צריך לברך אחריו לכולי עלמא. ואף על גב דאמר
התם: שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאין מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין

טעון ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם? מפני שפת
פוטרתו, אי הכי יין נפטרתי פתו פירוש: ואנן תנן
הביאו להם יין תוך המזון כל אחד מברך לעצמו
ומשני: שאני יין הואיל וקובע ברכה לעצמו —
התם לא מיירי אלא בברכה שלפניו, אבל לענין
ברכה שלאחריו — לא אשכחון דחשיב, ואין מנהג
לברך אחר היין בתוך הסעודה. ואפילו יין לאחר
הסעודה — נראה שאין צריך לברך אחריו.
לדעולו חשבו מחמת הסעודה. והא דקאמר:
דברים הבאים אחר הסעודה צריכין ברכה
לפניהם ואחריהם? היינו חוץ מין, ומיהו אנו אין
אנו מסלקין ידנו מפת עד ברכת המזון, והכל קרוי
"תוך הסעודה" ואין שום דבר טעון ברכה אחריו.
דברכת המזון פוטר. ובימי החכמים היו מסיחין מן
הפת בעקירת שלחן קודם ברכת המזון, ואז היו
גרילין לשחות יין ולאכול פירות.
ביון דאמר הב ויברך איתסר למשתי — ואם
תאמר: בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות
מזא) גבי ינאי מלכא בר דקאמר: מאן יחייב לך
גברא דמברך לן דהוי הב ויברך? היכי גצטרף תו
עמיה? שמעון בן סטח? הא אמרינן לעיל בההוא
פרקין (מזא): דרב ושמאל דהו יחייב בסעודתא.
על אותן רב שימי בר חייא, הוה קמסדרב ואביל,
אמרו ליה: מאי דעתך לאצטרפי בהדן אנן
אכלינן? אלמא כיון דגמרו מלאכול תו לא
מצטרפי ויש לומר: בלאו הכי אמרינן התם הוא
דעבר לגרמיה, שדוציאם אף על פי שלא אכל
בזית דגן.

ברך אבל כסא וכסא — אחריו לא היה מברך,
דברכת המזון פוטרתו. והא דשינוי מקום
צריך לברך — היינו דוקא לפניו ולא לאחריו
כדפרישתי לעיל. **רב** אשי ברך אכסא קמא ותו
לא ברך — אף על גב דברכת המזון טעונה כוס —
לא היה מברך, ובירושלמי נמי קאמר דאם התחיל
לסעד בערב שני מבעוד יום — אין צריך
בקידוש לברך "בורא פרי הגפן", משמע דכל דבר
מצוה הטעון כוס אין צריך לברך "בורא פרי הגפן" היכא דלא הוי הפסק, ואם תאמר: אם כן
אמאי מברכין בכוס שני שאחר הגדה "בורא פרי הגפן"? אפילו הוה הגדה טעונה כוס — אין
צריך לברך דלא הוי הפסק, בדאמר הכא ויש לומר: דהגדה והלילא נמי הוי הפסק, ואף על
גב דיין ראשון לשני אם רצה לשחות ישתה — מכיון דהתחיל אשר גאלנו אסור לשחות,
והוי כמו ברכת המזון דמסקינן הכא דצריך לברך, ומכל מקום חשיב קידוש במקום סעודה,
לדעולן זה לא חשיבא הגדה הפסק, ולמאי דפרישית דהויה הגדה הפסק צריך לברך אחר
ירקות "בורא נפשות", וגם נראה לברך אחר כל ארבע כוסות "על הגפן" חוץ מכוס שני
הסמוך לסעודה, וגם אחר שתי כוסות של אירוסין ונשואין נראה דצריך לברך אחר כל אחד
על הגפן.

וקאמר רב יקנא — פירש בקונטרס: דייק מדלא מצריך לברך תרי זמני "בורא פרי
הגפן" חד אקידוש וחד אהבדלה, אלמא לא הוי קידוש הפסק, והוא הדין נמי
ברכת המזון. וקשה דאין לברך פעמים "בורא פרי הגפן" על כוס אחת וזה לא מצניח ונראה:
דייק מודא יקנו יין לבסוף, שפעמי' דלא הוי הפסק, והא הדין נמי ברכת המזון.
ולא היא כו' — והכי מסקינן דמברכין אכסא דברכתא. וקשה: דאמרינן ב"כיסוי הדם"
(חולין פ"א, דכוס של ברכה אתה שותה או ארבעים וזוהבים אתה נוטל, והשתא
האיכא זמנישין וזוהבים בשביל ברכת "בורא פרי הגפן"? ויש לומר: דהתם לא נקט זמנישין
משום דרבי אשי דלא ברך אכסא דברכתא. ועוד: פעמים מברכין ברכת המזון בלא כוס.
ומר

ליה — רבי יעקב בר אבא לרבא: לאחר שהבדיל, למה ליה למר דעביד כולי האי, הא איכא שרגא. ודעתיה דנפשיה — מעצמו, אשר לא צייתיה. והא דקאמר ליה רבא — לא גרסינן,
דחא רבא עצמו הוא דקא מוהדר לרב יעקב בר אבא. הכי גרסינן: המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך זו היא הבדלתו כו' — ולא היה אומר יותר. על שבע — מפרשין לקמיה.
והא

קאי עליהו — משמש עליהו. הב ויברך — ברכת המזון, וחדר אמליכו ואמרו:
הב ברישא ונישתי. כיון דאמריהו הב ויברך — ברכת המזון, אסחיתו דעתיכו
משתיה, ואסור למישרי עד לאחר ברכת המזון. אלמא, ברכת המזון אסחיה דעתא
הוא וצריך לחזור ולברך. ואמר רב יקנא — ולא בעי לברוכי ברכת היין תרי זמני,
חדא אקידוש וחדא אהבדלה. והוא הדין לתרי
כסי דקידוש היום וברכת המזון, כי **מטא** — רבא
לאבדול במוצאי שבת, ולעיל קאי, אלא אנב
גררא אייתיהו להנך תרתי עובדי, ועובדא
ראשונה בשבת הוה. קא פתלי **נורא בשרא** —
מדליק אבוקה בנר. **אמר** ליה — רב יעקב בר
אבא: למה ליה למר כולי האי, הא איכא
שרגא. אדעתיה דנפשיה — כלומר, מעצמו,
אשר לא צייתיה. על שבע — מפרש להו
לקמיה.

והא

רשב"ם

קאי עליהו — משמש עליהו, "הווא עמוד
עליהם" (בראשית יח), מתרגמין: והוא משמש.
אסור לכו למישרי — אלמא, ברכת המזון
אסחיה דעתא הוא וצריך לחזור ולברך לאחר
ברכת המזון. והכי נהגינן, ואף על גב דשמעין
מהכא דברכת המזון אפסוקי סעודתא הוא, לא
בעי ברוכי על היין לאחריו מייקמי דנברך ברכת
המזון, לפי שברכת המזון פוטרתה, והשתא,
אחת מעין שלש סגי להו כל שכן שלש ברכות
עצמן ובהלכות גדולות נמי כתב דלא בעי
לברוכי ברכת היין לאחריו עד לאחר ברכת
המזון, והכי בסעודתא — דחול, על כל **כסא**
וכסא — על כל פעם שהיה שותה בתוך המזון.
ואכסא דבתרא — ברכת המזון סבירא ליה
כרבא דברך נמי לעיל אכסא קמא ואכסא
דברכתא. נמלך **אני** — בכוס שני נמלכתי
לשחות, שכבר הוי לי היסח הדעת ממשותי
כוס ראשון, וכן כל פעם ופעם משותי —
נמלכתי, בתלפיד דרב — כי ההוא עובדא
דלעיל, דילף רבא מיניה, דמיבעי לברוכי
אכסא דברכתא. אף על פי שכבר בריך איין
שבתוך המזון, לית הלכתא בתלפיד דרב —
כלומר כעובדא דתלמיד דרב לעיל דברכת
המזון לאו אסחיה דעתא הוא. ואף על גב דאמר:

"הב ויברך" — שרי למישרי ואפילו הכי לית הילכתא כרב אשי דקמו להו רבא ומר
וזוטרא בחד שיטתא, וצריך לחזור ולברך על היין של ברכת המזון "בורא פרי הגפן"
כמנהג שלנו. וביון דאמר "הב ויברך" אסור למישרי עד לאחר ברכת המזון, ועוד:
מדקא מייתי רב אשי סיעתא ממילתיה דרב, להקשות על תלמיד דרב להבחינן מדברי
רב רבן, וקא מהדר גמרא: "ולא היא" — מכלל דלית הילכתא כרב אשי. **ואמר רב יקנא** —
— ולא בעי לברוכי ברכת "בורא פרי הגפן" תרי זמני, חד אקידוש, וחד אהבדלה. והוא
הדין לתרי כסי דקידוש היום, וברכת המזון. וקשיא לרב ייבא סבא דאמר להו: הכי אמר
רב הב ויברך אסור לכו למישרי, דאם כן — קשיא דרב אדרב. **הבא** — גבי יקנא? לא
עקר דעתיה ממישתיא, שעדיין לא שחה וכל דעתו לשחות. ונראה לי דלא גרסינן: כולחו
חדא ברכתא אריכתא ונינהו, שריבי לשון שלא לצורך הוא שכבר פירש טעמו פיה. משום
דלא עקר דעתו ממישתיא שעדיין לא שחה וכל דעתו לשחות. כי **מטא רבא לאבדול**
— לעיל קאי, אזא דרב יעקב בר אבא איקלע לבי רבא, וההוא עובדא בסעודת שבת
אוקימנא לעיל משום דא מילתא דהכא דמשמע למוצאי שבת אתחיל רבא לברך ברכת
הבדלה, ואנב גררא אייתי להא עובדא, דאמימר ומר זוטרא אית ליה דרבא ורב אשי לית
ליה, וליכא לפרושי אההוא עובדא קמא דרב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא, אייתי
לקמייהו כסא דאבדלתא וברך מאור ובשמים, דלא שייך למימר כי מטא לאבדול קם
שמעיה ובר' דהרי כבר אמרנו שהיה מבדיל ויברך כבר אבשמים ואמאור, ועוד, הא דרב
יעקב בר אבא אמאי מפסיק בניתים. קם **שמעיה** — דרבא אדליק אבוקה בשרגא. **אמר**
— רבי יעקב בר אבא לרבא: לאחר שהבדיל, למה ליה למר דעביד כולי האי, הא איכא שרגא. ודעתיה דנפשיה — מעצמו, אשר לא צייתיה. והא דקאמר ליה רבא — לא גרסינן,
דחא רבא עצמו הוא דקא מוהדר לרב יעקב בר אבא. הכי גרסינן: המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך זו היא הבדלתו כו' — ולא היה אומר יותר. על שבע — מפרשין לקמיה.
והא

להבדלה, ואין צריך לברך 'בורא פרי הגפן' שתי פעמים. ויש
ללמוד משם, שכשם שסובר רב שברכת הקידוש אינה מפסקת בין
ברכת 'בורא פרי הגפן' לברכת הבדלה, כך ברכת המזון אינה
מפסקת את הברכות שבירך מקודם לכן, ועל כן המברך 'בורא פרי
הגפן' בתוך הסעודה אינו צריך לשוב ולברך אחר ברכת המזון.
הגמרא דוחה את דברי רב אשי: ולא היא – אין לדמות הדינים זה
לזה, משום דהתם – שם, גבי 'הב לן ונברך', עקר דעתייה ממשתייה
– עקר האומר את דעתו מלשנות עוד, ולפיכך הוא צריך לשוב
ולברך 'בורא פרי הגפן' אחר ברכת המזון, אבל ה'הא – כאן, לגבי
יום טוב שחל במוצאי שבת, לא עקר דעתייה ממשתייה – לא עקר
המקדש את דעתו מלשנות, שהרי עדיין לא שנה, ודעתו לשתות
בסיום כל הברכות, ועל כן אינו צריך לברך 'בורא פרי הגפן' שתי
פעמים.
הגמרא שבה למעשה של רב יעקב בר אבא (לעיל ע"א), שנודמן
בשבת לביתו של רבא, וחוזרת לדון בענין הבדלה: כי מ'הא
ל'הבדלה' – כאשר יצאה השבת והגיע זמן ההבדלה, קם ש'מעייה –
קם שמשו של רבא, ו'הדליק אבוקה מנר' – והדליק אבוקה מנר
שעמד שם, לצורך ברכת 'בורא מאורי האש'.
אמר ליה רב יעקב לרבא, לאחר גמר ההבדלה, ל'מה לך בולי האי
– מדוע צריך אתה לכל זה, להדליק אבוקה מן הנר, ה'א מ'הא
ש'הא – הרי מונח הנר לפניך, ויכול אתה לברך עליו ברכת 'בורא
מאורי האש'.
אמר ליה רבא לרב יעקב, ש'מעא מדעתייה דנפשיה קא עבדי –
השמש מדעת עצמו עשה כן, ולא צויתיו לעשות זאת.
אמר ליה רב יעקב לרבא, אי לא ש'מעי ליה מיניה דמר, לא ה'הו עבדי
– אם לא ששמע השמש ממך שיש מצוה לברך על אבוקה, לא
היה עושה כן מדעתו.
אמר ליה רבא לרב יעקב, לא קבר ליה מר – וכי אין אתה סובר
שהדלקת אבוקה לצורך תפילה היא מצוה מן המצוות.
הגמרא ממשיכה לבאר את הנהגתו של רבא בסדר ההבדלה,
באותו מעשה עם רב יעקב בר אבא: פתח רבא בברכת ההבדלה,
'ואמר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קודש לחול,
בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי
המעשה, ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול'.
אמר ליה רב יעקב לרבא לאחר גמר ההבדלה, ל'מה לך בולי האי
– מדוע צריך אתה לכל זה, לומר בברכה זו ארבעה ענינים של
'הבדלה': והאמר ו-והרי אמר רב יהודה אמר ו-בשם רב, 'המבדיל
בין קודש לחול' זו היא תפילתו של רבי יהודה הנשיא, ולא היה
אומר יותר מכך.
אמר ליה רבא לרב יעקב, ה'א ק'הא סבירא לי – אני סובר כשיטה
זו, ד'אמר רבי אלעזר אמר רבי אשי, ה'פוחת – הממעט לומר
עניני 'הבדלה' בברכת ההבדלה, לא יפחות מ'שש' 'הבדלות',
וה'פוחת – המרבה ב'הבדלות', לא יפחות על 'שש' 'הבדלות'.
ושיטה זו חולקת על רבי יהודה הנשיא, וסוברת שאין די לומר רק
'המבדיל בין קודש לחול'.
אמר ליה רב יעקב לרבא,

קאי עליהו – עמד עליהם לשמשם רב יבא ק'הא. אמר ליה רב
ברונא ורב חננאל לרב יבא סבא, ה'ב לן ונברך – מוזג לנו כוס יין
ונברך עליה ברכת המזון. לפיכך – לבסוף חזרו בהם מכוננתם לברך
עתה ברכת המזון, ואמר ליה לרב יבא סבא ה'ב לן ונברך – מוזג
לנו כוס יין ונשתה. אמר ליה רב יבא סבא, ה'ב ו-כך אמר רב, ב'ין
ד'אמרינו ה'ב לן ונברך – מאחר ואמרתם 'מוזג לנו יין ונברך',
איתקרא ל'בו ל'מישתי – נאסרה עליכם מעתה השתייה, עד
שתברכו תחילה ברכת המזון. מאי טעמא – ומה הוא טעמו של
דבר, משום ד'אמרינו דעתינו – משעה שנתתם דעתכם לברך
ברכת המזון הסחתם דעתכם מלאכול ולשתות עוד.
מתבאר ממעשה זה, שברכת המזון מסיחה את הדעת מהסעודה,
וצריך לחזור ולברך לאחריה אם רוצה לאכול או לשתות, ומשעם
זה נהג רבא לשוב ולברך 'בורא פרי הגפן' אחר ברכת המזון, אף
שכבר בירך מקודם לכן על היין ששתה.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: אמר ומר וז'הא ורב אשי
ה'ו ו'הב כ'סעודה – יושבים היו בסעודה, בימות החול, וקאי עליהו
– ועמד עליהם לשמשם רב א'הא ב'רה ו-בנו ד'הא. ונחלקו
אמוראים אלו בהנהגתם לגבי הברכה על כוסות היין ששתו.
אמר, ב'רה על כל כ'סא ו'כסא – בירך 'בורא פרי הגפן' בכל פעם
ששתה יין, אפילו באמצע הסעודה, ומר וז'הא, ב'רה א'כסא ק'הא
ו'א'כסא ב'רה – בירך רק על הכוס הראשונה והאחרונה, דהיינו,
זו שלאחר ברכת המזון, רב אשי, ב'רה א'כסא ק'הא ו'הא ב'רה –
בירך על הכוס הראשונה בלבד, ושוב לא בירך כלל.
אמר ליה ו-להם רב א'הא ב'רה, ה'א מ'הא נ'עביד – אנו כשיטת
מי נעשה, מאחר שכל אחד מהם נוהג באופן אחר.
ומכיון ששאל מהם כיצד היא ההלכה, ביאר לו כל אחד
מהאמוראים את טעם הנהגתו: אמר, טעם הדבר שאני
מברך על כל כוס, לפי שבכל פעם שאני שותה נ'מלך א'הא –
מתייעץ אני בדעתי לשתות. כלומר, מתחילה כששיתי כוס אחת
הסחתי דעתי מלשנות עוד, ולאחר מכן חזרתי בי, ונתייעצתי
בליבי לשתות כוס אחת נוספת, ועל כן חזרתי וברכתי עליה, ושוב
הסחתי דעתי מלשנות עוד, וחזרתי ונמלכתי לשוב ולשתות, ולכן
הוצרכתי לברך על כל כוס.
מר וז'הא אמר, ה'א נ'עביד – אני שברכתי על הכוס הראשונה
והאחרונה, נהגתי ב'דעת תלמידי דרב, שמהנהגתם למדתי שצריך
לחזור ולברך על כוס של ברכת המזון, אף שכבר ברכתי מתחילה
על היין שבתוך המזון.
רב אשי אמר, טעם הדבר שנהגתי לברך על כוס ראשונה בלבד,
ולא חזרתי לברך על היין שאחר ברכת המזון כשיטתם של
תלמידי רב, לפי שאני סובר דלית הילכתא – שאין הלכה בתלמידי
ד'רב, ולא אמר רב דין זה מעולם, אלא הוא סובר שהמברך ברכת
המזון אינו מסיח דעתו מלשנות. והראיה לכך היא, ד'הא – שהרי
מצינו מחלוקת אמוראים (לעיל קב) לגבי סדר הברכות בקידוש
והבדלה של יום טוב שחל להיות אחר השבת, ואמר בזה רב, שסדר
הברכות הוא יקנ"ה – יין, קידוש, נר, 'הבדלה'. דהיינו, שמברך
בתחילה 'בורא פרי הגפן', וברכה זו מועילה הן לקידוש והן

המשך מעמוד רכה

ויהי רצון אשר יאיר ה' מזלך, מזל כל אחת ואחת מהן ושל כל אחד ואחת מבני ביתך שי' וכולן
יחד, בנר מצוה ותורה אור, חיים ע"פ התורה ומצותי, וגם חיים של אור כפשוטן, בריאות הגוף שמחה
וטוב לבב.

ובבקודה הפנימית, לקבל רוב נחת אמיתי, הוא נחת יהודי מסורתי חסידותי מכל ילידיהם שיחיו.

והרי עומדים אנו ערב ראש חדש ניסן הוא חדש הגאולה, גאולת כל אחד ואחת בתוככי כלל
ישראל.

בברכת שבת טוב וחדש טוב וחג פסח כשר ושמח.

קדושים' מבארת הגמרא: תנא זה הוא רבי מנחם בר סימאי. ואמאי
קרו ליה – ומדוע קראו לו 'בן של קדושים', משום דלא איסתכל
בצורתא דיוזא – שלא היה מסתכל בצורה החקוקה על המטבעות.
שלח (ליה) [לחו] – לבני הישיבה, רב שמואל בר אידי, תנניא אחי
אומר, שיש לומר רק 'הבדלה' אחת.
ומסיקה הגמרא: ולית להבדלה פלונית – ואין הלכה כמותו, אלא
צריך לומר לפחות שלש הבדלות.
הגמרא מביאה מימרא בענין ה'הבדלות' הנאמרות בברכת
הבדלה: אמר רבי יהושע בן לוי, המבדיל צריך שיאמר מעין
ה'הבדלות' האמורות בתורה. כלומר, שכאשר הוא מזכיר בברכתו
עניני 'הבדלות', לא יזכיר אלא את הענינים שנאמר עליהם לשון
'הבדלה' בתורה.
הגמרא מקשה על דברי רבי יהושע בן לוי: מיתבי – הקשו בני
הישיבה. שנינו בברייתא, סדר שבע הבדלות הנאמרות בברכת
הבדלה, הניח – כיצד, אמר המבדיל בין קודש לחול, בין אור
לחושך, בין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, בין
ממא למהו, בין היום להלילה – ליבשה, בין מים העליונים – שמעל
לרקיע למים התחתונים – שמתחת לרקיע, בין פהנים ללויים
וישראלים. וחיתם את הברכה בסדר בראשית, כלומר, אומר
בחתימתו 'ברוך אתה ה', סודר בראשית. לפי שבמוצאי שבת
התחיל הקדוש ברוך הוא לסדר את מעשה בראשית. ואחרים
אומרים, שחונם הברכה ב'יצר בראשית'. רבי יוסי ברבי יהודה
אמר, חותם 'ברוך אתה ה', מקדש ישראל, שמכל עולמו שיצר
במעשה בראשית, לא קידש הבורא אלא את ישראל.
עתה מפרשת הגמרא כיצד יש להזכיר מן הברייתא שלא כדברי
רבי יהושע בן לוי: ואם איתא – ואם אמת הדבר, שאין מזכירים
אלא ענינים שנאמר עליהם בתורה לשון 'הבדלה', הא – הרי 'בין
הים להר' לא כתיבא ביה הבדלה בתורה, ואף על פי כן מזכירים
זאת בסדר ה'הבדלות'.
מתרצת הגמרא: סמי – הסר מפיא את התיבות 'בין הים להר'.
כלומר, יש לשנות את גירסת הברייתא, ולמחוק את ענין ההבדלה
בין הים לחרבה, שלא נזכר עליו בתורה לשון הבדלה.
שבה הגמרא ומקשה: אי הכי – אם כן, שיש למחוק את 'בין הים
לחרבה', נמצא שחסרנו ממנין שבע 'הבדלות', שהרי 'בין יום
השביעי לששת ימי המעשה' נמי – גם כן אינו מן המנין, לפי שמעין
התיקה הוא, בצד דא – ונחסר בכך עוד אחד מן המנין, ומעתה
ליכא שבע – אין אתה מוצא שבע 'הבדלות', אלא שש בלבד.
מתרצת הגמרא: אמרי – אמרו בני הישיבה, הבדלה 'בין פהנים
ללויים וישראלים' תרי מילי ניהו – שתי 'הבדלות' יש בה, האחת,
הבדלה בין ללויים לישראלים, שהובדלו הלויים מתוך כל ישראל,
דכתיב – שכן נאמר בהם (דברים יח) 'בעת ההיא הבדיל ה' את שבט
הלוי', וההבדלה השניה היא בין הפהנים ללויים, שהובדלו הכהנים
מתוך שבט לוי, דכתיב – שכן נאמר בהם (דברי הימים א כ' יג) 'בני
עמרם אהרן ומשה, ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים'.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לחתום למעשה
בברכת ההבדלה: מבררת הגמרא: מחתם פאי חתים – כיצד
חותמים את ברכת ההבדלה. מבארת הגמרא: רב אמר, חותם
'ברוך אתה ה' מקדש ישראל', כשית רבי יוסי ברבי יהודה
שהובאה לעיל בברייתא. ושמואל אמר, חותם 'ברוך אתה ה',
המבדיל בין קודש לחול.
אמרת הגמרא: לייס עלה – מקלל היה אבוי, ואיתמא – ויש
אומרים שהיה זה רב יוסף, אהא דרב – את הנוהג כדעת רב,
לחתום 'מקדש ישראל'.
הגמרא מביאה שיטה נוספת בענין זה: תנא – שנו בברייתא משמיה
ו-משמו' דרבי יהושע בן לוי, כל החותם בברכת הבדלה גם
'מקדש ישראל' וגם 'המבדיל בין קודש לחול', מאריכין לו ימיו
וישנותיו.

והא מר לא תלתא אמר ולא שבע אמר – וחרי לא אמרת שלש
'הבדלות', ואף לא שבע, אלא ארבע, ומה ראית לעשות כן.
אמר ליה רבא לרב יעקב, איכא – באמת אמרתי רק שלש
'הבדלות', ומה שהוספתי לומר 'בין יום השביעי לששת ימי
המעשה', אין זה ממנין ה'הבדלות', אלא הוספה זו מעין ענין
ההתיקה של הברכה היא, שמאחר וחותרים בה 'המבדיל בין קודש
לחול' יש להוסיף בסמוך לסיום הברכה את ענין ההבדלה בין יום
השבת לששת ימי המעשה. ואמר – שהרי כך אמר רב יהודה אמר
שמואל, המבדיל צריך שיאמר מעין ענין התיקה של הברכה סמוך
להתיקתו.
הגמרא מביאה דעה החולקת על שמואל: ופומבדיתא אמרי – ובני
פומבדיתא אמרו, צריך שיאמר מעין פתיקתן – מעין הענין שבו
פותחת הברכה, סמוך להתיקתן – בסמוך לסיומה, ולא מעין הענין
שבו חותמת הברכה.
מבררת הגמרא: פאי בינייהו – מהו ההבדל בין שמואל לבני
פומבדיתא, הרי גם בפתיחה וגם בחתימה של ברכת הבדלה
אומרים 'המבדיל בין קודש לחול', וכן הוא ברוב הברכות,
שפתיחתן וחתימתן מענין אחד, ונמצא שאין חילוק בין אם
אומרים בסוף הברכה מעין הפתיחה ובין אם אומרים מעין
החתימה.
מבארת הגמרא: איכא בינייהו – יש הבדל ביניהם לגבי יום טוב
שחל להיות אחר השבת – במוצאי שבת, שאז פתיחת ברכת
הבדלה היא 'ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול', כמו בשאר
מוצאי שבתות, אבל חתימת הברכה עוסקת בענין אחר, דהתיקתן
– שחותמים בה 'המבדיל בין קודש לקודש'. ונמצא, שלפני דאמר
– לדעת הסובר שיש לומר בברכות מעין ענין פתיקתן בסמוך
להתיקתן, לא בעי למימר – אין צריך להוסיף ולומר קודם חתימת
הברכה 'בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלה', אלא די
להזכיר הבדלה 'בין יום השביעי לששת ימי המעשה', כמו בכל
מוצאי שבת, שהיא מעין הפתיחה, ופאי דאמר – ולדעת הסובר
שיש להזכיר בברכות מעין ענין התיקתן בסמוך להתיקתן, בעי
למימר – צריך להוסיף ולומר לקראת סיום הברכה 'בין קדושת
שבת לקדושת יום טוב הבדלה', כדי להזכיר הבדלה בין קודש
לקודש בסמוך לחתימת הברכה.
הגמרא שבה לעסוק במימרא של רבי אושעיא, בענין מספר
ה'הבדלות' שיש להזכיר בכל מוצאי שבת: גופא – נשוב לעצם
דברי רבי אושעיא שהובאו לעיל, ובאר אותם. אמר רבי אלעזר
אמר רבי אושעיא, תפוח – הממעה להזכיר עניני 'הבדלה'
בברכת ההבדלה, לא ופחות משלש 'הבדלות', והמוסיף – המרבה,
לא יוסיף על שבע הבדלות.
מיתבי – הקשו בני הישיבה. שנינו בברייתא, אמר אדם 'הבדלות'
במוצאי שבתות, ובמוצאי ימים טובים, ובמוצאי יום הכפורים,
ובמוצאי שבת ליום טוב – כשיוצאת שבת ונכנס יום טוב, ובמוצאי
יום טוב לחולו של מועד – כשיוצא יום טוב ונכנס חול המועד, אבל
לא במוצאי יום טוב לשבת – אין אומרים הבדלה כשיוצא יום טוב
ונכנסת שבת.
ומפרשת הברייתא את מנין ה'הבדלות' שיש להזכיר בברכת
הבדלה: הרגיל – זה שבקי באמירת כמה עניני הבדלה, ואמר
היה 'הבדלות', וזה שאינו רגיל בהן, אמר רק 'הבדלה' אחת.
מבואר אם כן מדברי הברייתא, שלא כדעת רבי אושעיא, הסובר
שאין לפחות משלש 'הבדלות'.
מתרצת הגמרא: תנאי היא – דין זה במחלוקת תנאים הוא עומד.
דאמר רבי יוחנן, אותו תנא המכונה 'בן של קדושים' אמר, שיש
לומר רק 'הבדלה' אחת, אבל תנאים אחרים שהיו בדורו נחלקו
עליה, ונהגו העם על פיהם לומר 'שלש' 'הבדלות'. ורבי אושעיא
סובר כדעת תנאים אלו.
מבררת הגמרא: פאי ניהו – מי הוא התנא המכונה 'בן של

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלא תוספות

והאמר לא שלש אפר – [ובלן] ארבע. מעין חתימה – ולא ממניגא הוא. הכי גרסין: יום טוב שחל להיות אחר השבת – דבעי למחתם "המבדיל בין קודש לקודש". הכי גרסין: מאן דאמר מעין חתימה? סמוך לחתימה – בעי למימר "בין קדושת שבת לקדושת יום טוב". כו'. האמורות בתורה – כמו הנה דלקמן. סדר הבדלות – היינו שבע הבדלות. ואף על גב דאיכא תמיני – "בין ויסם" השביעי לא קא חשיב – דמעין חתימה. וחזיתם בסדר בראשית – "ברוך סודר בראשית". וכולו הנה כתיב: "ולחבדיל בין הקדוש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור" (ויקרא י). "ויבדל אלהים בין האור ובין החשך" (בראשית א). ויבדל בין המים (שם). ובין כהנים ללוויים כו' – מפרש לזה לקמן. אבל הבדלה דשבת לא כתיבא. דמעין חתימה קא חשיב ליה לקמן ולא ממניגא. מעין חתימה היא – דקאמר: וחזיתם בסדר בראשית, והיא ליה "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" מעין חתימה ובציר לזה משבע. המבדיל

רשב"ם

והאמר לא שלש אפר ולא שבע אפר – דאברהם אמר. ומה ראינו? אם לחפש את המועט – דייך בשלשה. ואם לרבות באת – היה לך לומר כל שבע. איכא – באמת. מעין חתימה – ולא ממניגא הוא. חתימה – סוף הברכה חזיתם בברוך. פתיחתה – התחלתה. ומאי בנייהו – דהא ברכת הבדלה. מעין פתיחתה ומעין חתימתה איכא. וכן רוב ברכות. יום טוב שחל להיות אחר השבת – דבעי למחתם "בין קודש לקודש". הכי גרסין: מאן דאמר מעין חתימה? סמוך לחתימה – בעי למימר "בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת", והכי עבדין לאפקי נפשין מפלוגתא. אבל לא כמצינו יום טוב לשבת – דאפרכוס יוצא והמלך נבט, אין דרך ללות האפרכוס, שחבל נמשכן אחר המלך. הרגיל – שבק בן. אומר אחת – קשיא לרבי אלעזר דאמר: לא יפחות משלש. הכי גרסין: תנאי היא דאמר רבי יוחנן בן של קדושים כו' – והיינו תנאי בן של קדושים שהוא תנא. ונתנו העם תנאים שהיו בימיו נחלקו עליו, ועושין העם על פיהם. הרי תנא אחר. רבי מנחם בר רבי סימאי – ואמרין במסכת עבודה זרה פרק "רבי ישמעאל" (ג). אמאי קרי ליה בן של קדושים? משום דלא אסתכל בצורתא דזוזא. ולית הלכתא כוותיה – נגמרא קאמר ליה. האמורות בתורה – כגון הנה דלקמן. סדר הבדלות – היינו שבע הבדלות, אף על גב דאיכא שמונה – "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" לא חשיב. דמעין חתימה היא. וחזיתם בסדר בראשית – "ברוך סודר בראשית". שבמצינו שבת התחיל הקדוש ברוך הוא לסדר מעשה בראשית. וכולו הנה כתיב: "ולחבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור", "ויבדל אלהים בין האור ובין החשך", "ויבדל בין המים", וגומר: "ויבדל אתכם מן העמים" (ויקרא כ). אבל הבדלה דשבת לא כתיבא. דמעין חתימה חשיבא לקמן ולא ממניגא הוא, והאי דלא חשיב לה לבסוף – משום דלגבי שלש קנתי לה, דכי לא עבדי אלא שלש הבדלות קאמר לה סמוך לחתימה. בין הים לחרבה – לקמן מסמי לה מברייתא. בין כהנים ולוויים וישראלים – גרסין ולקמן מפרש ליה. מקדש ישראל – מכל עולמו שיצר לא קדש אלא ישראל. ולפי פירוש זה שייכא חתימה זו במוצאי שבת. מעין חתימה היא – דקאמר: וחזיתם בסדר בראשית, והיא ליה "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" מעין חתימה, ובצרו להו משבעה. רב אמר מקדש ישראל – כרבי יוסי רבי יהודה. ושמואל אמר המבדיל בין קדש לחול – שמואל לא כתיבא ליה בכל הנה תנאי דלעיל אלא כתיבא ליה. דתנן בסוף פרק קמא דחולין (כז). גבי יום טוב שחל להיות במוצאי שבת. כיצד מבדילין בין קדש לחול כו', ואמרין בגמרא: היכא אמר לה להך ברכה בין קדש לקדש? אמר רבי יהודה: בחתימה, רב שינא בריה דרבי אמי אמר: בפתיחתה.

והאמר לא שלש אפר – ומסתמא או שלש או שבע תיקנו כנגד שום דבר שלא לפחות או להוסיף. כדאמר ב"התכלת" (מנחות לטא). לא יפחות משבע כנגד שבעה רקיעים, והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה כנגד שבעה רקיעים וששה אוזרים. מאי בנייהו – דרוב הברכות הפתיחה והחתימה מענין אחד.

בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת. – שאל ר' אפרים את רבינו חנן: למה נהגו העולם להוסיף ולומר "זאת יום השביעי מששת ימי המעשה" קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך? דאין זה לא מעין פתיחה ולא מעין חתימה? חשיב לו רבינו חנן: משום חיבת היום הארצו כי לומר פעם אחת מעין שבע הבדלות. "בין קדש לחול" – אחת. "בין אור לחשך" – שתיים. "בין ישראל לעמים" – שלש. "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" – ארבע. "בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת", פירוש: שבוים טוב שרי מדי דאובל נפש. "זאת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת" – היינו חולו של מועד, דשרי דבר האבדו ובשבת אסור. זה חמש שבת מיום טוב, והיא הבדלה אחת – הרי חמש. "בבדלת קדשת את עמך ישראל בקדושתך" – שתי הבדלות, בין כהנים ללוויים וישראלים – שבע. והוי מעין חתימה ד"בין קדש לקדש".

מיתיבי אמרין הבדלות כו' – הוה מצי לאתניי מרבי יהודה הנשיא דלעיל, אלא דניחא ליה למיפרך מברייתא. רלא מסתכל בצורתא דזוזא – ארבי מנחם קאי, דאמר במועד קטן בפרק בתרא (כזב). כי קא ניהא נפשיה דר' מנחם בר רבי סימאי אישנתו כל צילמניא דהוה למיחציליא. פירוש: חלקים בלא צורה, ותולה קדושתו באביו, שום אביו היה קדוש. בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא – הרי נמי הוה מצי למיפרך: הא לא כתיבא. והא דלא קנתי לה לבסוף. פירש רבינו שמואל בן מאיר: דשנאה אחר שלש הבדלות. דכאמרינן אומר רק שלש הבדלות היא סמוך לחתימה. ואם תאמר: לר' יוסי רבי יהודה ולרב דחזמי "מקדש ישראל" היכי היא מעין חתימה? אדרבה, כהנים ולוויים וישראלים הוי טפי מעין חתימה? ויש לומר: ד"בין יום השביעי לששת ימי המעשה" הוי שפיר מעין חתימה? שקדשנו הקדוש ברוך הוא במצותיו ונתן לנו את השבת. אבל כהנים לויים וישראלים לא חזכיר "ישראל" אלא להקל, שקלים בקדושתן מכהנים ולוויים ולא הוי מעין חתימה. ולית

השביעי לששת ימי המעשה? נמי מעין חתימה הוא, בצר חדא וליפא שבע! אמרי: כהנים לויים וישראלים תרי מילי נינהו. "בין לויים לישראלים", דכתיב: "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי". "בין כהנים ללויים", דכתיב: "בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים". מחתם מאי חתימה? רב אמר: "מקדש ישראל", ושמואל אמר: "המבדיל בין קדש לחול". לייט עלה אפי' ואיתמא רב יוסף, אהא דרב. תנא משמיה דרבי יהושע בן חנניא: כל החותם "מקדש ישראל והמבדיל בין קדש לחול" – מאריכין לו ימיו ושנותיו. ולית

אבל הבדלה דשבת לא כתיבא. דמעין חתימה חשיבא לקמן ולא ממניגא הוא, והאי דלא חשיב לה לבסוף – משום דלגבי שלש קנתי לה, דכי לא עבדי אלא שלש הבדלות קאמר לה סמוך לחתימה. בין הים לחרבה – לקמן מסמי לה מברייתא. בין כהנים ולוויים וישראלים – גרסין ולקמן מפרש ליה. מקדש ישראל – מכל עולמו שיצר לא קדש אלא ישראל. ולפי פירוש זה שייכא חתימה זו במוצאי שבת. מעין חתימה היא – דקאמר: וחזיתם בסדר בראשית, והיא ליה "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" מעין חתימה, ובצרו להו משבעה. רב אמר מקדש ישראל – כרבי יוסי רבי יהודה. ושמואל אמר המבדיל בין קדש לחול – שמואל לא כתיבא ליה בכל הנה תנאי דלעיל אלא כתיבא ליה. דתנן בסוף פרק קמא דחולין (כזב). גבי יום טוב שחל להיות במוצאי שבת. כיצד מבדילין בין קדש לחול כו', ואמרין בגמרא: היכא אמר לה להך ברכה בין קדש לקדש? אמר רבי יהודה: בחתימה, רב שינא בריה דרבי אמי אמר: בפתיחתה.

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ולית הלכתא כוותיה – וטעמא: לפי שאין חותמין בשתיים. וברייאא סברה (כר') [במאן]
דאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט,א) חותמין בשתיים. ופירש רבינו שמואל בן
מאיר: דהלכה כשמואל דחתים "בין קודש לחול". מדהתמנין במוצאי שבת ליום טוב "בין
קודש לקודש" סוף פרק קמא דחולין (כוב.) – שמע מינה במוצאי שבת דחול חותמין "בין
קודש לחול".

בל הברכות פותח בבירור וחותם בבירור –
ותימא: ברכה ד'אלהי נשמה' אמאי לא
פותחת ב"ברוך"? דהא מעיקרא לא הוות סמוכה
לחבירתה, כדאמרין בברכות (ס,ב) כי מתער
אומר "אלהי נשמה!" וכן קשה: מאתה הוא עד
שלא נברא העולם? רתפתל הדרך' שחותם ואינו
פותח ב"ברוך". ויש לומר: לפי שאינן ברכות אלא
שבת ותפלה בעלמא. וברכה שאחר מגילה –
נראה דחתמין "ברוך אתה ה' האל הנפרע לעמו
ישראל מכל צריהם האל המושע" שהיא ארוכה,
ולא דמיא לברכת פירות ומצות שזן קצרות. וכן
יש בירושלמי דמגילה ובגמרא דירין (כא,ב)
בספריים ישנים דחותם בה ב"ברוך האל הנפרע"
כו, וברכה ד'בורא נפשות רבות' חותם
בירושלמי "ברוך אתה ה' חי העולמים".
חוץ מברכה הסמוכה לחבירתה – פירוש: לפי
שחתם בראשונה, אין צריך לפתוח השניה
ב"ברוך". וברכה שלאחר הפטרה ד"צור כל
העולמים" עד "שכל דבריו האמת והצדק" ויש
הפסק במחזירים, ומתחיל "אנמן אתה הוא" ואין

שם ברכה לא בחתימת הראשונה, ולא בפתחת השניה. ונראה, דכולה ברכה אחת היא,
דכולה משתעיא בנאמנות ובאמיתות המקום. ומא שיש הפסק במחזירים – לפי שהיו
רגילים כל הציבור להפסיק שם ולומר שבה, כדאמר במסכת סופרים (פרק שלשה עשר
הלכה י') וכן משמע ה"ם דברכה אחת היא. דקאמר: דמפסידי מברך שבע ברכות כנגד
שבעה קריאים, פירוש: בקריאת התורה בתחלה וסוף ואחת לפני הפטרה וארבע אחריה –
הרי שבע. ושבע ברכות של נישואין "שהכל ברא לכבודו" ר"וצר האדם" ראשר יצר את
האדם" כו' שפותחין ב"ברוך", פירש רש"י בכתובות (חא,ד) ד"שהכל ברא לכבודו" נתקנה
לאסיפת העם וזהו ראו לאומרה משעת אסיפה, והיא ברכה בפני עצמה. וכן "יצר האדם"
לא היתה צריכה, שהרי יאמר "אשר יצר" אחריה, אלא להזכיר שתי יצירות תיקנה,
הדקימה לאשר יצר והרי היא כמו לעצמה. ראשר ברא' שפותח ב"ברוך" – לפי שאומר
אתה לבדה כשאין פנים חדשות. ורבינו חם אומר: ד"שהכל ברא לכבודו" ר"וצר האדם"
לכך פותח ב"ברוך" בלא חתימה, שהם קצרות כמו ברכת פירות ומצות, ופתחיתן זו היא
חתימתן. ובאשר יצר את האדם" צריך לפתח ב"ברוך", שאם לא היה פותח היה נראה הכל
ברכה אחת. וברכה ד'לעסוק בדברי תורה' ד'הערב נע" – אומר שהיא ברכה אחת, כיון שאין
פותח הערב נא ב"ברוך". והבדלה נמי שפותחת ב"ברוך", אף על פי שסמוכה לברכת מאור
– משום שלא תראה ברכה אחת. ומיהו בירושלמי פרקי: והרי הבדלה! ומשנ: רבי הוה
מפורן. ואם תאמר: "יהללך" שאחר הלל, "וראו עינינו" ר'שתבח' למה אין פותח בן
ב"ברוך"? ויש לומר: ד"יהללך" היא סמוכה לברכה ד'לקרא את ההלל', ויראו עינינו"
ל'השיבנו', ר'שתבח' ל'ברוך שאמר', ולא הוו הפסוקים הפסק, כמו ברכה אחרונה
שבקריאת שמע דלא היו קריאת שמע הפסק, ואם כן נראה שאין להפסיק בין "ברוך שאמר"

ל'שתבח'. ומיהו קשה: מ"יהללך" דלילי פסח דאין מברכין "לקרא את ההלל" לכך נראה: דברכה שאחר פסוקים אין צריך פתיחה, שבלא פתיחה ניכרת התחלה. ובירושלמי (וברכות
פרק ראשון) פרקי: והרי גאולה? פירוש: "אשר גאלנו" דסמוכה לברכה דקריאת הלל! ומשנ: שנייא היא, הלל אם שמע בבית הכנסת יצא. פירוש: שהיו קורין הלל בגלילי פסח בבית הכנסת,
כדאיתא במסכת סופרים (פרק עשרים הלכה ט) התיב ר' אלעזר בר ר' יוסי והרי סופה? פירש רבינו שמואל בר ר' שמעיה: סופה – סוף ברכה ד"אשר גאלנו" שחותם ב"ברוך" והיא כולה
הודאה. ומשנ: שתיים הן, אחת להבא ואחת לשעבר, פירוש, שתי גאולות: "אשר גאלנו" – גאולה לדשעבר, וגאולה להבא – "שנחיים בבנין עירך", ולכך חותם ב"ברוך" דאין כולה הודאה,
דיש בה הפסק ותפלה שיגאל אותנו. ופרקי מבהבדה כדפרישית לעיל, ופרקי: והרי "נברך" פירוש: "ברוך הוא שאלנו משל" כו' דהוא ברכה בפני עצמה, כדאמרין בפרק "שלשה שאכלו"
(ברכות מז,א). ומתחיל ברכת הון ב"ברוך" אף על פי שסמוכה לנברך! ומשנ: שנייא היא שאם היו שנים אוכלים אין אומר "נברך". ופרקי: והרי "הון" פירוש: שאומר אחרינו "נודך" ואין פותח
ב"ברוך", אף על פי שפעמים אינה סמוכה לברכת הון, כשרצו השנים לזמן השלישי מפסיק לרב ששת עד הון צריך לשמוע והלכה ברב באיסורי, וכשיגמור סעודתו קאמר ה"ם ב"ברוך" ופירוש:
שנעתא דרבנן אמרי חזור למקום שפסק, קשיא ועוד פרקי: והרי "הטוב והמטיב"? פירוש: בברכת המזון דסמוכה לחברתה ופתחת ב"ברוך" שנייא: כינתה תיקנה. ופרקי: והרי דקדוש?
פירוש: דסמוכה ל'בורא פרי הגפן' ופותחין ב"ברוך" שנייא היא, שאם היה אוכל מבעוד יום עד שיקדש היום אינו מברך "בורא פרי הגפן". ופרקי: והרי סופה של קידוש שחותמת ב"ברוך"?
וסלקא דעתך דכולה הודאה היא, והוא בברכת פירות ומצות. אמר ר' יונה: טופס ברכה קי היא, דאמר ר' יודן מטבע קצר פותח ב"ברוך" ואינו חותם ב"ברוך", מטבע ארוך פותח ב"ברוך"
וחותם ב"ברוך", פירוש: וקידוש הוא מטבע ארוך. ויש הפסק שאומר "כי הוא יום תחלה למקרא קודש" – ולכך חותם ב"ברוך". והטוב והמטיב פותח ואינו חותם ב"ברוך" – ואם תאמר:
והלא ארוכה היא ועוד: דרבינו תם פירש שצריך לומר שלש גמולות, שלש הטבות, כמו שלש מלכיות דאמר בברכות (מט,א): צריכה שתי מלכיות לבד מדידה. ויש לומר: שאין זה אריכות,
אלא שמוכרי שם שמים בדרבה לשונות: מלכנו, יצרנו, קדושנו, קדוש יעקב, רוענו, כו' ואין ראוי לחתום ב"ברוך".

ולית הלכתא כוותיה. עולא איקלע לופמבדיתא, אמר
ליה רב יהודה לרב יצחק בריה: זיל אמטי ליה פלפלה
דפירי, וחזי היכי אבדיל. לא אול, שדר ליה לאפני. כי
אתא אפני, אמר ליה: היכי אמר? אמר ליה: "ברוך
המבדיל בין קודש לחול" אמר, ותו לא. אתא לקמיה
דאבבה. אמר ליה: היכי אמר? אמר ליה: אנא לא אול,
אנא שדרייתיה לאפני, ואמר לי: "המבדיל בין קודש
לחול". אמר ליה: רברבנותיה דמר, וסדרותיה דמר
נרמא ליה למר דלא תימא ששעתייה מפומיה. מיתבי:
כל הברכות כולן פותח ב"ברוך" וחותם בהן ב"ברוך",
חוץ מברכת מצות, וברכת הפירות, וברכה הסמוכה
לחבירתה, וברכה אחרונה שבקריאת שמע. שיש מהן
פותח בהן ב"ברוך" ואין חותם ב"ברוך", ויש מהן
שחותם ב"ברוך" ואין פותח ב"ברוך". ו'הטוב
והמטיב' פותח ב"ברוך" ואינו חותם ב"ברוך".

קשיא

המבדיל בין קודש לחול – ותו לא אמר בה שאר הבדלות ולא חתם בה. היא נרמא ליה
למר – שלא הלכת אתה בעצמך. וברכת המצות – כגון 'להעטף בציצית' ו'על נטילת
לולב'. וברכה הסמוכה לחבירתה – כגון אותם של שמונה עשרה. וברכה אחרונה
שבקריאת שמע – אף על פי שאין ברכה אחרת למעלה הימנה. שהתחיל בה ב"ברוך".
יש מהן – מאלו שהזכרנו, שפותח בהן ב"ברוך"
ואינו חותם ב"ברוך", כגון חותם פירות ומצות.
ויש מהן שחותם ואינו פותח – כגון ברכה
הסמוכה לחבירתה, שהרי פותרתה ראשונה
שנפתחה ב"ברוך". הטוב והמטיב – אף על גב
דסמוכה לחבירתה, שהרי התחיל בברכת המזון
ב"ברוך". משום דברכה באנפי נפשה איתקן
משום הרוגי ביתר, וכולה הודאה בברכת
הפירות ומצות.

קשיא

רשב"ם

ולית הלכתא כוותיה – אלא כרב יהודה.
ומדהתם במוצאי שבת ליום טוב – חתמין "בין
קדש לקדש", הכא במוצאי שבת לחול –
חתמין "בין קדש לחול", כך נראה בעיני, דאי
לא תימא הכי, שמואל דאמר כמאן? ואנן היכי
קימינן כוותיה כדלקמן. ולית הלכתא כותיה –
כרבי יהושע בן תנאי, לפי שאין חותמין
בשתיים, בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט,א)
אלא, כשמואל דהא לייט עלה דרב. זיל אמטי
ליה – לעולא, ובעלילה זו תראה היאך מבדיל. המבדיל בין קדש לחול – הוא דאמר,
ותו לא. אמר ליה – רב יהודה לרב יצחק בריה. סדרותיה דמר – כעס עליו על שלא
הלך הוא בעצמו. דלא תינמר שמעתייה מפומיה – דרב יצחק, אלא מפומיה דאביי.
ואמרין (יבמות צו,א): כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו שפותחין דוכבות
בקבר. ברכת המצות – כגון 'להעטף בציצית' ו'על נטילת לולב'. וטעמו של דבר לפי
שאין בהן ריבוי דברים. וברכה הסמוכה לחבירתה – כגון אותן של שמונה עשרה ברכות.
וברכה אחרונה שבקריאת שמע – אף על פי שאין ברכה אחרת למעלה הימנה שהתחיל
בה ב"ברוך", שהרי הפסיק קריאת שמע – אף על פי כן אינו מתחיל בה ב"ברוך". וחשבין
לה "ברכה הסמוכה לחבירתה" לאותה שלפני קריאת שמע, שהרי מחובר "אמת ויציב"
על סופו של קריאת שמע. וכדאמרין בברכות (יד,ב) שצריך לסמוך "אמת ויציב" אחר
אני ה' אלהיכם" כדכתיב "וה' אלהים אמת" הלכך כדא ברבנא אריכתא דמאי. יש
– מאלו שהזכרנו שפותח בהן ב"ברוך" ואינו חותם, כגון ברכת פירות ומצות. יש מהן
שחותמין ואינו פותח, כגון ברכה הסמוכה לחבירתה שהרי פותרתה הראשונה
שנפתחה ב"ברוך". וברכת הטוב והמטיב – דברכת המזון, אף על גב דסמוכה לחבירתה,
שהרי התחיל בברכת המזון – אף על פי כן פותח בה ב"ברוך" משום דברכה באנפי נפשה
איתקן משום הרוגי ביתר שניתנו לקבורה. "הטוב" – שלא הסריח, "והמטיב" – שנתנו
לקבורה, אבל אנו מאריכין בה קצת כדי לומר בה שלש מלכיות, כדמפרש בפרק "שלשה
שאכלו" (שם מט,א), הלכך כולה הודא הודא היא בברכת הפירות ובברכת המצות ולא
בעיא חתימה.

קשיא

ולית הלכתא כוותיה – וטעמא: לפי שאין חותמין בשתיים. וברייאא סברה (כר') [במאן]
דאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט,א) חותמין בשתיים. ופירש רבינו שמואל בן
מאיר: דהלכה כשמואל דחתים "בין קודש לחול". מדהתמנין במוצאי שבת ליום טוב "בין
קודש לקודש" סוף פרק קמא דחולין (כוב.) – שמע מינה במוצאי שבת דחול חותמין "בין
קודש לחול".

קשיא

פסחים דף קד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלג

מסיקה הגמרא: וְלֵית הַלְבָּתָּא בְּנוּתִיה – אין הלכה כרבי יהושע בן
חנניא, לפי שאין חותמים ברכה בשני ענינים שונים, אלא כדעת
שמואל, שחותמים רק 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'.
הגמרא מביאה מעשה בענין ברכת הבדלה: עוֹלָא אִיקְלַע וְנִזְדַּמְן
לְפָנֵי מְבִירָתָא וּשְׁבַת שֶׁם. במוצאי שבת אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה לְרַב יִצְחָק
בְּרִיהּ – בְּנֹה, זֵיל אִמְטִי לִיה בְּלִפְנֵי דְפִירִי – לך הבא לו (לעולא)
סל מלא פירות, וְחַיִּי הֵיכִי אֲבָדִיל – ועל ידי כן תראה כיצד הוא
אומר את ברכת ההבדלה. לֹא אֹזֵל – לא הלך רב יצחק עצמו
לעולא, אלא שָׁדַר לִיה לְאִבִּי – שלח את אביו לשם. בִּי אָתָּא אֲבִי
– כאשר שב אביו מהליכתו לעולא, אָמַר לִיה רַב יִצְחָק, הֵיכִי אָמַר
– כיצד אמר עולא את ברכת ההבדלה. אָמַר לִיה אֲבִי, 'בְּרוּךְ
הַמְבַדֵּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחֹל' אָמַר עוֹלָא, וְתוּ לֹא – ולא יותר מזה. אָתָּא
לְקַמְיָה דְאֲבִי – בא רב יצחק לפני רב יהודה אביו, אָמַר לִיה רַב
יְהוּדָה, הֵיכִי אָמַר – כיצד אמר עולא את ברכת ההבדלה. אָמַר לִיה
רַב יִצְחָק, אָנָּה לֹא אֹזֵל – אני לא הלכתי בעצמי לעולא, אלא אָנָּה
שָׁדַרְתִּיה לְאִבִּי – אני שלחתי את אביו, וְאָמַר לִי שְׁכַךְ אָמַר עוֹלָא,
'בְּרוּךְ הַמְבַדֵּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחֹל'. כֵּס רַב יְהוּדָה עַל רַב יִצְחָק בְּנוֹ עַל
אשר לא הלך בעצמו, וְאָמַר לִיה, רַבְּרֵנוּתִיה דְּפִירִי וְיִסְרֵיתִיה דְּפִירִי

וְרָמָא לִיה לְמַר דְּלֹא תִימָא שְׁמַעְתִּיה מְפֹמִיָּה – גאוותך והנהגתך
בשררה גרמה לך שלא תאמר שמועה זו של עולא מפיו, אלא
מפיו של אביו.
הגמרא מקשה על עולא מברייטא: מִיִּתְיָבִי – הקשו בני הישיבה.
שנינו בברייטא, כָּל הַכְּרֵכוֹת בּוֹלִין, שוֹתֵת בְּהֵן בְּאֻמְרִית 'בְּרוּךְ אַתָּה
ה', וְכֵן חוֹתֵם בְּהֵן בְּאֻמְרִית 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'', חוּץ מִכְּרֵכַת הַמְּצוֹת,
כְּגוֹן 'לְהַתְּעֵטף בְּצִיצִית' וְעַל נְטִילַת לֹולֵב, וְכֵרֶכֶת הַפִּירוֹת, כְּגוֹן
'בּוֹרֵא פְרִי הָעֵץ', וְכֵרֶכֶת הַסְּמוּכָה לְחִבְרֵיתָהּ, דְּהֵינּוּ, שִׁישׁ לִפְנֵיהּ
בְּרַכָּה אַחֲרָתָהּ, כְּמוֹ הַבְּרֵכוֹת שֶׁל תְּפִילַת 'שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה', וְכֵן בְּרֵכָה
אַחֲרֵיכֶן שְׁפָקְרִית שְׁמַע, דְּהֵינּוּ בְּרַכַּת 'אֲמַת וַיְצִיב'. שִׁישׁ מִתֵּן –
מאלו הברכות שהוזכרו, שְׁפוֹתָהּ (בְּהֵן) בְּ'בְּרוּךְ' וְאִין חוֹתֵם בְּ'בְּרוּךְ',
כְּמוֹ בְּרַכַּת הַמְּצוֹת וְהַפִּירוֹת, וְשׁ מִתֵּן שְׁחוֹתֵם בְּ'בְּרוּךְ' וְאִין שוֹתֵת
בְּ'בְּרוּךְ', כְּמוֹ בְּרַכַּת הַסְּמוּכָה לְחִבְרָתָהּ (לֹא אַחֲרֵיהּ), וּבְרַכָּה אַחֲרֵיכֶן
שְׁבִקְרִיאת שְׁמַע. וּבְרַכַּת הַמְּצוֹת וְהַפִּירוֹת, דְּהֵינּוּ
בְּרַכַּת 'הָאֵל, אֲבִינוּ, מַלְכֵנוּ וְכוּ', אֵף עַל פִּי שְׁהִיא 'סְמוּכָה
לְחִבְרָתָהּ', שְׁהִי קְדָמָה לָהּ כָּל הַבְּרֵכוֹת שֶׁבְּבְרַכַּת הַמְּצוֹת, מִכָּל
מָקוֹם שוֹתֵת בָּהּ בְּ'בְּרוּךְ', לִפְנֵי שְׁנִתְקְנָה כְּבִרְכָּה בְּפִי עֲצֻמָּה, וְלֹא
כְּהַמְשָׁךְ לְבְּרֵכוֹת שְׁלִפְנִיהּ, וְאִין חוֹתֵם בָּהּ בְּ'בְּרוּךְ'.

אגרות קודש

ב"ה אחד באדר, ה'תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.

הנהלת קופת גמילות חסד ע"י בית הכנסת חב"ד אשר בבני ברק
בארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו
על ידי משיח צדקנו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קראתי הדו"ח ור"פ מפעולות הקופה בתקופה שעברה, מכתב יו"ר הקופה הו"ח אי"א
נו"ני עוסק בצ"צ רב פעלים וכי' מו"ה מנחם ישראל שי' - ממוצש"ק פ' אם כסף תלוה.
וה"ז גם מענין יומא דא - אחד באדר, וכהוראת חכמינו ז"ל במשנתם: באחד באדר משמיעים
על השקלים ועל הכלאים,

והנה לכאורה אינה מובנת השייכות דשני הענינים, ועד - שמשמיעים ומכריזים על שניהם
ביום אחד.

ויש לבאר בדרך אפשר- ע"פ דברי מפרשי טעמי המצות, באיסור ענין כלאים, כי משנים ע"ז
חוקי הטבע ודרכיו, שהטבעי בורא עולם ומנהיגו שיה' דשא עשב ועץ עושה פרי למינהו דוקא,
ובהתאם לזה - משמיעים על השקלים, שיהיו קרבנות צבור מתרומה חדשה דוקא, שאין לערב
קרבנות שנה ועניני' באלו דשנה אחרת.

ואדרבה - מקדימה המשנה, (שגם ההקדמה - תורה היא), ההכרזה על השקלים להכרזה על
הכלאים,

אף שלכאורה דין קדימה להכרזה על הכלאים, כי ההקדמה בזה מוכרח (בכדי שיעקור
הכלאים בהקדם ועוד יותר - בכדי שלא יזרע בנתיים כלאים) וגם איסור זה - כל השנה תדיר הוא,
וכאוי"א מוזהר ע"ז - מה שאין כל זה בשקלים, ובפרט שאפשר לשקלם גם באיחור זמן, ולא עוד אלא
שכשהוא תורם את הלשכה - מתכוון לתרום גם על העתיד לגבות.

המשך בעמוד רלז

ודין זה ששבת אינה קובעת להבדלה, אין זה אלא לענין מִפְסָק
 דְּלֹא מִפְסָקִין – לענין הפסקה שאם התחיל סעודה בשבת אין צריך
 להפסיק כדי להבדיל, אֲבָל אֶתְחִילי – להתחיל סעודה במוצאי
 שבת לפני שהבדיל לֹא מִתְחִילִין – אסור להתחיל.
 וּמִפְסָק נָמִי – וזה שאם התחיל סעודתו אין צריך להפסיק
 להבדלה, לֹא אֶמְרֵן אֵלָּא בְּאִכְלָהּ, אֲבָל בְּשִׁתָּהּ לֹא נִאמַר דִּין זה,
 משום ששתייה אינה חשובה, ואם היה שותה מבעוד יום צריך
 להפסיק לשנות משחשיכה ולהבדיל.
 וְשִׁתָּהּ – ודין זה שאין להתחיל בשתייה קודם שיבדיל נָמִי לֹא אֶמְרֵן
 אֵלָּא בְּחִמְרָא וְשִׁיכְרָא – בין ושיכר, אֲבָל מֵיָא (מים) לִית לָן בְּה –
 אין לנו בהם דין זה ומותר אף להתחיל לשנות מים אף אחר
 שחשיכה קודם שיבדיל.
 וּפְלִגְיָא דְּרַב הוּנָא – ועל דין זה שמותר לשנות מים קודם הבדלה
 מצינו שחולק רב הונא, דְּרַב הוּנָא תְּנִינָה לְהוֹנָא נִבְרָא – רב הונא
 ראה אדם אחד דִּשְׁתָּה מֵיָא – ששתה מים במוצאי שבת אחר
 חשיכה קודם הִבְדִּילָהּ, אָמַר לֵיהּ, לֹא מִיִּתְפִּי מַר – וכי אינך מתיירא
 מַמְחֵלַת הָאֶסְכֶּרֶת, דְּהִנָּה מְשִׁמְיָה דְּרַבִּי עֲקִיבָא, כָּל הַפּוֹעֵם כְּלוֹם
 במוצאי שבת קודם שִׁבְדִּיל, נִעֲשֶׂה שְׁתִּיָּה מִתְּוֹ בְּאֶסְכֶּרֶת. הרי
 שסובר רב הונא שאף מים אין לשנות אחר חשיכה קודם הבדלה.
 הגמרא מביאה דעה נוספת החולקת על רב הונא: דִּבְרֵן דְּבִי רַב אֲשִׁי
 – התלמידים בבית מדרשו של רב אשי, לֹא קִפְרִי אֲמִיָּא – לא היו
 מקפידים שלא לשנות מים קודם הבדלה, שסברו שהדר מותר.
 הגמרא דנה עד מתי יכול לקדש קידוש של ליל שבת, מסתפקת
 הגמרא: בְּעָא מִיָּנָה רִבִּינָא מַרְבּ נִחְמֵן בִּר יִצְחָק, מִי שְׁלֹא קִידֵשׁ בְּעֶרֶב
 שַׁבָּת ו–בִּלְלִיל שַׁבָּת, מַהוּ דִּינָה, הֲאִם נִאמַר שִׁיבְדֵשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם
 בּוֹלוּ עד מוצאי שבת, או לא.
 משיבה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב נַחֲמָן בִּר יִצְחָק לְרִבִּינָא, מִדְּאֲמַרִּי בְּנִי
 רַבִּי תִּינָא, שְׂמִי שְׁלֹא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִבְּדִיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת
 בּוֹלוּ – כל השבוע עד יום רביעי, הִכָּא נָמִי – כמו כן יש ללמוד
 שאף כאן לענין קידוש, מִי שְׁלֹא קִידֵשׁ בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבְּדֵשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל
 הַיּוֹם בּוֹלוּ.
 מקשה הגמרא: אִתִּיבִינָה, שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, לִילִי שַׁבָּת וְלִילִי יוֹם טוֹב,
 יֵשׁ בְּהֵן קִדּוּשָׁה עַל הַכּוֹס – יש לקדש בהם על כוס יין, וְיֵשׁ לוֹמַר
 בְּהֵן הַזִּכְרָה ו–שְׁמוֹכִינִים אֵת הַיּוֹם בְּבִרְכַּת הַקּוּזוֹן, רִצָּה וְהִחְלִינֵנוּ
 בַּשַּׁבָּת, וְיַעֲלָה וְיִבּוֹא בְּיוֹם טוֹב. אבל שַׁבָּת יוֹם טוֹב בְּיוֹם, אֵין בָּהֶם
 קִדּוּשָׁה עַל הַכּוֹס, וְיֵשׁ לוֹמַר בְּהֵן הַזִּכְרָה בְּבִרְכַּת הַקּוּזוֹן. מסיימת
 הגמרא את הקושיא: וְאִי סָלְקָא דְּעֵתָהּ – ואם עלה בדעתך שְׂמִי
 שְׁלֹא קִידֵשׁ בְּעֶרֶב שַׁבָּת דִּינוּ שְׂמִקְדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בּוֹלוּ, אִם כֵּן
 שַׁבָּת יוֹם טוֹב בְּיוֹם נָמִי מְשַׁבַּחַת לָהּ – גם שייך למצוא דִּישׁ בְּהֵן
 קִדּוּשָׁה עַל הַכּוֹס, כְּגוֹן בְּאוֹפֵן דָּאִי לֹא קִידֵשׁ מֵאוֹרְתָא – שאם לא
 קידש בלילה שְׂמִקְדֵּשׁ לְמַחֲרָ בְּיוֹם, וּמִכָּךְ שִׁפְטָה הִבְרִייתָא שאין
 בשבת ויום טוב ביום קידוש מוכח שאם לא קידש בלילה אינו יכול
 לקדש ביום.
 מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב נַחֲמָן בִּר יִצְחָק לְרִבִּינָא, אֵין לְהוֹכִיחַ
 מִן הִבְרִייתָא שאין כלל אפשרות לקדש ביום, משום דָּאִי לֹא קִתְּנִי
 – אין התנא שונה בזה הברייתא אופן שאינו מצוי כְּגוֹן אִם אִירַע
 שלא קידש בליל שבת, אִמְנָם יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאִם אִירַע שלא קידש
 בליל שבת מקדש והולך כל היום.
 מוסיפה הגמרא להקשות: אִתִּיבִינָה, שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, כְּבוֹד יוֹם
 ו–יוֹם הַשַּׁבָּת וּכְבוֹד לַיְלָה ו–לִיל שַׁבָּת, כְּבוֹד יוֹם קוֹדֵם. כְּגוֹן שִׁישׁ
 לו יין או מיני מגדים המספיקים לסעודה אחת בלבד, יִנַּח הֵינן
 וּמִינֵי הַמְּגִדִּים לַיּוֹם הַשַּׁבָּת. וְלַעֲנִין קִידּוּשׁ אִם אֵין לוֹ אֵלָּא בּוֹם יִין
 אֲחֶר, אוֹמַר עֲלֵיו בְּלִיל שַׁבָּת

קִשְׁיָא לְעוֹלָא – דברי הברייתא קשים הם לשיטת עולא, שפתח את
 ברכת הבדלה ב'ברוך המבדיל', אך לא חתם בה מאומה.
 מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ עוֹלָא – יכול עולא לתרץ לך על קושיא
 זו, ולומר דָּהָא נָמִי בְּבִרְכַּת הַמּוֹצָא דְּמֵיָא – שאף ברכת הבדלה
 דומה לברכת המוצאות, שאין חותמים בה ב'ברוך', שהרי בְּרִכַּת
 הַמּוֹצָא מֵאֵי טַעְמָא – מה הוא הטעם שאין חותמים בה, מִשּׁוּם דְּעֵנִין
 אַחַר שֶׁל הוֹדָאָה לֵהּ הֵיא, ואין בה הפסק של ענינים אחרים, הָא נָמִי
 – אף ברכת הבדלה ענין אחד של הוֹדָאָה הֵיא, ואין מפסיקים בה
 בדברי תחינה או ריצוי, ועל כן אינה צריכה תחינה.
 לעיל (ק). נתבאר שנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי בהתחיל לאכול
 סעודה בערב שבת והיה אוכל והולך עד הלילה, אם צריך
 להפסיק סעודתו בכניסת השבת. רבי יהודה סובר שמפסיקים
 מלאכול ועוקרים את השולחן, ומקדשים קידוש היום. ורבי יוסי
 סובר שאין צריך להפסיק אלא ממשיך סעודתו ולאחר שגומר
 מברך ברכת המזון ומקדש קידוש היום. ואמר שמואל, אין הלכה
 לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי, אלא פורס מפה על המאכל
 באמצע הסעודה ומקדש קידוש היום, וחוזר ואוכל וגומר סעודתו.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה שאכלו סעודה בערב שבת וקידש
 היום באמצע: רַב חֲנִינְיָא בִּר שְׁלֵמִיָּא וְתַלְמִידֵי דְּרַב הוּי יִתְבִּי בְּסַעֲוִידָתָא
 – היו יושבים בסעודה בערב שבת והאריכו בה עד שחשיכה, וְקָאִי
 עֲלֵיהֶוּ – והיה עומד עליהם ומשמשם רַב חֲנִינְיָא קָבֵא. אָמַר לֵיהּ
 רַב חֲנִינְיָא בִּר שְׁלֵמִיָּא וְתַלְמִידֵי רַב לְרַב הַמְּנוּנָא סָבָא, וְלִי חוּי אֵי
 מִקְדִּישׁ יוֹמָא – לך וראה אם כבר שקעה חמה ונכנסה שבת, שאם
 אכן שקעה חמה נִפְסִיק את סעודת החול בעקירת השולחן,
 וְיִתְבַּעֲצֵיהּ לְשַׁבָּתָא – ונקבע את סעודתנו לשם סעודת שבת.
 אָמַר לָהּ – אמר להם רב המנונא סבא, אף אם אכן שקעה חמה
 לֹא צְרִיכִיתוּ – אינכם צריכים להפסיק את הסעודה בעקירת
 השולחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת, משום
 דְּשַׁבָּתָא קִבְּעָה נַפְשָׁה – השבת עצמה קובעת את הסעודה לשם
 סעודת שבת, שכיין שהשבת אוסרת לאכול מעת כניסתה עד
 שיקדש, וְהוּ עֲצָמוּ הַפְּסָק וְהַבְּדִלָה בֵּין סֵעוּדַת הַחֹל לְסֵעוּדַת
 הַשַּׁבָּת, ומשום כן די לכם לפרוס מפה ולקדש.
 וּמוֹכִיחַ רַב הַמְּנוּנָא סָבָא כְּדַבְרֵיו: דְּאָמַר רַב, בְּשֵׁם שְׁהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת
 לְמַעֲשֶׂה, שאכילת ארעי בשבת נחשבת כקבע לענין חיוב מעשרות,
 שאסור לאכול בשבת פירות שלא עישרם אף אותם המתירים
 באכילת ארעי בחול, ואפילו אם התחיל לאכול בערב שבת
 אכילת ארעי מפירות טבל ובאמצע אכילתו נכנסה שבת, לא
 יגמור. כֵּן שַׁבָּת קוֹבַעַת לְקִידּוּשׁ, שאף אם התחיל לאכול בחול אין
 המשך הסעודה בשבת נחשבת סעודת חול כי אם סעודת שבת
 ואסור לטעום כלום משחשיכה עד שיפרוס מפה ויקדש. הרי מוכח
 מדברי רב, שמשחשיכה נחשבת כל אכילה כסעודת שבת מאליה,
 ואין צריך להפסיק בעקירת שולחן כדי לקבוע את הסעודה
 לסעודת שבת.
 הגמרא דנה בדברי רבי: כְּבוֹד מִיָּנָה – מדברי רב היו סבורים
 התלמידים, כִּי הֵיכִי – כשם דְּכִנִּיטָה השבת קִבְּעָה לְקִידּוּשׁ, שאם
 היו אוכלים בערב שבת והגיע בין השמשות של שבת אסורים
 להמשיך באכילתם עד שיקדשו, כֵּן יציאת השבת קִבְּעָה לְהַבְדִּילָהּ,
 שאם היו אוכלים בשבת והגיע הלילה אסורים להמשיך באכילתם
 עד שיבדילו. אָמַר לָהּ רַב עֲמֶרֶם תַּלְמִידִים, הֵכִי אָמַר רַב, לְקִידּוּשׁ
 קוֹבַעַת הַשַּׁבָּת, וְלֹא לְהַבְדִּילָהּ קוֹבַעַת, שכיין שהתחיל לאכול בשבת
 מבעוד יום, כבוד השבת הוא שייגמור סעודתו אף לאחר שהחשיך,
 ורק אחרי שייגמור סעודתו יבדיל.
 ומסייגת הגמרא דין זה ששבת אינה קובעת להבדלה: וְהֵינָּה מִילִי –

כבר העירוני באחד ממכתבי במאמר רבותינו ז"ל הידוע אשר קידוש והבדלה נוגעים במאור עיניו של אדם.

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלה רש"י תוספות

קשיא לעילא – שפתא ב"בירך" ולא חתם. הודאה היא – ואין בה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריצי, הלכך בפתיחתן סגי. ולא דמו לברכת קידוש שצריך לספר בשבט שבת, וברכת "יוצר אור" שיש בה הפסק תחנה כגון "ברחמיך הרבים" וברכת אבות יש בה רצי, לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשבטו של מקום. הווי יתבי בפעורתא – בערב שבת, והאריכו בה עד שחשיכה.

ונפסיק – בעקירת השלחן. ונקבעה – לסעודתינו. לשבתא – לשם שבת. לא צריכיתו – להפסיק בעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת. שבת היא קבעתה – מעצמה היא חשובה סעודת שבת ונבדלת מסעודת חול, ודי לכם בפריסת מפה וקידוש. כשם שקובעת למעשר – אפילו אכילת עראי דשבת – חשובה קבע למעשר במסכת ביצה (לד, ב). כך קובעת לקידוש – שאסור לטעום עד שיקדש. אלמא, משחשיכה היא חשובה סעודת שבת מאליה. כך – יציאתה קובעת להבדלה, שאם יושבים על השלחן וחשיכה במוצאי שבת אסורין לאכול עד שיבדילו. והני מילי – דלהבדלה אינה קובעת – לאפסוקי סעודתא, אבל אתחולי – לא מתחילין משחשיכה עד שיבדילו. הני מילי – דאין מפסיקין – לאכילה, אבל לשתיה – לאו דבר חשוב הוא ומפסיק. ולא אמרן – דלא מתחלי – אלא בחמרא ושיכרא, אבל מיא – לית לן בה. הוכרה בברית המזון – של שבת "רצה והחליצנו", וביום טוב "יעלה יובא". כבוד יום וכבוד לילה – אם (יש) לו יין הרבה לסעודה אחת, או מיני מגדים – יניחם עד היום, ולא

רשב"ם

קשיא לעילא – שפתא ב"בירך" ולא חתם ב"בירך". הא נמי הודאה היא – ואין בה הפסק דבר אחר, לא הפסק תחנה ולא הפסק רצי. הלכך בפתיחתן סגי. ולא דמו לברכת קידוש שצריך לספר בשבט שבת, וברכת "יוצר אור" שיש בה הפסק תחנה, כגון "ברחמיך הרבים רחם עלינו" וברכת אבות יש בה דברי רצי וצריך לפתוח ולסיים בשבטו של מקום. הווי יתבי בפעורתא – ערב שבת, והאריכו בה עד שחשיכה. ונפסיק – בעקירת שלחן. ונקבעיה – לסעודתינו. בשבתא – לשם שבת. לא צריכיתו – להפסיק בעקירת שלחן, כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת. רשבת היא קבעה נפשה – לסעודתה.

דמאחר שהיא אוסרת עליו לאכול מעתה בלא קידוש, אין לך הפסק גדול מזוה, ומעצמה סעודת שבת חשיבא נבדלת מסעודת חול, ודי לכם בפריסת מפה וקידוש. כשם שקובעת למעשר – פירוש, אכילת עראי דשבת חשבי אותה קבע למעשר במסכת ביצה (לדב). משום דהוי עונג, אפילו סעודת כל שהוא ירדה – קבע הוא, ואין אוכלין בשבת אפילו עראי מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר, אלא אם כן עישר מערב שבת. קובעת לקידוש – שאסור לטעום עד שיקדש, אלמא משחשיכה היא חשובה אכילת שבת מאליה. כך קובעת להבדלה – כך יציאתה קובעת להבדלה, שאם יושבין על השלחן וחשיכה במוצאי שבת, אסור לאכול עד שיבדילו. ואף על פי שלא הפסיקו סעודתן, פורס מפה ומבדיל, שיציאת שבת אוסרתן באכילה וקובעתן להבדלה. הבדלה אינה קובעת – דכיון שהתחיל בסעודת שבת מבעוד יום, והו כבוד שבת שהוא גומר סעודתו אף לאחר שהחשיך, ולאחר שגמר סעודתו יבדיל. והני מילי – דלהבדלה אינה קובעת – לאפסוקי סעודתא, אבל אתחולי – לא מתחילין. והני מילי – דלא מפסיקי – לאכילה, אבל לשתיה – לאו דבר חשוב הוא ומפסיק ומבדיל. ולא אמרן – אתחולי לא – אלא חמרא ושיכרא, אבל מיא – לית לן בה. לא קפדי אמאי – קמי הבדלה, אבל קמי קידושא – קפדי, משום כבוד שבת. והכי הלכתא. ושמעיתן נמי שאם היו סועדים בשבת והחשיך, גומרין כל סעודתן ומוזנין ואחר כך מבדילין. מבדיל והולך כל השבת כולו – עד רביעי בשבת כולקמן. הוכרה בברכת המזון – "רצה והחליצנו", וביום טוב "יעלה יובא". שבת יום – הימים ולא הלילות. אין בהן קידוש על הכוס – כי אם "בורא פרי הגפן" לבד. דאי לא קתני – דתנא לא בא להורות לנו דין אדם הפושע או שאירע לו מקרה ולא קיים דברי חכמים. כבוד יום וכבוד לילה – אם אין לו יין הרבה לסעודה או מיני מגדים – יניחם עד היום.

קידוש

קשיא לעילא – לפירוש הקונטרס דפירש לעיל דלא אמר אלא "המבדיל בין קודש לחול" ותו לא, קשה: מאי סלקא דעתך דנקשה? הא פשיטא דלברכת הפירות דמיא, דאין לך קצרה יותר מזוה ועוד: לימא דסבר עולא בר' יהודה הנשיא, דמשמע נמי דלא הוי חתים. ונראה: דעולא אמר נמי כל שאר הבדלות ואשתיק בלא חתימה. וסלקא דעתך דנקשה: כיון דארכוב היא קצת – הוה ליה למיחתם ב"בירך", מידי דהוה אקידוש שחומקין בא אף על גב דהודאה היא, כיון שיש בה אריכות קצת. ומשני: דדמיא שפיר לברכת פירות. וכן משמע, דרב יהודה לא היה שואל אלא לידע אם יחתום או כרב או בשמואל.

כך קובעת לקידוש – שאסור לאכול בלא קידוש, אפילו התחיל לאכול מבעוד יום. והכי נמי קובעת למעשר אפילו התחיל לאכול עראי מבעוד יום. כדאמרין בסוף "המביא כדי יין (ביצה להא). היה אוכל באשכול וחשבה לו שבת רבי אליעזר אומר יגמור רבי יהושע אומר לא יגמור. והני מילי דאבלו ושנו מעיקרא – משמע שהיו אוכלים בשבת סמוך לחשיכה, ותימה: שלא נהגו לאכול בין מנחה למערבי! וגם רבינו תם כעס על רבינו משולם שהצטעק לאכול בין מנחה למערבי, דאמר במדרש: השוטה מים בשבת בין השמשות, גזל את קרוביו המתים. וכתב: שפעם אחת אירע מעשה בלותר ובא ליד סכנה, ובקשי התירו ערב יום הכפרים לאכול אחר ירדו משום שכרות. וגם תשעה באב שחל להיות בשבת ונרדחו, התירו בקושי. ויש לדחות: דמירי הבא שהתחילו בהיתר ובאמצע סעודה התפללו מנחה, והיכא דהתחילו בהיתר מותר להשלים. אבל לשתיה מפסיקין – פירוש: שתיה בלא סעודה, דאין בה קביעות, ולכן מפסיקין.

לא קפדי אמאי – ובריייתא דכל הטועם מיתתו באסכרה – לא מוקמינן אמיא, ומיתתו באסכרה, מדה כנגד מדה, הוא משביע גרונו – יחנק. ואסכרה במקום חנק, כדאמרין (כתובות לב, ב) מי שנתייבב דנק – או טובע בנדר או מת בסרסוב, והיינו אסכרה.

שמע

מי שלא קידש בערב שבת – ואי סלקא דעתך: מי שלא קידש בערב שבת – מוקדש והולך כל היום כולו, שבת ויום טוב נמי משפחת להו, דיש בהן קדושה על הכוס, דאי לא קידש מאורתא – מוקדש למחר! אמר ליה: "דאי" לא קתני. איתביה: כבוד יום וכבוד לילה – כבוד יום קודם, ואם אין לו אלא פוס אחר, – אומר עליו קידוש

דמאחר שהיא אוסרת עליו לאכול מעתה בלא קידוש, אין לך הפסק גדול מזוה, ומעצמה סעודת שבת חשיבא נבדלת מסעודת חול, ודי לכם בפריסת מפה וקידוש. כשם שקובעת למעשר – פירוש, אכילת עראי דשבת חשבי אותה קבע למעשר במסכת ביצה (לדב). משום דהוי עונג, אפילו סעודת כל שהוא ירדה – קבע הוא, ואין אוכלין בשבת אפילו עראי מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר, אלא אם כן עישר מערב שבת. קובעת לקידוש – שאסור לטעום עד שיקדש, אלמא משחשיכה היא חשובה אכילת שבת מאליה. כך קובעת להבדלה – כך יציאתה קובעת להבדלה, שאם יושבין על השלחן וחשיכה במוצאי שבת, אסור לאכול עד שיבדילו. ואף על פי שלא הפסיקו סעודתן, פורס מפה ומבדיל, שיציאת שבת אוסרתן באכילה וקובעתן להבדלה. הבדלה אינה קובעת – דכיון שהתחיל בסעודת שבת מבעוד יום, והו כבוד שבת שהוא גומר סעודתו אף לאחר שהחשיך, ולאחר שגמר סעודתו יבדיל. והני מילי – דלהבדלה אינה קובעת – לאפסוקי סעודתא, אבל אתחולי – לא מתחילין. והני מילי – דלא מפסיקי – לאכילה, אבל לשתיה – לאו דבר חשוב הוא ומפסיק ומבדיל. ולא אמרן – אתחולי לא – אלא חמרא ושיכרא, אבל מיא – לית לן בה. לא קפדי אמאי – קמי הבדלה, אבל קמי קידושא – קפדי, משום כבוד שבת. והכי הלכתא. ושמעיתן נמי שאם היו סועדים בשבת והחשיך, גומרין כל סעודתן ומוזנין ואחר כך מבדילין. מבדיל והולך כל השבת כולו – עד רביעי בשבת כולקמן. הוכרה בברכת המזון – "רצה והחליצנו", וביום טוב "יעלה יובא". שבת יום – הימים ולא הלילות. אין בהן קידוש על הכוס – כי אם "בורא פרי הגפן" לבד. דאי לא קתני – דתנא לא בא להורות לנו דין אדם הפושע או שאירע לו מקרה ולא קיים דברי חכמים. כבוד יום וכבוד לילה – אם אין לו יין הרבה לסעודה או מיני מגדים – יניחם עד היום.

ידי ההבדלה, עינולי יומא – הכנסת יום השבת על ידי הקידוש, כל
 בפה דמקדמינ ליה – כל מה שאנו יכולים להקדימה עדיף,
 ומשום שחביבה מצוה בשעתה וזרזים מקדימים
 למצוה אנו מעדיפים לקדש בלילה כדי שתבוא עלינו השבת
 מהרה, אבל אפוקי יומא – להוציא את יום השבת על ידי הבדלה,
 מאחרנין ליה – אנו מאחרים על ידי כל סיבה שאנו יכולים למצוא,
 כי חיבי דלא ליהוי עלן במונא – כדי שלא תהיה השבת עלינו
 כמשא שאנו ממחרים לפורקה, ומשום כך אין אומרים חביבה
 מצוה בשעתה לגבי הבדלה, ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד
 לאחר המזון ומשולשין כולן לאחריו.
 הגמרא לומדת הלכות רבות מהביריתא של הנכנס לביתו במוצאי
 שבת: שמע מינה מיהא מתניתא – יש ללמוד מזה הביריתא תמני –
 שמונה הלכות.
 א. שמע מינה, המקביל בתפלה שאמר 'אתה חוננתנו' בברכת 'חונן
 הדעת', צריך שיקביל אף על הכוס ולא די במה שהבדיל בתפילתו,
 שמבואר בביריתא שהנכנס לביתו במוצאי שבת אחר שהתפלל
 צריך להבדיל על הכוס, וסתם בני אדם מבדילים בתפלה.
 ב. ושמע מינה, ברכה – ברכת המזון מעונה בוס – יש לברכה על
 כוס יין, כמבואר בביריתא שאם יש לו רק כוס אחד אין לו להבדיל
 מיד אלא ימתן עד לאחר סעודתו, כדי שיוכל לברך ברכת המזון
 על הכוס.
 ג. ושמע מינה, בוס של ברכה צריך שיהיה בו שיעור רביעית הלוג,
 ואם אין בו שיעור אינו יכול לברך עליו ברכה הטעונה כוס,
 כמבואר בביריתא שאם אין לו אלא כוס אחד, יש להותירו לאחר
 הסעודה ולא להבדיל עליו מיד, ואם אינו צריך שיעור מדוע אינו
 יכול לחלקו לשנים, מחצה להבדלה ומחצה לברכת המזון, אלא
 ודאי כוס של ברכה צריך שיעור.
 ד. ושמע מינה, המקביל ברכה על כוס, צריך שישמע מן היין, ואם
 לא טעם לא יצא ידי חובה, שאם אינו צריך לטעום, מפני מה
 מבואר בביריתא שאם יש לו רק כוס אחד אינו יכול להבדיל עליו
 מיד אלא צריך להותירו לאחר הסעודה, והרי יכול להבדיל קודם
 הסעודה ולא לטעום מן הכוס, ואחר כך יאכל הסעודה ויברך על
 אותו הכוס ברכת המזון.
 ה. ושמע מינה, מעמו פגמו – אם טעם מהכוס פגמו ואינו ראוי עוד
 לומר עליו ברכה הטעונה כוס, שאם לא כן, מפני מה מבואר
 בביריתא שאם יש לו רק כוס אחד אינו יכול להבדיל עליו מיד
 אלא צריך להותירו לאחר הסעודה, והרי יכול להבדיל קודם
 שיאכל, ולטעום מעט מן היין, ואחר הסעודה יברך עליו ברכת
 המזון.
 ו. ושמע מינה, אף אם טעם מאכל קודם הבדלה מקביל ואינו צריך
 להמתין מלהבדיל עד למחר קודם שיאכל.

קידוש היום, כלומר אומר עליו את הקידוש שאומרים בלילה
 שמקדשים את יום השבת, ולא יניחנו למחר ליום, מפני שקידוש
 היום – מה שמקדשים את יום השבת בליל שבת על הכוס קודם
 לכבוד יום – לשתיית יין ביום בתוך הסעודה שהוא מכבוד היום
 (וכבוד לילה – ולשתיית יין או שאר מיני מגדים בתוך הסעודה
 בלילה).
 מסיימת הגמרא את הקושיא: ואם איתא – ואם אכן מי שלא קידש
 בליל שבת מקדש למחר ביום השבת, מדוע כשיש לו רק כוס אחד
 מקדש עליו בלילה, לישבניה – יניחנו עד למחר ביום השבת,
 ולעבדי ביה תרתי – ויקיים בו את שתי המצוות, גם קידוש היום
 וגם כבוד היום שעדיף הוא מכבוד הלילה וכמבואר.
 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבינא, אף שמי
 שלא קידש בלילה יכול לקדש ביום, מכל מקום חביבה מצוה
 בשעתה – חביב הדבר למחר לקיים המצוה בשעתה, לכך מוטב
 למחר לקדש את השבת בליל שבת ולא להמתין למחר, אף
 שלמחר יוכל לקיים מלבד מצוה זו אף מצוה כבוד יום.
 תמחה הגמרא על תירוצו של רב נחמן בר יצחק: ומי אמרינן לענין
 ברכה שחביבה מצוה בשעתה, והא תניא, הנכנס לביתו במוצאי
 שבת ובא להבדיל על הכוס, מקביל על הין תחילה ברכת 'בורא
 פרי הגפן', ואחר כך מברך על המאור – על הנר ברכת 'בורא מאורי
 האש' ועל השמש ברכת 'בורא מיני בשמים', ואחר כך אומר את
 ברכת ההבדלה על הכוס. ואם אין לו אלא כוס יין אחד, הכרי
 שבסעודה שיאכל במוצאי שבת יוכל לברך ברכת המזון על הכוס,
 לא יבדיל כעת על היין, אלא מניחו עד לאחר המזון – לאחר
 הסעודה, ומשולשין כולן לאחריו – מחבר את כל ברכות ההבדלה
 יחד עם ברכת המזון, והיינו מברך ברכת המזון על הכוס, ואחר
 כך מברך עליו את כל ברכות ההבדלה. מסיימת הגמרא את
 הקושיא: על כל פנים מבואר בביריתא שכאשר אין לו אלא כוס
 אחד מבדיל אחר הסעודה, ולא אמרינן שמשום שחביבה מצוה
 בשעתה יש להבדיל מיד במוצאי שבת קודם הסעודה, וקשה לרב
 נחמן בר יצחק הסובר שאף לענין ברכה אומרים חביבה מצוה
 בשעתה.
 מבארת הגמרא: אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבינא, אלא לא
 חביבה אלא – אינני חכם שאומר סברא זו שחביבה מצוה
 בשעתה מדעתי, ולא חזקה אלא – אינני מגיד שאומר סברא זו
 בנבואה, ולא יחידא אלא – ולא אמרתיה בשם דעת יחיד, אלא
 גמרינא – כך שמעתי בישיבה וסדרנא אלא – ומסדר אני שמועותי
 לפני רבותי, וכן מוזין מבי מדרשא בנותי – וכך מורים בבית
 המדרש כמותי שחביבה מצוה בשעתה, ומכל מקום לענין הבדלה
 כל מה שאפשר לאחר עדיף דשאני לן בין עינולי יומא לאפוקי יומא
 – ישנו חילוק בין הכנסת יום השבת על ידי הקידוש להוצאתו על

המשך מעמוד רלג

ומובן ע"פ האמור – כי בכדי שתהיי הנהגה הרצויה בעולם, ההתחלה היא ותלוי זה בהנהגת בני ישראל בעניניהם באופן זה, ומרוחניות – משתלשל בגשמיות.

ולכן לאחר שביידי שולחים בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהן, כי אין לערב שנה בשנה בנוגע לקרבנות וענינים רוחניים אשר בעולם, משתלשל מזה גם בנוגע לזרע (הצומח) בארץ (הדומם) שיהיי למינהו דוקא.

ועדיין במצות גמ"ח, שהיא מעלה הגדולה בצדקה השקולה כנגד כל הקרבנות – על ידי שבני ישראל עושים בזה בסבר פנים יפות, הנה מעשיית המצוה – משתלשל למטה בהמצטרך לאדם בכל צרכיו בבני חיי ועד למזוני (לחם – צומח) ועד לקיום ההבטחה, עשר בשביל שתתעשר כפשוטה – בכסף וזהב (דומם),

ובמדה כנגד מדה – בספ"י של מלכו של עולם – כל הני"ל, רוחיית.

בברכת הצלחה בעבודתם, בכל האמור ומתוך שמחה וטוב לבב.

מצוי"ב המחאה – השתתפותי, בלי"נ, בהני"ל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ב השואל קנט מחברו בשבת ואין הלה מאמינו - יכול להניח משכון אצל, ויניחנו בסתם, ולא יאמר לו
- 2 "הילך משכון", שזהו במעשה חל.
- 3 במה דברים אמורים? בשואל מיני מאכל ומשקה שהם צריך השבת קנט, לכן התירו להניח משכון בשאין
- 4 הלה מאמינו, אבל שלא לצורך השבת - אסור להניח משכון בלל קנט-סא (מפני שדומה למקנה קנן בשבת,
- 5 עין סמן ש"ו):

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור סעיף כ

ביאורי הלכה

- קנט[השואל - בין דעתו להחזיר בעין או שלא בעין, או אפילו דעתו לקנות ולפרוע לו מעות¹⁹³. קנט[שהם צורך השבת - והוא הדין בשואל כלים לצורך השבת שרשאי להניח משכון¹⁹⁴.
- קנט[משכון בלל - אפילו לא אמר לו "הילך משכון"¹⁹⁵. קס[משכון בלל - אבל מותר לשאול וללוות, להחזיר ולפרוע בלשון המותרת בשבת אפילו שלא לצורך השבת¹⁹⁶.

ציונים והוספות

- 193 ראה סי' שג הלכות קניה בשבת, ובאשל אברהם (בוטשאטש) סי' שכה ס"ב כתב שתמיד יכוון בדעתו לשאלה, ואחר השבת יחליט שרשאי לפרוע במעות וכיו"ב, וראה לעיל סי' שו ביאור קמו לענין קניית תרופות בשבת. 194 וכמו במתנה בשבת דאין חילוק בין אוכלים לכלים כדלעיל סי' שו (קצות השלחן בדה"ש סי' קז ס"ק לו). 195 הגם שאין בזה דרך חול, מכל-מקום דומה למקנה קניין, וכדי להתיר נתינת משכון בשבת צריכים לב' התנאים: (א) "שיניחנו בסתם ולא יאמר לו הילך משכון". (ב) ו"שואל מיני מאכל ומשקה שלצורך השבת". ובנכרי שמלוה לישראל ולוקח משכון אסור (מפני החשד)
- אפילו לצורך השבת ולפעמים אף אם מסר לו המשכון בערב שבת (לעיל סי' רמו ס"ה, ולהלן סי' שכה סעיפים ד-ה נתבאר דין החזרת המשכון לנכרי). 196 אלא אם כן יש בזה איסורים אחרים (ראה לעיל ביאור קנ). והנה פוסקים רבים כתבו שאסור לשאול וללוות בשבת שלא לצורך השבת, אך בשו"ע"ר לא נזכר שהוא לצורך שבת דווקא (וגם בקצות השלחן סי' קז ס"ב משמע שלא הבין כן), ובשו"ת אדמו"ר הזקן סי' ב משמע שאפילו מכירה וקניה באופן המותר בשבת מותרים אפילו שלא לצורך, וכל-שכן לשאלה והלוואה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

- 1 חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה מהם
 - 2 אסורים וכו' ס"ג סעיפים:
 - 3 א... ומנין כל המלאכות שהיו במשכן הן ל"ט והן נקראות
 - 4 אבות מלאכות שיש עוד תולדות שלמדו מפי
 - 5 השמועה שלא אותן המלאכות בלבד שהיו במשכן נקראו
 - 6 מלאכות אלא כל מלאכה הדומה למלאכה שהיתה במשכן
 - 7 היא נקראת ג"כ בשם מלאכה כמותה והרי היא בכלל לא
 - 8 תעשה כל מלאכה כגון הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד
 - 9 היא תולדת ההוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים (שהיא
 - 10 דומה לה ממש[.])
 - 11 ואפילו כל מלאכה הדומה במקצת למלאכה שהיתה במשכן
 - 12 הרי היא תולדתה אע"פ שאינה דומה לה ממש כגון הטוחן
 - 13 הוא אב מלאכה שהיתה במשכן בשחיקת סממני הצבע
 - 14 והמתוך הירק דק דק הוא תולדת הטוחן שהטוחן לוקח גוף
 - 15 אחד ומחלקו לגופים דקים הרבה וכל העושה דבר הדומה
 - 16 לזה היא תולדת הטוחן אע"פ שאינה דומה לו לגמרי
 - 17 שהטוחן משנה את גוף הראשון לגמרי מה שאין כן המתוך
- אף על פי כן הואיל ודומה לו בהעשותה גופים רבים מגוף אחד הרי זו תולדתו וכן יש בשאר כל המלאכות (ומתוך הצעה זו יתבאר לך טעם כל הדברים שאמרו עליהם שהם אסורים בשבת מן התורה כמו שיתבאר כל אחד ואחד במקומו):
- ב כל המלאכות כולן אינן אסורין בשבת מן התורה אלא לעשותן בשבת כדרכן שעושה אותן בחול אבל אם עושה אותן בשינוי מדרך החול שאין דרך בחול לעולם לעשותן כן מלאכה זו פטור מן התורה אבל אסור לעשות כן מדברי סופרים שמא יבא לעשותה כדרכה בחול כיצד כגון שהוציא חפץ לאחר ידו או ברגליו או בפיו או בין אצילי ידיו או במנעלו וכל כיוצא בזה שאינן דרך להוציא כן בחול הרי זה פטור אבל אסור ואוכלין שהוציאן בפיו חייב שזה ג"כ דרך הוצאתן בחול.
- וכל דבר אינו חייב עליו אלא אם כן הוציאו דרך משוי אבל אם הוציאן דרך מלבוש שלבשו והוציאו או אפילו לא לבשו אלא תלאו במלבושיו לתכשיט או שתלאו באחד מאיבריו

קצותיו כגון מפתחי חלוקו וכיוצא בזה מהמקומות שבבגדו
שדרך לתחוב שם מחט בחול אע"פ שהיא לצורך הלבשה
חייב חטאת לפי שאין דרך לתחוב שם מחט הנקובה אלא
מחט שאינה נקובה וזה שתחב מחט נקובה משוי הוא לו
אע"פ שהיא צריכה לו ללבישתו שאין אדם רשאי לצאת עם
כל חפצים הצריכים לו כשאין לא תכשיט ולא דרך מלבוש
(ואין זו נקראת הוצאה שלא כדרכה לפי שלפעמים בחול
כשרוצה להוליך מחט הנקובה לאיזה מקום תוחבה לפעמים
בבגדו בהמקומות שתוחבין מחט שאינה נקובה ומוליכה כך
ברשות הרבים עד המקום שהוא חפץ) ולפיכך הרי זו
הוצאה כדרכה וחייב עליה וכל שכן אם אינה תחובה לו
לצורך לבישתו רק תחובה בהמקומות שבבגדו שדרך
לתחוב בהם מחט בחול לפעמים כשמוליכה לאיזה מקום:

ה אבל מחט שאינה נקובה התחובה בבגדו אפילו
במקומות שדרך לתחוב בהם בחול פטור מפני שמחט
זו הואיל ודרכה לשמש באותן המקומות שבבגדו לצורך
הלבישה הרי היא כבית יד לאותן מקומות ותורת מלבוש
עליה ומכל מקום מדברי סופרים אסור לצאת בה מפני
שראשה העב שאינו נקוב יש עליו תורת תכשיט ויש לחוש
שלא ישלפנו מבגדו להראות נזיה לאחרים וישכח ויביאנו
בידו ואף אם אין עליו תורת תכשיט כלל אין להקל לפי
שיש חולקים ואומרים שאיש היוצא במחט שאינה נקובה
התחובה בבגדו לצורך הלבשה הרי זה חייב.

(ואף לפי סברא הראשונה אין להתיר במחט שאינה נקובה
שאין עליה תורת תכשיט כלל אלא בזמן שדרך האנשים
לתחוב מחט שאינה נקובה בבגדיהם לצורך הלבשה
שנעשית מחט זו להם כבית יד לבגדיהם הואיל ודרכה
לשמש לצורך לבישתם אבל בזמן שאין דרכם בכך אם היא
תחובה בשבת במקום שדרך לתחובה בו בחול לפעמים
כשרוצה להוליכה לאיזה מקום חייב ואם לאו פטור אבל
אסור מדברי סופרים כשאר כל הוצאה שלא כדרכה בחול).
וכל זה באיש אבל דין האשה במחט הנקובה ושאינה נקובה
יתבאר בסי' ג':

* * *

ך טבעת שיש עליה חותם היא מתכשיטי האיש ולא
מתכשיטי האשה וטבעת שאין עליה חותם היא
מתכשיטי האשה ולא מתכשיטי האיש ולפיכך האיש שיצא
בטבעת שאין עליה חותם שבאצבעו חייב שמשוי הוא לו
ואין זו הוצאה שלא כדרכה לפי שלפעמים נותנת אשה
לבעלה טבעתה שאין עליה חותם שיליכנה לאומן לתקנה
והוא משים אותה באצבעו עד שמגיע אצל אומן נמצא
שדרך הוצאה היא אף לאיש לפעמים להוציא טבעת שאין
עליה חותם באצבעו וכיון שאינה תכשיט לו חייב עליה
אבל אם יצא בטבעת שיש עליה חותם שהוא תכשיט לו
פטור אבל אסור מדברי סופרים גזירה שמא ישלפנה
מאצבעו להראות נזיה לאחרים ואח"כ ישכח ויביאנה בידו.
ויש אומרים שלא גזרו גזירה זו אלא בנשים לפי שהן
שחצניות ודרכן בכך להראות נזי תכשיטיהן זו לזו אבל איש
אינו שחץ ואין דרכו בכך ולכן מותר לו לצאת בטבעת שיש

לתכשיט אע"פ שדרך להוציאו כן בחול פטור מן התורה
ויש מהם דברים שמותרים אפילו מדברי סופרים ויש מהם
דברים שאסורים מדברי סופרים לאשה ולא לאיש והם כל
תכשיט שאפשר לה לשלפה ממנה להראות נזיה לחברתה
כדרך הנשים ויש דברים שאסורים אף לאיש והם כל תכשיט
שהוא רפוי עליו שאפשר לו בקל ליפול מעליו מאליו וכמו
שיתבאר:

* * *

ג וכל דבר שאוחזו בידו והוציאו חייב עליו בכל ענין
אע"פ שהוא תכשיט או מלבוש שדרך ללבושו או
להתקשט בו באחד מאיבריו מכל מקום דרך הוא ג"כ
להוציאו בידו לפעמים.

ויש דברים שאפילו לא אחזו בידו אלא תלאן במלבושיו או
באחד מאיבריו חייב עליהם אם דרך להוציאן כן בחול
לפעמים כגון איש היוצא בסיף החגורה לו במתניו או
בקשת או במגן או ברומח התלויין עליו במקום שדרך
לתלותן שם בחול לפעמים הרי זה חייב כיון שהוציאן כדרך
הוצאתן בחול והן אינן לא מלבוש ולא תכשיט שאם היו
תכשיט לא היו בטלין לעתיד לבא שנאמר וכתתו חרבותם
לאתים וגו'.

אבל אם יצא לבוש בשריון או בכובע של ברזל או
באנפלאות של ברזל העשויות למלחמה הואיל והן דרך
מלבוש הרי זה פטור אבל אסור מדברי סופרים משום
שנראה כיוצא למלחמה בשבת.

וכן אם יצא לבוש בתפילין פטור אבל אסור מדברי סופרים
אפילו אם הוא בענין שאין איסור בלבישתן משום כל תוסף
כגון שאינו מתכוין לשם מצות תפילין כמו שנתבאר בסי'
כ"ט ול"א מכל מקום אסור לצאת בהן מדברי סופרים גזירה
שלא יצטרך ליכנס לבית הכסא ויסירן מעליו וישכח ויביאן
בידו ד' אמות ברשות הרבים או מרשות הרבים לרשות
היחיד כדי להצניען.

וכן לא יצא אדם קטן במנעל שהוא גדול ממדת רגליו שמא
יפול מעל רגלו וישכח ויביאנו בידו אבל יוצא הוא בחלוק
גדול שאין לחוש שמא יפול מעליו וכן לא יצא אדם במנעל
אחד ברגלו אחת ורגלו השנית בלי מנעל כי שמא ישחקו
עליו על שהולך במנעל אחד ויסירו מעל רגלו וישכח
ויביאנו בידו ואם יש לו מכה ברגלו השניה שאי אפשר לו
לנעול בה מנעל מותר לו לצאת במנעל שברגלו האחת שאין
בה מכה שאין לחוש שמא ישחקו עליו לפי שמכתו מוכחת
עליו שאי אפשר לו לנעול בה (וכל איסורים שנתבארו
ושיבארו בסי' זה אם אסורים ג"כ בחצר ובבית יתבאר
בסימן ש"ג):

* * *

ד לא יצא אדם בין איש בין אשה במחט בין נקובה בין
שאינה נקובה התחובה לו בבגדו באותן מקומות
שבבגדו שאין דרך לעולם לתחובה שם בחול אף על פי
שאין זה הוצאה כדרכה מכל מקום אסור מדברי סופרים.
אבל איש שיצא במחט הנקובה התחובה לו בבגדו לחבר

עליה חותם שהיא תכשיט לו וכן בשאר תכשיטיו ואע"פ
שאינם מחוברים לכסותו שאפשר לו לשלפם וליטלם בידו
להראותם לאחרים אין חוששין לזה הואיל ואין דרכו בכך
וכן עיקר.

במה דברים אמורים במיני תכשיטין הדומין לטבעת שיש
עליה חותם שהיא תכשיט לאיש ולא לאשה וכן כל מיני
תכשיטין שהם תכשיטין לאיש ולא לאשה שאין דרך האשה
להתקשט בהם כלל אבל מיני תכשיטים שהם תכשיט לאיש
ולאשה שגם הנשים דרכן להתקשט בתכשיטין הללו כגון
מחט שאינה נקובה לפי סברה הראשונה שנתבאר למעלה
וכל כיוצא בה הרי הם אסורים אף לאנשים לדברי הכל כדי
שלא לחלק באיסור מין תכשיט אחד בין אנשים לנשים.

(ולפיכך אף בזמן הזה שנהגו האנשים להתקשט בחול אף
בטבעת שאין עליה חותם והרי הוא עכשיו להם תכשיט ולא
משוי אע"כ אסורים לצאת בה בשבת הואיל והוא תכשיט
ג"כ לנשים ולפי זה אף בטבעת שיש עליה חותם אין לצאת
בזמן הזה שהנשים נהגו ג"כ להתקשט אף בטבעת שיש
עליהן חותם והרי הן תכשיט לאיש ולאשה אלא שעכשיו
נהגו היתר אנשים ונשים בכל הטבעות ואין למחות בידם
כמו שיתבאר בסי' ש"ג עיין שם הטעם):

* * *

ט טבעת שקבוע בה אבן חלקה או אפילו כתובין בה
אותיות על האבן או על הטבעת אין זה נקרא חותם שלא
נקרא חותם אלא אם כן חקוקים בה אותיות או צורות כדי
שם יחתמוה על השעוה יהיו על השעוה אותיות או צורות
בולטות וכן אם בולטין בה אותיות או צורות שם יחתמוה
על השעוה יהיו על השעוה אותיות או צורות שוקעות כל
זה נקרא חותם ומותר לאיש לצאת בטבעת שיש עליה חותם
זה (אם אין דרך הנשים להתקשט בה) ובלבד שלא יהיה
בולט בחותמת צורת אדם שלימה או שאר צורות האסורות
אפילו בחול כמו שיתבאר ביו"ד סי' קמ"א:

ח דבר העשוי לתכשיט וגם להשתמש בו כגון מפתחות
נאות של כסף כמין תכשיט אע"פ שתלאן בשלשלת
שבצוארו או בחגורתו או בשאר מקומות שבבגדיו כדי
להתקשט בהן בלבד אסור לצאת בהן מפני שהרואה יאמר
שלצורך תשמיש הוא מוציאן ולא כדי להתקשט בו כלל.

י ויש חולקין על זה ומתירין במפתחות של כסף שכיון שאין
דרך לעשות מפתחות של כסף הרי עיקר עשייתן משום
תכשיט ואף שמשתמשים בו ג"כ מכל מקום כיון שעיקרו
לתכשיט עשוי לו אינו נחשב לו כמשוי ומותר לצאת בו וכן
המנהג במקצת מדינות אלו ובלבד שיהא בענין שאין לחוש
בו שמא יפסוק ויפול לארץ וישכח ויביאנו בידו וגם שיהא
בענין שאין האשה יכולה לשלפה משם להראותה
לחברותיה או שאינה צריכה לשלפה משם שיכולה להראותה
בעודו תלוי שם שאם לא כן אף לאיש אסור לצאת בה כיון
שהוא תכשיט גם לאשה (ועיין סי' ש"ג שעכשיו נהגו להקל
בתכשיטין).

* * *

אבל אם הוא של ברזל או של נחושת אע"פ שתלאו שם

לנוי כעין תכשיט אסור לצאת בו מטעם שיתבאר ועוד
שכיון שדרך הוא כן לעשות המפתח מברזל ונחושת הרי
עיקרו נעשית לתשמיש ומשוי הוא ואסור לצאת בו אפילו
אם הוא מחובר וקבוע לעולם בחגורה או בשאר מקומות
מבגדיו אפילו הוא קבוע שם בחוזק כל כך עד שאי אפשר
להסירו משם לעולם בלי קלקול המקום שהוא קבוע בו
שכיון שהוא עשוי לתשמיש בפני עצמו ואינו משמש כלום
לאותו מלבד שהוא קבוע בו אינו בטל לגבי אותו מלבד
והרי זה כאילו הוציאו בלבדו בלי אותו מלבד ואע"פ
שהמלבד חשוב הרבה ממנו אינו טפל למלבד בשביל
כך כיון שאיננו צורך המלבד ולא תשמיש המלבד והרי
זה כאילו יוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה שחייב
חטאת מטעם זה כמו שיתבאר.

ומכל מקום אם הוא קבוע בראש החגורה ועשוי (כעין
זענק"ל) לחגור בו יש מתירים לפי שאו הוא משמש
להחגורה ובטל אצלה ואע"פ שאינו קבוע שם אלא בשבת
בלבד וכן נוהגין במקצת מדינות אלו אבל אם הוא קבוע
באמצע החגורה אין שום היתר בעולם אלא אם כן הוא של
כסף שאו עיקרו נעשית לתכשיט.

וכן נדן של כסף שרגילין להתקשט בו מותר לצאת בו והוא
שלא יהא בה סכין וכן תיק של בתי עינים (שקורין בריל"ן)
אף שהוא עשוי מכסף לתכשיט אסור לצאת בו כשהבתי
עינים בתוכו לפי שאין הסכין והבתי עינים בטלים לגבי
הנדן והתיק אע"פ שהם של כסף מפני שהסכין והבתי עינים
הם עיקר שהרי אין אומרים נעשה סכין לנדן ובתי עינים
לתיק אלא נעשה נדן לסכין ותיק לבתי עינים:

ט לא יצא החייט במחט התחובה לו בבגדו אפילו באותן
מקומות שאין דרך שאר כל אדם לתחוב בהם לעולם
ואף הוא אינו תוחב שם אלא לסימן שיכירנו כל רואיהו
שהוא חייט וכן הנגר שנותן קיסם באזנו לסימן וכן הסורק
שנותן משיח"ה בצווארו לסימן וכן כל שאר אומנים
שנותנים דבר מאומנתם לסימן לא יצאו בהם בשבת ואם
יצאו פטורין שאין זו הוצאה כדרכה כיון ששאר כל אדם
אינו מוציאין כן ואף האומנים אין דרכם להוציא בענין זה
אלא בשעה שרוצים להכריז על עצמם שהם אומנים ולא
בשאר פעמים:

* * *

י לא יצא הזב בכיס שעושה להצילו מזיבתו שלא יטנף
בה בגדיו ואם יצא חייב להאומרים שמלאכה שאינה
צריכה לגופה חייב עליה אבל להאומרים שמלאכה שאינה
צריכה לגופה פטור עליה כמו שנתבאר בסי' רע"ח אף זה
פטור לפי שאינו צריך כלל לגוף הכיס שמוציאו ואין לו
חפץ בגופו אלא שיצילנו מזיבתו אבל מכל מקום אסור
מדברי סופרים כשאר מלאכה שאינה צריכה לגופה.

וכן אשה נדה המקשרת בגד לפניה שלא תלכלך בגדיה בדם
נדותה אסורה לצאת בו אלא אם כן הוא סינר עשוי כעין
מלבוש מלפניה ומלאחריה כמו מכנסיים שלובשים לצניעות
אבל אם הוא מלאחריה בלבד אלא שקושרתו ברצועות
לפניה אין זה דרך מלבוש ואסור במה דברים אמורים

על בשרה ויצעורה מותרת לפרוס בגד על ראשה אע"פ שעל ידי זה ניצול הצעיף ג"כ מטינוף ואף כשמתכוונת בו להציל מטינוף בלבד אם אינו מונח על ראשה בלבד אלא היא מתעטפת בו ג"כ רוב גופה כדרך מלבוש ואע"פ שהוא בגד עב וגס שאינו ראוי לה ולא היתה מתעטפת בו בלא הגשמים מותרת לצאת בו אפילו הוא שק ויריעה וחמילה (פירוש מיני בגדים גסים) וכן באיש וכל שכן שמותר לאיש ליתן כובע על גבי כובע שעל ראשו מפני הגשמים כיון שהוא דרך מלבוש ובלבד שיהיה עמוק על ראשו כמו שיתבאר:

כשמתכוונת בכגד זה להציל מטינוף בלבד שאז אינו נחשב למלבוש אלא אם כן עשוי כעין מלבוש גמור אבל אם מתכוונת בו להציל גופה מצער דהיינו שלא יפול הדם על בשרה וייתכבש שם ונמצא מצערה הרי נעשה בגד זה מלבוש גמור כשאר מלבושים שהם עשויים להגנת הגוף ומותרת לצאת בו אף שאינו עשוי כעין מלבוש גמור:

יא אסור לאשה ליתן בגד על צעיפה מפני הגשמים שלא ילכלכו הצעיף שכיון שמתכוונת בו להציל מטינוף אינו נחשב למלבוש אבל אם מתכוונת שלא ירדו הגשמים

תורה אור' פרשת תשא – הפרשה החסידית

הַהֶךָ יִפָּה רַעִיָתִי

כו' בן אַבְקָר אֶת צֹאנִי, וְאוֹמְרִים זֶה בְּפִיט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהֵינּוּ לִפִּי שָׂאֵז הוּא בְּחִינַת "הַרְוֵעָה בְּשׁוֹשְׁנִים" (שיר השירים ב, טז).
וכמו שאומרים בברכת המזון: "רוענו, זוננו, פרנסנו".
והפירוש השני ב"רעיתי" הוא בפשוטו: לשון ריעות ואהבה¹⁰, כמו שכתוב (ראה יג, ז): "או רַעַךְ אֲשֶׁר בְּנַפְשְׁךָ, וּכְתִיב (תהלים קכב, ח): "לִמְעַן אֲחִי וְרַעִי, וּכְתִיב (שיר השירים ה, טז): "זֶה דּוֹדִי וְזֶה רַעִי"¹¹.
והענין¹²:
כמו על דרך משל למטה, שהתקשרות והתחברות הנשמה עם הגוף הוא על ידי המזון, שבשאוכל לחמו – שמתברר האכילה במעיו בבירור אחר בירור, עד שהמובחר שבמאכל נתהפך לדם הנפש ועולה ללב, וממילב עולה המובחר אל המוח;
וכמו כן יובן למעלה: כי הנה אין-סוף ברוך-הוא אין

"הַהֶךָ יִפָּה רַעִיָתִי [...] יִפָּה עֵינֶיךָ יוֹנִים כו'" (שיר השירים א, טו);
הנה ענין הכפל ב' פעמים "הַהֶךָ יִפָּה וגו'"² הוא: שְׁהָא' כְּנֶגֶד "נַעֲשֶׂה"³, וְהַב' כְּנֶגֶד "נִשְׁמַע"⁴.
וְהֵנָּה "רַעִיָתִי" יֵשׁ בוֹ שְׁנֵי פִירוּשִׁים וְשְׁנֵיהֶם עוֹלִים בְּקִנְיָה אַחַד:
הָאֶחָד הוּא כְּמֵאמַר רַ"ל בְּמִדְרַשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים עַל פְּסוּק "לְסוֹסֶתִי כו"⁵: "רַעִיָתִי"⁶ – "מִפְּרִנְסוֹתֵי הֶן, שִׁירֵנוּ אוֹתִי בְּשְׁנֵי תַּמִּידִין בְּכָל יוֹם". וְאָמְרוּ רַ"ל⁷: "יִשְׂרָאֵל מִפְּרִנְסִין לְאַבְיָהֶם שְׂבָשְׁמִים". וּכְתִיב (תהלים פ, ב): "רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל הָאֵיזִנָּה, דְּהַפִּירוּשׁ: שְׁהוּא יִתְבָּרַךְ רוֹעֵה וּמִפְּרִנְס נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל"⁸.

(וְכֵמוֹ שְׂכָתוֹב בִּיחְזָקָא (ל"ד, ז'): "בְּמִרְעָה טוֹב אֶרְעָה אוֹתָם". וּכְתִיב (יחזקאל מט, כד): "וְתִשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ כו", מִשֶּׁם רוֹעֵה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל". וּכְתִיב בִּיחְזָקָא (ל"ד, ז'): "בְּבִקְרַת רוֹעֵה עֲדְרוֹ

(6) "מהו רעיתי?".

(7) (זהר חלק ג, ויקרא ז, ב. שיר השירים רבה א, על פסוק "לסוסתי". ילקוט שמעוני פקודי קמז תיח).

(8) (וכן "ה' רעי" (תהלים כג, א). – אור התורה עמוד תתקא).

(9) (פיוט) "ונתנה תוקף".

(10) (נתבאר באור התורה תצא עמוד תתקסט).

(11) (ישני הפירושים אמת, שבכל נפש מישראל יש בה שני מדרגות האלו, ושם "רעיתי" מסוגל להם בשני פירושים שבו. אור התורה עמוד תתקא.

ועוד יש פירוש ג' – לשון רצון ומחשבה, כמו "ולי מה יקרו רעיד" תלים קלט י"ז, "בנתנה לרעי מרחוק" (תהלים קלט, ב), וכן "וברעיון לבו" בקהלת סימן ב' (כב). אך פירוש זה הוא קרוב לפירוש השני, דעל ידי מה נעשו רעים ואוהבים זה לזה, היינו על ידי שרצונם ומחשבתם זה בזה. – אור התורה שם עמוד קע).

(12) (לכאור הפירוש הראשון וענין ישראל מפרנסין. אור התורה עמוד תתקא).

(1) (נאמר בליל שבת פרשת שלח תס"ד בלעפליא. נוסח ב מהמאמר וביאורו – מאמרי אדמו"ר הנקן תס"ד עמוד קלד ואלף).

נוסח המאמר שלפנינו עם ההגות אחרות וקיצורים על המאמר וביאורו – אור התורה שיר השירים כרך א עמוד קע (והשמטה שם עמוד סט).

מיוסד עליו: אור התורה שיר השירים כרך ג עמוד תתקא. תתקד (ההגות על הביאור). דבור המתחיל זה תקצ"ד – שם עמוד תתקו. וראה שם כרך ב עמוד תריג.

כמה ענינים מהמאמר נתבארו בדבור המתחיל "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית" שְׁנֵאמַר בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת (פרשת שלח תס"ד) – נדפס בסדור עם דא"ח שער הציצית ג, א. ונתבאר באור התורה שלה, ושם (עמוד תקפג): "דירוש ההוא ו'הך יפה' מתקשר ושיקף לדרוש זה ו'וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית'".

(2) "הך יפה רעיתי הך יפה עיניך יונים".

(3) (משפטים כד, ז: ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע).

(4) (רש"י על הפסוק: "והרי את יפה בנעשה והך יפה בנשמע").

(5) (פרשה א, ו).

ב. וְהִנֵּה כְּתִיב (שיר השירים ו, ד): "יָפָה אֶת רַעֲיָתִי
כְּתָרָה"¹⁷.

וְהַעֲנִי, כִּי יֵשׁ ב' בְּחִינֹת בְּרָצוֹן:

הא' – הוא הָרָצוֹן הַשּׁוֹרָה בְּמוֹחוֹ בְּהַעֲלֵם; שְׂכֵשִׁיתְבוֹנוֹ
הַמְשָׁכִיל בְּגִדּוּלַת אֵינ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא נוֹלָד וְנִתְעוֹרֵר
הָרָצוֹן בְּמוֹחוֹ¹⁸, וְעַדִּין הוּא שׁוֹרָה בְּמוֹחוֹ וְאִינוּ מִתְפַּשֵּׁט
בְּלִבּוֹ מִמֶּשֶׁ, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא רָצוֹן בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

(וכוונָה ד' גִּלְגֻּלְתָּא" נִקְרָא רָצוֹן¹⁹, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּצַנֶּה כח,
לח): "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תַּמִּיד לְרָצוֹן"²⁰).

וְהב' – כְּשֶׁהָרָצוֹן נִמְשָׁךְ בְּבְחִינַת גִּילּוֹי בְּלִבּ מִמֶּשֶׁ, אָז
נִקְרָא "רַעֲיוֹתָא דְלִיבָא"²¹, וְהוּא תַּרְגוּם שֶׁל "רָצוֹן"
שֶׁבְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. כְּמוֹ שֶׁהַתַּרְגוּם עֲנִינוּ הוּא פִּירוּשׁ הַלִּשׁוֹן
הַקֹּדֶשׁ וְגִילּוֹי²², כְּמֵאמֶר רַז"ל: "אֲלֵמָלָא תַּרְגוּמוֹ דְּהָאִי
קָרָא לֹא יִדְעָנָא מֵאִי קָאָמַר כו"²³, כְּמוֹ כֵּן ה'רַעֲיוֹתָא
דְּלִיבָא" זֶהוּ הַגִּילּוֹי שֶׁל הָרָצוֹן שְׁבִמּוּחַ. כִּי כְּשֶׁמִּתְגַּלֶּה
הָרָצוֹן וְנִמְשָׁךְ בְּלִבּ זֶהוּ גִילּוֹי יוֹתֵר, שֶׁהֵלֵךְ גִּשְׁמִי וְקָרוֹב
לְגוֹף יוֹתֵר מִהֶמּוֹחַ²⁴.

וְזֶהוּ בְּחִינַת "רַעֲיָתִי" לִשׁוֹן רִיעוּת וְחִיבָה, וְהוּא
"רַעֲיוֹתָא דְלִיבָא". וְזֶהוּ "יָפָה אֶת רַעֲיָתִי" – בְּחִינַת
הָרַעֲיוֹתָא־דְלִיבָא, "כְּתָרָה" – כְּבְחִינַת הָרָצוֹן שְׁבִמּוּחַ.
וְזִינוּ כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים הַב' רַעֲיוֹנוֹת שֶׁל הַלֵּב וְהִמּוּחַ בְּיַחַד²⁵.

וְזֶהוּ "וְאֶהְבֵּת [..] בְּכָל לִבְכֶּךָ" (וְאַתְחִנֶּנּוּ ו, ח): "וְאֶהְבֵּת"²⁶ –
ב' פְּעָמִים "אוֹר"²⁷, הֵינּוּ ב' רַעֲיוֹנוֹת הַנ"ל.

וְהִנֵּה, עַל יְדֵי זֶה שְׁנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעוֹרְרִים בְּמוֹחַ
וְלֵב לַהֲיוֹת "רַעֲיָתִי כְּתָרָה"²⁸, עַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרְרִים כֵּן
לְמַעַלְה גִּילּוֹי רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּמִחְשָׁבָה הָא', וְנִקְרָא
"רַעֲיָתִי" – "פְּרִנְסָתִי". כְּמִשְׁלַל הַמַּאֲכָל שְׁגוֹרֵם הַתְּפִשְׁטוֹת

עוֹרֹף אֱלִיוֹ כִּלְלִי, וְגַם כָּל הַנֶּאֱצָלִים כְּלֹא חֲשִׁיבִי, וְכָל
הַתְּהוּוֹתֵם רַק מְבַחֲנִית מִחְשָׁבָה אַחַת לְבַד שֶׁעֲלָה
בְּמִחְשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ "אֲנֵא אֲמִלוֹךְ כו"¹³, שֶׁמִּחְשָׁבָה זֹה הִיא
חַיּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְלִפִּי שֶׁמִּחְשָׁבָה זֹה הוּא לַהֲיוֹת בְּחִינַת
מַלְכוּת, עַל כֵּן נֶאֱמַר (שיר השירים ו, ט): "אַחַת הִיא יוֹנְתִי כו".
וְזֶהוּ "סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמִחְשָׁבָה תִּחְלָה"¹⁴.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כָּל אוֹרֶךְ זְמַן שֶׁל חוֹרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
נִחְשָׁב מִמֶּשֶׁ כְּרָגַע אֶחָד אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה
נב, ח): "הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ כו". וְאִי לִזְאֵת, הֲרִי מִחְשָׁבָה
זֹה הָאֶחָת, צִמְצוּם גָּדוֹל וְעִצּוּם מֵאֹד הוּא אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ.
וּבִתְחִלַת הַבְּרִיאָה הָיָה זֶה ב' חֲסֵד חֲסֵם, וְעַכְשִׁיו צְרִיכִים
לְהַמְשִׁיכוֹ וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹן אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ לְהַתְלַבֵּשׁ
בְּמִחְשָׁבָה זֹה.

וְהַכֹּחַ הַזֶּה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל – לִפִּי שֶׁ"עֲלּוֹ
בְּמִחְשָׁבָה"¹⁵. וְזֶהוּ עֲנִין "יִשְׂרָאֵל מִפְּרִנְסִין", שֶׁמִּמְשִׁיכִים
גִּילּוֹי אוֹר אֵינ־סוֹף בְּמִחְשָׁבָה־עִילָאָה. כְּמוֹ שֶׁעַל יְדֵי
הַמַּאֲכָל מִתְחַזֵּק הִמּוּחַ, שֶׁהֲרִי זֶה הַתְּחַבְּרוֹת הַנִּשְׁמָה עִם
הִמּוּחַ, וּמִהֶמּוֹחַ מִתְפַּשֵּׁט לְלֵב וּלְכָל הָאֲבָרִים, כִּי הִנֵּה
לְמַעַלְה, מִמִּחְשָׁבָה־עִילָאָה נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט אַחֵר כִּי בְּכָל
הַט' מֵאֲמָרוֹת כו.

אֵךְ הִנֵּה בְּמָה מִמְשִׁיכִים?

– הֵינּוּ פִּירוּשׁ הַשְּׁנֵי ד'רַעֲיָתִי" – לִשׁוֹן אֶהְבָּה וְרִיעוּת,
שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמִּתְעוֹרְרִים בְּחִינַת הָרָצוֹן אֱלִיוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא
לַהֲיוֹת חֶפֶץ וְרָצוֹן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים עג, כה): "מִי לִי
בְשָׂמִים וְעַמֶּךָ לֹא חֶפְצִי כו", עַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרְרִים גַּם כֵּן
רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן שֶׁיִּשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ לְהַתְלַבֵּשׁ בְּמִחְשָׁבָה
זו¹⁶.

מִתְגַּלֶּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ, וְ"גִלְגֻּלְתָּא דְּחַפְיָא
עַל מוֹחָא" כו, עֵינִין שֵׁם (לְעִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה נד, ג).

(21) רָצוֹן הַלֵּב. רֹאשׁ תִּנְיָא פֶּרֶק מִדּוּ וּבְפִירוּשֵׁים בְּתִנְיָא הַשְּׁלֵם. זֶהוּ חֵלֶק ב' כוה,
סוֹף עֲמוּד ב' רי, ב. סֵפֶר הָעֲרִיכִים חֲב"ד חֵלֶק א' עֲמוּד תֵּרֶט וְאִילָף.

(22) רֹאשׁ בְּאֵרוֹכָה אוֹר הַתּוֹרָה נ"ך כֶּרֶך ב' עֲמוּד תִּתְקַד.

(23) אֲלֵמָלָא תַּרְגוּמוֹ שֶׁל פֶּסוּק זֶה לֹא יִדְעָתִי מֵהָאֵמֶר. מִגִּילָה ג, א. מוֹעֵד קָטָן
כוה, ב.

(24) כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ב"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" חֵלֶק א' פֶּרֶק י"ו.

(25) (וְהוּא) בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב שֶׁמִּתְאַחֵד עִם הִמּוּחַ בְּבְחִינַת "תְּרִי רִיעִין",
בִּינָה – לִיבָא, ר'חֲכֵמָה – מוֹחָא. אוֹר הַתּוֹרָה שֵׁם עֲמוּד קַעֲבָ.

(26) (בְּגִימְטְרִיקָא).

(27) רֹאשׁ שֶׁר הַכּוֹנוֹנוֹת כּוֹנוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. פִּרִי עֵץ חַיִּים שֶׁעַר הַקְּרִיאַת שְׁמַע
פֶּרֶק כג, וְרֹאשׁ לְעִיל בְּמִדְבַר יט, א. תּוֹרָה אוֹר לג, א.

(28) (וּכְמֵאמֶר הַמְדוּרָשׁ: "כְּשֶׁאֵת רֹצֵחַ". אוֹר הַתּוֹרָה שֵׁם עֲמוּד קַעֲבָ).

(13) (נִסְמָן לְעִיל נֶשֶׁא כוה, ד).

(14) (פִּיּוּט "לִכְהָ דוּדִי").

(15) (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה א, ד).

(16) (וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר עַל פֶּסוּק "אַתֶּם נֹצְבִים" בְּעֵינִין "לְעִבְרָךְ בְּבְרִית כו" לְמַעַן
הִקִּים אֶתְךָ כו" וְזֶהוּ יִדְעָה כו", שֶׁבִּאֲמַת רָצוֹן זֶה הוּא לְמַעַלְה מִהַשְׁכָּל. וְכֹזֵה אֶתִּי
שֶׁפִּיר מֵה שֶׁכְּתוּב בְּסוּמָם בְּעֵינִין "כְּתָרָה" – דּוֹקָא רָצוֹן שְׁבִמּוּחַ שֶׁשֶּׁרְשׁוֹ לְמַעַלְה
מִהַשְׁכָּל עַל יְדֵי זֶה נִקְרָא "רַעֲיָתִי". וְזֶהוּ גַם כֵּן עֵינִין "רַעֲיָתִי" לִשׁוֹן רָצוֹן וּמִחְשָׁבָה
וְכב"ל – אוֹר הַתּוֹרָה שֵׁם עֲמוּד קַעֲבָ).

(17) (וּכְמִדְרָשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים פִּירֵשׁ: כְּשֶׁאֵת רֹצֵחַ". אוֹר הַתּוֹרָה שֵׁם).

(18) וְעֵינִין ב"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" פֶּרֶק י"ו.

(19) (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזִיכָה בְּתִחְלַת הָאֲדָרָא דף קכט, א' מִפְּסוּק "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ
תַּמִּיד לְרָצוֹן". אוֹר הַתּוֹרָה שֵׁם עֵינִין שֵׁם).

(20) וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ" גְּבִי
רָצוֹן־הַעֲלִיּוֹן – שֶׁלְּמַעַלְה מַעַלְה מְבַחֲנִית חֲכֵמָה, וְהוּא

1 "וידריך"³⁵, חכמה-עילאה, "ומשביע לכל חי רצון כו" (שם) 26
 2 – להיות מתקרבים יחד הרצון של הקדוש ברוך-הוא עם
 3 הרצון של הצדיקים³⁶ והיו לאחדים ממש, שאין להם
 4 רצון אחר זולתי מה שרצה הקדוש ברוך-הוא. וכמו כן
 5 הקדוש ברוך-הוא עושה "רצון"³⁷ יראיו³⁸.

6 (ועוד יש לומר בענין "רעיתי בתרצה", שהם ב' בחינות
 7 דחכמה ובינה, הנזכר על פסוק "ראה אנכי כו" (פרשת ראה יא,
 8 כו): "נקודה ביהיכליה" כו, עיין שם³⁹.

9 וזהו (ויחי מט, כד): "ותשב באיתן כו' ממש" – דייקא – "רועה
 10 אבן כו" – שעל ידי זה מעוררים למעלה ההמשכה בחכמה
 11 ובינה, ועל ידי זה אחר כך "ממש רועה אבן וכו'", וכנ"ל⁴⁰.

12 עוד יש לומר: כי "אביהם שבשמים" היינו אור-אבא
 13 המלוכש בז"א, שנקרא "שמים" – חסד וגבורה⁴¹. והיינו, כי
 14 התנהגות העולמות – על ידי המדות, אף צריך להמשיך
 15 בהם גילוי חכמה-עילאה⁴². ועל כן אור המשכה זו הוא
 16 על ידי ב' הבחינות שבאדם: הרצון שבמוח והרעותא-
 17 דליבא, וזהו ענין "יפה את רעיתי בתרצה":

18 **ג. והנה פירוש "הנף יפה רעיתי":**
 19 פירוש: כמו שלמטה בגשמינות עיקר היופי והנוי הוא
 20 בצירור ומראה הכולל ג' גוונים יחד⁴³, שאז הוא עיקר
 21 הנוי והתפארת, והם דרך כלל ג' גוונים: 44 לכן, אדום
 22 וירוק, שבאשר הם נכללים יחד אזו הצירור נאה ומזהיר,
 23 מה שאין כן גוון לכן לבדו או גוון אדום לבדו אין בו
 24 שלימות והתפארת כל כך.

1 והתחברות הנשמה במוח, ומשם ללב ולכל האברים –
 2 כך נמשך למעלה גילוי אור אינסוף בחכמה ובינה,
 3 "תריץ ריעין כו"²⁹.

4 והנה על ידי זה, כשנמשך האור בחכמה-עילאה, אזי
 5 נמשך גם כן המשכת חכמה-עילאה ורצון-העליון
 6 המלוכש בה, גם בכל גשמות ישראל.

7 והוא כמו על דרך משל, כשמתחזק המוח על ידי
 8 המאכל ונמשך בו חיות הנפש, אזי נמשך ומתפשט
 9 מהמוח החיות לכל אברי הגוף, אף גם בבחינת הרגלים,
 10 שיש לו כח להגביה רגליו, ומעמידו על רגליו כו, וגם
 11 בכל צער וכאב שברגל מרגיש תיכף ומיד במוחו כו.

12 כמו כן למעלה: כשנמשך אור אינסוף להתלבש
 13 בחכמה-עילאה – נקרא "אבינו". כי חכמה-עילאה נקרא
 14 "אבא"³⁰, והצדיקים³¹ נקראים בניו, כמו שכתוב (ראה יד,
 15 א): "בנים אתם לה' אלקיכם". והיינו כי "ברא ברעא
 16 דאבוקה"³² הוא – בחינת רגל³³. וכשנתלבש אור אינסוף
 17 ברוך-הוא במחשבה-עילאה, אזי מתפשט ונמשך
 18 בבחינת רגל, כמו שאנו רואים שהמחשבה נמשכת
 19 בהרגל להטותה בכל אשר תחפוץ.

20 והיינו דוקא כשנתלבש אור אינסוף ברוך-הוא
 21 בחכמה-עילאה אזי נקרא "אבינו" כו, וזהו שאומרים³⁴:
 22 "אבינו מלכנו [...] רוענו כו", פירוש, שזהו שנקרא הקדוש
 23 ברוך-הוא "רועה", שמפרנס הנשמות, שנמשך ומאיר
 24 חכמתו ורצונו יתברך בנשמות שהן בחינת רגל.

25 וכמו שכתוב (תהלים קמז, טו): "פותח את ידך" –

(29) (זהר חלק ג ד, א. וראה לעיל ריש פרשת ראה).

(30) (זהר חלק ג פב, א. רעה, ב. ראה זהר חלק ג רצ, א).

(31) (הצדיקים: באור התורה שם: ואנו).

(32) (יונת אלם ריש פרק ב. וראה תוספות דבור המתחיל "מקמי" יבמות ג, א.
 ראה לעיל דברים יב, ג. וישם נסמן).

(33) ועיין מה שנתבאר על פסוק "והארץ הדום רגלי" (תורה אור פרשת
 בראשית א, ג: "הדום רגלי" הוא על דרך השרפרף לכסא שמגביה הרגלים, כך
 הנשמות שנקראו "ברא ברעא דאבוקה" מתעלים על ידי בחינת "אריך", הוא
 בחינת הרצוא).

(34) (נוסח ברכת המזון ברכת "הטוב והמטיב").

(35) (תקוני זהר בהקדמה ו, ריש עמוד ב). תקון סט (קו, א).

(36) (הצדיקים: באור התורה שם: ישרא).

וזהו ענין שיעשה רצונך ברצונו כו". אף מתחלה צריך להיות "עשה רצונו
 כו", וזהו ענין "ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים" פירוש: שהם ממשיכים
 שיהיה נקרא "אביהם", ודיינו שיומשך האור להתלבש בחכמה עילאה כו, ועל
 ידי זה אחר כך "אבינו מלכנו רוענו". אור התורה שם.

(37) (תהלים שם, יט: "רצון יראיו יעשה").

(38) ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי עמך מקור חיים"
 בענין (תבוא כו, טו) "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך
 את כו" (תורה אור מקץ). וענין "מן השמים" היינו כמו שכתוב
 כאן בפירוש "מפרנסים לאביהם שבשמים".

(39) (לעיל ריש פרשת ראה יח, ב ואילך).

"והיינו, שבדי להמשיך אור אין סוף ברוך הוא להיות נמשך בחכמה עילאה,
 שרש המשכה זו הוא על ידי רצון העליון שלמעלה מהשכל כו. וזהו גם כן על
 ידי התעוררות מלמטה, בחינת "משכיל לאיתן" כו. ומכל מקום צריך להיות גם
 כן על ידי הרעותא דליבא שמבחינת בינה, כי כך צריך להיות ההמשכה על ידי
 "תריץ ריעין כו" – אור התורה שם עמוד קעב).

(40) (ועיין וזהוהו בפרשת ויחי, דף רל"א עמוד ב').

(41) (ראה חגיגה יב, א. בראשית רבה סוף פרשה ד).

(42) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "באתי לגני" (לקמן לא, ד).

(43) (ראה דבור המתחיל "ועשו להם ציצית" תסד – סידור עם ד"ח ג, ג).

(44) (ראה אור התורה שלח שם. שיר השירים כרך ג עמוד תקו).

1 רחמינו, אשר רחמנות זו ממוצעת בין חסד וגבורה. כי מה
2 שייכמרו רחמינו ויחס לבו מאד זהו בעין בחינת גבורה כו',
3 ומכל מקום עיקרה מטה כלפי חסד ואהבה.⁵⁶
4 והנה מדה אחת אינו יפה. כי אם בשיש כל הג' מדות
5 ביחד, שעל ידם יוכלו להיות "מהלכים"⁵⁷ – לעלות
6 בעילוי אחר עילוי כו'.⁵⁸ וכל המדות האלו – בתפלה
7 איתנהו.⁵⁹ כי "תפילות אבות תקנום"⁶⁰, שהם אברהם
8 יצחק יעקב, שהם מקור הג' מדות אלו, ומפני כך כל
9 המדות האלו – חג"ת – איתא בתפלות שתקנו האבות
10 בנ"ל.
11 וזהו ל"יעקב אשר פדה את אברהם"⁶¹: כי מדת
12 אהבה, מדת אברהם⁶², בלתי מדת רחמנות, שהוא מדת
13 יעקב⁶³ אינו נחשב ליפה. אבל בשיש התכללות זו המדה
14 בג' מדות, אזי היא יפה ויכולו לעלות עד אין קץ.⁶⁴ וזהו
15 כל המדות חג"ת – אהבה ויראה ורחמנות, אז הוא יפה
16 כמו למטה במראות.
17 והנה זה הוא ה"יפה" הראשון, הוא בחינת "נעשה"⁶⁵,
18 שהוא יפה על ידי עשיה שלנו באהבה ויראה ורחמנות,
19 "לדבקה בו" (עקב יא, כב), ולבטל רצונך מפני רצונה⁶⁶,
20 ביטול-במצאות.
21 אבל "יפה" השני⁶⁷ גדולה מבחינת יפה הראשון, כמו
22 שאמרנו רז"ל⁶⁸: "הבא לטהר מסייעין לו הרבה", שבא
לטהר ולהתקדש. והוא ענין המשכות המדות העליונות,

1 (ובענין מה שכתוב (יחזקאל א, כח): "במראה הקשת אשר
2 כו"⁴⁵, וידוע דג' גווי הקשת הם: חיות⁴⁶, סומך וירוק⁴⁷).
3 פירוש:
4 גוון לבן שבכנסת ישראל הוא מדת האהבה והחסד
5 "לאהבה את ה' [...] ולדבקה בו" (עקב יא, כב), שאהבה הוא
6 בחינת כסף, כמו (ויצא לא, ל): "נכסוף נכספתה לבית
7 אביך"⁴⁸, שהוא גוון לבן.
8 ובמקום אחר נתבאר⁴⁹ שזהו ענין האהבה השבעית
9 המושגת בכל אחד מישראל, שלפיה נמשל לגוון
10 לבן, שהוא גוון עצמי ואינו מורכב⁵⁰ – כך הוא ענין
11 האהבה הנ"ל, שהיא מצד עצמיות הנשמה שלמעלה
12 משכל המושג כו'.
13 אך אחר האהבה והכוסף והתשוקה הנ"ל צריך
14 להשפיל את עצמו בבחינת "שמואל דוחה"⁵¹, בבחינת
15 יראה⁵². וזהו גוון האדום שבהנשמות, שהוא מבחינת
16 גבורה. והם ב' בחינות ד' אברהם אהבה" (ישעיה מא, ח)
17 "ופחד יצחק"⁵³ (ויצא לא, מב).
18 וגוון שלישי הוא בחינת הירוק, שהוא הממוצע בין
19 שני גוויין ההפכים הנ"ל. והיינו מדתו של יעקב, שהיא
20 מדת הרחמים, לעורר רחמים על נפשו בראותו גדולת
21 ה' יתברך אשר "לגדולתו אין חקר" (תהלים קמה, ג), ויתבונן
22 בירידת נפשו "מאיגרא רמה כו"⁵⁴. ועל ידי זה יכמרו

לקמן לה, א ואילך: "על ידי הציור והתכללות נמשך בהן כח וחיות מה
שלמעלה מערך הכח והחיות של כל אות בפני עצמה".
ובביאור על פסוק "וידעת היום" גבי "ונאספו שמה כל העדרים כו'"
(לקוטי תורה ואתחנן ה, א).
(59) (ישנים).
(60) (ראה ברכות כו, ב).
(61) (ישעיה כט, כב. ראה דבור המתחיל "וספרתם" פרק ב – לעיל אומר לה,
ג. וישם נסמן. וראה תניא פרק לב ובהערות ותקונים).
(62) (ראה ישעיה מא, ח).
(63) (ראה זהר לך פו, ב. שמיני לה, א. בראשית רבה פרי עץ חיים, ח. וראה
תניא פרק מב).
(64) וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "שנין כעדר הרחלים" (לקמן
לה, ד ואילך).
(65) (הוא מאמר "נעשה" שאמר ישראל בקבלת התורה, פירוש: נעשה לנו
אנחנו בעצמינו היופי והתפארת על ידי העבודה שיעבדו את ה' בג' גוויין הנ"ל
שבא מלמטה למעלה, שמפארין הם בעצמן את עצמן. אור התורה שם עמוד
תתקו עין שם).
(66) (ראה אבות ב, ד).
(67) (ראה בארובה אור התורה שיר השירים פרק ב עמוד תריג).
(68) (שבת קד, א).

(45) (אשר ידעה בענין ביום הנשם כן מראה הנגה סביב, הוא מראה דמות
כבוד ה').
(46) (לבן, אדום וירוק).
(47) וענין ובהירו בפרשת נח, דף ע"א, ב'. (ראה אור התורה נח בראשית
כרך א כא, ב).
(48) (ראה ביאור הפסוק לעיל מסעי צ, ב. אור התורה תצוה עמוד א'תריג).
(49) (ראה אור התורה נח שם).
(50) (ראה לעיל אחרי כח, ג. ובנסמן שם. וראה מאמרי אדמ"ר הזקן תקס"ד
עמוד קלו שאברהם הוא בחינת לבן, ושם נסמן).
(51) (סוטה מז, א: "שמואל דוחה וימין מקרבתי").
(52) וענין מה שנתבאר על פסוק "השמים כסאי כו'" (תורה אור ב, ג
ואילך).
(53) (ראה זהר חלק א קלו, ב. אור התורה שיר השירים עמוד קעג).
(54) ("לביא עמיקתא". לשון הש"ס חגיגה ה, ב).
(55) (יכנו: יתחממו. ראה רש"י מקץ מג, ל).
(56) (וענין "פרדס" שער הגוונים: סוף פרק ג' וסוף פרק ב'). (וכתב
שהירוק הנה הוא הירוק כמוריקא וכללון ביצה, שהוא ממש כללות אדום
ולבן. וכן פירש הרשב"י: ירוק – כליל חיות וסומך. – אור התורה שיר השירים
כרך א עמוד קעג).
(57) (זכריה ז, ז: "ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה").
(58) וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שנין כעדר הרחלים כו'" (ראה

השפעה מלמעלה לראות "עין בעין" – "כדרך שבא
לראות כף בא לראות"⁷⁵.

וזהו "עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו כו'" (תהלים לג,
יח), ועל ידי זה "להציל ממנות נפשים" (שם, יט):

דהנה בתיב (משלי ה, ה): "רגליה יורדות מות",
שלפעמים יורד השפע של בחינת "ממלא כל עלמין"
להיכלות הקליפות, וכמו שכתוב (נצבים ל, טו"ט): "ראה
נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת
הרע [...] ובחרת בחיים כו'", וכמו שנתבאר במקום אחר. אבל
על ידי ה"מיחלים לחסדו" אזי יציל "ממנות נפשים" –
"נפשים" הוא בחינת "ממלא כל עלמין", שלא יהיו
"רגליה יורדות", וכמו שכתוב (שיר השירים ה, ג): "רחצתי את
רגליי"⁷⁶, "ולהחיותם ברעב"⁷⁷.

דהנה בתיב (עקב ח, ג): "פי לא על הלחם לבדו יחיה
האדם וגו'" – "לחם" היינו בחינת התורה, וזהו ענין "הנך
יפה" ב"נעשה". ולא זה בלבד הוא החיות, "פי על כל
מוצא פי ה'" – הוא בחינת ההשפעה שנמשך מלמעלה.
דהיינו "הנך יפה" ב"נשמע", על דרך "השמע לאזניך מה
שאתה מוציא מפיו"⁷⁸, ואזי נקרא התורה "מוצא פי ה'",
וידברי אשר שמתו בפיו" (ישעיה נט, כא), "תען לשוני
אמרתך"⁷⁹ (תהלים קיט, קעב).

וזהו "לחיותם ברעב" – שהחיות שלהם הוא מבחינת
הרעב⁸⁰ גופא, מה שהם רעבים וצמאים אליו יתברך⁸¹.
וזהו "רעבים גם צמאים נפשים בהם תתעטף" (תהלים

1 בחינת "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג) והוא
2 בחינת ישראל-דלעילא – "כי שרית עם אלקים" (וישלח לב,
3 כט), "כחתן יכה פאר" (ישעיה סא, י), "לך ה' הגדולה
4 והגבורה והתפארת" (דברי הימים א כט, יא). ו"כנסת ישראל"
5 היינו שמקבלת הפאר מבחינת ישראל-דלעילא. וזהו
6 ענין "הנך יפה" השני.

7 (69) וכל זה הוא ענין "הנך יפה" ב"נשמע", היינו בחינת יופי
8 הנמשך מלמעלה⁷⁰.

9 והנה מה שכתוב "עיניך יונים"⁷¹ הוא על דרך משל:
10 כמו זוג יונים⁷², אחד זכר ואחת נקבה, והנקבה מקבלת
11 השפעה מהזכר – כך על דרך משל למעלה: הקדוש
12 ברוך-הוא נמשך לחתן⁷³, וכנסת-ישראל נמשלה לכלה,
13 והם נקראו בחינת "מקבלים" מהקדוש ברוך-הוא. וכמו
14 יונים שמסתכלים זה על זה, כך מפל דבר יוכלו
15 להסתכל ולראות ש"אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד, לה), והוא
16 "אדור" כנ"ל, ולהיות ביטול במציאות עד שיהיה "ביטול
17 רצונך כו".

18 וזהו "עיניך יונים": כי הנה היונים הם זכר ונקבה
19 שמסתכלים תמיד זה בזה ומתענגים בראיתם זה את זה.
20 כך כנסת-ישראל היא בבחינת "לאסתכלא ביקרא
21 דמלבא"⁷⁴, ומפל דבר יוכלו לראות ולהסתכל ש"אין
22 עוד מלבדו".

23 והנה בתיב (ישעיה נב, ח): "כי עין בעין יראו". פירוש: עין
24 הראשון הוא ההסתכלות מלמטה-למעלה, והב' הוא

69) ועיין מה שנתבאר עוד מזה על פסוק "ועשו להם ציצית כו"
(סידור עם דא"ח שער הציצית ג, א ואילך).

ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "בהעלותך את הנרות"
(לעיל בהעלותך ל, ד), בענין "שירך על פי מדותי" (תהלים קלג, ב), דהיינו
מדותיו של הקדוש ברוך-הוא.

ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "אני ושנה" בי "פתחי לי כחוד
של מחט ואני אפתח לך כו" (לקמן לה, א).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תצא" בענין "פירוש יפת תואר"
(לעיל תצא לה, א). ומה שנתבאר בענין "וחיל היתה יפת תואר ויפת
מוצא" – בדבור המתחיל "אם לא תדעי לך כו" (תורה אור כג, ב).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כה תברכו" בענין "יצא ה' פניו
אלך" (לעיל גשא כו, ד). ובביאור על פסוק "אלה מסעי" בענין "תמן
אמת ליעקב כו" (לעיל מסעי צג, א).

ועיין מה שנתבאר על פסוק "מה יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים"
(אור התורה שיר השירים כרך ב עמוד תריג וראה אגרת הקדש סימן יח).

70) ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "יונתי" בענין "ומראך נאווה"
(לקמן כ, ד).

71) (פירוש: בא ליתן טעם על סיבת ההשתלשלות דהארת פנים עליונים מפני
הארת פנים תחתונים דכנסת ישראל אף על פי שאין ערוך כלל בין נכרא לבורא
כו לפי ש"עיניך יונים". תקס"ד עמוד קלז).

(72) (ראה גם תורה אור מז, א).

(73) (תענית כו, ב).

(74) (להסתכל (להתבונן) בכבוד המלך. ראה תניא ריש פרק ט. וזה חלק א
לה, ב, קצט, א).

(75) (חגיגה ד, ב).

(76) ועיין מה שנתבאר על פסוק "והארץ הדום רגלי" (תורה אור
בראשית ב, א).

(77) (תהלים לג, יט. שם: ולחיותם. אבל כן הוא בכמה מקומות בדא"ח).

(78) (ברכות יג, א).

(79) וכמו שנתבאר במקום אחר – סוף דבור המתחיל "להבין מה
שכתוב ביום השמיני עצרת" (לעיל סכות פא, ד).

(80) (ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק א עמוד רמ. לקוטי שיחות
חלק כט עמוד 313.332).

(81) (פירוש: לא יהיה חיותם ממון ומאכל כלל בימות המשיח אלא יהיה
חיותם מן הרעב גופא, כי במה שהיו רעבים וצמאים לאל חי בזאת יהיה שפע
חיות נפשים. דהיינו על דרך שהיה משה בחר מ' יום, "לחם לא אכל כו" ואף
על פי כן יהיה גופו חי וקיים ממוזג דלעילא כו". – תקס"ד עמוד קלז. וראה
אור התורה שיר השירים כרך ג עמוד תתיקב)

7 נִפְשִׁיתֵכֶם", כִּי הוּא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת אֲכִילָה כו'. כִּי
8 אֲכִילָה הוּא מֵה שְׁמֵתִּבְרַר הַמַּאֲכָל וְנִהְפָּךְ לְדָם, וְנִכְלָל
9 בְּבְחִינַת חֵיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב, כִּמּוֹ שְׂכָל הַקֶּרְבֵּנוֹת הָיוּ רַק עַל
10 מִזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן. אָבָל פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב הוּא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת
11 אֲכִילָה⁸², וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְלִחְיֹתָם בְּרָעַב כו'" כִּנ"ל,
12 וְהֵינּוּ עַל יְדֵי "עֵין ה'" אֶל יִרְאָיו כו'":

1 קו, ה), פִּירוּשׁ: "נִפְשִׁים" – מְבוֹאָר לְמַעַלָּה; "בָּהֶם תִּתְעַשֶּׂף"
2 הֵינּוּ כִּמּוֹ שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים לג, ב): "נִפְשֵׁנוּ חִכְתָּה לָהּ". וְזֶהוּ
3 "וְעֵנֶךָ וִירְעִיבְךָ וַאֲכִילְךָ אֶת הַמֶּן כו'" (עֲקֹב ח, ג), "כִּי עַל כָּל
4 מוֹצֵא כו"⁸².
5 וְעוֹד אֶפְשָׁר לֹאמַר בְּעֵינֵי "לִחְיֹתָם בְּרָעַב", שֶׁזֶּהוּ עֵינֵי
6 יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (אַחֲרֵי טו, לא): "וְעֵינֵיהֶם אֶת

83) וְכִמּוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁלַח" (לְעֵיל שְׁמִינִי עֲצַרַת פו, ד).

82) וְעֵינֵי מֵה שֶׁנֶּתְבָּאָר סוּף דְבוּר הַמִּתְחִיל "וַאֲכִילְךָ אֶת הַמֶּן" (לְעֵיל עֲקֹב טו, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

31 וְע"כ הוּא רואה לְכָל אָדָם טוֹב מִמֶּנּוּ וּנִפְשׁוֹ כַּעֲפָר לְכָל
32 כו'. וְאִמָּנָם יֵשׁ מַעַלָּה בְּבַחֲיוֹ הַתַּפְשׁוּת דְּבַחֲיוֹ יֵשׁ
33 מוֹרֵגֶשׁ הַנ"ל מִצַּד שֶׁהוּא בֹא מִצַּד הַתּוֹקֵף וְחוּזֵק בִּיּוֹתֵר
34 וְעֵינֵי הַבִּיטוּל וְהַחֲכָנָה שֶׁהוּא בְּבַחֲיוֹ אֵין (כִּמּוֹ שֶׁאֵמַר
35 לְשֹׂאֲרֵית כו' מִי שֶׁמִּשִּׁים עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ אֵינוֹ בְּמַצִּיאוֹת)
36 זֶהוּ בֹא מִצַּד בַּחֲיוֹ הַחֲלִישׁוֹת וּרְכוּת הַטִּבֵּעַ הַיְּפוּךְ הַקּוֹשִׁי
37 וְהַתּוֹקֵף כִּמּוֹ אָדָם שֶׁרַךְ כִּקְנָה מִצַּד הַחֲלִישׁוֹת וְקִשָּׁה
38 כְּאִרְזֵי הוּא עוֹצֵם הַתּוֹקֵף וְהוּא עֵינֵי הַהֲרָגָשָׁה הַחֲזָקָה
39 בְּעֲצָמוֹ דֵּהָא בֵּהָא תְּלִיא שֶׁמִּבְּבַחֲיוֹ הַתּוֹקֵף וְחוּזֵק בֹּא עֵינֵי
40 הַהֲרָגָשָׁה הַגְּדוּלָּה הַנ"ל וְהַתַּפְשׁוּת יִתְּרָה כו' וּמִבְּבַחֲיוֹ
41 הַרְכוּת וְחֲלִישׁוֹת בֹּא בַּחֲיוֹ הַבִּיטוּל שֶׁהוּא בְּלִתִּי מוֹרֵגֶשׁ
42 בְּעֲצָמוֹ כָּלִל וְכָלִל כִּנ"ל. וְשֵׁנִי הַעֲנִינִים קְרוּבִים לְעֵינֵי א'
43 שֶׁהַתּוֹקֵף עִם הַהֲרָגֶשׁ עֵינֵי א' הוּא מִמֶּשׁ וְהַרְכוּת
44 וְחֲלִישׁוֹת עִם עֵינֵי הַבִּיטוּל עֵינֵי א' הוּא מִמֶּשׁ וְכִמּוֹ
45 שֶׁהַתּוֹקֵף עִם הַחֲלִישׁוֹת הֵן ב' הַפְּכִים מִמֶּשׁ כֵּךְ בַּחֲיוֹ
46 הִישׁ הַמּוֹרֵגֶשׁ עִם בַּחֲיוֹ הַבִּיטוּל דֹּאֵין הֵן ב' הַפְּכִים מִמֶּשׁ
47 וּבְדוּגְמָא זֹאת יוֹבֵן עֵיקַר הַהֲפָרֵשׁ בֵּין מִדּוֹת דְּתוֹהוּ
48 שֶׁהוּא בְּבַחֲיוֹ הַתּוֹקֵף כִּמּוֹ בַּחֲיוֹ הַמְּלוּכָה שֶׁזֶּהוּ ג"כ עֵינֵי
49 הִישׁוֹת הַמּוֹרֵגֶשׁ וּבּוֹלֵט בְּהַתַּפְשׁוּת גְּדוּלָּה (כִּמּוֹ אֲנֵא
50 אִמְלוּךְ בְּלִי יִסְבּוֹל דְּבַר זוּלָּתוֹ כָּלִל כו') לְהִיּוֹתוֹ בְּבַחֲיוֹ
51 הַתּוֹקֵף מִצַּד הָאִמָּת שֶׁהַמִּדּוֹת הִלְלוּ הֵן בְּבַחֲיוֹ עֲצָמוֹת
52 הַכְּתֵר וְכַמ"ש (בְּרֵאשִׁית לו, ב) וְיִמְלוּךְ כו' וּבְבַחֲיוֹ מִדּוֹת
53 דְּתִיקוֹן הוּא לְהִיפּוּךְ מִזֶּה מִמֶּשׁ וְהוּא בַּחֲיוֹ הַבִּיטוּל
54 לְבַטֵּל א"ע בְּקֵל מִכָּל וְכָל נִגְדָּה כָּל מִנְּגֵד לְסִבּוֹל הַיְּפוּכּוֹ
55 בְּהִיּוֹתוֹ בְּבַחֲיוֹ אֵין וְהוּא בֹּא מִבְּבַחֲיוֹ הַרְכוּת וְחֲלִישׁוֹת
56 כִּמּוֹ רַךְ כִּקְנָה לְהַנִּיעַ לְכָל רוּחַ כו'. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁבַּחֲיוֹ
57 הַתּוֹהוּ עֵיקְרוֹ בְּבַחֲיוֹ ס"ג וּבַחֲיוֹ הַתִּיקוֹן הוּא בְּבַחֲיוֹ מ"ה
58 דְּלִשׁוֹן ס"ג הוּא אוֹתִיּוֹת גִּס שֶׁהוּא בַּחֲיוֹ הַגְּסוּת
59 שֶׁמִּסְתַּעֵף מִצַּד הִישׁוֹת הַמּוֹרֵגֶשׁ בִּיּוֹתֵר כִּמּוֹ עֵינֵי הַגְּסוּת
60 וְהַתַּנְשְׂאוֹת דְּמִלְךְ וְשֶׁר גְּדוֹל וְכַה"ג אִישׁ קִשָּׁה כְּאִרְזֵי

1 (כֵּט) וְלִהְבִּין שֶׁרֶשׁ עֵינֵי בַּחֲיוֹ ב"ן דְּק"נ שֶׁרֶשֶׁם בּו"מ
2 דְּתוֹהוּ. הִנֵּה יֵשׁ לְהַקְדִּי תַחֲלָה בְּשֶׁרֶשׁ
3 עֵינֵי הַשְּׁבִירָה שֶׁהִ' בְּבַחֲיוֹ ס"ג דּוּקָא דְּס"ג אוֹתִיּוֹת ג"ס
4 כִּמּוֹ כּוֹלוֹ סָג (תְּהִלִּים נג, ד) שֶׁהוּא בַּחֲיוֹ הַגְּסוּת וְהִישׁוֹת
5 כִּידוּעַ. וְלִכְאוּרָה יִפְּלֵא הַאֵיךְ יִהְיֶה הַנְּפִילָה מִמִּקּוֹם
6 וּמִדְּרִיגָה עֲלִיוֹנָה כִּזּוֹ שֶׁבְּמִדּוֹת דְּתוֹהוּ לְהִיּוֹת בְּבַחֲיוֹ
7 הַגְּסוּת וּפִירּוּד כִּמּוֹ הַע"ש דְּנוּגָה דְּעִשְׂיָה שֶׁמֶהֶם נִמְשָׁךְ
8 הַנְּה"ב כו'. אֲךָ הִנֵּה מְבוֹאָר לְמַעַלָּה בְּשֶׁרֶשׁ בַּחֲיוֹ הַתּוֹהוּ
9 וְהַתִּיקוֹן שֶׁזֶּהוּ כְּעֵינֵי הַמֶּאֱמַר (תַּעֲנִית כ, א) לְעוֹלָם יֵהָא
10 אָדָם רַךְ כִּקְנָה כו' שֶׁמִּדּוֹת הַטִּבֵּעִים בְּעֲצָמוֹת שֶׁלֹּהֶם
11 הֵן גְּבוּהִים מִשֶּׁרֶשׁ דְּחו"ב לְהִיּוֹתָם בְּעֲצָמוֹת הַנֶּפֶשׁ
12 מִמֶּשׁ ע"כ הֵן תִּקְיָפִים וְחוּזִקִּים בִּיּוֹתֵר מִכַּח וּמִקּוֹר הַשִּׁכָּל
13 שֶׁבִּנְפֶּשׁ כַּמ"ש לְמַעַלָּה (שֶׁזֶּהוּ עֵינֵי הַמֶּאֱמַר דּו"א בַּע"י
14 עֲצָמוֹ אַחֲדִי כו' לְמַעַלָּה מִח"ס מִקּוֹר הַשִּׁכָּל דְּחו"ב כו')
15 וְא"כ הִרִי יוֹבֵן מִזֶּה לְמַעַלָּה בְּשֶׁרֶשׁ בַּחֲיוֹ ז"מ דְּתוֹהוּ כִּמּוֹ
16 שֶׁהִ' קוֹדֵם הַשְּׁבִירָה שֶׁהִי יוֹתֵר קְרוּבִים בְּבַחֲיוֹ עֲצָמוֹת
17 הַמֶּאֱצִיל לְמַעַלָּה מֵאוֹרוֹת דְּחו"ב גַּם בְּשֶׁרֶשׁ בַּח"ס כו'.
18 וְאִמָּנָם סִיבַת נְפִילָתָם הִיָּה רַק מִצַּד תּוֹקֵף הָאוֹר בִּיּוֹתֵר
19 שֶׁהוּא בַּחֲיוֹ מְלוּכָה כְּמִלְךְ שֶׁהוּא תִקְיָה וְחוּזֵק בִּיּוֹתֵר כו'
20 כִּנ"ל. וְהִנֵּה עֵינֵי תּוֹקֵף הָאוֹר הַזֶּה הוּא ג"כ עֵינֵי הִישׁוֹת
21 שֶׁזֶּהוּ עוֹצֵם בַּחֲיוֹ הַהֲרָגָשָׁה בְּעֲצָמוֹ בִּיּוֹתֵר ג"כ בְּבַחֲיוֹ
22 הַטּוֹב וְהַמַּעַלָּה שֶׁבּוֹ אַע"פ שֶׁהוּא אִמָּת אִמָּנָם זֶהוּ נִרְאָה
23 וּבּוֹלֵט וְנִיכָר בִּיּוֹתֵר לְבַחֲיוֹ יֵשׁ וְדְבַר גְּדוֹל בְּעֲצָמוֹ שֶׁזֶּהוּ
24 מִצַּד הַרְגָּשָׁת עֲצָמוֹ מֵאֵד עַד שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְסִבּוֹל שׁוֹם דְּבַר
25 מַעַלָּה וְשִׁבַּח זוּלָּתוֹ כו'. וְזֶהוּ הַיְּפוּךְ בַּחֲיוֹ הַבִּיטוּל דֵּהֵינּוּ
26 עֵינֵי הַעֲדָר הַהֲרָגָשָׁה בְּעֲצָמוֹ לְגַמְרֵי הַגֶּם שֶׁעוֹשֶׂה כָּל
27 הַטּוֹב וְשִׁלָּם בְּכָל הַמַּעֲלוֹת טוֹבוֹת אֵינוֹ מִרְגִּישׁ כָּל זֶה
28 בְּעֲצָמוֹ כָּלִל לְהִיּוֹתוֹ בְּבַחֲיוֹ הַבִּטּוּל דְּבַחֲיוֹ אֵין הַיְּפוּךְ בַּחֲיוֹ
29 הִישׁ וְכִמּוֹ שֶׁאֵמַר (סְנֵהֲדִרִין פח, ב) עַל רֵב עוֹלָא ב"א
30 דְּגָרִיס בְּאוֹרִיית' תְּדִיר וְלֹא מַחְזִיק טִיבּוֹת' לְנִפְשִׁי כו'.

4 שאינו מורגש בעצמו לכלום כנ"ל דמפני זה נפשו
5 כעפר לכל להתהפך למנגד לו כו' שהוא בא מבחי'
6 החלישות כנ"ל וד"ל:

בראשית ברא אלקים

1 (כמשי"ת) ובחי' התיקון הוא בבחי' שם מ"ה כלו' מה
2 הוא נחשב שזהו בחי' הביטול לאין שהוא כאילו אינו
3 במציאות ומהות כלל ואינו תופס מקום כלל מצד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

מצות נר חנוכה [מדברי סופרים]

18 דהיינו שעולת עד בחינת כתר שלו ומתייחדת עם ה'א.
19 אבל בחנוכה ופורים קומתה רק עד בחינת נה"י בבחול,
20 אלא שמקבלת מן ההוד דו"א בעצמה שלא על ידי
21 יעקב, ואחר-כך מתייחדת עם יעקב.

22 ואמנם על ידי הדלקת נר חנוכה ואנו ממשיכים לה
23 הארה מן האורות דיהודים עליונים ד"פנים בפנים", ולפי
24 שהמשכה זו באה בהיותה מקבלת בהוד, לכן קבעו
25 לומר "על הנסים" ב"הודא" כו'.

26 ולהבין ולהשפיל בדברי קדשו של האריז"ל:

27 הנה עיקר ההפרש' על פי פשוט בין נס דפסח לנס
28 דחנוכה ופורים: שנס דפסח הוא היציאה מעבדות
29 לחירות, דהיינו מיסורי הגוף ששיעבדו בהם מצרים
30 בפרך, בעבודה קשה⁸, מה שאין כן נס דחנוכה ופורים
31 הוא שניצולו משכחת הדת⁹, שעל זה לבד היתה עיקר
32 הגזירה, כמו שאומרים: ביקש "להשפיעם תורתך כו"¹⁰,
33 וכן בפורים: "ודתיהם שונות כו"¹¹, שאם היו ישראל
34 מכניעים לדתם חסד'שולם – לא היו מבקשים יותר.

1 מצות¹ נר חנוכה. והיא מדברי סופרים, ואינה
2 ממנין תרי"ג: ומברכים עליה ג' ברכות: "להדליק",
3 ו"שעשה נסים", ו"שהחיינו"².

4 ולהבין מה שתקנו להדליק נרות על שם הנס שהיה
5 בשמן שהיה ביום כ"ה בכסלו, ולא על נס דניצוח
6 המלחמה עם היונים שהיה בב"ד כסליו³ – שזהו העיקר
7 לכאורה, ולמה עשו מהעיקר טפל?

8 וכיצא בו מצינו בפורים, שקבעוהו ביום המחרת
9 שאחר המלחמה, כמו שכתוב: "והרג בשונאיהם כו"
10 ב"ג, ונח בי"ד ועשה אותו יום משתה ושמחה". ובפסח
11 נקבע היום טוב בו בזמן שהיה הנס דיציאת מצרים
12 ומכות בכורות.

13 וגם הטעם שבפסח אין מברכין בלשון "שעשה נסים
14 כו"⁵:

15 א הנה מבואר ב"פרי עץ חיים"⁶ בענין ההפרש בין
16 שבת ומועדי ה' לחנוכה ופורים:

17 שבשבת ובג' רגלים הוא יחוד וז"נ "פנים בפנים".

בתחילתו (ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד קפו).

(4) אסתר ט, טז, יז.

(5) טעם על פי גגלה הובא ב"הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים" מכבוד קדושת אדמו"ר פסקא "שהחיינו".

(6) שער ראשית'ש חנוכה ופורים (פרק ד). וראה שער הכוונות דרושי חג חנוכה דרוש א. סידור האריז"ל כוונת חנוכה. משנת חסידים סדר מועד מסכת חשן כסלו פרק ב.

(7) בענין זה ראה שער אורה דבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" פרקים מאמב. נג. מאמרי אדמו"ר חזון תקס"ג עמוד נז. ועיין גם תורה אור וישב כט, א. ל, א. משן לב, ב ואילך. וראה גם ספר נר מצודה למחר"ל.

(8) שמות א, יד: "וקמרו את חיהם בעבדה קשה . . בפרך".

(9) שניצולו מושכחת הדת . . להשפיעם תורתך: ראה "לבוש" אורח חיים סימן עתר. תורה אור כט א. שער אורה דבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" פרק מאב.

(10) נוסח הודא"ת "ועל הנסים" דחנוכה.

(11) אסתר ג, ח.

(1) מצות נר חנוכה דרושי חנוכה בתורה אור, סידור, שער אורה, אור התורה. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר קציונים והערות.

פרקים א"ב של המאמר מיוחדים בנראה על דבור המתחיל "ברוך שעשה נסים" שאמר אדמו"ר חזון כליל שבת פרשת משן. שבת חנוכה, ל' כסלו, ראש חודש טבת תקס"ב. הנחת אדמו"ר האמצעי ממאמר זה נדפסה בקונטרס בפני עצמו (קה"ת תשע"ו) וראה הנסמן שם בהערה 1; ובתוספת הגהות וקיצורים מאדמו"ר הצמח צדק – באור התורה חנוכה (בראשית פרך ד) דף תתקנ. ב ואילך (נדפס לראשונה בקונטרס בפני עצמו קה"ת תשי"א).

פרק ג מיוחד על תורה אור משן לג, ג ואילך. מב, א ואילך. סידור עם דא"ח שער חנוכה ערב, א ואילך.

(2) שלחן ערוך אורח חיים סימן תרעו סעיף א.

(3) ראה לקוטי שיחות חלק ב עמוד 632. וראה גם ספר המאמרים תקס"ג פרך א עמוד נז. ספר המאמרים תרפ"ד עמוד קנז. ספר המאמרים תרפ"ו עמוד קסד.

על דבר ב' השיטות בענין הנס דחנוכה – ניצוח מלחמה או נס דנרות – ראה בארובה לקוטי שיחות חלק י עמוד 143 ואילך. חלק ל עמוד 204. ראה גם אור התורה ענינים עמוד קכג. וראה דבור המתחיל "ואתה ברחמיך" תשמ"ח

25 כי הנה נודע שבחינת קטנות הוא משמות "אלקים",
26 ובחינת גדלות הוא משמות "הוי". אך יש מילוי יודיין,
27 ומילוי הדיין, ומילוי אלפיי²⁴; ושם הוי' המתלבש
28 בכלים דין"א, שהוא המדות עליונות, הוא מילוי אלפין,
29 ונקרא שם מ"ה.
30 ונתבאר אצלינו ענינו בדרוש "המילויים"²⁵, שהענין:
31 פי אלף הוא ב' יודיין – אחד למעלה ואחד למטה,
32 ובאמצע כמין ו'.
33 וגם הוי' שבאמצע יש כמין עיקום בהתחלתו, דהיינו
34 לצד שמאל, ובסופו שהוא לצד ימין, אך צד שמאל
35 גבוה מצד ימין. והוא ענין אלכסון הנמשך מגבוהה שבין
36 השמאל אל הנצח שבין הימין למטה ממנה לחברם
37 יחד.
38 ושני היודיין שעל הוי", אחד למעלה – בחינת חכמה
39 עילאה, ואחד למטה – בחינת חכמה תתאה, שכולם
40 מתחברים יחד, אך שהם בבחינת צמצום, שעל זה הוא
41 רמז מדת הגבוהה הכלולה עם הנצח.
42 ולהיות ידוע הכלל שהתלבשות אור אינסוף הוא
43 בחכמה, ומהחכמה נמשך אחר כך לכל המדות, כמו
44 שכתוב ב"עץ חיים"²⁶, לכן גם תוספת אור במדות הוא
45 על ידי שם הוי', שמתחיל ביו"ד – בחינת חכמה. וגם
46 המילוי של השם, שהוא כח הנמשך מאינסוף ברוך הוא
47 אל המדות, מה שיהיה שמור וצפון בהם לצורך
48 ההשפעה אל שלמטה מהם, שזהו סוד המילויים כמו

1 אלא שישאל עם קדושו נתנו נפשם על הדת להלחם
2 עבור זה, ונתן השם יתברך וגברה יד ישראל ונצחום.
3 ונמצא הנס הוא מה שנתקיים הדת.
4 והסיבה¹² לזה – הוא למעלה, שבזמן גלות מצרים
5 היה הוי"א בבחינת קטנות, "תלת כלילין בתלת"¹³,
6 ובבחינת עיבור במעי אימא, כמו שכתב ב"טעמי מצות"
7 להרחי'ו בענין קרבן פסח – "ראשו על ברעיו ועל קרבו
8 כו"¹⁴.
9 והיינו שמדת החסד שעל ידה באה השפעת החיות
10 לכל העולמות היתה בבחינת קטנות מאד, דהיינו
11 שהיתה ההשפעה רק בבחינת "אחוריים"¹⁵, "כמאן דשרי
12 בתר בתפין"¹⁶. לפי שכבר מת יוסף וכל הדור ההוא¹⁷
13 שהיו גורמים שפע הפנימית בעבודתם, ומבחינת
14 "אחוריים" מקבלים מצרים ופרעה, ולכן היינו עבדים
15 לפרעה במלאכה ועבודת פרך – מהעדר שפע פנימית
16 ממדת החסד עליון אלינו, והיינו טפלים להם.
17 והנס דיציאת מצרים הוא ענין תוספת הארה בחסד
18 דאצילות, כידיע שהוא בחינת לידה¹⁸ ו"המשכת מוחין
19 דגדלות לו"א", ועיקרו בבחינת חסד "יומם"¹⁹ – "דאזיל
20 עם כולו יומין"²⁰, ואז האירה מדת החסד אלינו
21 בבחינת פנימיות השפע, והיתה הגאולה מעבודות
22 לחירות. ולכן הפסח כנגד אברהם²¹, שהיה מרפבה
23 לחסד עליון²², כמו שכתוב²³: "אברהם אלהי".
24 והנה כל תוספת הארה במדות הוא על ידי שם מ"ה.

יתרו, תרומה ואמור (וממה שכתוב שם יש להעיר למה שכתוב בלקוטי תורה
שם. עין שם) ועוד. – הערת בבד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים תש"ח עמוד
144. וראה אור התורה נ"ך פרק ב' עמוד שפה.

(21) כמו שכתוב (ויקרא יח, ו): "לושי וגשעי גנות" – ופסח היה. וראה פירוש רש"י
שם י"ד. וזה חלק ג רנ"ב. במנחת המאור להרב ישראל אלנקוה חלק ב הלכות
ראש חדש עמוד 202. טור אורח חיים סימן תיז. אבודקם הלכות ראש חדש.

(22) ראה וזה חלק א בראשית מז, ב. ספר הקדיר סימן קצא – הובא בפרדס
שער ב, טעם האצילות פרק ב. ועוד. תניא אגרת הקודש סי"ג. תורה אור יתרו
עב, ד. ועוד.

(23) ישעיה מא, ח.

(24) מילוי יודיין: יוד ה"י ויו ה"י. והוא גימטריא ע"ב. ומילוי הדיין: יוד ה"ה
ויו ה"ה. – גימטריא ב"ן. ומילוי אלפיי"ן, והוא שם ס"ג ושם מ"ה: יוד ה"י ואי'
ה"י. – גימטריא ס"ג. יוד ה"א ואי' ה"א – ג' אלפין, גימטריא מ"ה. – מפורט
בעץ חיים שער שנת"א (שער ה) פרק א. ובבמה מקומות.

(25) ספר המאמרים תקס"ז עמוד עדר. ב' הנחות נוספות בספר המאמרים
אדמו"ר הוקן ענינים חלק א עמוד עדר. רעה. וראה אור התורה ענינים עמוד
רמ ואילך.

(26) שהתלבשות אור אינסוף הוא בתוכה... בענין חיים: תניא פרק יח. פרק לה
בהנחה. וראה שם ב"מראי מקומות הנחות והערות קצרות. ושם נסקן לעץ
חיים שער מז, פרק ב. שער ג, פרק א. ג.

(12) באריכות ובפרטיות יותר ראה לקמן במצות קרבן פסח.

(13) שלש כלולים בשלש. ראה וזה תוספתא בשלח נ סוף עמוד א. עץ חיים
שער הכללים פרק ג. והנסמן לעיל כא, א. וראה דבור המתחיל "להבין הענין
דלת כלילין גו תלת" תשכ"ג. ושם בתחילתו: "שהוא במשל הולך הנמצא במעי
אמו, שראשו מקופל בין ברכיו כו' (נדה ל, ב). היינו שיש בו ג' הבחינות דחב"ד
וג' הבחינות דת"ת אלא שהם באופן של העלם וסילוק עד שלא ניכר בו בגילוי
אלא ג' הבחינות דת"ת בלבד שבהם נתעלמו ונתבלשו ג' הבחינות דחב"ד
ותגית, וזהו ענין "תלת כלילין גו תלת כו" – חב"ד בחגית, ותגית בנהי".

(14) בא יב, ט. טעמי המצות פרושת בא מצות צליית הפסח: "ולכן היה צלי'
ראשו על ברעיו' להורות שהיה מקופל במעי אמו ג' גו ג".

(15) פרי עץ חיים שער חג המצות פרק א. וראה גם לעיל מצות חמץ ומצה
כב, ב. לקמן מצות קרבן פסח פרק ב עה, א.

(16) תניא חלק א פרק כב. קונטרס "מעין" מאמר ב' פרק ב. ובבמה מקומות.

(17) שמות א, ה: "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא".

(18) "מבואר בנבואת יחזקאל קאפיטל טז ובמפרשים שם. ועל דרך ההלכה
אז היתה גירות עם ישראל (ראה רבמות מז, א ואילך). – לקוטי שיחות חלק
לא עמוד 10 הערה 20.

(19) כמו שכתוב (תהלים מב, ט): "יומם יצוה ה' חסדו".

(20) ראה וזה חלק ג קג, א"ב. קצא, ב. וראה לקוטי תורה דבור המתחיל
"האיני" (השלישי) פרק ו. – הלשון "יומא דאזיל כו" מצאתיו בעץ חיים שער
כה דרוש ב. פרי עץ חיים שער חג הסוכות פרק א. שער מאמרי רשב"י פרושת

20 בְּהִכָּרְחָ שְׁמִקְבָּל גַּם בֶּן מִמְלֹי שֵׁם הוּי' דְּחֻכְמָה, כְּמוֹ
21 שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל שְׁהַמְלֹי שֶׁל הַשֵּׁם הוּא הַכֹּחַ הַנִּמְשָׁךְ בּוֹ
22 מֵאִין־סוֹף לְהִיּוֹת צָפוֹן בּוֹ לְהַשְׁפִּיעַ לְזוּלָתוֹ;

23 מִכָּל מְקוֹם הָרִי מִלֹּי שֵׁם הוּי' דְּחֻכְמָה הוּא גַּם בֶּן
24 מִלֹּי יוֹדִין, וְכִבְרָ אֲמָרְנוּ שִׁיּוֹד הוּא בְּחִינַת חֻכְמָה, כִּי
25 הִיּוֹתוֹ נְקוּדָה דְּקָה מוֹרָה עַל בְּחִינַת הָאֶרֶת הַחֻכְמָה,
26 שֶׁהִיא כְּמוֹ עֵינַן סְקִירַת הַשֶּׁכֶל שְׁלֹמֶעֱלָה מִן הַהִשְׁגָּה
27 עֲדִיין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֵאשִׁית הַשֶּׁכֶל – שֵׁם הוּא גִילֹי
28 אִין־סוֹף, מִה שְׁאִין בֶּן הַהִשְׁגָּה בְּבְחִינַת הַתַּפְשׁוּתוֹת הִיא
29 צִיּוֹר הַמוֹשָׁג, כְּמוֹ הַשּׁוֹמֵעַ אִיזוֹ דְּבָר וּמִצִּיּוֹר בְּדַעְתּוֹ וְלֹא
30 רָאָהוּ, כִּי בְּרֵאשִׁית תּוֹפְסוֹ בְּסְקִירָה אַחַת, וְאִם בֶּן, מִלֹּי
31 דְּשֵׁם הוּי' דְּחֻכְמָה, שֶׁהוּא שֵׁם ע"ב בְּמִלֹּי יוֹדִין, יֵשׁ בּוֹ
32 גִילֹי אֹרֹר אִין־סוֹף כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּחֻכְמָה, וְלֹא עַל יְדֵי
33 צִמְצוּמִים כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמִלֹּי אֶלְפִין כַּ"ל.

34 וְזֶה הִיָּה עֵנִין נֶסֶד דְּחֻנוּכָּה בְּהַצְלַת הַדָּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת
35 שֹׁפֵעַ הַחֻכְמָה וְלֹא הַשְׁפָּעַת טוֹבוֹת גִּשְׁמִיִּים. כִּי הִנֵּה³²
36 הַיּוֹנִים בִּקְשׁוּ "לְהַשְׁכִּיחַם תּוֹרָתְךָ", לְפִי שְׁנִתְפַּשְׁטָה אֹז
37 חֻכְמָה יוֹנִית³³ שֶׁהוּא הַפְּלִסּוֹפִיָּא, וְרָצוּ לְהַתְגַּבֵּר עַל
38 חֻכְמַת הַקְּבִלָּה הָאֱלֹקִית וְיִסּוּדוֹתֶיהָ הַמְּסוּרוֹת לָנוּ מֵאִין־
39 סוֹף בְּרוּךְ־הוּא עַל יְדֵי מֹשֶׁה בַּחֲרֵי ה'.

(32) לְכַלּוֹת הַמְּבוּאָר לְקַמֵּן רָאָה שְׁעָרֵי אוֹרָה מִב, א. וְרָאָה גַם תּוֹרָה אֹרֹר מִקָּץ
מֵא, א.

(33) בַּעֲנֵן חֻכְמָה יוֹנִית רָאָה תּוֹרָה אֹרֹר מֵא א. שִׁירָת שְׁכַת פְּרִשְׁת מִקָּץ תַּשְׁנ"ב
סְעִיף ה' (תּוֹרַת מְנַחֵם הַתּוֹנִיָּדוּת תַּשְׁנ"ב חֶלֶק ב עֲמּוּד 29).

1 שְׁנִתְבָּאָר שֵׁם²⁷, הִנֵּה הוּא גַּם בֶּן עַל יְדֵי הַחֻכְמָה. וְלִכֵּן
2 הוּא בְּמִלֹּי אֶלְפִין, שֶׁהִיא ל"ף יֵשׁ בּוֹ יוֹדִין כַּ"ל. אֲמָנָם
3 לְפִי שְׁחֻכְמָה זֶה בָּאָה בְּצִמְצוּמִים, עַל בֶּן נִרְמָה הִיּוֹד־בָּאוֹת
4 אַחֵר שֶׁהוּא אוֹת אֶלְף.

5 וְזֶהוּ²⁸ שְׁכָתוֹב: "וְאָרָא²⁹ אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל
6 יַעֲקֹב בָּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי הוּי' לֹא נוֹדַעְתִּי", כִּי הָאֲבוֹת הִיוּ
7 מְרַכְּבִים³⁰ לְחַג"ת דְּאֶצִּילוֹת, וְהִיוּ מְקַבְּלִים מִשֵּׁם גִילֹי
8 הָאֱלֹהוֹת, וְלִכֵּן לֹא נִתְגַּלָּה לָהֶם אֱמִיתִית שֵׁם הוּי' כְּמוֹ
9 שֶׁהוּא, אֲלֵא עַל יְדֵי הַמִּלּוּיִם שְׁלוֹ, וְגַם זֹאת – הַמִּלּוּי
10 דְּאֶלְפִין, שֶׁהוּא צִמְצוּם לְגַבִּי הִיּוֹד־עֲצָמוֹ דְּשֵׁם הוּי'
11 כַּ"ל. וְכְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר, שֶׁהַמִּלּוּי הוּא מִה שְׁצָפוֹן בְּתוֹךְ
12 הַמִּדּוֹת לְצוּרָה הַהִשְׁפָּעָה לְמַטָּה, כְּמוֹ הָאֲבוֹת –
13 הַמְּקַבְּלִים מִהֶם הִיוּ מְקַבְּלִים מִמִּלּוּיִם דְּמ"ה.

14 וְלִכֵּן הִיָּה בְּפִסַּח הַהַצְלָה מִיִּסּוּרֵי הַגּוֹף, שֶׁהוּא בְּחִינַת
15 הַשְׁפָּעָה חִיצוֹנִית, לְפִי שֶׁהוּא מִבְּחִינַת הַחֹסֶד כְּגַד
16 אַבְרָהָם כַּ"ל. אֲמָנָם לְמֹשֶׁה שֶׁהוּא מְקַבֵּל מִבְּחִינַת חֻכְמָה
17 נִתְגַּלָּה אֱמִיתִית שֵׁם הוּי', כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³¹: "וַיֹּאמֶר הוּי' אֶל
18 מֹשֶׁה".

19 וְהֵגַם שְׁמֵאֲחֵר שֶׁהוּא בְּחִינַת מְקַבֵּל מִהַחֻכְמָה הָרִי

(27) רָאָה שֵׁם ע' רַפְח.

(28) וְאָרָא ו. ג.

(29) רָאָה אֹרֹר הַתּוֹרָה שְׁמוֹת כִּרְךָ א עֲמּוּד קֶלֶט.

(30) בְּרֵאשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה מו. ו. פְּרָשָׁה פב. ו. וְעוּד.

(31) שְׁמוֹת ד, ד.

ד.

הוֹד כ"ק אֲדָמוֹר מֵרֵנָא וּרְבִנָּא שְׁמוּאֵל – אֲדָמוֹר מוֹהֵר"ש

תּוֹרַת שְׁמוּאֵל – תַּרְל"ב

14 בְּמִקּוֹם הַבִּיטוֹל וּבְמִקּוֹם הַהִתְכַּלְלּוֹת כו', רַק שֶׁהוּא
15 מֵאִיר עֲלֵיהֶם בְּבַחֲי' מִקִּיף לְבַד וּכְמ"ש בְּמ"א ע"פ רֹאָה
16 רִיחַ בְּנֵי כו', וְע"כ נִקְרָאוּ קְלִיפּוֹת שֶׁהַקְּלִיפָה הִיא שְׁאִין
17 לֵה טַעַם וּלְחֻלּוּחִית כו' כְּמוֹ בַּהֲפָרִי וַי"ל כִּי שֵׁם מ"ה
18 נִקְ' שְׁקִי דֵאִילְנָא בַּחֲי' לְחֻלּוּחִית וְהַמְשַׁכֵּת אֹרֹר א"ס
19 שְׁעִיז נַעֲשֶׂה הַתְּכַלְלוֹת אֱמִיתִי לְהִיּוֹת לֵאחָדִים, עַד"מ
20 טַבַּע הַמִּים לְדַבֵּק, שְׁחֻלְקֵי הַקֶּמַח נַעֲשִׂים גּוֹשׁ אַחַד ע"י
21 הַמִּים, וְגִילּוֹי זֶה הִיּוֹנוֹ ע"י שְׁמִתְחַלָּה הֵם בְּבַחֲי' תִּיקוֹן
22 ע"ד רַךְ כְּקִנָּה כו' שְׁעִיז אַח"כ קוֹב"ה שְׁרִי בֵּאֲתֵר
23 שְׁלִים, וְהוּא גִילּוֹי שֵׁם מ"ה מְלַגִּי דֵאִיְהוּ אֹרֹר אֶצִּילוֹת
24 וְאִיְהוּ שְׁקִי דֵאִילְנָא כו', מִשְׁא"כ בְּק"נ בֹּאֲצִי' שֶׁהוּא
25 מְבַחֲי' עוֹלָם הַתּוֹהוּ מְבַחֲי' שְׁבַח"כ שְׁאִין בָּהֶם
26 הַהִתְכַּלְלוֹת כָּלִל וְגַם הַבִּיטוֹל הוּא בְּבַחֲי' יֵשׁ כְּנוּדַע

1 וְהִנֵּה עַפ"ז יוֹבֵן עֵינִין ק"נ דֹּאֲצִי' שֶׁנִּקְ' בְּשֵׁם קְלִיפָה,
2 הֵגַם שֶׁהוּא בְּבַחֲי' אֲצִי' וּמֵאֲחֵר שֶׁהוּא בְּבַחֲי'
3 אֲצִי' הִרִי עַכְצ"ל שֶׁהִיא מְקַבֵּלַת הָאֶרֶת אֱלֻקוֹת, וְאֵעִפ"כ
4 נִקְ' בְּשֵׁם ק"נ. וְהַעֲנִין כִּי בַּחֲי' הַתְּכַלְלוֹת שִׁישׁ בַּע"ס
5 דֹּאֲצִי' שְׁמֵאִיר הָאֶרֶת אֹרֹר א"ס וְעִיז הֵם מִתְכַּלְלִים זַע"ז
6 כְּנ"ל זֶה הַבְּחִינָה אִינוֹ כָּלִל בְּנוּגָה דֹּאֲצִי', אֲלֵא שֶׁהַמִּדּוֹת
7 שֶׁבְּק"נ דֹּאֲצִי' הֵם עֲנַפִּין מִתְפַּרְדִּין שֶׁהַחֹסֶד אִינוֹ מִתְכַּלֵּל
8 עִם הַגְּבוּרָה וְאִינוֹ מִתְיַחֲדִין כָּלִל זֶה עִם זֶה, וְכְּנוּדַע
9 שֶׁהַפְּסוּלִת מִשְׁבַּח"כ דַּעוֹלָם הַתּוֹהוּ נִפְל בְּק"נ וְרֹאשִׁיתָם
10 ק"נ דֹּאֲצִי', וְהִרִי בַּעוֹלָם הַתּוֹהוּ לֹא הִי' בַּחֲי' הַתְּכַלְלוֹת
11 וְכ"ש אַחֵר שְׁבַח"כ כו', וְלִכֵּן אִין אֹרֹר א"ס נִמְשָׁךְ
12 וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן כָּלִל ע"ד הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בֹּאֲצִי' דְּקְדוּשָׁה
13 מִחֻמַּת שְׁאִינוֹן כְּלִי לְגִילּוֹי אֹרֹר א"ס שְׁאִינוֹ שׁוֹרָה אֲלֵא

27 האורות מש' הוי', והכלים מש' אלקים וש' שדי שאמר
28 לעולמו די, אשר זהו כח המגביל שיהי' נמשך בבחי'
29 גבול, כי משלימות הא"ס שיהי' בו ג"כ כח הגבול.
30 א"כ לפ"ז נא' דפי' ק"נ דאצי' אינו רק בחי' הכלים
31 לבד שהם מבחי' ש' אלקים, ונק' אצי' מבחי' כח
32 הגבול, אך הכלים דע"ס דקדושה הם בבחי' הביטול
33 כי באצי' מאיר חכ' כח מ"ה, משא"כ בק"נ נא' ראו
34 מ"ה שמרגיש הביטול, ולכן נק' קליפה, ותדע דאפי'
35 בע"ס דקדושה נק' דא מוחא לדא ודא קליפה לדא
36 בזח"א פ' בראשית דף כ' ע"א, וכמו אותיות מח'
37 ודיבור הם כמו קליפה ולבוש לגבי עצם החכמה, א"כ
38 גם הק"נ דאצי' אף שהיא אצי' מכח המגביל נק'
39 קליפה, אלא שי"ל שהוא ע"ד הקליפה הנק' שומר
40 לפרי, כמ"ש בשל"ה בהקדמה די"ט ע"א בפירוש
41 השומר אחי אנכי, וע' בהוספות לת"א בד"ה ויקח המן
42 את הלבוש, אלא שבהשתלשלות מהן בבי"ע נעשו
43 קליפות ממש, דוגמת נהר דינור יוצא מזיעתן של חיות.
44 וגם בלא"ה יש הפרש גדול בין ק"נ דאצי' לק"נ דבי"ע,
45 שהרי בקדושה אצי' לי' ויאצל גילויי ההעלם, משא"כ
46 הבריאה יש מאין, מעתה ג"כ יש הפרש גדול בין ק"נ
47 דאצי' לק"נ דבי"ע, לכן אע"פ שבק"נ דבי"ע יש רע
48 ממש רק שמעורב בטוב כו' לא נאמר כן בק"נ דאצי'
49 ששם אין רע כלל כ"א אין הביטול כדבעי ע"ד ראו
50 מ"ה, וזהו שורש בחי' לגרמי' כו' רק למטה נמשך מזה
51 כו' כנ"ל.

1 מענין ראו מ"ה שעושה יש ודבר מהביטול שלו כו',
2 ע"כ אין נמשך בהם כלל בחי' שם מ"ה מלגיו ולכן נק'
3 קליפות שאין בהם לחלוחית מבחי' שקיו דאילנא כו'.
4 ומק"נ דאצי' נמשך אח"כ בבי"ע בחי' יש ממש וצבא
5 השמים כו'. ובזה יובן ג"כ מה דאיתא שק"נ חצי' טוב
6 וחצי' רע, והענין כנודע שהתהוות הרע הוא מחמת
7 שבה"כ שהי' בעולם התהו והשכירה הי' מחמת שהיו
8 ענפין מתפרדין ומזה נתהווה אח"כ בהשתלשלות בחי'
9 הרע, והנה משה"כ דעולם התהו נפלו בנוגה דאצי',
10 ולכן אף שמקבלת מאצי' וע"כ חצי' דכלפי פנים הוא
11 טוב, אך מחמת שגם בחצי' זו אין בה בחי' ההתכללות
12 כלל וממילא אין מאיר בה גילויי אור א"ס בבחי' פנימי
13 כנ"ל לכן יכול להיות שחציה כלפי חוץ רע [וכמו
14 שמעולם התהו נתהוו הקליפות, ובזה יובן מארז"ל
15 בברכות ס"פ נשא ס"פ י"ד ע"פ ולא קם נביא עוד
16 בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באו"ה קם כו'
17 זה בלעם בן בעור כו', והנה נבואת משה הי' מאצילות,
18 וא"כ איך באו"ה קם נביא כמשה, אלא הענין שנבואת
19 בלעם הי' מק"נ דאצילות כו']. ולהעיר מענין מדין לי'
20 ריב ומדון, ואינו מז' עממין (בד"ה החלצו), כ"א ריב
21 ומדון היפך ההתכללות, כ"א ענפין מתפרדין, וזהו
22 עולם התהו.
23 ועוי"ל כי הנה באצי' דקדושה יש ג"כ אורות וכלים,
24 ולדעת הר"מ מראקאנטי עיקר אצי' הם
25 האורות, ולא כן הכלים, והאריז"ל פי' שגם הכלים הם
26 אצי' ממש, ועכ"ז אין ערוך לאצי' האורות, ושורש

תמים תהי'

בס"ד. דברים י"ח י"ג

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפילה

11 את ה' בלימוד הזה בעבודה אמתית שבמוח ולב
12 בתפלה, לפעול ישועות בנפשם, לברר ולזכר את המדות
13 טבעיים ולהוסיף אור וחיות בקיום התורה ומצות. והיה
14 לבבנו שלם ואמת עם ה' אלקינו בכל פרט ופרט, והשם
15 יתברך יהיה בעזרינו, ויאיר עינינו באור אמתית תורתו
16 ועבודתו יתברך, אמן בן יהי רצון.

17 **קיצור:** יזהיר במאד פי הלימוד יהיה על מנת לעשות, והיינו
18 על ידי העבודה ותפלה הנותן חיות בקיום התורה ומצות
19 בפועל ממש.

1 **ית. הנה ביאתיכם להכרח העבודה בתפלה, הנוגע**
2 **מאד לכל אחד ואחד בחיי נפשו ממש, ואיך ומה הוא**
3 **אופן העבודה בתפלה - על פי תורת אמת אשר הנחילנו**
4 **כבוד קדושת אבותינו אדונינו מורנו ורבונו, זכר צדיקים**
5 **וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, נשמתם בגנוי**
6 **מרומים וכותם יגן עלינו.**

7 ואתם אהובי אחיי ורעיי, שימו לבבכם היטב אל כל
8 הדברים הנ"ל, ותחוסו על נפשכם ללמוד לדעת את ה'
9 בלימוד הטוב בעיני, לידע הדברים על בוריים היטב.
10 אבל יהיה הלימוד על מנת לעשות דוקא. היינו לעבוד

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

בס"ד*. שְׁבֶת פְּרִשֶׁת פְּקוּדֵי [ת]רצ"ב פאסטאוו

שאלה: איך יתכן שהו' ואלקים כולא חד, הרי שם הו' הוא גילוי ורחמים בל"ג, ושם אלקים הוא מדה"ד לצמצום גילוי האור, ומקור הכלים המגבילים את האור שמקורו בשם הו'. הכלים מעלימים על עצם האורות ומגלים רק את חיצוניות האור

את הו' כי אלקים קדשים הוא" וגו', דשם אלקים מכסה ומסתיר על הגלוי דשם הו', דזהו אָמרו "לא תוכלו לעבד את הו'", לפי שהשם אלקים מכסה ומעלים על הגלוי דשם הו', ו"אלקים קדושים" הוא שמהצמצום ומההעלם דשם אלקים בא הרבוי והתחלקות ברבוי מדרגות, ומהאי טעמאי הנה שם הו' הוא מקור האור ושם אלקים מקור הפלים, והאור הוא פשוט בלי שום התחלקות כלל וכלי גבול, דאור הוא מעין המאור⁷ ודבוק בהמאור⁸ והוא כמו העצם, והגם דהאור אינו עצמי מצד עצמו, והינו דזה מה שהאור הוא עצמי אין זה מצד עצמו, דזהו ההפך בין אור ומאור, דמאור הנה מצד עצמו הוא עצמי, מה שאין כן האור הנה מצד עצמו אינו עצמי, אָמנם להיותו דבוק בהמאור הוא כמו העצם, ולזאת הנה כשם שהמאור הוא פשוט בתכלית הפשיטות בבחינת בלי גבול בעצם, כמו כן האור מְמנו הוא כמו המאור שהוא פשוט בלי התחלקות וכלי גבול, ושם אלקים הוא מקור הפלים, שבהפלים הנה בהם מתצמצם ומתעלם האור, ועוד יותר כי הפלים מגבילים את האורות, שהרי על ידי הפלים הוא מה שהאורות באים בבחינת התחלקות חכמה וחסד, והגם דכלים דעשר

"וידעת² היום והשבת אל לבבך, כי הו' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד"³. ואיתא בזהר חלק א⁴, "פקודא רביעאה, למנדע דהו' הוא האלקים, ולא תפלה שמה האלקים בשמה דהו' למנדע דאנון חד ולית בהו פרודא", וזהו "וידעת כו' כי הו' הוא האלקים", שהענין דהו' ואלקים הוא כלל חדי צריך להיות בידיעה והשגה, ואפשר לבוא בהשגה וידיעה ממש, ולכן אומר "וידעת" לשון צווי, כמצנה ופוקד לעשות אינה דבר, דזה עצמו מורה שבאפשר לבוא להשגה זו, ועוד יותר כי תהיה בידיעה ברורה. וצריך להבין איך אפשר להשיג ולידע כי הו' הוא האלקים, ובעקר הענין⁵ איך הוא הו' ואלקים כלל חד. דהנה ידוע דהו' הוא מקור הגלוי שהוא בחינת מדת הרחמים, והינו שהוא בחינת גלוי בהסד ורחמים בלי שום הגבלה כלל, דכל הגבלה היא ממש אלקים, אבל שם הו' הוא גלוי בבחינת רחמים רבים ורחמים פשוטים בלי גבול כלל, ושם אלקים הוא בחינת מדת הדין והצמצום לצמצום ולהעלים את הגלוי אור, ומזה בא רבוי והתחלקות, ולכן הנה בשם אלקים נזכר לשון רבים, וכמו שכתוב (יהושע כד, יט) "ויאמר יהושע אל העם לא תוכלו לעבד

(4) יב, סע"א. הובא בסהמ"צ להצ"צ מצות אחדות ה' פ"א (ס, א).

(5) מכאן עד סוף הקטע - הוא לשון ד"ה וידעת תרנ"ז (ספר המאמרים תרנ"ז ס"ע מה ואילך) עם הוספות כו'. וראה גם ספר המאמרים תרח"ץ ס"ע רעא ואילך.

(6) תו"א יתרו סט, ד. לקו"ת בלק עג, ב. ספר המאמרים תרס"ה ע' קפה. המשך תרס"ו ע' תעו ואילך. ובכ"מ.

(7) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך) ספר המאמרים תרנ"ו ע' רנו. המשך תרס"ו ע' קסח. ובכ"מ.

(8) ראה ספר המאמרים תרנ"ז והמשך תרס"ו שם. ובכ"מ.

(9) ראה מקומות שצוינו בהערה הקודמת. המשך הנ"ל ע' קעט.

(*) נדפס בספר המאמרים קונטרסים חלק א ע' 524 ואילך.

ספר המאמרים תרצ"ב ע' רמד.

(1) ראה ספר המאמרים תרצ"ב ע' רלה הערה 1.

(2) מאמר זה ועוד ב' מאמרים (ד"ה דעו כי הו' וד"ה איש יהודי) נדפס בקונטרס כב (ספר המאמרים קונטרסים ח"א רסב, ב ואילך). בהוצאה זו ניתוספו מ"מ והערות ע"י המו"ל.

שלשת המאמרים מיוסדים על ד"ה וידעת תרע"ח (ספר המאמרים תרע"ח ע' שעד ואילך), שמיוסד על ד"ה הנ"ל תרל"ב (ספר המאמרים תרל"ב ח"ב ע' תכח ואילך). ספר המאמרים תרצ"ב עמ' רסו הע' 153.

(3) ואתחנן ד, לט.

1 ספירות הרי הם מגלים את האור המלבש בהם, דהמשל
2 בזה מגוף האדם שאברי הגוף המה בלים לכחות
3 הנפש, דכח השכל הרוחני המתלבש במח שבראש הגה
4 חמר המוח מגלה את אור השכל הרוחני, וכאשר המדות
5 מתלבשים בהלב הגה הבשר והדם שבלב מגלים החסד
6 והגבורה או האהבה והיראה הרוחניים, וכן הוא בעין
7 שמגלה פח הראיה הרוחנית, וכן בכל האברים שהם
8 בלים המגלים את הכחות המתלבשים בהם, שהדגמא
9 מזה למעלה הוא מה שאיתא בתקוני זהר¹⁰ במאמר

19
20
21

וַהֲגִה בַּזֶּה חֶלֶק ב' דָּרָקסָא עֲמוּדָא בְּהִמְבָּאֵר שָׁם
הָעֵנִין "אַתָּה הָרָאתָ לְרַעַת"¹¹, אֵיתָא, "אָמַר לוֹן
מִשָּׁה (לְיִשְׂרָאֵל), עַד הִשְׁתָּא אֵיצְטְרִיכְנָא לְמִילְף לְכוּ כְּמָה
דְּלִפְיִן לְרַבָּנִי וְכוּ' וְאוֹלִיפֵת עַד הָכָא לְמַגְדַּע¹²
וּלְאַסְתָּכְלָא וּלְמִיעֵל בְּרָזָא דְמַהֲיִמְנוּתָא, וּמֵאִי אִיהוּ, כִּי
הֲוֵי' הוּא הָאֱלֹאֲכִים". הָרִי יִדְעָה זֹאת הִיא יִדְעָה בְּרוּרָה,
שְׁהֲרִי נוֹתֵן בָּהּ¹³ גַּם שְׁעוֹר בְּאִפְן הִידְעָה וְהוּא
לְאַסְתָּכְלָא, שֶׁהוּא הָעֵיוֹן וְהַהֲסַתְכָלוּת, וּבְמָה הִיא
הִידְעָה וְהַהֲסַתְכָלוּת לְמִיעֵל בְּרָזָא דְמַהֲיִמְנוּתָא, הָרִי
לְכַאוּרָה דַּעַת וְאֱמוּנָה הֵם שְׁנֵי עֲנִינִים¹⁴ אֲשֶׁר כָּל אֶחָד
מֵהֶם מְתָאֵר בְּעֵנִינוּ, דְּעֵנִיגִיהֶם שֶׁהוּא מֵהוּתֵם הָעֲצֻמָּה
הַפְּכִים זֶה מִזֶּה, דְּעֵנִין הָאֱמוּנָה הוּא לְמַעְלָה מִזֶּה
שֶׁאֲפָשֵׁר לְהִיּוֹת נִתְפָּס בְּמִשְׁגַּח וְאִף גַּם בְּמִשְׁכָּל, וְדַעַת הוּא
יִדְעַת וְהַרְגָּשָׁת הַמַּצִּיאֹת הֵיאָה כְּמָה שֶׁהוּא מְבִין וְיודַע,
פֶּאֲרִשְׁטִיין אֵין פִּילְעֵן בְּשִׁכְלוֹ דָּאָס וּוָאָס עַר פֶּאֲרִשְׁטִיט
אֵין וּוְיִיסִי, וְאִם כֵּן מֵהוּ אָמְרוּ "וְאוֹלִיפֵת עַד הָכָא
לְמַגְדַּע וּלְאַסְתָּכְלָא וּלְמִיעֵל בְּרָזָא דְמַהֲיִמְנוּתָא", שֶׁהוּא
מְלַמֵּד לְיִשְׂרָאֵל לִידַע וְלַהֲסַתְכָל וּלְכַנֵּס בְּסוּד הָאֱמוּנָה,
וְהַפְתָּח וְשַׁעַר לְכַנִּיסָה זֶה הוּא "כִּי הֲוֵי' הוּא הָאֱלֹאֲכִים".
אִף הָעֵנִין הוּא, דְּהִגָּה פְּתִיב¹⁵ "וּמִשָּׁה הִיָּה רֹעֵה",
וּכְמַבָּאֵר בְּאַרְבָּה בְּמִדְרָשׁ רַבֵּה¹⁶ דְּהִרְוּעָה הִנֵּה לְכַד זֹאת

10) ז', א.

(11) ואתחנן ד, לה.

(12) כ"ה בכת"ק ובספר המאמרים קונטרסים שבהערה 2.

בזהר שלפנינו: לדעת למנדע.

(13) כ"ה בספר המאמרים קונטרסים שם. בכתי"ק: בה גם.

ה. חכמה - מוח, בינה - לב, חסד - זרוע ימין, גבורה - זרוע שמאל. ו. אמר להם משה לישראל עד כאן הייתי צריך ללמד אתכם כמו שמלמדים לתינוק וכו' ולימדתי עד עכשיו לידע ולהסתכל ולהיכנס בסוד האמונה ומה הוא. ז. להיכנס בסוד האמונה. ח. להבין ולחוש בשכלו מה שהוא מבין ויודע. ט. רועה (מפרנס) נאמן.

27 זֶה מֵה שְׁנֵת־אֲמַת אֶצְלוֹ עֲנִינוּ²⁰, כְּמוֹ מֵה שְׁנֵת־אֲמַת אֶצְלוֹ
28 הָאָדָם מֵעֲנִין חַיּוֹת נִפְשׁוֹ בְּגוֹפּוֹ, שְׁאִין הַגּוֹי חַי מִצַּד
29 עֲצָמוֹ, וְהָאָדָם יוֹדֵעַ בְּרוּר כִּי גּוֹפוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בֶּשֶׁר גִּידִים
30 וְעֲצָמוֹת גִּשְׁמִיִּים, וְכָל הַחַיּוֹת הוּא מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הַרוּחָנִי,
31 וְדָבָר זֶה הָרִי הָאָדָם יוֹדֵעַ אוֹתוֹ מִהֶמְיוּשׁ בְּרֹאֵה
32 וּבִהְרֹגֶשׁ וּבִמְשׁוֹשׁ, וְהָרֹאֵה דְרַחֲמָנָא לְצִלְיָי בְּצֵאת
33 הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוֹי הָרִי אֵין זֶה מֵה שְׁאִין הָאֲבָרִים פְּעֻלִּים
34 פְּעֻלָּתָם בְּלִבָּד שְׁאִינוֹ מִשְׁפִּיל וְאֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ,
35 כִּי אִם שְׁאִין לוֹ חַיּוֹת כָּלָל, אִם כֵּן הָרִי כָּל הַחַיּוֹת הוּא
36 מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הַרוּחָנִי, וְהִגֵּם שֶׁהָאָדָם הָרִי מְעוֹלָם לֹא רָאָה
37 מֵהוּת רוּחָנִי, וְלֹא רָאָה אֶת נִפְשׁוֹ בְּרֹאֵת עֵינֵי בֶּשֶׁר, וְעַם
38 כָּל זֶה הָרִי נִתְאֲמַת אֶצְלוֹ עֲנִין זֶה בְּרֹאֵת הַשֶּׁכֶל בְּרֹאֵת
39 עֵינֵי בֶּשֶׁר שְׁאִינוֹ נוֹפֵל בְּזֶה עֲנִין הָאֲמוּנָה כָּלָל, הִנֵּה כְּמוֹ
40 כֵּן בְּזֶה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחֲזִיק אֶת הָעוֹלָמוֹת הוּא
41 בְּבַחֲזִינֵת רֹאֵה מִמֶּשׁ, וְהֵינּוּ דְכָשֶׁם שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָרִי הָאָדָם
42 רוֹאֶה בְּרֹאֵת הַשֶּׁכֶל כְּמוֹ רֹאֵה חוּשִׁית, כִּף הַחַיּוֹת
43 הָאֱלֹקִי שֶׁמַּחֲזִיק אֶת הָעוֹלָמוֹת מֵאֵין לִישׁ הוּא בְּרֹאֵת
44 הַשֶּׁכֶל וּבְרֹאֵה חוּשִׁית מִמֶּשׁ, וְאֵינוֹ שִׁיף בְּזֶה עֲנִין
45 הָאֲמוּנָה כָּלָל, כִּי הוּא דָּבָר הַנֶּרְגֵּשׁ וְהַנֶּרְאָה בְּרֹאֵת עֵינֵי
46 בֶּשֶׁר כִּי אִם עֲנִין הָאֲמוּנָה הוּא כְּמֵה שֶׁבִּלְתִּי נוֹדֵעַ כָּלָל,
47 וּכְמֵאֲמָר "וְלִיתִי מִחֲשָׁבָה תִּפְסָא כִּף כָּלָל"²¹, אֲכַל
48 נִתְפָּס הוּא בְּרַעְיוֹתָא דְלִבָּא²², וְהֵינּוּ דְהוּי' נֶצֶב עֲלֵיו²³
49 בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא הִנֵּה כָּל תְּפִלָּה
50 וְהִנֵּה שֶׁל תּוֹרָה, הִנֵּה שׁוֹמֵעַ וּמַקְבֵּל תְּפִלַּת כָּל פֶּה, וְהִיא
51 הָאֲמוּנָה הַעֲצָמִית וְהַפְּשׁוּטָה שִׁישְׁנָה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
52 מִיִּשְׂרָאֵל.

1 עֲנִין בְּשִׁכְלוֹ, הַנֶּקְרָא בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֶפְגַּע־פְּרַע־סִטָּא,
2 וְאֵין בִּיבְלָתוֹ לְהִבְיָא עֲנִין זֶה בְּאוֹתִיּוֹת הַהִסְבֵּר בְּדַבּוּר,
3 עַר קָאן דַּעַם עֲנִין נִיִּט אַרְוִים זֶאגֶען אֵין וְעָרְטֶער,
4 וְוֵאִייל וּויפֿעל עַר זַאל נִיִּט זֶאגֶען, אִיז דָּאס נאָךְ נִיִּט,
5 דָּאס וואָס דַּער עַצֶם פֿון דַּעַם עֲנִין אִיזִי, וְעַם הַיּוֹת
6 שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהִבְיָאוֹ בְּדַבּוּר בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַכִּנָּה וְהַסְבֵּר,
7 הִנֵּה עֲנִין זֶה אֵינוֹ מַקְבֵּל עֲלָיו שׁוֹם קִשְׁיָא וְסִתִּירָה, וְכִהָּא
8 דְתַנִּינָי (בִּיצָה דִּף ו עמוד א) "אֶתְמַרִּי, אֶפְרוּחַ שְׁנוּלֵד
9 בְּיוֹם טוֹב, רַב אֲמַר אֲסוּר וְשִׁמּוּאֵל וְאִיתִּמָא רַבִּי יוֹחָנָן
10 אֲמַר מִתָּר, רַב אֲמַר אֲסוּר מִקְצָה הוּא כו' וְאֲמַרִּי לִיהוֹט
11 רַב פִּהְגָא וְרַב אֲסִי לְרַב, וְכִי מֵה בֵּין זֶה לְעַגְלָה שְׁנוּלֵד מִן
12 הַטְּרָפָה, שְׁתַּק רַב, וּמִכָּל מְקוֹם לֹא הָדָר בִּיהוֹט¹⁹, לְפִי
13 שְׂרַב רָאָה בְּרֹאֵת עֵין הַשֶּׁכֶל בְּהַעֲנִין הַהוּא כִּי אֲסוּר
14 הוּא, וְהִנֵּה זֶה אֶצְלוֹ בְּרֹאֵה שְׁכָלִית, וְרֹאֵת הַשֶּׁכֶל בְּדָבָר
15 שְׁנֵת־אֲמַת אֶצְלוֹ עֲנִינוֹ הָרִי זֶה בְּרֹאֵת עֵינֵי בֶּשֶׁר, וְהֵינּוּ
16 דְכָשֶׁם שֶׁהָרֹאֵה בְּעֵינֵי בֶּשֶׁר מֵאֲמַת הַיּוֹתוֹ שֶׁל הַדָּבָר
17 הַהוּא שְׂרֹאָה אוֹתוֹ, עַר זַעֲהֵט אִזְ דִּי זַאךְ אִיז פֶּאָרְאָוִי,
18 דְבִזְזָה הִנֵּה הַמּוֹפֵת דְרֹאֵה מִשְׁתַּנָּה לְהַמּוֹפֵת דְּמִשְׁוֹשׁ,
19 וְהֵינּוּ דְכָשֶׁם שֶׁהַמִּשְׁוֹשׁ מֵאֲמַת מְצִיאוֹת הַדָּבָר שֶׁהוּא
20 מִמִּשְׁמֵשׁ בוֹ, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן הָרֹאֵה מֵאֲמַת אוֹתוֹ הַמְצִיאוֹת
21 שֶׁהוּא רוֹאֶה, וְאֵין בוֹ סִפְקוֹת בְּמְצִיאוֹת הַיּוֹתוֹ שֶׁל הַדָּבָר
22 הַהוּא בְּשִׁבְלִי זֶה שְׁלֹא מִשְׁשׁ אוֹתוֹ בִּידִיו, כְּמוֹ שֶׁהִכָּל
23 רוֹאִים שִׁישְׁנוֹ שְׁמֵשׁ וְיָרַח, וְלֹא יַעֲלֶה בְּדַעַת שׁוֹם אָדָם
24 לְהִסְתַּפֵּק בְּמְצִיאוֹתָם מִפְּנֵי זֶה שְׁלֹא מִשְׁשׁ אוֹתָם בִּידִיו,
25 לְפִי שֶׁהָרֹאֵה בְּעֵינֵי בֶּשֶׁר מֵאֲמַת מְצִיאוֹתוֹ שֶׁל הַדָּבָר
26 הַנֶּקְרָא, הִנֵּה כֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן הִנֵּה רֹאֵת הַשֶּׁכֶל מֵאֲמַת אֶת

53 ההשגה באלקות מחזקת ומפרנסת את האמונה, ודוקא ע"י העיון שממלא כל מציאותו,
54 פועל שינוי בכל עניניו. דע – בהבנה והשגה, את אלקי אביך – שמתעלה בהאמת
55 אלקות, בידיעת רוממות והפלאות הבורא

62 הַמְּזוֹן בְּאֲמוּנָה, וְזֶהוּ שֶׁאֲמַר מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל "עַד כָּאן
63 לַמִּדְבָּר אֶתְּכֶם כְּמוֹ שְׁמֻלְמִידִים לְתִינּוֹק", וּמֵהוּ הַלְמוּד
64 "לַמִּנְדֵּעַ וּלְאֶסְתַּכְלָא", לִידַע וְלַהֲסַתְּפֵל כִּי עֲנִין הַיְדִיעָה
65 אֵין זֶה רַק שִׁישְׁיג הַדָּבָר בְּהִבְנָתוֹ בְּלִבָּד, וּוּאָס עַר
66 פֶּאָרְשְׁטִיט דַּעַם עֲנִין שְׁכָלִיכִי, כִּי אִם לְאֶסְתַּכְלָא שֶׁהוּא
67 עֵינִין, וְהֵינּוּ דְבִהְשְׁגָה הוּא עֲנִין הָעֵינִין, הֵינּוּ דְלִבָּד זֶה

56 וְזֶהוּ "וְרַעַה אֲמוּנָה"²⁴, דְּמִשְׁה רַבְּנוֹ עֲלָיו הַשְּׁלוֹם הִנֵּה
57 רַעֲיָא מִהִמְנָא, שֶׁהִנֵּה מִפְּרָגֵס אֶת יִשְׂרָאֵל וְנוֹתָן
58 לָהֶם מְזוֹן שֶׁל אֲמוּנָה, וּכְמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת הָרִי הָאָדָם אוֹכֵל
59 מֵאֲכָל גִּשְׁמִי וְעַל יְדֵי זֶה מִתְחַזְּקִים כַּחוּתֵי הַרוּחָנִיִּים,
60 הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעֲנִין הָאֲמוּנָה, דַּעַל יְדֵי יְדִיעָה וְהִשְׁגָּה
61 בְּעֵינֵי אֱלֻקוֹת כְּמֵה שֶׁאֶפְשֵׁר לִידַע, הִנֵּה זֶהוּ עֲצָמוֹ הוּא

תרפ"ט ע' 105. וש"נ.

23 ע"פ ויצא כח, יג. וראה תניא פמ"א (נו, סע"א).

24 תהלים לז, ג.

19 ראה לקמן ע' שלא. וש"נ.

20 ראה גם ד"ה שובה ישראל תר"ץ ספ"ב.

21 תקו"ז בהקדמה (ז, א).

22 ראה זהר ח"ג (אדרא זוטא) רפט, ב. וראה ספר המאמרים

י. הענין מתקבל אצלו. יא. מוחלט בתת־הכרתו. יב. אינו יכול להסביר את הדבר במילים, מפני שכמה שלא יגיד, זה עדיין לא מה שעצם הענין הוא. יג. וכמו שלמדנו. יד. נאמר - נלמד בין החכמים. טו. ואמרו לו. טז. לא חזר בו. יז. הוא רואה שהדבר קיים. יח. שהשם ישמרנו. יט. ואין. כ. תופסת. כא. ברצון הלב. כב. שהוא מבין את הענין השכלי. כג. להסתכל (להתבונן).

24 אֱלֹקֵי אָבִיךָ, שְׁצַרְיָךְ הָאָדָם לְהַעֲמִיק חֻמָּתוֹ בֵּינָתוֹ
 25 וְדַעְתּוֹ²⁷, לִיגַעַע עֲצָמוֹ בִּיגִיעַת בֶּשֶׁר וּבִיגִיעַת נֶפֶשׁ,
 26 לְהַשְׁכִּיל וּלְהַבִּין וְלִידַע כָּל כְּמָה שֵׁשׁ בִּיבְלָתוֹ לְהַבִּין
 27 וּלְהַשִּׁיג בְּאֵלְקוֹת, יָדַע לִידַע וְהַשְׁגָּה זֶה, הָרִי הוּא
 28 עוֹלָה בְּעֵלְיוֹ אַחֵר עֲלֵיו בְּהַאֲמָנַת אֱלֹקוֹת, וְהִינּוּ דְאֶדְרָבָה
 29 דְּכָל מָה שֶׁהוּא מַשְׁכִּיל וּמַשִּׁיג יוֹתֵר בְּעֵנִי אֱלֹקוֹת, הִנֵּה
 30 הוּא עוֹלָה בְּעֵלְיוֹ יוֹתֵר בְּעֵנִי הַאֲמוּנָה, שְׂרַבּוּי הִידִיעָה
 31 בְּהַשְׁגַּת אֱלֹקוֹת, הִינּוּ בְּהָאוֹר וְחִיּוֹת הָאֱלֹקִי הַמְּשֻׁג, מְבִיא
 32 לִידִיעַת עֲמָק הַהִפְלָאָה וְהַרְוֵמָמוֹת הַעֲצָמִי דְאֵלְקוֹת
 33 הַבְּלִתִּי מְשֻׁג, וְכִמּוֹ שְׁכֻתוֹ²⁸ "זֶה אֱלִי וְאֶנְהוּ אֱלֹקֵי אָבִי
 34 וְאַרְמְמָנָהוּ", דְּזֶה מוֹרָה עַל הַגְּלוּי²⁹, וְכִמּוֹ שְׁכֻתוֹ³⁰
 35 "וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה וְגו' זֶה הִנֵּי קוֹיֵנוּ
 36 לוֹ" וְגו', וְאֶנְהוּ פֶּרֶשׁ בְּשִׁלְ"ה³¹ אֲנִי וְהוּא, וּפְרוּשׁוֹ
 37 שְׁכָאָשׁר "זֶה אֱלִי" הוּא בְּבַחֲנִית וּמְדַרְגַּת "אֲנִי וְהוּא",
 38 וְהִינּוּ דְכָאָשׁר מִיגַעַע כְּלִי מִחוּ וְכִלִּי שְׁכָלוֹ לְהַשְׁכִּיל לְהַבִּין
 39 וְלִידַע הָעֵנִינִים בְּאֵלְקוֹת שְׁאִפְשֵׁר לְהַבִּינִם וּלְהַשִּׁיגִם,
 40 וְאִפֹּן יִגִּיעַתוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ הוּא עַד כִּי אֲנִי וְהוּא בְּתַפִּסָּא
 41 בְּמִחוּ וְלִבּוֹ, וְהִינּוּ שֶׁהוּא אֶצְלוֹ בְּמַדְרַגַּת הַסְּתַפְלוּת כְּנִל,
 42 הִנֵּה אִזְ "אֱלֹקֵי אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ", מְגִיעַ לִידִיעַת הַפְּלָאָה
 43 רוּמָמוֹת הַעֲצָמִי דְאֵלְקֵי אָבִי שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית אֲמוּנָה לְבַד,
 44 דִּי רִינְקִיט פֿון אֲמוּנָה³², וְכִנֵּל דְאֲמוּנָה הוּא מָה
 45 שְׁלִמְעָלָה מִמָּה שֶׁנִּתְפָּס גַּם בְּמַשְׁכָּל, נֶאֱדָר דָּאס אִיז קָלָאר
 46 שְׁטאַרְק אִין רִיין אִין עַס שְׁטאַרְקִט אִים אִין אֶלְיָג.

1 שֶׁהוּא יוֹדַע אֶת שְׁכָל הָעֵנִין הַהוּא, הִנֵּה הוּא מְמַלָּא
 2 מִהָעֵנִין הַהוּא, דָּאס הִיִּסְט נִיִּט נֶאֱדָר וּוָאס עַר הָאֵט דָּעִם
 3 עֵנִין שְׁכָלֵי אֲרוּם גִּעְנוּמֶען, נֶאֱדָר אִיז דָּאס וּוָאס דָּעַר עֵנִין
 4 הָאֵט אִים אִינְגאַנְצֵן פֿאַרְנוּמֶען³³, שֶׁהוּא מְמַלָּא מִהָעֵנִין
 5 הַהוּא, עַר אִיז דוּרְכְּגֶענוּמֶען פֿון דָּעִם עֵנִין³⁴, וְכִמּוֹ שְׁאֵנוּ
 6 רואים בְּמוֹחַשׁ שִׁשְׁנִים עֵנִינִים בְּשִׁכָּל שֶׁהוּא רַק מַשִּׁיגִם
 7 וּמְבִינִם בְּלִבֵּד, וּוָאס עַר פֿאַרְשְׁטִיט זֵי וְיִיעַר גּוּסִי,
 8 וְאִינוּ אֶלָּא מָה שֶׁהוּא יוֹדַע שְׁכָל טוֹב אוֹ נַעֲלָה, וְיִשְׁנָה
 9 לְפַעְמִים הַשְׁכָּלָה כְּזוֹ מָה שֶׁהִיא נִכְנָסַת בְּמִחוּ וְלִבּוֹ וְהוּא
 10 מְמַלָּא מִהָהַשְׁגָּה הַהִיא, דִּי הַשְׁכָּלָה פֿאַר נַעֲמִט אִים
 11 אִינְגאַנְצֵען דוּרְכֵּן אִין דוּרְכֵּי, דְּבַהַשְׁגָּה הוּא עֵנִין הָעֵינִין
 12 וּבְעֵבֻדָּה הוּא עֵנִין הַהִתְבּוֹנְנוּת, וְהוּא מָה שֶׁעֵנִין יִדִיעַת
 13 הַהַשְׁגָּה הַהִיא פּוֹעֵל בּוֹ שְׁנוּי לְטוֹב בְּכָל עֵנִי הַנִּהְגוּתִיו
 14 וְהַלּוּכוּתִיו, וְזֶהוּ "לְמַנְדַּע וּלְאֶסְתַּפְלָא", שֶׁתְּהִיָּה הִידִיעָה
 15 בְּאִפֹּן כְּזֶה שֶׁמְבִיא אוֹתוֹ לִידִי הַסְּתַפְלוּת, וּבְכָמָה תְּהִיָּה
 16 יִדִיעַתוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ, "לְמִיעַל בְּרָזָא דְּמַהִימָנוּתָא", וְהִיא
 17 לְכַנֵּס בְּסוּד הַאֲמוּנָה, דְּזֶהוּ וְיִדַּעַת כּו', שְׁצַרְיָכָה לְהִיּוֹת
 18 הַשְׁגָּה וְהַכְנָה בְּאֵלְקוֹת, וְהִגֵּם שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
 19 יֵשׁ לוֹ הַאֲמוּנָה הַפְּשׁוּטָה הַעֲצָמִית הַקְּבוּעָה בְּלִבּוֹ,
 20 שְׁמַאֲמִין בְּהוֹרֵי דְאִיהוּ מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין וְאִיהוּ סוֹבֵב כָּל
 21 עֲלָמִין וְלִית אֶתֶר פֿנוּי מִגִּיהָ³⁵, וּמִפְּלִ מְקוֹם כְּתִיב³⁶
 22 "יָדַע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ" וְגו', שְׁצַרְיָכָה לְהִיּוֹת הַשְׁגָּה וְדַעַת,
 23 דְאֵלְקֵי אָבִיךָ הוּא עֵנִין הַאֲמוּנָה, וְצַרְיָךְ לְהִיּוֹת "יָדַע אֶת

הַתּוֹעֲדוּתִים תְּשִׁיב ח"ב ע' 91).

(30) יִשְׁעִי כֵה, ט. וְרָאָה תַעֲנִית בְּסוּפָה. שְׁמוֹר ספכ"ג.

(31) בְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת מֵאֲמֹר רֵאשׁוֹן (מ, א). הוּבָא בְּהַגָּה
 הַצִּי"ב בְּלִקוּת ד"ה וִידַעַת הִנֵּל (ד, א). וְרָאָה גַם הַמִּשְׁךְ תַּעֲרִיב
 ח"א ס"ע שְׂכֹ. סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תַּרְחִיץ ע' סט. אַגְרוֹת-קוֹדֶשׁ
 אֲדוּמִ"ר מֵהוֹרִי"צ ח"ג ע' תטו. ח"ה ע' קיא. סֵפֶר הַשִּׁיחֹת תַּרְצ"ז
 ע' 177. לְקוֹשׁ חֲט"ז ע' 245.

(25) תַּקוּ"ז תַּנִּי"ז (צא, סע"ב).

(26) דְּבַרֵי הַיָּמִים-א כח, ט. וְרָאָה תַנִּיא קוֹנְטֵרס אַחֲרוֹן (קנו,

ב).

(27) רָאָה שְׁל"ה שְׁהוּבָא לְקִמֵּן בְּפָנִים הַמֵּאֲמֹר.

(28) בְּשִׁלַּח טו, ב.

(29) רָאָה לְקוּ"ת חוּקֵת נו, ד. פ' רָאָה לֵב, סע"ב וְאִילָךְ. וְרָאָה

גַּם ד"ה עַם זֶה יִצְרֵת דִּש"פ וִיקְרָא תְּשִׁיב (תּוֹרַת מִנַּחֵם -

כד. הִינּוּ לֹא רַק שְׁהוּא מְקִיף אֶת הָעֵנִין-שְׁכָלֵי אֶלָּא גַם שֶׁהֵעֵינִין תּוֹפֵס אוֹתוֹ לְגַמְרִי. כה. הוּא חֲדוּר בְּעֵינִין. כו. שְׁהוּא מְבִינִם
 טוֹב מְאוּד. כז. הַשְׁכָּלָה תּוֹפֶסֶת אוֹתוֹ לְגַמְרִי בְּתוֹר תּוֹכִיּוֹתוֹ. כח. שְׁהוּא מְמַלָּא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהוּא מְקִיף אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת
 וְאִין מְקוֹם פֿנוּי מִמֶּנּוּ (שֶׁלֹּשׁ דְּרוֹגוֹת בְּהַשְׁפַּעַת הָאוֹר הָאֱלֹקִי בְּעוֹלָם. כט. טַהֲרַת הָאֲמוּנָה. ל. שְׁזֶה בְּרוּר, בְּתוֹקֶף זֶךְ, זֶה
 מִחוּצָקוֹ בְּכָל.

סֵפֶר הַשִּׁיחֹת - הַתְּשִׁד בְּלַח"ק

חוּלֵי-הַמוֹעֵד וְהוֹשַׁעֲנָא-רַבָּה

4 כִּךְ גַּם בְּנוּגַע לְהַקְפוֹת עִם הַתּוֹרָה בְּשִׁמְנֵי-עֲצֵרַת
 5 וּשְׁמַחַת-תּוֹרָה, בְּשִׁנָּה שֶׁל אֲבִילוֹת, לֹא הוֹלְכִים לְבַד,
 6 אֶלָּא יַחַד עִם עוֹד אֶחָד. אֲנִי זוֹכֵר, שֶׁאֶחָד הִקִּיף אֶת
 7 הַבִּימָה בִּימֵי אֲבִילוֹתוֹ, וְהַקְפִּידוֹ עֲלָיו עַל כִּךְ.

1 יִד. בְּשִׁנַּת אֲבִילוֹת, לֹא מְקִיפִים אֶת הַבִּימָה עִם ד'
 2 הַמִּינִים³², הוּד כ"ק אֲאֻמִּר הַרְה"ק כֵּן הִקִּיף כְּשֶׁהִיָּה
 3 אֲבֵל, אֶךְ זֶהוּ הַנְּהַגָּה שֶׁל נְשִׂיא, וְאִינוּ שׁוּיךְ לְאַחֲרִים.

27 כך שהתורה תשמח אתו.
28 ג. בשמיני-עצרת הוא עניין הקליטה של כל
29 האורות והגילויים הבאים על-ידי העבודה של ראש-
30 השנה ויום-הכיפורים.
31 העבודה בראש-השנה היא בקבלת עול מלכות
32 שמים. התשובה בשעת תקיעת שופר היא מעומקא
33 דליבא, הוידי בלחש - בשעת תקיעת שופר - הוא
34 השינוי ממהות למהות, ואם אין האדם יכול לעשות
35 זאת בעצמו על-ידי עבודה, עליו לבקש מהש"ת
36 שהוא ישנה אותו ממהות למהות. העבודה של יום-
37 כיפור היא ה"לפני הוי" תטהרו"³⁴, כש'מרגישים' את
38 ה"לפני הוי" - הרי הכל טהור. ולכל זה מגיעים
39 על-ידי עבודה ויגיעה. גם 'שמחת בית השואבה'
40 הייתה דוקא³⁵ על-ידי "חסידים ואנשי מעשה", ואילו
41 שמיני-עצרת ושמחת-תורה הם לכל בני ישראל,
42 וזאת על-ידי הריקוד ברגלים, שכן "נעוץ תחילתן
43 בסופן"³⁶.
44 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר: ארבעים ושמונה
45 השעות של שמיני-עצרת ושמחת-תורה יש לייקר
46 אותן ביותר, בכל רגע יכולים לשאוב אוצרות, בדלים
47 ובחביות, בגשמיים וברוחניות - וכל זה על-ידי
48 הריקודים.
49 ד. הבעל-שם-טוב היה נוהג בשמיני-עצרת
50 ושמחת-תורה לומר בעצמו ב'הקפות', הרבה מפסוקי
51 "אתה הראת". לפעמים היה גם מסביר את הפסוקים,
52 וחלק מהפסוקים היה מכבד את ה'חבריא קדישא'
53 לומר אותם גם בשמיני-עצרת וגם בשמחת-תורה.

1 טו. ענין חביטת הערבות בהושענא-רבה, הוא
2 'גבורות ממותקות', כלומר ההמשכה של "רב חסד"
3 כפי שזה בא למטה בטוב הנראה והנגלה³³.
4 ליל שמיני עצרת, בהקפות
5 א. בשמיני-עצרת היו מחפשים בלויבאוויטש
6 ממה לצחוק. אירע שאחד אמר את הפסוק - מ"אתה
7 הראת" - "ואמרו הושיענו" מתוך רצינות גדולה,
8 ואמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: מה פשר רצינות זו?
9 שמחת-תורה הוא עניין אחר.
10 ב. בשעת אמירת "עוזר דלים הושיעה נא".
11 פעם - בשנת תרנ"א - אמר ר' יצחק גרשון
12 בשעת ה'הקפות' בלויבאוויטש, "עוזר דלים הושיעה
13 נא", בנוסח הידוע, בהפסק אחרי המלה "דלים". אמר
14 על כך הוד אאמו"ר הרה"ק: איך יודע את הפירוש,
15 הבעל-שם-טוב פירש: "עוזר" - השי"ת עוזר, "דלים"
16 - שהדלים יפסיקו להיות דלים, וזה נעשה על-ידי
17 "הושיעה נא", כלומר 'להתנענע' במוחין או במדות,
18 או על-כל-פנים עם הרגליים. כמו כשאומרים
19 ב"הלל" - "הושיעה נא" מנענעים את הלולב,
20 וכשאומרים "הצליחה נא" לא מנענעים את הלולב.
21 והוד כ"ק אאמו"ר הסביר: "דלים" - הוא העניין
22 של 'יחודא תתאה', "עוזר דלים" - משמעו, שב'יחודא
23 תתאה' יאיר 'יחודא עילאה', לכן צריכים להפסיק
24 לפני אמירת המלה "דלים". למדרגה זו של "עוזר
25 דלים" מגיעים על-ידי הריקוד בשמיני-עצרת
26 ושמחת-תורה, אך הריקוד צריך להיות מתוך 'אמת',

(35) רמב"ם הל' לולב פ"ב ה"ד: ולא היו עושין כו'.

(36) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(33) ראה לקו"ת שלח, ד"ה והנה פרח מטה אהרן.

(34) ויקרא טז, ל.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מלויבאוויטש

פרק נ"ב (א) - על פרשת דרכים

1 מפיו של ר' יצחק שאול שמע ברוך לראשונה על רבי אדם בעל-שם, וכן על רבי ישראל
2 בעל-שם-טוב, מי שעמד אז בראש תנועת החסידות. ר' יצחק שאול סיפר בחום ובהתלהבות את
3 תולדות החסידות כפי ששמע אותם מאביו ר' ניסן, וכיוון שהוא עצמו שימש דוגמא חיה לחיים
4 חסידיים והשקפות חסידיות, עשו הדברים רושם עצום על ברוך. משום כך בלע ברוך בצמא כל
5 מלה ששמע מפי ר' יצחק שאול על היכרותו של אביו עם החסידים הראשונים הנסתרים, ועל
6 דרכיהם בהפצת החסידות בין ההמונים היהודיים.

7 כשעברו שישה חדשים מאז הצטרף ר' ניסן לחבורה החסידית החשאית במינסק, התוודע
8 לשני אישים מעניינים מבין החסידים הראשונים. היו אלה ר' מרדכי מדוברובנה ור' יצחק

- 1 ממונוסטרצ'ינה, שניהם כיהנו כרבנים בעריהם: ר' מרדכי כממלא מקום אביו הגאון ר' חיים,
- 2 ור' יצחק כממלא מקום אביו הגאון ר' בנימין סגל.
- 3 שניהם נמנו על החסידים הנסתרים אשר מפעם לפעם נדרו מעיר לעיר כדי לשתול בהם את
- 4 תורת החסידות, כאשר בכל מקום הם מקימים חבורה חסידית קטנה ששימשה בסיס להפצת
- 5 החסידות, ר' ניסן הצטרף לשני נסתרים אלו ונדד איתם על פני ערים ועיירות. בדרך זו הגיעו
- 6 להרקי, ולאחר שהצליחו - במאמצים רבים - למצוא במקום אחיזה לשיטת החסידות - השתקע
- 7 ר' ניסן בהרקי. היה זה, כנראה, לפי בקשת שני הנסתרים במגמה שר' ניסן יהיה מדריכה של
- 8 החבורה החסידית החדשה. הם עצמם המשיכו במסעיהם.
- 9 ר' ניסן נשא לאשה את בתו של אחד מנכבדי העיר, וכעבור שנה מהנישואין נולד ר' יצחק
- 10 שאול. בהנהגתו והדרכתו של ר' ניסן הפכה הרקי תוך עשר שנים למרכז חשוב של חסידות
- 11 ופעילות חסידית, כאשר במשך הזמן מגיעים לשם תכופות שלוחים המביאים איתם תורות
- 12 חסידיות "טריות" ופרטים על התפתחות התנועה. כך גדל מספר החסידים בהרקי והשפעתם
- 13 הורגשה היטב בכל הסביבה כולה.
- 14 למרות התמסרותו של ר' ניסן לעבודתו בקודש - מלמדות - התפנה מזמן לזמן מעיסוקו זה,
- 15 בהפקידו את תלמידיו בידיים מתאימות, והצטרף למסעיהם של החסידים הנסתרים, בהשתלבו
- 16 במערכת הפעילות החשאית להפצת השיטה החדשה.
- 17 תוך כדי זמן זה, עברה הנהגת החסידות מידי רבי אדם בעל-שם לרבי ישראל בעל-שם-טוב.
- 18 וסמוך לכך התאמץ ר' ניסן והצליח לנסוע לבעל-שם-טוב ולבקר בהיכלו. כך יצא שר' ניסן
- 19 השתתף באופן פעיל בשלבי ההתפתחות העיקריים של תנועת החסידות, למן היותה חבורה
- 20 חשאית בהנהגתו של הצדיק הנסתר רבי אדם בעל-שם ועד שהתפרסמה בשיטתה המיוחדת
- 21 בהנהגתו של מי שהתגלה מאלמוניותו, רבי ישראל בעל-שם-טוב.
- 22 בשנותיו הראשונות ידע ר' יצחק שאול מעט מאוד על החסידות. כנראה, לא החשיבו אביו
- 23 כמי שראוי לתורת החסידות, והעדיף להכין אותו תחילה באמצעות הרבה לימוד תורה ונטיעת
- 24 מידות טובות. לשם כך שלח אותו ללמוד במינסק, שם יצר עבורו קשר עם ידידיו הוותיקים,
- 25 חסידים נסתרים אף הם, כפי הנראה. ר' יצחק שאול למד מהם הרבה, אך על עצם תורת החסידות
- 26 לא ידע עדיין. רק כאשר חזר להרקי החל אביו להכירו עם החסידות, ואגב כך לימדו גם את
- 27 ההבדל בין שיטת רבי אדם בעל-שם לשיטת רבי ישראל בעל-שם-טוב. אז הייתה כבר שיטת
- 28 החסידות נפוצה בהרקי בצורה פומבית. והייתה קיימת חבורה שנקראה בפי כל "כת חסידים".
- 29 ברוך נפעם לשמע הדברים. הכול היה חדש עבורו, האמת היא שר' יצחק שאול עצמו היווה
- 30 עבורו תגלית מבחינת התייחסותו לדברים שונים, ומבחינת יחסיו הלבביים עם אנשים, במיוחד
- 31 אנשים פשוטים. ברוך הבחין היטב בשוני הרב באשר ליחס לאנשים פשוטים בין ר' יצחק שאול
- 32 לשני גיסיו שהשתייכו לטיפוס המוכר של למדנים באותה עת.
- 33 הזדמנות מסוימת שמששה גורם לוויכוח מעניין שהתנהל בין ר' יצחק שאול לגיסו ר' משה
- 34 לייב, וברוך היה עד שמיעה לוויכוח זה שצִקב אחריו בהתעניינות.
- 35 היה זה כאשר סיפר ר' משה לייב, תוך הבעת פליאה לא מעטה, שהזדמן לו להאזין לשני
- 36 ילדים שישבו ולמדו גמרא בבית המדרש, ונוכח לדעת כי הם מבינים היטב את לימודם וכי ניחנו
- 37 בכישרונות מצוינים. הוא התמלא סקרנות לידיעת מוצאם המשפחתי של ילדים אלה.

1 "מה השתוממתי לשמוע" - המשיך ר' משה לייב לספר - "כי אחד הילדים הוא בנו של
2 פושט הנבלות, זבולון בנימין, והשני הוא בנו של ישראל שמואל הנגר. חשבתי לעצמי כי זה
3 ביטוי מוחשי לדרשת חכמינו ז"ל "מי יתן טהור מטמא", שזה מכוון לכך שאברהם אבינו היה
4 בנו של תרח. לפנינו מקרה דומה שְׁמַטָּאִים כמו זבולון בנימין וישראל שמואל יוצאים ילדים
5 לומדי תורה בהצטיינות".

6 הדברים שנאמרו בשוויון נפש ובלי כל תחושה במוזרות האיומה שבהם, הביאו את ר' יצחק
7 שאול לחמת זעם. לראשונה ראה ברוך את ר' יצחק שאול כאשר הוא נדלק בחרון שהוציאו
8 משלוותו, וכל גופו רעד בדבר. בקול כועס צעק: "אל תחטא בלשונך! אל תבזה יהודים כשרים
9 וטובים באמת".

10 "ראשית" - המשיך ר' יצחק שאול - "הרי אותו ישראל שמואל הנגר, שאתה מחזיקו כאדם
11 שפל, הוא, לאמיתו של דבר, למדן גדול, אלא שהוא מצליח להסתיר את למדנותו מבלי שיבחין
12 בכך איש. לי זה נודע באקראי, אך יכולני להעיד שהוא בקי בכל סדר נזיקין בעל-פה, מלה
13 במלה, וכן ב'שולחן ערוך' אורח-חיים. האם אתה מכיר משהו מהאברכים הלמדנים הסמוכים
14 על שולחן חותנם שידוע בעל-פה את כל דפי מסכתות סדר נזיקין? ישראל שמואל אף חוזר על
15 לימודיו בעל-פה ללא הרף בשעה שהוא עוסק במלאכתו. אשר לזבולון בנימין, שאליו אתה
16 מתייחס בביטול כזה, הרי ידועה לך היטב, כפי שידועה לכולנו, התנהגותו ותמימותו כצדיק
17 אמיתי".

18 כיון שהתחיל לדבר, המשיך ר' יצחק שאול להביע בהרחבה את דעתו על זלזולם של גיסיו
19 ביהודים פשוטים, במקום לראות את חובתם האמיתית, להרים יהודים אלה לדרגה רוחנית גבוהה
20 יותר.

אגרות קודש

ב"ה ג' ז' אדר פ"ב

ר"ד

כבוד ידידי הנכבד וו"ח אי"א

מו"ה דוד שי

שלו' וברכה,

2 מאשר נודעתי במכתב ידידנו רבי"צ שי' הנני בצער

3 גדול מצערה של תורה, ונכפל דאגתי מאשר התרשלו ידי

4 האלה, ומה זה ולמה יתנו די כח להחברה העושה[ה]

5 מעשים רק עפ"י רצונם וחפצם, מבלי חוק ומשפט.

6 התורה הקדושה בלולה בדמי עם קדשינו, יחיו, ולעד

7 לא נפרד מאתה. כל החורשים עלינו רעה כהמס דונג ימוגו

8 ירעשו יהמו ויבואו עד משבר, כי אין להם שום חוק

9 מהממשלה על זר מעשיהם. התחזקו בה' ותורתו, ונותן

10 התורה יהי בעזרכם בגו"ר.

11 והי' ברכה ושלו' כאו"י והדו"ש, ידידו מברכו בן מו"ר,

12 י"י ש"ס

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

פרשת תשא

ל^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י^ב כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם גִּנָּף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: י^ג זֶה אֲיָנִי וְנִתְּנוּ כָל־הַעֲבָר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: (לוי) ד^י כָּל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְיָמָעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: טו^ה הַעֲשִׂיר לֹא־יִרְכָּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לַכֹּהֵן עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: טז וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּהֲנִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לַכֹּהֵן עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ (ישראל) ז^י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ח^י וְעָשִׂיתָ פִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אוֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם: ט וְרָחֲצוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כ בִּבְאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ כְּגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: כא וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻקַּ עוֹלָם לֹא וּלְזָרְעוֹ לְדֹרֹתָם: פ עֵיב בַּמִּנְחָה כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כג וְאַתָּה קַח־לָךְ בָּשָׂמִים רֹאשׁ מֵרִדְדֹרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקֹמֶן־בָּשֵׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְקִנְיָה־בָּשֵׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים: כד וְקֹדֶה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הַיֵּין: כה וְעָשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה: כו וּמִשְׁחַת כּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֶרֶן הָעֵדֻת: כז וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּנְרָה וְאֶת־כִּלָּיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת: כח וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־בָּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בָּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בָּגְדֵי בָנָיו לְכַתֵּן: כ" וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַפָּסִים לַקֹּדֶשׁ כָּל־

כָּנּוּ: כ" וְקִדְשָׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: כ" וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תַּמְשִׁיחַ וְקִדְשָׁתָּ אֹתָם לְכַתֵּן לִי: כ" וְאֶל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: כ" עַל־בָּשֵׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבִמְתַּכְנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כָמוֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: כ" אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמוֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת מַעֲמֻיּוֹ: ס כ" וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף וְשִׁחֲלֹת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וּלְבִנָּה זָכָה כֹּד כֹּד יִהְיֶה: כ" וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקֶח מַעֲשֶׂה רֶקֶח מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ: כ" וְשִׁחֲקֶתָּ מִמֶּנָּה הַדֵּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: כ" וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בִּמְתַּכְנָתָהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה: כ" אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מַעֲמֻיּוֹ: ס לא כ" וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כ" רֹאה קִרְאתִי בָשֵׂם בְּצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה: כ" וְאַמְלֵא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: כ" לַחֲשֹׁב מַחְשַׁבַת לַעֲשׂוֹת בְּזֶהֶב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשֹׁת: כ" וּבְחֶרֶשֶׁת אֶבֶן לְמִלֹּאת וּבְחֶרֶשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָה: כ" וְאֲנִי הִנֵּה נֹתַתִּי אוֹתוֹ אֶת אֹהֶל־יָאֵב בֶּן־אַחִיסָמֶךְ לְמִטָּה־דָוָן וּכְלָב כָּל־חֻכְמֵי־לֵב נֹתַתִּי חֻכְמָה וְעָשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ: כ" אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאֶרֶן לַעֲדוֹת וְאֶת־הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כִּלֵּי הָאֹהֶל: כ" וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּנְרָה הַטְהַרְהָ וְאֶת־כִּלָּיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת: כ" וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־בָּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בָּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בָּגְדֵי בָנָיו לְכַתֵּן: כ" וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַפָּסִים לַקֹּדֶשׁ כָּל־

אשר צויתך יעשו: פ ויאמר יהוה אל משה
לאמר: ואתה דבר אל בני ישראל לאמר את
את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם
לדרתיכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם:
ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם
מחלליה מות יומת כי פלה עשה בה מלאכה
ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: טו ששבת
ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת
שבתון קדש ליהוה פלה עשה מלאכה ביום
השבת מות יומת: טז ושמרו בני ישראל את
השבת לעשות את השבת לדרתם ברית
עולם: יז ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם
כיעשה ימים עשה יהוה את השמים ואת
הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 132)

זה יתנו . . . מחצית השקל (ל, יג)

נתניה זו מחצית בנותן את התחומה שאינו אלא
'מחצית', ואין לו שלמות פלי המחצית השניה - הקב"ה.
וכידוע, שהקב"ה וכן נסת ישראל הם שני 'תצאים', שכל אחד
מקם הוא 'פלג גופא' כבזכור (פי הנשמה היא 'חלק אלקה
ממעל'). וכתורת הרב המגיד על הפסוק "עשה לה שתי
תצורות": תצורות - תצאי צורות. שתי תצורות -
הקב"ה וכן נסת ישראל, שביחד הם צורה שלמה.

שני ייתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר
סיני שני לוח העדת לוח אבן כתבים
באצבע אלהים: לב וירא העם כי בשש
משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן
ויאמרו אליו קום | עשה לנו אלהים אשר
ילכו לפנינו ביום | משה האיש אשר העלנו
מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: ד ויאמר
אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני
נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו אלי: ז ויתפרקו
פלה העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו
אל אהרן: ה ויקח מידם ויצר אתו בחרט
ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך

ישראל אשר העלך מארץ מצרים: ה וירא
אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג
ליהוה מחר: וישפיו מן המחרת ויעלו עלת
וינשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו
לצחק: פ וידבר יהוה אל משה לדבר כי
שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים: ה סרו
מהר מן הדבר אשר צויתם עשו להם עגל
מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה
אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים:
ט ויאמר יהוה אל משה ראיתי את העם הזה
והנה עם קשה ערף הוא: ועתה הניחה לי
ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי
גדול: י ויחל משה את פני יהוה אלהיו ויאמר
למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת
מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה: יז למה
יאמרו מצרים לאמר פרעה הוציאם להרג אתם
בהרים ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון
אפך והנחם עליהם לעמך: יז זכר לאברהם
ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בד
ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי
השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן
לזרעכם ונחלו לעולם: יז וינחם יהוה על הרעה
אשר דבר לעשות לעמו: פ ויפן וירד משה
מן ההר ושני לוח העדת בידו לוח כתבים
משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים: ט והלחת
מעשה אלהים המה ותמכתב מכתב אלהים
הוא חרות על הלחת: יז וישמע יהושע את קול
העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה
במחנה: יז ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול
ענות חלושה קול ענות אנכי שמע: ט ויהי
כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת
ויחר אף משה וישלך מידו את הלחת וישבר
אתם תחת ההר: ז ויקח את העגל אשר עשו

וַיִּשְׁרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֹּל עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מִה־עַשֶׂה לְךָ הָעַם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה: ^ב וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יָחִיד אֶפְרָיִם אֶתֶּלֶּה יָדְעֵת אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא: ^ג וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מִה־הָיָה לוֹ: ^ד וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרְקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֹּה: ^ה וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם: ^ו וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בִּשְׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלָי וַיֵּאֱסָפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: ^ז וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֶרְבוֹ עַל־יָרְכוֹ עֲבְרוּ וּשְׁבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אֶחָיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ: ^ח וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַדְבָּר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ: ^ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאֹ וַיִּדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאֶחָיו וְלִתַּת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה: ^י וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטַאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד חֲטַאתְכֶם: ^{יא} וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָאָה הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: ^{יב} וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטַאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי זֹאת מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: ^{יג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי: ^{יד} וְעַתָּה לְךָ | נָחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הַנֶּה מִלֹּאכֵי יֶלֶד לִפְנֵיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חֲטַאתָם: ^{טו} וַיִּנָּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: ^{טז} לֵךְ וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר

הֶעֱלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיָּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנֶּה: ^{יז} וַיִּשְׁלַחְתִּי לִפְנֵיךָ מַלְאָךְ וּגְרַשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: ^{יח} אֲל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ כִּי עִם־קִשְׁה־עֲרֹף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ: ^{יט} וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבַר הַרַע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וּלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו: ^כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשְׁה־עֲרֹף רַגַע אֶחָד אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ וְכִלְיֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדֶיךָ מֵעֵלְיֶיךָ וְאִדְעָה מִה אֶעֱשֶׂה־לְךָ: ^{כא} וַיִּתְּנָצְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדִים מִתּוֹר חוֹרֵב: ^{כב} וּמֹשֶׁה יָקָח אֶת־הָאֶהָל וְנָטְהֵלוֹ | מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֶהָל מוֹעֵד וַיְהִי כָל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֶהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה: ^{כג} וַיְהִי כִצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֶהָל יָקוּמוּ כָל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֶהָלוֹ וַהֲפִיטוּ אֶחָד מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֶהָלָה: ^{כד} וַיְהִי כִבָּא מֹשֶׁה הָאֶהָלָה יָרַד עֲמֹד הָעֵנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֶהָל וַיִּדְבֹּר עִם־מֹשֶׁה: ^{כה} וַרְאֵה כָל־הָעָם אֶת־עָמֹד הָעֵנָן עָמַד פֶּתַח הָאֶהָל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתְחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֶהָלוֹ: ^{כו} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יִדְבֹּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֶהָל: ^{כז}

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ תשא תנש"א)

שְׁנֵי לוחות הַעֲדוּת (לא, יח)

לַחַת כְּתִיב, שְׁהִיו שְׁתֵּימָה שְׁוֹת (רש"י)

כְּלֹמֶר: הַלֵּוִיִּם הַשְּׁנִי, שָׁבוּ מוֹפִיעוֹת מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, אֵינִי נַחוּת בְּעֶרְכוֹ מִהַלּוּחַ הָרִאשׁוֹן, הַמְכִּיל מִצְוֹת עֲשֵׂה (וְגַם "לֹא יִהְיֶה לְךָ" וְ"לֹא תִשָּׂא" הֵם הַסְּתַעְפוֹת שֶׁל מִצְוֹת עֲשֵׂה, "אֲנִיכִי"). שָׁכַן, גַּם קִיָּים מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, הַעֲדָר הַעֲשִׂיָּה וְשִׁלְיָה, הוּא עֲנִין חִיבִי: חֲבוּר הָאָדָם עִם הַקִּבְּיָה ('מִצְוָה' מִלְשׁוֹן צִוְּתָא וְחֲבוּר).

שְׁלִישִׁי ^{כז} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אַתָּה אָמַר

אֲחֹרֵי וּפְנֵי (תּוֹכָה לְרֹאוֹת הֵן אֶת "אֲחֹרֵי" וְהֵן אֶת "פְּנֵי") לֹא יֵרָאוּ (אֲבָל רֹאִית "פְּנֵי" תּוֹכָה רַק בְּאֶפֶס שֶׁל הַשְּׂגָת הַשְּׁלִילָה).

חמישי לד א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לֹד שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים וְכַתְּבֵתִי עַל־הֵלָחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הֵלָחַת הַפְּרָאשִׁים אֲשֶׁר שִׁפְרַתִּי: ב וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָר וְעֹלִית בִּבְקָר אֶל־הָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: ג וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יְרֵא בְּכָל־הָהָר גַּם־הִצָּאֹן וְהַבְּקָר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא: ד וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בִּבְקָר וַיַּעַל אֶל־הָר סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בִּירוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: ה וַיִּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ו וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אַרְךָ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת: ז נִצַּר חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עֹן וּפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְחָ לֹא יִנָּקֶה פֶקֶד | עֹנָן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנִים בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים: ח וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה וַיִּקַּד אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: ט וַיֹּאמֶר אֶם־נָא מִצְּאֹתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדִנִּי וַיִּלְדֵּנָא אֲדִנִּי בְּקִרְבְּנוֹ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֶרְפָּה הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנָנוֹ וּלְחַטָּאתָנוֹ וְנִחַלְתָּנוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 39)

פסל לך (לד, א)

הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה (רש"י) עשירותו של משה הייתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשיית לוחות הברית), והיגיו שנתנה לו הרחבה גשמית כדי שיוכל ללמד בהרחבה. ומספר על רבנו-תם, שבזמנים ידועים הניח לפניו כעת הלמוד 'תל של זהובים' כדי לפעל הרחבת הדעת.

ששי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כֹרֶת בְּרִית גִּגֵּר כָּל־עַמָּךְ אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֶׂה יְהוָה כִּי־נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה

אֵלַי הָעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אִמְרָתִי יִדְעֵתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצְּאֹת חֵן בְּעֵינַי: י וְעַתָּה אֶם־נָא מִצְּאֹתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאִדְעֶךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה כִּי עִמָּךְ הִגּוּי הַזֶּה: יא וַיֹּאמֶר פְּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: יב וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶם־אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֶל־תַּעֲלֹנוּ מִזֶּה: יג וּבִמְה | יוֹדַע אִפּוֹא כִּי־מִצְּאֹתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמָּךְ הָלֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 347)

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (לג, טו)

מבאר בחסידות, שבמשקן לא היה האש של מעלה בדמות אריה, היינו "פני אריה אל הימין", כי משה לא רצה במלאך, אלא "ותצא אש מלפני ה'". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן: "על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר "ותצא אש, דא אוריא"ל... ואתחזי פאריזה". ויש לומר, שזהו לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של זעם.

רביעי י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה כִּי־מִצְּאֹת חֵן בְּעֵינִי וְאִדְעֶךָ בְּשֵׁם: יא וַיֹּאמֶר הֲרָאִנִּי נָא אֶת־כְּבֹדְךָ: יב וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקִרְאֹתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם: יג וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: טו וְהָיָה בְּעֵבֶר כַּבְּדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנוֹקְרַת הַצּוּר וְשִׁבְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי: טז וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִית אֶת־אֲחֹרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

וראית את אחורי ופני לא יראו (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וראית את אחורי", וסוף הפסוק מיותר. ויש לומר, שבקשתו של משה נתמלאה במקצת על-כל-פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פני", אבל רק בדרך 'השגת השלילה' – "לא יראו". זה הרמז בפתוב: "וראית את

לרמז: פסח - גלוי מלמעלה, "התבואה מתבכרת בבשולה".
שבועות - עבודת האדם, "בכורי קציר חטים". ספות -
שלמות העבודה, "חג האסיף", אסיפת כל ישראל ואסיפת
כל נצוצות הקדושה בעת הגאולה.

שביעי ^א ויאמר יהוה אל-משה כתב-לך את-
הדברים האלה ^ב כי על-פי הדברים האלה
כתתי אתך ברית ואת-ישראל: ^ג ויהי-שם
עם-יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא
אכל ומים לא שתה וכתב על-הלחת את
דברי הברית עשרת הדברים: ^ד ויהי ברדת
משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד-משה
ברדתו מן-ההר ומשה לא-ידע כי קרן עור
פניו בדברו אתו: ^ה וירא אהרן וכל-בני ישראל
את-משה והנה קרן עור פניו ויראו מגשת
אליו: ^ו ויקרא אליהם משה וישבו אליו אהרן
וכל-הנשאים בעדה וידבר משה אליהם:
^ז ואחר-כן נגשו כל-בני ישראל ויצוּם את
כל-אשר דבר יהוה אתו בחר סיני: ^ח ויכל
משה מדבר אתם ויתן על-פניו מסוה: ^ט ובבא
משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את-המסוה
עד-צאתו ויצא ודבר אל-בני ישראל את אשר
יצוה: ^י וראו בני-ישראל את-פני משה כי קרן
עור פני משה והשיב משה את-המסוה על-
פניו עד-באו לדבר אתו: ססס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה
ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיו ובחיי דכל בית
ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה
רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. ויהי: והא שמוה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמאי. ויתברך, וישתבח, ויתפאר,
ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה

עמך: ^א שמר-לך את אשר אנכי מצוה היום
הנני גרש מפניך את-האמרי והפנעני והחתי
והפריזי והחוי והיבסי: ^ב השמר לך פן-תכרת
ברית ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פן
יהיה למוקש בקרבך: ^ג כי את-מזבחתם תתצון
ואת-מצבתם תשפירון ואת-אשריו תכרתון:
^ד כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהוה קנא שמו
אל קנא הוא: ^ה פן-תכרת ברית ליושב הארץ
וזנו: ^ו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך
ואכלת מזבחן: ^ז ולקחת מבנותי לבניך וזנו
בנותי אחרי אלהיהן וזנו את-בניך אחרי
אלהיהן: ^ח אלהי מסכה לא תעשה-לך: ^ט את-
חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות
אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש
האביב יצאת ממצרים: ^י כל-פטר רחם לי
וכל-מקנה תזכר פטר שור ושה: ^{יא} ופטר חמור
תפדה בשה ואם-לא תפדה וערפתו כל בכור
בניך תפדה ולא-יראו פני ריקם: ^{יב} ששת ימים
תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר
תשבת: ^{יג} וחג שבועת תעשה לך בכורי קציר
חטים וחג האסיף תקופת השנה: ^{יד} שלש
פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני האדון: ^{טו}
יהוה אלהי ישראל: ^{טז} כי-אוריש גוים מפניך
והרחבתי את-גבולך ולא-יחמד איש את-ארצך
בעלתך לראות את-פני יהוה אלהיך שלש
פעמים בשנה: ^{יז} לא-תשחט על-חמץ דם-זבחך
ולא-ילין לבקר זבח חג הפסח: ^{יח} ראשית בכורי
אדמתך תביא בית יהוה אלהיך לא-תבשל גדי
בחלב אמו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שלש פעמים בשנה (לד, כג)

כל דבר מתחלק לשלושה: ראש, תוך, סוף. ובקלות, זהו
ענין תורה - יסוד הכל והתחלת הכל; עולם - בריאת
העולם והעבודה בו; גאולה - גמר ושלמות הכל. לפי זה יש

וּטְמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיטָה לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל וּלְגֵר הַגֵּר
בְּתוֹכְכֶם לַחֲקֹת עוֹלָם: * הַנִּגְעַת בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ
אָדָם וּטְמֵא שִׁבְעַת יָמִים: י הוא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא
יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא
יִטְהַר: י כָּל־הַנִּגְעַת בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־
יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּנוֹ יִהְיֶה טָמֵא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה
לֹא־יִזְרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵא: ב
זֶה זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל כָּל־הַפֶּה
אֶל־הָאֱהָל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱל וּטְמֵא שִׁבְעַת
יָמִים: ג וְכָל כָּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פְּתוּל
עָלָיו טָמֵא הוּא: ד וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פָּנָיו
הַשּׁוֹהַ בַּחֲלָל־הָרֵב אוֹ בְּמַת אוֹ בְּעֵצִים אָדָם אוֹ
בַּקֶּבֶר וּטְמֵא שִׁבְעַת יָמִים: ה וְלִקְחוּ לְטָמֵא
מִעֹפֹר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיֵּם חַיִּים
אֶל־כָּלִי: ו וְלָקַח אֶזְזָב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
וְהִזָּה עַל־הָאֱהָל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת
אֲשֶׁר חַיּוֹ־שָׁם וְעַל־הַנִּגְעַת בְּעֵצִים אוֹ בַּחֲלָל אוֹ
בְּמַת אוֹ בַּקֶּבֶר: ז וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחַטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וּכְבָּם בַּגָּדָיו וּרְחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעֶרֶב: ח וְאִישׁ
אֲשֶׁר־יִטְמֵא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה
מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדָּה
לֹא־יִזְרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: ט וְהִיטָה לָהֶם לַחֲקֹת
עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה יְכַבֵּם בַּגָּדָיו וְהַנִּגְעַת בְּמִי
הַנִּדָּה יִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: י וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע בּוֹ
הַטָּמֵא וּטְמֵא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעַת הַטָּמֵא עַד־
הָעֶרֶב: פ

דְּקִדָּשָׁא בְּרִיד הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (99 השיחות תשנ"ב ב עמ' 433)

וְהָיָה קָרֵן עוֹר פָּנָיו (לד, ל)

ידועה הקשיא, מדוע לא זכה משה לכך בלוחות הראשונות. ויש לומר, דהנה בלוחות הראשונות נתנו עשרת הדברות בלבד, ואלו בלוחות האחרונות נתנו גם הלכות מדרש ואגדות, "מעלומות חכמה כפלים לתושיה" (שמות רבה יט פמ"ו). לכן נתוסף גם במשה, מקבל הלוחות, קרון עור פניו, על־דרך "חכמת אדם תאיר פניו".

מפטיר יט * וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: ז זאת חקת התורה אשר־צוה יהוה לאמר דבר | אל־בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה עול: ונתתם אתה אל־אלעזר הכהן והוציא אתה אל־מחויז למחנה ושחט אתה לפניו: וילקח אלעזר הכהן מִדְּמָה באצבעו והזה אל־נכח פני אהל־מועד מִדְּמָה שבע פעמים: ה ושרף את־הפרה לעיניו את־ערה ואת־בשרה ואת־דממה על־פרשה ושרף: ו וילקח הכהן עץ אֶרֶז ואֶזְזָב ושני תולעת והשליך אליהם שרפת הפרה: ו וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה וטמא הכהן עד־הערב: ה ושרף אתה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד־הערב: ט ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחויז למחנה במקום טהור והיטה לעדת בני־ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: ו וכבס האסף את־אפר הפרה את־בגדיו

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה

(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִיִּים הֵיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתִיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מְוֹכִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

תוכן הנבואה היא נחמה לישראל מן ויהי דברי־הוזה אל לומר: עתה בא לפרש דבריו, מה שאמר בתחלה והרביית עליכם אדם ואחר כך והולכתי עליכם אדם, שרמזו בזה שאולת כורש לא תהיה נצחית, ולמה יגלם ויחזור ויקצצם? אמר: יו בן־אדם בית ישראל יושבים על־אדמתם בבית שני ויטמאון אותה בדרכם ובעלילותם כממאת הנדה היתה דרכם לפני ששל ידי זה היא מרוחקת מבעלה, וצפיתי שיטתרו ממוקמתם ואשוב אליהם: יח ואשפך חמתי עליהם עליהם עבדו דם הנני אשר־שפכו על־הארץ ובגלוליהם טמאוה ששל שניהם תקיא הארץ את יושביה: יט ואפיץ אתם בגוים שי למורא

(יז) היתה דרכם לפני היתה דרכם טמאה לפני עד להרחיקם. (כ) ויבוא, לפי פשוטו מוסב על "בית ישראל" שנאמר לעיל, שהוא לשון יחיד. ומדרשו, הקב"ה בא עמקם בגולה. באמר להם וגו', ומהו החלול, באמר אויבים עליהם "עם ה' אלה ומארכו יצאו", ולא היתה וכלת ברוך להציל את עמו

הפטרה לפרשת פרה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

ביחזקאל פרק לו

לו מן ויהי דברי־הוזה אל לומר:

יו בן־אדם בית ישראל יושבים על־

אדמתם ויטמאון אותה בדרכם

ובעלילותם כממאת הנדה היתה דרכם לפני: יח ואשפך חמתי עליהם עליהם אשר־שפכו על־הארץ ובגלוליהם טמאוה: יט ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות בדרכם ובעלילותם שפמתיים: כ ויבוא אלהגוים אשר־באו שם ויחללו את־שם קדשי באמר להם עם־יהוה אלה ומארכו יצאו: כא ואחמל על־שם קדשי אשר נתחלל על ידי בית ישראל בגוים

וְאֵת אֶרְצוֹ. (כב) אֲנִי עוֹשֶׂה, אֵת הַחֲשׂוֹת שְׂאִישֵׁי אֲתָכֶם. (כד) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְגו', וְכֹה אֶקְדֵּשׁ אֶת שְׁמִי. (כו) אֵת לֵב הָאָבֶן, הַלֵּב הַחֹק וְהַקֶּשֶׁה כְּאָבֶן. לֵב בָּשָׂר, לֵב נִכְנַע וְרַךְ כְּבָשָׂר. (כז) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם, כְּלוּמָר, אֲחִיר לָכֶם רִיחַ הַנְּבוּאָה. (כח) וְהָיִיתֶם לִי לְעָם, לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי. אֲהִיָּה לָכֶם לֵאלֹהִים, לַעֲזֹר לָכֶם וּלְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם. (לא) וְנִקְמַתְּם בַּפְּנִיכֶם, וְתִתְקַוְּטוּ עַל עֲצָמְכֶם, לִמּוֹר, לָמָּה עָשִׂינוּ מַעֲשִׂים כָּאלֹה.

חֲלַלְהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שְׁמָה: כִּי לֹכֵן אָמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עוֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ חַעֲמִים וְלְהַבְיִיאֵם אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן כִּי אִם-לְשֵׁם-קִדְשִׁי אֲשֶׁר חֲלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר שָׁם: כִּי מַעַתָּה וְקִדְשָׁתִי אֶקְדֵּשׁ אֶת-שְׁמִי הַחֲלָלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוִה נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדָּשִׁי בָכֶם לְעִינֵיהֶם: כִּי הָיָה נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדָּשִׁי בָכֶם לְעִינֵיהֶם: כִּי וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-אֲדָמַתְכֶם: כִּי וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם מְהוֹרִים וּמִהֲרִיתֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גִּלּוּלֵיכֶם אֲמַחֵר אֶתְכֶם: כִּי וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ לֵב חָדָשׁ שׁוֹמֵעַ וְרוּחַ חֲדָשָׁה לִקְבֹּל דְּבַר הָאֵל וְחִבְרָד בְּאֵהֶב אֶתֵּן לֵב הָאָבֶן לֵב הַחֹק וְהַקֶּשֶׁה כְּאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר לֵב נִכְנַע וְרַךְ כְּבָשָׂר: כִּי וְאֵת-רוּחִי רִיחַ הַקֶּדֶשׁ אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעַל יְדֵי הַשְּׂרָאָה הַשְׂכִּינָה וְרוּחַ הַקֶּדֶשׁ תִּקְבְּלוּ מִכָּה אַחֵר וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-בָּחַקְתִּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: כִּי וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתֵיכֶם וְהָיִיתֶם לִי לְעָם לְהֵאמֹן כִּי וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתַי. וְאֲנִי אֲהִיָּה לָכֶם לֵאלֹהִים לַעֲזֹר לָכֶם וּלְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: כִּי וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם שְׁחִיתֶם רַעֲלִים לְהֵאמֹן כִּי כִי יַעֲרֹר לָכֶם לְחַיֹּת נִזְהָרִים מִקֵּדֶם וְקִרְאֹתִי אֶל-הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ אֲצִיָּה שְׂפִירָה וְרֹבֶה וְלֹא-אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: לֹא וְהַרְבִּיתִי אֶת-פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם: לֹא וְזָכַרְתֶּם אֶת-דִּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-טוֹבִים וְנִקְמַתֶם בַּפְּנִיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: לֹא לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי-עוֹשֶׂה נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה יוֹדֵעַ לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלֹמוּ מִדִּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: לֹא כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם מַהְרִי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם

אֲשֶׁר-בָּאוּ שְׁמָה: כִּי לֹכֵן אָמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עוֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ חַעֲמִים וְלְהַבְיִיאֵם אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן כִּי אִם-לְשֵׁם-קִדְשִׁי אֲשֶׁר חֲלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר שָׁם: כִּי מַעַתָּה וְקִדְשָׁתִי אֶקְדֵּשׁ אֶת-שְׁמִי הַחֲלָלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוִה נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדָּשִׁי בָכֶם לְעִינֵיהֶם: כִּי הָיָה נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדָּשִׁי בָכֶם לְעִינֵיהֶם: כִּי וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-אֲדָמַתְכֶם: כִּי וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם מְהוֹרִים וּמִהֲרִיתֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גִּלּוּלֵיכֶם אֲמַחֵר אֶתְכֶם: כִּי וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ לֵב חָדָשׁ שׁוֹמֵעַ וְרוּחַ חֲדָשָׁה לִקְבֹּל דְּבַר הָאֵל וְחִבְרָד בְּאֵהֶב אֶתֵּן לֵב הָאָבֶן לֵב הַחֹק וְהַקֶּשֶׁה כְּאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר לֵב נִכְנַע וְרַךְ כְּבָשָׂר: כִּי וְאֵת-רוּחִי רִיחַ הַקֶּדֶשׁ אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעַל יְדֵי הַשְּׂרָאָה הַשְׂכִּינָה וְרוּחַ הַקֶּדֶשׁ תִּקְבְּלוּ מִכָּה אַחֵר וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-בָּחַקְתִּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: כִּי וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתֵיכֶם וְהָיִיתֶם לִי לְעָם לְהֵאמֹן כִּי וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתַי. וְאֲנִי אֲהִיָּה לָכֶם לֵאלֹהִים לַעֲזֹר לָכֶם וּלְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: כִּי וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם שְׁחִיתֶם רַעֲלִים לְהֵאמֹן כִּי כִי יַעֲרֹר לָכֶם לְחַיֹּת נִזְהָרִים מִקֵּדֶם וְקִרְאֹתִי אֶל-הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ אֲצִיָּה שְׂפִירָה וְרֹבֶה וְלֹא-אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: לֹא וְהַרְבִּיתִי אֶת-פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם: לֹא וְזָכַרְתֶּם אֶת-דִּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-טוֹבִים וְנִקְמַתֶם בַּפְּנִיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: לֹא לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי-עוֹשֶׂה נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה יוֹדֵעַ לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלֹמוּ מִדִּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: לֹא כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם מַהְרִי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם

אֲחֵרָת כְּעִבּוֹר הָרָעָב הוּא חֶרֶפַת: לֹא וְזָכַרְתֶּם וּכְאֲשֶׁר תִּזְכְּרוּ אֶת-דִּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-טוֹבִים וְנִקְמַתֶם בַּפְּנִיכֶם וְתִתְקַוְּטוּ עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: לֹא לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי-עוֹשֶׂה אֵת הַנְּאוּלָה הוּאֵת נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה יוֹדֵעַ לָכֶם וְהָיָה דִּיעוֹ לָכֶם שְׂאוֹן הַנְּאוּלָה לְמַעַנְכֶם כִּי בּוֹשׁוּ וְהִפְלֹמוּ מִדִּרְכֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים בֵּית יִשְׂרָאֵל: לֹא כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם מַהְרִי כְּשֶׁאֶכְפֵּר

עטרת מרים

להיות מיושבת באנשים את־הערים ונבנו החרבות: לד והארץ הנשמה השוממה תעבד אז בחרשה וכרשה תחת אשר היתה שממה לעיני כל־עובר: לה העוברים דרך בם יחמיו ואמרו הנה הארץ הלזו הנשמה היתה עתה כגן הנטיעה בעדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישובו וישבו נתישבו באנשים:

שי למורא
לד) הנשמה, אשר היתה שוממה
עד עכשיו. הלזו, הזאת. כמו
שיאמר בלשון זכר "האיש הלז" (בראשית כד, טו). לה) בצורות
ישובו, נהיו מושבות באנשים
ובמגדלים ובחומות.

והושבתי את־הערים ונבנו החרבות:
לד והארץ הנשמה תעבד תחת אשר
היתה שממה לעיני כל־עובר:
לה ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה
כגן־עדן והערים החרבות והנשמות

לו וידעו הגוים אשר ישארו
סביבותיכם ויבירו לדעת כי | אני
יהוה בניתי הנהרסות נטעתי
הנשמה ולא נעשה הדבר במקרה
אני יהוה דברתי ועשיתי אני הוא
המדבר שכן יהיה, ואני הוא העושה
הדבר:

והנהרסות בצורות ישובו: לו וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי | אני יהוה
בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל
הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן,
אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם,
כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמה במהרה בימינו.
ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה
יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את
כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי,
מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

שי למורא

נִלְאוּ וְלֹא הִתְנַבְּאוּ עוֹד וְאִי־קוֹל וְאִי־עֲנָה וְאִין קָשַׁב לִפִּי שְׁאִין מִי יִקְשִׁיב לָהֶם כִּי אֵינוּ אֱלֹהִים: ל' וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ לְכֻלְּהֶעָם גִּשּׁוּ אֵלַי לִרְאוֹת שְׁאִין הַעֲרֻמָּה בְּדָבָר, וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הַהָרוּם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ הָיָה בְּנֵה שְׂאִיל, וְנִהְיָ עַל יְדֵי עוֹבְדֵי הַבַּעַל: ל"א וַיִּקַּח אֱלֹהֵינוּ

קָשַׁב, שְׁאִין מִי יִקְשִׁיב לָהֶם, כִּי אֵינוּ אֱלֹהִים. ל' גִּשּׁוּ אֵלַי, וְתִרְאוּ שְׁאִין מַעֲרִים שׁוֹם הַעֲרֻמָּה בְּדָבָר. וַיִּרְפָּא אֶת מִזְבַּח ה' הַהָרוּם, בְּנֵה מִזְבֵּחַ וְחֻבּוֹר לְשִׂירָאֵל שְׁתִּיחָה מִזְבֵּחַ ה' עוֹלָה עַל לֶבֶם וְשִׁגְוֵר בִּפְיָהֶם. שְׁתִּיחָה הָרוּם וְכֻבֵּל שְׁמוֹ וְחֻבּוֹרָתוֹ מִפִּי כָל עֲשֻׁרֵת הַשָּׁמַיִם. פְּרוּשׁ אַחֵר, שְׁתִּיחָה שֶׁם מִזְבֵּחַ שֶׁבָּנָה שְׂאִיל

הַמִּלֵּךְ, וּמִלְכֵי יִשְׂרָאֵל הָרָסוּ אֶת כָּל הַמִּזְבְּחוֹת וְהַקְּבָחוֹת שֶׁעָשׂוּ לָשֵׁם שְׁמִיָּם, וּבָנָה אֱלֹהֵינוּ וְתָקַן אֶת הַמִּזְבֵּחַ שְׁתִּיחָה הָרוּם. ל"ב כִּבִּית סָאתִים זָרַע,

כִּשְׁעוֹר מִקוֹם זָרִיעַת סָאתִים זָרַע, כִּדִּי שְׂיִלְכוּ בַּהּ הַפִּיָּם, לְהַגְדִּילֵי הַנֶּסֶם, כַּמִּכְבָּר לְהֵלֵן. (וְהוּא שְׂטֵם שֶׁל מָאָה אֲמָה עַל חֲמִישִׁים אֲמָה.) ל"ד וַיִּצְקוּ, וַיִּשְׁפְּכוּ. שְׁנֹו, שֶׁכָּבוּ פָּעַם שְׁנִיחָה. שְׁלֹשׁוּ, שֶׁכָּבוּ פָּעַם שְׁלִישִׁית. ל"ז עֲנִי ה' עֲנִי, עֲנִי בְּחֻרְדַּת הָאֵשׁ, עֲנִי אַחֲרֵיכֶם בְּנִיתֵי הַמִּסְרָה. וְר"ל אֲמִרוֹ, עֲנִי בָּאֵשׁ וּבַפִּיָּם (בְּחֻרְדַּת הָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וּבְנִיתֵי הַמִּסְרָה), עֲנִי שְׂלֹא יֵאֲמְרוּ מַעֲשֵׂה כְּשִׁפִּים הֵם. הַסִּבָּת אֶת לֶבֶם אֲחֻרְנִית, תִּסְבֵּב אֶת לֶבֶם אֲשֶׁר הָיָה אֲחֻרְנִית לְפָנֹת מִמֶּךָ עַד עֲכָשִׁיו, שְׁעַל־יְדֵי הַנֶּסֶם הָיָה נִסְבּוֹ אֵלֶיךָ אֶת לֶבֶם. ל"ט וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם, לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ.

לְעֹלֹת הַמִּנְחָה וְאִי־קוֹל וְאִי־עֲנָה וְאִין קָשַׁב: ל' וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ לְכֻלְּהֶעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הַהָרוּם: ל"א וַיִּקַּח אֱלֹהֵינוּ שְׁתִּים עֲשׂוּרָה אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמִי: ל"ב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעֹלָה כִּבִּית סָאתִים זָרַע סָבִיב לְמִזְבֵּחַ: ל"ג וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפֶּר וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים: ל"ד וַיֹּאמֶר מִלְאוּ אֲרֻבָּעָה כַּדִּים מִיֹּם וַיִּצְקוּ וַיִּשְׁפְּכוּ עַל־הָעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו שֶׁכָּבוּ פָּעַם שְׁנִיחָה וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ שֶׁכָּבוּ פָּעַם שְׁלִישִׁית וַיִּשְׁלֹשׁוּ: ל"ה וַיִּלְכוּ הַפִּיָּם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ סָבִיב מִקוֹם הַמַּעֲרָכָה וְגַם אֶת־הַתְּעֹלָה מִלֵּאֲמִיָּם: ל"ו וַיְהִי | בְּעֹלֹת הַמִּנְחָה מִנְחַת הָעֶרֶב וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא לְהַתְּפִיל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדַבְּרֶיךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ל"ז עֲנִי יְהוָה וַיִּדְּעוּ הָעָם הָיָה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבָּת אֶת־לֶבֶם אֲחֻרְנִית: ל"ח וַתִּפֹּל אֲשֵׁר־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־הַפִּיָּם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לְחֻכָּה: ל"ט וַיִּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

וְגַם אֶת־הַתְּעֹלָה מִלֵּאֲמִיָּם: ל"ו וַיְהִי | בְּעֹלֹת הַמִּנְחָה וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדַבְּרֶיךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ל"ז עֲנִי יְהוָה וַיִּדְּעוּ הָעָם הָיָה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבָּת אֶת־לֶבֶם אֲחֻרְנִית: ל"ח וַתִּפֹּל אֲשֵׁר־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־הַפִּיָּם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לְחֻכָּה: ל"ט וַיִּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

לֶבֶם אֲשֶׁר הָיָה עַד הַיָּה אֲחֻרְנִית, לְהַפְּנוֹת מִמֶּךָ: ל"ח וַתִּפֹּל אֲשֵׁר־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־הַפִּיָּם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה כַּסּוֹף לְחֻכָּה יִבְשֶׁה וְשָׂרָפָה חֵבֶל, כַּמִּלְקָק בְּלֶשׁוֹ, וְהֵם עַד שְׂלֹא נִשְׂאָר בַּתְּעֹלָה שׁוֹם לְחֻכָּה: ל"ט וַיִּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
ל"ה « וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה

לַעֲשׂוֹת אֹתָם: ז' שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִיָּה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: ז' לֹא־תַבְעֲרוּ

אִשׁ בְּכָל מִשְׁכְּבֵיכֶם בַּיּוֹם הַשֵּׁבֶת: פ (לוי) ד וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר
 אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ה קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה
 לַיהוָה כֹּל גִּבֹּר לִבּוֹ וְיָבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב
 וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת: ו וְתַכֵּלְתָּ וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
 וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ז וְעֹרֹת אֵילִם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת
 תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים: ח וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׂמִים
 לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: ט וְאֶבְנֵי-שֹׁהַם
 וְאֶבְנֵי מִלֻּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: י וְכָל-חֹכֶם-לֵב
 בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: (ישראל)
 יא אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלוֹ וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-
 קַרְסָּיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחָו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-
 אֲדָנָיו: יב אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּת וְאֶת

פְּרֻכַת הַמָּסָךְ: יג אֶת-הַשְּׁלָחַן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-
 כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: יד וְאֶת-מִנְרַת הַמָּאֹר
 וְאֶת-כִּלָּיהָ וְאֶת-נִרְתִּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:
 טו וְאֶת-מִזְבַּח הַקְטֹרֶת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן
 הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח
 לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: טז אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-מִכְבַּר
 הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹא אֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-
 הַכִּיֹּר וְאֶת-כָּנּוֹ: יז אֶת קַלְעֵי הַחֲצִיר אֶת-עַמֻּדָיו
 וְאֶת-אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצִיר: יח אֶת-יִתְדֵת
 הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-יִתְדֵת הַחֲצִיר וְאֶת-מִיתְרֵיהֶם:
 יט אֶת-בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקָדָשׁ אֶת-בְּגָדֵי
 הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
 כ וַיֵּצְאוּ כָל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר, תשכ"ד

ברוקלין

האברך עזרא בנימין שי

שלום וברכה!

... מכתביו הקודמים להנ"ל נתקבלו. ונעם לי לראות שמעיין ומדייק דרך לימודו בתניא כו' ואף שבכלל הדיוק בכל תיבה לאנשים כערכנו - הוא רק אחרי בקיאות בכמה ס' ומאמרי חסידות. ולקושיותיו הרבות באגה"ת - ידבר בזה עם המשפיעי דא"ח שנפגש עמהם.

ולשאלתו בהמבואר בהליקוט לפי יתרו במעלת המצות אחרי מ"ת על לפני מ"ת, דלכאורה אין שייך זה במצות **שנצטוו** עליהם לפני מ"ת (ע"פ המבואר בליקוט לפי לך לך): והרי גם במילה וכו' כותב בפיהמ"ש (חולין ספ"ז) מעלת מ"ת -

והחילוק (בקיצור עכ"פ): מה שקיימו מעצמן לפני מ"ת - רק ריחות ורוחניות היו, ולכן במקלות דיעקב וכיו"ב לא נשארה שום קדושה לאח"ז. מה **שנצטוו** לקיימן (**ובגשם** דוקא) - נשארה קדושה בהגשם גם לאח"ז (ולכן הוכרח אברהם להשביע באופן דשים ידך תחת ריכל) - אבל רק קדושה שהנברא (המטה) יכול להגיע אליו (שרש הנבראים), כי גזירה שלא יעלו תחתונים למעלה. אחרי מ"ת שענינו ביטול הגזירה - קדשנו במצותיו, שלא בערך שרש הנבראים (ריחות בערך קדושת הבורא).

מ"מ היסוד לחילוק הנ"ל - ראה בליקוטים הנ"ל.

לוח זמנים לשבוע פרשת כִּיתֶשָׁא - פרשת פרה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ח)	6:09	6:02	8:25	8:21	8:59	8:55	9:59	9:55	12:23	12:22	17:38	17:43	18:04	18:09	17:22	18:19
חיפה (ח)	6:09	6:02	8:25	8:20	8:59	8:55	9:58	9:55	12:23	12:21	17:39	17:44	18:03	18:07	17:10	18:18
ירושלים (ח)	6:07	6:00	8:24	8:20	8:58	8:53	9:57	9:54	12:22	12:20	17:41	17:45	18:02	18:07	17:05	18:17
תל אביב (ח)	6:09	6:02	8:25	8:21	9:00	8:55	9:59	9:56	12:23	12:22	17:38	17:42	18:04	18:08	17:20	18:19
אבו דאבי (ח)	6:46	6:40	9:07	9:04	9:39	9:35	10:39	10:36	13:05	13:04	18:24	18:27	18:49	18:52	18:07	19:01
אוסטריה, וינה (ח)	6:38	6:26	8:37	8:30	9:21	9:14	10:17	10:13	12:37	12:36	17:37	17:46	18:11	18:20	17:27	18:33
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:03	7:09	9:38	9:41	10:16	10:18	11:23	11:24	14:05	14:03	20:02	19:54	20:30	20:21	19:36	20:32
אוקראינה, אודסה (ח)	6:38	6:27	8:40	8:34	9:22	9:16	10:19	10:15	12:40	12:38	17:42	17:50	18:14	18:22	17:31	18:35
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:12	6:00	8:11	8:05	8:55	8:48	9:52	9:47	12:11	12:10	17:12	17:21	17:45	17:54	17:01	18:07
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:23	6:11	8:22	8:15	9:06	8:59	10:03	9:58	12:22	12:21	17:22	17:31	17:56	18:05	17:12	18:18
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:51	6:38	8:47	8:40	9:33	9:26	10:29	10:24	12:48	12:47	17:46	17:56	18:20	18:30	17:36	18:44
אוקראינה, קייב (ח)	6:44	6:31	8:39	8:32	9:25	9:18	10:22	10:17	12:40	12:39	17:38	17:48	18:13	18:23	17:28	18:36
איטליה, מילאנו (ח)	7:03	6:52	9:06	9:00	9:48	9:42	10:45	10:41	13:06	13:04	18:11	18:19	18:41	18:49	17:58	19:01
אקוודור, קיטו (ח)	6:23	6:22	8:54	8:53	9:23	9:21	10:25	10:24	12:57	12:55	18:30	18:29	18:52	18:51	18:11	18:59
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:40	6:46	9:15	9:17	9:51	9:53	10:57	10:58	13:38	13:36	19:32	19:24	19:59	19:51	19:07	20:01
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:26	7:33	9:59	10:03	10:40	10:42	11:47	11:48	14:30	14:28	20:29	20:19	20:59	20:49	20:03	21:01
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:40	6:31	8:50	8:45	9:28	9:23	10:26	10:22	12:49	12:48	17:58	18:04	18:27	18:33	17:45	18:44
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:31	6:21	8:39	8:34	9:18	9:12	10:16	10:12	12:38	12:37	17:46	17:53	18:16	18:22	17:34	18:34
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:31	6:22	8:40	8:35	9:18	9:13	10:16	10:12	12:39	12:37	17:47	17:53	18:16	18:23	17:34	18:34
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:09	6:59	9:15	9:10	9:55	9:49	10:53	10:49	13:15	13:13	18:21	18:28	18:51	18:58	18:09	19:10
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:48	6:41	9:06	9:02	9:39	9:35	10:39	10:36	13:04	13:03	18:21	18:25	18:46	18:50	18:06	19:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:21	6:14	8:36	8:32	9:11	9:07	10:10	10:07	12:34	12:33	17:48	17:53	18:15	18:20	17:34	18:30
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:45	6:39	9:05	9:02	9:37	9:34	10:37	10:34	13:03	13:02	18:22	18:26	18:47	18:50	18:07	19:00
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:27	6:18	8:35	8:30	9:14	9:08	10:12	10:08	12:34	12:33	17:42	17:49	18:11	18:18	17:29	18:29
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	6:55	6:45	9:04	8:58	9:42	9:36	10:40	10:36	13:02	13:01	18:11	18:17	18:40	18:46	17:58	18:58
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:27	6:17	8:34	8:28	9:13	9:07	10:11	10:07	12:33	12:32	17:40	17:47	18:10	18:17	17:28	18:28
בוליביה, לה-פס (ח)	6:32	6:34	9:06	9:07	9:37	9:37	10:41	10:40	13:16	13:15	18:57	18:53	19:21	19:17	18:36	19:26
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:29	7:16	9:23	9:16	10:10	10:03	11:06	11:01	13:25	13:24	18:21	18:32	18:57	19:07	18:12	19:21
בלגיה, בריסל (ח)	7:29	7:16	9:24	9:17	10:10	10:03	11:07	11:01	13:25	13:24	18:22	18:32	18:57	19:07	18:13	19:21
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:02	6:05	8:36	8:37	9:08	9:09	10:13	10:13	12:51	12:49	18:40	18:35	19:00	18:55	18:14	19:04
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:50	5:53	8:25	8:26	8:57	8:57	10:01	10:01	12:39	12:37	18:24	18:18	18:48	18:43	18:01	18:52
בריטניה, לונדון (ח)	6:47	6:34	8:41	8:34	9:28	9:21	10:25	10:19	12:43	12:42	17:41	17:51	18:15	18:25	17:33	18:39
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:59	6:45	8:49	8:41	9:38	9:31	10:34	10:29	12:51	12:50	17:45	17:56	18:23	18:34	17:40	18:48
גרמניה, ברלין (ח)	6:55	6:41	8:47	8:40	9:35	9:28	10:31	10:26	12:49	12:48	17:45	17:56	18:21	18:31	17:35	18:45
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:11	6:58	9:07	9:00	9:52	9:46	10:49	10:44	13:08	13:07	18:06	18:16	18:41	18:50	17:56	19:04
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:00	6:04	8:35	8:37	9:08	9:09	10:13	10:13	12:51	12:50	18:45	18:39	19:04	18:58	18:16	19:07
הודו, מומבאי (ח)	6:59	6:54	9:23	9:20	9:53	9:50	10:54	10:51	13:21	13:20	18:44	18:46	19:07	19:09	18:27	19:18
הודו, פונה (ח)	6:54	6:50	9:19	9:16	9:49	9:46	10:50	10:47	13:17	13:16	18:40	18:42	19:04	19:05	18:24	19:14
הונגריה, בודפשט (ח)	6:26	6:14	8:26	8:20	9:09	9:03	10:06	10:02	12:26	12:25	17:27	17:36	18:00	18:09	17:17	18:22
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:36	6:27	8:44	8:39	9:23	9:17	10:21	10:17	12:43	12:42	17:50	17:57	18:20	18:26	17:38	18:38
יוון, אתונה (ח)	6:58	6:50	9:09	9:04	9:46	9:41	10:45	10:41	13:08	13:06	18:18	18:24	18:46	18:52	18:05	19:03

לוח זמנים לשבוע פרשת כיִתשא - פרשת פרה - בערים שונות בעולם

רעא

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה, קישינב (ח)	6:46	6:35	8:47	8:41	9:30	9:24	10:27	10:23	12:47	12:46	17:49	17:57	18:21	18:30	17:38	18:43
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:56	6:51	9:20	9:17	9:50	9:47	10:51	10:48	13:18	13:17	18:41	18:43	19:04	19:06	18:25	19:16
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:14	6:22	8:42	8:46	9:25	9:28	10:31	10:33	13:13	13:10	19:06	18:55	19:38	19:27	18:39	19:39
נפאל, קטמנדו (ח)	6:29	6:23	8:48	8:45	9:21	9:17	10:21	10:18	12:46	12:45	18:03	18:07	18:29	18:32	17:49	18:42
סין, בייג'ין (ח)	6:49	6:40	8:58	8:53	9:36	9:31	10:34	10:31	12:57	12:55	18:05	18:11	18:34	18:40	17:50	18:51
סינגפור, סינגפור (ח)	7:15	7:13	9:45	9:44	10:14	10:12	11:16	11:15	13:47	13:46	19:20	19:19	19:42	19:41	19:01	19:49
פולין, ורשא (ח)	6:24	6:11	8:17	8:09	9:05	8:57	10:01	9:55	12:18	12:17	17:14	17:25	17:50	18:01	17:05	18:15
פרו, לימה (ח)	6:11	6:11	8:44	8:44	9:14	9:13	10:17	10:17	12:51	12:50	18:31	18:27	18:53	18:50	18:10	18:59
צרפת, ליון (ח)	7:21	7:10	9:23	9:17	10:05	9:59	11:03	10:58	13:23	13:22	18:26	18:34	18:58	19:06	18:15	19:19
צרפת, פריז (ח)	7:34	7:22	9:32	9:26	10:17	10:10	11:14	11:09	13:33	13:32	18:34	18:44	19:06	19:16	18:23	19:29
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:08	6:06	8:38	8:36	9:06	9:05	10:09	10:07	12:39	12:38	18:10	18:09	18:32	18:31	17:51	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	6:55	6:45	9:01	8:55	9:41	9:35	10:39	10:34	13:00	12:59	18:08	18:16	18:36	18:44	17:54	18:55
קנדה, מונטריאול (ח)	6:34	6:23	8:37	8:31	9:18	9:12	10:16	10:12	12:37	12:35	17:41	17:50	18:12	18:20	17:29	18:32
קפריסין, לרנקה (ח)	6:16	6:08	8:30	8:25	9:05	9:01	10:04	10:01	12:28	12:27	17:40	17:46	18:07	18:12	17:27	18:23
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:48	7:34	9:35	9:27	10:27	10:19	11:22	11:16	13:39	13:37	18:30	18:42	19:09	19:21	18:22	19:36
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:23	7:08	9:08	9:00	10:01	9:53	10:56	10:50	13:12	13:11	18:05	18:18	18:42	18:54	17:55	19:09
רוסיה, וסטובעל-הדון (ח)	7:03	6:52	9:04	8:57	9:47	9:40	10:44	10:39	13:04	13:02	18:05	18:14	18:38	18:46	17:54	18:59
שווייץ, ציריך (ח)	7:08	6:56	9:08	9:02	9:51	9:45	10:48	10:44	13:08	13:07	18:14	18:23	18:42	18:51	17:59	19:04
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:35	6:32	9:01	8:59	9:31	9:29	10:32	10:30	13:01	12:59	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59

(*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור טלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרֹוךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְּרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00774
28/02/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

